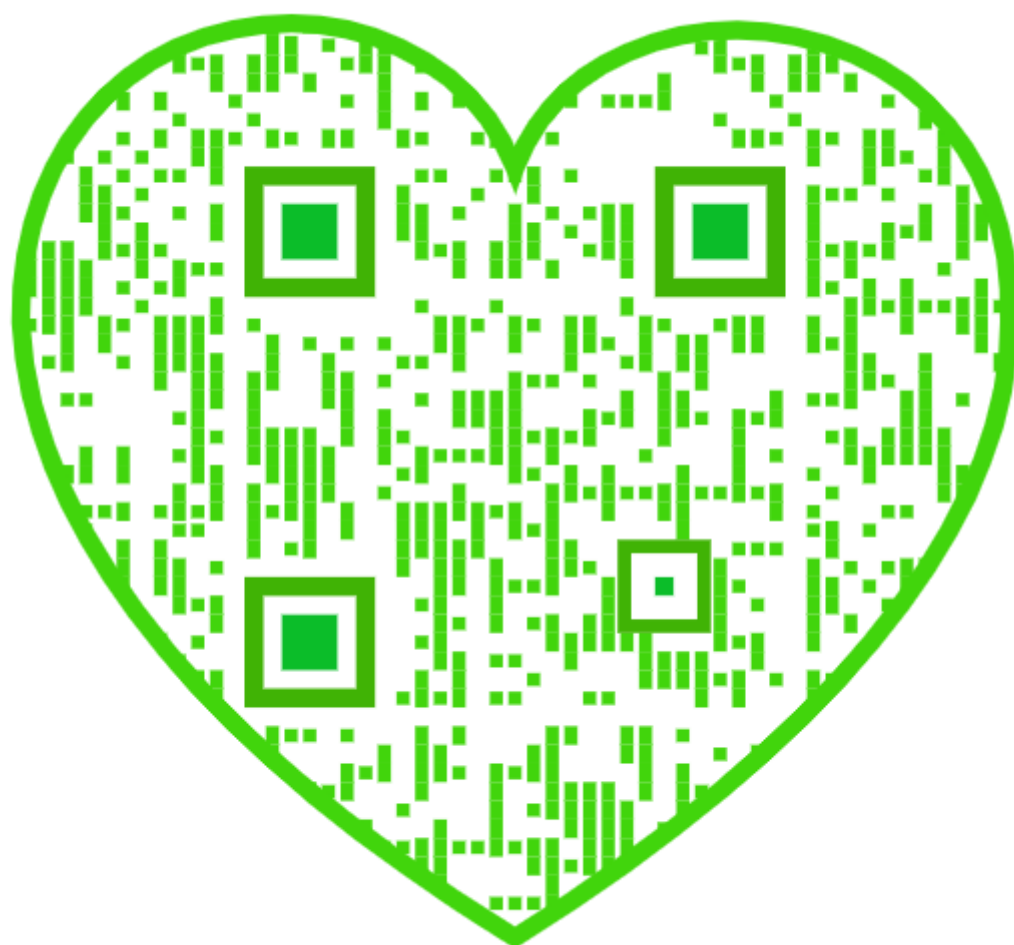

BLOEMLEZING

UIT DE

NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE

DER XVIIe EN XVIIIe EEUW

MET AANTEEKENINGEN BETREFFENDE

DE TAAL DER 17^e EN 18^e EEUW

DOOR

R. K. KUIPERS,

*Leeraar aan het Gymn., de H. B. Sch., de Rijks-Norm. Sch. en
den Cursus voor Onderwijzers te Gorinchem.*

AMSTERDAM. — UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ „ELSEVIER”.

DIRCK VOLCKERTSEN COORNHERT.

1522—1590.

VOORREDEN DER «TWEESPRAAK VAN DE NEDERDUITSCHEN LETTERKUNST.»

Allen kunstlievenden Lezers wensch lust tot, vlijt in, en recht gebruik van alle goede kunsten D. V. Coornhert.

Het zijn, nu vriendelijke Lezer, geleden wel XX jaren, dat ik, bemerkende de overvloedige rijkdommen onzer Nederlandsche talen, eenigen onlust daarin nam, dat men zoo ganschelijk zonder allen nood gewoon was te leenen en te lersen van vreemde talen, 't geen wij zelven meer en beter thuis hadden; derhalve ik voor mij nam mijn moeders taal weder in haar oude eer te brengen, en haar kleet, dat van zelf rijkelijk was en sierlijk, van de onnutte lappen en vuile brodderijen te zuiveren, na mijn klein vermogen; welk mijn voornemens begin men heeft mogen zien komen in 't werk in eenige boekskens bij mij vertaald en in druk uitgegeven, en zonderling in de Officiën van Cicero; maar niet meer dan wel begonnen hebbende, werd zulk mijn voornemen behinderd, overmits de menigvuldige muilbanden der plakaten alsdoe den drukkerijen aangedaan.

Waarna ik, wezende balling in vreemde landen, uit oorzaken voorschreven, begonnen heb gehad te maken eene Nederlandsche Grammatica, maar door 't ontberen van alle mijne armoede, benoodigd zijnde om met mijner handen arbeid mijn kost te winnen, heb ik dat mijn voornemen anderwerf moeten verlaten. Daarom als nu, in den jare LXXXIII, mij vertoont zijnde dit boekken, was mij het lezen van 't zelve niet min lustig, dan het zien van dien gansch buiten mijne hope, te meer nog naardien ik 't zelfde boekje zoo zonderling nut vond tot mijn nu dik verhaalde voornemen voorschreven, te weten tot betering van onze Nederlandsche taal; daarom ik in mij zelven zulks moest prijzen, dat ik mijn pen niet en mocht bedwingen, met dit mijn geschrift alle Nederlanders, oud en jong, man en wijf, tot het lezen van dien te raden. Want gelijk de

mensch zonder reden niet anders en zoude zijn dan een ander onredelijk dier, alzoo is hij zonder de sprake niet veel anders dan een wild beest. Gemerkt de sprake de menschen verzelt, vereenigt en te zamen koppelt met onderlinge vriendelijkheid en bedienstigheid: want de taal is een vroedwif der zinnen, een tolk des harten, en een schilderij der gedachten, die anders binnen den mēnsche verborgen en onzichtbaar zijn: 't welk Socrates fijn te kennen gaf, als hem bij een vader zijn oordeel gevraagd zijnde van een jongske, daartoe zeide: spreekt zoon, opdat ik u mag zien. De tale dan schildert de verholten gedachten zoo bevallijk of vruchtbaarlijk voor 't gehoor van anderen, dat men die met lust of met nut te recht mag aanschouwen: zonder ander verve tot het penseel der tongen of pennen daartoe te behoeven, dan een verstandige en rijke tale. Verstandig is zij, als haar woorden zijn zoo duidelijk, dat zij, of ten eerste aanzien of door een weinig inziens, niet anders dan de klare sterren in den duisteren nacht haar zelve openbaren en verklaren. Maar rijk is de tale, die van zoodanige verstandige woorden heeft overvloedige verandering.

Dat nu onzer voorouderen Nederlandsche tale zoo verstandig en rijk is geweest, ziet men in hare schriften, gansch vreemd zijnde van alle schuim der vreemder talen: dewelke namaals, door vreemde Heeren en vreemdtongige landvoogden met derzelver gezinde, begraven is geweest met invoeringe eens bastaards tale. Deze heeft totnogtoe als een Slavonische Ismaël den meester gemaakt en 't huis inne gehad. Daaruit hij haast verstooten zal worden, indien daar komen vele liefhebbers van de echte tale, nu weder als van den dooden uit der aarden, niet zonder grooten en moeilijken arbeid, opgegraven en in 't leven gebracht door de schrijvers van dit boekske. Deze zijn waarlijk daarin niet minder na te volgen, dan te prijzen van zoo lustigen, ja landnutten zake: dient aller menschen spreken en schrijven niet tot lust van anderen? hoe mag ook iemands spreken of schrijven anderen verlustigen, dien de rijkdommen der sierlijke woorden tot uitbeelding zijner meening ontbreken? of hoe mag hij zulks anderen nut zijn, die niet gereed heeft eigenlijke verstandige woorden? Immers men ziet daar tegen de meeste onlusten, twisten en verwarringen veroorzaakt te worden, door kwalijk of duisterlijk zijn meening uit te spreken of te schrijven: 't welk dan gedijt tot moeiten van de rechters, tot nut van de taalmans, en tot verderf van de pleiters.

Tot verminderinge van zulke kwaden en tot vordering van veel goede dingen, dient de goedheid eener tale: en hiertoe is nut, deze inleidinge tot het wel spellen der woorden, deze tot het rechte verstand van den zin, en dit alles tot opening van de deure der kunsten, zoo van 't sierlijk als van 't bewijslijk spreken en schrijven: is dan dit kleine boekken niet dienstelijk tot groote zaken?

Dit is de zoete kerne van deze note; valt de bolster bitter, de vruchts zoetheid is beter. Heeft de nieuwigheid eenige zwarigheid in (wat nieuwigheid derft zwarigheid?), der leergierigen gewoonte zal 't alles licht en lustig maken; want loon verzoet den arbeid. Wat arbeid bij den schrijvers van dit boekken gedaan is ter liefde van hun moeders tale, om die weder in haar oude eer en staat te brengen, zal eer van hun navolgers en helpers in dit vruchtbare en eerlijke werk ondervonden en genoten worden, dan van andere onnutte en trage wespen, verachters van 't geen zij niet en verstaan, dat is van alle goede kunsten en tuchtelijke arbeid, geloofd, veel min verstaan mogen worden.

Maar gij, Eglentierkens, vaart manlijk voort, met deze uwe zoo nutte als loflijke arbeid in deze aanleidinge der jonkheid, van den nederen trap des welspellens tot de hoogte van de welsprekendheid, tot opstijging naar de welke, door 't groot behulp van deze uwe arbeid, gevorderd zullen zijn jongskens van acht jaren: zulks dat hare verstanden niet min dan nu jongens van veertien jaren (na de langdurige pijnbanken der wetten van de Latijnsche tale) bekwaam zullen wezen tot alle goede kunsten. Alzoo meen ik, dat dit uw zoo lieflijk begin, ook andere vruchtbare verstanden begeerlijk en lustig zal maken, om met u de handen te slaan aan dezen vruchtbaren ploeg, en u dit nut en prijslijk voornemen, tot der jonkheids welvaren en d'eer van de Nederlandsche taal, gezamenlijk helpen voleinden.

UIT «WELLEVENSKUNSTE.»

I.

VAN DE GROOTMOEDIGHEID EN HET VAST BETROUWEN.

Van zoodanige verwijfde zwakheid is wijd verscheiden, die mannelijke en vrome Grootmoedigheid, als wezende een sterkheid die zwakke, ja krachtige en groote dingen veracht.

Groote dingen, zeg ik, niet naar der waarheid maar naar den schijn. Naar der waarheid is Deugde vrijelijk wat groots, immers d'alle grootste zelve, dat is God. Deze mag de Grootmoedigheid zoo weinig verachten, dat zij ter liefde van de deugd (en nog veel meer van Godes eenige ware wezenlijke en eeuwige grootheid) alle dat God zelf niet is, ja ook al zijn

schepselen, dat groote en heerlijke maakselen Godes zijn, gelijkmoedelijk en zonder zwaarigheid kan verlaten en verachten.

Zulk groot gemoed is een onoverwinnelijke kracht der ziele om groote dingen te doen of te lijden. Want zelf groot wezende verkiest het groote en dierbare dingen. Het kent ook in der waarheid wat dierbaar is, en wat snoode is, ook wat groot en klein is.

Dierbaar en edel zijn die doorluchtige deugden onder al de werkingen der menschen, als diamanten onder alle gesteenten.

De grootste acht hij meest en staat daar naar, latende de middelbare den gemeenen man.

Want des Grootmoedigheids eigen aard is in allen deugden groot en uitgelezen te wezen. Daarom bekommert hij zich weinig en niet dan ter nood, om anderen niet lastig te zijn met de kleine of minste dingen, dat is met de dingen die den lichame, des gemoeds ezelen, aangaan als kost en kleed, veel minder nog moeit hij zich met de dingen buiten den lichame zijnde, als Rijkdom, Eer, Staten, Hoogheid en dergelijken meer: die bij den onwijzen hoop groot maar bij den wijzen en grootmoedigen luiden klein, ja voor ijdelheid geacht worden.

Dit kleinachten der kleine dingen maakt dat hij zich niet en verwondert in iemands groote rijkdom, staat en pracht, noch ook niet en laat merken dat hem leed geschiedt in verlies van geld, staten of des volks lof.

Zoo en verwonderde zich Solon niet altoos in de groote rijkdommen en pracht die Cresus hem toonde, als die dingen niet waardig genoeg achtende om van een grootmoedig man iet geacht te worden: en zoo zeide Crates, nu al zijn have verloren hebbende, dat hij desnietteminder al 't zijne met zich droeg, als die 't geld te snood hield om zijn goed genaamd te worden, gemerkt hij wat beters hield voor zijn goed, te weten de Deugd die hem niemand mocht benemen.

Wordt de grootmoedige man verstooten uit den hoogen stoel die zelden een oprecht man kan lijden, hij begeeft zich blijdelijk in de nedere en veilige rust. Desgelijks is hem geen leed, maar lief, van den gemeenen man, dat is van den eerloozen hoope, misprezen te worden, alzoo hij haar eerloozigheid kent en voor eere acht van den eerloozen misprezen te worden.

Zoo blijkt des grootmoedigen menschen grootheid grootelijk in de verachting van de dingen, die groot geacht worden bij de groote, maar kleinmoedige en onwijze luiden. Heeft hij weinig have, hij schikt weinig te verteren en buiten iemands last te leven. Is hij rijk, hij verteert gelijk wel luttel, geeft veel en helpt veel zwakken haar last dragen tot veler luider verlichting.

Zoo is hij een lichtende licht in de wereld, een eerwaardig sieraad en

de glans der Godlijke deugden die in hem wonen. En want hij alle uiterlijke en zichtbare dingen klein acht en vergankelijk, zoo heeft hij om dezelve met niemand groote noch langdurige twisten, scheldt niemand, is niemands vijand en veler menschen, immers aller vromen vriend.

Daarom maakt hij zich zelf met al 't zijne gemeenzaam voor alle oprechte behoeftige menschen. Hij is troostelijk den bedroefden, mild aan den armen, getrouw voor den bedrukten en goedhartig tegen iegelijk met een open hart en beurs. Zijn zeden zijn eenvoudig, zijne handen onschuldig, zijn hart standvastig, goedertieren en geen ding minder dan wraakgierig.

Want hij verstaat dat hem niet versmadelijks noch kwaads van den kwaden mag geschieden. Hij merkt wel dat zijne vijanden wil hebben om hem kwaad te doen, maar daarbij weet hij dat zij 't niet vermogen. Zulk heur kwaad willen tot hem, houdt hij voor kwaad en een pijnlijke kwelling zijner vijanden zelve.

Dit maakt, dat hij macht om wreken over heur bekomende, die macht niet gebruikt en luiden uit der harten vergeeft, en voor die loflijkste wrake rekest, dat men niet en wreekt daar men mag wreken.

Zoo staat hij oprecht onder allen last, geen groote tegenheid mag hem klein maken, en niet mishaaft hem van al dat te lijden staat. Daarom beklagt hij zich ook niet, al wat hem ook opkomt van de dingen die eenig mensch mogen opkomen. Want hij weet wat God in hem vermag, in denwelken hij alle tegenheden lichtelijk onder de voeten treedt.

Gevaarlijkheid begeert noch zoekt hij niet als die vermetelen: maar komt zij hem op, hij en wijkt ze niet als de versaagden: maar stelt zich om groote zaken vrijwillig in groote gevaarlijkheden, zonder lijf of have te sparen.

Want hij voordent al dat hem mag opkomen: tegen d'allerstrengste wapent hij zijnen moed met geduld: dat maakt dat hem geen ballingschap bedroeven, geen pijnbanken vervaren, geen ziekten krenken, noch geen wijze van dood verschrikken mogen.

Dit is een rechtschapen en deugdelijke hoogmoedigheid. Dit laat haar door d'allerzwaarste tegenheid geenszins nederdrukken, noch door geen voorspoed verheffen of verhoovaardigen. Hoog en edel is zulk een moed: hoog in tegenspoed, neder in voorspoed: hoog in verachting, neder in prijzing der menschen: en hoog in den hoogsten Gode, maar neder in zich zelve.

Dit gemoedswandeling is ook meest omhoog in den Hemel: vandaar zijn hem alle aardsche dingen, ja ook de gansche kloot des werelds, klein. Dit doet hem licht versmaden, 't geen gewenscht, en belachen 't geen gevreesd wordt van d'anderen.

Is dat niet een loflijke hoognederigheid? mag zulk een Goddelijke groot-

heid in zoo'n kleinen weerloozen dierken ook wezen en bestaan zonder de kracht des grooten Godes? vrijelijk neen.

Alle zulks is deze mensche in Gode, in denwelken hij een is met den gemoede, hoewel hij met den lichame nog is op de aarde. Zoo gevoelt men en ziet men die warmte en glans van der zonnen stralen, ook hier beneden op de aarde: niettegenstaande zij nog zijn vandaar zij komen, dat is boven in de Zonne, als in heur oorsprong.

Zoo is dan het eigenlijke ambt der grootmoedige harten door geen ijdele begeerte ter zonden aangelokt, en door geen vreeze van verdriet van de deugd afgeschrikt te worden: niet onwijsselijk te verkiezen noch te verwerpen: in tijdelijke voorspoed of tegenspoed niet te verblijden noch te bedroeven: naar geen valschen lof te hopen noch geen valsche oneer te vreezen, en met eenen grooten moed groote weelde en groote armoede grootmoedelijk en met eenen gelijken zin te kunnen dragen, zonder juichen of klagen.

Want niet in kleine noch in gemeene, maar in groote zaken toont zich een groote moed: daaruit ook de naam van Grootmoedigheid voortkomt. Daar is ook onder alle menschelijke zaken niet grooters, dan een grootmoedig man groote dingen grootmoedelijk verachtende.

Deze heerlijke Deugd heeft haren oorsprong uit een waarachtig oordeel, dat geen ding goed acht dan de goedheid zelve en de deugden daaruit vlietende. Zoo kent het ook niet altoos voor kwaad, dan 't geen dat niet is, Ijdelheid, Logen, Waan en wat dergelijks meer mag genaamd worden, met samt die zonden daaruit voortkomende.

Naardien nu de menschelijke eer niet is dan een loutere ijdelheid, een schaduw en droom: zoo mag ook de grootmoedige mensch zulks niet begeeren, noch zijne werken te dien einde doen.

Zijn voornemen strekt altijd om groote en eerwaardige zaken te volbrengen: maar die niet om loffelijk en eerwaardig bij den snooden menschen geacht te worden: maar om in der waarheid, dat is in Gode zelf, lofflijk en eerwaardig te wezen tot eer, niet van zich zelve, maar van Gode, die alleen te recht eerwaardig is. Dat wordt hij ook ontwijffelijk bij Gode en al zijne eerwaardige Heilige en Hemelsche geesten.

Want hij staat na goed worden en deugdelijk worden (daar altijd ware eer mee verzeld is) niet met een stap of twijfelijke waan, maar met een vast en ontwijffelijk betrouwen van zulks te verkrijgen.

Want vast en ontwijffelijk is het woord des belovers, namenlijk Godes. Dat, en niet eenig menschen zeggen of gedichte waan, is de grondvest daarop dat vertrouwen steunt. Zoo weinig nu als deze grondvest mag wijken of wanken: zoo weinig mag zulk vast vertrouwen wanken of wijken. Wat is nu vaster dan het eeuwig woord daardoor Hemel en aarde geschapen

is, en daarop al dat groote maaksel in bestaat en op rust? Hierop rust, hierop hoopt, en hierop vertroost zich het vast betrouwen vastelijk, en bevindt altijd in allen waarachtig het waarachtige gemeen zeggen:

Wel hem die God vertrouwt

Zijn heil is menigvoud.

Wordt deze vastvertrouwer aangelokt met gewin, dat hij onrechtvaardelijk en heimelijk mag bekomen, uit vreezen van in gebrek te komen: hij houdt zich vast aan de gerechtigheid, beter achtende een onschuldig geweten, dan aller werelds schatten: en houdt geen ding zekerder dan dat God hem recht doende van alle nooddrift rijkelijk zal bezorgen.

Valt hij in zware lichamelijke ziekte of pijn: hij komt in geen gedachte van twijfeling, dat God zijner zoude kunnen vergeten: maar vertrouwt ontwijfelijk dat God hem niet zal laten verzoeken boven vermogen, en bevindt altijd, als God hem een pond lijdens oplegt, dat hij hem twee ponden krachts, om dat te dragen, geeft. Want hij houdt God beter dan al zijne schepselen, en mitsdien ook beter dan alle menschen. Wat ouders zouden heur kinderen boven vermogen bezwaren willen? niet gaarne in nood helpen willen? heur niet 't allerbest, dat zij vermogen, gunnen en geven willen? Hoe veel te meer dan God die zelf aller goedheids en liefden Fontein is?

Zoo verstaat deze vastbetrouwer dan, dat zulk lijden hem opkomt van den goeden en lieven Gode, dat hem die helpen zal, en dat al zulks hem ten allerbesten zal gedijsen. Heeft hij dan niet reden om zich in zulk lichamenlijk lijden van harten te verblijden.

Hij zoekt geen lijden, dan wil 't (daar hij wettelijk mag) mijden. Maar komt 't hem door zijnen vromen wandel noodlijk op van den schijnheiligen, die daardoor beschaamd en hem vijand worden: hij is met een onversaagden moed in den Heer getroost des onschulds gewoonlijke loon, te weten den haat en vervolging der godloozen, te gedoogen.

Immers daar hij gesteld werd in den nood van te moeten lijden ballingschap, gevangenis, pijnbanken, strik, zwaard of vuur: of te moeten verzuken de waarheid, hem gewisselijk kond en den mensch nut om weten, ook tot grootmaking van Godes eere dienstlijk zijnde: en treedt hij niet eens in berading of hij zich der waarheid schamen, van die zwarigheden aangaan zal dan niet: maar begeeft zich met een welberaden en getroosten moed, als een oprechte en getrouwe getuige des Waarheids grootmoedelijk in de allergrootste pijnen des doods, vast vertrouwende dat zijn Verlosser leeft, in denwelken zijn ziele eeuwiglijk zal leven.

Dit alles geschiedt in zoodanigen vastbetrouwers niet lichtvaardelijk, niet onbedachtelijk, noch niet vermetelijk, uit een roekelooze driftigheid heurs gemoeds: maar uit een rijpe voorzienigheid, uit een oprecht oordeel en uit een Godlijke sterkmoedigheid, ter liefden van de Waarheid.

Van de Waarheid, zeg ik, niet ter liefden van een waan of onzeker goed-dunken verzelde met een onwijken ijver. Neen. Zoodanig Betrouwer zoowel te overwegen wat hij in der waarheid weet, als wat hij in Gode vermag.

't Geen hij niet weet, getuigt hij niet, maar belijdt daar af waarheid, te weten dat hij zulks niet en verstaat. Maar 't geen hij uit verzochtheid of uit gewisse Godlijke openbaring weet, betuigt hij met een ontwijfelijken gemoede in der Waarheid.

Diens leerling, dienaar en liefhebber is hij: en haar is hij getrouw tot in der dood toe. Zulks dat hem geen lijden, hoe gruwelijk ook van haar mag afschrikken.

Want hij heeft tot een onafscheidelijke gezellinne zijns vasten betrouwens in hem die vroolijke hope op Gode. Die laat niemand beschaamd worden. Overmits God getrouw is en almachtig, diens Hemelsche kracht in den-genen, die vastelijk op hem betrouwen, al 't geweld der aardsche tyrannen te schande maakt.

II.

VAN DE ZACHTMOEDIGHEID EN BARMHARTIGHEID.

Men heeft hier vóór mogen zien, dat de onthoudelijkheid of lustdwang haar werking meest heeft in 't betemmen van de lusten en begeerlijkheden: nu zal men hier zien, dat in 't bedwingen van de toornigheid en wraakgierigheid meest is gelegen het ambt van de Zachtmoedigheid.

Die zeggen eenigen te zijn een genegenheid tot ontfermen. Anderen noemen die eene Matigheid des gemoeds, de macht om zich zelf te wreken nimmermeer gebruikende. Men mag die ook houden voor eene Matigheid des gemoeds, die de toornige kracht in stilheid houdt jegens degenen, die den mensch verongelijken met woorden of werken.

Hoe 't zij, 't is een onderdrukster en bezadigster van de oplopende toornigheid. Want haar rechte eigenschap is onverstoord te blijven van gemoede. Deze deugd wordt anders aangezien in den Prinsen dan in den gemeenen luiden: gemerkt die als beschermers van de gemeene ruste, alle misdaad niet mogen vergeven noch ongestraft laten: 't welk alle bijzondere menschen tegen heursgelijken schuldig zijn en behooren te doen. Van de straf der ouderen over heur kinderen, der schoolmeesteren over heur leerlingen, etc. en wordt hier niet gehandeld.

Gelijk het nu een Prins, Overheid of Rechter niet toe staat aller menschen, zoo voegt 't hem ook niet geheel niemands misdaad te vergeven. Gemerkt zulks beide veeleer wreedheid dan zachtmoedigheid of goedertierenheid zou wezen.

Zeker daar men niemands misdaad vergeeft, mag de zachtmoedige Barmhartigheid met allen geen plaatshebben. Daar men ook niemand om kwaaddoen straft, woont de Rechtvaardigheid niet. Zoo straft hij ook den goeden die den kwaden spaart.

Men ziet dan dat er is bij den Prinsen straffende Barmhartigheid, en sparende Wreedheid. Daar men uit Liefde van de goede bescherming de kwaden straft, wordt den onnoozelen Barmhartigheid bewezen: maar deze geschiedt wederom wreedelijk, daar men de kwaaddoeners spaart, zoodat zij telkens weder de onnoozelen kwellen en plagen.

Onverbiddelijke straf over de kwaden schrikt anderen af van 't kwade doen, vermindert den aanwas der kwaaddoeners en vermeert de rust der goeden. Maar het lichtvaardig vergeven van misdaden maakt de kwaaddoeners stout en menigvuldig, en verstoort der onnoozelen ruste.

Doch heeft zoowel het straffen als het vergeven zijn maat en oorzaken: zulks dat het een loffelijke deugd is in een Prins of Rechter, scherper om te sporen naar oorzaken van genade dan van straf. Daar dan maar eenige twijfel met reden voorvalt of men zal straffen dan vergeven, de straffe minderen dan niet, behoort al zulke twijfel ten voordeele van de Barmhartigheids zijde te komen.

Want als men op 't scherpste het rechte middel niet kan treffen, zoo is het dolen over de barmhartige zijde menschelijk, maar het zondigen over dezelfde zijde beestelijk. 't Eerste mag namaals, maar 't laatste nimmermeer gebeterd worden.

Zoo vindt men ook nauwelijks eenige deugd die prijselijker is in den Prinsen of den heerlijken mannen, dan de zachtmoedige Barmhartigheid en de goedige Verzoenlijkheid. Want deze is niet min spaarlijk over 't storten van eens anders, als van zijn eigen bloed. Immers hij acht den onderzaten voor ledemens des lichaams, daar af hij 't hoofd is: en verschoont daarom (daar hij mag) heur bloed als 't zijne.

Met macht beschermt hij 't Vaderland.
 Den armen droef vertroost zijn hand.
 Ongaarne stort hij menschen bloed.
 Geen toorn verrast zijn wijs gemoed.
 Hij geeft zijn volk de zoete rust
 Met vrede rijk, naar wensch en lust.
 Dat is der Prinsen hoogste deugd,
 En dit 's den weg naar 's Hemels vreugd.

Dien onderscheid heeft 't met de Overheid en de onderzaten dat geen Overheid te zachtmoedig mag wezen in 't niet vertoornen, maar wel te barmhartig in 't niet straffen van misdaden tegen hem, als Overheid tot verachting derzelve, of tegen zijne Onderzaten tot versterking van de gemeene ruste strekkende.

Maar een gemeen mensch mag zoo weinig te barmhartig wezen in 't vergeven, als te zachtmoedig in 't gelijkmoedig gedooogen van misdaad met werken of woorden tegen hem geschiedende. In zoodanigen wordt de druistige aanloop des wraakgierigen toorns betemd, vermits de goedige zachtmoedigheid, bestiert zijnde met Reden. Die wil vergeven, niet wreken: helpen, niet kwelen: behouden, niet vernielen. Dat meent een Poëet daar hij zegt:

't Is d'eerste lust in d'allerbeste menschen

Die niemand kwaad, maar elkeen goed kan wenschen.
immers ook zijnen vijanden zelven.

Zulks leest men gedaan te zijn geweest bij vele Heidenen (zij onzer veler genaamde Christenheid) en om een of twee te noemen bij Aristides genaamd de rechtvaardige. Want deze om weldoens wille gebannen gaande uit Athene strekte zijne handen ten Hemel en bad God, dat het den Atheners zoo wel mochte gaan, dat zij om hem Aristides nimmermeer behoeften te denken, en zoo beval ook Photion zijnen zoon, dat hij te geener tijd zijnen onnoozelen dood, om weldoens wille hem aangedaan, bestaan zoude te wreken aan de stad van Athene.

Zoodanige Zachtmoedigheid werd geboren (als ook haar zuster de milde Barmhartigheid) uit loutere liefde tot den Naasten; want die gunt niemand kwaad, maar elk goed. Wat zoude een lankmoedig mensch iemand kwaad willen: naardien het einde daartoe de Zachtmoedigheid strekt, ook zelf is het opperste Goed. Daar staat zij naar, en daarnaar stiert zij des menschen doen en laten. Zelf wil zij goed doen worden den mensch daarin zij is, door goedheids verkrijging: wien zoude zij mogen kwaad willen? 't Kwaad wil zij uitroeien, den Naasten wil zij daar zij mag verbeteren.

Elk wil zij goed doen en daardoor den menschen oorzaak geven om den goeden gever aller goede gaven als des goedheids oorsprong te doen loven en prijzen, om elk tot zijne goedheid aan te wijzen, opdat zij die ook deelachtig, goed en met Gode één mochten worden.

Zoo wordt dan de mensch door Zachtmoedigheid een oprecht beeld des Zachtmoedigen Godes. Die maakt barmhartig en verzoenlijk: die doet langzaam, ja nimmermeer vertoornen. maar snellijk vergeven: die doet verachting gelijkmoedelijk vermijden, en in Godzaligheid spoedelijk verblijden.

Zij vergeet dat haar misdaan is, onthoudt dat zij anderen misdaan heeft,

en maakt mitsdien haren liefhebberen lief en aangenaam bij Gode en bij den menschen.

Zoo heeft de zachtmoedige mensch met niemand twist, met elk vrede, ook met zijne conscientie zelf, en bezit zijn aardrijk (dat is zijn lichaam) en zijn harte met statige ruste. Wien zoude naar zulk zalig een leven niet lusten?

Aangaande de Barmhartigheid valt hier min zeggens af, overmits hiervoor in 't Kapittel van de Liefde veel daaraf is gehandeld, alzoo 't een dochter is van de Liefde, een zuster van de Mildheid en moeder van de Aalmoes. Doch moet hier maar nog dit zijn gesteld: Dat zij dan op 't edelste en aangenaamste is als zij vroolijk is en spoedig. Want zoo geven is dubbel geven. Zoo verlicht ook haar vroolijkheid der ellendigen droefheid. Want dat een ontwijfelijk teeken is van de rechte willigheid en liefde, die zoo spoedelijk en gaarne den armen helpt, als zij gaarne geholpen worden. Wat vroolijk is, mag niet droevig noch zwaarmoedig zijn.

Zoo is dan oprechte Barmhartigheid (als velen meenen) geen eigen droefheid om eens anders lijden, maar een lustige hartstocht of genegenheid om eens anders lijden te verlichten en hem in zijne droefheid te verblijden. Der barmhartigen vermogen wordt door der ellendigen gebrek getrokken, als 't ijzer van den zeilsteen en als een hoogdrijvend water van een lage droogte, daar geen dam der liefdeloosheid tusschenbeide is.

FILIPS VAN MARNIX VAN ST. ALDEGONDE.

1538—1598.

WILHELMUS LIED.

Wilhelmus van Nassouwe
Ben ik van Duitschen bloed;
Den vaderland getrouwe
Blijf ik tot in den dood.
Een prinse van Oranjen
Ben ik vrij, onverveerd;
Den koning van Hispanjen
Heb ik altijd geëerd.

In Godes vrees te leven
Heb ik altijd betracht;

Daarom ben ik verdreven,
Om land, om luid' gebracht;
Maar God zal mij regeeren
Als een goed instrument,
Dat ik zal wederkeeren
In mijnen regiment.

Lijdt u, mijn onderzaten,
Die oprecht zijt van aard;
God zal u niet verlaten,
Al zijt gij nu bezwaard;

Die vroom begeert te leven,
 Bidt God nacht ende dag,
 Dat hij mij kracht wil geven,
 Dat ik u helpen mag.

Lijf en goed al te zamen
 Heb ik u niet verschoond;
 Mijn broeders, hoog van namen,
 Hebben 't u ook vertoond;
 Graaf Adolf is gebleven
 In Friesland in den slag:
 Zijn ziel in 't eeuwig leven
 Verwacht den jongsten dag.

Edel- en hooggeboren,
 Van Keizerlijken stam,
 Een Vorst des Rijks verkoren,
 Als een vroom Christenman,
 Voor Godes Woord geprezen
 Heb ik vrij, onversaagd,
 Als een held zonder vreezen,
 Mijn edel bloed gewaagd.

Mijn schild ende betrouwen.
 Zijt Gij, o God, mijn Heer!
 Op U zoo wil ik bouwen,
 Verlaat mij nimmermeer!
 Dat ik doch vroom mag blijven,
 Uw dienaar t' aller stond,
 Die tyrannie verdrijven,
 Die mij mijn hert doorwondt.

Van al, die mij bezwaren
 En mijn vervolgers zijn,
 Mijn God! wil doch bewaren
 Den trouwen dienaar dijn;
 Dat zij mij niet verrassen
 In haren boozen moed,
 Haar handen niet en wasschen
 In mijn onschuldig bloed.

Als David moeste vluchten
 Voor Saul den tiran,

Zoo heb ik moeten zuchten
 Met menig edelman;
 Maar God heeft hem verheven,
 Verlost uit aller nood,
 Een koninkrijk gegeven
 In Israël, zeer groot.

Na 't zuur zal ik ontvangen
 Van God, mijn Heer, dat zoet;
 Daarnaar zoo doet verlangen
 Mijn vorstelijk gemoed;
 Dat is, dat ik mag sterven
 Met eeren in het veld,
 Een eeuwig rijk verwerven,
 Als een getrouwe held.

Niets doet mij meer erbarmen
 In mijnen wederspoed,
 Dan dat men ziet verarmen
 Des konings Landen goed.
 Dat u de Spanjaards krenken,
 O edel Neerland zoet!
 Als ik daaraan gedenke,
 Mijn edel hert dat bloedt.

Als een prins, opgezeten
 Met mijnes heires kracht,
 Van den tiran vermeten
 Heb ik den slag verwacht,
 Die, bij Maastricht begraven,
 Bevreesde mijn geweld.
 Mijn ruiters zag men draven
 Zeer moedig door dat veld.

Soo het den wil des Heeren
 Op dien tijd had geweest,
 Had ik gern willen keeren
 Van u dit zwaar tempeest;
 Maar de Heer van hier boven,
 Die alle ding regeert,
 Die men altijd moet loven,
 En heeft 't niet begeerd.

Seer christelijk was gedreven
 Mijn prinselijk gemoed;
 Standvastig is gebleven
 Mijn hert in tegenspoed;
 Den Heer heb ik gebeden
 Van mijnes herten grond,
 Dat Hij mijn zaak wil reden,
 Mijn onschuld doen oorkond.

Oorlof! mijn arme schapen,
 Die zijt in grooten nood;
 Uw herder zal niet slapen,
 Al zijt gij nu verstrooid.

Tot God wilt u begeven,
 Zijn heilzaam woord neemt aan,
 Als vrome Christen leven,
 't Zal hier haast zijn gedaan.

Voor God wil ik belijden,
 En Zijner grooter macht,
 Dat ik tot geenen tijden
 Den koning heb veracht;
 Dan dat ik God den Heere,
 Der hoogster Majesteit,
 Heb moeten obediëeren
 In der gerechtigheid.

UIT DE «VOORREDE» VAN «HET BOEK DER PSALMEN.»

1591.

Mij en twijfelt niet, Christelijke lezer, of deze mijn arbeid zal velerlei opspraken onderworpen zijn, overmits vele lieden dit dichten der Psalmen gansch voor onnut en vruchteloos zullen achten. De eene latende zich dunken, dat het onnoodig zij de psalmen, lofzangen of liederen, die ons de Geest des Heeren in de Hebreeuwsche tale heeft voorgedragen, in onze Nederduitsche sprake overzettende, allen slechten en gemeenen lieden gemeen te maken, meenende dat men zich behoort met de Grieksche en Latijnsche overzettinge, die de [schoolgeleerden verstaan, te laten vernoegen. De andere zullen meenen, dat, of men de Psalmen wel in onze moederlijke sprake mochte tot ieder mans gebruik uit laten gaan, zoo en is 't nochtans niet oorbaarlijk dezelve alzoo zangwijze in dichte te stellen, dewijl het schijnt een misbruik te wezen der heilige dingen, dat men ze op straten en in winkelen, meer tot kortwijle en tijdvergetinge zingt, dan uit aandachtigheid om Godes name te eeren.

De derde zullen ons straffen alsof wij in M. Peters Datheni oogst hadden willen treden, en hem van zijne eere en lof berooven.

De laatste zullen ons in ettelijke manieren van spreken, die eenigszins ongewoonlijk schijnen te zijn, berispen.

Aangaande de derde, die zullen wij bidden dat zij gedachtig willen wezen, dat de gaven des heiligen Geestes menigerlei en verscheiden zijn. Wij en willen M. Petrum Dathenum niet schelden noch straffen, of zijne

overzetting (hoewel hij dikmaal in zijn leven bekend heeft, dat zij met grooter haasten gemaakt was) uit des gemeenen mans handen niet rukken. Maar zoo de Geest des Heeren ons ook wat heeft verleend van zijne menigerlei gaven, diezelve willen wij (zonder iemands nadeel) der gemeente Godes geerne en mildelijk hebben medegedeeld. Den grooten langdurigen arbeid, moeite en naarstigheid, die wij hiertoe gedaan hebben, kent God de Heere, en zal een iegelijk Christenmensch, die in de heilige Schrift en in het dichten ervaren is, lichtelijk kunnen afmeten. Hebben wij iet gedaan dat tot stichting des volks Godes dienstig zij, daarvan moet den almogenden Heere alleen gedankt en geprezen zijn. Zoo niet, wij konden zeer wel lijden, dat de Psalmliederen van M. Peter Datheen overblijven, en de onze onderdrukt worden. Alleenlijk zal het Christelijk herte alle dingen ten besten duiden, alle dingen verzoeken en kiezen 'tgene dat best is, gevende den Heere van alles lof en prijs. Hoewel hij zelve in zijn leven meer dan eenmaal bekend heeft, dat de zijne hem schier als een ontijdige geboorte waren afgedrongen geweest, zoodat hij ze in vele plaatsen niet wel overzien en hadde, en om de onervarenheid van de Hebreeuwsche sprake, was gedwongen geweest, zijne overzettinge uit een andere overzettinge te maken, zoodat daar vele dingen waren daarop wel behoorde nader gelet te worden. En somwijlen ook vrijmoedelijk zeide, dat hij grootelijks wenschte, dat de onze in de gemeenten Godes mochten worden aangenomen, als die met der Hebreeuwsche waarheid nader overeenkwamen. Hoewel wij ze sedert dien tijd nog zeer geschaafd hebben en met grooter naarstigheid overzien: alzoo een iegelijk zal kunnen onderkennen, die moeite zal willen doen om d'een met d'ander overeen te brengen.

Volgt nu het laatste stuk der beschuldiging, dergenen die vreemd zullen vinden, dat wij eenige ongewoonlijke manieren van spreken gebruikt hebben; daarop wij antwoorden: Dat wij alom daar het ons mogelijk is geweest de gemeene en gebruikelijke wijze van spreken gevolgd hebben, behalve dat wij, zooveel doenlijk is, alle geschuimde en vreemde woorden uit andere talen ontleend, hebben vermeden, mitsgaders ook alle stopwoorden, die men in den dichte, om den rijm te vinden, dikwijls placht te gebruiken. Alleen daarin hebben wij een weinig afgetreden van de wijze van spreken, die nu heden ten dage meest gebruikelijk is in deze Nederlanden, alsdat wij hebben willen het onderscheid houden tusschen de wijze van spreken die men tot eenen persoon alleen gebruikt en tusschen degene die men gebruikt tot velen: stellende in de plaats van deze bijnamen (gij) en (u), welke hedendaags in deze landen meestendeels gebruikelijk zijn als men eenen persoon alleen aanspreekt, deze (du) en (dij) en buigende de navolgende woorden, die men daarbij voegt, naar den aard des eenvoudigen getals,

en zeggende als men iet wil te kennen geven: Ik doe, du doet, hij doet, wij doen, gij doet, zij doen. Idem du hebst, du geeft, du latest, du spreekt, du zegst, du gaast, du staast, en tot velen: gij doet, gij geeft, gij laat, of latet, gij spreekt, gij zegt, gij gaat, gij staat. Idem, als men eenen alleen wat beveelt of bidt: doe du, geef du, laat du, spreek of spreke, zeg of zegge, ga, sta, etc. En tot velen: doet gij, geeft gij, laat of latet, spreekt of zegt, gaat, staat, etc. Overmits het kennelijk is dat de letter t, die men daarbij voegt, een teeken is, het getal van velen bediedende: want dat is den ouden aard, wijze en gebruik, die onze vóorvaders, van menige eeuwen herwaarts, haren kinderen hebben nagelaten. En hoewel het mettertijd alzoo, door een zeer kwade gewoonte van smeekende pluimstrijkinge, ingebroken is, dat wanneer d'een d'ander aanspreekt, dit onderscheid geheel achterlaat: en in stede van het getal van eenen, zeer onbekwamelijk en oneigenlijk gebruikt het getal van velen: nochtans is zulks in het schrijven en boekdrukken, daar deze smeekinge alzoo geen plaatsgrijpen mag, menige tijden en eeuwen altijd ongeschend en onveranderd gebleven, alsdat men in alle geschrevene of gedrukte boeken het onderscheid van den getale altijd gehouden heeft. Ja, over dertig zoo veertig jaren herwaarts in alle de boeken, daar men de kinderen uit placht te leeren lezen, en gebruikte men anders niet dan: du en salst of salt niet stelen, du en salst niet dooden of stele niet, doode niet en diergelijke, gelijk men bij de oude Vlaamsche overzettinge van Boëtius en in vele gebedenboekskens, ja ook in boeken van fabelen, kluchten en leugenboeken als S. Franciscus' wijngaard, Esopus' fabelen, en andere sagen, merkelijk zien kan. En alle de Bijbels, die men over veertig of vijftig jaren gedrukt heeft, zoowel in Brabant en Vlaanderen, als in Holland en Friesland, houden nog dezelfde wijze van spreken onverbrekkelijk: alzoo de Bijbel van Liesvelt tot Antwerpen gedrukt in 't jaar 1532, en die van Jakob Jakobs zone en Mauritius Yemants zone, tot Delft in Holland gedrukt in 't jaar 1477, den tienden Januari, en ontallijke andere copieën, zoo oude als nieuwe, merkelijk getuigen. Zoodat zeer onlangs dit leelijk misbruik en confusie van getallen in de H. Schrift heeft beginnen in te breken. En nog zouden wij geen groote zwaarigheid gemaakt hebben, om den gemeenen man, die heden ten dage gewend is anders te hooren, te gerieven, tenware dat wij ganschelijk niet en zagen, hoe men Godes heilige eenigheid (die met 's menschen smeekelijke woorden niet en kan versierd noch verhoogd worden) eenigszins konde uitdrukken of te kennen geven, dan met dit onderscheid des getals van eenen en van velen. Ja, wij achten, dat men Godes eenige en onverzelschapte hooge Majesteit en eenvoudig enkel wezen niet en kan met het getal van velen uitspreken, zonder grooten laster en verkortinge zijner eeren, welke hij niemand mede wil deelen. Daarom is 't, dat alle andere vreemde natiën als Hoogduitschen, Franschen, Italianen, Spanjaarden, Engelschen

Schotten, Polakken en andere meer, die allen gelijk zoo wel als wij d'een den anderen aansprekende niet en willen zeggen du of dij, in het getal van eenen, maar in 't getal van velen zeggen: Gij, u, of uwe liefde of genade, om d' een den ander te vleien en te smeeken; nochtans houden dit gebruik onverbrekelyk, dat, als zij God aanspreken of bidden, zij nimmermeer anders gebruiken dan het getal van eenen alleen, zeggende: Du bist, du hebst, du wilt, achtende zulks, als de waarheid is, dat Godes eere daarin gelegen is, dat men hem voor een eenvoudig enkel wezen alleen bekenne. Nademaal wij dan het getal van eenen niet anders en kunnen uitdrukken, en dat degenen die alzo kittelachtige ooren hebben gehad, dat zij het woord van du, dijn en van hebst, bist, zalst en diergelyke niet en hebben kunnen lijden, nochtans in stede van dien ons geene andere wijze en hebben weten te verdenken of voort te brengen, maar ter contrarie hebben hare gebrekkelykheid genoeg te kennen gegeven, als zij geen ander onderscheid tusschen het getal van eenen en het getal van velen wetende te vinden, hebben liever gehad de onbekwame verdorvene wijze van spreken der Spanjaarden, van Nos otros en Vos otros, na te volgen, zeggende, in stede van gij, gijlieden, en van wij, wijlieden, dan dat zij zouden hare oude natuurlyke bekwame en eigene Duitsche moedersprake wederom aannemen, om zich met goede duidelyke woorden van (du) en (dij) te behelpen (welke nochtans ook nu in vele Provincien van herwaarts over, als in Gelderland, Friesland, Overijsel en langs de Oostersche zee henen tot aan Dantzig toe, ja ook zelve nog in vele plaatsen van Holland en Zeeland gebruikelijk zijn), wie zal ons met recht kunnen straffen, dat wij aan 'tgene dat goed en van onzen vaderen van ouds herkomen is, gehouden hebben, om God zijne eer te geven, en in goeden Duitsche de meening des H. Geestes eigenlyk en duidelyk uit te drukken? Bidde derhalve, dat mij dit zelve ten beste worde afgenomen. Nochtans indien iemand tot God of tot eenen persoon sprekende liever heeft te zeggen: Gij hebt, gij doet, gij zult, om daarna sprekende tot vele gedrongen te zijn, zich te behelpen met dat bijwoord lieden, die mag zijnen zin daarin volgen; en zoo hem deze manier van spreken niet aanstaat, en hij wil Godes eenigheid van 's menschen pluimstrijkende dubbelheden niet afzonderen, die mag deze onze Psalmen en Lofzangen nalaten, en de Psalmen Datheni zingen, of andere op zijn eigen hand dichten.

HENDRICK LAURENSZ. SPIEGHEL.

1549—1612.

MEILIED.

1588.*Op de wijze van den 24sten Psalm.*

Wat dolheid is 't die u bekoort,
 Dat elk om strijd elk ander moordt,
 En zoekt naar macht door booze wegen?
 Gij, die op burg en sloten bouwt,
 En weet niet als gij 't wel beschouwt,
 Een waar rijk waar 't in is gelegen:

Van all's te hebben overvloed,
 Kisten gevuld met geld en goed,
 Noch ook geen sterke hooge woning,
 Een purper of een gulden rok,
 Veel dieners met een schepterstok,
 Of gouden kroon en maakt geen Koning.

Een Koning is 't die vreeze derft,
 En die zijn booze lusten sterft,
 Die in zijn doen hier is goeddadig,
 Die op geen valsche eerezucht steunt,
 Aan 's volliks gunst zich niet en kreunt,
 Die doch altijd is ongestadig:

Die al 't gegraaf van Westerland
 Klein acht: en Tagus gulden zand,
 Met 't ongeachte goud der Mooren:
 Die storm en vloed lijdt onbedeesd,
 Geen scheeve donderslagen vreest,
 Noch krijgers ijselijke toren:

Die veilig en hem neder houdt,
 Die 't al beneden zich aanschouwt,
 En geen bezwaar en heeft van sterven.
 Men roep de Koningen bijeen,

Die 't rood koraal en kostel steen
 Hoog achten, dat hij licht kan derven:
 Die met een uitgetogen zwaard,
 Zoo onbedocht als onvervaard,
 Haar rijk, ja rust en leven wagen,
 Om Turksche zijde en perlen rond,
 Der Rus en Taters kostel bont,
 Te nut niet, maar tot pronk te dragen.
 't Gemoed heeft in zich Konings schat:
 't Behoeft geen spiets of paarden rad,
 Geen harnas, boog, pijl, roer of klooten:
 't Behelst in zich zijn eigen nut:
 't En hoeft geen dondrig grof geschut,
 Om burg of schansen neer te stooten.
 Een vorst is 't dien geen vrees aankleeft.
 Dit rijk ellik zich zelven geeft.
 Hij klim door 't avontuur verheven
 In wankel hoogen staat, dien 't lust:
 Ik kies in onbekendheid rust,
 Een onbekommerd zoet zacht leven.
 Dat mij noch Boer noch Eelman ken,
 Wensch ik in stilt te varen hen,
 En een vergeten burger sterven.
 Het valt voorwaar een lastig end,
 Bij elk te zijn heel wel bekend,
 En zelf zijn zellefs kennis derven.

DEUGD VERHEUGT.

EEN LIEDEKEN.

Een burgerlijke strijd,
 Woeker, zorg en nijd,
 Drukt deerlijk onze schouders.
 Ha, wenschelijke rust!
 O klein genoegens lust
 Van onz' vreedzame ouders!

Doe men grof watmer droeg,
 De melkkoe en den ploeg
 Hield men alleen in waarde:
 Doe lag het zorglijk goud,
 Daar men nu veel af houdt,
 Vergeten in der aarde.

Hier was geen peper veil,
Engelsche oesters geil,
Noch basterd zek uit Spanje;
Geen Rijnsch of Fransche most:
Een hoenke was goe kost
Zonder olijf of oranje.

In Calkoet voer geen schip,
Men liet de Noordsche klip
Zijn wildbraad lustig weiden.
Zij derfden vleesch van kwee,
Rijst ende buinsche mee,
Suiker en malvezijen.

Nu woelt men om den schijn:
Een bunsing of een knijn
Dat zijn verachte voeren;
Maar Russche sabels eël,
Tursch grofgrein of fluweel,
Dragen burgers en boeren.

Helaas, dit maakt de twist!
Nog waant hem elk een Christ,
En oefent wet nog rede.
Ons ouders waren vrij
Van wet, en zonder zij
Hielden ze goede zeden.

Elk nu een ander leert,
Die zelf van 't kwaad niet keert;
Dies leven wij in rouwe.
Dit maakt eensdeels 't gescheel,
Doch is het meestendeel
Om 't hebben en om 't houwen.

PRINSE.

Goods goeden zijn gemeen:
Genoeg dij, Prins, aan 't klein,
Zoo kwelt U geen morgen:
Onnutte overvloed
Maakt meest het volk verwoed,
En doet hen angstig zorgen.

DEUGD VERHEUGT.

1600.

JUBELJAARLIED OP SIMPELIJK GELOOVEN EN WELDOEN.

STEM: *Zoo 't begint.*

't Is huden een dag van vroolijkheid
Zoo wij dit Jubeljare
Verlaten alle partijdigheid,
En Christus vreê bewaren.
Wat is dat ons doch twisten doet
In krijg en moord aldus vermoed?
De liefd die maakt een Christen:

De haat teelt Antichrists gebroed,
 Zij komt al uit der hellen gloed:
 't Is Duivels werk te twisten.

Die Ikker heeft lang zijn Jubeljaar
 Met haat en nijd gebrouwen:
 Dies hij ons Christenen meest te gaar
 Door twist brengt in benauwen.
 Deez' heeft hij op de baan gebracht,
 Hij stookt ze nog met aller kracht,
 Zoodat wij al verflauwen,
 En storten in verdervens gracht
 Met lijf en ziel, daar hij om lacht.
 Is 't niet tijd op te houwen?

Ons ouders waren slecht en recht:
 Zoo was ook haar geloove.
 Weetzuchtigheid broedt dit gevecht,
 Houdt slecht en recht verschoven.
 Zij bruikten Gods woord tot Gods min;
 Dat duidt nu elkeen naar zijn zin;
 Dit doet ons dus partijen.
 Begeeft al zulke twistbegin,
 Haalt slecht en recht geloof weer in,
 Zoo mogen w' al verblijven.

Ons kindsheids kerke-kinder-leer
 Die hield alleen van noode
 Het Vader ons, 't Geloof, niet meer,
 Benedijst en Tien geboden.
 Och laat ons nog hier blijven bij,
 Deez woord-twist stellen aan d'een zij,
 En 's Duivels list verfoeien!
 God is de liefd. Dit is het slot.
 Wie in de liefd blijft, blijft in God:
 Laat ons in liefde bloeien.

d' Hoofdman en Kananeesche vrouw
 Hadden maar slecht geloove,
 Een hert ootmoedig en getrouw,
 Vreemd van woord-twists-haarklooven,
 Ook vreemd, en buiten Godes kerk,

En krijgen (dit 's een wonderwerk)
 Heul bij ons Heiland goedig
 Voor haar dochter, en voor zijn knecht,
 Door haar geloof 'onwetel-slecht,
 Maar hertig en ootmoedig.

PRINSE.

Gij Christenprinsen wijs en vroed,
 Wilt gij deez' twist beslechten;
 Eischt slecht geloof, als Christus doet,
 Verbiedt daarom te vechten.
 Slecht gelooven, wel te doen,
 Is deze kerk-twists rechte zoen.
 O God wilt ons dat geven!
 Zoo mogen wij dit Jubeljaar
 Uw vree genieten allegaar,
 En Christelijk wel leven.

VRIJERSZANG.

DE WIJZE: *Mijn Angenietje.*

Wel ben je nog ziekjes, gij ziet er zoo blikjes,
 Mijn trouwhartige vriend; het blijkt wel dat j'et mient;
 Doe gij de Minne in 't hart liet gaan zoo diep,
 Gij bleef' er wat staan en waart er verraân,
 Geschoten, doe ik 't verliep.

Ik ben er ontsprongen den dartelen Jongen,
 Ik spring en zing er verblijd, daar gij de suffert zijt,
 Gij zucht terwijl uw makker nu zit en zingt,
 Ik heb er den moed, en 't is er mij zoet,
 Daar gij er uw handen om wringt.

Ik oefen de dansjes en andere kansjes,
 Ik zeil of ik rijd er te paard, als gij suft bij den haard;
 Men zei wel eer: wat aardige kwant is dit;

Maar is 't geen schand? waar is je verstand?
Je dut, daar je staat, daar je zit.

Ik ga er verkeeren met deugd en met eeren,
Als gij zit om een hoek of met den neus in 't boek,
Als gij dan 's nachts niet liggen en kunt, noch rust
Van droevig ellend, dan ben ik gewend
Te slapen met grooten lust.

Gij pruilt er en preutelt, gij mijmert, gij reutelt,
En somtijds ben je stom, of 't antwoord is te dom,
Gij kuiert alleen, en schuwt er meest al de liên,
En zijt er geweest zoo rustig een geest,
Als ik er ooit heb gezien.

Dit zijn de gebreken van minnende leeken,
Wanneer m'een blauwe scheen gestooten heeft aan 't been,
Dat geen Artsnij genezen kan of kruid;
Maar die deze man zou redden hiervan
Dat moest er dan wezen zijn Bruid.

GRAFSCHRIFT OP DIRCK VOLCKERTSEN COORNHERT.

Nu rust,		Noch sticht	
Diens lust	En 't waar.	Zijn dicht-	Hier bleef;
En vreugd	Hoe zwaar	Geschrijf;	God heef'
Was deugd,	't Ook viel.	Maar 't lijf	De ziel.

GEDICHTEN.

I

Ik noode Ocker te gast, en 't maal was bereid,
Met veel smeekens, of hij mij daarin behagen wou:
Hij zeide, hij zou mij komen zeggen bescheid;
Dat's te zeggen: dat hij 't zijn Moêr eerst vragen zou.

II.

Fobert die kan een ieder begrijpen,
 Hij kan Tiet bedisselen en Stijn beslijpen:
 Hij ziet dat Goossen kwaad en dat Hil verkeerd is,
 Dat Pieter mal, en dat Jan ongeleerd is,
 Dat Nel kwalijk hoort, dat Wijn kwalijk spreekt:
 Somma, hij weet wat dat Trijn gebreekt:
 Gelijk Momus, zoo begrijpt hij elk bijzonder,
 En dat men om hem lacht, dat geeft hem wonder.

III.

Nel is verwonderd, daar haar speelnoots trouwen,
 Dat zij ongehuwd haar leven verslijt;
 Zij is leelijk en kwaad, zoo elk mag schouwen:
 Geeft 't u vreemd, dat haar niemand en vrijt?
 Maar zij is zeer rijk, dit 's dat haar spijt:
 Dan ik acht zij huwt noch in een jaar niet:
 Want haar minder en acht zij niet een mijt,
 En haarsgelijk die en acht haar niet.

IV.

Joost heeft veel geld en goeds gezocht,
 En hij heeft een Wijf daarmede gekregen,
 Zij is kwaad en leelijk en onbedocht,
 Zij grauwt en zij snauwt in alle wegen,
 Hoe dat zij 't maakt, zij wil niet te degen,
 Altijd heeft zij 't leste woord met haar snappen;
 En straft hij ze, dan zoo zegt ze daar tegen:
 Het zijn mijn schijven die daar klappen.

V.

De Schipper spreekt van schepen en touwen:
 De Kooplui spreken van haar bedrijf:
 De Boeren van haar land te bouwen:
 De Advocaten spreken van 't gekijf:
 De Herder van 't vee en zijn gerijf:
 De Krijgslui van vechten, stormen en schansen:
 Maar de Vrijers van lachen, zoenen en dansen.

VI.

Goris, uw Vader gaf u alle daag een pond,
 Omdat gij altijd zoudt hebben geld:
 Want al heb dij veel, gij verdoet het terstond;
 Daarom had hij u een regel gesteld.
 Nu is hij door de dood ter neder geveld,
 Dies gij alleen al zijn goed verwerft;
 En mij dunkt, dat hij u daardoor onterft.

VII.

Eerst was Braker Dokter, nu begraaft hij de dooden;
 Wat is 't anders te zeggen, dan dat Braker is
 't Zelfde dat hij was, doe hem de zieken noodden?
 Want dat doet hij ook nu hij Gravenmaker is.

VIII.

Dat uw Vriend Maurits, ('t welk tot uw verwijt is)
 U liever de helft wil geven, als 't geheele borgen:
 Dat is te zeggen, dat hij liever de helft kwijt is,
 Als de heele som, daar hij mocht voor zorgen.

IX.

Gij zijt een verrader en een bedrieger,
 Gij zijt een pleiter en een koopman,
 Gij zijt een achterklapper en een lieger,
 Gij zijt een bankeroetier of een loopman,
 Gij zijt een meester van alle schalke praktijk:
 En 't wonder, Maurits, gij zijt niet rijk.

X.

Zoo menig mensch als men ter Wereld vindt,
 Zoo menig is er verscheiden gezind:
 Een wijs en voorzichtig Man
 Hem naar velerlei zeden schikken kan.

XI.

Gebruikt jolijt, terwijl gij zijt
 In uw jonge jaren:
 Want d'ouderdom, ziet, komt met verdriet
 Snellijk voortvaren.

ROEMER VISSCHER.

1547—1620.

UIT DE «ZINNEPOPPEN.»

Elk wat wils.

Deze Zinnepop schijnt te accordeeren met de meeninge Agesilai, die gekomen zijnde Koning, in een waarschap Wetten gaf, waarnaar elk hem had te reguleeren, gebod den schenker, zoo de wijn koever en overvloedig was, elk te geven zooveel hij eischte: maar zoo er kommer was, dat hij elk zoude geven zijn juist evenmate, opdat hem niemand had te misnoegen: 't welk het woord **Elk wat wils** duidelijk uitdrukt: want als een ieder zijn beker met water mag temperen naar zijn smaak (en niet gedwongen is naar der Duitschen aard denzelfden bescheid te doen: dat is, heel of half uit te zuipen, het lust hem of niet) zoo is elk waarlijk wel getraceerd.

Zoo mag dan dit op veel andere dingen gebruikt worden, daar men met overdaad niemand wil overlasten, noch door ongelijke deeling een leepoog maken.

Slecht en recht.

De menschen in de gulden Eeuwe waren slecht en recht, gingen naakt, aten voor haar spijsze akers of de beuken, zulks als het veld rijkelijk gaf, zonder zorg, zonder moeite, zonder gierigheid, zonder bedrog: dronken uit haar hand, of uit een hoorn of schelp, zulks als zij vinden konden het klare water uit de fonteine daar zij bij woonden: men wist van koopen noch verkoopen: Mijn en dijn waren nog op de Wereld niet. Maar hierna kwam de beleefdheid; die achtte deze simpele lieden voor plompers, en botte kroezen. O heilige goedrondheid! hadden zij u bij d'oude manier gelaten, gij waart veel beter daaraan geweest.

Zin en wits.

Nadat de menschen in de voorgaande eeuwen langen tijd geleefd hadden bij akers en bij beuken, zoo kwam Bachus en Ceres, en leerde haar planten en zaaien: wijn, koren en allerlei vruchten, die de aarde van zelf opwierp, en door goede bouwing haar grootelijks verbeterde: dit was 't

beginsel van beleefdheid, dat is, dat het volk begon te verstaan, hoe zij met elkander leven moesten; maakte wetten en willekeuren, om elk alzoo met beleefdheid, beleefdelijk in den toom te houden, waardoor de wereld werd versierd met zin en wits, 't welk in onze tale is, als zinnelijkheid en wetenschap, daarin wij zoo lange geleefd hebben, totdat Courtoisie met lekker banket hier te lande kwamen.

Of 't walgt, of 't bijt.

De Courtoisie wil ik zoozeer niet laken, dat ze heel te verwerpen zoude zijn, bijzonder in Heeren Hoven, die alle lofuitelij gewoone zijn: maar het misbruik van dien, onder de Hovelingen, die naar Officiën staan of hooge ambten, en dikmaal spreken verre van haar meeninge, om haar medeverzoekers te bedotten en te verzenden; dit was nog lijdelijk, als zij elkander dikwijls niet door kromme gangen belogen, valschelijk beschuldigden en naar het leven stonden: hetwelk de heete Minnaars wel meesterlijk na kunnen spelen, met de bonnet te lichten, knieën te buigen met minschijnlijke reverentie; ja dat 't hun zelve walgt die 't doen: maar doen dit al om die zij ter eere of oneere beminnen. En halen in haar Banketten, zoet smakende Marsepeinen, Confituren, Marmeladen, en diergelijke snorrepijpen, die in 't leste den mond laf maken en ontstellen het verhemelte van die met dofheid, hetwelk den smaak wegneemt. Wordt daarom van de Goedronde uit haar Gilde gedaan, en hier gemaald in een valsch Rond met Giegauwen verzet, met een Marsepein in 't midden.

Ik eet mijn korenken groene, en ja groene.

Daar is een liedje bij de Opsnappers, daar ze louter haren aard mede te kennen geven, zingende uit vrijer kele aldus:

Helaas! 't is al verloren,
Ik ben een jaar te vroeg geboren,
Ik eet mijn korenken groene,
En ja groene.

Daardoor ben ik bekoord om haar tot een Zinnepop te geven den Sprinkhane, die in Latijn Cycada genaamd is, die zingt zomers in 't groene koren, en verheugt de Passanten; maar des winters is hij nergens te vinden.

T'huis best.

Doe alle beesten van Jupiter te gast genood waren, zoo heeft hem de Schildpad alleen achtergehouden, en is niet ter feeste gekomen: Jupiter,

verwonderd, zoude gaarne de oorzaak daaraf weten, liet hem vragen, waarom hij niet gekomen was in zoo goed en groot een gezelschap, die van den oppersten God geroepen waren. Antwoorde: Oost, West, t'huis best. Waarover hij verwezen werde in den hoogen Raad der Goden, altijd zijn huis voor hem te dragen, en bij zijn leven daar niet uit te gaan.

Afkomst zeit niet.

Het is een oud recht, dat de Edele geboren eenige voorbaarheid of preminentie hebben in alle Heeren Hoven, om hooge Officien of Ambten te bedienen, bijzonder den krijgshandel aangaande; maar daarmede is de weg der vrome kloekmoedige daden niet gesloten, dat een slecht eerlijk mans zoon daar geen part en deel aan hebben zoude, om d' eerste Edelman zijnes stams te worden. Alle Edelstammen hebben haren oorsprong door een van haarlieder Voorouders begonnen; bij Adams tijden was het zoo niet, daarom zeide men:

Doe Adam haspelde en Eva span,
Waar was doe den Edelman?

Men maakt zeer bekwame Bezemen, om de kleederen schoon te vegen, van morsige vuile Varkens-rugborstelen, die alle stof zeer zuiverlijk afstrijken: dit mocht niet wezen, zoo deze borstelen den aard van hun Vader en Moeder niet verwierpen.

Jong hoveling, oud schoveling:

Zoolang een ding schoon is of tot dienste bekwaam, zoo wordt het bij veel groote Meesters en Heeren groot geacht; maar als 't afgaat, zoo verwerpen zij 't als een versleten kleed in den hoek. Gelijk als de Juffrouwen een verschen ruiker van schoone bloemen zetten in het best van haar kamer: maar het duurt geen acht dagen, of zij werpen hem op den mesthoop. De Heeren leven alzo met haar veroude trouwe Dienaars, en met haar schoone Paarden, niet aanziende den trouwen dienst, die hun daaraf geschied is.

Veeltijds wat nieuws, zelden wat goeds.

De nieuwsgierigheid des werlds is zoo groot, dat men menschen voortaan lichtelijk zoude diets maken, dat houten Papegaaien brood eten; nu zij zoo volkomen houden, dat de rook van Tabak een lekker ding is:

dat ze zeggen dat zij goed en medicinaal is, om velerlei krankheden te genezen, dat mocht wezen; maar dat het smakelijk is, geloof ik noch de Paap nimmermeer.

Vlijen weet wat.

Veel dingen konden gevoeglijk in een kleine plaats gestouwd worden, en mogen door vlijen hun stede bekwamelijk krijgen, die overhoop geworpen zijnde, veel ruimte zouden beslaan. Desgelijks mag men veel Kwestiën, Rekeningen en andere Geschillen schikken en buigen, dat ze zoo heel contrarie niet en zijn als zij wel schijnen: En een goed Man of twee (die verstandig zijn) vlijen met billijkheid altemet zoo veel zware zaken, als zeven Schepens doen met het uiterste Recht.

't Is een boer niet diets te maken.

Een Boer meet allemans staat bij den zijnen; daarom, als hij iemand ziet, die wat uitmunt boven zijne bureu, zoo denkt hij dat zulk een dien staat niet voeren zal mogen; want hij meent dat nergens meer mede te winnen is als met zaaien en dorschen en met koeien te melken. Ei arme kinkel, de paarden die minst doen, die geeft men de meeste haver te eten: Praktijk wint meer in een dag, als ploegen en dorschen in een heel jaar.

Veel vlaggen, luttel boters.

Het is een spreekwoord onder de bootsgezellen, dat wat schipper veel vlaggen op zijn masten voert, die geeft luttel Boters in de grutten. Desgelijks is 't met deze sobere Jonkers, die bij der straten gaan pronken met veel Dienaars, en in haar keuken is de Soepe heel mager.

UIT DE «BRABBELING.»

KWIKKEN.

I.

Zegt vrij dat geen boef in 't land mijnsgelijk is,
 Als ik slechts heb rijkdom en macht,
 Niemand vraagt of men goed, elk of men rijk is,

Op deugd noch eere wordt niet eens gedacht:
 Want naar zijn schat wordt een ieder geacht,
 En zoo veel gij hebt, zoo zijt gij voorwaar, ziet,
 Vraagt gij wat schand is te hebben? maar niet.

II.

Jans moeder is dood over al haar lijf,
 Wat vraagt hij daarnaar: hij kan alleen wel eten;
 Jan heeft verloren zijn getrouwde wijf,
 Die zal hij wel haast met een ander vergeten;
 Wat zou hem dan doen treuren? wil dij dat weten,
 Dat hij verloor daar zijn zin meest op is gesteld.
 Vraagt gij wats? dat is zijn geld.

III.

Doe Dirk was een oprecht man,
 Doe had hij slechte kleêren an:
 Dan nu hij verklikt, en sticht verraad,
 Nu voert hij eenen Heerenstaat:
 Dus wilt gij met rijkdom vullen uw zak,
 Zoo moet de Consciencie op het rak.

IV.

Om veel gelds Goossen heb ik gekocht een huis,
 Dus vraag ik, of gij mij een som gelds wilt leenen?
 Gij zegt neen noch ja, dus ben ik confuis;
 Nochtans al zwijgt gij, ik versta uw meenen:
 Gij denkt, ik zou ze u niet weder schrikken: —
 Dat 's juist Goossen, kondt gij zoo mikken?

V.

Pais is moeder van voorspoed en aardigheid,
 Door voorspoed komt rijkdom, daar elk naar staat,
 Door rijkdom komt wellust en hoovaardigheid,
 Door hoovaardij komt alle twist en haat,
 En twist die rokkent het oorlog kwaad,
 Door oorlog komt ons armoed subijt,
 Daarna komt ootmoed, al is 't wat laat,
 En brengt ons den vrede weder in 't krijt:
 Zoo draait het rad van Fortune altijd.

VI.

Hebt gij kwâe kleêren? laat staan uw pronken.
 Hebt gij een kwaad gast? wijst hem voort.
 Hebt gij kwaad bier? zoo drinkt niet dronken.
 Hebt gij kwaê vracht? werpt ze over boord.
 Hebt gij een kwaad vriend? gij moogt hem schouwen.
 Maar hebt gij een kwaad hoofd? gij moet 't houwen.

VII.

Hans is een abel en fraai gezel,
 Doet uit de G, zoo ziet gij 't wel.

VIII.

Een noorder boer was in den Mei getrokken uit
 Naar Parijs, om de Fransche spraak te leeren,
 Daar gaf men hem te eten sla en groen kruid,
 's Middags en 's avonds, meer dan zijn begeeren:
 Zoo dacht hij, ik wil weder t'huiswaarts keeren:
 Want daar men in den zomer eet gras, par ma foi,
 Daar moet men in den winter ook eten hooi.

IX.

De Geuzen kruisen ons met geweld:
 't Hof van Bourgonje kruist ons om geld:
 De Raad kruist de burgers en boeren,
 Mogen wij niet wel drie kruisen in 't Wapen voeren?

X.

Joost tracht met list naar zijn vrienden goed,
 Want 't zijne heeft hij over lange versmeerd:
 Op zijn vrienden eer draagt hij hoogen moed,
 De zijne is lang in schande verkeerd:
 Op zijn vrienden geloof hij ruiterlijk teert,
 Dan 't zijne dat blijft al binnen zijn lippen:
 Van zijn vrienden vroomheid hij lof begeert,
 Zelf zou hij een vloot niet durven knippen:
 Maar van vriendschap maakt hij gansch geen werk:
 Want zijn eigen is groot, wijd, lang en sterk.

XI.

Is er iemand zoo bitter of kwaad mijns,
 Die zegt dat deez dichten zijn vol venijns:

Wat zal ik hem anders zeggen, dan
Die daarmee besmet is, die trekt 't hem an.

XII.

Doe ik met alle vlijt op mijn hof ging passen,
Doe wilden de rozen daar niet wel wassen:
Maar nu ik niet acht wat dat men daar doet,
Komt, ziet nu bloeit de roos aan mijn voet.

XIII.

Povere Jan die zeit dat al de Doktoren,
Die zeggen dat er niets niet van niet wordt geboren,
Dan niet, hebben van niet, niet geproefd de smart,
Want niet in zijn beurs, baart een kruis in zijn hart.

XIV.

Retrograde van H. D. Spiegel.

Ontwaakt nu geesten, oorboort deugd,
Maakt gedichten, en kunstig u verheugt,
Geprezen wordt gij, wilt practizeeren,
Veroorzaakt tijdskorting, blijdschap en geneugt,
Staakt fantasieën, en bedrijft nu vreugd,
Verrezen is zij, kunst zal floreeren.

Antwoord van R. Visscher.

Steur, bokking, wijting en zulke visch,
Komen altemet wel op onzen disch;
Dan met uw present zal ik mij niet beslabben,
Rechtuit gekald: ik en mag geen krabben.

XV.

Toen gij in 't Pothuis zat en lapte schoen,
Toen zongt gij altijd, en hadt een vroolijk leven:
Dan nu men t' u waart 't geluk ziet spoên,
En God u heeft geld en goed gegeven,
Nu ziet men u altijd zorgen en beven:
Wat zullen wij dan bidden dat u moet gebeuren,
Dan weder schoenen lappen zonder treuren?

XVI.

Al legt gij Jasper dagelijks op zijn brood,

Dat hij aan zoo klein een wijfken is gebonden
 Rust uw hoofd, zegt hij, 't en is geen nood,
 Ik heb ze immers niet t'huis gezonden;
 En is 't, zoo ik menigmaal heb hooren vermonden,
 Dat een vrouw is een onvermijdelijk verdriet:
 Is dan de kleinste de beste niet?

XVII.

Antwoord op des Heeren van Noortwijk's Elegia.

Heere, uw brief is mij gekomen ter hand,
 Daar gij, om mij te prijzen, oefent uw verstand:
 Dan als gij van mij zegt al dat gij denkt of weet,
 Zoo zijt gij een ongevallig waarzegger, en een goed poëet.

XVIII.

Hij die zijn gang stelt met een gravité,
 En á la mode de France doet maken zijn kleeren,
 Zeggende, hoort toe Monsieurs met een bravité,
 Wat mij belast is u te communiceeren
 Van den Magistraat, onze notabele Heeren,
 Heeft wel zoo veel verstands van de Fransche taal,
 Als een Raaf die zijn zwager kan saluteeren,
 Meent gij dat ik lieg? brengt hem dan bij een Waal.

XIX.

Als Joris bij 't werk komt, zoo weet hij zooveel te zeggen,
 Zoo moet dit, zoo moet dat, zoo moet het ander wezen,
 Zoo moet men dit stuwen, zoo moet het ander leggen,
 Dat men 't zoo aanleide, zoo waar 't uit alle vreezen,
 Zoo zou 't worden gelaakt, en zoo geprezen,
 Dan laat u zoo staan Joris en brengt ons slijk:
 Want zoo duizendmaal zoo, brengt niet één zoê aan den dijk.

XX.

Hans is uit Westfalen zijn vaâr ontloopen,
 Over 't hek gesprongen of doorgekropen.
 En hier roept en krijgt hij om te worden verheven:
 Al de oude burgers zijn verraders of zot,
 Ik ben een goed oprecht Patriot; —
 Was het zoo, hij had wel heim gebleven:
 Dan die hem landlooper scheldt, zou hem die ook toenaam geven?

XXI.

Klaas timmerde een huis, naar Amsterdamsch gemak,
 Op een erf omtrent van dertien voeten breed:
 Een voorhuis, een keuken, een schoorsteen, een bak,
 Daaraan een kamer beschoten en bekleed,
 Kostelijk genoeg, als de manier wel weet;
 En opdat hij die voor doorloop zou bevrijen,
 Sloot hij daar een doorgang af ter zijen.
 Dan ziet, hoe rein komt doch alle ding ter snee:
 Klaas maakte één gang, en hij heeft er twee:

XXII.

De meiskens van de courtoisie,
 Stellen op Brabantsch haar fantasie:
 Op Brabantsch zetten zij het kap;
 Op Brabantsch is 't huifken met den oorlap;
 Op Brabantsch zijn haar lubbekens gezet;
 Op Brabantsch is haar fluweelen klet;
 Op Brabantsch knopen zij haar mouwen;
 Op Brabantsch fronsen zij haar bouwen;
 Op Brabantsch zeggen ze: ja voorwaar;
 Op Brabantsch spreken ze allegaer;
 Op Brabantsch zingen ze haren zang;
 Op Brabantsch maken ze haren gang;
 Op Brabantsch.
 Amsterdamsche dochters, doet mij bescheid,
 Schaamt ge u van de Hollandsche bottigheid?

XXIII.

Die zonder hop zijn bierken brouwt,
 Die zijn kost kookt zonder eek of zout,
 Brood bakt zonder heven ofte zuren,
 En maakt vaarsen zonder merg daarin,
 Mag vrijelijk denken in zijnen zachten zin,
 Dat zijn zoetsappig werk niet lang zal duren.

XXIV.

Die 't laakt is kwaad, die 't prijst is mal,
 Dan ik werp op 't dak, kaatst gij den bal.
 't Is goed, 't is jok,
 't Is zoet, 't is goed,

't Is roet, 't is krok,
 't Is goed, 't is jok:
 Malle mooi rok.

ROMMELZOË.

I.

Pieter meent gij te wezen eêl,
 Omdat gij draagt zijde en fluweel?
 Of omdat gij hebt zoo fraai een van?
 Neen: maar waart gij eêl van geslacht,
 Of uitgezonderd door deugd of kracht,
 Zoo waart gij eerst een edelman.

II.

Als gij doet een eerlijke daad,
 Al is 't met moeiten en arbeid groot,
 De arbeid door de rust vergaat,
 En de eere blijft ook na den dood.
 Maar zoo gij doet een schandelijk stik,
 Al is daar wellust in begrepen,
 Die lust zal vergaan met een klik,
 En eeuwig zal u de schand naslepen.

III.

Vreemde bedelaars te maken heeren,
 Boeven verheffen in grooter eeren,
 Uit den lande jagen den rechten patriot,
 Den rijken goederen confiskeeren,
 De arme gemeente schatten en scheren,
 Is der tyrannen raad, daad en slot.
 Een oprechte overigheid is een gaaf van God.

IV.

Tafelrecht.

't Hoofd van den disch zij waard en waardinne,
 Verwaande courtoisie komt hier niet inne,
 Beleefd en goed rond naar Hollandschen aard.
 Niemand zij boven den omganger met drinken bezwaard;
 Elk moet zitten daar de waard zal bevelen;
 Ten minste moet elk één liedeken kweelen;

Het tafelbord, u gegeven, laat voor u leggen;
 Spouwt niet het woord (wat zou men zeggen!)
 Boven de helft van het gediende en dient niet voort;
 Niemand waait met zijn hoed na de benedijst is gehoord;
 Boven éens zal hem niemand excuseeren.
 Voort, leeft boertig en eerlijk, naar uwselfs begeeren,
 Geschiedt er schimp, trots, smaad, onwil,
 Zoo moet de wijste hier zwijgen stil;
 Elk doe voort zijn best om 't gezelschap te vermaken,
 Morgen moet men daar niet ten kwaden af kaken.

Deze wetten gaf Roemer in zijn eigen huis,
 Die ze niet en behagen, die blijve t'huis.

V.

Des menschen leven, ziel, vleesch en bloed
 Is geld en 't vermaledijde goed;
 Die 't niet en heeft, noch daarom weet geen raad,
 Die is levendig dood, aldaar hij gaat.

VI.

Op Paaschdag aan H. L. Spiegel.

Zeg Hendrik! woudt gij niet dat 't al morgen was?
 Want bij vrijsters te gaan geeft heden geen pas,
 En in de herberg is 't schand, ja, bij de katholieken;
 Bij der straten te wandelen zeer kwalijk staat;
 Kaatsen, dobbelen, of spelen is ook geen raad;
 In de kerk zoudt gij al te lang zitten kijken;
 Buiten op den dijk zoudt gij u zeer beslijken;
 Gezond t'huis blijven kan ik zoo kwalijk doen als gij:
 Weet gij nergens te gaan? zoo komt dan bij mij.

Antwoord van H. L. Spiegel.

Wist ik nergens te gaan, en kwam ik u dan bezoeken,
 Zoo had ik luttel danks van zulk bedrijf:
 Dan nu heb ik t'huis gezelschap aan mijn boeken,
 En op straat daar loop ik niemand op het lijf;
 Lust mij mijn lief te zien tot mijn gerijf,
 Dat paste nooit beter dan op dezen dag;
 In de kerk zijnde en zoo ik daar wat blijf,
 Daar is gespel en gezang, ook geen kwaad gelach;
 Nochtans kom ik u bij, als die wel beter mag.

VII.

Die als sterfelijk mensch verteert zijn goed,
 En spaart het gelijk of hij nog een tijd zou leven,
 Zulk man is wijs en van een recht gemoed,
 En weet wel waar hij 't zal nemen en geven.

DANIEL HEINS.

1580—1655.

AAN LEIDEN, UITGEGEVEN MET ZIJNE BESCHRIJVING

door **JAN ORLERS**, burger dier stad.

O nymfe, groot van naam, onwinbaar in het strijden,
 Bemind weleer van Mars, maar doch in onze tijden
 Apollo's liefste kind, omdat gij met uw bloed
 Gekocht hebt en betaald den maagdelijken vloed:
 Met honger hebt verdiend de zusters alle negen
 Van Phoebus, die nu zijn de moeders van den zegen
 Daar gij u in bevindt: en hebben u bereid,
 Opdat gij niet en sterft, het loon van eeuwigheid:
 Doen klinken overal, van daar de gulden stralen
 Der Zonne kijken uit, tot daar zij nederdalen
 En wijken voor den nacht, daar 't aardrijk is bekwaam
 Om menschen op te voên, ô Leiden, uwen naam:
 O moeder van zoo veel bekende dappere helden,
 Die gij voedt met uw borst, en die u nu vergelden
 Uw droefheid, uwen nood: vergeten doen u leed,
 Afwasschen bei te zaam uw tranen en uw zweet:
 Laat toch uw aanzicht zien, laat uwen Rijn opsteken
 Den kop, bekleed met riet, die niet en heeft geweken
 Voor al des vijands macht: maar altijd hooger rees,
 Gevoed met menschen bloed, gespijsd met Spanjaards vleesch.
 En dat hij vrij vertel (wie kan het beter weten?)
 Wie gij te voren waart, en hoe gij nu gezeten
 In overvloed en vreugd, in pais en zoeten rust,
 In alle kunsten hebt en spraken uwen lust.

Al wat te Rome was, al wat de Grieken waren
 Zeer wijs en trotsch daarbij, dat hebt gij doen vergaren.
 De Jode, de Chaldeeuw, en half de Indiaan,
 De Moor, de Arabier, wordt binnen u verstaan.
 Terwijl dat Nassaue ging donderen beneven
 De takken van de Maas, het aardrijk dede beven,
 Zoo hebt gij zonder vrees den wijd vermaarden held
 Van Brennus neergedaald doen komen, en gesteld
 Tot spijt van den Maraan: een baken voor de volken,
 Het licht van onzen tijd, den arend in de wolken,
 Die vol van hemelsch vier en van Apollo's nat,
 Vloog altijd in de lucht, op d'aarde nooit en zat.
 Gij zijt om zijne wil gegaan uit uwe palen,
 En om uw jonge jeugd te stieren hem gaan halen.
 De Franschman heeft bekend, dat gij toen hebt geroofd
 De peerl van zijn land, de krone van zijn hoofd.
 Gij hebt daar bij gevoegd veel zielen die berennen
 De banen van de deugd, doorsnijden met haar pennen
 De tanden van de dood: verslijten met haar wijd
 En zeer beroemd verstand den angel van den tijd.
 Hoe haasten wij dus zeer? Ik bidde laat ons keeren,
 En eerst uw vromigheid en kloeke daden leeren.
 Wat dat gij hebt gedaan, gedwongen van den nood,
 In 't voorburg van der hel, in 't midden van de dood.
 De honger was in stad, de vijand voor de wallen,
 De moeder zag haar vrucht voor hare voeten vallen:
 Zij zelve menigmaal, nadat ze zonder brood
 Veel dagen was geweest, viel met haar kinders dood,
 Nog hangende aan de borst, nog bezig om te buigen
 Haar leden naar het werk, en gevende haar te zuigen.
 O, jammerlijk gezicht! gij hieldt in deze smert
 Een ijzeren gemoed en een metalen hert.
 De liefde van het land was krachtiger van binnen,
 Als die van buiten was. Wie zoude kunnen winnen
 Den mensch die niet en vreest? al hadde de Maraan
 Gansch Spanje hier gebracht, zoo hadd' hij daar niet aan.
 Gelijk de sterke leeuw, wanneer hij wordt besloten
 Van jagers in het veld of in het lijf geschoten,
 Dan roert hij eerst den staart, den oorsprong van zijn kracht,
 Is sterker als te voor, verzamelt al zijn macht.
 Zijn mane rijst omhoog, het schuim loopt van zijn tanden,

Zijn oogen zijn vol viers, en schijnen hem te branden.
 Hoe dat men hem besluit, hoe dat men hem bespiedt
 En treft van alle kant, zijn hert en geeft 't niet.
 Of als de wilde zee, nadat zij vele dagen
 Getergd is van den wind, van buien en van vlagen,
 Indien zij van den dijk geperst wordt of het zand,
 Zij steigert in de lucht en vliegt tot op het land.
 Gij zijt ook zoo geweest, totdat de vloed, de baren,
 De hemel met geweld u zelve kwam bewaren:
 En dat Neptunus' stroom met vreeselijk geweld
 Den vijand heeft te zaam doen loopen uit het veld.
 Waar was het snorken doe? Waar mocht Baldeus blijven
 Met al zijn groote macht en met zijn bitter schrijven?
 Zoo haast als Nereus kwam gewandeld, en gegaan
 Den Spanjaard in 't gemoet, hij liet zijn tenten staan.
 Men zag den zwarten hoop zeer haastelijk verschuiven.
 Nog heb ik niet gezegd. Waar laat ik toch de duiven,
 Die gij gezonden hebt, daarmede dat gij zocht,
 Gesloten van der aard, te klimmen door de locht?
 Ziet wat de Vrijheid doet: het gaan dat was benomen,
 Het varen was gedaan, nog zijt gij uitgekomen.
 Geen schrijven mocht er in. Voor brieven was de pad
 Ontnomen en bezet. Zij vlogen in de stad.
 Men zegt dat Venus zelf haar vogels heeft gezonden
 Aan Jonker van der Does, en dezen vond gevonden.
 Die zij met groote zorg bewaard heeft, van dien tijd,
 Dat allereerst van hem zijn Ida werd gevrijd.
 Hoe dikwijls heeft zij Mars genomen in haar ernen,
 Gebeden dat hij wou de burgeren ontfermen?
 Hoe menigmaal heeft zij den wagen, daar hij met
 Uit Thracen werd gevoerd, doen houden en bezet?
 Al was hij schoon bebloed, en hadde zeer verbolgen
 Zijn dienaars neven hem, die hem gestadig volgen,
 De Vrees, de Schriklijkheid, de Stoutheid onbeducht,
 Daarmede dat hij jaagt g'heel landen op de vlucht:
 Zij ging hem evenwel de zake nog vertoogen,
 En haren grooten nood: en wierp op hem twee oogen,
 Zoo lodderlijk, zoo zoet, dat hij tot in den grond
 Van zijn manhaftig hert geraakt wierd en gewond.
 Of zoo dat niet en was genoeg om te bewegen,
 Zij deed er nog wat bij, totdat zij heeft verkregen

Hetgene zij verzocht. Vandaar is zij gegaan
 Bij Thetis haar vriendin, en sprak Neptunus aan;
 Neptunus heeft terstond doen spannen in zijn peerden,
 En met een groot gedruisch gekomen op der eerden.
 Hij nam de winden met tot hulp, en Triton blies
 Zoolang op zijne schelp, totdat het water wies.
 Het water stoof omhoog, hij maakte los zijn sluizen
 En opende zijn rijk. De Spanjaard ging verhuizen:
 Het was hem daar te nat. Zoo zijt gij losgeraakt,
 En van het harde jok des vijands vrijgemaakt.
 Wat was dat eenen dag! Boisot kwam aangevaren,
 Gansch Zeeland vol van vreugd kwam vliegen door de baren.
 Matroos bepekt, betart, liep bij de vlaggen staan,
 Wierp overal zijn oog. Het leger was gegaan.
 Een van den rouwen hoop, van Amphitrituszonen,
 Die leven in het nat en in de schepen wonen,
 Hadd' in een Spaanjaards hert gebeten, en gezeid,
 Het vleesch en is niet goed, zijn honden voorgeleid.
 Marane loopt toch weg en wacht u voor de Zeeuwen,
 Laat Holland Holland zijn. De hert vervolgt de leeuwen,
 Het schaap vervolgt den wolf. Gaat zeker uit de dood;
 Eerd'at men u verscheurt, keert naar uw moeders schoot.
 Vertelt haar dat gij zijt geweest in vreemde landen,
 Alwaar men Spanjaards vleesch kan kauwen met de tanden,
 En lust heeft in haar bloed. Maar ziet toch dat gij leert,
 Wat dat gij doet of laat, dat gij niet weer en keert. —
 Zoo haast het land van Mars bevrijd was en ontslagen,
 Kwam Phoebus in zijn plaats. Die had in haar behagen.
 Minerva kwam met hem. Die hebben in de stad
 Gestadig van dien tijd haar woningen gehad.
 Door haar is uit het land onwetendheid verdwenen
 En wetenschap geteeld. O Nederlands Athenen,
 O voedster van verstand en kloeken geest, o Zon
 Van vrijheid en van kunst, o Duitsche Helicon.
 Fontein van prijs en eer, o herberg van de wijzen,
 O woonplaats van de Faam, wie zoude kunnen prijzen
 Den glans van uwen lof, zoo groot en breed? wie zou
 Afschilderen uw werk en kostelijk gebouw?
 Wie zoud' uw daden kloek de wereld door verkonden,
 En treffen met den geest? de man is nu gevonden,
 Die met een grooten lust, al wat verborgen lag,

En wat men van u weet, brengt t'zamen voor den dag.
 Nu wordt gij wederom van voren aan geboren,
 En uwen oorsprong zelf, die lange was verloren,
 Gevonden en verklaard, opdat men eeuwig leest,
 Als waar't dat gij vergingt, wie dat gij zijt geweest.
 De torens gaan te niet, de muren en de wallen
 Verslijten door den tijd, de steenen die vervallen;
 Maar dat de penne trekt, geholpen van 't verstand.
 Wordt in der eeuwigheid in 's menschen hert geplant.

ZOETE DIENSTBAARHEID.

Allen, die met haat en nijd
 Tegen mij ontsteken zijt,
 Laat nu blijken uw gemoed
 Over mijn voornaamste goed.

Weet dat ik heb eenen staat
 Die het al te boven gaat.
 Niemand is zoo groot van macht
 Die ik bij mij zelve acht.

Geenen Koning op der eerd
 Dien ik acht van zulker weerd.
 Prins en Vorst, wie dat het zij,
 Stel ik ver beneden mij.

Gisteren des avonds laat
 Kreeg ik dezen nieuwen staat,
 Als ik slaaf geworden ben
 Van de schoonste, die ik ken.

Al de loon, die ik verwacht,
 Is geen rijkdom, is geen macht;
 Maar dat zij eens van ter zij
 Werpe een lieflijk oog op mij.

Dat zij met dien zoeten mond,
 Die mij doodelijken wondt,
 Daar mijn ziel haar herberg heeft,
 Daar zij woont en altijd leeft;

Met de deuren van koraal,
 Daar Cupido heeft zijn zaal,
 Daar hij eerstmaal is geteeld,
 Tegen mijne lippen speelt.

Doende daarbij eenen lach,
 Die niet zachter wezen mag,
 Zoete dief van mijn gemoed,
 Die mij levend' sterven doet.

En die woorden, die mijn hert
 Doen beminnen zijne smert,
 En dat Goddelijk verstand
 Dat de hemel heeft geplant;

Dat is honig, dat is wijn,
 Dat zal mijn betaling zijn.
 Hiervoor, wie 't behaagt of spijt,
 Ben ik mijnen vrijdom kwijt.

OP HET MUZIEKBOEK VAN MEESTER CORNELIS SCHUYT
VAN LEIDEN, AAN M. KNOTTER.

De moeder van de zachte vreugd,
De zuster van de zoete gaven,
Daar Bachus mee ons hert verheugt,
Daar ons de Goden mede laven.

Muziek, die maagd, die zuiver maagd,
Gekleed nu eerst naar onze landen,
Die, Knotter, u zoo zeer behaagt,
Komt zich begeven in dijn handen.

Omhelst haar, stoot ze niet van dij,
Daar zich de Goden mee verlusten:
En wat gij doet, hoe zwaar het zij,
Laat wat om haren wille rusten.

Want Jupiter zelf, zoo men zeit,
Als Phoebi stem is opgeheven,
Heeft zijnen donder neergeleid,
Om zich tot vreugde te begeven.

UIT DEN «LOFZANG OP BACHUS.»

Wat kan men beter doen des avonds vóór de Vasten,
Dan dat men Bachus prijst in 't midden van zijn gasten
Aan eenen goeden disch? Wij zullen zijn verheugd
In uwen zoeten naam, o Vader van de vreugd,
O vinder van den wijn. Wie zou men vergelijken
Bij dijne sterke macht? de Goden moeten wijken
U, die maar één en zijt, en meerder zijt van naam,
Naast Jupiter alleen, als d'ander al te zaam.
Mij komen in den zin op eenen tijd veel dingen.
Wat zal ik lest van u, wat zal ik eerstlijk zingen?
Hoe Jupiter ontnam van Semele dat pak,
Dat zij gedragen hadd', en in zijn heupe stak.
De vreeselijke vlam (o groot, o schriklijk wonder!)
Omringde gansch uw lijf, de zuster van den donder.

De bliksem, stond om u, totdat uw vader kwam
 En met zijn eigen hand u uit de vlamme nam.
 Nadat gij waart verlost en uit het vuur genomen,
 Zijt gij weer uit de dij van Jupiter gekomen,
 Geboren meer als eens. Dit hebt gij ook met geen
 Van die er zijn in 't Hemelrijk gemeen.
 Maar waar is dat geschied? veel van de oude wijzen
 Die zeggen, dat gij zijt geboren binnen Nijsen,
 Veel ander zeggen neen, een ieder zegge 't zijn,
 Ik meene dat gij zijt geboren aan den Rijn,
 Vandaar komt 't edel nat naar Dordrecht afgevaren,
 Dat Nederland verheugt: daar waren uw outaren,
 Daar is nog uwen naam. De Spanjaards hoogen moed
 Die geeft u zelf den prijs, al is zijn druive zoet.
 Ik weet ook dat de drank van Creta wordt geprezen,
 Zij zouden gaarne zien, dat gij mocht landsman wezen
 Van haren Jupiter. Maar wacht u toch daaraf,
 Zij zouden laten zien den volkeren uw graf.
 Vandaar zijt gij terstond gegeven den Godinnen
 Die in het water zijn. Dat waren uwe minnen,
 Die hebben u bewaard en wonderlijk behoed
 Voor Juno's grooten haat en vreeselijk gemoed.
 De neef van Atlas groot die ging u daar besteden,
 Omdat gij scherpt de tong, doet vloeien onze reden,
 Gelijk het honig vloeit, het honig dat men meent
 Dat gij, gelijk den wijn, den menschen hebt verleend.
 Ik weet wel niettemin dat ander' ook toestonden
 Hier voortijds, dat de zoon van Phoebus had gevonden
 Het suiker van die biën; maar vreeze dat de nijd
 Den hemel ook geraakt, die niemand niet en mijdt.
 Uw namen zijn zeer veel, die beelden uit uw machten
 En zonderlingen aard en wonderbare krachten,
 Die zonder einde zijn ontallijk, onbepaald:
 De schilders hebben ook u wonder afgemaald.
 Lyæus heet gij meest, omdat gij kondt ontbinden
 Ons zinnen en verstand, de zorgen komt verslinden.
 Maar waarom zijt gij naakt, ô Evan! ende staat
 Geschilderd zonder kleet? omdat gij leugens haat,
 Geen dobbelheid bemint. De waarheid ligt besloten
 In uwen zoeten drank. Want als wij zijn begoten,
 Dan is de tonge los. Al wat er in den grond

Begraven is van 't hert, komt wonen in den mond.
 Maar waarom zijt gij jonk? omdat uw zoete vruchten
 De rimpels doen vergaan, den ouderdom doen vluchten.
 Dan zijn wij jong van hert. En waarom zijt gij vet?
 Omdat gij noch op pijn noch zwaarigheid en let.
 Uw trommel wijst ons aan, dat die u niet en vieren,
 Maar nemen zonder maat, zeer bulderen en tieren
 En maken groot geraas. De krone, die gij draagt,
 Is moeder van den drank, die alle man behaagt.
 Veel hebben u den naam van Nomius gegeven,
 Omdat gij allereerst de wetten van het leven
 Gebracht hebt aan den dag. Ook maakt hij deze wet
 Dat niemand zijn gelas of beker neer en zet,
 Voordat hij is geleege. Die deze wet derf breken
 Die moet er nog eens aan, en zonder tegenspreken
 Nog éenen keeren om. Ik weet er die daaraf
 Het herte niet en kreukt en wenschen om uw straf.
 Maar bovenal de naam van Liber past u wonder,
 Die komt u eigen toe, die hebt gij toch bijzonder
 Altijd zeer lief gehad: omdat uw volk bevrijd
 Van achterdenken is, gij zelve lustig zijt.
 Want Liber als gij komt met uwe zoete gaven
 Ons vloeien in 't lijf, dan worden ook de slaven
 Tot Koningen gemaakt; de droefheid en de smert
 Verdwijnen met den dronk, ontbonden is haar hert.

De vreugd die komt van u, want zonder uwe gaven
 Al levend' zijn wij dood, al levende begraven.
 Ziet toch den mensch eens aan van voren tot het end,
 Het eerste dat is pijn, het lest dat is ellend.
 Hij komt met tranen voort, met stenen ende zuchten
 Gaat hij vandaar hij kwam, met hopen en de duchten
 Volvoert hij zijnen loop, zoodat hij niet en heeft
 Van 't leven eenig nut, als hij met droefheid leeft.
 Het leven is een markt, daarin wij zijn geboren
 Om vreugd in onzen tijd en vroolijkheid t'oorboren.
 Die meest koopt voor zijn geld en best den tijd besteedt,
 Die hem gegeven is, betoont dat hij meest weet.
 De rest is asch en wind, want als de geest getogen
 Is eenmaal uit het lijf en uit den mond gevlogen,

Hij blijft zoo lange weg en laat ons hier een hand
 Of twee van aarde en stof; dat geeft hij ons te pand.
 De kruiden in den tuin en bloemen, die verdwijnen
 En rijzen weder op: de ranken van uw wijnen
 Die komen weder voort: de gouden zon die staat
 Zoo dikwijls weder op, als hij te bedde gaat.
 Maar wij, nadat wij zijn met tranen eens begoten,
 Gescheiden van der aard en in een kist gesloten,
 Wij blijven daar wij zijn, wij liggen altijd neer,
 Verslagen van den dood, en keeren nimmer weer.
 Daar gaan de zorgen heen. Daarom hebt gij gevonden
 Een wonderlijke plant, verzoetende de wonden
 Van allerlei verdriet, die t' zamen met den dorst
 De pijn en zwaarigheid doet drijven van de borst.

Het was op eenen tijd, dat Jupiter liet halen
 De Goden in zijn zaal, en vraagde een ieder af,
 Wat toch het beste was dat hij den menschen gaf.
 Apollo bracht de lier, de vruchten van der eerden
 Droeg Ceres in haar hand, Neptunus bracht de peerden,
 Osiris bracht ook wat, en Isis, ende Pan,
 Mercurius de tong, die hij wel roeren kan;
 Vulcanus bracht het vier, Mars schrikkelijke krachten,
 De zuster en de vrouw van Jupiter, haar machten.
 Men zag daar niemand aan. Minerva bracht haar plant,
 En Bachus droeg een kan van Rijschen in zijn hand.
 Cupido was van huis van bestevaâr gezonden,
 En Venus was ook weg, zoodat ze niet en konden
 Betooveren zijn oog. Veel zeiden op dien stond
 Dat Liber vol van geest was meester van den vond.
 Een ieder prees het zijn, een ieder ging bewijzen,
 Dat hij de meeste was, zijn eigen gaven prijzen.
 Doch Bachus loeg hem toe, en maakt' hem zoo veel wijs,
 Hem schenkende den wijn, dat hij behield den prijs.
 Maar Ceres hoog van moed en mocht dat niet verdragen,
 Liep dadelijk van daar, inspannend' haren wagen,
 En heeft zoo veel gemaakt door Achelous raad,
 Dat zij schier in de plaats van Bachus zelve staat.
 Haar koren wordt gezoôn, haar koren wordt geschonken,
 Haar koren wordt gezoôn, haar koren wordt gedronken,

Haar koren klimt in 't hoofd, en zonderling met hop
 Gebrouwen en gemengd, doorsuiselen den kop.
 Dat wijzen ons nog aan de boeren in de venen,
 Die kwalijk van den drank van Ceres zijn te spenen,
 Zoo smijten zij hem in. Het is een vreemd verstand:
 Het koren drinken zij, verberrenen haar land.
 Men kan de gramschap nog van Ceres in haar merken;
 Want als het komt in 't hoofd en daar begint te werken,
 Dan volgt er trots en spijt, het mes komt op den hoed,
 De kan komt in de vuist, dan volgt er menschenbloed.

Want hierom hebben zij Thriambus u genoemd,
 Omdat gij u met recht van uwe daden roemt,
 En dat gij kwaamt gekroond met groene vijgeblaren
 Zeer blijde van gemoed door Indiën gevaren,
 Uw vijanden ten trots, nadat gij hadt in 't veld
 Met ongehoorde macht Deriades geveld.
 Zelfs Juno zag u aan al bevende, twee dieren
 Zeer vreeselijk om zien met uwen toom bestieren,
 Twee Panters, die in 't hoofd twee oogen hadden staan,
 Gelijk twee kolen viers. Men zag twee vlammen gaan
 Uit haren heeten neus. Het schuim met groote hoopen
 Kwam als met vlokken viers uit haren mond geloopen
 Rondom de toomen heet. Gij hieldt haar in het jok
 En zat daar bovenop met eenen nieuwen rok.
 De rok die was gemaakt van allerhande kruiden
 En bloemen vreemd van aard, die dijnen aard beduiden,
 Beschrijven dijne macht; maar aan uw slinker zij
 Ging Oorlog en Geweld: de Dwaasheid zat bij dij:
 De Gramschap en de Vrees, de Tweedracht en Kwaadspreken,
 De Deugd, de Vrijheid naakt, en menige gebreken,
 Flersijn en Pijn in 't hoofd, die nu nog altijd zijn
 Uw trouwe medemaats en kinders van den wijn.
 Uw macht strekt overal. Diana wordt verheven
 Van die haar tot de jacht en tot het wild begeven,
 De man van Venus heeft de smeden in zijn hand,
 Apollo wordt gekend bij luiden van verstand,
 Neptunus wordt gediend van schippers, die bevaren
 Zijn ongetemde baan en loopen door de baren:
 Doch Bachus wordt te zaam van Jagers en van Smeên,
 Van luiden hoog geleerd en Schippers aangebeên.

Zij drinken altermaal en wenschen om te mogen
 Ververschen haren dorst met onvervalschte togen
 Van uwen Rijnschen geur. Wat volk ook dat het is,
 Zij zien u staan met vreugd op eenen vollen disch.
 Men zegt dat Cato zelf, tot statigheid geboren,
 Zijnde altijd onbeweegd en altijd ongeschoren,
 Heeft dikwijls met uw nat ontsloten zijnen geest.
 Ja Socrates en was daar geenszins voor bevreesd:
 Dit is de man geweest, die ons heeft leeren schinken
 Een schuimende glas en dat versch uit te drinken,
 Niet groot noch ongeschikt, maar dat haast omme gaat,
 Gemengeld met genoeg en vrooielijken praat.
 Dit is genoeg voor ons. Ik laat de Moscovijten
 In 't midden van den drank stijf schreeuwen ende krijten,
 En maken groot getier. Maar ik wil doen bescheid,
 Tot meerdering van vreugd en rechte zoetigheid.
 De middelmaat is best. Die buiten die wil drinken,
 Die moet op Pholus zien en op Hylaeus denken.
 Icarius vooral die leert ons dat de maat
 In uwe zoete vrucht vooral te merken staat.
 Gij kwaamt bij hem in huis; daar hebt gij hem geschonken
 Een flesch met nieuwen wijn, die heeft hij eerst gedronken,
 Den boeren medegedeeld, dat haar niet wel bekwam:
 Want ieder van haar all' een grooten vlegel nam,
 En togen hem te lijf, totdat hij is gebleven
 Verslagen in het zand en heeft den geest gegeven.
 Maar Evan heeft hem zelf, zijn dochter, zijnen hond,
 In 't midden van de lucht een schoone plaats gegond.

PIETER SCHRIJVER.

1576—1660.

OP DE GELUKKIGE EN WIJDBEROEMDE VEROVERING VAN 'S-HERTOGENBOSCH.

Den Bosch, die zich beroemt een oude Maagd te wezen
 En heel onwinbaar scheen en 't gansche Land deê vreezen,
 Die vier en vlamme spoog wanneer zij Vijand zag,
 Die uitermate sterk in haar bescherming lag,

Daar Grobbendonk de wacht zorgvuldig bestelde,
 En daar men strijdbaar volk en veel soldaten telde,
 Bebolwerkt en bewald en trotsig op 't Moeras
 En moedig ook omdat de stad drieschansig was,
 Is evenwel verkracht en aan ons Prins gekomen:
 Hoe kloek een Held hij was, is daar te vroeg vernomen.
 Gelukkig! voor denwelk de Hemel zelve vecht:
 Die met de Spa zooveel als met het zwaard uitrecht.
 Tien mijlen in het rond ligt daar ons Prins bedolven,
 En houdt zoo uit den Bosch de schadelijke wolven.
 Daar mag noch hond noch kat ter poorten in of uit.
 Wie is er die een stad zoo wonderlijk besluit?
 Beleggen, stormen, slaan, en op 't kanon te spelen,
 Dat wist men wel van ouds: maar 't water zoo te stelen
 En zoo te delven, niet. God geef hem een goed jaar,
 En dat lang leven mag de groote Delvenaar!

VOORREDEN DER NEDERDUITSCH E GEDICHTEN VAN DEN
 HEER DANIEL HEINSIUS AAN DEN HEER JACOB VAN DIJK,

Ambassadeur van den Koning van Zweden.

Neêrlandsche Poëzij, niet minder als de Grieken
 En 't oude Rome was: roert nu vrij uwe wiken,
 Van onzen Heins geleerd: Godin, doet die nu aan:
 Rekt wat gij rekken kont, laat al het ander staan.
 Gij weet waar 's-Gravenhaag, de Tempe van ons Landen,
 Niet verre van de Zee en Scheveningsche stranden
 In duin en bossche ligt, vliegt daar, vliegt spoedig heen
 Tot uwen Voedsterheer, gij weet wie dat ik meen.
 Vliegt na den wijzen Dijk, vermoeid van Konings zaken,
 En wilt hem met uw luit een weinigje vermaken,
 Als 't hof zal hebben 't zijn', en als hij niet en doet,
 Neemt dan uw ure waar, wendt dan naar hem den voet,
 Gij zult (en twijfel niet) zeer aangenaam hem wezen,
 Hij zal veel liever u dan iemand anders lezen.
 Al zijn hem wel bewust de spraken altemaal,
 Zoo is de meeste lust tot zijne moeders taal.

Taal, ongelooflijk zoet, prinses van alle talen,
 Geboren om de kroon van 's anderen hoofd te halen:
 Vol zins, vol deftigheids, vol luisters, lang en ruim,
 En die wel missen kunt het overzeesche schuim.
 Taal, rijk en onvermengd: taal, om ten toon te dragen:
 Godin, die niet behoeft een woord te leen te vragen
 En halen tot uw hulp. Taal van gelukkig slag,
 Die gansch Europa door de talen trotsen mag.
 Schier d' oudste die men vindt: niet om te wederleggen:
 Hij boge van de zijn, die wil: wij zullen zeggen
 Dat onze taal de haar zoo ver te boven gaat,
 Als van de zwarte nacht de held're zonne staat.
 En omdat wij den trots van Frankrijk hier aanraken,
 Zoo zegt haar dat weleer haar volkeren dus spraken:
 Die taal die daar nu is, die komt van vreemd gespuis,
 En uit een ander hoek gesproten, ligt daar t'huis.
 Van onze Duitsche taal de Franschman is geweken,
 Genooddrukt zijnen hals in 't Roomsche juk te steken,
 En van het vreemde volk, 't welk nemende in zijn land,
 Is daar met zijn geweld een nieuwe taal geplant.
 Deeze spreken zij daar nog; haar eigen is verloren;
 Die was gemeen met ons; men sprak daar zoo te voren,
 Gelijk men hier te land nog is gewoon te doen.
 Wij houden onze taal, wij zijn nog even koen;
 Maar Frankrijk is verheerd en houdt niet op van pralen:
 Zij denken niet waar haar de naam komt van de Walen.
 Is 't niet, omdat haar spraak bij minsten ende meest'
 Gewisseld en verwaald wel eertijds is geweest?
 O Galli zonder gal, gij liet u zoo manieren!
 Daartegen zijn wij nog gebleven Batavieren,
 Geen dienstbaarheid gewend: en op een vrijen grond
 Is 't dat wij nog van ouds behouden onzen mond,
 Van niemand niet gesnoerd, van niemand niet gebonden,
 Ja in het minste niet van iemand ook geschonden.
 Weg, weg uitheensch gedrocht. De Vlaamsche zoete maagd
 Die zal wel schikken, dat zij Holland wel behaagt:
 De Gendsche nachtegaal die zal wel zorg dragen,
 Die daar verheven zit op 's Faams vergulden wagen
 En rent de wolken door, tot daar de zon opstaat,
 En wederom te bed met zijne paarden gaat.
 Mijn zorg, mijn ander ik, mijn vriend van oude jaren,

Dat Goddelijk verstand, dat ons kan openbaren,
 Al wat in Rome schuilt, ja! van heel Griekenland,
 Dat tot ons groote licht de Hemel zelve zandt,
 Dien zoeten honigdief van all' de Hybleesche raten.
 O! die den besten wijn getapt heeft uit de vaten
 Van het Tyreensche land, en nu zooveel uitgeeft,
 Dat gansch Europa schier van zijne tafel leeft.
 O! die verre overtreft den schenker van de Goden
 In 't schaffen meer alleen als all' des Hemels boden.
 Zelfs 't Nektar is veracht en gaat zoo niet in zwank,
 Als Heinsi nieuwe melk en aangename drank.
 Als hij zijn snaren roert, Homerus moet het geven,
 En de Thebaansche zwaan, al ziet men hem hoog zweven
 In 't blauw gesternde veld: Alcaeus met zijn luit,
 Laat maar ons nachtegaal beginnen, heeft ook uit.
 In 't kort: der Grieken trots kan hij alleen neêrzetten,
 En haar, als 't komt te pas, zelfs geven nieuwe wetten.
 En Rome is 't genoeg, die haar gelukkig acht,
 Als hij maar geeft gehoor, en zij niet wordt veracht.
 Zelfs Maro gaat hem na, hoewel met groote gangen:
 De zoete Naso mee is met zijn liefd' bevangen:
 Zijn vriendschap wordt verzocht, van haar wordt hij gevrijd,
 En om zijn held're stem te hooren is daar strijd.
 Zoo iemand met de pen naar 't leven is te malen,
 Men hoeft geen van Aquyn of Spanje hier te halen.
 Mijn Martiaal bekend met al zijn trekken zoet,
 Dat hij hem vallen wil (zoo hij 't gedooft) te voet.
 Maar zijne zedigheid en wil dat niet gehengen:
 En 't is hem eerst genoeg, als hij zijn zang mag mengen,
 En zitten aan haar disch, dat hem zoo veel geschiedt,
 Dat hij nu breekspel is en haar gezelschap vliedt.
 Niet walgende van haar, niet om met haar te schersen,
 Maar heeft zijn geest gezocht een weinig te ververschen.
 Zijn moederlijke taal, hij hield het voor een schand',
 Dat die zoo weinig werd geoefend hier te land.
 Het overschot van tijd, dat hem de Goden gaven,
 Dat heeft hij hier besteed. Hij laat een ander draven
 Om rijkdom en gewin: of met des teerlings val
 Verminderen zijn goed en spelen met den bal.
 Een hoog, een God'lijk hert en laat zich niet verleiden
 Van die geen ander loon dan sterflijkheid verbeiden:

Den hemel volgt hij na. En om niet stil te staan,
 Is hij met onze spraak en haren lof begaan.
 Dee z' heeft hij opgebeurd en van der aard' genomen:
 Zijn werk daarvan gemaakt, niet slachtende den loomen,
 Daar Nederland van waagt, en die nu (maar t'onrecht)
 De Rederijkersbent en Rijmers zijn gezegd.
 Een volk dat veeltijds is ontbloot van alle reden,
 Onmatig, onbeschoft, wanschapen, onbesneden:
 In treurspels blij van zin, en weêr oubollig gram.
 U neem ik alleen uit, o konstig Amsterdam!
 Op uw tooneelen heeft de Kunst, die was verloren,
 Haar adem weêr geschept, bij u is zij herboren,
 Het Hoofd dat steekt gij op, ik zie uit uw' moeras
 Iets rijzen in de lucht, ik zie een nieuw Parnas.
 Den weg hebt gij gezien, en dat er aan mag falen,
 Dat zult gij mettertijd van Helicon gaan halen,
 Van 't Helicon, dat hier een ander Heinst doet op,
 En met een groot gemoed den ouden geeft den schop.
 Want als gij hooren wilt het lof der vromer helden,
 Die voor het vaderland het lijf te pande stelden:
 Daaraan heeft ons Poët zijn frisch gemoed geleid
 En door zijn pen bevrijd van alle sterfelijkheid.
 Gij Heemskerk, die men zag Mars over Thetis brengen,
 En op zijn eigen stroom den Spanjaard gingt bespringen:
 Al liet gij daar den geest, zoo is de eer bewaard,
 En gij legt hier bedekt met vrijgevochten aard.
 U, Leiden, is Boisot, die met de groene baren
 Des grooten Oceaans kwam voor uw vest gevaren,
 Met van der Does bekend, toen hebt gij ingehaald
 Den Pegazeeschen vloed en met uw bloed betaald.
 En op wien is gescherpt zoo menig Spaansche degen,
 Wordt gij, ô vrome stad Ostende! niet verzwegen:
 Na een zoo lang beleg, na kommer en na kou,
 Wat heeft de vijand toch gewonnen, als berouw?
 Gij, Helden, wijd beroemd, wie zoude u toch vergeten?
 Al zat Heins aan den disch van Hemelsche Poëten,
 En ofschoon haren zang en veeltjen al zoo gaat,
 Dat Venus in haar zin, en Bachi druiven staat:
 En of hij schoon ook haar ging in ons spraak toelichten,
 Ter liefde van ons al: zoo liet hij haast de schichten.
 Van 't blinde Venus' wicht, en recht der Heldenvrind,

Ontzegt hij ook den God die alle pijn verslindt.
 Heemskerk was liever gast, wiens ziel hij opgetogen
 Hoog van der aarde heeft, verr' uit des Spanjaards oogen,
 Omdat hij eerst uit 't land het oorlog heeft gebracht,
 En ons met eene pais van twalef jaar bedacht.
 Voornaamste man, gij leeft, al zijt gij schoon begraven!
 Men ziet rondom uw graf de Piëringen draven,
 U vlechten eenen krans van eik en lauwrenlof,
 En keeren van den hals het zwart vergetel stof.
 Ziet, Heins biedt u de hand: ziet, Heins heeft u beschreven,
 Nu zult gij onbevlekt in eeuwigheid voortleven.
 Hoe wel, en hoe getrouw, uw eere was betracht,
 All' uw verdienste werd verduisterd door den nacht,
 Tenwaar de gouden pen, bestierd van wijze handen,
 De duisterheid voorkwam van d'Acheronsche stranden;
 Al uw bedrijf was niet, want Lethe's koude vloed
 Is zuster van de dood, die 't al vergeten doet.
 Veel hebben ingeleid veel eer, en groote daden
 Wel eertijds aangericht, maar liggen all' beladen
 Met eenen langen nacht, verdoemd, verstikt, vermoord,
 Zoodat men gansch van hen ter wereld niet en hoort.
 Verwaarloosd en verzuimd nu menig Held moet zuchten,
 Omdat hij onbekend daar leit en zonder vruchten:
 Want anders waar zijn naam en deugd gespeld geweest,
 Deez' prikkel zoude veel doen ijveren haar geest.
 Als iemand lof en eer heeft in zijn tijd verkregen,
 Wat baat het, zoo dan wordt zijn vromigheid gezwegen,
 Zijn naam niet wordt verbreid? het komstig eeuw en kan
 Geen dienst, geen vruchtbaarheid genieten van den man.
 Daar wordt geen wit gesteld, waarnaar met groote hoopen,
 Als naar het aas de visch, de luiden mochten loopen.
 Een ridder, die altijd geweest is onversaagd,
 Indien na zijne dood daar niemand naar en vraagt,
 En met een stille trom de lansknecht wordt begraven,
 Verschilt niet veel van een, die bloot van alle gaven,
 Van Mavors onbevreesd, ter wereld niet en doet,
 En als men wapen roept, het hert zinkt in den voet.
 Zulk een volgt eer noch naam. Wie zoude kunnen zeggen,
 Hoe veel daar onbekend in duisternisse leggen?
 Vóór Agamemnon zijn veel wapentuurs geweest,
 Bij de hunnen groot geacht, den vijand zeer gevreesd;

Maar liggen onbeklaagd: daar waren geen Poëten
 Of ander wetend volk op hare zark gezeten,
 Die konden met haar zang, verdrijvende den nacht,
 Der Helden naam en eer wel hebben voortgebracht,
 Tot kennis van ons all', ten dienste van de landen:
 Want hierdoor alleszins een hoog gemoed zou branden
 Te doen hetgeen hij leest, zou vliegen', dus gepord,
 Zijn Vaderland getrouw, zich zelve doen te kort.
 Themistocles en kon geen rust noch slaap bevangen,
 Gedreven zijnde staag met ijver en verlangen
 Te volgen in het spoor Miltiaden, dien Held,
 Wiens opgehangen roof, den vijand met geweld
 Benomen en ontjaagd, als hij ging overwegen,
 Was heel daarin ontroerd, en nemende zijn degen
 In zijne rechterhand, is in het veld gegaan.
 Mars prikkelde zijn hert, zag Xerxes voor hem staan.
 De mannelijke deugd, aan alle kant besloten
 Met Ceder en Lauwrier, met Hebe's dauw begoten,
 Van d'Eeuwigheid bewaard, vrij van Tijds ongeval,
 Past weinig op den Nijd, die is en komen zal.
 Wat meent gij dat een mensch op aarde doet beklijven?
 Een welgeleerde hand, gelukkig in het schrijven.
 De naam was niet met al, het was met d'eer gedaan,
 Zoo niet te hulp en kwam de dochter van den Zwaan,
 De pen, van ander aard en van verscheiden krachten
 Als hare moeder is: want als zij gaat verwachten
 De dood, dan komt haar lied, de dochter met haar zang
 Maakt dat de mensch hier leeft veel duizend jaren lang.
 Men schreef weleer op steen, op koper ook de wetten:
 Op beddekens van was en houten tafeletten,
 Op lood en op ivoor, met ijzer en met vier,
 Op bladeren van palm, op ceder en papier;
 Op lijnwaad heeft men ook en zijden stof geschreven,
 Als doet den Achemeen en die in 't Oosten leven.
 Ik zwijg hier het Francyn, ik zwijg het Pergament
 Omdat het als de inkt een ieder is bekend.
 Dit all' werd zoo bedocht, omdat men zou behouden
 Dergenen lof en naam, die nimmer en verflauwden,
 Maar onbeweeglijk ten strijde zijn gegaan,
 En hebben met hun bloed de landen voorgestaan.
 Met liedjes heeft men ook der vromen lof gezongen,

Daar geen gereedschap was; en zijn alzo gedrongen
 Door nevel en door mist, totdat zij naderhand
 Gebracht zijn in een boek bij luiden van verstand.
 Zoo leeft Arminius, Civilis, andere helden,
 Die Tacitus ophaalt, en die men daar hoort melden
 Van 't Bataviers geslacht, tot eer van onze land,
 Vrijwillig in den dienst van Rome, niet vermand:
 Vriend van het groote Rijk en Broederschap gezworen,
 Zijnd' in zijn meeste kracht, niet doe het ging verloren
 En d'Arend werd gescheurd. Nu is het Roomsche Rijk
 Bij die gestaltenis niets anders dan een lijk.
 Het trotsche Griekenland, waar is het heen gevaren?
 En Cecrops hoog gebouw? Waar zijn Amphions snaren?
 Waar is die groote stad, Minerva toegewijd?
 Niet dan Medusa's hoofd, niet dan tot onzen spijt
 De Uil gebleven is: voorts is het all' verdwenen:
 Boeöton is geveld, verdroogd de Hippoerenen,
 De Musae ballings lands gaan dolen overal,
 Bedroefd om haren berg en 't zoet Pyrenes dal,
 Door Mahomed verjaagd; want all' onmenscheijkheden
 Daar hebben d'overhand in dorpen en in steden;
 Athenen leit in d'asch, de Turk die wroet in 't stof,
 Daar eertijds Constantijn gehouden heeft zijn hof.
 Welaan! o Nederland, gij hebt u te verblijden,
 Dat binnen uw bedrijf in onze laatste tijden
 De wetenschap toeneemt; verspreidt haar breed en wijd,
 Zoodat gij Romen nu, ja ook Athenen zijt;
 Tot welks behoudenis en troosting van ons handen
 Tot Haarlem is bedacht, gezien in geene landen,
 De weerde Drukkerij; deez wakkert ons gemoed
 En ons zoo menig boek met lust uitgeven doet,
 Waarvan dit zij een staal! Op dezen voet laat wezen,
 O Landslui, dat wij ook van uwe vruchten lezen,
 Tot siersel onzer taal, tot eer en weerdigheid,
 Tot voord'ring van haar deugd en haar bevalligheid.
 Zegt, liever! zegt, en is 't niet hooglijk te beklagen,
 Dat een zoo schoone taal mishandeld en verslagen
 Zou liggen zonder glans, zou blijven onbekend?
 Die niemand aan en raakt, dan die ze kwetst en schendt?
 O Nederland, komt aan: maakt, die nu is verschoven,
 Voor anderen welkom zij in 's Prinsen lekker hoven.

Waarom en zou ze niet? Ik zie het haast gemaakt,
 Indien zij op de been en in de kennis raakt.
 Laat deez' zijn onze bruid, deez' laat ons allen trouwen,
 Met deftigheid voorzien en met geleerdheid bouwen:
 Laat haar doch ongevalscht, met bastaard niet besmet,
 En van haar zelven rijk, en van haar zelven net,
 Eens wandelen in 't licht, eens breken door de wolken,
 Eens komen aan den dag. Ik zie de vreemde volken,
 Die zullen alleszins met ijver en met lust
 Deelachtig willen zijn, en dezer taal bewust.
 Denkt niet dat deez' Godin in 't stuk van hooge dingen
 Zou wezen onbekwaam, en niet om uit te brengen
 De meening en den zin van een geleerd gemoed,
 Dat Phoebus zelve drijft, Minerva loopen doet.
 Gaat, Nederland, gaat aan: en wilt het volk niet slachten,
 Die niet, dan dat met moeit' van buiten komt, en achten,
 En dat ons wordt geleerd: alsof hier zonder niet
 Een mensch vertalen kond' dat in zijn zinnen schiet.
 Hoe menig aan den vloed des Amstels zijn geboren,
 Die ons het tegendeel met vreugde doen aanhooren,
 Vol geest en vol vernufts! die nooit Latijn en las,
 Brengt vruchten aan den dag alleen van zijn gewas:
 Dus doende zullen wij niet passen op de Franschen,
 Of na d'Etrusche fluit behoeven meer te dansen.
 Haar beider Poëzij, hoe liefelijk die lonkt,
 Hoe zij staat toegemaakt en sierlijk opgepronkt,
 Zal niet bij d' onze zijn in 't minste te gelijken:
 Wij zullen haar de vlag en 't hooge zeil doen strijken.
 Want onze zuiverheid en overschoone glans,
 Die ons gebleven is, die ruikt daar naar Romans.
 Dat daar met onze taal bezoedeld zoude wezen,
 Weerroept dit gulden boek, hier zal men anders lezen.
 Ziet daar dan en ontvangt met blijdschap dezen schat,
 Die toegeschreven wordt der eere van mijn stad.
 Aanvaardt dit, Groote man, tot u geschikt om reden,
 Niet om uw hoogen staat, niet omdat gij van Zweden
 Hier Raad zijt en Gezant, en dat de Koning wijs
 U vóór zijn eigen volk gegeven heeft den prijs:
 Maar om uw groot verstand en treffelijke gaven,
 Omdat gij zijt gewoon naar Helicon te draven,
 Te lesschen uwen dorst in 't diepst van Hippocreen

En derft wel aan den dans met Phœbus zelve treen;
 Omdat gij tot ons konst inzonder zijt genegen,
 En kunt als in een schaal ons Dichten overwegen;
 Omdat zich Phœbus heeft om uwentwil beroofd,
 En u zijn eigen krans ging hangen om het hoofd,
 Daar gevende nog bij veel telgen van lauwrieren,
 Alleen in uw geweld, alleenlijk om te sieren
 Den welverdienden kop van een gezwind Poët,
 Die u behagen zal en met de Goden eet.

SAMUEL COSTER.

1579—1662.

KLEINIGHEIDS LOF.

In kleinheid leef ik onbenijd,
 Lof, lof, kleinigheid, lof,
 Het Herdertje, dat er mij vierig vrijt,
 Is van leden besneden,
 't Kan zeden trots een in 't Hof.

Met zorgen is hij niet geplaagd,
 Als de gierigaards zijn,
 Maar de overvloed hem als mij mishaaft,
 Want wat baat ze? verzaadt ze?
 Neen, haat ze, want ze baart pijn.

Mijns minnaars grove linnen rok
 Die misstaat hem ook niet,
 Noch ook zijn staf en hazeren stok;
 Hij is machtig, waarachtig,
 Nooit klachtig van zwaar verdriet.

In hem leeft nog den ouden mensch
 Daar men spottend' om lacht,
 Die 't gierig goud derft, en heeft zijn wensch;
 Niet hatig, maar batig
 En statig naar Godsdienst tracht.

Het vee, de schapen zijn zijn lust,
 Met wiens wol hij hem dost,
 En 't vroolijk gevogelt dat nauwelijks rust
 Die vermaken zijn daken,
 Wij raken licht aan den kost.

Zoo rustig zijn wij, ja zoo vroo;
 'k Weet geen meerder vreugd:
 Wij ruilden met onzen Koning al noo,
 Want 's Hofs weelden verteelde,
 Men teelde daar zelden deugd.

Het vroolijk lage boerenhuis,
 Waarin zelden iet mist,
 Is 't klein, 't heeft wederom kleiner kruis
 Als het hooge vermogen
 Bedrogen Hof vol van twist.

Geil is 's Hofs liefde, of als 't er wel gaat,
 Is liefdes moeder 't gewin,
 Met t'zamen begeerte naar grooter staat:
 Wij verkeeren met eeren,
 En zweren een trouwe min.

LOF VAN 'T LANDLEVEN.

Wijs zijn ze, die er begeben
 Uit woelerij der steden, en hier wenschen
 't Lukzalig boerenleven,
 In heilloosheid begeerd van alle menschen
 De boer gerust
 Leeft naar zijn lust
 Uit hofs oneenigheden,
 Bij zijn geburen
 De vogelen tureluren
 Hem te vreden.

Hij wil zijn hut niet ruilen,
 Hoe slecht z' ook is, met gulden prinsen hoven,

Omdat ze moeilijk pruilen
 Als d'een in staat den anderen gaat te boven ;
 Want haar begeert'
 Altijd vermeert,
 En hij heeft goed genoeg
 Hij dankt de Goden,
 En leeft in haar geboden
 Hoe ze 't voegen.

Noch prinselijke woning
 Noch Keizers hoed zoo lastig om te dragen,
 En maakt den mensch geen koning
 Gerust van hart, zoo zond 't gemoed doet knagen,
 En kwâ begeert
 De ziele verheert.
 Ei neen. En 't kan nauw missen,
 Of zonden wonen
 In 't midden van de kronen,
 Naar mijn gissen.

LIJKDICHT OP BREDERODE.

Treurt niet, maar liefst gij hem, zoo gunt hem 't eeuwig leven.
 Hij blijft toch Bred'ro, die hij altijd is geweest,
 Hij leeft, al rot zijn lijf, daar leit niet aan bedreven,
 Bij Gode rust zijn ziel, hier zweeft zijn groote Geest.

GRAFSCHRIFT OP DEN HOOGGELEERDEN, VERSTANDIGEN RIDDER EN ADVOCaat VAN HOLLAND, ETC.

Johan van Oldenbarnevelt.

Dit was de oude Grijs,
 Verstandig, kloek en wijs:
 Het land heeft hem geloofd;
 Hier leit hij zonder hoofd.

LIEDEKEN.OP DE WIJZE: *Cornette Musicaal.*

I.

Ei treurt met rouw, trouw Batavieren,
 Hij die uw zaken recht wou stieren,
 De vader van uw stand,
 Die 't heil u stichtte;
 De trouwste raad van 't land,
 Leit jammerlijk in 't zand
 Vermoord; en 't onverstand
 Gaat hem aan elken kant,
 Met leugens, nog verraad opdichten.

II.

Maar waarvoor moest hij den dood smaken?
 Waarvoor? voor zijn gedurig waken:
 Voor 't schutten van 't geweld,
 Voor 's lands Vrijheden.
 O, groote Barneveld,
 Gij, als een vrome held,
 Zult eeuwig zijn geteld,
 Als Wit en Baak gesteld
 Tot het volk nut, met die best deden.

III.

Lof hebt vooral, die eed en trouwe
 Tot 't Gemeenbest ooit wilden houwe.
 Lof pronk van onzen staat:
 Lof Phoenix eenig:
 Lof Nederlands sieraad,
 Uw lof ten hemel gaat;
 Lof eeuwig voor uw daad:
 Gij zijt verlost van 't kwaad:
 Leeft Phoenix in uw lof alleenig.

IV.

De hemel zal met wreede plagen,
 Uw rechte zaak nog wel uitdragen

Door 't vrijgetergd geslacht,
 Welk roemt op wetten:
 Want door d'onnooz'ler klacht
 Zal worden straf gebracht
 Met schandvleeks wolk onzacht,
 't G'laurierde hoofd trouwloos durfden smetten.

V.

En gij, en gij, o vroom Hollanders!
 Mint gij te recht uw trouw Voorstanders:
 Zoo u zijn ong'lijk deert;
 Wordt gij gedreven
 Hem recht te zien geeerd,
 U ernstelijk dan keert,
 Dat gij zijn lof vermeert,
 En dat gij hem niet weert,
 Een grafplaats in uw ziel te geven.
 BIJ MIJ, DIE IK ZIJ.

GERBRAND ADRIAENSEN BREDEROO.

1585—1618.

UIT HET «BOERTIG, AMOUREUS EN AANDACHTIG LIEDEBOEK».

Van Dieuwertjes vrijer.

STEM: *Meester Clement gij vuile vent.*

(IN 'T AMSTERDAMSCH DIALECT.)

Diewer is verliefd (byget.)
 Op sukken reinen vrijer:
 Maar s'hetter niet iens op elet,
 Hoe slim dat hij sen bienen set,
 Gelijk 'en kreupele snijer.
 Want asse maar sen ansicht siet,
 Sy kan er niet uitkomen:
 Sy weet dan van haar selve niet,
 Sy staat, wannier heur dat geschiedt,
 Al waar sy op enomen.

Dan, Diewertje! je hebt jou reên,
 Die jou daar toe andrijven:
 Je siet op zijn volmaakte leên,
 Die ik van boven tot beneên.
 Na 't leven sal beschrijven:

Sen hayr dat is als sulver grijs,
 Sen ansicht daar beneven
 Dat is zoo rond, windhongtsgewijs:
 Is 't dat ik 't niet genoeg en prijs,
 Dat moet je mijn vergeven.

Sen veurhoofd is gebult seer hoog,
 Gien schilder sou 't soo maken:
 Daarbij het hij ien slinker oog,
 Dat is hiel leep en zelden droog,
 Geboord met rood scherlaken.

Daartoe het hij ien grooten neus
 Vol parlen en robynen,
 Op het fatsoen van Heyntje Peus:
 Van veruw is zij hiel glorieus,
 Meest uitten karmosynen.

Sen kneveltjes staan hum zoo schots,
 Steil boven sen propre monkje,
 Die hij eerst stijfde met wat snots;
 Nou kijkt hij deur de haartjes trotsch
 Recht as en IJslangts honkje.

Sen lippen sijn veural niet swak,
 En sijn trompetters wangen,
 Die staan zoo stijf, zoo straf, zoo strak,
 Men sou met soo een bullebak
 Wel jonge nikkers vangen.

Sen kinnetjen is soo wel edaan,
 En waar het niet vol puysten,
 Men zou er klauwen op ofslaan;
 Maar is er iemand om begaan,
 Die slaat ze plat met vuysten.

Het onse Diewer dan gien recht,
 Dat zij leit al heur sinnen
 Op dees verweende moye knecht?
 Ik bid je, vrienden, dat je 't segt,
 Wie sou hum niet beminnen?

Wangt siet, hij het maar ien gebrek

In al sen lijf en leden:
 Dat mier is, 't ien hoddebek,
 Ien lompe loer, ien groote gek,
 Van boven tot beneden.

Maar Diewer die is wijs en vroed,
 Niet vleeschelijk noch biestig;
 Zij leeft sen vleisch niet, noch sen bloed,
 Maar s' is genegen tot sen goed:
 Bemint s' hum dan niet giestig?

EEN OUD BESTEVAARTJE MET EEN JONG MEISJEN.

STEM: *Pots honderd duizend slapperment.*

- L. O Jannetje mijn zoete bek!
 Ei lieve blijft wat staan.
- I. Wat schortje? zeg gij oude gek?
 Ik raad je laat me gaan.
- L. Al 't geld, dat gij hier liggen ziet,
 Dat is voor u al ree.
- I. Weg kaalkop, ik en zoek u niet,
 Dat gij zoekt, zoek ik mee.
- L. Van landen, zanden, geld en goed
 Zoo ben ik machtig rijk.
- I. Dat acht ik niet, o suffe bloed!
 Ik wacht na mijns gelijk.
- L. Het goed is 't daar men wel of vaart,
 Dus meisjes weest gedwee.
- I. Gij zijt mij al te oud bejaard:
 Dat gij zoekt, zoek ik mee.
- L. Och kindjen geef je mij een zoen,
 Ik geef je al dit geld.
- I. Dat zal ik wel een jonger doen,
 Al gaf hij niet en speld.
- L. Geloof, lief, dat ik u verzoek

Ter eeren en ter ee.

- I. Weg, weg, weg Hansjen Hangebroek:
Dat gij zoekt, zoek ik mee.

- L. Ik zal jou koopen wat je lust,
En doen wat jij gebiedt.

- I. Ei Lammert Vaartje houdt je rust,
Want jij en dient me niet.
Waar jij maar twintig jaren oud,
Misschien of ik 't dee;
Maar nou zoo zijt dij oud en koud:
Dat gij zoekt, zoek ik mee.

Dit is een Lansjen naar mijn zin,
Vol vroolijkheid en vreugd,
Die ik niet om zijn goed bemin,
Maar om zijn jonge jeugd.
Uw krachten die zijn oud en af,
Dus laat me in mijn vree,
En vrijt geen vrijster, maar een graf:
Dat gij zoekt, zoek ik mee.

- L. Mijn dochter laat deez mellikmuil,
En neemt een deftig man.

- I. Och nam ik zulk een ouden uil,
Wat raad ging mij dan an?
'k Zou immers bij uw levend' lijf
(Waar vindt men meerder wee?)
Uw Maagd zijn, en uw Weeuw, jou Wif:
Dat jij zoekt, zoek ik mee.

Vaart wel dan oude rochelaar,
Ik blijf bij mijnsgeijk.
Weet gij niet zalige bestevaar,
Dat *wie genoeg* is rijk?

- L. Ei sta toch stil, God zegen ors,
Verhoort doch deez' mijn bee.
I. Ai Lammert-vaar, gij zoekt wat jongs:
Dat gij zoekt, zoek ik mee.

LOFLIEDEKEN.

STEMME: *Aanhoort doch mijn geklag, gij ruiters etc.*

O roem van Amsterdam!
O trots van alle steden!
O hoofdtak van uw stam!
O dochter! die daar kwam
Van Phoebus! en die nam
Uw voedsel uit de vlam
Van zijne Goddelijkheden

O Schoon! ja Zonne schier,
Die mildelijk laat dalen,
Uit jongsten, goedertier
Op mij, uw dienaar hier,
Met zulk een zoeten zwier,
Dat ik brand van een vier,
Geboren uit uw stralen.

Wanneer uw klaarheid groot
Met bliksem en met blaken
Haar voor mijn oog ontbloot,
Ik schaam mij in mijn dood:
't Hart wordt zoo koud als lood:
Nochtans een blozend rood
Dringt door mijn wang en kaken.

Als gij (o mijn vriendin!)
Uw levendige lichten
Mij slaat ter zielen in,
Zoo schrikt mijn hart en zin:
Doch met een lieve min,
Doordien ik groot bevin'
De kracht van uw gezichten.

O, kracht! die alle kracht
Mijns lichaams kan verplanten,
Vanwaar komt u die macht?
Of heeft u Venus, zacht,
Uit het kleed van den nacht
Twee sterren schoon gebracht,
Uw hoofd tot diamanten?

O licht van onzen tijd!
O gloor voor duizend eeuwen!
O glans, gebenedijd!
Wie u ziet, hem verblijdt,
En wordt zijn zelve kwijt:
At'lanta wordt gevrijd
Van Hollanders en Zeeuwen.

Wie dat u eens aanschouwt,
En kan den dood niet vreezen:
Maar wordt moedig en stout,
Om met u in het woud
Te loopen, ik vertrouwt
Hadd' ik 't bekoorlijk goud
Ik zou verwinner wezen.

'T KAN VERKEEREN.

VOORZANG.

STEM: *Hansje sneed dat koren was, etc.*

Ik zie je wel,
Al ga je snel
U in het bosch vertrekken,
O maagdekijn!
Uw klaar aanschijn
En kun dij niet bedekken.

Voor die u mint,
Mijn lief! ik bin 't,
Ai! wend uw snelle voetjes.
En is 't uw wil,
Zoo sta wat stil,
Of ga ten minste zoetjes.

Laat mij doch iet
Verwerven, ziet,
Op mijn lieve gebedjes,
En schort uw gang,
Die mij te lang
Valt, door uw vlugge treedjes.

Kom, vlij u weer
Bij mij hier neer,
In deze groene blaadjes,
Als wij verle'en
Den zondag de'en,
Des avonds al wat laatjes.

Als ik nog denk
Om het gewenk,
Om al de blijte kuurtjes
Van ons gevrij,
En hoe dat wij
Vertelden avontuurtjes,

Daar wij den tijd
Met wierden kwijt,
En van de nieuwe dansjes,

En was daar geen,
Dan gij alleen,
Die wan de rozekranjes.

Komt, wees niet schuw,
't Is hier zoo luw,
Vol dichte eglentiertjes.
Mijn hart verheugt
Hier door de vreugd
Van die vroolijke diertjes.

't Wild danst en springt,
't Gevogelt zingt,
't Is hier vol blijte lusjes;
Waart gij hier nu,
Ik zegge 't u,
Gij kreeg wel duizend kusjes.

Ik gis gij vliedt
Uit vreeze niet
Voor deze dreigementjes:
Maar wilt misschien
Naar hooger zien,
Of naar de jonge ventjes,

Die gij bekoort,
En licht verdoort
Door u beveinsde grilletjes,
Daar gij uit zuigt
Uw lust, en buigt
Haar Hartjes naar uw willetjes.

Wie eens aanschouwt
Uw haar als goud,
Of uw gebloosde wangen,
En rooden mond,
Die is terstond,
Al eer hij 't weet, gevangen.

Want uw gezicht
 Boeit ons zeer licht
 In onzichtbare kluisters.
 En uw schoonheid
 Ons voort verleidt
 Door haar bijzondere luisters.

't Hert, dat gij neemt,
 Gij fluks vervreemt
 Van alle zijn vriendinnetjes,
 Mits gij ons stelt
 In 't zoet geweld
 Van uwe lichte zinnetjes,

Die troertigjes
 En boertigjes,
 Vloeien van zoete kluchtjes,
 Daar gij wel weet
 Dat gij mee smeedt
 Zoo veel verliefde zuchtjes.

Nu 't is genoeg,
 Ik hijg en zwoeg.
 Mijn uitverkoren Troosje!
 Ik ben zoo moe,
 Doet als ik doe,
 En rust u hier een poosje.

Hoe moog dij mijn
 Zoo hatig zijn,
 Zoo strafjes, en zoo fiertjes?
 Ik zie je wel,
 Al ga je snel,
 't Zijn uw dreutsche maniertjes

LIED.

STEMME: *Ik heb de groene straten, etc.*

Die zonder hoop moet minnen,
 Die is er ellendig aan,
 Die dwarlen al zijn zinnen
 In ijdelheid en waan.

Ik spreek, laas! uit verzoeken,
 Want ik heb 't zelf verzocht:
 Dus mag ik wel vervloeken
 Mijn dwaasheid onbedocht.

Zou men wel zothed vinden
 Zoo groot (helaas!) als mijn,
 Die min en lang beminde,
 Die mij niet eigen kan zijn?

Ik min en heb verkoren,
 Die ik met behagen zag;
 En ik weet van te voren
 Dat ik ze niet krijgen en mag.

Nochtans voel ik mij drijven
 Van zeker tocht tot haar,
 Dewelke mij doet blijven
 Een hopeloos minnaar.

Want veel, die mij wel gunden,
 Ten minste in den schijn,
 In plaats van ware vrunden,
 Laas! mijn vijanden zijn.

Daarom waar 't wel van nooden,
 Dat ik mijn doorheid kwaad
 Met reden eens ging dooden.
 Maar ach! mijn hart wat raad?

Geen dwang en kan afschrikken
 Mijn al verwonnen zin.
 De lusten mij verkwikken
 In mijn bespotte min.

Die wijslijk niet kan delven
 Zijn zotten ijver snood,
 Die martelt, laas, zijn zelven
 Met een langzamen dood.

Die hier zijn zinlijkheden
 Den toom geeft volle ruimt,
 Of die mint zonder reden,
 Zich zelf met mij verzuimt.

'T KAN VERKEEREN.

AAN JAN JACOBSZ. VISSCHER,

Schilder en Glasschrijver.

STEMME: *van den XXIV Psalm, De aard is onzes Gods voorwaar, etc.*

Die op het Rusland stil
 Leidt zijn vernoegde leven,
 Wordt deez' brief (loo God wil)
 In eigen hand gegeven.
Met vriend die God bewaar.

Uw vraag ontvaan, gezien, bedacht,
 Heeft in een twijfel gebracht,
 Die schielijk stoof in mijn gedachten:
 Te weten, of ik uwe kunst,
 Of uitgenomen goede gunst
 Voor 't grootst zal oordeelen en achten.

Kortom, ik wil pluimstrijken niet,
 't Is gulle gunst 't geen gij hier ziet,
 Geen diep verstand noch schand're spreuken,
 Maar ondervinden, niet uit waan,
 Dan zeker weten, en verstaan
 Van ware en van valsche breuken.

Waarom het *Eglentiertjen* ach!
 Niet bloeit gelijk het voormaals plach?
 Is Vrund uw vriendelijke vrage.

De meeste mangel, die ik weet,
 Dat is: dat elk zijn plicht vergeet,
 Want niemand wil den ander dragen

Dies d'eendracht vlucht nu voor den twist,
 De eenvoud voor den schalken list,
 De oude trouw is gansch gebroken,
 De liefde van de kunst is ziek,
 Of ijverloos door spijt of piek,
 En wordt gedicht noch rijm gesproken

Daar d' overheid niet wel en staat,
 En d' ongeregeldheid toe gaat
 Van bengels woest, en grootsche gekken
 Daar ellik voert het hoogste woord,
 Daar niemand doet als hij behoort,
 Daar moet het al ten kwade strekken.

Dies wordt men wetteloos en slof,
 De goede zeden raken of,
 En die 't hem schoon te recht wil moeien,
 Die wordt beguicheld en belacht,
 Gelasterd en smaadtijk veracht;
 Hoe zou de *Eglentier* dan bloeien?

Heeft iemand nu een spel gemaakt,
 Daar men (doch lachend' niet) aanraakt
 Met moeiten en met tijd verliezen;
 Als men de rollen dan uitdeelt,
 De een die wrokt, d'ander krakeelt,
 Elk zou ze zelf wel willen kiezen.

And're brengen haar rollen weer,
 And're willen niet spelen meer,
 't Valt zwaar veel hoofden te besturen.
 And're willen en kunnen niet.
 Zoo hier geen beterschap geschiedt,
 Zoo mag ons rijk niet langer duren.

Gij *Prinsen* rijk van goed verstand,
 Die 't *Eglentiertjen* hebt geplant,
 Wilt in den nood niet van ons wijken.

Mijn vriend, God geef' u blij rust,
 Laat ons te zamen, als 't u lust,
 Met stichting geest'lijk redenrijken.

De feilen, die, helaas! op onze kamer groeien,
 Heb ik, met kranke kunst, bewezen en gezeid;
 Nu wacht ik van mijn Heer op deze vaars bescheid,
 Dan zal de reden-rijk in ware liefde bloeien.

'T KAN VERKEEREN.

Hier ziet dij 't werk
 Van een jong klerk,
 Doch 't is uit jonst geschreven.
 Zoo gij hier ziet,
 't Geen u verdriet,
 Mijn slechtheid wilt toegeven.
 Uw vriend blijft al zijn leven

G. A. BREDERO.

LIEDEKEN.

STEM: *Als ik uit wandelen ga, etc.*

Godinne, die den naam van 'tschiprijk eiland voert,
 Die met geen tooverkracht hemel en aard beroert,
 Maar die met uw gezicht en Goddelijke kunst
 Den grootsten man beweegd doet snakken naar uw gunst.

De grootheid van uw macht ik nooit zoo hoog en hiel,
 Als ik de hoogheid doe van uw verheven ziel,
 Die op den top des lofs ten pronk des werlds staat,
 Zulks dat de zon beschaamd zijn oogen nederslaat.

Als hij eerbiedig uw eerwaardigheid aanschouwt,
 Hij schimmert en hij staart, en 't siert zijn hoofd met goud,
 En bront zoo voor uw deur, daar hij een lonkje pracht,
 Waarmet dat hij vernoegd voldoet zijn groote jacht.

's Morgens, voor dauw voor dag, en in den dageraad,
 Wanneer hij opgetooid uit zijn slaapkamer gaat,
 Als gij nog ligt en slaapt met al uw huisgezin,
 Dan komt den brallert aan door glazen vensters in.

Hij kijkt, hij wederkijkt, en ziet uw schoonheid door,
 Uw zilverblanke vel vergult hij met zijn gloor:
 Gij voelt de luwte van zijn stralen zoet en zacht,
 En toont hem al hetgeen hij meest op aarden acht.

De leste reis, Godin! als hij u wel bezag,
 Toen gij in diepe rust en onbekommerd lag,
 Toen stal hij uit uw hoofd op 't aardigst dat hij kon
 Uw oogen, en hij liet voor elken oog een zon.

Zoo komt 't bij, Godin, dat ik en alle liên,
 Die deze majesteit vol heerlijkheden zien,
 Door 't blinken van uw snel en wezenlijk gezicht,
 Waarmet dat gij mijn ziel inwendig nog verlicht.

Dit is mijn hoogste vreugd, daar ik mij in verblij,
 Dat gij uw oogjes slaat uit goedheid eens op mij.
 Als uw genade mij eens vriendelijk aanziet,
 Ik ruilde dat geluk om al de wereld niet.

'T KAN VERKEEREN.

AMOUREUSLIEDJE.

OP DE VOIS: *Phébus die is lang over die zee.*

Nu dobbert mijn liefje op de zee,
 Op de woelende springende baren
 Van de wijdluchtige groote zee,
 Die hij, elacy! nu zal bevaren.
 Vaart heen, vaart hene, vaart voor den wind,
 En denkt altoos, waar dat je bint,
 Op haar, die u bemint.

Och had ik twee oogen als de zon,
 Die de gansche wereld beschouwen,
 Of dat ik je troosje volgen kon,
 Ik zou u steeds gezelschap houwen.
 Maar of 't lichamelijk niet geschiedt,
 Vermits de eerbaarheid 't mij verbiedt,
 Mijn ziel en laat 't niet.

En al mis ik Dedalus kunst,
 Die door de lucht zijn lief kon dragen,
 Ik zal u geleiden met mijn gunst,
 Mijn waardste lief, mijn welbehagen.
 Waar ik ontslagen van 't lodsig vleisch,
 Mijn geest trok met u op de reis
 Nu doet 't mijn gepeis.

Waar ik voorzien met Stentors stem,
 Ik zou gedurig met u spreken;
 Maar, laas! mijn keeltjen te klein bij hem
 Kan door de wolken zoo niet breken.
 Dan doch al vaart dij nog eens zoo vart,
 Ik zal nochtans in druk en smart
 U spreken met mijn hart.

Had ik Medea's tooverkracht,
 Ik zou Aeolus in zijn klippen
 Bekollen met zijn volle macht,
 Dat niet een windje hem zou ontslippen.
 Of borst er een stoker uit zijn zak,
 Die zou ik in uw zeilen strak
 Gaan sturen met gemak.

Den winden, 't water en den vloed,
 Hoppelenden sterren en vasten polen,
 Dien worden nu mijn hoogste goed,
 Mijn lief, mijn licht, mijn leven bevolen.
 O goedertieren Gode vermaard,
 O regeerders van hemel en aard,
 Mijn waarde Ceyx bewaart.

Alcyone uw lieve bruid die schreit,
 't Haar wil heur van droefheid scheuren;
 Om dat 't dus buldert, stormt en waait,

Doet uw tortelduijfe niet dan treuren.
 O Ceyx! o Ceyx! waardige man!
 Wat hartzeer gaat uw vrouwtjen an,
 Die van u niet zijn en kan.

Nu dobbert mijn liefje op de zee,
 Op de woelende springende baren
 Van de wijdluchtige groote zee,
 Die hij, elaci! nu zal bevaren.
 Vaart heen! vaart hene! vaart voor den wind,
 Maar denkt altoos, waar dat je bint,
 Om haar, die u bemint.

'T KAN VERKEEREN.

KLAAGLIED.

STEM: *Hoe lang zal ik met heete tranen, etc.*

Mooi Aaltjen, is 't zoo haast vergeten,
 Mijn lang vervolg van dag en nacht?
 De schoone tijd, dien ik heb versleten,
 En met uw wil heb doorgebracht
 In vriendelijkheid,
 In vroolijkheid,
 In vrijigheid
 En zoetigheid van praat,
 Van 's nachts tot 's morgens en des avonds laat?

Mijn vrunden smaad en 's vaders toorn,
 Die heb ik om u, in 't begin,
 Met zware dreiging moeten hooren.
 Maar 't ging zoo haast mij uit als in,
 Dat bleek zoo dik,
 Wanneer als ik
 Een blink of blik
 Van uw schoone oogen zag,
 Zoo bleef ik bij u den geheelen dag.

Hoe dik nam ik u teed're handen,
 En drukte ze aan mijn slinker borst?

Daar mij het binnenst' scheen te branden
 Van 't geen dat ik nauw spreken dorst.

Daar wenschte ik mijn
 Een vensterkijn
 Van kristallijn,
 Of van fijn spiegelglas,
 Dat gij mocht zien hoe ik te moede was.

Zoo 'k bij mijn hart had kunnen komen,
 Ik hadd' het met eerbiedigheid
 Straks uit zijn legerstee genomen,
 En in uw lieve schoot geleid,
 Zoo lief waardij
 De ziel van mij.
 Dacht ik dat gij
 Zoo wullepsch waart van zin,
 En zoo lichtvaardig ook in uwe min?

Daar ik ter wereld heb genoten
 De vrucht, die men verkrijgen kan,
 Daar wordt mij nu de deur gesloten,
 En men houdt daar een ander an.
 Hoe zijt dij nu
 Voor mij zoo schuw?
 Of wie heeft u
 Zoo schandelijk geraân,
 Dat gij mij hebt deez' trots en spijt gedaan?

Wat moog dij in u zelve denken,
 Wanneer als gij eens overziet
 Mijn leurtjens en kleine geschenken?
 Of 't geen er bij ons is geschied?
 Zoo hier, zoo daar,
 Gij weet wel waar,
 Met wat gebaar,
 En gansch verslinderd hart,
 Was ik gestaag in uwe min verward.

Wat woorden zijn er wel gesproken,
 Bedenk ze eensjens in uw geest?
 Wat eeden heb je mij gebroken?
 't Is wonder dat je niet en vreest,

Dat ik u eens,
 Met vrij wat reëns,
 Iet ongemeens
 Zal spelen op een tijd,
 Is 't dat mijn liefde nog verkeert in nijd.

Gaat heen, geveinsde Courtisane,
 Begoochelt de oogen en het brein,
 Met uwe kokedriele trane,
 Van den verdwaasden kapitein,
 Dien blooden bloed,
 Van wien gij 't goed,
 Meer als 't gemoed,
 En dat met reden acht.
 Verstoort mij niet. Vaart wel en voort genacht.

GEESTIG LIED.

STEM: *Ik schouw de wereld an.*

Wat dat de wereld is,
 Dat weet ik al te wis
 (God beter't) door 't verzoeken;
 Want ik heb daar verkeerd
 En meer van haar geleerd
 Als van de beste boeken.

Want of ik schoon al las,
 Hetgeen zoo kunstig was
 Als Goddelijk geschreven,
 't En ging ter ziel, noch zin
 Zoo nijver mij niet in,
 Als 't eigen zelf beleven.

Nu heb ik 't al verzocht:
 Zoo dol, als onbedocht,
 Zoo rauw, als onberaden.

Och God! ik heb te blind
 En al te zeer bemind
 De dingen, die mij schaden.

Een hoofd vol wind en wijn,
 Een hart vol zuchts en pijn,
 Een lichaam vol met kwalen
 Heeft Venus en de kroes,
 Of zelfs die leide droes,
 Mij dikwijls doen behalen.

Och! een bedroefd gemoed,
 En een hart zeer verwoed
 Van duizend naberoouwen,
 Van overdaad en lust,
 Met een ziel ongerust,
 Heb ik in 't lest behouwen.

Hoe streng breekt mij dit op:
 Mijn kruifde krulde kop
 Die brengt mij vóór de jaren,
 In mijn tijds lente, voort
 Op 't zwart en 't zweetig zwaard
 Veel grijze grauwe haren.

Wanneer een ander leit
 Gestrekt en uitgespreid,
 En rust met lijf en leden,
 Dan plaagt mij allermest
 De kwelling van mijn Geest
 Met beulsche wreedigheden.

Dan dringt mij door de huid
 Het bange water uit
 Door kommerlijke zorgen,

Dies mij het harte barst,
 En wenscht alzoo geparst
 Den ongeboren morgen.

En nimmer ik den dag
 Alzoo gelukkig zag,
 Dat zij mij vol verblijdden,
 Voorwaar, 'k heb uur noch tijd,
 Of ellik heeft zijn strijd,
 Zijn lief, zijn leed, zijn lijden.

Al 't gene, dat de liên
 Ter wereld mogen zien,
 Of immermeer verwerven,
 En wensch ik niet zoo zeer,
 Als zalig in den Heer
 Te leven en te sterven.

'T KAN VERKEEREN.

AANDACHTIG LIED.

STEM: *'t Windeken daar het bosch etc.*

't Zonnetje steekt zijn hoofdjen op,
 En beslaat der bergen top
 Met zijn lichtjes;
 Wat gezichtjes,
 Wat verschietjes verd' en flauw
 Dommelt er tusschen 't grauw en blauw.

't Vochtige boompje blinkt versierd,
 't Vroolijk vinkje tiereliert
 Op de takjes,
 Wild en makjes,
 En weêr strakjes op een aâr
 Huppelt 't met zijn wederpaar.

d' Hemelen worden meer begroet
 Van de diertjes klein en zoet,
 Als van menschen,

Die maar wenschen
 Naar het aardsch vergank'lijk goed,
 Dat men hier doch al laten moet.

Hemeltjes, wijs en wel geleerd,
 Meer met reden gestoffeerd
 Als de lieden,
 Die 't gebieden
 Van een wereld nog verdriet,
 Zij hebben u verzwegen niet.

Menschjes, God geeft elk zijn deel,
 Maar elk doet zijn best, om veel
 Te vergaren;
 Dan 't bewaren
 Voor de jaren, is een kunst;
 Dankt de Goden voor haar gunst!

Geen dingetjes zoo slecht, zoo teêr,
 Of zij geven ons een leer:
 Wilt maar merken
 Op de werken
 Van de Goden wonderbaar,
 Niet en vindt dij zonder haar.

O redelijke beestjes dwaas!
 't Onvernuftig vee, helaas,
 Is veel nijver,
 En veel stijver
 In den ijver tot Gods lof,
 Als de mensch van 't beste stof.

EENS ZIEKENS KLAAGLIED.

STEM: *O waarde zoete lieveken!*

Gij maagden en jongelingen,
 In stede van iet kwaads
 Zoo hoort mijn droevig zingen,
 En geeft de reden plaats.

U spiegelt, o mijn maats
 Met wien ik placht te zwerven
 In grondeloos verderven,
 Als woeste onverlaats.

Die volgt en dient zijn lusten,
 Die wordt met mij geplaagd,
 En zonder tijdelijk rusten
 Van zijn schuld-worm geknaagd.
 Och! dat mij heeft behaagd
 Des werelds ijdelheden,
 Die Gods gebod en reden
 Uit ellik bant en jaagt.

Ik placht wel eer te wezen
 Blijgeestig en verheugd,
 En heb al sinds geprezen
 De schijnvluchtige vreugd.
 Dies ik ook al mijn jeugd
 Door 't al te licht bekoren
 In dwaasheid heb verloren,
 Zoo gij aanschouwen meugt.

In 't luchtig zingen en springen
 Heb ik mij vaak verblijd,
 In niet-waardige dingen
 Heb ik mij zeer verblijd.
 Mijn kostelijke tijd
 Heb ik tot kwaad begeven,
 Dies 't beste van mijn leven
 De wraak der straffe lijdt.

Wijn, lust en wil van vrouwen,
 Het werelds suikerzoet,
 Die 't innerlijk aanschouwen,
 Is 't gal en bitter roet.
 Verdwaasd is zijn gemoed,
 Die om zoo snoode dingen
 Verzuimt en laat ontspringen
 Het allerwaardste goed.

Wat mij lief placht te schijnen,
 Is mij nu doodlijk leid.
 Mijn kwelling eet met pijnen
 Mijn rif en ingeweid.

Mijn ziel haar nu bereidt
 Om d'aardsche vroolijkheden
 Te schiften en te scheiden
 Uit al mijn zinlijkheid.

O mensch! wilt aan mij leeren,
 Hoe dat die boosheid snood
 Gods goedheid *Kan verkeeren*
 Is rechte gramschap groot.
 Mijn jammerlijke nood
 Doet mij, bedroefden mensche,
 Zoo menigmale wensche
 Naar dien verlangden dood.

Ik verwacht met verlangen
 Den dood, dien elk vreest
 Met schrikken te ontvangen;
 Maar mijn benauwde geest,
 Die voormaals heeft geweest
 Verheugd in zotternijen,
 Verhoopt zich te verblijven
 Na dit mijn leven meest.

Gij, die met schreien, klagen
 Beweenen mijn verdriet,
 En die met een behagen
 Uw wellust daaraan ziet,
 Of zingers van dit lied,
 Leert door mijn droeve klachten,
 U toch voor dolen wachten,
 Eer u dit ook geschiedt.

O jonkheid, wilt aanmerken,
 Met Gods vrees en aendacht,
 Uw zeer onzuivre werken,
 Door lust des vleesch volbracht,
 Uw loopen dag en nacht.
 Vermaant en sticht malkanderen:
 Wie zich spiegelt aan anderen
 Die spiegelt hem wel zacht.

JAN JANSZ. STARTER.

1594—1626.

Uit den „Friesche Lusthof.”

NIEUW LIEDEKEN TOT LOF VAN FRIESLAND.

O Friesland! zoo vol deugden, als ik een landschap weet,
 Versierd met duizend vreugden, uw bodem is bekleed
 Met korenrijke velden, uw steden zijn voorzien
 Met wallen en met helden, die wijslijk u gebien.
 O Friesche aard! recht edel land,
 Die door het zwaard uw vrijheid want.

Uw welbebouwde landen zijn rijkelijk versierd
 Met vruchten velerhande, en gras voor uw gediert,
 Hetwelk de Heer laat groeien, zoo vruchtbaarlijk, dat elk
 Zou zeggen, daar te vloeien, kaas, boter, honig, melk.
 O Friesche aard! enz.

Gij ziet uw land bolwerken met steden, schansen sterk,
 Van dorpen, torens, kerken, ik uwsgelijks niet merk.
 In uw roemwaarde wetten, gij van geen reden wijkt,
 Ja, als men 't recht zal zetten, Athene gij gelijkt.
 O Friesche aard! enz.

Uw grenzen, die besluiten de dijken hoog en vast,
 Waarop de zee moet stuiten; geen koning u belast.
 O prinselijke rijke! gelegen in het Noord,
 Wie heeft van uwsgelijke zijn leven ooit gehoord?
 O Friesche aard! enz.

d'Inwoners heusch van zeden, geneigd tot eer en deugd,
 Die hebben in den vreden en stilheid haar geneugt.
 Den armen goedertieren, barmhartig, mild, zoodat
 Geen eeuw heeft in manieren ooit uwsgelijks gehad.
 O Friesche aard! enz.

Uw adel, zoo manhaftig als ooit de wereld droeg,
 Bewoont het land eendrachtig, en zendt ook wondervroeg
 Haar kinderen ten strijde, die met geweer in d' hand
 Te sterven niet en mijden tot dienst van 't vaderland.

O Friesche aard! enz.

Nooit schooner vrouwspersonen de blonde zon bescheen,
 Als in 't vrij Friesland wonen, zoo welgesteld van leen,
 Zoo rijk van eerbaarheden, zoo kuisch, zoo zoet van aard,
 Zoo vriendelijk van reden, zoo statig noch bedaard.

O Friesche aard! enz.

Rijk van geleerde mannen, de dienaars van Gods woord
 Eendrachtig t'zamenspannen, en brengen vruchten voort,
 Die tot geen twisten strekken, maar tot de zaligheid,
 En om elk te verwekken tot ware eendrachtigheid.

O Friesche aard! enz.

Wie kan uw lof verkleinen? De Friezen in een strijd
 Verwonnen de Romeinen, in keizer Karels tijd,
 Ja zij bestormden Rome, en namen 't in, dat 's meer,
 Dies hebben zij bekomen de gulde vrijheid weer.

O Friesche aard! enz.

Door haar manhaftigheden, de keizer Karel braaf,
 Hun vrijheid, en ook mede zijn halve wapen gaaf
 Te voeren in haar schilden, met prèvilegie van
 Te leven zoo zij wilden, en zoo 't hun best stond an.

O Friesche aard! enz.

O Friesland, wilt beschutten uw vrijheid tot den dood,
 Laat niemand u ontnutten uw privilegiën groot,
 Wilt u als mannen weren, blijft stadig bij 't gebod
 Van uw welwijze heeren, maar bovenal van God.

O Friesche aard! enz.

GEZANG.

's Nachts toen uw blauw gestarde kleed
 Bedekte 't blauw gewelf,
 Docht mij ik zag een kind dat kreet,
 En 't was Cupido zelf.
 Die sloeg vast zijn gezicht omhoog,
 En klapte in zijn handen,
 Ach! zeide hij, ik wil mijn pijlen en mijn boog
 Van stonden aan verbranden.

't Wicht klaagde nog hoe langs hoe meer,
 De tranen borsten uit
 En rolden bij zijn wangen neer;
 Het maakte een geluid
 Dat het allerhardste hart van steen
 Zou tranen moeten braken;
 Ach! zeid' hij, wanneer zal ik het iedereen
 Te passe kunnen maken?

Zie ik eens herders armoede aan,
 En dwing een konings kind,
 Dat hij, door liefd', naar haar te gaan
 Met al zijn schat begint,
 Zoo houd ik regel, maat, noch reen,
 Ik kan geen g'lijke raken:
 Maar hoe zoude ik doch het kunnen iedereen
 Zoo nauw te passe maken?

Zoo ik dan twee gelijke voeg
 In rijkdom bij malkaar,
 Zoo is't: was hij niet rijk genoeg,
 Al vrijde hij een aâr?
 Een schoone, hoewel van midd'len klein,
 Zoo mocht haar armoed staken:
 Maar hoe zoude ik doch het kunnen iedereen
 Zoo nauw te passe maken?

Voeg ik dan t'zaam twee ongeleerd,
 Om 't smalen eens te ontgaan,
 Zoo is 't: ei ziet, dit 's recht verkeerd,
 Deeze heeft hij niet gedaan;
 Was nu nog één wijs van hun tweên
 Die mocht voor d'ander waken:
 Maar hoe zoude ik doch het kunnen iedereen
 Zoo nauw te passe maken?

Zoo ik dan, die ik 't wijste ken,
 Voeg bij een slechte meid,
 Is 't voort, nu heeft een wijze hen
 Een ei in 't riet geleid:
 Hetgeen hij prijst, zal, zoo ik meen,
 Zijn wijf wel dapper laken:
 Maar hoe zoude ik doch het kunnen iedereen
 Zoo nauw te passe maken?

Zoo ik dan twee geleerden pijn
 Te voegen, om een prijs,
 Zoo is 't: deeze die zullen zijn
 Een iedereen te wijs:
 d'Een geeft hij 't al, en d'ander geen
 Geluk in zijne zaken;
 Maar hoe zoude ik doch het kunnen iedereen
 Zoo nauw te passe maken?

Want, g'lijk die aan den weg iet bouwt,
 Veel aanstoots lijden moet,
 Zoo ook denzelfden regel houdt
 't Geen men in 't vrijen doet;
 Als d'een zegt ja, zegt d'ander neen:
 Elk poogt mij lof t'ontschaken;
 Maar ik denk, hoe zoude ik het een iedereen
 Te passe kunnen maken?

DRINKLIEDEKEN.

Dat men eens van drinken spraak
 Zou dat zijn zoo vreemd een zaak?
 Ik denk wel neen, of 't zoo gevil,
 Want al de glazen staan hier stil.

Wel, dit neem ik er eerst bij op.
 Ha! dat edele klare sop.
 Wist ik wie mij bescheid doen wou,
 Zoo wist ik, wien ik het brengen zou.

Dit zijn de tranen, die Bachus schreit
 Als hij (door het parsen) scheidt
 Van de druif zijn bolle moer,
 Die in vaten herwaarts voer.

Als deze traan leit daar zij hoort,
 Zoo brengt ze vreemde kluchten voort:
 De een die praat, de ander springt,
 De derde zoete deuntjes zingt.

Men zal nog t' avond een van driên
 (Acht ik) van mij zien geschiên:
 Dus wijsheid duikt, ik ben u moe,
 Adieu tot morgen ochtend toe.

Wij willen doch t' avond bij den wijn
 Onbeveinsd en vroolijk zijn:
 Wie weet of wij weer in een jaar
 Dus vergaren bij malkaâr.

Buurman, weet gij wat dit beduidt?
 Maar, dat geldt u schoontjes uit,
 Ei, zet er uw kleine vinger aan,
 En ziet eens wat ik heb gelaân.

Ruimt wat op mijn huisgezin,
 Daar mede komt er een Franschman in. (*drinkt*)
 Ho, ho, hij ligt al in mijn huid,
 Dies de klok van vreugde luidt. (*keert om*)

Dat men het nu zoo vol weer schonk,
 Als het was eer ik het dronk,
 Waar noodig: want mijn med'gezel
 Zou 't hem anders belgen wel.

O, het is geen nobele geest,
 Die voor zulk een roemer vreest.
 Onze ouders over honderd jaar
 Maakten zulk een guit wel klaar.

Dus buurman, tast het vroolijk aan,
 Doet gelijk ik heb gedaan,
 Heet het glaasjen welkom,
 Drinkt het leeg, en keert het om.

HERDERSLIED.

STEMME: *la chime.*

Kluchtige, tuchtige herderin,
 Toertige, boertige, vroolijke maagd,
 Zegt, hoe lang zult gij nog voor mij de min
 Veinzen, die gij in 't harte draagt?

Of gij u kwaad

Op mij gelaat,

'k Weet dat gij mij nochtans bemint,

Want het betoont

Mij al wat er woont

In uw vallei, dat gij mij bezint.

Als mij uw hondje, dat platbekje, ziet,
 't Wiggelt, het waggelt, het wispelt zijn staart,
 't Hippelt van vreugde, het straks naar mij schiet,
 't Weet nauw wanneer het zich zelven bedaart;

't Steekt louter op

Zijn geestigen kop

Zonder dat ik 't aanroer of hou,

En 't ziet mij an
 Niet anders dan
 Of het met vlijt mij zeggen wou :

Meent gij dat Sylvia kwaad van u peinst?
 O neen, haar hartje dat brandt als een vier,
 Maar dat zij haar nu dus voor u veinst
 Doet ze kwansuis om de manier.

Dit zijn de reên :
 Een maagd wil gebeên
 Wezen, en lang van haar herder gevrijd ;
 Maar weet gewis,
 Hoe schuw ze ook is,
 Dat gij haar zeer behaaglijk zijt.

Och kon ik spreken! of konde gij maar
 't Waggelen van mijn startje verstaan!
 Wat zoud' ik u al verhalen van haar
 Gluurtjes en zuchtjes, die naar u gaan!
 Titer, ik zou
 Straks al uw rouw
 Wenden in zoete vroolijkheid,
 Wist gij hetgeen,
 Dat zij alleen
 Dikwijls met tranen in d' oogen zeit

Titer is (zeit ze) mijn hoogste vermaak,
 Titer is al mijns levens vreugd,
 Titer bemin ik, ik slaap of ik waak,
 Altijd gedenk ik aan Titertjes deugd.
 Titertje, vriend,
 Die mij dus dient!
 Ach! wat is 't mij een groote smart,
 Dat ik mij veins
 Aârs als ik peins!
 Want ik bemin u in mijn hart.

Silvia, waarom schept gij dan geneugt
 In u en mij te kwellen beid'?
 Keer doch, en doet wat gij wezen meugt,
 Zoo zal in blijdschap verkeeren ons leid,
 Zoo zullen wij

Dan zij aan zij
 Leven in allen zoeten lust.
 Nu zegt eens ja,
 Mijn Silvia,
 Daarop wordt gij van Titer gekust.

MINNELIED.

STEMME: *Balletti d'Alkmaar.*

Doen ik was in 't bloeien van mijn tijd, in 't groeien van mijn jaren,
 In 't groenst, in 't zoetst, in 't zotst, in 't boertigst van mijn jeugd,
 Docht ik nooit mij zelve met een vrouw of vrouwsgelijk te paren,
 Maar te leven vrij, ongebonden in de vreugd.

Och, ik worp 't zoo veer,
 En dacht altijd weer,
 Die een vrouw heeft, heeft in 't gemeen een heer.

Al 't geloop, 't gevrij, 't gevele, 't gezoen, dat and're vrijers deden,
 't Schildwacht staan bij nacht voor des dochters doove poort,
 Dachten mij uitdrukkelijk te zijn de grootste zottigheden,
 Die men ooit gezien had, of immer van gehoord.

d'Ed'le vrijigheid,
 Heb ik vaak gezeid,
 Gaat ver boven de gunste van de meid.

Hoe versierd, hoe prachtig opgepronkt, met strikken, kanten, koorden,
 d'Allerschoonste maagd was, ik achte 't niet een haar.
 Ik en vond nooit juffrouw, die zoo schoon was, dat ze mij bekoorde
 Tot de allerminste min door haar gebaar.

Want ik dacht altijd:
 Hij is gek die vrijt,
 En zijn tijd met die groenigheid verslijt

Maar helaas! 't is wel met mij verkeerd: een bliksem uit de oogen
 Van een nimmer hoog genoeg geprezen maagd
 Is onlangs op mijn ijskoude borst met zulk een brand gevlogen,
 Dat mij niets ter wereld nu als haar gezicht behaagt.

Nu en doen ik niet
 Als bedenken iet,
 Waardoor ik doch haar wedermin geniet.

Evenals de *Persianen* sterk de gulden zon aanbaden,
 Bid ik aan den glans van haar hemelsche gezicht.
 Want haar deugd, haar eerbaarheid, haar geest, haar aardige sieraden,
 Hebben allereerst dezen brand in mij gesticht.
 Ach! haar kloek beleid,
 Haar groot-achtbaarheid,
 Is een hemel vol alle lieflijkheid.

Dus Godin, zoo veer gij eenigszins wilt hooren naar mijn klagen,
 Zal mijn lijf en ziel met blijdschap zijn vervuld,
 En gelooft dat nooit des werelds rond heeft trouwer vriend gedragen,
 Als gij mij in alles wat gij wenscht bevinden zult.
 Daarom, lief, gunt mij,
 Dat ik vroolijk vrij,
 En mij naar uw wil gewillig vlij.

PRINSENLIED.

STEMME: *Jo canto, jo sonno, jo Ballo.*

O Heer! den Prins d'Orange,
 Dien wijd vermaarden held,
 Die ons van 't juk van Spange
 Heeft los en vrij gesteld,
 Wilt geven
 Te leven
 Gestadig,
 Ons genadig,
 En de banden
 t' Houden van de
 Vereende Nederlanden.
 Vereende Nederlanden.

Opdat wij mogen tuigen,
 Dat gij door zijne hand
 Wilt Spanjens hoogmoed buigen,
 Verlossen 't vaderland
 Van lasten,
 Die tasten
 In goeden
 En gemoeden
 Van de vromen,
 Die volkomen
 Nu den tiran niet schromen.
 Nu den tiran niet schromen.

Dus laat elk trouw gezworen
Van onzen vrienden staat
Zijn vreugd nu laten hooren,
Die hem ter harten gaat.

En vieren,
En sieren
En eeren
d'Edel Heere,
Wiens kloekheden
Land en steden
Stelden in vrijgheden.
Stelden in vrijgheden.

En d'een zoowel als d'ander
Van blijdschap varen uit,
En zeggen met malkander
Ja zingen overluid:

Wij menschen,
Wij wenschen
Te duren
t' Aller uren,
Spijt van Spanje,
Spijt van Spanje,
't Lang leven van Oranje.
't Lang leven van Oranje.

Een ieder aan zijn mond leit
Een glaasje voor den dorst,
Wij drinken de gezondheid
Van den Nassauschen Vorst,
En schreeuwen,
Als leeuwen
Getrouwe
Voor Nassauwe,
Spijt van Spanjen,
Spijt van Spanjen,
Vive le Prince d'Orange.
Vive le Prince d'Orange.

Toegift.

Gelijken als malkander
Deez' klare druppels wijn
De een na den ander
Alhier gevolgd zijn,
Wij hopen,
Zal loopen
Gedurig,
Nimmer trurig,
Spijt van Spanjen,
Spijt van Spanjen,
't Lang leven van Oranjen.
't Lang leven van Oranjen.

PIETER CORNELISZ. HOOFT.

1581—1647.

WEET IEMAND BETER SAUS, enz.

WIJZE: *Esprits qui souspirez,*
Cupido geeft mijn raad.

Weet iemand beter saus als honger tot de spijzen,
Of bedde dat zoo zacht als vake slapen doet,

Weet iemand beter smaak in drank, als dorst te wijzen,
 Of koopt men deez' om geld, zoo acht ik rijk zijn zoet.

Indien de winter meer zijn handen vreest te zengen
 Aan 't hermelijnen voer, als aan een wolfevel,
 Of kan een ruim paleis meerder gemaks in brengen
 Als maatlijks huisbegrip, zoo wenscht ik rijkdom wel.

Indien de rijken met beminde bedgenooten
 Veel beter zijn voorzien dan de gemeene lie,
 Of zoo de rijkdom ware Liefde kan vergrooten,
 Zoo dunkt mij dat ik in den rijkdom voordeel zie.

Maar zoo vertrekken met getapiseerde wanten,
 Tegen de kou en 't nat niet meer doen als een hut,
 En 't hangsel geborduurd om gulden ledekanten
 Geen kommerlijke zorg noch heete koortsen schut;

Maar zoo de honger en de dorst zijn licht verzadig;
 Verbetert geene wijn zijn smaak in 't gouden vat;
 Zoo uit het midden der banketten overdadig,
 Niemand met goe bekomst en smaak meer eet als zat;

Maar zoo de kleêren, die van 't goud en zilver kraken,
 Met glinsterig gesteent en perlen dicht bezaaid,
 Zijn geen bekwamer dracht als zijde of wollen laken,
 Dat met zeer luttel, of geen steeksel is benaaid;

En zoo een bedgenoot schoon, jong, gelijk van zinnen,
 Onder gemeene lien, die veel zijn in 't getal,
 Veel eer als onder weinig rijken is te vinnen,
 Zoo vraag ik waarom dat men rijkdom wenschen zal.

Zeit iemand dat een mensch is tot het schoon genegen,
 Het oog door 't schoon verheugd, door 't leelijk wordt gekweld,
 't Is klare waarheid dat, ik heb er gansch niet tegen,
 Het schoon gezicht vermaakt, maar zien en kost geen geld.

Aanschouwt d' eerwaarde Zon, en het bescheiden werken
 Der geestige natuur, dit 's schoonheid in haar kracht,
 De kunst is bootserij. Zegt dij, door 't stadig merken
 Wordt men dit ras gewoon? Zoo doet men ook de pracht.

Of bidt gij 't avontuur dat het u wil verlienen
 Rijkdom, om land en lie te krijgen in voogdij?
 Als men die recht gebruikt, zoo noemt men 't ambtbedienen,
 En zorg voor ander lie dunkt u dat heerschappij?

Of waant dij dat de Eer alleen is bij de rijken?
 Bestond de Eer in schat, daar zij niet in bestaat,
 Zoo zou Fabricius voor Crassus moeten wijken
 In Eer, daar hij hem nu ver in te boven gaat.

Bestond de Eer in schat, wat roemen kon hij dragen
 Degeen die zeide dat zijn meeste hoovaardij
 Was, dat hij had gesloofd met moeiten al zijn dagen,
 En (dank rechtvaardigheid) nooit kwam hem rijkdom bij.

Eer is het lof der Deugd; maar hier is niet te zetten
 De wankelbare roep des volliks licht als wind
 Tegen het braaf gekrijsch en 't stadig loftrompetten
 Van uw veruoegd gemoed, daar Deugd haar Eere vindt.

Is rijksdoms overvloed en staat niet waard te wenschen,
 En is de ware Eer 't veruoegen van 't gemoed,
 Zoo is 't een misverstand om d' eere van de menschen
 Om staat of groote schat verzuimen eenig goed.

In plaatse dan van een van Godes beste gaven
 Zou ik verkrijgen niet dan ijdelheid en rouw,
 Indien dat ik verliet om overvloed van haven,
 Om staat of 's werelds eer, een waardverkoren vrouw.

1603.

LIEDEKEN.

WIJZE: *Demophoön, hoewel de zon: etc.*

Schoon nimfelijn,
 Ach mint je mijn,
 Wat zoude ik al versieren
 Om naar mijn wensch
 Deez' ledetjens
 Zoo welgemaakt te sieren.

Met blinkend goud
 Of perlen zoudt
 Gij voelen ras belasten
 Uw halsjen zoet,
 Zoo kraal als bloed
 Daar om niet beter pasten.

Ik zoude u kleên
 Met keursjens reen
 Van lichte verven blijdjens;
 Die zouden staan
 Geschilderd aan
 Uw breedachtige zijdjens;
 Uw voetjens mit
 Haar schoentjens wit,
 Daar bijgeval in 't bokken,
 Het incarnaat
 Zoowel bij laat
 Van hoosjens glad getrokken.

Uw armkens mee
 Zoo wit, als snee,
 Zoud' ik koraal om schikken;
 Deez' vlechtjens blond
 Op nieuwen vond
 Zoud' ik u leeren strikken
 Met snoertjens veel,
 Nu groen, nu geel,
 Bij lodderlijke beurtjens,
 Voor wat'ren 't haar
 Of kruiven 't daar
 En duizend zoete leurtjens.

't Perruikjen zou
 Ik trekken nou
 Wat laagjens dan wat hoogjens,
 En als het klaar
 Gefutseld waar
 Mij spieglen in uw oogjens,
 Dan werpen licht
 Nu mijn gezicht
 Op 't een nu op 't ander;
 Dan nemen raam
 Hoe 't al te zaam
 Zou voegen bij malkander.

Indien dat gij
 Uw oogjens blij
 En liefelijke zeden,
 Zoo vreugderijk
 Zoo vriendelijk
 Zoo vol bevallijkheden,
 En uw aanschijn
 Vernoege, tot mijn
 Dan met een lachjen wendden,
 Zoo zou ik hiel
 In u mijn ziel
 Gaan metterwone zenden.

En als ik wat
 Belonked had
 Den brand van alle knechtjens,
 Uw zedetjens,
 Uw ledetjens,
 Uw fraai getooide vlechtjens,
 Zoo zoud' ik streng
 Met armen eng
 Uw jente lijfje prangen,
 Tot ik daar uit
 Kreeg buit om buit
 Uw zieltjen weer gevangen.

De verve van
 Mijn lippen, an
 Uw wangskens zoud' ik plekken
 Door zoentjens zacht
 En met haar kracht
 Uw ziel te mond uit trekken;
 Charife, ik weet
 Gij dan beleedt
 Dat niemand van uw zusjens,
 Daar gij (zoo 't schijnt)
 Nu smaak in vijndt
 Gaf ooit zoo zoete kusjens.

NA DEN DOOD VAN BRECHTJE JANS DR. SPIEGHEL.

OP DE WIJZE: *Och leg dij hier verslagen, die mij
te troosten placht? etc.*

Zal nimmermeer gebeuren mij dan na dezen stond
De Vriendschap van uw oogen, de wellust van uw mond?

De vriendschap van uw oogen, de wellust van uw mond,
De jonste van uw hartjen dat voor mij openstond,

Zoo zal ik nochtans blijven uw eeuwig onderdaan,
Maar mijn verstrooide zinnen, wat zal haar annegaan?

Mijn zinnen mogen zwerven den leiden langen tijd
Nu zij, mijn overschoone, zijn u, haar leidstar, kwijt.

De schoon borst uit in tranen, 't en bate geen bedwang.
De traantjens rolden neder van d'een en d'ander wang.

De schoone traantjens deden meer dan een lachen doet,
Al in zijn hoogste lijn zij troostten zijn gemoed.

Vrouw Venus met haar starre thans klaarder als de maan
Bespiedde die vrijage en zag 't mirakel aan.

«En hebben teere traantjens», zei zij, «zoo groote kracht,
Waarom en is het schreien niet in der Goden macht?»

De traantjens rolden neder. Maar de Godinne zoet:
«Beidt! liever zoude ik schennen», zei zij, «mijn rozenhoed.»

En eer zij kon gedoogen dat iemand die vertrad,
Ving zij de lauwe traantjens in een koel rozeblad.

«Wat geef ik om mijn rozen of 't maaksel van mijn krans?
Ik zal gaan maken perlen van ongemeenen glans.»

De tranen werden perlen zoo ras haar 't woord ontging,
Die zij met goud doorboorde en aan haar ooren hing.

Als Venus in den spiegel haar ziet met dit sieraad,
Zij wenscht geen tooverrieme noch kranse tot haar baat.

DEUNTJEN.

OP DE WIJZE: *si c'est pour mon pucelage, etc.*

Als Jan Sybrech zou belezen
 En haar sprak van liefde an,
 Zei ze: «Ja, maar Janneman!
 Zoude het reine liefde wezen,
 Die gij mij geeft te verstaan?
 Reine liefd' kan niet vergaan.»

«Reine liefd' van d'allerreinste,»
 Zeide hij, «Sybrech, bolle meid!»
 «Wel», zei zij, «dat is goed bescheid.
 't Hijlijk is op 't allerheinste.
 Jan, ik wil 't met u bestaan:
 Reine liefd' kan niet vergaan.»

Vijftig builen in twee slagen
 Smeet hem laatst de booze feeks
 Met een wakkre sleutelreeks.
 Als hij doe begon te klagen,
 Zei ze: «Jan wat gaat u aan,
 Reine liefd' kan niet vergaan.»

Zij heeft een zweep ontboôn uit Polen,
 Die ze bij haar kammen hangt.
 Als haar dan een lust bevangt,
 Zeit ze: «Jan, licht op uw zolen!
 Hippelt luchtig, onbelaân!
 Reine liefd' kan niet vergaan.»

Jan bestond zijn wijf te vragen:
 «Is het u al reine liefd'?»
 Sybrech zeide: «Ja 't, ondieft;
 Daarom moet gij mij verdragen,
 Als ik lust heb wat te slaan.
 Reine liefde kan niet vergaan.»

«Wel, verdraagt dan ook mijn smijten,»
 Zeide Jan, en stelde doe
 Ook een bos met sleutels toe;
 En als zij begon te krijten,
 Kreet hij weer daar tegen aan:
 «Reine liefde kan niet vergaan.»

Wilt dij reine liefd' doen duren?
 Voegt er reine liefde bij;
 Want de liefde aan eene zij
 Kan in korten tijd verzuren;
 Hangt ze beide zijden aan:
 Reine liefd' kan niet vergaan.

1607.

SONNET.

Wanneer de Vorst des lichts slaat aan de gulden toomen
 Zijn hand, en beurt omhoog aanzienlijk uit der zee
 Zijn uitgespreide pruik van levend goud, waarmee
 Hij nare angstvalligheid, en vaak, en krep'le droomen
 Van 's menschen lichaam strijkt, en berg, en bosch, en boomen,
 En steden vollikrijk, en velden met het vee,
 In duisternis verdwaald, ons levert op haar stee,
 Verheugt hij, met den dag, het aardrijk en de stroomen.
 Maar d'and're starren, als naijvrig van zijn licht,
 Begraaft hij met zijn glans in duisternissen dicht,
 En van d'ontelbre schaar 't niemand bij hem houwen.
 Al eveneens, wanneer uw geest den mijnen roert,
 Word ik gewaar dat gij in 't heilig aanschijn voert
 Voor mij den dag, mijn Zon, de nacht voor d'andere vrouwen.

1610.

ZANG.

In het Idalisch dal
 Heeft Venus zonder gal
 Een luthof; daarin bloeit het al,
 Wat zoetjes door de zinnen lekt,
 Wat hartjen lokt, wat zieltjen trekt.

Het is niet lang geleên,
 Dat bijgeval dat heen
 Eens kwam de schoone Cloris treên.

Zij gaf den poorte een kleenen klop.
Die sprong terstond gewillig op.

Haar keurig oogjen ging
Waardeeren alle ding:
En wat in fraaiheid, zonderling
Uitmuntend boven andre steeg,
Dat mijnde ze en plukte 't met een veeg.

Niet lang en liep het aan,
Of z' had haar schoot gelaân
Met puik van allerlei sieraân.
En doen het beste was gebuit,
Zoo streek ze deur, ter gaarden uit.

Maar doen ze haar vond alleen
Ter stee, daar zij, met vreên,
Mocht schiften de bekoorlijkheên,
Die ze in haar bouwen had verzaamd,
Zoo voegde ze ieder, daar 't betaamt.

Zij plantte in 't oog een vonk,
En stelde er bij te pronk
Een lieven lach en loozen lonk
Zij gaf der tong een vliet van taal,
Der keel 't geschal van nachtegaal.

Bevalligheidjes net
Zij toemat haren tred,
En maakte vast, aan elk verzet
Van vingers wit, op boog of snaar,
Een zwier, die 't harte wordt gewaar.

Ik meen, gij Venus, voelt
Uw vlammen wel verkoeld,
Sinds dat zij u dus heeft gedroeld.
En zoo gij niet ras op en zijt,
Gij raakt der minnen schepter kwijt.

Ziet wat ze haar onderleit,
Die schrandre geestigheid,
Op een vermaalden kloot, die dreit,
Speurt zij den weg des hemels na.
Zoo zij ze vindt, zij is er dra.

Dan gaf ik niet een zier
 Om alzo menig dier,
 Als daar geschilderd staat met vier.
 'k Wed zij den hemel plond'ren dar,
 En laat er niet een groote star:

En als ze metter vaart,
 Die t'zamen heeft vergaard,
 Dat zij ze in geen pauwestaart
 Zal zaaien voor een kar of slee,
 Als Argus oogen Juno dee:

Maar naar uw kranse staan,
 En zelve zitten gaan
 In uwen wagen, dan gelaân
 (Naar mijn verstand) met beter vracht;
 Doch niet genoeg aan de jacht:

Maar slaan in elke lijn
 Voor duif, een minnekijn;
 En met de starren, schoon van schijn,
 Bepikkelen de wieken vlug,
 Die wassen uit haar naakten rug.

O welk een duivenkot
 Zou dan het hemelsch slot
 Zijn met zijn arrem overschot?
 En Venus zonder rozenhoed,
 Wat zoud' ze wezen vrouw te voet?

Geen goodje bleef er, dat
 Niet liever op het krat
 Van schoone, Cloris wagen zat,
 Als huis, in Venus hof vernield,
 En afgezetten hemel hield.

GRAFSCHRIFT OP ROEMER VISSCHER.

Roemer Visscher rust hier binnen,
 Moe gespeeld met Hollandsch jok.
 Want hij kwikken bij den schok
 Schreef, en popte met de zinnen:
 Ziende al 's werelds wetenschap
 Aan, voor vulsel van de kap.

AAN JUFFRE ANNE ROEMER VISSCHER,

Sonnet.

Zoo 't u met diamant lust op een glas te stippen:
 't Is in de vlinderteelt. Het geestige gedrocht
 Ziet of het lafenis aan sap van druiven zocht,
 En zit zoo kuin, men zou het van den roemer knippen.
 Neemt gij penseel of naald: daar worden kuil en klippen
 Geschapen, bosch en berg; en 't vochte veld bedocht
 Met groene grazen, daar 't welvarend vee naar tocht.
 Dat haalt zijn aâm, zoo 't schijnt; en staat met gaande lippen.
 Bootseert uw aardige hand, en maakt een mensch van leem,
 't Haalt bij Prometheus' werk. Maar wen' g'u in de veem
 Der zanggodinnen vlijt, en woorden schoon geschreven
 Een redelijke ziel met wakkren zin instort:
 Zoo blijkt dat gij al 't geen, dat lijf of leven schort,
 Van beid' kunt geven; dan den dichten 't eeuwig leven.

ZANG.

WIJZE: *Aux plaisirs, aux délices bergeres, etc.*

Amaril, had ik hair uit uw tuitjen,
 'k Wed ik vleugelde het goodjen, het guitjen,
 Dat met zijn brand, met zijn boog, met zijn flitsen,
 Land tegen land over einde kan hitsen,

En beroofde den listigen stoker
Van zijn toorts, zijn geschut en zijn koker.

Of en had ik maar één van die vonken,
Die daar laatst in uw kijkertjes blonken:
'k Plantte ze boven de minne zijn kaken,
Om dezen blinde eens ziende te maken:
Dat, als immer hij oorlogen wilde,
Hij zijn pijlen met kennisde spilde.

Maar gij wedt, had ik een van die wenschjes,
Dat ik al mijn lustjes allensjes,
Daar gij mij nu om verlegen laat blijven,
Makkelijk weten zou deure te drijven,
En en wilt mij geen wapenen gunnen,
Die u zelve veroveren kunnen.

ZANG.

WIJZE: *Je voudrais bien o Cloris: etc.*

Wrange Amaril, zal min niet murwe meuken
Uw hartjen rauw, eer 't ouderdom beklimt,
En van de borst maakt een gordijn vol kreuken,
Die 't elpenbeen nu tart, hoezeer het gliint?
Hoe lang zal nog de blinde schutter borgen
Uw wilde wil, die schopt de minnezorgen?

Uw wilde wil, die nooit en proefde 't kwijnen
En willig wee, dat innerlijke snijdt,
Noch hoe dat die bekommeringen bijnen,
Die knagen aan afwezens taaien tijd:
Noch 't vinnig vuur der liefelijke lonken,
Die kroppen 't hart met overvloed van vonken.

Wanneer zal u eens lieflust bevangen,
En geven aan die zinnen strak een bocht?
Ach die u eens zag slijten van verlangen
Naar lekkernij van kiesche kusjens vocht!
En bieden zelf uw lippen, nu gebeden!
Wat zoeter wraak van al uw koeligheden!

ZANG.

WIJZE: *Belle qui m'avez blessé, etc.*

Oogen onoverwonnen,
 Die mijn hart bevrucht
 Met deze dwarrelende vlucht
 Van jonge zonnen
 Die plondren met haar brand
 Al 't reedschap van 't verstand.

Stralen, die ik raken
 Voel het diepste pit,
 Dat in mijns harten wortel zit,
 Zacht met uw blaken,
 Ziet voor u wat gij doet.
 Gij schendt uw eigen goed.

Zoo gij te verdelgen
 Waant mijn hart, gij doolt.
 Het is al over lang verkoold,
 Door 't vlammenzwelgen;
 En al zijn wezen schier
 Niet dan uw eigen vier.

1621.

ZANG.

WIJZE: *Amarilletje mijn vriendin etc.*

Klare, wat heeft er uw hartje verlept,
 Dat het verdriet in vroolijkheid schept,
 En altijd even benepen verdort,
 Gelijk een bloempje, dat dauwetje schort?

Krielt het van vrijers niet om uw deur?
 Moog je niet gaan te kust en te keur?
 En doe je niet branden, en blaken, en braân
 Al waar 't u op lust een lonkje te slaan.

Anders en speelt het windetje niet,
 Op elzetakken en leuterig riet,
 Als: lustigjes, lustigjes. Lustigjes gaat
 Het watertje, daar 't tegen 't walletje slaat.

Ziet d'openhartige bloemetjes staan,
 Die u tot alle blijgeestigheid raân.
 Zelfs 't zonnetje wenschte u wel beter te moe,
 En werpt u een liefelijk oogelijn toe.

Maar zoo ze niet door al hun vermaan
 Steken met vreugd uw zinnnetjes aan,
 Zoo zult gij maken aan 't schreien de bron,
 De boomen, de bloemen, de zuivere zon.

BRUILOFTSZANG

VAN

ALLERT KROMBALK

EN

TESSELSCHAE ROEMER VISSCHER.

Mingod, streng van heerschappij,
 Ziet gij wel die maagd aan 't IJ,
 Op het eêlste van haar dagen,
 Die uw moeder heeft ont dragen
 Bos van kaken, en den slag
 Van dien liefelijken lach?

Wat trekt zij zich zorgen aan?
 Zinnen werken, handen gaan.
 Doende zijn haar oogen zedig.
 Keel en lippen zijn onledig.
 Mag een jeugd van jaren frisch
 Tegen zooveel moeienis?

Vat zij een diamant, een kras
 Spreken doet het stomme glas.
 Ziet die duim met gouden draden

Malen kostele gewaden:

Vingers voeren pen, penseel:
Knokkels kittelen de veël.

Ziet eens gaan dat mondje teêr
Met de noten op en neêr:
't Oog zich aan de letters lijmen:
Zinnen steken in het rijmen:
Tong zich krommen in den klank
Van den Romer en den Frank.

Wie krijgt uit die vlijtig hand,
Het gesteelden diamant?
Wie de knokkels van de snaren?
Duimpjes uit het gouden garen?
Uit die vingers, pen, penseel?
Van den zang, die klare keel?

Wie beneemt de tong den smaak
Van de Fransche en Roomsche spraak?
Wie zou dat gezicht beladen
Scheuren van de wijze bladen?
Wie doet, dat in dat vernuft
IJver op het dichten suft?

Nademaal gevonden ward
Niet een hokkeltjen in 't hart,
Of het is bezet, o Minne,
Aan wat kant zoudt gij 't ontginne'?
Aangezien uw eisch en wensch
Is een heel en ledig mensch.

Op stoof Mingod, met een' veeg
Korselheid in 't kopje steeg.
Zoude een maagd ik nu niet dwingen,
Die door oorlogsdrok kan dringen?
Die ontvallen doen de spies
Kan aan Cesars en Henries?

Menigmaal heb ik gezien
Mijnen vader Mars, bij wien
d'Onversaagde krijgslui zweren,

Zijnen stormhoed, met de veeren,
 Beukelaar en zijdgeweer,
 Tokkelde ik slechts, smijten neêr.

Mijn' vrouw moeder desgelijks
 In de bezigheên haars rijks,
 Als zij zal bescheid na reden
 Doen op duizenden gebeden,
 Ziet haar Mars eens vurig aan,
 Alle zaken laat zij staan.

Laat mij Mars, of anders een
 Uit zijn aangezicht gesneên,
 Doen eerbiedelijk met zijnen
 Uitgestorten moed verschijnen
 Voor die Venus van gelaat,
 'k Wed zij Venus gangen gaat.

Uit had hij. Met eenen kwam
 Mars zijn weêrga t'Amsterdam
 Haar bestrijden, met de treken,
 Die hem min had ingesteken,
 Voor een jaatje van haar mond,
 Biênd' al wat te bidden stond.

Wonder, wonder groot! Ik zie 't,
 En mijn oog gelooft het niet.
 Kan men zoo een maagd bezweren?
 Tesselschae vaart uit haar kleêren;
 Schiet een vlieger aan, voor deez'.
 Tesselschae vaart uit haar vleesch.

Krombalk tot haar' boezem in
 Voert een heel nieuw huisgezin,
 Nieuwen geest en nieuwe krachten,
 Nieuwe kennis van gedachten,
 Nieuw verstand en nieuwe reên,
 Nieuwlijke genegenheên.

Als Medea uittapte tot
 Haars schoonvaders dorren strot
 't Kiemig bloed, en uit de pullen

Welbepreuteld weêr opvullen,
 Met een versche ziel hem liet,
 Aeson was 't en Aeson niet.

In zijn borst bleef niet van 't oûw;
 In zijn voorhoofd niet een vouw.
 't Was een van die Grieksche zeuntjes.
 Lichte dansjes, nieuwe deuntjes,
 Mooie meisjes, minnekeur
 Ritselden zijn aêren deur.

Tesselschae schier Aeson slacht.
 Stift, en schrijf en schilderschacht
 Druipen door haar losse vingeren.
 Snaren slapen, boeken slingeren.
 Naald, borduurgoud en de raâm
 Zij vergeet om beter kraam.

Jonge Krombalk volg er na;
 Of een derde Tesselscha.
 Want de tweede wij beleven;
 En haar dezen keer vergeven;
 Mits, hierna, zij nimmermeer
 Doe terug gelijken keer.

1623.

DEUNTJE.

't Minnegodje, wondziek geesje,
 Klaagde Venus, dat zijn peesje
 In mijn tranen was geweekt,
 Zoodat hij, in lange wijlen,
 Op mijn hart, niet van zijn pijlen
 Eén kon schieten, dat ze steekt.

« Wilt gij, zeld ze, zijn geraden?
 Ziet maar dat ge twee drie draden
 Gloorroos uit haar hair kabast.

Nimmer zult gij, hartevoogje,
 Peesje spannen op uw boogje,
 Dat bet bij uw pijlen past.»

't Boefje kwam, terwijl z' haar kemde.
 Stelen dorst het niet, maar lemde,
 Met een bedelende stem,
 Totdat zij 'r hem drie liet rapen.
 Klaar had hij, daarmee, zijn wapen;
 Ik een schootje; 't schichtje klem.

1625.

SONNET.

Van purper en van goud het heerlijk gewaad,
 Dat 's morgens het tooneel des hemels op komt pronken;
 't En is de Zonne niet, maar 't voorspel van haar lonken,
 De jeugd van 't lieve licht, dat in het Oost opgaat.
 Alzoo de heuglijkheid, die voegelijk beslaat
 Het aanschijn van me vrouw, als zij bevroedt de vonken.
 Die leven in het hart, dat ik haar heb geschonken,
 En is geen lachje, neen, maar lachens dageraad.
 In dat gelaat de Min vergiftigt zijne schachten.
 Dan wordt dat kind een man van meer als eigen krachten:
 Wat schept vrouw Venus uit dat wezen hoogen moed?
 Ach deze dageraad, wel waardig aangebeden,
 Blaast op mijns harten vier met zijne frisschigheden,
 En schier veel feller brandt, als heete middag doet.

ZANG AAN ME VROUW.

Me vrouw, zoo ik vernam,
 In uwer oogen vlam,
 Een vonk, die uit uw hartje kwam,
 Zij keerde van mijn brand de pijn,
 In zoetheid van een zonneschijn.

Maar dat bekorend licht
 Van 't goddelijk gezicht,
 Waaraan ik heb mijn ziel verplicht,
 Dat bliksemt duizend lieflijkheên,
 En gunt er mij (helaas!) niet een.

Ik heb u vaak verklaard,
 Wat ik u offer. Waar 't
 Niet beter lijf en ziel aanvaard,
 Om eeuwig u ten dienst te staan,
 Dan die te doen in 't vier vergaan?

Gij ziet hoe dat ik slijt,
 En word mijn krachten kwijt
 Door hitte, die mijn hart bestrijdt.
 Zijt gij, Godin, alleen vereerd
 Met offer schoon tot asch verteerd?

Mijns levenslust verdort.
 In tranen, die ik stort,
 Uw strengheid niet geweekt en wordt.
 In wind van zuchten, die ik loos,
 Mij laatstmaal docht, uw hart bevroos.

Indien ik u verhaal
 Den aard der vreemde kwaal,
 Het schijnt gij niet verstaat mijn taal:
 Of dat uw wijze geest begekt
 De tongen, daar de min meê sprekt.

Tot wraak van al dit leed
 Wensch ik aan u besteed
 Al 't goed, dat ik te wenschen weet:
 En nimmer u de dienst, dien gij
 Onwaardig vindt, van noode zij.

ZANG.

Leonoor, mijn lieve licht,
 Voor uw oog de zonne zwicht
 Met haar blonde stralen,
 Die gansch niet, in mijn gezicht,
 Bij zijn glorie halen.

Vonken, foelie van die git,
 Gitten met uw gouden pit,
 Bliksem niet zoo fellik,
 Dat het hart, dat u aanbidt,
 't Eenemaal verwellik.

Lieve Leonoor, gij moordt
 't Harte, dat u toebehoort,
 Met die lieve lonken.
 Zoo mij niet een troostig woord
 Komt in 't oor geklonken.

Woordjes kunt gij duizend smeên,
 Die daar, geestig, aardig, heen
 Vliên als minnegoodjes.
 Maar tot troost en komt er geen
 Uit d' ivoren slootjes.

Houdt uw eigen slaaf te raê.
 Zalig kunt ge hem maken dra,
 Zoo gij slechts laat slippen
 Op zijn bede een gunstig ja
 Uit die lieve lippen.

OP EEN AFZEGGEN.

Lieve lichte Leonoor,
 Ik en hield u daar niet voor,
 Als ik lieve lichte zei,
 'k Meende uw oogjes allebei:
 Niet dat in hetgeen ik sprak,
 Al te dubbele waarheid stak.
 Op den eenen avondstond
 Zeide mij uw schoone mond
 Liefste, liever en heb ik geen.
 's Andren avonds zegt gij neen.
 Zinnetjes te wispelziek,

Ziet of 't uw gepluimde wiek
 Andere reên van wenden vindt
 Als het wenden van den wind.
 Dikwijls wind nog stadig waait.
 Maar dat gij gedurig draait,
 Of gij neen waarachtig zweert,
 Ge hebt het van een tol geleerd.
 Al die volgen haren draf
 Delven zelven zich een graf.
 Ach wat boort gij als de tol,
 Tot uw eigen val, een hol?

ZANG.

WIJZE: *Su, su, su, non dormite pastori, etc.*

Nare nacht van benauwde drie jaren,
Sinds me' Zon is ten hemel gevaren,
Weg met de droefheid, die placht mij te pijnen!
Legt ze te kost aan uw eigen verdwijnen.
Van den glans in mijn hart, die 't doet dagen,
Gij te zwak zijt, de kracht te verdragen.

Nieuwe Zon mijn gezicht is verzezen,
Die, met vroolijk en vriendelijk wezen,
Stralende sterrek, door ribben en spieren,
Weelde komt wekken in inborst en nieren,
Doende schreien en schrikken verschooien,
En het merg in de schenkels ontdooien.

Leonoor! lachend licht, lieve leven,
Die de deugd draagt in 't aanschijn geschreven,
't Roode koraal van uw minnelijk mondjen,
Dauwend' een Ja is mijn morgenstondjen,
Uwer oogen bekorende klaarheid
Mij verlicht van den nacht en de naarheid.

Helder' oogen, waarinne de schoonheid
All' haar heerlijkste schatten ten toon spreidt,
Flonk'rende sterren, men ziet, in uw zwinken,
Goedigheid, vroedigheid, moedigheid blinken:
En degeen', die den hemel bedolen,
Schouw ik doof, bij uw gloeiende kolen.

Frissche mond met uw aangenaam âmen,
Bij denwelken de rozen zich schamen,
Kan het geluid uwer toovrende talen
Ieder het harte ten ooren uit halen,
Wat is 't vreemd, dat mijn zieltje, door 't kleven
Van een kusje, gevaân is gebleven?

Zure keert gij in zoetlijke zuchjes,
En me' kwalen in gulle genugjes.
Lekkere lipjes, en lodderige lonkjes

Baren, bij beurten, en blusschen de vonkjes,
 Die mijn adren verkwikken van binnen,
 En ontsteken, met ziedende zinnen.

Edel' oogen, gezegende vieren,
 Ach hoe branden uw' brave manieren!
 Bronnen van blijdschappe, brullende baken,
 Alle mijn ingewand doet gij mij blaken:
 En uw vleierende vlammen haar krachten
 Alle de mijne versmelten, versmachten.

Ach! mijn geest, ach! mijn geestje ging glippen,
 Zoo de lieve, de lavende lippen
 't Zelleve niet, in het drogende roosten
 Voort met het vocht van een kusjen en troosten.
 Des zich mag haar genade verbogen
 Evenals de triomfe der oogen.

Maar al nagelen scherpe schichten
 Mij het hart aan uw lonkende lichten;
 En alhoewel zoete zoentjes en stemmen,
 Tusschen uw lippen mijn zieltje beklemmen;
 Niet en nijpt er zoo zeer, als de lijnen,
 Daar uw deugden mijn boezem meê bijnen.

1627.

KLACHTTE DER PRINSESSE VAN ORANJEN,
 OVER 'T OORLOG VOOR 'S-HERTOGENBOSCH.

Schoon Prinsenoog gewoon te flonkeren,
 Met zuiver' hemelvlam, kan ook
 De grimmigheid u dan verdonk'ren,
 En smetten, met een aardschen rook?
 Wat tocht verleert die glinsterlichten
 Hun' zoeten zwier?
 Om liever brand van Mars te stichten,
 Dan Venus vier?

Zoo gloriezucht uw zinnen prikkelt,
 Voert, in triomf, mijn slavernij.

Een krans van bloemen blij gespikkeld,
 (Geen lauwergroen en heeft er bij)
 Zal ik u vlechten, heel doorwasemd
 Op nieuwen vond,
 Met geur, mijn handjens aangeasemd,
 Van uwen mond.

Op gouden leliën, en stralen,
 Laat trotsen Fransche en Spaansche kroon
 Om daar een perel af te halen,
 En streef zoo niet, door duizend doôn.
 'k Zal d'uw' al aardiger doen blaken,
 Van steê, tot steê,
 Met traantjens dauwende op mijn kaken,
 Uit Minnewee.

Ik poogde 't gloedjen van mijn liefde
 Misschien te koelen, voor een' stond,
 Kon nijptang 't flitsjen, dat mij griefde,
 Wat trekken uit de diepe wond.
 Maar 't schijnt geweërhaakt, dit is 't mangel.
 Helaas! mijn hart
 Voelt makkelijk inwaarts gaan den angel;
 Terug, met smart.

Mijn zuchtjens, teldere getuigen
 Van d'ongeneselijke kwaal,
 Die placht uw open oor te zuigen.
 Nu stoppen 't koper en metaal.
 Terwijl gij breidelt de oorlogskansen,
 Met wal en graf,
 Trompet, en schut (ach arme) schansen
 Mijn klachten af.

Indien 't u lust Juppijn te spelen,
 Zijn vriendlijkheên te volgen tracht.
 Zijn hoogste lof, in menschenkelen,
 Noch donder is, noch bliksemjacht.
 En beter, dat mijn smijdig smeeken
 Uw hart verfraai,
 Dan in gedruisch, van slaan en steken,
 Het veldgeschraai.

'k Hoor alle daag van versche dooden
 Geveld in hol of galerij.
 Elk overlijdt aan eigen looden;
 Maar aller kogels moorden mij.
 Wont ik mij elkmaals voel bezeeren,
 Als van een punt,
 Die denk: op 't hoofd met witte veeren,
 Was dat gemunt.

Wat moogt gij, die u niet en zoeken,
 Bestoken, in hun voordeel, gaan.
 Zooveel en is 't niet waard, de vloeken
 Van heel Kastilje, op zich te laân.
 Denk liever hoe Madrid zou stoffen,
 En zijn verkwikt,
 Vernam 't, van scherp te zijn getroffen
 U. Ach! mij schrikt.

Maar is, om lief, om lijf, om leven,
 Om kind, om zoon van vaders naam,
 Zooveel, op veer na, niet te geven,
 Als om een' glorieijke faam,
 Zoo gunt mij' dat ik met u rijde,
 Door koud, door heet,
 En voert mij' bij 't rapier op zijde,
 Waar dat gij treedt.

OP DEN NAAM VAN ZIJNE HOOGHEID DEN
 PRINSE VAN ORANJE.

Prins Vreedrijk vocht, totdat men werd om vreê gebeden.
 Prins Heinriek heeft den Staat beheind met negen steden.
 Zoo kwam des dubblen naams heildiediges geluid,
 Met dubblen rijkdoms hoop, op enkle waarheid uit,
 En wracht des hemels Raad, door hem, 's lands zaligheden.

OP HET AFMAALSEL VAN DEN HEERE
GERARDUS VOSSIUS.

Een inborst, blanker nog van deugd,
Dan 't hoofd van lokken, die 't besneeuwen,
Draagt deze Nestor. Griek, wat meugt
Gij van des uwen wijsheid schreeuwen?
Leefd' hij der drie: den onzen heugt
Van meer dan een halfhonderd eeuwen.

GRAF- EN TIJDSCHRIFTEN
OP DEN DOOD VAN ZIJNE HOOGHEID.

VVaar noCh baar**D'** Ho**L**Land He**L**d, zoo **V** Ve**I**rt, zoo **V** **V** **I**IS, zoo groot,
ALs **D**e**L**ft ontv**I**ng, eerst op, **L**est **I**n (aCh **V** **V** **e**e!) z**I**n s**C**hoot?
MDCXLVII.

Nooit Holland baarde een Held, zoo goed, zoo groot,
Als Delft ontving, eerst op, laatst in zijn schoot.

ANDERS.

Prins **F**REDRIK was zoo rijk van vreed' in zijn gemoed
Dat hij nooit t'onvreê bleek, in 't midd' van brand en bloed.

UIT DE « GRANIDA ».

EERSTE DEEL.

Dorilea.

Het vinnig stralen van de zon
Onschuil ik in 't bosschage;
Indien dit boschje klappen kon,

Wat melde 't al vrijage!

Vrijage? neen. Vrijage? ja,
 Vrijage zonder meenen;
 Van honderd herders (is 't niet scha?)
 Vindt me' er getrouw niet eenen.

Een wullepsch knaapjen altijd stuurt
 Naar nieuwen lust zijn zinnen,
 Niet langer als het weigeren duurt,
 Niet langer duurt het minnen.

Mijn hartje trekt mij wel zoo zeer,
 Zoo zeer, dorst ik het wagen,
 Maar neen, ik waag het nimmermeer,
 Haar minnen zijn maar vlagen.

Maar vlagen, die thans overgaan,
 En op een ander vallen;
 Nochtans ik zie mijn vrijer aan
 Voor trouwste van haar allen.

Maar of 't u miste domme maagd,
 Gij ziet hem niet van binnen.
 Dan 't schijnt wel die geen rust en waagt,
 Kan kwalijk lust gewinnen.

Of ik hem ook lichtvaardig von',
 En 't bleef in dit bosschage;
 Indien dit boschje klappen kon,
 Wat meldde 't al boelage!

DORILEA. DAIFILO.

Dorilea.

Daar is hij, och hoe ben ik in de zaak beladen!
 Best dat ik mij versteek onder de bruine bladen,
 In 't diepste van het bosch, al eer dat hij mij ziet.
 Best is het, best is 't ja, maar vond hij mij dan niet?
 Weet ik wel wat ik wil? ik ben vervaard voor 't minnen,
 Ontschuil mijn lief, en vrees dat hij mij niet zal vinnen.
 Neen, beter blijft dij hier dan of gij verder gingt.
 Hier komt hij doch voorbij; maar luistert wat hij zingt.

Daifilo.

Die geboden dienst versmaadt,
 Wensch't er welom als 't is te laat.

Windeken daar het bosch af drilt,
 Weest mijn brak, doet op het wild
 Dat ik jage,
 Spreidt de hagen,
 En de telgen van elkaâr,
 Mogelijk schuilt mijn Nimfe daar.

Nimfe zoo ras als gij vermoedt,
 Dat mijn gang tot uwaarts spoed,
 Loopt gij schuilen,
 In de kuilen
 En het diepste van het woud,
 Daar gij met reên vervaard zijn zoudt.

Vreest dij niet dat de Satyrs, daar
 U eens mochten nemen waar,
 En beknellen;
 't Zijn gezellen,
 Die wel nemen t' uwer spijt
 't Geen daar een herder lang om vrijt.

Zonder te denken, dat in 't kruid
 Dikwijls slangen glad van huid
 Zijn verholen,
 Loopt gij dolen,
 Maar nochtans, hoezeer gij vliedt,
 Dat gij mij haat en dunkt mij niet.

Want doe wij laatst van 's avonds laat
 Zongen tot den dageraad,
 Met elkander,
 En uit d' ander
 Tot den dans ik u verkoos,
 Bloosden uw wangen als een roos.

Mompelen hoorde ik op dat pas,
 Dat dat geen kwaad teeken was,
 En wanneer ik
 Heel begeerlijk
 Kussen kwam uw mondje teer,
 Repten uw lipjes docht me, weer.

't Weigeren, en d' afkeerigheid.
 Voegt zoowel niet, als men zeit
 Voor de vrouwen,
 't Kan haar rouwen,
 Die geboden dienst versmaadt,

Wenschte er wel om als 't is te laat.

Sus, sus, wat of ik daar mag hooren
 Ritselen in den hagedoorn?
 Is zij 't, zij zal mij niet ontvlien.
 Neen Dorilea, al gezien.
 Nu zult dij hier met geen één kusjen afraken.

Dorilea.

Daifilo zeg ik, gij zult het te grof maken.
 Daifilo, laat mij staan,
 Daifilo, laat mij gaan.

Daifilo.

Maar Dorilea, moogt dij zoo afkeerig zijn
 Van 't geen daar alle menschen naar begeerig zijn?
 En vlieden stuurs van zin?

Dorilea.

Wat doch?

Daifilo.

De zoete Min.

Dorilea.

Gij noemt het zoete Min, en zegt dat geene lieden
 Behalve ik alleen, de zoete Minne vlieden,
 Voorts hoor ik van de Min zoo veel kwaads, dat ik gruw,
 Van iedereen, en die geloof ik bet als u.
 Dus Daifilo, van nu,
 Laat mij voortaan te vreden.

Daifilo.

Ach zult dij dan dus schuw
 Uw groene jeugd besteden?
 Deez' teeder schoone leden
 En zijn u niet gegund,
 Dat gij ze zonder vrund
 Afgunstig zoudt verslijten,
 En eens te laat bekrijten,
 Dat gij, om niemand jonst, of wellicht te doen aan,
 Verzuimelijken hebt u zelf te kort gedaan.
 Wilt rekeninge maken,

Dat deze rozekaken,
 En deze lippen versch,
 Die gloeien als een kers,
 Die nu een ieder wenschte te kussen en te strooken,
 Zullen van ouderdom verwelken en verschroken.
 Dit effen voorhoofd net,
 De diepe rimpels met
 Der tijd zullen ontslechten;
 En deez' welige vlechten,
 Die met veel strikjens geil, zoo dartel zijn vertuit,
 Zullen haar gouden rok allengskens trekken uit;
 En 't geen gij voor fijn goud mogelijk hielt voor dezen,
 Zult dij bevinden maar zilver verguld te wezen.
 Deez' wakker oogen blij,
 Haar lodderlijke treken,
 Die zooveel brands ontsteken.
 Deez' vlugge gauwigheid,
 Daar grijze aalwarigheid
 Gaat zonder reën op gnorten,
 Die zal den ouderdoom,
 Die 't al maakt suf en loom,
 Zijn vleugels dapper korten.
 Dan komt onnut berouw, als betrens tijd ontbreekt.

Dorilea.

Daifelo ik weet niet van wiens schoonheid dat gij spreekt.
 Naar dat ik kan bevinen
 En is 't niet van de mijnen,
 Want onlangs heb ik dien
 In de fontein gezien;
 En 't beeld in 't water stil, mij op dat pas verschenen,
 Kwam met uw zeggen niet al te wel over eenen.
 Maar ziet dij 't groene woud, hoe lustig dat het staat,
 Hoort dij de vogeltjens, die voor den dageraad
 Dankbaarder zijnde als d'onvernoegelijke menschen,
 De wellekome zon met zang goëmorgen wenschen?
 Ziet dij deez' heuvels blond, en het begraasde dal
 Met bloempjes velerlei gemarmerd overal,
 't Wellustige banket van de ruischende bijen?
 Hoe vroolijk lacht het al in deze zomertijen?
 Maar als de gure herfst komt met zijn buien aan,

Zal dezen dingen al haar vroolijkheid vergaan,
 En deez' bloeiende jeugd des werlds zal verkeeren
 In dorren ouderdom en haar sieraad ontberen.
 Nochtans, indien dat al
 De bouwliên spanden t' zamen,
 En met groot geschal
 De Goden bidden kwamen,
 Dat donder, bliksem, wind, en hagels groot geweld
 Mocht komen metterijl vrijbuiten over 't veld,
 Berooven de aarde van haar gespikkelde rokken,
 De bergen van haar kruin, de boomen van haar lokken,
 Om dies wil, dat doch eens de aanstaande winter wreed
 Het aardrijk plagen zou met diergelijk 'n leed;
 Zoudt dij niet zeggen, 't was haar nutter dat zij baden
 Om redelijk verstand?

Daifilo.

Ja, trouwen.

Dorileo.

Zoudt dij raden

Dat ik door Min, een bui met zonneschijn vermomt,
 Die lichtelijk vernielt, wie dat zij overkomt,
 Dan krenken zou mijn jeugd, om dies wil dat de jaren
 Deze schoonheden mijn (genomen dat ze waren
 Gelijk als gij ze maakt) mij zouden maken kwijt?
 Zoude ik de scha des tijds gaan zoeken vóór den tijd

Daifilo.

Dit doe dij vast, want ik, o Dorilea, reken
 De leelijkheid zoo goed als schoonheid onbekeken;
 En al bekeken, onbelonkt; en al belonkt
 Nog ongenoten van den minnaar dien zij ontvonkt,
 Wat 's jeugde zonder Min vol onbeweegde koudheid
 Doch beter als versufte en stijf bevrozen oudheid?
 En dat de zoete min van u beschuldigd wordt
 Als die de schoonheid krenkt, daar doet dij hem te kort;
 Want nooit en zag men hem het zuivere besmetten,
 Maar wel recht anders, 't geen dat zaluw was, blanketten,
 En leggen blozend rood op teedre wangen bleek,
 En 't hair vergulden, dat te voren vaal geleek:

En geene zag men ooit, hetgeen dat zij beminden,
 Leelijker dan het was, maar wel veel schooner vinden.
 Maar zegt dij: iedereen
 Beklaagt hem met geweën,
 Over de Min vol zwaarheid?
 Zij spreken buiten waarheid;
 Al wordt de Min bescheld,
 't Is onmin die haar kwelt,
 Onmin van lief verkoren,
 Want kwam haar Min te voren
 Van haar bemindes zij,
 Zij werden 't eens met mij,
 En zouden ras bekennen
 Dat Minne niet kan schennen,
 Maar dat gebrek van Min alleen den minnaar krenkt,
 Die Minnes honigzoet met bittre galle mengt.
 Dus Dorelia, denkt
 Dat Min van beide zijn,
 Niet anders voort en brengt
 Als wellust en verblijen.
 Daarom in deze tijen,
 Schijnt dat de wereld dus blijgeestig opgepronkt
 In 't harte min gevoelt, en t'eenemaal verjongt.
 De hemel schijnt verliefd; de visschen in de stroomen,
 De dieren in het kruid, 't gevogelt in de boomen,
 De nimfen in het bosch, naturen van de Min.
 Dat vogeltje, dat nu vliegt uit de dennen in
 Den beukeboom, en schijnt onmogelijk om vermakken,
 Dan uit den beukeboom weer in de mirtetakken,
 En hippelt kweelende zoo licht zoo wild zoo wuft,
 Ware 't van natuur begaafd met menschelijk vernuft,
 Het zoud' zeggen: ik brand' van Min, ik brand' van Minnen,
 Tjilpend door het woud; maar wel brandt het van binnen,
 En zingt in zijne taal op liefelijke maat,
 Dat het zijn zoete lief, zijn lieve lust verstaat.
 En luister, juist of zij 't om u te leeren dede,
 Antwoordt zijn lieve lust: van Minnen brand ik mede.
 De Min het al verwint.
 Hemel en aarde mint.
 Zal Dorilea's ziel Mins krachten groot van waarden
 Alleene wederstaan, in hemel en op aarden?

Neen; want een ieder mensch wordt van de Min geraakt,
 En die ze jong ontgaat, bejaard zijn krachten smaakt:
 De Minne wil toch eens doen hlijken in ons harten
 Hoeveel dat hij vermag: dus vreest hem vrij te tarten,
 En weet dat grooter smart nooit iemand overkwam,
 Als jeukering van Min in oude leden stram.
 Het jong hart, dat hij kwetst, geneest de Minne weder,
 En hoop hellept het op, als 't leit van pijn neder:
 Maar d' oude minnaar is geplaagd met dubbele rouw,
 Die willend niet en mag, en mogend niet en wou.
 Droog hout ontstoken, brandt feller als groene spruiten.

Dorilea.

Gij ander vrijers kent deez' praatjens al van buiten
 En brengt er veel in 't net;
 Maar ik heb wel gelet
 Op 't gene dat gij zeide,
 Dat als de Min van beide
 De zijden is geplant,
 Zoo valt het zoeten brand.
 Of ik dat schoon toestonde,
 Verklaart mij met wat vonde
 Zoude ik doch kennen mij
 Verzekeren, dat dij
 De vlammen 't harte blaken,
 Die gij mij diets wilt maken?
 Of als dat alzoo was,
 Dat gij niet zoudt, zoo ras
 Gij weermits jongst mocht voelen,
 Verkeeren of verkoelen?
 Gelijk wij vrouwen slecht
 Vaak worden uitgerecht,
 Dewijl geveinsde Min, en lichte wimpelturigheid
 Ons troonen met het zoet, en loonen met de zurigheid.

DAIFILO. GRANIDA. DORILEA.

Daifilo.

Nimfe, maar.

Granida.

Schoone nimf en hebt dij niet gezien
Met breidellooze ren, hier eenige edelliën
Vervolgen een wild zwijn? Weet gij niet of zij 't vingen?
Of werwaarts reën zij op?

Daifilo.

Jagers noch hovelingen
En hebben wij gezien, maar wel gehoord gerucht:
Dan 't scheen zoo ver van hier te wezen dat ik ducht,
Edele maagd, gij zult haar zwaarlijk rijden inne,
Zijt dij een aardsche maagd, en anders geen godinne,
Uw aanschijn noch uw stem geenszins den menschen slacht.

Granida.

Zoo groot een eer voorwaar ik mij niet waardig acht.
Ik ben Granida, indien 't u liën bekend is, hoe men
Ten hove hoort de prinses, des konings dochter, noemen.
Dewijl 's gezelschaps spoor u niet en is bekend,
Zoo bid' ik, wijst mij doch, waar dat ik hier omtrent
Om 's heeten middags brand een weinig te verfresschen,
Uit koele beek of bron mijn droge dorst mag lesschen.
Dat Ceres uw gewas, en Pan uw vee behoe.

Daifilo.

Het bidden laat voor ons, 't gebieden komt u toe,
Allerheuschte prinses, ziet hier om u 't ontladen;
Diana, moe gejaagd, en zoude niet versmaden
Deez' zuivere fontein's kristallijnige vloed.
Al zijn wij harders slecht, eenvoudig opgevoed,
Noch onze zorgen laag, door hooger vlucht te kiezen,
Ons aangeboren bosch uit haar gezicht verliezen:
Wij weten lijkewel, dat wij deez' groene laan,
Dat wij de schaduw koel van deez' dienstige blaân,
Deez' vroolijke heuvels, dit heldere waters vlieten,
En al ons levenslust van 's konings hand genieten.
't En waar die 't wijselijk al te verzorgen wist,
't Verwoestte met der haast, door verkwistende twist.
't Is hij, die de begeerten van zijn onderzaten
Matigt, bescheidenlijk in zoo verscheiden maten,

Dat niemands minders list zijn meerder iet ontruk,
 Dat niemands meerders macht zijn minder en verdruk.
 't Is hij die zorg draagt alleene voor ons allen,
 Dat vreemdelingen wreed ons niet en overvallen
 Met vernielende krijg, en schennen in één uur
 De dracht van menig jaar door 't ijzer en het vuur.
 Dankbaar behoort men voor een aardschen God te eeren
 Dien 't lust, om anders lust, zijn eigen lust t'ontberen:
 Maar ons eerbieden is te laag naar zijn waardij.

Granida.

Beleefde harder, nooit eenige wijnen mij
 Boven den frisschen dauw van deez' fontein gevielen.
 Ach gelukkige rust van licht vernoegde zielen,
 Dien nijd noch spijt des hoofs verstoort haar zoeten vreê!
 Wiens zorgen wijder niet en weiden dan haar vee.
 De lusten daar zich 't hof met moeiten om beslommert,
 Werpt u nature toe en is voor u bekommerd.
 Gij trekt door honger en door dorst uit drank en spijs
 Den lust, van 't hof gelokt door zooveel lekkernijs;
 Het hof door drinken dorst, en honger zoekt door 't eten
 En jaagt de lusten voor, u zijn ze toegesmeten;
 't Lustzoekend hof ontvliên de lusten daar 't om slooft,
 Gij volligt de natuur, wij zien haar over 't hoofd.
 Eer zal dit lichaam in een duister graf vernachten
 Beleefde harder, als mij gaan uit de gedachten
 Uw weltepassie dienst, en of 't gebeurde, dat
 Mijn hulp u nut mocht zijn in 't hof of in de stad,
 Vertrouwt dat mij geen zaak zoo wichtig zal verletten,
 Of ik en zal ze om u wel aan een zijde zetten.
 Nu voegt mij wederom te keeren, daar ik acht
 Dat mij 't gezelschap van mijn staatsdochters verwacht,
 Welk ik gebod, van haar vermoeide tellen, neder
 Te zitten in het gras, totdat ik keerde weder;
 Dewijl mij niemand van haar allen volgen mocht,
 En mij de lust des jachts niet te verzuimen docht.
 De hemel die bedauw uw jaren menigvuldig
 Met gedurige rust.

Daifilo.

Wij zijn 't u allen schuldig
 Alwaardige prinses. Helaas! hoe leed is mij

Dat ons vermogen min als ons begeerte zij!
De hemel wil uw staat in eeuwigheid behouwen.

Granida.

Vaart eeuwiglijken wel.

Daifilo.

Is onder d'aardsche vrouwen
Dan een, die waardig is dat om haar dienst alleen
Al d'ander men verzweer?

Dorilea.

Hoe koel gaat hij daarheen,
Zonder dat hij van mij zijn afscheid heeft genomen!
Best volg ik hem, en zie wat hem mag overkomen.

Granida.

Hoe vroolijk is degeen die dankbaarlijken leeft,
Bij d'ondankbaren mensch die geen vergenoeging heeft!
Deez harder toont meer dank voor not van bosch en boomen,
Als menig eêlman voor geschonken vorstendomen,
Die vaak zijn prinse dankt met oproer of 't verraad,
En acht maar elken staat een trap tot hooger staat.
Met welk een ijver komt mij deez' zijn dienste bieden?
Al de dienstwilligheid geveinsd der edellieden
Is mij zooveel niet waard; want deze die betoont
Zijn heuschheid, niet uit hoop van die te zien beloond:
Ten hove op hoop van loon is 't aanschijn vol genegenheid,
Gij grootsche prinsen, die door uw uitheemsche pracht
Verwondering zoekt bij 't volk, om van het hoog geslacht
Der goden afgedaald te schijnen, uw sieraden
Uw schepters, kronen en uw purperen gewaden
En maken u niet zoo grootachtbaar aangezien,
Als de nature maakt een laaggeboren, dien
't Haar lust om liefelijk de wereld te verbazen,
Een edel geest in 't hart en in 't gezicht te blazen:
En sieren het aanschijn vol vroolijkheden zoet
Met deftigheid gemengd, van hoofde tot den voet
Besprengend' overal de welgemaakte leden
Met goddelijken glans als prinselijke kleeden.
Gelijk de eerwaarde zon is bij ons aardsche vuur,

Zulks is bij d' arme kunst de kunstrijke natuur.
 Wat hand heeft ooit haar zoo vernuftig merken laten,
 Dat zij, boetseerende de koninklijke vaten,
 Vormde 't gewrochte goud in aardiger manier,
 Als de natuur de schulp, daar ik uit dronk alhier?
 Dan 't hof en ziet niet schoons in dingen licht verkregen,
 Natuurs geboden dienst is hen onwaard en tegen;
 Maar gij, eenvoudig volk, ontvangt haar gaven rijk
 Met open armen, en gebruikte dankbaarheid.

REI VAN JOFFEREN.

Gij lodderlijke nimfen zoet,
 Die nauwelijks een rozenhoed
 Om gouden kroon zoudt geven,
 Hoe wel lust u uw leven!

Uw lusten is u als een wet,
 Uw lonken is een tij gezet,
 Uw kouten is vrijage,
 Uw minnen is boelage.

De schaduw die de kuilen heelt,
 Waarin gij uw genoegjens steelt,
 En zoudt gij niet verwinsen,
 Om schaduwtroons van prinsen.

Wanneer gij aan de reie gaat,
 En dat het schalke liedje raadt
 Het diepst van uw gepeinzen,
 Hoe kwalijk kunt gij veinzen.

Maar zoo 't u lief niet beter kan,
 En toont u dat zijn harte, van
 Uw hartjen is gedreven,
 Wat is er om te geven?

Zoo ruildet gij dat deuntje niet
 Om avondspel of morgenlied,
 Dat, voor prinsessendeuren
 Haar dunne slaap komt steuren.

Een appel, die met jongste groot
 Uw boeltje werpt in uw schoot,
 Daarom zoudt gij versmiden
 's Hofs tafel overdaden.

Als van uw lief gemeldet werd,
 Zijn t' uwaarts overgeven hert,

Zoo zijt gij bet tevreden,
 Als prinsen aangebeden.
 't Eenvoudig leven heilig, lijdt
 Gijliên in vrede en veiligheid,
 Uw vrijheid gaat te boven
 Den schijnwellust der hoven.

REI. GRANIDA.

R e i.

Mijn vrouw, God zij gedankt, dat gij ons hier ontmoet,
 't Gezelschap is een deel te paard, een deel te voet,
 Verstrooid om zoeken naar u op bijzondere straten,
 En haar bijeenkomst is daar gij ons hadt gelaten
 In 't naaste dal, en zijn aan 't keeren al misschien.

G r a n i d a.

En 't wild?

R e i.

Gevangen is 't, mijn vrouw, en zult het zien.

DORILEA. DAIFILO.

D o r i l e a.

Daifilo, beid wat, hoe?
 't En gaat ten hove niet toe
 Gelijk gij u laat voorstaan!
 En wilt zoo licht niet doorgaan
 Met dat u wel gevalt;
 Hoort hoe Palemon kalt,
 Die zegt dat hij verdoorde,
 Toen hem de lust bekoorde
 Van 't hof te volgen; hij
 Meende gelijk als gij,

Dat heuschheid, zoet van zede,
 Vriendschap en weelde mede
 Daar was in overvloed,
 Gelijk de rijkdom doet.

Daifilo.

En als gij 't kwam te proeven?

Dorilea.

Toen vond hij met bedroeven,
 Dat daar die dingen zijn
 Niet anders als in schijn.

Wat sneuvel (zeit hij) och was 't voor mijn groene jaren,
 Als ik mijn zoete buurt en vrijheid liete varen,
 En dienen ging ten hove; ik meende 't was al klaar
 Goud dat er blonk, maar 't is een mommevollik daar;
 Het aanschijn vol zachtmoedigheids,
 't Gemoed vol felle woedigheids,
 Een minnelijk gelaat,
 't Hart vol van nijd en haat:
 Zaagt dij de visschers ooit om lichtst den visch te trekken,
 Den scharpen angelhoek met lokkend aas bedekken?
 Recht gaat het zoo ten hof. De dienstbaarheid, die zij
 Zoo mild u bieden aan, is lokbedriegerij;
 Haar dienst en hullep strekt maar om u te verrassen
 Met onvermoede slag, en door uw val te wassen.
 Oprechte vriendschap, godsvrucht, onbevleete trouw,
 Veilige onnoozelheid, rechtuitheid zonder vouw,
 Waarheid van woorden, goedigheid,
 Worden daar voor kleinmoedigheid,
 Voor slechtheid ijl veracht,
 Beguicheld en belacht.
 't Is al geveinsd ten hof wat men er ziet vertoogen,
 Geveinsd is haar gelaat, geveinsd haar mond, haar oogen,
 Geveinsd haar godsvrucht, jonst, haar vriendschap en haar vreê,
 En g'lijk haar deugden zijn, zoo is haar weelde mee.
 Wanneer de hovelingen
 Een vroolijk liedje zingen,
 't En is van vreugde niet,
 Maar 't is, om het verdriet

Daar 't hart af wordt verbeterd,
 Een weinig te vergeten.
 Haar lachen is van spijt,
 Of 't duurt den korten tijd
 Eens oogenblik, totdat 's gemoeds stadige plagen,
 Die 't weren uit het hart, 't ook uit het aanzicht jagen.
 Wat 's al des werelds lust
 Als 't hart niet is gerust?
 Hierom, Daifilo, staakt uw opzet voorgenomen,
 Gij weet waar dat zijt, maar niet waar zijt komen.
 Die wel is, blijf.

Daifilo.

Ja, maar
 Of ik niet wel en waar,
 Of of ik beter winschte?

Dorilea.

Zoo zoudt dij doch ten minste
 Het hof niet volgen, dan
 Slaat ietwat anders an,
 Zonder het groene woud en deez' landouw' te laten.

Daifilo.

Ja Dorilea, zij noch al Palemons praten
 En zult mij meer zijn raad doen volgen dan zijn daad.

Dorilea.

Zoo mocht het u wel gaan gelijk het hem nu gaat,
 Die na 't verdrag van zooveel slavernij en snoodheid,
 Als hij verwachtte 't loon van ingebeelde grootheid,
 Is wijs geworden, dat zijn hoop niet was dan wind;
 En klaagt, nu 't ommekomt, dat hij zich zelve vindt
 In plaats van een jong hoveling
 Geworden een oud schoveling.

UIT DE « NEDERLANDSCHE HISTORIEN. »

I.

DE INNEMING VAN DEN BRIEL.

Voorts ook in Engeland gekomen, verzaamden zij met den graaf van der Mark heer van Lumey, hier voren gemeld, nu tot admiraal bij den prins verklaard, en met d'andere hoplieden, waaronder De Rijk was. Deze, noch heffen noch tillen kunnende, dat lieden, eerlijk geboren, hunne vromigheid in enkel zeeschuimen besteedden, wreef zich zelven en anderen staâg deze snoodheid door den neus; en dat men behoorde iet loflijs en van nadruk, tot verlichting des vaderlands, aan te slaan. Hierbij geviel 't, dat de koningin, geperst door den hertog van Alva, den wederspannigen zijn meesters den hou op te zeggen, hun, om 't Spaansche oorlog t'ontgaan, haar rijk, en alle nooddruft van lijftocht daaruit, scherpelijk deed verbieden. Derhalve, makende van den nood eene deugd, steken zij met eenen voorwind en vier en twintig schepen teffens in zee, en munten 't naar Tessel, op hope van 's hertogen oorlogsschepen aldaar, of wel de stad Enkhuizen of eenige andere te vermeesteren. Maar, na 't nemen van twee schepen, die uit Spanje kwamen, keerde de wind derwijze, dat zij goedvonden den mond der Maas te kiezen. Wijd uitermate, mits onder andre stroomen ook de vermaarde Rijn hier zijn meeste water loost, gaapt deze opening, en heeft het eiland van Voorne, en de stad Briel op de zuider, het dorp van Maaslandssluis op de noorder lippe liggen. Op den eersten van Grasmaand, omtrent twee uren namiddag, komen eerst twee schepen, daarna nog vier en twintig, tot dit loch in streven en strijken 't voor 't hoofd van den Briel. d'Inwoners van beide de voorgemelde plaatsen verwonderden zich ten hoogste over zulk een' menigte van koopvaarders, zoo zij waanden: zijnde hunne minste gedachte niet, dat de Watergeuzen daar met zoo fel en langdurig een oorlog kwamen aangezeild. d'Eerste, dien 't inviel, was een veerman genaamd Jan Pieterszoon Koppestok. Deze opende zijn gevoel en aan zekere lieden, die hij in had, om ze naar den Briel te brengen: dewelken daarover beducht, zich terug en aan land deden zetten. Hij, daarna, roeit der vlote aan boord en vereischt naar Treslong. Treslong, te voorschijn gekomen, en bewelkoomd van hem, brengt den man bij den graaf, en zegt dien, dat hij de rechte was, die t' hunnen voornemen diende. Dies begeert men op hem, dat hij een boodschap in de stad gaat doen. Koppestok, des getroost, als die weinig te wagen had, neemt den last aan, en met zich

voor geloofsbrief Treslongs zegelring, wel bekend daar ter plaatse, mits dat zijn vader baljuw van den Briel geweest was. Voorts te lande gezet, maakt hij gang naar de poorte, die hem geopend werd, en vandaar naar 't stadhuis. Elkeen benieuwde wat hij brengen mochte, en werden hem, onderwege, vele woorden, sommige naar gunst, andere naar ongunst smakende, naar 't hoofd geworpen. Vindende die van de wet vergaderd, dient hij hun aan, hoe hem bij den admiraal, mitsgaders Treslong, en d'andere hoplieden des prinsen, gevergd was, te verzoeken, dat de magistraat, om met hun te spreken, twee gemachtigden wilde buiten schikken: denwelken niet mischieden zoude. Want die hem gezonden hadden, verklaarden aldaar te zijn, om hen van den tienden penning te verlossen, en tegen de dwingelandij van Alva, en de Spanjaarden, te beschermen. Teffens toont hij den ring, tot bewijs van zijn onthiet. Men vraagd' hem of zij sterk waren. Hij, meer uit losheid, dan uit list, zegt, wel vijf duizend mannen. Dit deed ieder schrikken, en voort tot bezending stemmen. Maar dezelfde schrik maakte hen zoo beteuterd, dat er niemand gaarne aankwam. Eindelijk hij kreeg er twee met zich, om 'sgraven voorstel te hooren. Die eischt de stad op, uit naam van den prinse als stadhouder des konings; geeft hun twee uren beraads; en laat ze stedewaarts keeren. Toen wast de verslagenheid; 't gaat er op een zakken, pakken en vluchten, te wagen, te paarde, ter Zuidpoort uit. 't Krijgsvolk, geland daarentusschen, en ten deel voor de poorten, vraagde dengenen, die over de muren keken, of men hun opdoen zoude, of zij zich zelf moesten inhelpen. De magistraat marde met antwoorden: thans, speurende meest een iegelijk, die te verliezen had, op den loop, andren gezind tot die van buiten, ziet zij ook om een goed heenkomen. De uren van bedenken om zijnde; en te zorgen, dat men zich binnen sterken, en ter were bereiden mochte; rukt de graaf toe, aan twee troepen. d' Eene geleid van Treslong naar de Zuidpoort, beliep aldaar den rentmeester Johan van Duyvenvoorde, in opzet om te wijken; dien de soldaat te lijf wilde. Maar Treslong was er vóór, en beweegde hem tot blijven. d' Andre troep, onder Roobol, zamelt pek, rijs, stroo, en ander licht ontvonkelijk tuig aan de Noordpoort; steekt er 't vuur in; en loopt ze voort open, met een eind van een mast. Voor negen uur waren zij meester; en trok de graaf te dezer poorte, Treslong tot d'ander in, met omtrent tweehonderd vijftig mannen in alles; eensdeels Luikerwalen, rapsch volk, maar moedwillig; eensdeels gevluhte Nederlanders. De voornaamsten, die met dit stout bestaan, den eersten steen van 't gebouw der vrijheid leiden, vind ik, boven de drie voorgemelde, geweest te zijn Bartholt Entes van Menteeda, onder-admiraal; Nikolaas Ruykhaaver van Haarlem; Jakob Simonszoon de Rijk,

Jan Klaaszoon Spiegel, Dirk Duyvel, alie drie van Amsterdam; Jonker Jakob Kaabeljauw, Willem de Graaf van Gent, Wouter Franssen, Fokke en Jan Abelszonen, Hopman Looy, Hopman Daam, Hopman Gilain, Hopman Jelmer, Marten Merous, Gillis Steltman. Henrik Thomaszoon, Ellert Vlierhop, Marinus Brandt, Bruyn van Utrecht, Kornelis Louwszoon van Everdingen, Oom Hedding, en d'Oovelens. Nochtans ('t welk wonder en jammer is) komen de schrijvers in deze namen niet overeen. In de hitte van den overval werd de burger verschoond, en al de geweldenarij tegen de geestelijken gewend. Des anderen daags ging 't op een stormen van beelden, rooven van kappen, koorkleeden, karzuifels, en allerlei misgewaad, samt andere kerk- en kloostergoederen en bergen van den buit in de schepen. Want zelfs Lumey, hebbende geen wijder wit, dan 't gewest te plunderen, sprak van de stad in brand te steken, en met dien stank te ruimen. Zoo groot een sceel is er tusschen de baldadige buien van eenen waaghals, en d'eerentfeste deugd der grootmoedigheid. Maar Treslong, Bartholt Entes, De Rijk, en Dirk Duyvel kantten er zich tegen, drijvende, dat het te oolijk een lafhartigheid waar, de betrapte gelegenheid buiten nooddwang te slaken; en aarzelende, nu men den voet op den drempel had, uit zijn voordeel te varen. Wat moed konden de verlangende landzaten, welker hoop op de beloofde, en telkens gemiste verlossing ten einde van adem was, overhouden, indien men dus een sleutel des lands, willens, uit der hand worp? Ba, men hadt veeleer, nu hun 'tgeluk in den mond liep, den prins des kondschap toe te vaardigen, die den mislag niet doen zoude van hen verlegen te laten. Voor mij, zeide De Rijk, menigmaal heb ik God om een graf op de strand mijns vaderlands gebeden. Nu zal er mij wel een in de wallen gebeuren. Gaan we die met de borst sterken. De mensch is altijd veeg; maar moet er keur aan weten, of hij met suffen, of met proef doen van vroomheid, zijn geest vergiet. Lumey, latende door deze en dusdane woorden, zich 't hart onder den gordel steken, zeit, dat hij getroost is het uiterst af te wachten. 't Zelfde beloofden de anderen, zich onderling daartoe verplichtende. Derhalve zijner doorluchtigheid bode geschikt, de vesten gestijfd, schut uit de schepen daarop gebracht, de bedenkelijkste aankomsten toegebolwerkt met haring- en andere visschtonnen vol aarde. En was 'ter al druk doende, tot de onstrijdbare sekse toe, met zoo vurig een' ijver, dat zij hunne voor- schoten scheurden, en draaiden er lonten af. De roep, hier af, liep ter stond overal; en de huisvrouw van De Rijk, als zij dit t' Amsterdam vernam, bij haren vader kermen, hoe haar man in Den Briel was, met een hand vol volks, om eerstdaags al t' zamen opgehangen te worden. d'Oude man

vol moeds, en 't stuk beseffende, spaart, zaid' hij, uw tranen dochter zij hebben de koe bij de hoornen. Zijn ze zoo wijs geweest als zich meester van Den Briel te maken, zij zullen van de galge zich wel weten te wachten. De landvoogd ontving de mare met kommerloos aanschijn, maar met beladen harte; alzo hem Viglius, en andere lieden van oordeel vermaanden, dat het een verzeiend werk, en den lande in den strot gesteken was. Schortende derhalve den loop van zoo voortslaand een' wreedheid, krypt hij zijnen hoogmoed in, laat de Brusselaars met vrede, en zint op middel, om 't verlies te boeten; mogende alsnu bevroeden, hoe dwaaslijk hem zijn' hardnekkigheid geraten had, de grensplaatsen van bezetting t'ontblooten, om de middellandsche, met overlast van krijgsvolk te folen. De graaf van Bossu bevond zich, dat pas, binnen Utrecht. Dien beveelt hij fluks op te trekken, en, met tien Spaansche vendels, het oorlog in zijn' geboorte te smoren. Wel, en effen te tijde, kwam dit der burgerij. Te weten, de Spanjaards, onbetaald van bijna achttien maanden, hadden voor, met vangenis van hunnen kolonel en hoplieden, een zware munterij te beginnen; die op 't plunderen der stad, en, naardat men zeide, aldus aangeleid was. 't Ging in de goede week, en zij waren gewoon, 's nachts na den witten donderdag, bij licht van toortsen, om te gaan, bemopt om 't hoofd, en in lange kleederen, daar niet dan de oogen, en een plek der naakte rugge uitkijkt, om de slagen eener lerce t'ontvangen. Want het is hun een' soort van boetvaardigheid, zich in die gestalte te geeselen dat er veel bloeds navolgt, om kwansius het vleesch te temmen, en met eigen straf hunner zonden, 's hemels roede vóór te komen. Dit deksel van godsdienst docht hun bekwaam tot uitvoer van den aanslag; onder 't welk zij te hoope komen, hun geweer verbergen, lonten ontsteken, en teffens de burgeren en hunn' overheid, onverziens op 't lijf konden loopen; terwijl zich ieder aan de vreemde van 't schouwspel vergaapte. En hadden zij reeds in 't heimelijk eenen tot hoofd opgeworpen, die, genaamd, op hunne spraak, Eletto, dat is Verkoorling, in gelijke bewegnissen, doorgaans uit de slechtste rotgezellen voortgehaald wordt. Dan 't wilde juist wezen, dat men 's daags te voren het schrijven van den hertog, en ook lucht van dien toeleg kreeg. Waarop, de Verkoorling, van den bedde gelicht, ten huize van den kolonel gebracht, ondervraagd voor al de hoplieden, en schuldig bevonden, dadelijk geworpd werd. Des morgens lag het lijk op de plaats voor 't stadhuis, met een schrift in Spaansch op de borst, dat de reden der straffe vermeldde, en werd het aldaar tot over den middag ten toon gelaten. Toen slaat Bossu op weg, met al 't krijgsvolk, scheept van Schiedam en Maaslandsslui over, en raakt op het eiland van Voorne, zonder eenigen wederstand, mits Lumey zich daar te zwak toe kende. De Spanjaards, genakende Den Briel, vonden de voorstad aan de Zuidpoort afgebrand,

de boomgaarden in 't Nieuwland nedergehouden, en een deel der Geuzen in de boomgaarden onder de stad, die hen met handschut begroetten. Midlerwijl sprong Roches Meeuwszoon, steëtimmerman in 't water, en paste 't Nieuwlandsch sluiken te openen; zulks de binnenwegen onderliepen, en de vijand, den Nieuwlandschen dijk kiezen moest, trekkende naar de Zuidpoort, daar hij met grof geschut rauwlijk ontvangen werd.

Meteen zoo varen Treslong en Roobol, met eenig volk, naar 't water Bernisse, daar Bossu zijn schepen gelaten had; boren er een deel in den grond: steken andere aan brand, of, mits de haast, van den oever af. Door welke vreeze, en 't wassen des waters, de Spanjaards, wanende de dood voor hunn' oogen te zien, zich op de losse vlucht, en in Bernisse begaven. Ettelijken liepen of zwommen daar door; anderen naar de schuiten, die er nog dreven; hingen daaraan, en brachten 't zoo op Nieuw-Beierland. Stappende voorts door slijk door slob, lieten zij sommigen verdrinken of vermoord in de modder. Maar 't was om grooter neêrlage gewed, had Lumey der burgerije durven vertrouwen, en de zijnen op de najacht zenden. Deze zege, verkregen op Paaschavond, maakte den Geuzen eenen weldigen moed, dien zij met teekenen van vreugde bewezen, ook groote toeloop van volke, en velerlei licht gezelschap. 's Paaschmaandags monsterde men al de huislieden van 't eiland: en zwoer Lumey hun voor, zij hem na, de stad te houden voor den prinse, als stadhouder des konings over Holland.

II.

DE GEUZEN TE ENKHUIZEN.

Ondertusschen dwong hij, Alva, 't aanschijn in den stand der onbedeesdheid; en hebbende een' tamelijke somme in Spanje verkregen, trok prachtiglijk aan 't toerusten, en werven van versch volk bij 't oude, wel tot twaalf duizend Hoogduitschen toe. Ook spilde hij ruimelijk in spieden, om te vernemen, waar 't de prins en graaf Lodewijk op gemunt hadden. Maar de naastgaande zorg was 't boeten van 't verlies, en beter verzekering der aankomsten te water. Te dezen einde, deed hij, onder den admiraal Bos-huyzen, een' vloot wapenen, ten deele tot Amsterdam, ten deele tot EnkhuiZEN; daar hij, onder dit deksel, eenig volk dacht in te brengen. Want deze stad, aan den Hollandschen kant, omtrent het midden der Zuiderzee, die daar niet boven twee mijlen in de wijdde heeft, is van

belang, en recht gelegen om Amsterdam zijn schepen t'onderscheppen, die, in aan- en afvaren, deze engte noodlijk door moeten. En mogelijk rook hij dat er zijn vijand op vlamde, dewijl Oranje, al over twee jaren verstand daar binnen gehad had. Nu geviel 't dat Schuylenburg, een der hoplieden, het brood, gebakken t'zijn behoeve in de stad, zocht te lichten, eer hij geld gaf. De bakker verstond het zoo niet. Waarover Schuylenburg aan 't schelden en drieschen: 't stak er al vol Geuzen en schelmen, die 't zwaarlijker dan de Rotterdammers bezuren zouden. d' Ander zeide, een beter aan God te hopen. De hopman, of wetende van 't geheim, of houdende, mits de hitte der gramschap den wind kwalijk in, vaart heftelijk voort, en zweert met gekruiste vingers, dat het niet beter lukken wilde. Dit onbedacht uitvallen, ten aanhoore van meer lieden, deed de burgerij verdacht zijn, en 's hertogen toeleg haperen. Ook verzuimden 's prinsen goedgunners zoo een gelegenheid niet; maar gaven eenen iegelijk, daar hun wat staats op te maken scheen, die dreigementen t'erkauwen. 't Gaat er dan op een protten, en t' zamensteken van hoofden; aanhitsende d'een den anderen tot weren van bezettinge. Korts daarna komt zeker hopman Quikkel met zijn soldaten voor de poort, om hen zoo hij zeide door de stad te brengen, naar de schepen, die nu haast vaardig waren. De burgerwacht zeid' er neen toe; en verwilligde aan hem en zijn adelborsten, mits dat hun geweer daar bleef, nauwlijks ingang, ter begeerte van burgemeesteren. Deze, voorts, begaan om 't volk binnen te hebben, wendden bij de gemeente voor, 't waar slechts om hen te monstereen, en dan t' scheep te helpen. Reynier Stouting, een oud burger, dragende misschien dien naam te vergeefs niet, liet zich daarop hooren, dat 't een en 't ander wel buiten geschieden kon. Men dreef hem toe, dat burgemeesters, dien 't bevolen was, de stad te regeeren hadden; hij zijnen mond te snoeren: en dreigde hem in een gat te werpen. Een ander poorter, Cornelis Pieterszoon Riedtluts, nieuwlijks van Emden gekomen, voegd'er op: was 't hem bevolen, zij zouden dan zien die wel te regeeren. Maar bezetting van krijgsvolk dacht men niet te gedoogen. Die, vier of vijf jaren, neringloos gezeten hadden, woog zulk een last te zwaar. Verscheiden' anderen van den hoop deden zijn woorden gestand. De burgemeesters, hiertegen niet op mogende, bevalen hun tevreden te zijn: de knechten zouden er wel uitblijven. 's Daags daaraan kwam Boshuyzen in der stad, met zijn hellebardiers; en op de toeverlaat van dit ontzag, Quikkel, met zijn volk, weder onderstaan, of men 't ontvangen wilde. Maar 't ging hem als te voren; en de magistraat derhalve eenen andere weg

in, doende eenen goeden hoop der knechten, ongewapend, bij kleen getal, doorslippen, kwansuis om eenige nooddrift te koopen. Midlerwijle bestelde men, dat etlijke wijven hun geweer, verholen onder haar huiken, binnen, en in 's hopmans herberg brachten. Toen laat hij met twee trommels omroepen, dat allen, die onder hem bescheiden waren, zouden passen voor zijn herberg te verschijnen. De burger, dien dit een donderslag in 't oor was, zonderling de visschers, zich buiten den tijd hunner teelte, en meestendeels aan land vindende, fluks op de been, naar de verzaamplaats toe; en drijven Quikkel met de zijnen ter poort uit. Met dezelfde rul loopen ze naar 't huis daar zich Boshuyzen hield, vallen 'er in; zetten hem op 't stadhuis onder wacht van burgers. Voorts halen ze 't geschut van 't hoofd, en zeker schip dat er aan lag, in de stad. Thans kwam 't Amsterdammer veerschip aan, met vijf en vijftig tonnen buskruits, en etlijke honderd handbussen; ten behoeve der schepen van oorlog. Dezen voorraad nemen zij naar zich; stellen dien in bewaring; daarna orde op de nachtwak. Dus sloerde het etlijke dagen henen, totdat Paulus van Loo burchtvoogd van Muiden een karveel met soldaten bestond te doen aanleggen, buiten bij 't brouwhuis nevens den dijk, in meening hen behendelijk binnen te helpen. Een Pieter Luitjenszoon Buyskens, onlangs gemachtigd bij den prins, om zich van Enkhuizen en de oorlogschepen te verzekeren, was ook voorzien van zijn' Doorluchtigheid, met eenen brief vol beloften van grooten bijstand aan de burgerij; en had haar dien vertoond in dit gewricht van zaken. Deez', hoorende 't gerucht, treedt buiten, tamelijk gevolgd; den burchtvoogd te gemoet; en vraagt hem wel straflijk, waar henen met de knechten? Van Loo stond als voor 't hoofd geslagen, en zijn antwoord was zoek. Buyskens heet hem te vertrekken, of wild' er raad toe schaffen. Anderen riepen; 't en waar hij zich voorzage men zou hem voeten maken: zoo z'er niet in den loop bleven. Met gelijke dreigementen versnorkten ze 't krijgsvolk, en dat hij lijveloos was, die zich vervorderde op te stappen. Een van die van binnen, Kornelis Janszoon Brouwer, meende, zoo ras gedaan als gezeid, en roedt een stuk geschuts op, met de bernende lont in de hand, gereed om in 't schip te schieten, had hem de stadsgebouwmeester niet versproken. Van Loo dan, dus rauwlijk bejegend, hield zijn' aanslag verloren, en niet beter dan zeil te maken. Als dit, ter ooren van de regeerders kwam, en dat Pieter Buyskens zoo groot een gevolg, ook last hiertoe van den prinse had; docht hun raadzaam wat verwijlens te winnen; waarentusschen de gemoeden ietwes bedaren mochten, om naar angst en onderrichting te luisteren; gelijk dan de kracht eener beroerte aan schielijkheid hangt; eener gezette regeering veel toevals van den tijd te verwachten staat. Dies ramen zij zeker verdrag, daar de ge-

meente in bewilligde, en de bijzonderste punten af waren: Men zoude alle schepen en goederen, die op den stroom lagen, laten varen; maar aanhouden de oorlogsschepen, met schuten krijgsnooddrift, bevonden in de stad en de haven. Voorts vier hoplieden kiezen, en hun de rust der burgerij bevelen; ook twaalf poorters, om den wethouder en bij te zitten. De gewoonlijke wakers, zestig mannen, zou men verdubbelen, en goede wacht houden: de stad bewaren van 's konings wege, zonder soldatij van d'een of d'andere zijde in te nemen. Thans verzochten verscheiden lieden vrijheid, om hunne goederen te vervoeren. 't Welk, gaarne gegund, en daarop, onder ander, menigte van graan verscheept zijnde, te gelooven gaf, dat de verzoekers, bij burgemeesters zelf, opgemaakt waren. Ook dienden zich dezen daaraf, doende der gemeente inboezemen, hoe kwalijk een' stad te houden waar, daar 't haast aan brood ontbreken moest. 's Prinsen aanhang echter flauwde niet. Zij rotten t'eenen dage, in een' houttuin, aan de Noorderhaven, bij een'; en schikken twee mannen aan burgemeesteren, om 't punt van de sterking der wacht voldaan te hebben. Dan, als deze niet even ras weder kwamen, streven ze met een gedruisch naar 't raadhuis toe, eischen Boshuyzen daaraf; zeggende hem niet te vertrouwen, ter plaatse daar hij hen verraden kon. Teffens vliegen zij ter trappen op, en sleepen hem wel onbeschoftelijk naar beneden; zulks in dat gestommel een zijner dienaren aan 't hoofd gekwetst werd. d' Andere zagen 't aan; en alleen burgemeester Jan Vesterman bad, zonder meer, dan men den admiraal, om zijn' ouderdom, wat heuschlijker handelen wilde. Zoo beleefd een' aanspraak was nog te veel voor 't woedende grauw. Men snauwt Vesterman toe, dat hij niet beter, dan d' ander was, en brengt hen beiden op de Keetpoort. Daar dwongen ze Boshuyzen, den scheepshoplieden, die voor de Ven lagen, aante schrijven, dat zij op de ree hadden te komen, en zich in handen der burgerije te geven. De hoplieden, wel bevroedende dat dit een afgeperst bevel was, werden nochtans tweedrachtig, nopende 't geen hun te doen stond; zulks eenige naar Amsterdam zeilden, of andere op de reede verschenen. Vesterman werd 's avonds ontslaakt: en niettegenstaande beloften, van, met de burgerij, te leven en te sterven, vertrok, ter eerste gelegenheid, naar Amsterdam. Derwaarts deden ook burgemeesteren den admiraal met een deel schutteren geleiden; hoewel 't etlijke dagen aanliep, eer zij hem los konden krijgen. Dit ontstelde ten hoogste degenen die hem aangetast hadden. En 't zij dat er deze onder stookten, of de gemeente van zelf besepte, dat m' er meê door, of duiken moest, daar werd besloten, al de schepen van oorloge in de haven, 't geschut op de wallen te brengen. Des nachts, voor den dag hiertoe bestemd, had oude Fredrik Simonszoon, een van de vier

nieuwgekoren hoplieden, de wacht. Deez' om hen te doen achterwaarts denken, stelde zijnen spitsverwanten voor oogen, wat hun nakende was, zoo men bij dit opzet bleef. Of het dan al gewonnen zou zijn, wen men 't zoo ver gebracht had, dat niemand het hoofd buiten de poort darde steken? Mocht de burger de buursteden, mocht Enkhuizen de zee ontberen? Als hun water en land te nauw wierd, hoe zoude men bij den wind leven? Ach mannen! Wilde men nog wijs zijn, de zaak waar te helpen. Al 't voorgaande kan verschoond worden, en de schuld, ten deel, op Boshuyzen geschoven; die, zonder reden, twee dogboots van d' onzen genomen, en door zijn barsche intreê met helhardiers, d' ontstelde burgerij voort verbaasd heeft; ten deel, op hopman Quikkel met zijn beveinsde treken, om de knechten en 't geweer ter sluik binnen te brengen; waardoor de gemeente schrikkig, en haar 't hoofd warm gemaakt is. Laat mij met het werk beworden: ik weet het u uit te voeren. Of zoo g' er aan twijfelt, houdt mijn huisvrouw en dochter te pande. Deze en gelijke redenen daalden diep in 't harte van lieden, die der hachelijkheden ongewoon, en in geen hooger, dan huiselijke zorgen, opgebracht of geoefend waren. Dies, hoewel 't eenforsch volk van inborst is, begonnen er velen 't ontlaten. Burgemeesters, echter op hun getij gissende, nemen deze wankelmoedigheid waar, om der gemeente vroed te maken, dat het ganschelijk ongeraden was, zich aan de vloot zijner Majesteit te vergripen. En 't gelukte hun zoo wel dat het meeste deel der burgeren tevreden werd, den oorlogsschepen daar t'huis behorende, geen verlet in hunne reis te doen. Maar in 't afzeilen klemde een derzelve aan den grond, en was er niet af te krijgen. De wind daarop wakkerende, vernamen dit etlijke vrijbuiters in 't Vlie, en schikten er achter te raken. De hopman verliet het, maar niet zoo tijdlijk of sommigen van zijn volk bleven gevangen. Het schip, omdat het vast zat, werd van de Geuzen verbrand. De burgemeesters, zoekenden allen ondank te gaan, hadden 't geerne vergoed, met een ander boot uit der stad. Maar in 't doorschieten uit de Zuiderhaven, naar buiten, pasten de burgers de valbrug tusschen de twee masten van 't zelve, neder te laten: zulks het noch voor, noch achterwaarts mocht; en alzo eenige dagen liggen bleef. Terwijl nam d'overheid een vendel knechten aan, uit de gemeente onder eenen Baart Luytjens; hoewel Pieter Buyskens en Dirk Brouwer zich heftelijk daartegen kantten, toonende bij schrijven van den prins, dat hij eerlang te veld zou zijn. Gelijkluidende brieven zijner doorluchtigheid bracht een Rykaart Klaaszoon voort; maar zij werden, als te jong van dag, voor valsch gewraakt. De soldaten dan beëedigd zijnde, zoo trekken

burgemeesters, met hun, en de vólle vroedschap naar de gemelde brug, om 't boot door te helpen. 't Was op den middag en 't ledigste der straten; en nog niemand hunner wederpartij daar omtrent, behalve Kornelis Janszoon Brouwer, hebbende een slagzwaard op schouder, samt Jacob en Jan, zonen van Dirk zijnen broeder, elk met een handbus. Deze Kornelis, gevraagd van eenen der burgemeesteren, wie hun beletten zoude 't boot buiten te brengen, antwoordde: wij zijn de lieden, of zullen er voor sterven. Teffens komt het grauw van alle kanten toelooopen; en leit een der knechten zijn roer op Kornelis Janszoon aan: dien 't wel bekwam, dat er zeker poorter geheeten Aris Dirkszoon benevens stond. Want Aris met een wonderlijke vrijmoedigheid, ried den soldaat zoo koen niet, dat hij op eenen burgerschootte; of dreigde hem dadelijk een opsteker in de ribben te jagen. Dit deed den soldaat zwichten, en der gemeente tijd hebben, om bij te komen. De wethouders, hiermee nu achterleggende, keeren weder naar boven, en ontbieden de schutters, met hun geweer voor 't stadhuis. Dezelve aldaar verschijnende, vragen: tot wat einde, en hoe dus haastig? Men zeide hun: om ons deze Geuzen, deze schelmen en muitmakers te helpen doodslaan. Dit dus onbesuisd uitgeworpen, ging ieder niet evenwel in. Ook hoorden ze, dat de visschers en ander varend volk, door eenen Jacob Floriszoon tegen hen opgemaakt werden. Dies druipt er te met een deel door; en bleef endelijk 't minste getal over, bestaande bijna niet dan uit lieden, die zoo Spaansch- als Roomschgezind waren. De burgers, hierna, eischten der magistraat het geschut af, dat voor 't raadhuis stond, om het op de vesten te planten: doch namen verdrag met uitstel van antwoord, tot dat stadsgemachtigden, van Amsterdam zouden weêrgekeerd zijn. Ook liep het niet lang aan of zij keerden: maar naardat de gemeente vernam, met klein bescheid t' haar voordeel. En hoorde men, hoe de magistraat besloten had, te doen straffen, allen, die aan 't vangen van Boshuyzen, samt het verjagen of uitweren der knechten, handdadig geweest waren: 't verging dan zoo 't wilde. Dit wrocht verscheidenlijk in de gemoeden der menigte. d'Een was er in verslagen; d'ander meende: nuforsch. Gedurende dit overhoop liggen, waren, op de lucht der ontsteltenis en 't blikkeren eeniger hope van standwissel, vele vluchtelingen aangekomen, tot machtigen steun der Nassausche partij: onder anderen Johan Kolterman, die, nevens Geraard van Berkeroode en Pieter Kies, zijn medeballingen, last van den prinse had, om Haarlem op zijne zijde te brengen. Maar Kolterman, 't zij wat hem beweegde, had te dezer stonde zijn' herberg buiten Enkhuizen, doch dicht voor de poort, genomen. Als men hem hier kwam vertoonen wat er op handen, en hoe hachelijk het binnen stond, liet hij zich

hooren: 't moest over dien boeg gaan: de tijding was naar wensch. Voorts schrijft hij ter ijl een deel briefkens, meldende 't voorhebben der wethouderen, en dat men zich nu reppen of te kort komen moest. Deze waarschuwingen, alom aangeplakt in den nacht, deden denken, dat het er euvel dagen wilde. 't Graauw dan 'smorgens in de weer, aan 't samenscholen, aan 't raadslaan; hoe nu toe? Men zende aan burgemeesteren, of zij 't geschut wilden laten volgen, of niet? Dezen, nu geen voordeel bij langer dralen wetende, antwoordden: dat het daar niet op aankwam. De gemachtigden brachten van den grave van Bossu tot bescheid, hij wilde weten, wie zijn vrienden of vijanden waren; en dat men den hertog van Alva als algemeenen landvoogd, hem zelve als stadhouder over Holland, getrouwigheid zwoere. Dien 't niet aanstond, mocht vertrekken. En ronduit gezeid, men zoude het nog heinder noch verder brengen. d'Andere schreeuwen op: dat zij noch eed aan Alva, noch aan Bossu dachten te doen; en immers zoo luttel hun vaderland te ruimen. Daar waser die 't bij de vijfjaren gemist, en om her gezworven hadden. Ja zij zeiden der overheid in 't aangezicht; luste 't hun te loopen, men hield ze niet. Maar men zou, die wisten hoe 't smaakte, niet levendîg uit der stad krijgen. De magistraat echter kreukte niet; als gestijfd door Bossu, en zijn' toezeg van hulpe: behalve dat zij, gesterkt met de soldaten, ook waanden vele burgers omgezet te hebben, en nu verre meester te wezen. Zij begeeren op de gemachtigden der gemeente, van 't verding ontslagen te zijn, dewijl 't slechts bij manier van voorraad was aangegaan. Nu hadde men nieuw bevel aan den stadhouder, en zich daarnaar te richten, met gemoede of uit dwang. De gemachtigden zeiden, dat zij hen op hunne vrije voeten stelden, die toch anders 't verdrag genoeg te buiten gegaan hadden. Voorts, aldus verhit door 't krakeelen, keeren zij tot de gemeente; vertoonen hun wedervaren, en dat het nu buigen of barsten moest. Aan vroeg op zijn, hing d' overhand; en aan deze hun goed en bloed. Wat beidde dan Pieter Buyskens met zijnen last in 't werk, de stad in vrijheid te stellen? Deze en dusdane redenen vatten; en ieder zwelt van overmoed, met zoo stijf een betrouwen op d' uitkomst, of men ze in de vuist gehad hadde. Zij scheiden met versprek van eerst het lijf te gaan sterken, alzoo 't ten elf uren was; thans, met gemeene macht aan te vallen, en 't werk' aan een' zijde te helpen. Kort na den middag dan, bestaat van stads trommelslagers een, bewilligd door Dirk Janszoon Brouwer, omme te slaan, dat alle liefhebbers des konings

van Spanje en 's prinsen van Oranje, in hun geweer, op het Zuider en Noorder Spui, hadden te vergaderen. Hier was 't beleid aan Pieter Buyskens, ginsch aan Jacob Dirkszoon bevolen: Dirk Brouwer had het bij de blauwe poort, daar twee stukken geschuts lagen. Jacob, zonder sukkelen, bemachtigt den zuidertoren. Terwijl 't volk alzoo elk zijns weegs trekt, ontbieden burgemeesters, met der haast den schutters, in wapen voor 't stadhuis. De voorzeide tromslager, wel onversaagdelijk, komt ook aldaar slaan, en uitroepen; evenals in d'andere wijken. Een van burgemeesteren, geheeten Jan Reijnertszoon, hoorende 's konings naam spellen, sprak tot d' andere: 't ging wel: 't was ook hun trommelslager. Maar als hem een van de schutters vraagde: of hij geen Oranje, nevens Spanje had hooren noemen, ontviel hem de geschepte hoop, en zeid' hij, wat wil dit wezen? Namelijks, een man van kleene kennis in wereldsche zaken, wist niet te beseffen, hoe 't samen gaan kon, den koning dienst en wederstand te bieden. Hierentusschen waren de burgers sterk te hoop; en aangevoerd van Dirk Brouwer, kruiden een wagenburg met twee stukken geschut daar achter naar 't stadhuis toe. De schutters, zich ziende gemeend van dit gangbaar bolwerk; daarenboven de visschers, en 't ander grauw, van verscheiden kanten, heftelijk op hen toezetten, spatten t' zijd uit, en ruimen de plaats. Waarover de magistraat, aldus verlaten, zich t' einde van raad vond, en niet nader, dan 't stadhuis te doen sluiten, vliedende voorts tot onder 't dak. De burgers, door bevel van Dirk Brouwer, loopen met een stuk balks de deuren open; halen hen van boven, en brengen ze op de Keetpoort. Toen steekt men 't Oranjevendel van de muren ter stad uit, en verklaart zich voor den prins, tegen den hertog van Alva. Daarmede, samt de wacht wel bezet, scheen 't genoeg, en liet men nog dien avond de wethouders uit de gevangenis. Maar Johan Kolterman, nu in stad gekomen, rustte den heelen nacht niet van ieder in te scherpen, dat dit een zorg'lijk ding, en van kwaden gevolge was. Dies ontbiedt men d'ontslaakten 's anderen daags weder op 't raadhuis. Als zij nu daar verschenen, met een sleep der gemeente achter hen, vangt Kolterman aan te vragen, uit wiens name men hen gister had aangetaast. 't Roept er al eenstemmelijk: uit 's prinsen naam. En Kolterman daarop: Het komt dan niemand toe, hen 't ontslaan buiten dank en goeddunken des prinsen. Maar men behoort zijne Doorluchtigheid des dadelijk te verstandigen. Midlertijd kan men hen, ieder in 't zijne, of te zamen in eenig huis doen bewaren. 't Welk voor hun zelf, zoowel raadzaam is, als voor anderen, die, zonder dat, uit roekeloozen ijver, hunne handen, aan lieden van dier soorte mochten schenden. Deze voorstel werd geprezen; en dienvolgens de magistraat in 't pas-

toors, dat gebijnaamd was Kayphashuis, bijeengesteld. Thans zendt men af naar den Briel om bijstand; ontbiedt, uit het Vlie, de Watergeuzen met koren, daar zij wel af voorzien waren. Pieter Buyskens, als dien 't bewind der zaken tot de koomste toe van eenig achtbaarder hoofd, bevolen was, nam, bij rade van Kolterman, midlertijd omtrent vierdhalfhonderd burgers in soldij, onder hoplieden Kornelis Rietluts en Jakob Floriszoon: welker stedehouders waren Jacob Korneliszoon in 't hof en Gerrit Evertszoon. Doch weinig duurde de dienst van dit volk, dat terstond afgedankt werd als de vrijbuiters inkwamen, beleid bij Jelis Steltman, Tiete Hettinga, Willem Lievenszoon, Nikolaas Holbeek en Wybe. Ook leed het niet lang aan, of daar kwamen, van Lumey's wege, Kabeljauw, Ruykhaaver, Loeveszoon en Roobol. Toen wisselde men de wet, en koos nieuwe burgemeesters; die, op den achtentwintigsten van Bloeimaand, den koning, prinse, en de stad Enkhuizen, hulde en trouwe zwoeren; en den hertoge van Alva, zijnen aanhang, toleisch, met namen den tienden en twintigsten penning, samt der tirannige inquisitie te wederstaan. De staart van den eed sloeg op het handhaven der vrijdomen, voorstand van verdrukte personen, en gelijke punten van burgemeesterlijken plicht. Jacob Floriszoon werd tot het schoutambt gemachtigd. Juist tenzelfden dage ontving jonkheer Sonoy, tot Bremen, de tijding hoe Enkhuizen geschapen scheen zich ten prinse te keeren. Hij vaardigde die zijner Doorluchtigheid toe, en spoedde zich voorts derwaarts. Maar luttel scheelde het, of hij was voor Medemblik onderschept geweest van zekere Walen, die, gezonden van den hertog, om 't zelve te bezetten, hadden moeten buiten staan. Niettemin hij ontroeide het; raakte daar binnen, en voorts op den tweeden van Zomermaand, tot Enkhuizen: alwaar hij, blijdelijk ontvangen, zijnen last van stedehouderschap over dien hoek, en verder schrijven des prinzen vertoonde: thans orde op de wacht, verdeling der wijken, en andere behoeften des tijds stelde. 't Zal mij niet onverwacht verkomen, indien sommigen, oordeelende den plicht der historiën gelegen in 't ontvouwen van de hoofdpunten der zaken, zonder des lezers aandacht met het verrekenen van geringe en tusschenloopende beëvenissen te misbruiken, nauwelijks in 't goede nemen, dat ik, knoopende 't begin, midden en eind der poorterlijke ontsteltenissen aaneen, zelfs niet laat verscheiden kleinachtbare personen, met naam en toenaam, in 't spel te brengen. Maar, die de dingen der doorluchtige volken beschreven hebben, 't bedrijf der welke voornamelijk aan kriegsstand hing, waanden nooit te misdoen, met stukwijs vertellen van muiterijen en onlusten, gerezen onder 't volk van oorloge, en bij wijlen onder de gemeente; noch met melden van de bestekers en voortdrijvers, van hoe verwerpelijk een' oorsprong ook, en slecht een' doen, dat zij waren. En naardien men hier

te lande de machtigste veranderingen, bij aanstichting, of immers dapper toedoen des gemeenen mans, heeft zien invoeren; ook hedendaagsch niet de minste kunst der steedsche regeering in 't handelen en gerusthouden der menigte bestaat; zoo kan 't geenszins onleerlijk schijnen, den opgang, loop en afloop van diergelijke beroerten, en tevens de middelen, misslagen, verzuimenissen, waardoor zij gestuit of gestild, gewakkerd of onverhinderd gebleven zijn, bescheidenlijk voor oogen te stellen. In zoo kieen een getale ook van riddermatige of edelboortige mannen, als men bij ons vindt, staat deste min de faam der anderen te verwaarloozen; zij leven bij lof of laster: waar 't dan de nakomeling voor houden zal.

III.

FRANSCHÉ FURIE.

Maar nu begon m'er te preutelen, hoe 't krijgsvolk dacht de stad, tot onderpand voor zijne betaling, in te nemen. Welke mompeling zonder gewissen oorsprong, op den zestienden, tot een' volmondige mare uitdeeg, dat men meende (en 't was zoo besloten) in der nacht, de Kroonenburger poort, dicht bij Sant Michiels klooster, daar de hertog zich onthield, te verkrachten, om de buitenbenden stillekens in te helpen, en d'overhand met den zeventienden te doen opdagen. Van Reyd verhaalt, dat, onder verscheiden waarschuwingen, des avonds een Francois, met gemaskerde tronie, in zeker wachthuis den burgeren kwam aanzeggen, « zij zouden op hunn' hoede staan; want hunne schade waakte, » desgelijks, dat Pieter Villers, predikant en raadsman des prinsen van Oranje, ietwes vernam, en der magistraat te kennen gaf: veellicht hetgeen zijner doorluchtigheid, door den maarschalk van Biron, was te ooren gekomen. 't Gaat altoos vast, dat de heer van Plessis Marly, overlang, en voor zijn vertrek uit Neêrland, het onweder in 't hoofd gehad heeft, en daarvan iet gerept tegen den prins; 't welk die doe scheen ongaarne te hooren, maar sedert misschien, aangetokt door de gesteltenis der dingen, dieper kwam in te zien. Zijnde dan verstaan dat er orde gesteld diende; ging de burgemeester Petrus Alostanus den hertoge voordragen 't gemeene duchten, dat sommigen, kwalijk genegen t' zijnen dienste, en gemengd onder d'ingekomen soldatij, iet euvels tegen de stad mochten aanrechten. Waarover

hij zijn hoogheid bad, goed te vinden, dat men, tot gerustheid der burgerij, de straatketenen wat vroeger dan naar gewoonte spande, en lantaarnen uithing, gelijk in zorge voor onraad te geschieden placht. Hierin (doch na breed vertoog, dat men van zijne krijgslieden, daar zijnde om 's lands gevaar af te keeren het tegendeel niet peinzen moest) bewilligde de hertog: en verviel alzoo 't beraamde nachtwerk. Ten naasten morgen kreeg men heimelijke berich-ting, dat de Fransoizen voor hadden, nog van den zelfden dag een' poort te overweldigen. 't Welk hem aangediend wezende; ontbood hij de wet-houders en kolonellen; wilde den aangever weten, om dien, of den eersten verzierder, te doen straffen naar verdienste: en voer zeer verbol-gen uit, tegen den burgemeester, Dat men zijn' edellieden, in hunne kamers en bedden, onbeschoftelijk overloopen had; dat men toeleidde om 't grauw hem en de zijnen op 't lijf te schennen. De burgemeester antwoordde, Daar was niets gebruikt dan de toezicht, vereischt ten dienste van zijn' Hoogheid en ter behoeding van de stad. En de hertog van Monpensier voegd' er bij, dat diergelijk dikwijls door bestelling der magistraat, tot Parijs geschiedde. Toen veinsde hij zich, wat te bedaren; begon hoog op te geven van zijn liefde tot de landen, voornamelijk tot Brabant en de stad Antwerpen; en eindigde met smeekend verzoek, dat de burgemeester allen argwaan hulp weren en wegnemen. Dit gelaat minderde 't mistrouwen te lichtlijker, mits de kondschappen op geen klaar bescheid steunden, en niet te ge-looven scheen, dat hij zoo een' zaak wagen zou, naardien m'er zoo veel lucht van had: wetende niemand, dat de genakende tijdingen van gelijk bedrijf op andere plaatsen hem (al voeld' hij nu berouw misschien) ver-boden te deizen, en praamden te haasten, zonder ongelegenheid aan te zien. Zelfs bij geene schrijvers vind ik, dat, hier, van 't verjagen der vendelen uit Duinkerken nog iet vernomen was; 't welk zeker de hop-lieden wel behoord hadden ter ijl kenlijk te maken. Men hield nochtans de ketenen gestrekt; de poorten toe, behalve voor 't krijgsvolk: 't welk de hertog bij tromslag gebod zich naar 't leger te vervoegen, tot een' algemeene monsterring, die hij zelf aanschouwen wilde. Dit, om de oor-zaak van 't wapenen zijner troepen te beschaduwten. Hij verzoekt, eerst door zijnen geheimschrijver Quinsay, den prins van Oranje hem te ge-leiden; daarna zelf, komende, als uit voldoenigheid en eerbiedenis, in zijn slaapkamer. Maar de prins bad om verschoond te worden, zich be-roepende op 't onsturig weder, en zwakheid die hem nog aanhing van onlangs geleden ziekte, schoof hem ook zachtelijk toe, hoe schichtig en lichtomziende deze landaard was, en velen 't vermoeden hadden, dat hij uitreed om met het heele heir naar binnen te keeren. Dit kaatste d'ander met een lachsken af: en, alzoo van daar gescheiden, zond echter den

heer van Pruneaux om dezelfde boodschap, met vermaan dat de lucht opklaarde: doch zijn doorluchtigheid bleef bij d' ontschuldiging. Den hertog, houdende tijdelijk zijn middagmaal, zag men een briefken behandigen, in 't lezen van 't welke hij bestorf om de kaken; stak het voorts in een moffelken, dat hij aan den arm had. 't Zij een' verwittiging geweest van de rijpheid des besteks, dat, bet beseft nu 't op 't knellen kwam, hem angde, of van eenige nieuwe zwarigheid, die er opborrelde. Gerezen, kort daarna, en gereed om op te zitten, kon hij, met alle hulp van edellien en lakkeien, daartoe niet raken; zoo bijster baarde 't ros, weigerende, hoewel 't des van hem gewoon was, zich te laten beschrijven. Een handelijker gehaald strompelde effen buiten 't klooster, met zulk een' schok, dat hem, wanende zelf ter aarde te tuimelen, zijn mantel ontschoot. Daarentusschen hadden de loopende dienaars de kettingen van twee straten, strekkende naar de Roode en de Kipdorp- of Sant Jacobspoort, doen slaken, voorwendende niet te weten ter welke zijn' Hoogheid uit wilde. Waarover ook twee burger kolonellen, gezonden werden, Jacob de la Faille om de Roode Adriaan Vierendeel om de Kipdorppoort t'openen. Naar deze nam zijnen weg de hertog, verzelschaft met dien van Montpensier, en andre heeren; tusschen zijn' lijfwacht van Zwitsers, die voor; en de Fransche, die achter was. Te paard volgden omtrent tweehonderd zoo zijn' edelmannen als hoplieden; ook sommige voortreffelijke Neêrlanders; daaronder Justinus van Nassau, natuurlijke zoon van Oranje, en de burgemeester Schoonhove; eendeels tot bewijs van plichtpleging, eendeels uit zinlijkheid om te kijken. Hij zelf, lichtende aanendaan den hoed van 't hoofd, en 't lijf uit den zadel met bukken, lokte de gunst van de groeters, die zich verheugden in zulk een minlijkheid huns vorsten. Ook ontbrak er daarentegen, niet, die ontsticht werden in 't schitt'eren van der hovelingen harnassen, ontdekt door den dartelen draf, en 't wapp'ren der Kazakken. En ik ben zeker van den man, die daarop zeide, Zoo zou men een poort innemen. Dit tusschen twaalf en één ure, tijd uitgekoren om de straten ledig, de wacht op haar dunste te treffen: terwijl de gemeente meest over tafel zat, en zelfs vele burgers van de bewaarnis der poorten, om t'eten naar huis gegaan waren. Hierover vonden ook de kolonellen zich zwak van bijstanders: en bijgeval hadden die van de wijk van de Kipdorppoorte doe elders hunne beurt om te waken. Namaals werd gekald, dat Anjou, halende reeds 't hart op, als in gewonnen spel, zich onderwege niet spenen kon van stoffen; en den burgemeester Schoonhove drierwef op den schouder klopte, duwende hem toe: Deeze is de dag, die mij, beguicheit dus lang met ijdele naäperij van opperhoogheid, tot waren en vollen vorst over Neêrland verheffen zal. Maar kenners van zijnen zeer dichten en geheimzweigenden aard konden kwalijk

aannemen, dat hij, tot dus ontijdige snorkwoorden van onbedachte jeugd, zou zijn uitgeborsten. De Zwitsers, getogen tot op de brug, splitsten zich aan twee heggen, en bleven daar geplant, latende tusschen zich en de burgerwacht, die blootshoofds stond, den hertog doorrijden. Gekomen buiten de hamei, daar hem eenige benden ruitren uit het leger, bij manier van eerbiedenis, bejegenden, openbaarde hij 't stuk den hertoge van Montpensier, en graven van Laval en Rochefoucault, met verzoek dat z'er mede de hand aan houden wilden. Montpensier zich ontzettende grootelijks in 't hooren van zulk een gruwel verklaarde, dat hij niemand waande te wijken in trouw en dienstwilligheid t'zijner hoogheid: maar hem jammeren zou, den luister van het geslacht, daar hij uit gesproten was, met zoo vuil een' schandvlek te bezwalken: bad ootmoediglijk derhalve zijn' hoogheid, hem zulks niet te vergen. *t Zelfde werd van beide graven geantwoord. Zeker Fransch Jonker, wiens naam verduisterd is, begon in 't rijden over de tweede valbrug, zich aan te stellen of hem een paard hadde bezeerd gehad. Dit geschiedde, om onder dien schijn op de brug te marren, en zekere vendels in te toeven. Als dezelve nu naderden, klaagde hij dat zijn been aan stukken was: en liepe deze woorden, «jambe rompue» (dat is, gebroken been) van mond tot mond voor leuze om toe te tasten. Tevens ging er een roer los, tot teeken voor die van 't leger; en hij trekkende 't rapier, kwetste, of faalde te kwetsen, mits den wederstand van 't harnas, eenen burgersergeant gebijnaamd Kaizar; terwijl hem die, uit meêdoogen, zeer beleefdelijk noodigde, om in 't waakhuis te komen rusten, en eenen wondarts te verbeiden. Toen storten zijne metgezellen op d'omstaande burgers, en doorsteken, onder anderen, den kolonel Vierendeel. Sommigen sloten zich zelf in 't wachthuis op de brug, of werden daarin gesloten door eenen der Zwitsersche trawanten. Straks, uitgezonderd die den hertog bijbleven, keeren de tweehonderd paarden van zijn geleide, en klinken de stad in, met vier kornetten achter zich, elk van honderd speren. Voorts zag men 't gansche heir op de been, en hem, zich houdende nevens den weg, de scharen tot spoeiing aanhitsen; met wenken, met woorden, *Marchez, marchez mes enfans, et ne pillez point*: Maakt gang, maakt gang mijn' kinderen, en wacht u van plunderen. Zeventien Fransche voetbenden, vooruitgerukt, zetten met vliegende vendels over de brug. De binnengeraakte spreiden zich ter wederzijden langs den wal, naar de Roodepoort, en de Kaizars- of Sant Jorispoort, bemeestren 't geschut, en wenden 't tegen de stad. Een deel peurt 'er recht aan, door de Kipdorpstraat tot op de Wijngaardbrug; een deel door de lange Nieuwestraat, tot voorbij de Beurze; anderen naar de Meere en de naaste straten. De roep was,

«Ville gagnée; vive la Messe; Tue, tue: Stad gewonnen, leve de Mis, sla dood, sla dood.» Sommigen schreeuwden, Nous sommes amis: wij zijn vrienden. Omtrent de poort staken z'een' woning aan brand, tot bewijs van bovenstand, en om schrik te baren. In de gedachten der stedelingen, dien d'ellende, tweemaal geleden van de Spaansche wreedheid, nog heugde, verscheen terstond de Fransche dartelheid, die, als ze uitgelaten is, nergens op past, en vast even kwaê pitsen heeft. Met het vermoorden van maagden, 't schenden van vrouwen en dochteren, het grabbelen onder de goederen, in 't oog; 't geweer in de vuist: spatten de naasten ter deuren uit, en kanten, hoewel weinig in 't eerst, zich dicht als dijken tegen d'invallenden vloed hunner verkeerde vrienden. De willigheid tot weldoen schikt zich van zelf, zonder bestier van overheid: elk is zijn eigen aanleider. 't Gekrijsch holt straat in straat uit. De trommels worden gaande, en wekken ook de versten. Rijk, arm, jong, oud, vliegt toe met gelijke vurigheid. Geus, Papist, Lutheraan, waren vergeten namen. De nood genas de scheuren, door enkele kracht van 't woord burger, dat alle harten t' zamen bond. Etliکه vendels raken in orde. Een der eerste hoptlieden, die 't hoofd boden, was Balthazar Thas, wachtmeester, neef van mijn' huisvrouw Helionora Hellemans; en ontgold met zijn' dood d'algemeene behoudenis. Schoonhove, burgemeester en kolonel, of ontsloopen zijnde, als de slachting op de brug aanging, of ingeslipt vermengd onder de hoffjonkers, en thans afgedropen van den drom, komt te voorschijn; doet de ketenen ophalen, met hulp van Jaspar de Hoedemaker grootsergeant zijns regements, die aan zijn' zijde doorschoten werd. Vromelijk vechtende liet ook hopman Reinier Michault het leven. Onder verscheiden heldhaftige daden, vertelt men, van eenen bakker, die, met een voorschoot aan, de rest naakt, kwam uit zijn' kelder loopen, hebbende een bakpaal gevat; dat hij eenen ruiter afworp, en gesprongen op het ros, daarmee henen joeg, ziende d' andere op zijn' hakken. Sommige verweerders, kwalijk voorzien van lood mits het haasten, verschooten de zilveren knopen van hunne wambuizen; of grepen 't geld uit de beurzen, en knauwden 't tot kogels. Door zoo vinnig een' wederstand, en mits er een deel te vroeg aan 't rooven sloeg, werden de invallers gestuit, zijnde nu aangestreefd tot bij de groote markt.

Fervaques, in stad gebleven als hoofd des aanslags, om den persoon des prinsen van Oranje in hechtenis te nemen, of (zoo de hertog het namaals noemde) te beschermen; voorts om indruk van achteren te doen, en eindelijk orde te stellen, de wijken te verdeelen, de soldaten te foereeren; had zeshonderd Fransoizen bij zich in Sant Michiels klooster. Omtrent nog tweemaal zooveel zeit men dat er hier en daar geherbergd lagen. Dat hij zich met al dat volk niet fluks op straat begaf, schijnt bijgekomen, mits

het besluit zoo laat geopenbaard was aan de beleiders, dat hun tijd ontbrak om zulk een' menigte des vroeg genoeg te verstendigen, en bijeen te brengen. Tot verraderlijke overrassingen, zeker, is 't zwijgen ten uiterste toe hoog noodig; en wederom ook deze zwaarigheid daaraan vast, dat d' uitvoerders zoo op een bot de bevelen ten ruigste slechts innemen, en 't gemoed niet wel t'schrap kunnen krijgen, veel min vestigen om zich des schielijken gevaars te troosten: waaruit dan misgrepen, verwarrenis, flauwing spruit. Bovendien is te gelooven, dat verscheiden bevelhebbers en soldaten, onroomsch gezind, met looden voeten te werke gingen. Derhalve, een regiment stedelingen, gezonden tot 's prinsen behoeding, en tevens om zich van Fervaques te verzekeren, betrapte, terwijl hij sukkelt, hem in 't klooster, van waar, ten volgenden dage, ettelijke wagens en karren met rustingen, roers, musketten, en ander kort geweer, dat men behendelijk had kunnen inbrengen, gehaald werden.

Sommige burgers, daarentusschen, vervoegden zich in de Schuttershoven, en andere huizen, die vlak op de veste bij de Kaizarspoort zagen. Van hier gaven ze vonk, dermate, dat de vijand dapper dunde. Eindelijk drijven z' hem van den wal, en winnen 't geschut weder. Robbert van Meeroode, heer van Thian, steevoogd van Aalst, die den Staten voorheen trouwlijk gediend had, werd (hoe hij hier mochte gekomen zijn) voor eenen Fransois of hunnen partijling genomen, en vervolgd totdat hij zich in de gracht wierp: en, overgezwommen, kreeg nog een klood door de hersenen. Dezelfde uitvlucht kozen verscheiden Fransoizen, en verdronken onderwege. Tusschen de Roode en Kipdorppoort, gelukte 't den verweerderen, in gelijke voege den walgang te vegen. Rechts te voren had de hertog geroemd, Daar was bet dan vierduizend man' binnen; de stad in zijn geweld. 't Welk de heeren, dien de daad mishaaide, in twijfel trokken. Ziende nu niemand ter poort uitkeeren, en velen van verre over de borstweer vallen, zeide hij, Daar hebt gij 't bescheid: het gespuis wipt over de muren. Zijn vleiers juichen hem na: anderen oogende scherper, voegden er op, dat de burgers zoo lange lubben niet droegen. Mits werd hij gewaar dat men 't geschut buitenwaarts wende, en tegen d'aantrekkende Zwitsers loste. Deze, speurenden dat het binnen haperde, krompen aarzelings, en keerden met den kans. Toen ontzinkt hem hart en hope, en wijkt hij tot buiten scheuts. Dit regiment Zwitsers was eerst in de Kronenburgerpoort geweest; uit misverstand, of omdat Fervaques meende die te openen. En dit gefaald, hadden zij den keer om de halve landzijde der stad moeten doen, naar de Kipdorppoort: dat den burgeren wonder wel slaagde, mits de Fransoizen te dier oorzaak, zoolang zonder nadruk bleven. Door den gemelden voorspoed rijst de moed der ingezetenen. Wijven, kinderen, vermannen zich, om hand aan eenig geschut te slaan; en sleepen

't naar de oorden die den meesten last leden. Dat rommelt onder de ruiters, die, van voren met de ketenen beschakeld, van achteren met hun eigen volk bepakt, ter zijden beheind met de huizen, pal stonden, en met paarden met al, aan flarden gekletst werden. De knechten gaan niet vrij. Uit de vensters, van de daken, stort, behalve de kogels, een slagregen steenen, blokken, banken, stoelen, tafels, met een schrikkelijk gedruisch; en makende ruim' baan, verplet d' onwaarde gasten. De Fransche hevigheid zakt zoo log als ze 't eerst luchtig was. Ook mangelde hun nu 't buskruit, waarvan zij kleenen voorraad hadden. Zij beginnen te verstuiven: de stad wordt hun te nauw. Ter poort uit, strijken degenen dien ze naast was. Tien of twaalf der eersten doorstiet, met eigen hand, de graaf van Rochepot, gebleven aan de hamei om den soldaat voorts te stuwen, en wanende schrik met schrik te staken. Vergeefs: die van achteren dreigden felst. Onder den voet loopt d'een den anderen, daaraan struikelen de naasten: men tuimelt overhoop. Het ijlen dikt den drang: zij beklemmen in de engte, en verstikken zich onderling. Uit de vensters der hoekhuizen spat een hagel van musketkogels, die hen tevens ten doele nam, en er onder klonk, zonder mis te mogen. De volgenden klaveren op de voorsten, en worden vaak geveld eer z' er over zijn. Men begraaft er mensch met mensch, paard met paard, en propt de poort, tot anderhalf mans lengte hoog, met eenen berg van lijken, daar de levenden tusschen wemelen, uitstekende de koppen, en snakkenden naar aâmtocht. Velen toen, te ros, te voet, gevloden naar de veste, ploffen van boven neer. d' Ongeleerdheid in de zwemkunst doet er menigte te gronde gaan, anderen 't gewicht der wapenen. Die in 't water niet versmachten, verdelgt van verre 't vuur.

De prins van Oranje, gehuisd op den burg, aan 't eind der stad, hoorde spade 't gerucht, en kon zich niet anders inbeelden, dan dat het ongemak bij geval moest verwekt wezen. Gekomen op een bolwerk, daar de donderbussen op 't heir speelden, schiet niet, burgers, schiet niet: het is een misverstand: riep hij, of hopende als nog een beter, of achtende de nood verwonnen, en dat wijder verbittering geweerd diende; of vertrouwende genoeg, dat zijn bevel (gelijk gebeurde) niet gelden zou, en zoekende, dusdoende, alleenlijk zich bekwamer tot zoenmiddeling te maken. Want, dat hij andere meening zou gehad hebben strijdt met alle waarschijnlijkheid; gelijk ook kardinaal Bentivoglio, die zijne doorluchtigheid anders niet zeer gunstig is, oordeelt, om dat onbepaalde macht van Anjou haar tot vernedering gedijen moest. Echter smaalden en maalden sommigen hierop wonderlijk. Wijders, als de invallers nu nergens langer weerstand deden, poogde men de poort te sluiten; en vond het onmogelijk, mits de belemmering der dooden. Doch de burgers, wedergekeerd uit het waakhuis, hadden reeds de buitenste valbrug opgetogen. Bet dan een uur waren de

bespringers meester van den ingang geweest: en meer tijds behoefde men om denzelven te ruimen.

Dit was 't eind der Fransche woede. Met dien titel teekende men dat dagwerk: en stelde namaals tot gedenkenis des jaars, dit Latijnsche opschrift voor de poort: AVXILIVM sVIs DEVs: GoD WAS VERDaDIGER zIIns VoLX.

BRIEVEN.

AAN JUFFRE VAN CROMBALG.

Mejuffre.

De wijzen gebieden verliesbaar goed loshartig te lieven, en 't verloren zonder bedroeven over te zetten. Tot houden van 't eerste gebod heb ik althans zoo weinig wils gehad, dat het mij billijk aan macht mangelt, om het tweede te volgen. Die nooit anders dan spelden en spijkers opzocht, om, 't geen hij beminde, nagelvast in zijn harte te maken, hoe kan 't hem daar af gescheurd worden, zonder ongeneeslijke reten te laten? Die gewoon was, zelfs de geringste gunsten en begaafdheden, van degene dien hij opperlijk bezind hield, uit te schilderen, en die beelden in zijn binnenborst als een kapelle te metsen, hoe kan hij zonder mistroostigheid zich zien verlaten van zijn toeverlaat naast God? Evenwel heb ik het geloof niet, dat droefheid deugd is, of kant mij met stijfzinnigheid tegen allen troost. Te zeer zoude mij wroegen d'ongehoorzaamheid jegens degene, die onder haar uiterste wille, mij de verkwikking mijns gemoeds zoo ernstelijk bevolen heeft. Ik en verzoek de rouw niet, maar zij weet mij te vinden. Duizend en duizend dingen daags halen mijn schade op, en meten ze ten breedste uit. Dat de uiterlijke zinnen in 't gedacht dragen, moet er noodlijk plaatsgrijpen. Terwijl men op leed peinst, is de troost vergeten. Want niemand kan meer dan één ding t'evens denken. Dit is een groot mangel in den menschelijken aard: alhoewel de snelheid der gedachte ten deele de schade boet, verdrijvende het eene gedacht het ander, dat het niet uitsluiten kon. Die fraaie meesters van de kunst der heugennis, eere zoud' ik hun geven, konden zij ons de vergetelheid leeren. Neen ook. Zoo waard is mij het vieren

van de gedachtenis der verlorene edelheid, dat ik eerder wenschte meer te lijden, dan harer niet gedachtig te zijn. Of ik in verlies van overlieve kinderen, door rouwe, veroverd ben, is U. E. bekend. Want aibrek van have, alhoewel uit de kerf gaande, weet U. E. dat mijn vroolijkheid niet uit haren tred deed gaan. Die Seneca, zoo fier tegen den wederspoed, hoort hem eens kleen zingen, als hij op Corsica gebannen, den vrijeling Polybius smeekt. De Gascoensche wijze man, zoo waanlos, zoo oordeelvast (heb ik eenig oordeel) dunkt, dat er geen zon voor hem opgaat, sedert den ondergang van zijn Estienne de la Boëtie. U. E. vergeve dan aan mijn gemoed de verslagenheid, dat op veel na niet, gelijk die helden, voorzien is met kraft van vernuft, of wapen van geleerdheid, en verbidde t'mijnen troost den goedertieren God, die

Mejuffre,

met alle genoeg opvulle U. E. en haren waarden gemaal, aan dewelke zich van heeler harte gebiedt

Van den huize te Muiden,
den 6en Juli, a. 1624.

U. E.
verplichte dienstwe.
P. Cz. Hooft.

EEN BRIEF AAN TESSELSCHADE.

Mejuffre!

De pruimen beginnen al teffens op een bod te rijpen en te roepen: Tesseltje, Tesseltjes mondje. Etlijke deuntjes van Belusar en andere roepen daartegen aan: Tesseltje, Tesseltjes keeltje, daar zij gaarne van gezongen waren, en wenschten wel, dat UE. juffer Francisca te hulpe meebracht. Wat ik haar zeg: Tesseltje suft, Tesseltje heeft pen noch inkt, om een briefjen te beantwoorden, zij nemen 't niet aan en willen, dat ik UE. uit den droom wek Op, op dan,

Rozemond, hoort dy spelen noch zingen?

Wij verwachten UE. op 't spoedigste, met UE. dochter en de juffer Duart met HE. man, maar een briefken vooruit, om wat gissings te mogen maken. Ondertusschen zullen wij in den wind zien en happen naar den-gene, die van Alkmaar komt, en snuffen, of hij naar UE. adem riekt. God behoeve UE. op de reize, en eeuwiglijk in genade, met allen, die haar lief zijn, gelijk van heelen heeten harte wenscht

Mejuffer,

Van den huize te Muiden,
1 Aug. 1636.

UE. verplichte dienstwst.
P. C. Hooft.

AAN J. VAN WIKKEVOORT.

Mijn heere en neve!

Wel heeft UE. Gestr. een milde hand van vrienden t'onthalen, zoo naar den geest, als naar 't lichaam. Twee brieven op éénen dag, en twee benen daarbij, met zoo overschoon een ooft, dat 't de oogten bekoort, de tonge tergt, en den smaak niet verzaden kan. Ik heb 't geproefd, en nooit lekkerder gegeten, of het moeste mij vergeten zijn. Hoe wil mijne huisvrouw, die de perze voor de prinses der fruiten houdt, in grasduinen gaan, wen zij t'huis komt! Want zij is naar Loenen en Breukelen, met een heel vendel jong volks: neef en nicht Van der Meer, twee kinderen van mijn zwager Hasselaar, vier van Cloek, in meening dezen avond weder hier te slapen. Dit gezelschap vertoeft hier, immers ten deele, nog etlijke dagen. Tegen Vrijdag of Zaterdag hebben wij de H. Vossius en rector Junius, nevens mijnen zwager Baak, doen bidden, met hunne vrouwen. Ik geef UEd. Gestr. te peinen, of de perzen wel te pas komen, en of het mij voegen wil, elders spelen te varen. Mochte ons de eere gebeuren, van U Ed. Gestr., samt hare wellieve helfte, hier te zien in 't voorzeide gezelschap, wij werden wel een jaar jonger. Ik bid U Ed. Gestr. eens gunstelijk t'onderstaan, of zij niet zoo veel tijds uit dien van hare bezigheden zou kunnen snijden. Zoo de aartspoët, aan wien ik mij zeer gebiede, tevens kwame, 't zoude ons dapper aangenaam zijn, en het spel te volmaakter. Inmiddels bedank ik UEd. Gestr. hooglijk voor 't banket en de nieuwmaren. Terragona is dan ontzet. O spijt, de tweede den Fransoizen gedaan, van de fortuin, in éénen zomer! Want Ariën mag men niet rekenen voor gewonnen, zoolang als het dus op de wip staat. Ging nog de tijding van Dorstens ontlegering vast, dat zoude ietwes troosten. Maar ik vrees al te zeer voor den hinkenden bode, dewijl UEd. Gestr. geenen snellen krijgt. Hoe wil 't nu met Barcelona gaan? Het schijnt schier of men 't doorschreef, met gissen dat Portugal nu al den last van 't oorlog op zijnen hals zal krijgen, naardat d'Italiaansche tijdingen luiden. Mij wondert, dat kardinaal Argus zich verkeken heeft, met overleveren der Lothringsche steden, eer hij beter proef van 's hertogen trouw had. De Spaanschen zullen, ongetwijfeld, hemel en hel te hulp roepen, om hem weder aan hun snoer te krijgen, terwijl de Fransoizen schoorvoeten met hem in genade te nemen. Gave God, dat zij met hem, en in hunne andere aanslagen, zoo vast gingen, als UEd. Gestr. daarin gaan mag, dat is en eeuwlijk blijven wil,

Mijn Heere,

Uwer. Ed. Gestr.

Van den Huize te Muiden,

onderdaanste, ootmoedigste dienaar,

16 Sept. 1641.

P. C. HOOF.

AAN DENZELFDE.

Mijn heere en neve,

Mijn huisvrouw en ik hebben niet alleen onze harten opgehaald in 't genot der lekkere perzen, maar ook eenige geleerde tongen, te weten: de heeren Vossius en Junius, schoolvoogd, daarmee onthaald. Nu keeren de mandekens hierbij terug, met een staaltje van onze Gooische ooft, dat nu begint te rijpen, een lompe schenkage, die, in edelheid, bij die van UEd. Gestr. niet op mag. Maar hare heuschheid is wel gewoon den wil voor 't werk te nemen, en dit is onze troost. Mij twijfelt niet, of UEd. Gestr. zal reeds verstaan hebben, hoe 't in Andalusië gaat. Echter kan ik mij niet onthouden van hier te melden, hoe mijn zwager Baak schrijven van eenen deftigen persoon uit Lisbon heeft, 't welk gedagteekend is den 23en in Oogstmaand, en vast aldus luidende: « Dezen namiddag ontvangen wij hier tijding, dat Sevilje, Kadis, en gansch Andalusië opstendig zijn. Een zaak die lang gesmeuld heeft, en zich althans geopenbaard. Dit gaat zeker. Men zeit, dat de hertogen van Medina Sidonia, Ossuna, Alva en andere grooten daaraan vast zijn. Maar hieraf heeft men nog geen gewisse kondschap.» Doch de voorzeide mijn zwager meent, dat deze heeren het alleenlijk op den graaf van Olivares geladen hebben, en voorwenden zullen, dat het wit hunner wapenen enklijk is, dien man op den knieën te helpen, tot 's konings beste, en denzelven geene gehoorzaamheid te willen weigeren. Op denzelven voet werd het werk hier te lande ook aangevangen. Dat het Spaansche nu denzelven gang zal gaan, is, mijns oordeels, meer te wenschen dan te hopen. En ik vrees grootelijks, dat de koning van van Kastilje de misnoegden met het hoofd van Olivares zal tevreden stellen. In welken gevalle zij hunne macht wel gezaamderhand tegen Portugal mochten keeren. Doch men houdt het daarvoor, dat zij nog geene troepen op de been hebben. Indien deze dingen voortgang nemen — en God geeft dat mijn zorg ijdel zij! — het geldt den Kastiljaan wat anders dan een rijk van Portugal. Want (behalve dat Andalusië voor den gezegensten oord van Spanje geacht wordt) het heeft grooten schijn, dat in de Indiën mede eenige moeite zal rijzen, en die gewesten lichtelijk met den Andalusiën aanspannen, ten opmerke van de gemeenschap des koophandels, waardoor die volken elkander verplicht zijn. — Van 't bedrijf zijner Hoogheid in Vlaanderen hooren wij hier niet, uitgezeid, dat zij daar overal veel volks voor de borst vindt, en kleine kans ziet om iets te verrichten. Eenige dagen geleden, zeide mij hier de heer Mostart, verstaan te hebben, dat zijne Hoogheid voor 't Sas van Gend lag, en dit uit eenen, die 't verklaarde te hebben uit eenen predikant of proponent, versch gekomen uit het leger. Maar 't zwijgen onzer loopmaren van dit beleg, doet mij duch-

ten, dat deze mond, die wel behoorde niet buiten de waarheid te spreken, dezelve hierin gespaard heeft. Dorstens deert mij zeker, dat wij 't altoos in de lij laten: en het dunkt mij wat vreemds, dat zelfs de Hoogheid van UEd. Gestr. meesteres daarnaar niet eens taalt in zijn uitersten nood. Zoo UEd. Gestr. hier af, of van andere kondschaften, iets heeft, dat men mijn' ooren vertrouwen mag, ik bid om eenig deel daaraan, en tevens om versterking van UEd. Gestr. geloof, dat is en altijd wezen wil,

Uwer Ed. Gestr.

Mijn heere en neve. Onderdaanste, ootmoedigste dienaar,
Van den Huize te Muiden, P. C. HOOFT.

24 Sept. 1641.

Mevrouw, onze welvarende nichte zal, met UEd. Gestr. verlof, hier d'ootmoedige gebiedenissen en handkussen vinden van mij en mijn' huisvrouw, die maken zal dat de boter kome, zoo haast als die ontboden wordt. Inmiddels verzoekt zij dienstelijk, dat UEd. Gestr. gelieve den hovenier van Kolven te doen gedenken aan 't overzenden van 't Melikot-tonsboomken (waaraf zij hem gesproken heeft), wanneer het tijd zal zijn.

AAN ARNOUT HELLEMANS HOOFT,
STUDENT IN DE RECHTEN TE LEIDEN.

Wellieve Zone.

Uw schrijven van eergisteren kwam mij eerst heden ter hand. De broeder van uwe hospita bracht het. Waar hij zich voorts hier ter stede onthouden zal, is ons onbekend: en wen wij 't al wisten, zoo ware 't ons konst te ramen, hoe veel tijds hij besteed heeft, met u, aan 't lezen van Galatheus, ik denk in Fransois. Bovendien kunnen wij de waarde van zijnen tijd niet schatten. Dies moet gij vernemen, wat hij van anderen voor diergelijk onderwijs heeft genoten: en daaruit afmeten, wat hem, redelijkerwijze, van u toekomt. Doch maakt het te eere.

Gij zult, mijns bedunkens, weldoen, leerende teekenen met Monsr. Leeuwen te zamen, om de minste kosten. Een gemeen uur te vinden, zal, meen ik, niet zwaar vallen: en ik acht dat gij, leerende gelijklijk, eerder meer dan min zult vorderen. Want, in gezelschap valt meer bedenken op de dingen, meer vragen naar reden en wederreden. De naijver of aemulatie prikkelt ook tot vlijt.

De boeken, die de H. Professor oordeelt u nut of noodig te wezen, moogt gij wel koopen.

Dat gij de lessen van den H. Goolius gaat hooren, gevalt mij wel; en zoo U, om dezelve te beter in te nemen, eenige boeken ontbreken, ziet ze te bekomen. 't Geld, dat gij aan 't dansen en schermen hebt te besteden, om volmaakter in die oefeningen te worden, sta ik u gaarne toe, mits dat gij alle zuinigheid behartigt, zooveel als de eere lijden kan.

Gij doolt dikwijls in 't spellen van uw Nederduitsch. Let op het mijne, en volgt het. 't Latijnsche Nunc is in onze taal Nu niet Nuy, gelijk gij spelt. Ik, daarbij behoeft geen c; nochtans spelt gij Ick; Esse schrijft gij in Duitsch sijn: 't moet zijn door z wezen. Als gij onderteekent in Nominatvo, gelijk: ik blijf U E. zoon, zoo moet het zijn: Onderdanigste zoon, niet Onderdanigsten. Want men declineert dus, als volgt: Nominativo, uw onderdanigste zoon: Genitivo, uws onderdanigsten zoons: Dativo, uwen onderdanigsten zone: Accusativo, uwen onderdanigsten zoon: Ablativo, van uwen onderdanigsten zone. Dit vermaan ik, opdat gij ook benaarstigt uwe moederlijke taal wel te schrijven en te spreken: waartoe U dienstig zijn zal, bijwijlen wat in mijne Historiën te lezen.

Mijne vorige gezondheid heb ik nog niet weder bekomen, op veel na. Doch de koorts heeft mij verlaten. Maar ik loos veel graveels en kleine steentjes, heb geen lust tot eten, en nuttig niet, dan zoo veel als noodig is om 't lijf te behouden. Gij moogt denken, of ik zwak ben! God verleene mij 't zaligste: U mede; dat bidt Hem, nevens hartelijke groetenis van mij en uwe moeder, die U op Maandag denkt te antwoorden, van ganschen gemoede,

Uw t' uwaarts zeer toegeneigde vader,

t' Amsterdam,

P. C. HOOFT.

den 27en in Wijnmaand, 1646.

Deze is om morgen met d' eerste schuit te gaan.

Als gij uwen naam in Duitsch schrijft, zoo stelt niet Arnoldus, maar Arnout.

ANNA ROEMERS VISSCHER.

1584—1651.

'T SCHEELT TE VEEL.

Zoo veel dit slonsje klein de groot te boven gaat,
 Ook boven rijk en schoon 't verstand te loven staat.

Die beminners van het gemeene beste zeggen, dat men wel mag bidden dat rijke en hooggeboren lieden wijze kinders krijgen, want zij raken op 't kussen, niettegenstaande het altemet groote lantaarns zonder licht zijn, daar een kloek verstand in een man van lagen staat zooveel mee verscheelt, als een klein slonsjen, maar vol lights, dat men in de hand moet nemen, om zijn schenen niet te stooten tegen zulke onnutte ballasten, die braaf en rijkelijk toonen zoolang het dag is, maar in den nacht, dat is in den nood, als men raad en licht van doen heeft, en doen zij niet 't geen zij schijnen te beloven, en daar zij om gemaakt zijn.

 TELT WAT IK ZEG.

Zulk een is wijs die nauw en gauw gist zijn getij,
 En bruikt den tijd, die aârs slipt steelsgewijs verbij.

Een recht wijs man telt wat de klok slaat, dat is te zeggen: dat hij zijn tijd waarneemt, en niet een uur laat voorbijslippen zonder iet loffelijks te doen. Men ziet gemeenlijk dat lieden die den dag alleronnutst doorbrengen, hen meest beklagen van de korthed deszelven; want als zij haar tijd verkwist en vergist hebben, meenen zij dat het nog maar op den middag is van hun leven; en dan is 't met haar al dikmaals laat op den avond. De gierigheid is een groote ondeugd, behalve in 't gebruiken van den tijd is zij alleen prijswaardig.

D'EENE MIN, BRENGT D'ANDERE IN.

Zoekt gij bemind te zijn? bemint: want d'eene min,
En voor bewezen gunst, brengt noodlijk d'andere in.

Helaas! waar is de vriendschap heen?
Dat klaagt en vraagt schier iedereen.
En zoekt niet veer: z' is dicht bij u;
Maar is, gelijk de echo, schuw,
Die ongeroepen blijft als stom.
Die vriendschap die heeft ook waarom,
Dat zij zoo zelden haar laat zien:
Zij kan noch wil niet zijn allien.

Dus wie dat wenscht te zijn bemind
Van andren, van zich zelf begint.
Want vriendschap voor bewezen gonst,
Dwingt met een heil'ge tooverkonst,
Alleen geen menschen bot en zuur,
Wreed, ongevoelig, stug en stuur:
Maar zelfs een leeuw, hoe wreed en fel,
Deed ook aan zijn weldoener wel.

WAT IS 'T ANDERS ALS FRAAI?

Die anders niet en kan, als zingen, spelen tuiten
Is geenszins fraai, zoo deugd en eerbaarheid staan buiten.

Een vrouw, die niet als zingt en tuit,
Die garen danst en die de luit
Schier nimmer uit haar handen leit,
Fij, fij, dat is lichtvaardigheid.

Maar is het niet een hemel schier,
Te zien hoe dat een geestig dier,
Met zang of spel haar man verkwikt,
Als 't noodig huiswerk is beschikt?

Misbruik verkeert het zoetste zoet
In walgelijk en bitter roet,
Ja heilzaam nutte medicijn,
t' Ontijd gebruikt, keert in venijn.

Dan die zijn oog op 't eeuwig slaat,
 De tijdelijke fraaiheid laat,
 Die met al 't werelsche gespook
 Verdwijnen zal als wind en rook.

ELK DOEKEN NAAR ZIJN AANZICHT.

Zulk een is recht beliefd, die ieder naar zijn staat
 Kan doeken, en zoo elk gebekt is met haar praat.

't Is mijns bedunkens beleefdheid, en een teeken van goed verstand,
 dat men elk kan doeken naar zijn aanzicht, dat is, dat men zich weet te
 voegen naar de humeuren van iedereen, daar men bij komt en praat.

Bij de geleerden, van wetten en rechten.
 Bij krijgers, van buit, van schansen en vechten.
 Bij kooplui, van schepen, van waren, en geld.
 Bij boeren, wat zaad dat zij hebben te veld.
 Bij zotten moet men wat jokken en mallen,
 Bij de geestlijkheid uit het boekje kallen.

Want die een vrouw of een zot veel wil zeggen wat in Bartholus en
 Baldus, en een landsknecht wat in den bijbel staat, die zet (bij manier
 van spreken) de koe een gouden huif op, die haar in 't minst niet en
 past.

AAN MIJNHEER DE GROOT.

Bedekt uw gulden hoofd, o zonne, want deez' lien
 Beminnen duisterheid en willen 't licht niet zien,
 Maar dunkt het u niet goed daar and're mee 't ontrijven
 Zoo bidd' ik u dat gij wat in de hoogte wilt blijven,
 Ik vrees' indien ze u slechts kosten komen bij,
 Gij zoudt gevangen zijn en dapper in de lij.
 Ik waarschuw u, en wilt gij mij nog niet gelooven,
 Zoo ziet eens hoe dat hier zoo deerlijk is verschoven
 Zoo nauw bewaard en in perikel van de dood
 Het licht van onze eeuw, die brave Huig de Groot,
 Wiens loffelijk gerucht de wereld overdondert,

Wiens treffelijk verstand van ieder wordt verwonderd.
 Wie zal beletten nu dat haat en onverstand
 Niet en verdelgen dit sieraad van Nederland?
 Ach, ach, was 't in mijn macht, ik waagde graag mijn leven
 Om aan mijn vaderland een zulken man te geven,
 Een zulken man zeg ik die niet heeft zijns gelijk,
 Die smijt het wreed geval zoo klakk'loos in het slijk.
 Een zulken man, helaas! wordt nu geworpen neder,
 Daar men om wenschen maar niet licht zal krijgen weder.
 En belgt u niet mijn heer, indien een slechte maagd
 Die uw verheven geest op 't allerhoogst behaagt,
 Haar pen zet op 't papier, wiens hart u meer is gunstig,
 Als wel haar schrijven is geleerd, gesierd of kunstig.
 En dat ik van uw lof het grootste deel zwijg stil,
 Gelooft het is van vrees, en geenszins door onwil.

AAN DEN HOOGGELEERDEN HEER HUGO DE GROOT,
 na zijn welgelukte uitkomst

Zoo aangenaam is ons de Zon niet als zij neer
 Haar stralen schiet, na lang bedompt en mottig weer;
 Zoo aangenaam komt ons geen strookend windje tegen
 Als wij onlustig, zwoel, met hitte zijn verlegen.
 Zoo aangenaam is niet een hart na lange jacht
 Het water aan de beek, als mij uw onverwacht'
 En blijde uitkomst was. O licht van onze tijden!
 Van duizenden, die in uw lukloos luk verblijden,
 Derf ik vermetelijk wel tarten d'allermeest,
 Die in grootachting heeft, uw Grooten naam en geest:
 En d'allerblijdste lonk, die mij 't geluk kan geven
 Is, dat ik u nog eens mag spreken van mijn leven.
 Waar tintelt nu uw glans? waar straalt de schoone zon,
 Daar Hollands weeke oog niet tegen zien en kon?
 Helaas! wel ver van ons. — Een schat van grooter waarde
 Lag onlangs bij geval vertreden in der aarde,
 Daar Holland schratste in, maar met Esopus haan
 Voor dierbaar diamant verkoos een gerstegraan.

Met dit juweel moogt gij nu, Frankrijk! wel gaan pronken,
 Het schittert om en om van wijsheids heldre vonken.
 En gij, heer Koning! d'allerbraafste koningszoon,
 Dit 's u een rijke bagg', en parel aan uw kroon,
 Dat zulk een feniks, daar de wereld af verwondert,
 Wiens weerga mogelijk in geen duizend jaar opdondert,
 Zoekt heul aan u, ja komt zich geven in uw hand,
 Ontvlucht de banden van zijn eigen vaderland.
 Maar zoo de peper blijft haar meeste reuk besloten
 Totdat ze met geweld aan stukken wordt gestooten,
 De ruikende kamille kruipt bij de aarde heen
 Totdat ze met den voet van iemand wordt vertreên;
 Zoo gij, die tot een roem van Holland zijt geboren,
 Zoudt nauw te vinden zijn en waart gij niet verloren.
 't Is altijd zoo geweest, dat nimmermeer een Sant
 Verheven of geëerd werd in zijn eigen land.

**Mijn hart jaagt in mijn borst: ik kan den geest niet weren,
 Die mij berst uit den mond en doet mij profeteeren,**

Dat ik op	Hoogheids top
Zie geraakt	
Dien de nijd	En de spijt
Heeft gelaakt,	
't Overvloed	Van zijn spoed
Zal geen end	
Hebben bij	't Geen daar hij
Mee ontrent.	
Ook zijn eer	Meer en meer
Door de faam	
Maakt vermaard,	En verklaard
Zijnen naam	
Als zijn lust	Zoekt de rust
Van de dood.	
Zijn geslacht	Zal geacht
Worden Groot.	

AAN JUFFROUW JOHANNA COMANS.

(Daar ten eten zijnde op een roemer geschreven).

Kon ik zonder wee of smart
 U doen kijken in mijn hart,
 Gij zoudt, meer als gij verwacht,
 Zien hoeveel dat ik u acht,
 Daar ik 't allerminste van
 Op dit glas niet schrijven kan.

AAN DEN GELEERDEN HEER JACOB CATS.

Toen gistren Phoebus had zijn afgemende paarden
 Gelaten uit den toom, en dat hij van der aarden
 Ging bergen in de zee zijn blinkend gouden hoofd,
 Toen dacht ik om hetgeen dat ik u had beloofd.
 Ik kreeg pen, inkt, papier, en zette mij tot schrijven,
 Ten eerste wou het boek niet open liggen blijven.
 De pen moest zijn versneên, en 't pennemes was plomp,
 In plaats van pen sneed in mijn hand een diepen slomp.
 't Papier sloeg kladdig door: in d' inkt was gom noch luister.
 'k En had geen snuiter, en mijn kaars die brandde duister.
 De zuster van den dood die sleepte mij naar bed.
 Dus, o geleerde vriend, zoo werde ik belet
 Tot mijnen besten, want misnoegen kwam gevlogen,
 En bracht mij in den droom de verzen voor mijn oogen,
 Heel kreupel, mank en lam. De schamper bleeke nijd
 Riep spotsgewijs: gij meent dat gij Homerus zijt.
 De zwarte laster kreet: gaat heen, wilt mededeelen
 Uw ongerijmde rijm, 't zal ieder haast vervelen.
 Toen kwam bezinning na; die zei: houd ze bedekt,
 Zoo wordt gij niet benijd, gelasterd, noch begekt.

AAN DENZELVEN.

Nevens die gelukkig leven
 Heeft mij God een plaats gegeven.
 Want geen rijkdoms overvloed,

Nog geen schrale arremood,
 Daar de vrome christenmenschen
 Met de wijze man om wenschen,
 Dat is juist mij toegevoegd.
 Anders luk mij niet en wroegt.

Niemand's voorspoed doet mij pruilen,
 Want ik wil met niemand ruilen.
 Niemand is er dien ik haat,
 Mij en gunt ook niemand kwaad.
 'k Nut met smaak mijn drank en eten.
 'k Ben door laagheid niet vergeten,
 Noch door hoogheid niet benijd
 Onder mijns gelijken tijd.

Dit, ja, meer zoo durf ik roemen,
 Dat ik veel mag vrienden noemen,
 Die door haar gezwind verstand
 d' Eer zijn van ons vaderland.
 Maar gij, bloeme van de Zeeuwen!
 Overal zoo ga ik schreeuwen:
 'k Ben doe meest van 't luk gediend,
 Doe 't mij Cats gaf tot een vriend.

MARIA TESSELSCHADE ROEMERS VISSCHER.

1594—1649.

ONDERSCHIED TUSSCHEN EEN WILDE EN TAMME ZANGSTER.

(ter eeren van de jonkvr. Maria Pilt, uitnemende zangster.)

WILDE ZANGSTER.

Prijst vrij den nachtegaal,
 Als hij u menigmaal
 Verlost, en schatert uit:
 Een zingend vedertje en een gewiekt geluid;
 Wiens kwinkeleeren zoet
 De ooren luistren doet

Gauw, naar het tiereliertje
 Der vlugge luchtigheid van 't oolijk, vroolijk diertje.
 Wiens tjilpend schrill geluid,
 Gelijk een orgel fluit,
 Veel losse toontjes speelt,
 En, met één tong alleen, als duizend tongen kweelt.
 Zijn hooge en lage zwier,
 Met liefelijk getier
 Van 't helle schelle zoetje,
 Vermeestert al 't gezang van 't zingend springend goedje.
 Een diertje, wiens gelaat
 In zeldzaamheid bestaat,
 Omdat het niet en heeft
 Als zang, die maar een maand in 't gansche jaar en leeft.
 Maar 't meeste wonder, dat
 Zijn roem ooit heeft gehad,
 Is, dat zoo kleine leden
 Herbergen zulk een kracht van die luidruchtigheden.

TAMME ZANGSTER.

Maar, wilde zangster! zwijgt
 En naar uw adem hijgt,
 Uw tjukken heeft geen klem;
 Noch komt niet bij den aard van Rozemondjes stem.
 Die naar een liever trant
 Doet luistren het verstand,
 Met wisse maat en snikjes,
 Die vriendlijkheidjes sluit in vaster tonenstrikjes.
 Wiens rede stem vertaalt,
 En waardiger onthaalt
 De geestjes van 't gehoor:
 En hipplen doet de ziel van 't hartje tot het oor.
 Als zij met grof gedreun,
 En dan met teêr gekreun
 Van minnelijke treken,
 Doet onderscheidenlijk verscheiden tongen spreken.
 Geen veelheid ons verveelt,
 Hoeveel haar keeltje kweelt:
 Maar eenen verschen lust
 Bekoort het grage oor, als 't maar een snikje rust.
 't Is zeldzamer geneugt,

Die staag op nieuw verheugt,
 Geen stemmigheid zoo lustig,
 Als deez', die zomers is en 's winters even rustig.

OORDEEL.

Een ieder oordeel nu
 Van Nachtegaal en U,
 Wat een gelijkenis
 Het ijdel galmen bij dit woorden zielen is.

VERSCHILLENDE TONGEN.

(In antwoord op de vraag der Amsterdamsche Kamer: Wat beste en slimste tongen zijn?)

De beste tong, die stemmen smeedde,
 Was Gode lof, den menschen vrede;
 Die zwiġgend meeste deugden toonde
 Was die met vier d' Apostels kroonde;
 Die allersnoodst op aarde wracht,
 Was die den mensch tot afval bracht;
 De booste sprak in 't Hemelrijk:
 Mijn macht zij d' hoogste macht gelijk!
 In hun sticht God zijn heerschappijen,
 Die met 't doen 't geloof belijen.
 Schijn, als een drog- en dwaallicht, leidt
 Wie dat haar volgt ter duisterheid.
 De vrome zielen te belagen,
 Kan Hollands zachte grond niet dragen.
 De Roomsche Geus het smeekend blad
 Tot Brussel onderteekend had,
 Zoowel als d' ander, en verzocht er
 's Lands vrijheid bij aan 's Keizers dochter.
 Den muiter, die gerustheid haat,
 Loost altijd een geschikte staat.
 Daar d' eene burger 's anders muren
 Verkracht, die stad en kan niet duren.
 Geen aardsche God, of hij wordt bij
 Den eed verknocht, meer — schutterij;
 De leeraar, die dien komt t' ontlitsen,
 Hij kerft het snoer der zeven flitsen.

DEUNTJE.

(Aan Huygens.)

Klaas zeide tegen Trijn: «wat doe je weêr te mis,
 Bij dit brooddronken volk, de schatters van de visch?»
 Trijn zei: «mijn lieve man, zij hebben 't rechte Noord
 Van Sinte Pieters schip, daar raakt niet buiten boord;
 Zij hebben 't Roer en Stuur, uw volk zeilt bij de gis:
 Ik hoor de waarheid, Klaas, en gij hoort altijd mis.»

LAURENS REAAL.

1583—1637.

MAAGDENKLACHT.

Lindelommer! wilt vrij melden,
 Als mijn herder hier eens rust,
 Ik uw blaadjes heb gekust.
 Klapt vrij, bloempjes dezer velden!
 't Geen ik hier aan u beken:
 Ik mijn herders eigen ben.

Als zijn lammetjes hier grazen
 Op uw korte zoete gras,
 Zegt het hem, ik er ook was,
 Om mijn lieve lust te azen;
 Zegt, terwijl zij knabblen zoet,
 Ik hem vlecht een' rozenhoed.

Rozen waren mijn gedachten,
 Die ik met mijn haar bewon,
 Toen de stralen van de zon
 Mij de kleinste hitte brachten;
 Al mijn zuchtjes drongen voort,
 Zonder dat ik sprak een woord.

Doch de traantjes van mijn oogen
 Borsten uit door liefd's geweld,
 Rollend langs 't begraasde veld,
 En zoo naar mijn herder vlogen,
 Toen mijn kransje was gereed,
 Dat aan hem wel was besteed.

Mocht ik nu mijn krans van rozen
 Stellen op zijn lieflijk hoofd,
 Dan zou 't immers zijn geloofd,
 Dat ik d'herder heb verkozen;
 En of 't niemand looven wou,
 Met mijn mond ik 't zeeglen zou.

Als mijn lief zijn vee gaat weien,
 En hij op zijn rietje fluit,
 Andre weimans komen uit,
 Kan ik, laas! mijn lust niet peien!
 Doch 't en waar uit loutre schaamt,
 'k Zei wat meer dan mij betaamt.

Herder! doet gij mij niet krijgen
 Daar ik lang naar heb gewacht,
 Zoo zal tonge noch gedacht'
 Kwalijk langer kunnen zwijgen;
 Wij verkiezen alzoowel
 Als een herder of gezelschap.

Dikmaal wensch ik mij veranderd
 In een lam of geitje teêr;
 Want dan zou mijn waarde heer
 Mij ook streelen nevens d'ander,
 Als hij doet zijn lieve vee;
 'k Wensch mij in 't gezelschap meê.

Lieve vee, gedooft mijn kwellen,
 Klapt, als gij mijn herder ziet!
 Schaduw, klaag hem mijn verdriet!
 Boomen, wilt het hem vertellen;
 Liever ik hem zelven spraak',
 Daar ik, arme wicht! naar haak.

Wind, die al 't geboomt doet drillen,
 Zeg hem, wat gij hebt gehoord,
 Alles wel van woord tot woord,
 Opdat hij mijn klacht mag stillen;
 Ruischt met zulk een zoeten toon,
 Dat ik weêrliefd' krijg tot loon!

GRAFSCHRIFT OP CORNELIS JANSZ.

Hier rust de Held, die van zijns vijands schepen,
 In zevenmaal kwam zeven vlaggen sleepen,
 En gaf voor 't lest op twee zoo dapper vonk,
 Dat de eene van hem vlood, en de ander' bij hem zonk.

CASPAR VAN BAERLE.

1584—1647.

LOFDICHT OP HET EEUWIG STROOMENDE BEEKJE DER BAECKEN, op Scheivliet, te Beverwijk.

Beekje, daar het duin haar droppen
 t'Saam vergadert in een bron,
 Als zij met haar witte toppen
 Glinstert in de morgenzon.

Beekje, opent al uw ad'ren,
 Die verholten gaan door 't zand;
 Wilt op mijne komst vergad'ren
 Al de stroompjes van het land.

Streelt mijn opgetogen zinnen,
 Met uw heldren waterval,
 Zoo zal ik uw lof beginnen
 In het hazelaren dal.

Beekje, al de zeegodinnen
 Brengen in uw beek haar nat;
 Al de traantjes van haar minne
 Zoeten in uw waterbad.

Had Apollo willen loopen
Naar zijn Daphne bij uw stroom,
Nooit en waar zij weggeslopen,
Of veranderd in een boom.

Had Narcissus, schoon van wezen,
Zich gespiegeld aan uw boord,
Nooit en waar hij zonder vreezen
In zijn eigen liefd' versmoord.

Waar Leander hier gedompeld,
Als hij naar zijn Hero keek,
Nooit en waar hij overrompeld
In de golfjes van deez' beek.

Al de dropjes, die daar dringen
d'Een op d'ander door den steen,
Doen de minneartjens springen
En verkwikken al ons leên.

'k Zie een dropje van meedoogen,
'k Voel een straaltjen van uw gunst;
'k Zie een dropje, dat de oogen
Leert de zoete lonkjeskunst.

'k Zie een straaltje vol van vrede,
'k Zie een straaltje van verstand,
'k Zie een straaltje van goê zeden
Loopen uit het gulle zand.

Beekje, als men u ziet vloeien,
Als men hoort uw zoet geruisch,
Voelt men al zijn geestjens gloeien,
En verhuizen druk en kruis;

Hier is 't beekje der poëten,
Niet in 't liegend Griekenland:
Hier heeft Perseus' paard gesmeten
't Hippokreentjen uit het zand.

Hier heeft Hooft gescherpt zijn veder,
Als hij wrocht zijn krachtig dicht;
Hier zat Vondel dikwijls neder,
Als hij, van der aard gelicht,

Drong omhoog door al de wolken,
Boven bergen, boven locht,
En verliet de aardsche kolken,
Van dit beekjesnat bevocht.

Dit is 't beekje, daar de Baecken
Van het vrouwelijk geslacht,
Altemet haar kransjens maken,
Vol van geur en deugden-kracht.

Lachjens, kusjens, lieve woordjens,
Lusjes zonder arg of list,
Groeien aan deez' waterboordjens,
Haat en nijd wordt hier gemist.

Beekjen vol van minlijkheden,
Beekjen vol van allen lust,
Vloeit in alle eeuwigheden,
Nooit verdroog' uw vochte kust!

Sleept het leven van de Baecken,
Alzoo lang als gij hier loopt;
Wilt niet eer uw stroomen staken,
Voor dat Baeck zijn leven sloopt.

Dan zal Phoebus met zijn stralen,
Al uw dropjens, al uw nat,
Opwaarts bij de sterren halen
Boven d'oude Bever-stad.

DANK AAN DE AARDIGE TESSELSCHADE.

Gelukkige Zale, daar 't weeuwtjen in spookt,
 Gelukkige schouw, daar 't zelden in rookt!
 Wie schildert u dus, wie stelt u ten pronk?
 Wie maakt u dus kruidig, dus aardig, dus jonk?
 Is Flora gevallen uit Juno's paleis?
 Is Pales in aantocht? Is Ceres op reis?
 Heeft Hebe gevlochten dit trotsche Festoen?
 Pomona getempert het rood met het groen?
 Neen, 't is noch godinnen met goden hun vond;
 Zelfs staan zij verbaasd, en zij zeggen in 't rond:
 De wasdom is ons, maar die kunst van een hand,
 Die zelve den nijd door haar geest heeft vermand.
 Ik zie, zeide Ceres, mijn lof en mijn halm;
 Ik hoor, zei Pomoon, mijner bladeren galm,
 Ik riek, zeide Flora, de vrucht en de blom,
 Die 't zonnetje van 't Oost trekt westewaarts om;
 Ik voel, sprak Juventa, mijn appeltjens rond;
 Ik proeve sprak Pales, mijn pruimpjens gezond.
 Doe zei de poet: 't is Tesseltjens doen,
 Die het oude maakt jong, de steenen maakt groen.
 O Tessela! leeft, van de Goden gekust,
 Die al de vijf zinnen kunt geven haar lust.

Op 'thuis te Muiden, in den pruimentijd, 1639.

BRIEVEN.

I.

Eerbare, verstandige, liefvallige juffrouw en vriendinne, G. Rombouts. —
 Menschen zijn aan menschen dankbaar met der harten, met woorden, en
 met werken. Met alle drie zeg ik UE. dank voor het milddadig onthaal
 van mij en mijne kinderen. Dat UE. het hart konde zien, zou daarin
 aanschouwen een versche gedachtenisse van de weldaad van UE. moeder
 en UE. ontvangen, met de vurige genegenheid om die bij alle gelegenheid
 aan UE. en den uwen te vergelden. De woorden van mijne schuldige
 dankbaarheid uit te spreken, begeven mij, en daarom bekommer ik mij,
 gestadig aan, middelen te vinden, waardoor ik dezelve metterdaad en met
 werken zal kunnen bewijzen. Zoo lang het huis te Langerode zal staan,

omringd met zijn plantage, zoolang haren ingang zal beschaduwd worden van de dichte lindeboomen, zoolang hare noordzij bezet zal blijven met de hooggestegen abeelen, zoolang haren uiterdijk bespoeld en bekabbeld zal worden van den ouden en vermaarden Rijn, zal in mij niet versterven de heugenis van uwe weldadigheid, mildigheid, goedhartigheid, onlangs mij betoond. Ik ben in UE. schuld zoo diep ingelaten, dat ik geen rantsoen kan vinden genoegzaam om mij daaruit te lossen, tenzij UE. beleefdheid mij die vergete en kwijtschelde, met welke hope ik mij tegenwoordig alleen kan troosten. Van dage, vroeg in den morgenstond, liggende op mijn rustplaatse, en mij vermakende met het overdenken van uwe voorzeide deugden, kwam mij te voren onze reize naar der Goude, Schoonhoven, en Oudewater. Mij docht, dat ik nog reê langs den plezierigen Vliet tusschen de wilgen ter wederzijde; ik zag voor mij staan die vermakelijke en vriendelijke tuintjens van Slupik, die jaloersch waren van uwe vriendelijkheid; ik zag de uitgestrekte markt binnen der Goude, die ons zag gaan, druipende van het zomerregentje, waarmede Juni UE. om redenen (die ik verzwijgen zal) heeft willen vereeren; ik ontzette mij door het herdenken van den IJseldijk, van fruitboomen zoo dicht bezet, dat de stralen van de zon UE. niet konden letten; ik beeldde mij in nog te zitten onder het ondichte manteldak. Doch alle deze ingebeeelde vreugd verdween met den slag van 7 uren, die mij vermaande op mijn lesse te denken, en mij niet te flatteeren met een ijdele en vergankelijke vreugde. Toen wij van UE. 's Maandags scheidden, waren wij vóór één uur binnen Amsterdam, vonden alles t' onzen huize wel en in goeden doen, de Heere zij geloofd! — Juffrouw Reaal is ook aan de betere hand, UE. vrienden zijn allen door Gods genade te passe. Vermaant Huibert, uw nabuur, dat hij bij gelegenheid denke op de turf, daar ik hem van gesproken hebbe. Ik zende UE. hiernevens een doosken met wat lieflijkheid en zoetigheid, daar UE. waarde moeder en zoete kinderen ook van zullen deelachtig worden. Neemt het voor lief; 't wordt gezonden met een goede meening, uit een hart tot UE. en alle de uwen zeer genegen. 't Is ook noodig, dat UE. de zoetigheid van uwe manieren en goeden aard onderhoude met eenig zoet en liefelijk voedsel, om door de bijwoning van diegenen die u en heur aanzien, niet te veranderen van aard en manieren en genegenheid tot diegenen die UE. wel willen. Zijt dan den almogenden God met uwe lieve moeder en kinderen bevolen, en groet die van mijntwege. Ik gebiede mij, met mijne kinderen, tot uwer beider dienst. Vaartwel. In Amsterdam, den 22 Juni 1639.

Eerbare, discrete juffrouw,
Geertruda Rombouts weduwe,
resideerende op 't huis te
Langerode in Alpshoorn.

UE. zeer toegedane vriend
en dienaar,
CASPER BARLÆUS.

II.

AAN JUFFROUW VAN WICQUEFORT (1641).

Hier is eergisteren wat vreemds voorgevallen bij den olifant, die hier te zien is, en nu, zoo ik versta, te Leiden is. Een zekere vrouwe, die hem kwam zien, werd in het gedrang haar zilveren sleutelriem benomen. De vrouwe roept en schreit: «mijn sleutelriem wordt mij daar gestolen; ik heb er nog straks mijn hand op gehad!» De man, die den olifant laat zien, zeide tegen de vrouwe: «beloof den olifant een tonne biers, hij zal u den dief wijzen.» De vrouwe zeide: «ik heb zooveel gelds niet bij mij, maar ik heb vier schellingen bij mij, die wil ik hem geven.» De man zeide tegen den olifant: «hier is een zilveren sleutelriem gestolen: zoo gij den dief kunt vinden, gij zult vier schellingen hebben, daar zal ik u wat lekkers voor koopen». Men sloot dadelijk de deur toe, daar hij te zien was; daar waren over de 200 menschen in. De olifant gaat rondom en raakt elkeen, zonder iemand te vergeten, met zijn snuit al riekende. Daar hij bij den dief kwam, gaf hij den dief met zijn snuit een slag op zijn hoofd. De dief, die eerlijk van habijt was, protesteerde van ongelijk, zeide onschuldig te wezen, en dat men in zoo zwaar een zake geen beest behoorde te gelooven. De man van den olifant zeide tegen het beest: «Hansken!» zoo noemt hij hem, «de man, dien gij aanwijst, zegt dat hij den sleutelriem niet en heeft; gij hebt gemist, zoek nog eens.» De olifant gaat weêr rondom en riekt elkeen; komende bij denzelfden dief, geeft hem weêr een harder slag. De dief ondertusschen laat den sleutelriem stilletjes neffens hem neervallen en verschoof. De olifant steekt zijn snuit naar den vloer en licht den sleutelriem voor al het volk op. Daar wilde men den dief vasthouden: maar werde verbeden; men liet hem uit, en de olifant kreeg vier schellingen en speelde voort. Dit is waar.

DANIEL MOSTAERT.

(† ± 1640).

Uit den «Zendbriefschrijver».

Laat het schrijven zoo onderscheidenlijk en versierd zijn, als mogelijk is, zoo zal 't nochtans niet prijswaardig wezen, indien 't niet gevoegd is naar het voorstel, daar men van handelt. Want dit deel wijst, boven alle andere, de kunst en 't oordeel des schrijvers aan, en is boven dezelve noodig, om te bekenen 't einde of wit, dat men voor heeft. Hier vóór heb ik gezeid, dat het einde van 't schrijven in 't algemeen het vroedmaken is: maar om iemand iets vroed te maken, en is geen ding krachtiger, als verstaan hebbende den aard, de gewoonte, de hartstochten en de oorzaken, waar door men beroert, denzelven zoodanige bewegingen te geven, als 't werk vereischt. De menschen worden aangezien, of elk in 't bijzonder, of veel te zamen, als een volk, een landschap, een heirleger, een staat. En gemeenlijk is de aard en de gewoonte der gemeenten zoodanig, als de gesteltenis der lichamen, of d'instelling van den staat is, daar dien meê bestuurd wordt.

Van den aard der volken van Athene, Lacedemonië, Cartago, en andere ouden zal ik niet spreken, maar handelen van de staten van onze tijden, en van 't geen tot mijn voornemen dient, zoover als mijn kennis reikt.

Aan de poorte van Constantinopel, gelijk als de Turken de genegenheden behouden hebben van haren Scytischen oorsprong, en dat rijk op geweld en wapens gegrond is, zoo moeten de handelszaken daar beleid worden met dreigementen en stoffingen, en worden geëindigd met koopingen en verkooping. En al haar vernuft en kunst is, de zwaksten door vreeze tot het wijken te brengen, of de kwellling met geld af te koopen. Aan de hoven der christenprinsen, hoewel 't belang de krachtigste en eigenste plaats van 't vroedmaken is, zoo worden nochtans in alle handelingen voorgewend titels van rechtvaardigheid en eer. Maar onder de Christenvolken is de manier van leven en van 't handelen der zaken zeer verscheiden. Want in Duitschland, in Polen, en in alle die Noorder landen gebruikt men een lange wijze; men overvloedt daar in titels, gewoonte en redenen; de gewoonten worden daar onderhouden naar de regelen der oudheid: elke zaak wordt daar uitgevoerd met voorbereidingen en staatsie. In Frankrijk heeft men zin in eenvoudige, vrije en vriendelijke handelingen; 't handelen geschiedt daar overal, en t' allen tijden, zonder voorbe-

reiding. Hunne bedingen zijn schielijk, haastig, snel; hunne raadslagen heet en stout. In Spanje staat men naar orde, betamelijkheid en deftigheid; men wendt daar voor glimpige titels van godsdienst en geweten; men maakt daar een ontleding van woorden, zaken en personen. In Italië heeft ieder hof zijn eigen gewoonte en wijze. Van deze algemeene waarnemingen zal ik dalen tot die van bijzondere personen, waarin men ten eerste let op den burgerlijken staat en gelegenheid van een ieder, of hij rijk of arm, edel of onedel, in staat of waardigheid is, 't zij geestelijk of wereldlijk, of hij een onderdaan of prins is, en van wat hoogheid. Daarna op 't beroep, geleerdheid, ouderdom en het opzicht, dat er is van den eenen persoon tot den anderen, de gelijkheid van staat, hoogheid of laagheid, de overeenkoming of 't onderscheid van 't voor-nemen, van oefeningen, van jaren, de verwantschap, de vriendschap, het gemeen of verscheiden belang, en diergelijke andere behoorlijke inzichten; en naar deze uiterlijke hoedanigheden, wordt de wijze en welbetamelijkheid van 't schrijven gepast. De gelijkheid wordt aangemerkt in den personen, of in allen deelen, of met weinig verschils van elk derzelve, en tusschen deze wordt onderling door beleefdheid een zekere manier van nedrig spreken gebruikt; gelijk tusschen geestelijke personen of prinsen, die weinig in staat verschelen. Of zij wordt aangemerkt naar den titel of gemeene waardigheid; maar met een merkelyk onderscheid, of van edeldom, of van macht, of van eenige andere hoedanigheid. In welken gevalle diegene, die hoogst is, bejegend wil wezen met dat voordeel, al gelaat hij zich tevreden te zijn met de gelijkheid. Welke manieren, alzoo ze van zeer spitszinnige opmerking zijn, zoo moet men daarin met zoodanig een bescheidenheid te werk gaan, dat men genoeg doet aan alle de voor-zeide opzichten. En daar de titel gelijk is, daar moet de mindere eenige woorden van vernedering, en deemoedige manieren van spreken gebruiken. Die in anderen deelen met voordeel bejegend wil wezen, moet plicht-plegen met minnelijke en beleefde manieren, opdat men die voldoening, die in 't een ontbreekt, in 't ander ontvange, en de bitterheid door een weinig zoets verdreven worde. En ofschoon deze dingen zouden mogen schijnen van kleinen gewichte, zoo moet men nochtans weten dat in diergelijke waarnemingen en opmerkingen een groot deel van de bekwaamheid eens secretaris bestaat. Maar een lager moet aan een hooger, naar zijnen staat, meerder of minder bewijs doen van ontzag, eerbieding, vernedering en godsdienstigheid van woorden; verheffende zijn stijl en dien versierende, naar de grootheid en waardigheid van den persoon, daar hij aan schrijft, eer wijdloopigheid, dan deftigheid en ingebondenheid en korthed gebrui-kende. Waarvan hierna, daar ik van de deelen der zendbrieven spreken zal, reden gegeven zal worden. Een van hooger schrijft aan een ander van

lager staat, en die bij hem veel verkeerdt heeft, met een eenvoudigen en effen stijl, toonende zijn begeerte om hulp te doen, en 't zijnen voordeel macht te gebruiken; doch met korthed en waardigheid: zulks nochtans, dat hij van zijnen ernst en strengheid wat late vallen, en 't gebruik van zijn oppervoogdij ontveinzende zich goedertieten en minlijk toone. Dat men onderscheid moet maken in de maniere van 't schrijven, naar 't onderscheid der personen, ziet men daaruit, dat wij die van ons huisgezin en ons minder gewoonlijk bejegenen met gemeene woorden, zoo ze ons in den mond komen; zonder ons daar op te bereiden, of te bedenken; maar met personen van aanzien en met heeren spreekt een ieder voorbedachtelijk, ordentlijk, met keur van woorden en begrippen. Gelijk tusschen personen van verscheiden staat, een andere welbetamelijheid verzocht wordt in eenen geestelijken, een andere in eenen wereldlijken persoon; want aan den eenen schrijft men met meerder matigheid en ontzag, en aan den anderen veel lossen en vrijer. Met geleerden mag men gebruiken geleerde manieren van spreken, spreuken en versiersels, die met den ongeleerden belachelijk zouden zijn. En 't heeft een bevallige aardigheid, dat men woorden en voorstellen gebruikt, naar d' oefening en wetenschap van dengene, daar men aan schrijft, gepast; gelijk aan poëten van gedichten, aan filosofen van wijsheid, en aan rechtsgeleerden van wetten, gelijk Cicero doet aan Papirius, Cassius, Valerius, Trebatius. Alzoo ook als men schrijft aan personen van staat, handelt men van zaken der gemeene bestiering; aan vrienden, en daar wij gemeenzaam met zijn, van huis en huiszaken. Met hovelingen gaat men te werk met een hoofsch gelaat en hoofsche praat, en met eenige kunstige en meesterlijke trekken; tegen krijgslieden gebruikt men ongeveinsde, ronde en vrije redenen van oorlog. Die in beleefdheid overvloeien dien smaakt het, dat men hen daarin zoo voldoet, als zij anderen; de zwaarmoedigen en deftigen hebben een walge van aardigheid en ijdelheid. Van gelijken vereischt de jonkheid eenen anderen stijl als de bejaardheid. De jongeling schept vermaak in de dartele praat, in bloemen en in groente, dat in hem te verdragen is, omdat de volgende jaren deze gebreken of overvloed in hem vanzelf verbeteren. De mannelijke jaren hebben zin in een gedrongen taal, daarin niets te vergeefs en zij; in een deftige, gezuiverde, beteekenende, duidelijke en opmerkelijke manier van spreken. Een oud man is langzaam en femelig, en zoo traag in 't schrijven, als in zijn handelingen. Maar de innerlijke hoedanigheden zijn zeer kwalijk af te meten, vermits de geveinsdheden, die ten hove omgaan. Doch de ontdekking derzelve is van zeer grooten gewichte. Die te willen afnemen uit de gesteltenis der lichamen, in dewelke of de gele of zwarte galle, of de vochtigheid d' overhand hebben, gaat niet vast. De grooten en machtigen, hoe bedekt zij zich houden en wat kunst zij

gebruiken, en kunnen nochtans hunne neigingen en zeden zoo zeer niet verbergen, of men wordt ze door ervaring (alzoo hunne werken hen melden) dagelijks gewaar. Gemeenlijk ook willen de rijken en gelukkigen, omdat ze anderen in macht te boven gaan, dezelve ook overwinnen in andere dingen; want zij laten zich voorstaan, dat ze wijs en tot alle dingen goed en bekwaam zijn. Maar onder deze zijn die vooral ondraaglijk, die van lage tot hooge ambten en staten geklommen zijn, zonder eenige deugdsoefening. Weshalve men met zoodanigen tengerlijk te werk moet gaan, hen prijzende en zich gelatende, alsof men in henlieden vele goede hoedanigheden merkte; want of zij ze schoon in zich zelve niet en erkennen, en ook weten dat zij ze niet en hebben, zoo dunkt hen niettemin, dat ze de waarde derzelve in hunne handen hebben, en te grooter zijn om hun rijkdom en geld. En dewijl zij zien, dat ze om hunne rijkdommen geëerd worden, zoo ijveren ze, om nog grooter te verzamelen: lokkende 't gemeen volk tot hen, meer door 't stoffen en roemen van hunne rijkdommen, als door milddadigheid. De edelen zijn min vrek als dezen, maar eergieriger, en hebben, alzoo ze veel spullen, altijd te denken op nieuwe winningen, om opnieuw te kunnen spullen. Daarom is de gemeene plaats van vroedmaking, op dezelve gepast, 't belang, de lof, en d' eer der woorden. De jaren of ouderdommen hebben ook hunne genegenheden en zeden; want de jongelingen zijn licht in 't gelooven, toezeggen en betrouwen, worden ook licht moeilijk; zijn bereid tot gramschap, twistig, onlijdzamig, letten meer op eer als op voordeel, hebben altijd goede hope, zijn grootmoedig, omdat ze geen gevaar uitgestaan hebben, en nog niet bedrogen zijn geweest, zijn vrienden der vrienden, begeerig naar omgang, gereed tot medelijden, hebben een grootdunkendheid van zich zelve, en hun zinnen strekken meer tot overdaad, als tot middelmatigheid; waardoor zij lichtelijk bedrogen kunnen worden, dewijl ze eens anders eenvoudigheid naar de hunne meten. De ouden daarentegen, voorzichtig geworden zijnde door lange ervaring, gelooven niemand, vertrouwen niemand, twijfelen, en maken zwarigheid in allen zaken, duiden alles ten argsten, zijn koude, trage, twistige, kwelliche, gemelijke, bitse, vasthoudende vrienden, zijn altijd bezig om winning en voordeel te doen, willen altijd boven anderen geëerd en gezet zijn, om 't voordeel der jaren en wijsheid. Tusschen deze twee staat de middeljarigheid; meer of min, naardat ze naar d'eene of d'andere zijde is overhellende, hoewel somtijds in oude luiden zeden van jongelingen, en in 't tegendeel gevonden worden: maar ieder heeft een welgevallen in het spreken, dat naar zijne genegenheden en zeden gepast is. Ieder persoon dan, 't zij hij in staat, bediening, of ambteloos is, heeft zijn welbetamelijkheid, geregeld naar de fortuin, oefening en jaren, waarvan men in 't schrijven niet wijken en mag, zoo men niet wil geoordeeld worden van klein oor-

deel en verstand te wezen. Het schrijven moet ook gepast zijn naar de hartstochten; zoodat het aanlokke met hoopgevinge, afrade met vreeze, zich verblijde met den vroolijken, en met den droeven zich bedroeve: of men moet zich van deze hartstochten dienen tot die einden, diemen voor heeft, of zich matigende van gramschap, of daar in uitvarende, zoo het best voegt. En in 't algemeen, alzoo in een ieder een eigenliefde en liefkoozing van zich zelf is, boven waarheid; zoo is men gewoon in 't schrijven iedereen meer eer en ontzag te toonen, dan men hem inderdaad waardig acht. En derwijl een iegelijk geprezen en in achting gehouden wordt, om eenige bijzondere hoedanigheid, of om zijn edelheid, of om zijn geleerdheid, of om zijn dapperheid, zoo kan men, hem daarmede gestrookt hebbende, lichtelijk bekomen 't geen men begeert. Dies helpt het vinden der hartstochten, en zich daarvan te kunnen dienen, merkelyk tot het winnen der gemoeden. En niemand is lichter te verwinnen, als een ijdel mensch, die zich voedt met rook, lichtvaardigheid, en dingen van kleiner waarde.

Zoodanige aanmerkingen zijn noodig, om zich, in 't schrijven, te voegen naar de welbetamelijheid en smaak der personen. Maar niet min is er gelegen in 't passen des stijls tot de stoffe, zoodat men de deftige zaken met deftigheid, de kleine en geringe slecht en eenvoudig, ernstige ernstachtig, en de boertige aardig en genoeglijk schrijve. Alzoo moet men den stijl naar de hoogte des onderwerps ook verheffen, naar de middelmaat matigen, en naar de nederigheid verlagen, zooals 't de zaken vereischen. Uit zulk een verscheidenheid des gebruiks en t' samenstelling der woorden, ontstaan verscheiden manieren van spreken. Cicero en wil niet, dat er meer zijn als drieërhande, zeggende dat die welsprekende is, die de geringe zaken nedrig, de middelmatige matig, en de groote met een verheven wijs van spreken, handelen kan. Dit drieërlei slag van spreken, spruit uit drie oorzaken, namelijk uit de zaken, woorden en t' samenstelling derzelve, en heeft in 't schrijven tegelijk zijn opzicht tot de personen, die schrijven, en daaraan geschreven wordt. Want van geringe, slechte of lage zaken, en met lieden van lagen staat handelt men zeer laag met gemeene manieren van spreken. Maar als men handelt met personen van meerder staat, dan moet men in dezen vorm eenige scherpzinnigheid, eenige zedige leenspreuken, eenige gauwigheid en eenige gelijkspreuken gebruiken; de boerterijen en jokwoorden moeten daarin komen uit haar eigen aard, doch meest de stekende en min edele, die den blijspelen eigen zijn. De middelmatige verheft zich boven deze, en staat naar zoetigheid, aardige begrippen, geestige redenen, zedige bekleedingen, bevallijkheden, fraaie t'samenstellingen, en naar die edele scherp- en volzinnige spreuken en woorden, die onder geleerde lieden en hovelingen omgaan, en buigt of verheft zich, ten aanzien der stoffe of der

personen, of naar den lagen of naar den verheven vorm. Deze beurt zich omhoog, gelijk haar naam medebrengt, wordt verlicht door versiersels en figuren, wordt vergroot door zenuwen, kracht, overvloed en heftigheid; en gelijk de lage dient om te vertellen, bewijzen en onderwijzen, de middelmatige om te beschrijven en vermaken, alzoo dient de verheven, om de gemoeden te beroeren en kunstelijk om te zetten.

In alle vormen van spreken moet men zich wachten voor een verward zeggen, van al te veel opgesmuktheid, van oneigenlijkheid, van te veel vrijheid, gemaaktheid en overtolligheid.

JAN HERMANSZ KRUL.

† *na 1643.*

MINNELIED.

Ik ga zoo vaak, tot mijn vermaak, Aan 't beekje bij de linde; En dat alleen, omdat ik meen Mijn nimfje daar te vinde. 't Gebergt ten top, dat klim ik op, En ga door het bosschage, Waar echo meldt, en mij vertelt Zoo menig vrijerage. Doch 't is verdriet, als 't oog niet ziet, Waar hart en ziel naar haken;	Dat is het schoon, van uw persoon En rood gebloosde kaken. Uw lipjes teêr vermogen meer Als Phoebi gulden stralen, Dewijl, Mevrouw! des hemels dauw Komt op uw lipjes dalen. Ach, Herderin! mocht ik mijn Min Eens door uw lipjes blusschen, Een kleine zaak is mijn vermaak: Mijn nimfen eens te kussen.
--	--

OP HET AFWEZEN VAN MIJN GELIEFDEN VRIEND.

Schatert, kweelt met zoete vreugd En geneugt, Zoet gevogelt, pluimde dieren! Drijft de droeve fantasij Wat uit mij, Door uw vroolijk tierelieren.	Huppelt, springt, en schatert uit Zoet gefluit, Om mijn fantastieke zinnen (Door het heugelijk gekweel Van uw keel) Met vermaak te overwinnen.
--	---

Nu ik hier het woud alleen
Ga betreên,
Loopen mijn gedachten spelen,
Daar de eenzaamheid, mijn Vrind!
Mij in bindt,
Hoe de tijd mijn vreugd kan stelen.

Dat hij eenig mij verdrukt,
En ontruikt
Al mijn vreugd, mijn lust, mijn leven.
Wreeder strafheid, snelle tijd!
t' Mijner spijt
Zoudt gij nimmer kunnen geven.

Hier de een, en daar de aâr,
Van malkaâr
Afgezonderd en verscheiden,
d'Eene wijkt, de ander vliedt,
Waarom niet
In 't vertrekken met ons beiden?

Dies klaag ik mijn ongeluk,
Met veel druk,
Ruischend beekjen, waterstroomen;
Doch verzoet het wederom,
Nu ik kom
Rusten bij uw Wijker boomen.

Bralt Apollo aan de bron,
Met uw zon,
Moedigt het gediert om zingen;
Laat de fakkel van uw licht,
Met zijn schicht,
Door de groene telgen dringen.

Beekjes, boompjes, bloempjes meê,
Tierig vee
Heugelijk om aan te schouwen:

Tuigt doch eens, hoe komt het bij,
Dat gij mij

Moogt mijn zoetste vreugd onthouden?

Had ik hier, dien ik zoo vaak
Het vermaak

Van uw vreugde gaf te kennen:

Hij zoud' zien, dat inderdaad

Meer bestaat

Als ik ooit beschreef met pennen.

Nooit heb ik zoo zeer geroemd

Van 't gebloeit,

Van 't geboomt of Wijker beken,

Als de tijd nu metterdaad

Blijken laat,

Daar ik eenzaam uit moet spreken.

Al de kwelling, al de smart

Van mijn hart,

Al de sture, zure vlagen,

Die ik om uw afzijn lij,

Zullen mij,

Tot ik u weêr zie, doen klagen.

Schouw' ik met mijn oogen aan

Al de blaân,

Die de Wijker telgen sieren;

Wilgentakjes, die belonkt

En bepronkt

Worden op zoo veel manieren.

Al uw lieve lusten zijn

Zoet voor mijn;

Doch mijn vreugde zij onstelen:

Omdat ik mijn Vrind daarvan

Niet en kan

Eenig vreugde mededeelen.

UIT. «FAUSTINA, BLIJEINDEND'-SPEL.»

Wat is 't een zoete vreugd,
 Een wellust en geneugt,
 In zomertijd te aanschouwen
 De telgjes, groen van blaân,
 Die op hun struikjes staan
 In welige landouwen,

Daar 't pluimige gediert
 Zoo vroolijk tiereliert
 In schaâuw van groene boomen,
 Daar ruischend beek en bron,
 Begroet van morgenzon,
 Uitstorten hare stroomen,

Besprenge duin en dal
 En groen begraasden wal,
 Wiens versch ontloken spruitjes
 Een offer van hun geur
 Verspreien op de kleur
 Van bloemen en van kruidjes.

O koele watervliet!
 Gij, die uw drifjes schiet
 In kristallijnen stroompjes,
 Hoe liefelijk en zoet
 Speelt in uw watervloed
 't Gewemel van de boompjes,

Wier takjes dicht van groen,
 De stroompjes pronken doen
 Met vroolijk sieraden,
 Daar 't klare kristallijn
 Een spiegel schijnt te zijn
 Voor pronk van rozenbladen.

UIT. «ROSILION EN ROSANIERE, BLIJEINDEND'-SPEL.»

Hoe speelt en streelt de losse mensch
 Hier met zijn wellust en zijn wensch
 In tijdelijke zaken;
 Hoe holt en solt ons 't aardsch verdriet,
 Dat heden was, is morgen niet,
 Wat boven lag, kan onder raken.

't Geluk draait op een losse spil:
 Die heden heeft al wat hij wil,
 Die moet het morgen missen;
 Wie op zijn wensch zijn gissing maakt,
 Al eer 't gewenschte hem genaakt,
 Vindt hij zijne hoop vaak tegen 't gissen.

Een jonge boom in zomerlucht
 Vertoont somwijl een schoone vrucht,
 Doch eer men die zal plukken,
 Zal vaak een bui van windig weer
 De vruchten slaan van boven neer
 En doen des plukkers luk mislukken.

De schipper, die op zee bij nacht
 De gunst van weer en wind verwacht,
 Als sterren baken strekken,
 Als 't niet te hard waait noch te stil,
 Heeft wind en stroomen naar zijn wil,
 Ziet op een kort de lucht betrekken.

De stille baren opwaarts gaan,
 De felle stormen nederslaan,
 Die stond op stond verstijven,
 En doen bij duister nacht het schip
 Hier op een rots, daar op een klip
 Gansch tegen hoop des schippers drijven.

DIRCK RAFAELSZOON KAMPHUYZEN.

1586—1627.

MEISCHE MORGENSTOND.

Wat is de Meester wijs en goed,
 Die alles heeft gebouwd
 En nog in wezen blijven doet,
 Wat 's menschen oog aanschouwt!
 Die 's wereldds wijden ommering,
 Nooit uitgewaakt, bewaakt,
 En door gepaste wisseling
 Het zoet nog zoeter maakt.
 Nu is de winter, dor en schraal,

Met al zijn onlust heen,
 En d'aarde heeft voor deze maal
 Haar lijden afgeleên;
 Dies is de tijd weerom gekeerd,
 Waarin Natuur verjonkt,
 Haars milden Scheppers goedheid eert,
 En met zijn gaven pronkt.
 De Mei, wiens zoetheid zoo ver strekt,
 Dat zijn gedachtenis
 In 's menschen geest al vreugd verwekt,
 Eer hij voorhanden is;
 De Mei, het schoonste van het jaar,
 Daar alles in verfraait;
 De lucht in zoet, de zon schijnt klaar,
 't Gewenschte windjen waait.
 Het dauwtje in de koele nacht
 Wordt over 't veld verspreid,
 Waardoor de heel Nature lacht,
 En is vol dankbaarheid.
 De aard is met gebloemt' gesierd,
 Het bijken gaart zijn was,
 Het leeuwerikjen tiereliert
 En daalt op 't nieuwe gras.
 Het bloempjen dringt ten knoppe uit,
 't Geboomte ruigt van lof,
 Het veetjen scheert het klaverkruid
 Graag van het veldjen af.
 Elk diertjen heeft zijn vollen wensch,
 En kwelbegeert leit stil;
 Behalve in den dwazen mensch
 Door zijn verkeerden wil.
 De mensch, van ware deugden leeg
 En vol van zotten lust,
 Hem zelf en andren in den weeg,
 Vermoordt zijn eigen rust.
 Dit leven, 't welk alleen niet endt,
 Maar kort ook is van duur,
 En licht van zelf slaat tot ellend',
 Maakt hij zich dubbel zuur.
 't Vee wordt ontzield, zijn eind is snel,
 En zijn doodspijn niet groot:

De mensch, door menig zielgekwel,
 Sterft meer dan eenen dood.
 Ach! had de mensch (zoo waar zijn stand
 Vol hart en zinnevreugd)
 Of, zonder deugde, min verstand,
 Of, bij 't verstand, meer deugd!
 Ach! waren alle menschen wijs
 En wilden daarbij wel!
 De aard waar haar een Paradijs,
 Nu is ze meest een Hel.

1617.

 NIETS NIEUWS ONDER DE ZONNE.

Wat is 't, onvernoegde mensch,
 Dat uw wensch
 Stadig naar wat nieuws komt drijven?
 Neem de heele wereld voor,
 Loop ze door:
 't Is de wereld, en 't zal ze blijven.

't Geen men tegenwoordig ziet,
 Is geschied;
 't Geen de tijd hierna zal brengen,
 't Is of nu, of al geweest.
 Op één leest
 Schoeien alle aardsche dingen.

Bouwen, breken, krijgen, slaan,
 Doôn, verraân,
 Jachten, trachten, zoeken, wroeten,
 Wat men hoort, beleeft, aanschouwt,
 't Is al 't oud,
 Dat op aard ons zal ontmoeten.

Nieuwe menschen voedt en baart
 Steeds de aard,
 Maar geen nieuw begeert' noch haken.

't Was, als 't is; en 't is, als 't was.
 d'Ouden pas
 Houden al des werelds zaken.

d' Eigen weg, dien Cyrus trad,
 Was ook 't pad
 Van den grooten Alexander:
 Daarna ging hem Cesar in:
 Cesars' zin
 Is nu weder in een ander.

Dus aanschouwt m' in alle ding
 Wisseling
 Van begeert' en zinnebuien.
 Nu zijn z' hier, een ander jaar
 Op een aâr:
 Nu bij deez', dan bij die luien.

Dat in 't groot eerst is gespeurd,
 't Zelve beurt
 Naderhand in 't klein' en lage:
 Hier bij stukken en ten deel,
 Daar geheel;
 Nu gestadig, dan bij vlagen;

Hier door listigheid en kunst,	Zoolang menschen menschen zijn,
Daar door gunst;	Zal er pijn,
Nu met voorspoed, dan onspoedig;	Ramp, gevaar en onlust wezen;
Hier met moeite en wederlust,	Zoek op aard geen paradijs;
Daar met rust;	Zijt gij wijs,
Nu met vreeze, dan kloekmoedig.	Leeg uw hart van hoop en vreeze.

's Werelds heil en ongeval
 Is een bal,
 Daarmee d'aardsche lusten spelen,
 En neervalt, naar d'Opperheer
 't Zacht of 't zeer
 Onder menschen wil verdeelen.

LIJDZAAMHEIDS HERINNERING.

Is 't hoop van aardsch gemak of heil,	Is 't staat- of eerlust, die u drijft,
Dat u de kans doet wagen:	Te zotter is het pogen;
Te dwaaslijk draagt men 't leven veil,	Die willig in de laagte blijft,
Om 't nietig te bejagen.	Komt maklijkst tot verhoogen.

Laat zotte waan en reden-schijn
 U 't hart niet onderdelfen;
 Wilt gij de meeste meester zijn:
 Wordt meester van u zelve.

WARE VREDEZIN.

't Is niet, dat gij de Eendracht prijst,
 En met den mond slechts lust bewijst:
 't Is iet, dat gij naar Eendracht haakt,
 En twist verlaat, en vrede maakt:
 't Is veel, dat gij van Vrede houdt,
 Als gij met recht wel niet en zoudt.
 Het eerste doen de boozen wel:
 Het tweede doen de loozen wel:
 Maar 't derde (en het beste is 't),
 Dat doet geen, dan een ware Christ.

SPELS-MATE.

Elk heeft zijn bijzonder drijven, Elk heeft zijn bijzondren lust, Daar zijn geest op werkt en rust, Dien hij gaarn het liefst laat blijven, Daar hij gaarn van spreekt en kweelt: Elk heeft wat, daar hij mee speelt.	Uws gebuurmans lust is tuinen, Of te zien op kruidenkracht; Uw vermaak is, op de jacht Of met fret en net in duinen; Rijmpjes maken is het mijn: Met één woord: Elk heeft het zijn.
d' Een heeft lust in ver te varen, De ander koestert hond of paard, Deez' doorgrondt der dingen aard, Die bemint gezang en snaren, Sommig vogelvangt en vischt, Menig stookt en alchemist.	Elk nochtans heeft wel te letten Op zijn eigen dat of dit, Waar en Hoe zijn popjen zit. Goed en kwaad heeft mee zijn wetten. Vraagt gij, wat ze zijn? In 't kort: Dat de pop geen afgod wordt.
Hier bemint men fraaie boeken, Ginder 't mooie huisgeraad, Daar een nieuwe-tijnkjes-praat, Elders 't diepe onderzoeken, Overall of dit of dat: Nergens, of men mint er wat.	't Popjen kan een afgod telen, Als een al te groote waan Tot den lust wordt toegedaan. Daar gaat spel dan boven spelen, Daar wordt pleisterplaats verblijf, En het lustpaard draaft te stijf.

Juiste schalen wegen effen.

Vaste voet schrikt nooit van 't pad.

't Wijze hart weet Hoe en Wat.

Zalig, die de maat kan treffen

En de pop, daar hij mee speelt,

Maakt tot een leerachtig beeld.

VREDE.

Daar moet veel strijds gestreden zijn,

Veel kruis en leeds geleden zijn,

Daar moeten heilge zeden zijn,

Een nauwe weg betreden zijn,

En veel gebeds gebeden zijn,

Zoolang we hier beneden zijn:

Zoo zal 't hierna in vreden zijn.

JACOB CATS.

1577-1660.

UIT «ZINNE- EN MINNEBEELDEN.»

I.

't Neemt toe, men weet niet hoe.

Laatst ging ik in den hof, daar schreef ik op een linde,
 Ik sneê in een pompoen den naam van mijn beminde;
 Het schrift was eerstmaal teer, men zag daar anders niet
 Als dat het groen gewas beschreide mijn verdriet;
 Maar als ik naderhand hier weder kwam getreden,
 Toen stond 't uitgepuild al wat ik had gesneden;
 Dies riep ik overluide: dus gaat 't met de Min,
 Daar komt een groote wond ook van een klein begin.

Op hetzelfde beeld een andere zin.

Wanneer een geestig kwant den naam van zijn beminde
 Snijdt op een bol gewas of op een groene linde,
 De schors die schijnt bedroefd, zij stort een droevig nat,
 Alsof haar eenig leed door 't snijden had gevat;
 Maar, lezer, heb geduld; de tijd die zal 't genezen,
 En als je weder komt dan zal het beter wezen;
 Ziet! al wat kloek beleid of reden niet vermag,
 Dat wordt nog evenwel verwonnen van den dag.

II.

Die wondt, maakt gezond.

De naald is uw penseel, die schildert frissche rozen,
 Van zijde maak je verf, en doet het linnen blozen,
 Gij opent en gij sluit, gij heelt ook dat je steekt,

Gij geeft meer als je neemt, gij maakt ook dat je breekt.
 Ik prijze dit beleid, ik noem het zoete ranken,
 Maar handelt mij alzoo, ik zal u des bedanken:
 Vriendin, ik ben gekwetst door uwen zoeten mond,
 O, geeft mij doch behulp met dat mij gaf de wond.

III.

Die steelt, die kweelt.

Ik vond eens op een tijd de liefste zitten slapen,
 Ik zag haar rooden mond, ik bleef er op staan gapen,
 Dies kreeg ik stelens lust. Maar wat een dieverij!
 Ik stal een kus van haar, maar zij een hert van mij.
 De muis omtrent het spek, die eet met groot verlangen,
 Zij vat en wordt gevat; zij vangt en wordt gevangen:
 Ziet wat een vreemde streek! wat kunstjes weet gij. lief!
 Gij zit gerust en slaapt, en steelt nog uwen dief.

Op eenen stond, komt straf en zond'.

Zoo haast de snoode rat het spek heeft aangegrepen,
 Zoo sluit haar ook de val: daar staat ze dan benepen;
 Wat is nu van den roof? want, met de valle sloeg,
 Zoo was dat haar de schrik door al de leden joeg.
 't Is niet genoeg gezeid, na zonden komen plagen:
 Een booswicht lijdt terstond, en voelt gewisse slagen
 Want op den eigen stond dat hij de zonden doet,
 Zoo komt er metterdaad een beul in zijn gemoed.

IV.

Blij, door slavernij.

Doen ik mijn eigen was, en mocht alomme zweven,
 Doen leid' ik even staag een stil en droevig leven
 Maar nadat mij de Min bracht in den zoeten dwang,
 Doen wierd mijn tonge los en maakte blij gezang:
 Ik lach, ik raas, ik speel, en schoon ik sta gesloten,
 Geen tijd heeft mij verveeld, geen ding heeft mij verdrotten;
 O zoete slavernij en aangenaam geweld!
 Het is een minnaar vreugd, dat ander lieden kwelt.

Op hetzelfde beeld een andere zin.

De wilde papegaai, eerst in het woud gevangen,
 Wil enkel uit de kooi en door de sporten prangen,
 Maar als ze geenen troost in dit geweld en ziet,
 Zoo stelt ze zich gerust en zingt een geestig lied.
 Wanneer er eenig mensch met druk is overladen,
 Ik weet hem groot behulp tot alle groote kwaden;
 Want, als de gansche ziel met plagen is vervuld,
 Daar is geen beter ding, als lijden met geduld.

V.

**Spaart, manneken, spaart,
 Dat er een ander wel af vaart.**

Zoo lang een ezel leeft, zoo draagt hij zware pakken,
 En eet nog evenwel alleen maar disteltakken,
 Maar steekt hem eens de moord, daar fluit men op het been,
 Daar raast de malle jeugd, en hippelt ondereen.
 Spaart, vrekke vader, spaart; uw zoontje komt ten lesten,
 Dat schinkt, en drinkt, en klinkt, dat geeft 't al ten besten,
 Dat zingt, en springt, en vinkt, dat vogelt, jaagt en vischt;
 Ontijdelijk gespaard, onnuttelijk gekwist.

VI.

Niet dan voor 't oog.

Gij zegt: mijn lief is schoon; maar 't is te veel geprezen:
 Haar lijf is welgemaakt, maar 't feilt haar aan den geest:
 De schoonheid vordert meer, als maar het enkel wezen,
 't Wellevē dient er bij, en daarop zie ik meest.
 Uw lief, mijn goede Floor, gelijkt de piramiden:
 Van buiten mooi genoeg, doch al maar enkel schijn;
 In 't kiezen van een lief zoo stel ik dit bezijden;
 Die maar is schoon van huid, en kan mijn lief niet zijn.

VII.

Lieven doet leven.

Ik lag als in het graf, ik was als dood geschreven,
 Eer mij uw zoon en zon, o Venus! had genaakt;

Zijn vleugels gaf uw zoon, uw zon gaf mij het leven,
 Dies ben ik van een romp een levend dier gemaakt
 Ik, die verholen was, ben dapper opgesteken;
 Ik, die in 't duister lag, vlieg om het helder licht;
 Ik, die geen dier geleeke, ben geestig opgestreken;
 Ziet, wat al wonders doet een lodderlijk gezicht!

Komt niet tot iet, 't is elks verdriet.

Zoo haast de vuile rups verlaat haar oude vellen,
 Zoo vliegt ze door het huis en gaat de menschen kwellen
 Zij windt haar in het bont of in een zijden kleed,
 En doet tot aller tijd aan alle menschen leed.
 Als iemand uit den drek ter eeren wordt verheven,
 Die weidt dan al te breed en ieder dient te beven;
 Hij pocht, hij grauwt, hij straft, hij spreekt met groot gebied
 Van klein tot groot gemaakt, is allemans verdriet.

UIT: «HUIS EN ZEDEBEELDEN».

I.

Voor de nacht, dient gewacht.

Ziet, wat een zeldzaam ding! 'k en worde niet gedreven,
 Maar kan, al naar ik wil, in alle boomen zweven;
 Daar is geen wakker oog, dat op de netten loert,
 Daar is geen vogelaar, die aan het garen roert,
 Daar is geen kwakkelbeen, geen looze vogelpijpen,
 Geen ander slim beleid, om mij te mogen grijpen;
 In 't korte, niet een mensch die op het vangen past,
 En des al niettemin zoo ben ik echter vast;
 Ik ben, 'k en weet niet hoe, ik ben, eilaas! gevangen,
 Ik blijf, eer ik het weet, in deze strikken hangen,
 Vraagt iemand hoe het komt? wel hoort er reden van,
 Misschien of mijn verdriet een ander dienen kan:
 Schoon ik geen vledermuis, geen uil en was geschapen,
 Nog was ik in den nacht onwillig om te slapen;

Nog zocht ik overal in 't duister mijn bejag,
 Hoewel mijn grillig oog in 't duister niet en zag:
 Nu ben ik hier versted, onzeker wat te ma'ken,
 Mij dunkt 't is buiten hoop hieruit te mogen raken;
 Nu roep ik met verdriet, och waar ik in den nest!
 Dat is een jongen wulp, en allen vogels, best.
 De nacht, de nare nacht, die heeft gewisse lagen,
 De nacht, de nare nacht, die brengt gewisse plagen;
 Geloof 't, die het raakt: al wie bij nachte loopt,
 Die pleegt zijn mallen lust tot hij het eens bekoopt.

 II.

Een rijk van dwang en duurt niet lang.

Als de most, te nauw bedwongen, Lijdt en worstelt, lijdt en zucht, Zonder adem, zonder lucht, Ziet, dan doet hij vreemde sprongen; Ziet, dan riekt de gansche vloer Naar de dampen van de moer: Alle banden, alle duigen, Die het vrij, het edel nat Hielden in het enge vat, Moeten wijken, moeten buigen Voor de krachten van den wijn, Hoe geweldig dat ze zijn.	Als een koning vrije lieden, Op een ongewonen voet, Uit een trotschen overmoed, Al te vinnig wil gebieden; Daar en is geen twijfel aan, Of 't en moet er kwalijk gaan. Strenghe prinsen, harde vorsten, Die met al te nauw een band Drukken op het gansche land, Doen het al in stukken borsten; Want een rijk van enkel dwang Duurt gemeenlijk niet te lang.
--	--

 UIT: «GALATHEA OF HERDERS-MINNEKLACHTE.»

Wie met weinig is gepaaid, En zijn eigen akker maait, Die en zoekt geen vreemde kust, En is weinig ongerust, Maar die 't nette spant te breed, Die is nimmer zonder leed.	Wie zijn schaapjens 's avonds telt, Als ze komen uit het veld, En hij vindt het vol getal, Die en vraagt dan niet met al, Wat eens koopmans treurig hoofd Van den zoeten slaap berooft;
--	--

Hij en vreest niet dat zijn schip
 Mocht verzeilen op een klip;
 Dat zijn waren hier of daar
 Mochten komen in gevaar,
 Dat een roover met geweld
 Mochte nemen schip en geld:
 Dat zijn schipper is een dief,
 Dat men zijnen wisselbrief
 Mochte laten onbetaald;
 Denkt, hoe een die lijdt en maalt
 Op deez' zaken nacht en dag,
 Wijf en kind vermaken mag!
 Ik en hou niet van het goed,
 Dat moet zweven met den vloed,
 Dat moet komen over zee;
 Ik ben liever bij het vee,
 Bij den ploeg en bij de biën,
 Daar kan ik mijn rijkdom zien,
 Daar speel ik een geestig lied

Op een moezel of een riet;
 Daar heb ik een stille ziel,
 Schoon de gansche hemel viel.
 Die op 't land zijn woonplaats stelt
 En behoeft nauw eenig geld,
 En behoeft niet om het goed,
 Te besmetten zijn gemoed,
 Of te hangen in een schaal
 Eere, ziel en altemaal;
 Uit de vruchten van het land
 Valt hem alles in de hand;
 Want des aardrijks milden schoot
 Schenkt aan ieder zijnen nood;
 Wat men in de steden koopt,
 Als men op de markten loopt,
 Wat daar ieder stelt op prijs,
 't Zij van kleeding ofte prijs,
 Dat verkrijgt men, op het veld,
 Zonder munte, zonder geld.

**Gedicht, op de gelegenheid van staat, ter tijd de wijdvermaarde
 held, Marten Harpertsen Tromp, admiraal ter zee
 was gemaakt.**

Zeehelden, wakker volk, pekbreeken, rappe gasten!
 Op, rukt nu wederom de vlaggen van de masten!
 Gaat, jaagt eens op een nieuw den Spanjaard overboord,
 En haalt eens wederom, dat gij ter zee verloort!
 't Is lang genoeg gegeeuid, 't is al te lang geslapen;
 Koomt, wordt eens dat je waart, en als je zijt geschapen:
 De zee en haar gevolg daar zijt ge toe gewend,
 Daar is uw eigen huis, uw eigen element.
 Al wat op aarde leeft, al wat er is geschapen,
 Dat kent zijn eigen kracht en weet zijn eigen wapen;
 Ja, weet wat hem gemak of eenig voordeel doet,
 En hoe het naar den eisch zijn vijand krenken moet.
 De leeuw vecht met den klauw, de stier gebruikt den horen,

Het paard slaat met den voet, een haan met felle sporen;
 De zee is uw geweer, gebruikt daar uw geweld,
 Daar is geen twijfel aan, de Spanjaard moet geveld!
 De zee die heeft u eerst den vrijen hals gegeven,
 Den Godsdienst ingevoerd, den Spanjaard uitgedreven;
 De zee die heeft u eerst den vijand leeren slaan,
 De zee maakt u gevreesd ook bij den Indiaan.
 De zee brengt voordeel in, en bouwt hier groote steden,
 De zee verrijkt het land, en dat in verre leden,
 De zee maakt dat het land den vijand overwint;
 Gij daarom, bouwt de zee zoo gij het land bemint!
 En valt dan aan het werk met onversaagde zinnen,
 Gij zult gewissen buit, groot lof en eere winnen;
 Want als naar rechten eisch de leeuw de bende leidt,
 Daar is geen twijfel aan, de zege is bereid!
 Tromp gaat u heden voor; hij tromt met alle krachten,
 En roept u naar de zee, en stort in uw gedachten
 Een lust om wel te doen, een ijver voor het land,
 Daarvan zijn innig hart en al zijn wezen brandt.
 Gij, let op zijn bedrijf en let op zijn bevelen;
 Hij zal u, naar de kunst, met ijzer leeren spelen;
 En kaatsen met het staal, ja leiden aan den dans,
 Daar bij geen vrouw en dient, maar niet als fluksche mans.
 Maar gij, o dapper held! en leider van de benden,
 Die haar geduchten schrik naar Oost en Westen zenden,
 Koom, toont ons op een nieuw, dat Holland weder leeft,
 Dat Holland boven ligt en op de baren zweeft.
 Ziet hier een wakker man, die niet en zal bezwijken,
 Die niet en is gewend aan iemand ooit te wijken;
 Die wordt u toegevoegd, om, met gemeene kracht,
 Te doen al wat de Staat van uwe daden wacht.
 Gaat, gaat, manhaftig paar van duizend uitgekoren,
 Gaat, recht eens weder op, dat scheen te zijn verloren;
 Gaat, dondert met geschut, bezet de Vlaamsche kust,
 En toomt de Spaansche pracht en ongetoomden lust;
 Maakt, dat de koopvaardij de stroomen mag gebruiken,
 Maakt, dat de visscherij de netten mag ontluiken,
 Maakt, dat de rijke zee, met haar geheele strand,
 Een zegen overal mag storten op het land.
 Nu, mannen, 't is genoeg, en waarom meer geschreven?
 Uw namen doen alreê de Vlaamsche kusten beven.

Wel, fluks dan aan het werk, gij zijt er toe genood,
 Zoo gij de zee bewaart, het land is buiten nood

VAN HET RIET EN DEN EIKEBOOM.

Een omgewaaide eikeboom
 Kwam drijven met een snellen stroom,
 Kwam drijven in het groene riet,
 Gewassen aan den gullen vliet,
 En ziende dat het dun gewas
 Niet van den wind beschadigd was,
 Zoo sprak terstond dit eikenhout:

Ik ben geslingerd uit het woud,
 Ik ben getrokken uit den grond,
 Hoe vast dat ik geworteld stond;
 Ik ben met krachten neergedrukt,
 En in der haast daarheen gerukt;
 En gij, een zwak een tenger kruid,
 Dat hier omtrent den oever spruit,
 Staat frisch en weet van geen verdriet
 Ei! zeg mij doch hoe dit geschiedt.

De rietbos loeg om dit gesprek,
 En zeid': ik weet een beter trek,
 Als hooge boomen uws gelijk,
 En dat alleen vermits ik wijk,
 Vermits ik buig, en duik, en nijg,
 Totdat ik beter weder krijg;
 Maar gij zijt hard en bijster trotsch,
 En staat gelijk een stege rots.
 En of al schoon een noordenwind
 Op aarden zijn geweld begint,
 En dat hij fel en vinnig blaast,
 En door de groene bosschen raast,
 Gij past niet op zijn groote macht,
 En toont dat gij hem niet en acht;
 En daarom wordt hij bijster gram,
 En valt dan op uw dikken stam,

En schudt uw takken met geweld,
 Tot hij u plat ter aarden velt:
 Daar ligt dan uw verheven boom,
 En wordt een speeltje voor den stroom,
 En krijgt daarop een schamper jouw,
 Vermits hij niet eens bukken wou.

Gij, vrienden, wie je wezen meugt,
 Weest buigzaam, 't is een nutte deugd,
 En als het dondert in de lucht,
 Zoodat schier al de wereld zucht,
 Dan buigt u, buigt gelijk een riet,
 Zoo valt op u het onweêr niet.

UIT «SPIEGEL VAN DEN OUDEN EN NIEUWEN TIJD.»

I.

Elk spiegele hem zelven.

De oude man spreekt

Gij, die het aardig glas, dat bij de jonge vrouwen
 Een spiegel wordt genaamd, zijt bezig aan te schouwen,
 Let vrij op uw gestel, uw hair, en gansch gelaat,
 Let vrij, hoe u het oog en al het wezen staat;
 Doch geeft u niet alleen om uwen doek te schikken,
 Of om gekroond te zijn met bloemen en met strikken,
 Maar let op uw gemoed, ook onder dit beslag,
 En leert, dat uwe jeugd ten goede dienen mag:
 Zoo u de spiegel zeit, dat uwe wangen blozen,
 En frisch en jeugdig zijn, gelijk als versche rozen,
 Uw tanden als ivoor, uw lippen t'eenemaal
 Gelijk het Indisch lak, of als het rood koraal;
 Zoo gaat van stonden aan bereiden uwe zinnen,
 Om mede schoonen glans in uwen geest te winnen:
 Geeft uw geheele kracht gansch over aan de deugd,
 Opdat gij binnen zelfs in schoonheid blinken meugt;
 Spreekt dus tot uw gemoed; zal 't niet een schande wezen,
 Zoo maar dit buitenvel in ons en wordt geprezen?

Zal 't niet een hertenleed aan al de vrienden zijn,
 Indien wij maar alleen en hangen aan den schijn?
 Neen, neen, mijn weerde ziel! wij moeten verder pogen,
 Wij moeten hoóger zien als op den lust der oogen;
 Wij moeten schoone zijn, en dat aan allen kant,
 Ja, tot de gronden zelfs, gelijk een diamant.
 Zijn in het tegendeel uw leden zoo geschapen,
 Dat van u, door het oog, geen lust en is te rapen;
 Zoo spreekt met uw gemoed, en maakt een vast verbond,
 Opdat gij door den geest uw schade boeten kondt:
 Gaat, oefent uw verstand in alle goede zeden,
 Gaat, oefent uwen mond in alle wijze reden;
 Gaat, siert het innig schoon, dat is het beste deel,
 Dat is voor uwe jeugd een edel halsjuweel.
 Men vindt er menigmaal, die zonder schoone wangen,
 Die zonder witte verf, der menschen herte vangen:
 De deugd, de reine deugd, is wonder liefgetal;
 De deugd, de ware deugd, is verre bovenal.

II.

**De ganzen die krijgen den kost, maar ze
 moeten ze plukken.**

Komt, ziet hier deze prent, en leert den zin begrijpen,
 Al wie maar zijt gewoon de straat alleen te slijpen:
 Hoort dit, wie niet en doet, als dat hij ledig gaat,
 Hier is een goede les daar op te letten staat:
 God is een rijke born, hij spijs de wilde dieren,
 Hetzij die in het woud of om den oever zwieren;
 Maar schoon hij ieder beest zijn eigen voedsel biedt,
 Nog voedt hij evenwel de luie buiken niet.
 Geen mensch of ander dier en late zich bedriegen,
 Al wat er spijs zoekt moet loopen, rennen, vliegen:
 De vos, die zit en geeuwt, of luiert in den kuil,
 Houdt wel de pooten droog, maar krijgt niet in den muil.
 Al wat er adem heeft, behoort 't aan te merken,
 Dat wat van Adam komt bevolen is te werken;
 Wie geen beroep en heeft, en niet ter wereld doet,
 En heeft geen vasten troost waarop hij wordt gevoed.

III.

Gaat tot de mier, gij luiaard.

Gij luiaard, die nu ligt en slaapt,
 En dan een wijle zit en gaapt,
 Op, op! en gaat eens tot de mier,
 Dat is een klein, maar naarstig dier,
 Dat is voorzichtig ende wijs,
 Dat gadert 's zomers zijne spijs,
 Opdat 't door de strenge kou
 Niet door gebrek vergaan en zou.

Maar gij ligt hier en koekeloert,
 Door vreemde droomen omgevoerd:

Gij ziet, hoe dat de snelle tijd,
 Hoe dat uw jonkheid henen glijdt;
 En echter neemt gij niet ter hand
 Tot oefening van uw verstand.

Op, op! en stelt het lijf te werk,
 En zet de mier tot uw gemerk;
 Want die bij lichten dage slaapt,
 En in den zomer zit en gaapt,
 Is waardig, dat hij koude lijdt,
 Wanneer de felle winter bijt.

IV.

't Is kwaad hazen met trommels vangen.

Al wie een snellen haas met trommels meent te vangen,
 Die heeft 't kwalijk voor, en doet verkeerde gangen,

Want eer de jager komt omtrent het groene woud,
 Zoo is 't vluchtig dier verloren in het hout:

Daar leit het dan en duikt, zoodat de grage winden
 Geen wildbraad op en doen, geen haas en kunnen vinden;

Daar komt dan onze vriend gansch moede van de jacht,
 En brengt niet anders met als slechts een droeven nacht.

Zit iemand in den Raad of wil hij leeren krijgen,
 Die moet voor alle ding zijn tonge leeren zwijgen:

Want die van zijn bedrijf met open monde spreekt,
 Die vindt men inderdaad dat hij den aanslag breekt.

Met zwijgen, zoete jeugd! met zwijgen is te minnen,
 Met zwijgen kan een vorst de vaste steden winnen:

Een die gedurig zwetst van dat hij wil bestaan,
 En brengt niet anders thuis als slechts een mallen waan.

Met klappen, zoete jeugd! en is niet uit te rechten,
 Noch in het zoet gevrij, noch in het wreede vechten;

Maar die met heuschen mond zijn dingen helen kan,
 Die mag een vrijer zijn en ook een oorlogsman.

V.

Springt niet verder als uw stok lang is.

Vriend, die hier staat aan deze sloot,
Mij dunkt zij is u wat te groot;
Al eer gij dan uw sprong begint,
Zoo maakt dat gij u wel verzint,
Zoo maakt dat gij de gronden weet,
Zoo maakt dat gij uw water meet:
Maar let vooral, o goede man,
Hoe ver uw polse reiken kan;
Want veel te pogen zonder raad,
En ver te springen zonder maat,
En zaken aangaan boven macht,
Dat brengt er menig in de gracht.

VI.

Een zwaan vallen haar veeren zoo bezig als een musch.

Ik zag onlangs een zwanennest
Te midden in een gracht gevestigd,
Op zeker eiland dat er stond,
Te midden in het nat gegrond:
En ziet, ik werd ook even daar
Het nestje van een musch gewaar,
Een musch gelijk men in het riet
Des zomers haar generen ziet.
Ik bleef op dit gezicht staan,
En zag haar beider maaksel aan:
Het eene nam ik metterhand,
Gelijk ik dat vol jongen vand;
Het ander stond ik aan en zag,
Gelijk het voor mijn oogen lag,
Terwijl ons voerman met den zwaan
Had als een oorlog aangegaan,
En met zijn pols haar tegenhiel
Dat zij ons niet en overviel;
Maar zekerlijk het kleinste nest,

Dat was (mijns oordeels) allerbest:
Want schoon de zwaan haar kinder-
bed
Met groote takken had bezet,
Had opgemetseld zonder steen,
Met riet gevlochten ondereen,
Had wonderdicht en vast gesteld
Met loof en ruigte van het veld;
Nog had de musch geen slechter voet
Om wel te kweeken haar gebroed:
Want ziet, haar nest was zacht en
bol,
Van mos, van hooi, van pluimen
vol;
In 't korte, na een klein beslag,
Zoo net en kunstig als het mag:
Zoodat vooral de groote zwaan
Geen beter voorraad had gedaan.
Als ik dit wel had overleid,

Toen heb ik openuit gezeid:
Nu vind ik met de ware daad
Hoe dat 't in de wereld gaat:
Ik vinde dat de groote zwaan
Hoe schoon met veeren aangedaan,

Haar dons zoowel van nooden
heeft
Als 't kleinste muschje dat er leeft,
En daarom zeg ik voor besluit:
Groot is het hof, veel gaat er uit.

VII.

Waar veel goed is, daar zijn veel die het eten.

Tot heden toe en wist ik niet,
Waarop de gulde spreuke ziet,
Die ik lest in den Bijbel las,
Daarvan een Koning schrijver was,
Te weten, dat eens rijken goed
Veel grage bijters lijden moet.

Maar heden was ik uitgegaan,
En bleef hier aan de deure staan,
Daar zag ik eerst den rechten vond
Daarop de spreuke was gegrond:
Ik zag er eters overal,
Ik zag er paarden op het stal,
Ik zag er koetsen twee of drij,
Ik zag er rauwe gasten bij,
Ik zag er honden in het kot,
Ik zag er jagers om het slot,
Ik zag ook vliegers daar omtrent,
En grage vogels zonder end,
Ik zag er jongens, vreemd gekleed,
Tot slimme ranken uitgereed,
Ik zag er koks in groot getal,
En knechts en meisjens overal,
Ik zag er, ik weet niet wat,

Dat al met grage tanden at;
In 't korte, wonder groot beslag,
En t'wijl ik al den handel zag,
Toen zeid' ik met een stillen mond,
Zoodat 't niemand hooren kond':

Wat heeft de rijke van zijn geld
Daarop hij al de zinnen stelt,
En acht 't voor zijn hoogste luk?
Ik bidde, let eens op het stuk:
Hij heeft vooral geen ruimer maag,
Hij wordt ook nooit eens vroeger graag
Als eenig ander eerlijk man;
Zoodat hij niet meer eten kan
Als iemand die maar weinig heeft,
En die maar van zijn handen leeft;
Wat heeft hij dan van al zijn goed
Als dat hij groote vraten voedt?
En dat hij dikwijls met verdriet
Veel rupsen op zijn koolen ziet?
Ik zegge daarom voor het lest:
Een klein gezin is allerbest;
Een groot beslag, een lastig pak,
Een klein bedrijf is groot gemak.

VIII.

Veel geschreeuw, luttel wol.

Hier scheert er een het schaap, een ander scheert het verken
Ei, laat ons, met gemak, hier op een weinig merken;

Mij dunkt, naar ik het vat, dat hier wat ommegaat,
 Daarop in allen ernst bij ons te letten staat:
 De man, die aan het zwijn zijn voordeel meent te vinden,
 Die gaat hem, zoo gij ziet, veel moeite onderwinden;
 Hij denkt, gelijk het schijnt: dit is het vetste beest,
 Hier is het dikste spek, hier is de reuzel meest.
 Maar dit onstuimig dier is kwalijk om bestieren,
 Het vult de gansche lucht met vreeselijk te tieren:
 Het schopt, en slaat, en woelt, en worstelt met den man,
 Zoodat hij van het werk geen meester worden kan.
 Nu, op dit luid geschreeuw, zoo wordt een ieder gaande,
 Een ieder loopt er toe, een ieder blijft er staande,
 En ziet den handel aan: en, zoo die voordeel gaf,
 Gewis men zag den man het gansche voordeel af;
 Maar nu zijn gansch bedrijf is moeite, zonder baten,
 Zoo wordt 't altemaal voor hem alleen gelaten:
 In plaatse van gewin, zoo wordt de man bespot,
 Dat is voor dezen tijd zijn ongelukkig lot.
 En ziet, na dit gewoel, na dit verdrietig scheren,
 Zoo krijgt de goede vriend noch wol, noch zachte veeren;
 Maar niet als enkel hair en borstels van het zwijn;
 Dit is de gansche loon van al de lange pijn.
 Maar let eens op den vriend die 't schaapjen heeft gekoren,
 Opdat zijn ruige vacht door hem mocht zijn geschoren:
 Het dier en worstelt niet, maar ligt gedurig stil,
 Dies treft hij met de schaar al waar hij maar en wil;
 Men hoort er geen geschreeuw, zoodat er van bezijden
 Hem niemand van het volk de winsten kan benijden;
 't Is zacht al wat hij raakt, en niet als enkel wol,
 Dies krijgt hij hand en schoot, ja, gansche manden vol.
 Wat is er menig mensch, die zijn geheele leden
 In eenig zwaar bedrijf, met onrust, gaat besteden!
 En, als hij langen tijd ten zuursten heeft gezweet,
 Zoo vindt hij anders niet als enkel herteleed.
 Een ander onderdies heeft iet ter hand genomen,
 En is daar, met gemak, tot zijnen wensch gekomen:
 Zooveel is goed beleid, wanneer men iet bestaat,
 Zooveel is goed beleid, zooveel is wijs beraad.
 Welaan dan, zoo je wilt uw scheren wel besteden,
 Zoo kiest doch eenig beest dat wol heeft op de leden;
 Want als gij daar in feilt, of in de keuze mist,

Zoo is 't al bekaaid en achter 't net gevischt.
 Doch onder dit beslag verneemt men vreemde zaken,
 Die wij met ons verstand niet recht en kunnen raken;
 Dat genen heeft verrijkt, heeft dezen uitgeput:
 Dat elk is even na, is elk niet even nut.

IX.

Al leit de waarheid in het graf.

Al wat haar drukt dat moet er af.

Al poogt er menig mensch de waarheid t'onderdrukken,
 't En zal hem evenwel, 't en zal hem niet gelukken;
 Hier baat geen slim beleid, geen list of looze vond,
 Geen booze klappernij, geen afgerichte mond.
 De waarheid aangeranst met drift van kwade tongen
 Werd somtijds met geweld als in het graf gedrongen,
 Als in het stof gedrukt; zoodat, gelijk het schijnt,
 Haar luister, blijde verf, en alle glans verdwijnt:
 Maar schoon de reine maagd is in den kuil gesteken,
 Zij weet er evenwel, zij weet er uit te breken,
 Zij opent ja het graf, zij licht de gansche zerk,
 Al is ze nog zoo zwaar, al is ze nog zoo sterk.
 De waarheid, schoon verkracht, en laat haar niet bederven;
 De waarheid, schoon gewond, en kan doch nimmer sterven;
 De waarheid recht haar op, al is 't iemand spijt;
 De waarheid is van ouds een dochter van den tijd;
 De waarheid, wat men doet, en is niet in te dwingen,
 Al zou de felste rots in duizend stukken springen;
 De waarheid borrelt uit gelijk een zonneschijn;
 De waarheid, hoe het gaat, wil niet begraven zijn.

X.

Krepe! wil altijd voor dansen.

Lestmaal kwam ik in een veld,	Doch van allen was er een
Daar een ieder was gesteld	Met een krom een krepe! been,
Tot een uitgelaten vreugd,	Met een plompen, stompen voet,
Naar de wijze van de jeugd;	Die had veeren op den hoed,
Jonge lieden van het land	Die was voren aan den dans,
Zongen, sprongen hand aan hand:	Die was bij den rozenkrans,
Ieder maakte groot geschal,	Die was om en aan den mei,
Ieder was er even mal;	Die was leider van de rei;

Wat men peep of wat men zong,
Krepel had den eersten sprong:
Al is Fop een rap gezel,
Al doet Hein zijn dingen wel,
Al leidt Jorden mooie Trijn,
Krepel wil de voorste zijn.

Maar al was dit in het veld,
't Is ook elders zoo gesteld;
Want ook bij de steedsche liën
Wordt dit menigmaal gezien:
Veeltijds, wat er wordt gedaan,
Krepel maakt hem voren aan;
Krepel is een dapper man,
Schoon hij niet als hinken kan.

Is 't niet een zeldzaam ding,
Dat een losse jongeling,
Dat een onbedreven gast,

Die het immers niet en past,
Veeltijds eerst zijn oordeel uit
(Schoon het dikmaal niet en sluit),
Eerst van alle ding gewaagt,
Al en is hij niet gevraagd;
Eerst zal brengen aan den dag,
Wat hem op de tonge lag!

Vraagt er iemand, hoe dit kooft:
Wijze lieden zijn beschroomd,
Dat er iet mocht zijn gezeid,
Dat niet recht en is beleid;
Daarom gaan ze traag te werk,
En al met een diep gemerk;
Maar een gek vol lossen waan
Haast zich, en wil voren gaan;
Daarom zeit men nog althans:
Krepel wil eerst aan den dans.

XI.

Die aan den weg timmert, heeft veel berichts.

Als iemand timmert aan de straat,
Daar ieder komt, daar ieder gaat,
Daar al de wereld, mal en vroed,
Mag zien al wat de metser doet,
Die staat dan uit, aan allen kant,
Het oordeel van het gansche land;
Hier komt er een vol enkel nijd,
En zeit: de keuken is te wijd;
En keukens slechts maar voor den
nood

Die maken kleine zalen groot.
Een ander ziet den gevel aan,
En zeit: 't is schoone voorgedaan,
Dit huis is net en bijster hoog,
Dan 't is alleen maar voor het oog.
Een derde neemt een diep gemerk,
En gaande door het gansche werk,
Zeit, dat 't niet in huis en sluit,
Omdat er is een achteruit;

Want zijn de boden niet te pluis,
Een achterdeur verraadt het huis.
Een vierde straft een enge gang,
Of zeit: de kamer is te lang.
Een ander acht de kelder niet,
Omdat ze naar het zuiden ziet;
In 't korte, een ieder vindt er wat,
Waarbij dat hij den meester vat.
Waar is doch ooit een steen geleid,
Daartegen niet en is gezeid?

Maar dit en geldt niet hier alleen,
Die zucht is overal gemeen;
Al wat voor ieder wordt gedaan,
Dat heeft al vrij wat uit te staan.

Ziet, als er iemand boeken schrijft,
De lezer lacht, de lezer kijft,
De lezer prijst, de lezer spot,
En beide dikmaal zonder slot;
De lezer juicht, de lezer gek,

Dat mij was liefgetal:
 Een jonge musch, een vroolijk beest,
 Dat was tot mij gewend,
 Dat was in mijnen jongen geest
 Al vrij wat diep geprent.

Het kwam mij springen op den schoot,
 Het dronk uit mijnen mond:
 Het sirt' het scheen het eischte brood,
 Totdat het spijsze vond.
 Dan scheen 't eens of 't mij bijten wou,
 Zoo vinnig kwam het aan;
 Maar 't beestje dat had straks berouw,
 Zijn gramschap was gedaan.

Het welig dier, de zoete musch,
 En zocht maar enkel spel:
 Haar beet verandert in een kus,
 Dat greit mij bijster wel.
 Maar ziet, nu is het beestje dood:
 Ach, wat een groot verdriet!
 De lust en vreugd van mijnen schoot,
 Die is nu gansch te niet.

Nu vrijsters, die dit aardig dier
 Voor dezen hebt gekend,
 Ik bidde komt te zamen hier,
 Zijn tijd die is volend.
 Komt hier spelen, komt doch ras,
 Komt ieder uit zijn wijk:
 Plukt maagdenpalm en bloemgewas
 En siert het kleine lijk.

Het beestjen, dat mij vreugde gaf,
 En moet niet zonder kruid,
 En moet niet dalen in het graf
 Als met een zoet geluid.
 Doch maakt zijn graf niet in de kerk,
 Maar buiten in het groen,
 En zet een vaarsjen op de zerk,
 Gij zult mij vriendschap doen.

Gaat, zegt dan nog de keukenmeid,
 Dat zij, naar d' oude wijs,
 Dat zij ons zoete pap bereidt,
 En dat van enkel rijs:
 Gaat, roept er al de kinders bij,
 De kinders hieromtrent,
 Dat ieder ete van de brij,
 Die 't beestje heeft gekend.

UIT «KONINKLIJKE HARDERIN ASPASIA, BLIJEINDIG SPEL.»

Vois: *Ha! que le ciel est contraire à ma vie.*

Hoe kan een mensch naar goede dagen trachten,
 Die in den geest met eerezucht is besmet?
 Hoe is er rust of ware vreugd te wachten,
 Zoo lang zijn hart op hoogheid is gezet?
 Wat baat den mensch òf eer òf machtig goud?
 Hij leeft naar wensch, die uwe velden bouwt,
 O wel gelukkig woud!

Wat voor een lust, wat vreugde kan hij rapen,
 Die met geen dienst van prinsen is belast!
 Die zachtjes gaat en leidt zijn eigen schapen,
 En op geen pracht of hoofsche ranken past!
 Wat baat den mensch òf eer òf machtig goud?
 Hij leeft naar wensch, die uwe velden bouwt,
 O wel gelukkig woud!

Kom, zie het gras en alle boomen groeien;
 Kom, zie het vee gaan spelen op het veld;
 Kom, zie het kruid aan alle kanten bloeien,
 En zeg mij doch wat gij hier tegen stelt?
 Wat baat den mensch òf eer òf machtig goud?
 Hij leeft naar wensch, die uwe velden bouwt,
 O wel gelukkig woud!

Ziet gij in 't Hof een kamer vol tapijten,
 Ziet gij het leer, dat kunstig is verguld,
 Gij ziet het niet dat ieder placht te bijten,
 Ook zonder grond en buiten zijne schuld.
 Wat baat den mensch òf eer òf machtig goud?
 Hij leeft naar wensch, die uwe velden bouwt,
 O wel gelukkig woud!

Het vlas, het zaad, de bloemen aan der heiden,
 Het appelhout, dat op het bloeien staat,
 Het aardig groen, gemengeld tusschenbeiden,
 Is meerder lust dan al het Hofsieraad.
 Wat baat den mensch òf eer òf machtig goud?
 Hij leeft naar wensch, die uwe velden bouwt,
 O wel gelukkig woud!

Wat is muziek of diergelijke zaken?
 Wat is een luit, of citer, of een veêl?
 Of hoe het zij, 'k en vinde geen vermaken,
 Dan als gij zingt en ik een deuntjen kweel.
 Wat baat den mensch òf eer òf machtig goud?
 Hij leeft naar wensch, die uwe velden bouwt,
 O wel gelukkig woud!

Laat aan den prins zijn opgepronkte tafel,
 En vult hem op met allerhande wijn,
 Ik prijs een struif of diepgeruite wafel,
 In versche melk en vindt men geen venijn.
 Wat baat den mensch òf eer òf machtig goud?
 Hij leeft naar wensch, die uwe velden bouwt,
 O wel gelukkig woud!

O vrije lucht en onbekommerd leven!
 O hoof, o land, o zoete buitenvreugd!
 Geen hof en kan de ziel vernoegen geven,
 Want daar en is geen woonplaats van de deugd.
 Wat baat den mensch òf eer òf machtig goud?
 Hij leeft naar wensch, die uwe velden bouwt,
 O wel gelukkig woud!

Nu, tot besluit, o bloempje van der heiden
 Vergeet het Hof, daar is nooit ware rust.

Komt nevens mij uw teere schaapjes weiden,
 Hier is vermaak en enkel hartenlust.
 Wat baat den mensch òf eer òf machtig goud?
 Hij leeft naar wensch, die uwe velden bouwt,
 O wel gelukkig woud!

UIT «TACHTIGJARIGE BEDENKINGEN.»

VAN EERGIERIGHEID.

Daar is een ander plaag, om onlust in te voeren,
 Die komt, wanneer de mensch op eer begint te loeren;
 Want als hij daarin dweept dan vangt hij dingen aan,
 Die hem ondienschtig zijn en wonder zeldzaam gaan.
 Ziet, in dit slim gebrek is hoovaardij begrepen,
 Die is van ouds gewoon de eerezucht mee te sleepen;
 Hoe kwalijk dit gebrek met God den Heere staat,
 Dat kan men overal bewijzen uit de daad.
 De geesten, die bij God en in den Hemel waren,
 Die zijn om dit gebrek ter Hellen weggevaren.
 Al die zoekt wel te staan met God ons hoogste goed,
 Die wijkte van de pracht en hebbe een laag gemoed.
 Een nederige ziel is eene van de zaken,
 Die ons en ons bedrijf bij God bevallig maken,
 Dat ons in Godes woord gestaag bevolen werd,
 Is ja, een laag gemoed en niet een moedig hert.
 Dit hebben, als 't blijkt, ook zelven veel poëten,
 Al was 't heidens volk, voor dezen wel geweten,
 Haar fabels even zelfs, al schijnt 't malle praat,
 Die geven even ons al dikmaals goeden raad.
 Als Dedalus zijn kind eens wilde leeren vliegen,
 Hij zeide: lieve zoon, en laat u niet bedriegen,
 Noch door een lagen val, noch door een hooge vlucht,
 Maar houdt u, wat je doet, te midden in de lucht.
 Zoo gij te lage vliegt, Neptunus zal u deren,
 En sprengen ziltig nat omtrent uw teere veëren,
 Zoodat je dadelijk ter neder storten zult,

En waarom dan geklaagd? het is uw eigen schuld.
 Maar wil j'uw loop omhoog en naar den Hemel zetten,
 Daar is geen twijfel aan, de zon zal u beletten,
 En door haar groote kracht of met een heeten brand,
 U drijven in de zee of op het dorre strand.
 Dit zeld' hij meer als eens, en vrij al menig werven,
 Omdat het welig kind hem niet en zou bederven,
 Het scheen dat Icarus zou naar deez' lesse doen,
 Maar door zijn overmoed zoo was hij al te koen:
 Zoo haast de jongeling een weinig heeft gevlogen,
 Is hij tot aan de zon en hooger opgetogen,
 Hij kreeg een moedig hert en maakt een snelle vlucht,
 Het docht hem wonder mooi te zweven in de lucht.
 Hij liet zijn vader daar, die wou geen zonne raken,
 Maar 't kind ging hooger aan en wou 't beter maken.
 Het ziet dat helder licht en 't stond hem wonder aan,
 Het wou, indien het mocht, tot in den Hemel gaan;
 Maar als de gulden zon zijn vleugels kwam beschijnen,
 Zoo smolt het zachte was, zijn veëren die verdwijnen,
 En hij is zonder hulp, zijn leden waren bloot,
 Ziet daar van stonden aan den vlieger in den nood!
 Hij roept tot zijn behulp de vleugels van de winden,
 Maar daar en is geen troost voor zijn verdriet te vinden,
 Ach! t'wijl hij neder viel en om zijn vader riep,
 Zoo lag hij metterdaad te midden in het diep.
 Daar liet de jongeling zijn onvoorzichtig leven,
 En daar is maar alleen zijn bloote naam gebleven,
 Den naam van Icarus dien nam het water aan,
 Ziet daar een droef besluit van al te los een waan!
 Wel, houdt den regel vast van allerlei poëten,
 En wilt haar nutte les uw leven niet vergeten;
 En wil je meer van zulks? Zoo let op Phaëton,
 Die ment uit hooger drift den wagen van de zon;
 Maar hoe hem dat verging kan ieder nader lezen,
 In Naso's grootste werk daar wordt 't aangewezen.
 Maar dit zijn grillen, vriend, zeit iemand hier misschien:
 En, laat ons op dit werk een vaster stoffe zien!
 Wel, zoo je dat begeert? Ik neem het aan te wijzen,
 Wat in den ouden tijd uit eerezucht placht te rijzen,
 Ziet, waar dit monster heerscht, daar gaat het zeldzaam toe,
 Daar gaat het al verkeerd en ik weet niet hoe.

Waar ooit dit slim vergift in iemand komt gezonken,
 Het maakt de menschen dol en al de zinnen dronken,
 Zoodat zijn grillig brein gansch vreemde ranken broedt,
 't En kent geen vrienden meer, ook niet zijn eigen bloed.
 Wie hoeft op dit bejag exempels op te zoeken
 Bij wreed en heidens volk en vergezochte boeken?
 Des Heeren eigen woord dat kan ons doen verstaan,
 Hoe vreemd in dit geval de trotsche menschen gaan:
 Een zoon van David zelfs doet ons nog heden weten,
 Hoe dat een eigen kind zijn vader kon vergeten,
 Zijn vader onderkroop, zijn vader henen joeg,
 En in het open veld ook met zijn leger sloeg.
 Heeft niet een weduwvrouw zoo vreemde daad bedreven,
 Als ooit van heidens zelfs voor dezen is geschreven?
 Zij heeft haar eigen bloed, des konings hoog geslacht,
 Uit eerzucht aangetast en om den hals gebracht.
 Wel, een die wel gezond en stil begeert te leven,
 Die moet tot deze pest zijn hert niet overgeven;
 Want ziet, dit slim bejag heeft Gode zoo mishaaagd,
 Dat hij ook dikmaal hier de schennis heeft geplaagd.
 Ons vader Adam zelf die is hierdoor gestorven,
 En al wat na hem kwam tot in den grond bedorven,
 En ziet, wij waren nog in dien vervloekten staat,
 Had God ons niet verlost door zijn geheimen raad.
 Hosias was een vorst en wou ook priester wezen,
 Dies werd zijn lijf melaatsch dat niemand kon genezen,
 Herodes liet het volk hem vieren als een God,
 Maar mits de luis hem at, zoo werd hij enkel spot.
 God zit in zijnen troon ook boven alle wolken,
 En toont zijn hooge macht aan alle trotsche volken;
 Hij stiert 't altemaal naar zijn verheven wil,
 Gij, buigt voor uwen God en houdt u verder stil.
 Wat God ons heeft bescheerd, dat moet ons vergenoegen,
 Daar is ter wereld niet dat ons kan beter voegen,
 Geheel ons aardsch bedrijf gelijkt een kamerspel,
 Daar moet een ieder doen gelijk zijn metgezel.
 Zijn rol, hoe die ook is, moet daar een ieder spelen,
 Doch mag nooit eenig deel van zijn gezellen stelen;
 Die bij zijn vrienden eet, het is een tafelwet,
 Daar tast een ieder aan dat voor hem is gezet.
 Dit leer ik overal: God heeft een welbehagen

In die een stillen geest in haren boezem dragen,
 Maar die hoogmoedig zijn en van een trotschen aard,
 Die zie ik dat van God geen zegen wedervaart.
 Al wie dan van den Heer wil heil en zegen wachten,
 Die moet in zijn gemoed zijn naasten niet verachten;
 Dit ziet men inderdaad, dit vind ik overal:
 De bliksem treft een berg en spaart een lager dal.
 Weest groot in uw gemoed, en God zal u verstooten,
 Weest klein in uw gemoed, en God zal u vergrooten;
 Wat staat gij nietig mensch naar eer en grooten lof?
 Gij zijt maar aard' alleen, en haast maar enkel stof.
 God die in hoogte zit en kan geen hoogmoed lijden,
 En daarom moet de mensch den hoogmoed leeren mijden;
 Een stil en laag gemoed, een nederslachtig hert,
 Dat ziet men dat gestaag van God gezegend werd.
 Wel om dit grillig bloed uit onzen geest te drijven,
 Zoo dient een ieder mensch in zijnen geest te schrijven,
 Dat God van allen tijd verwaande zinnen haat,
 En trotsche lieden straft, ja met een donder slaat.
 Wie dan met zijnen God in vrede zoekt te wezen,
 Moet als een stage les dit aan zijn herte lezen:
 Ei! waarom dus gepoogd tot eer en grooten lof,
 De grootste van den hoop en is maar enkel stof.
 Maar zijt gij uit den aard gewend tot groote staten,
 Ik weet u goeden raad die u zal kunnen baten:
 De Hemel is zoo hoog dat niemand hooger kent,
 En 't is een hoog gemoed dat zich hiertoe gewent.
 Wie God van harte dient en wil er in volherden,
 Die kan een grooten vorst, ja kan een koning werden,
 Een koning wonder groot, maar echter onbenijd,
 Wiens scepter niet en is besloten in den tijd.
 Wie hier eens koning wordt, die zal het eeuwig blijven,
 En hem en zal geen heir of ander vorst verdrijven;
 Hier is geen staat zoo hoog of vreest een lagen val,
 Gij, zoekt een machtig rijk dat eeuwig duren zal.

STALPERT VAN DER WIELE.

1579—1630.

SINTE BONIFAAS.

(5 Juni.)

STEM: *als 't begint.*

Wat doet gij, Friesche volken?
 Waartoe dit groot geraas?
 Waartoe al deze dolken,
 Ontscheid op Bonifaas?
 Verdienen zijn weldaden
 Dan wel, hem 't lijf, Met dit bedrijf,
 Van wonden t' overladen?

Van herten en van nakken,
 Veel harder als den steen!
 Durft gij aan stukken hakken
 De leên dan van dengeen
 Die u van 't eeuwig leven,
 Door Godes Woord, De rechte poort
 En d' ingang heeft gegeven.

Dit's toch den vriend des Heeren,
 Dit is den dienaar Goods,
 Die u heeft komen leeren,
 De straf des tweeden doods
 t' Ontloopen, en gewezen
 De paden heeft Van daar men leeft
 Met Godes uitgelezen.

Met Godes uitgelezen!
 Zoolang als d' eeuwen staan,
 Heeft iemand u voor dezen
 Wel ooit zoo wel gedaan?
 Gij waart met grove zonden
 Verknocht, helaas! En Bonifaas
 Heeft u daarvan ontbonden.

Hij liet de Britsche stranden,
 Hij liet zijn edel huis,
 Om dijnen woesten landen
 Te preêken Christus' kruis,
 Door last van die te Rome
 Den herdersstaf, Van eersten af,
 In Petro heeft bekomen.

Van hier had hij gekregen
 De aangename macht,
 Waardoor hij u den zegen
 Des Hemels heeft gebracht,
 Als hij de valsche Goden
 Van hout en steen, U ginder heen
 Te werpen heeft geboden.

Maar wel tot uwer baten
 Ja, opperste genot,
 Als die u deed verlaten,
 Voor eenen waren God,
 De valsheid en de vlekken,
 Door 't sterke nat Van 't doopselbad,
 Deê uit uw zielen trekken.

En nu was hij gekomen,
 Om u, van minst te meest,
 Te sterken en te vromen
 Door 't Christma in den geest.
 Wat weldaad is van allen
 De deze dan, Dat gij den man
 Met moord komt overvallen?

Baldadige vijanden!	De tijd zal nog eens komen,
Gaat vrij alzo te werk,	Dat voor 't vergoten bloed,
Houwt, hakt, met roode handen,	Zijn grafsteê uit zal stroomen
Den stichter van uw kerk!	Een klare watervloed;
Ja, stort, recht als verraders,	En dat, om, t' allen tijden,
Met koelen moed, Het diere bloed	Uw rooden haat Voor zijn weldaad
Uws geestelijken vaders!	De wereld te verlijden.

Doch schikt, dat gij uw zonden,
 Met christelijke boet',
 Nu en tot allen stonden,
 Meewaardiglijk vergoedt.
 Houdt zijn gepreêkte woorden,
 En hij zal weêr U bij den Heer
 Verbidden, die hem moorden.

SINTE CLARA.

(12 Augustus.)

STEM: *'t Meisken van zeventien jaar.*

Komt allegaar, Met stem, met snaar,
 Eendrachtelijken prijzen
 De reine Claar, Het exemplaar
 Der maagden van Assisen!

Franciscus had, Het enge pad
 Nog nauwelijks begonnen,
 Of ziet, de drift, Van zijn voorschrift
 Heeft Clares hart verwonnen.

Des werelds zin Week voor de min
 Van Jezus, haar behoeder,
 Die, door zijn Kruis, Haar 't lieve huis
 Deed laten van haar moeder.

De eedle ziel, Koos 't rouwe wiel
 Voor 't siersel der paruken;
 Omdat Gods zoon, Voor haar een kroon
 Van doornen wou gebruiken.

«En hoe zou 'k mij, Met goud of zij,”
 Sprak Clara, «durven kleeden?
 Terwijl mijn Heer, Hem hier weleer
 Met schaapsgrauw heeft geleden!»

«Neen, 't lichaam stug, Moet op den rug
 Een kleed van haarsnoer dragen;
 Wat heeft een maagd Te zijn gekraagd,
 Die Christo wil behagen!»

O maged Claar, Van gaven zwaar!
 Door 't zaad van deze tuchten,
 Hebt gij gebaard, Met God gepaard,
 Een menigte van vruchten.

Maar ongeveesd, En naar den Geest,
 Die, zonder eind' van tijden,
 Met haar getal, Bevrijd van val,
 U zullen doen verblijden.

Och, of ik mee In d'eigen steê
 Uws blijdschap waar te zamen!
 En op de stof Van 't maagdenlof,
 Van verr' mocht zeggen: *Amen!*

DE BRUIDEGOM.

(25 December.)

STEM: *Het viel een hemelsdauwe.*

«Ontwaakt, ontwaakt, o maagden!»
 Wierd daar, met groote kracht,
 Geroepen, eer 't nog daagde,
 Korts na de middernacht:
 «De bruigom komt, gaat wakker
 Zijn liefde te gemoet;
 't Is de Effrataansche akker,
 Daar hij hem hooren doet.»

«Recht buiten Davids stede,
 In 't hol van een spelonk,
 Leit, tot des werelds vrede,
 Uw bruidegom te pronk.
 Zijn zetel is de kribbe,
 Het hooi zijn ledikant,
 Zijn purper d' arme webbe,
 De rest is n'avenant.»

«O, overgroot mirakel!
 (Godlof, die 't ons verzon!)
 Want die zijn tabernakel
 Eerst stelde in de zon,
 Komt, uit zijn bruiloftskamer,
 Nu, als een bruijom, hier,
 Geen bruijom ooit bekwamer,
 Geen bruijom ooit zoo fier.»

«Den grootsten, d'allerbesten,
 Den eêlsten van geslacht,
 Den schoonsten van de reste,
 Den rijksten van almacht,
 Den vroolijksten van zinnen,
 Den effensten van borst;
 Och! wie zou niet beminnen
 Een zoo volmaakten vorst?»

«Verfoeit dan d'ijdle dampen
 Des werelds, zijt dij vroed,
 En loopt, met volle lampen,
 Den bruijom in 't gemoet!
 Maar des en wilt niet laten
 (De statie is 'twel waard)
 Te brengen olievaten
 Van deugden, lang vergaard.»

«Verschijnt met bruiloftskleeren
 Van rein bewaarde leên;
 Wat dit's de raad des Heeren,
 En wie en zou niet treên
 Blijmoedig op de sporen,
 Die 't kind van Bethlehem
 Ons hier doet zien en hooren
 Met zijn betraande stem?»

O, allergrootste Koning!
 O, allerkleinste kind!
 Gij zijt mijns hartsen kroning,
 Gij, dien mijn ziel bemint,
 Gunt, dat ik ook nawandel,
 Met een bereiden voet,
 Den Bethlehemschen handel
 Van kuischheid en ootmoed!

't GAUWE MIERTJE.

STEM: zoo 't begint.

Gauwe miertjes, Kleine diertjes,
 Groote meesters van den mensch!
 U te prijzen Met den wijzen
 Is mijn welberaden wensch.
 Gaat luiaarden! Ziet naar d'aarde,
 Die 't ten hemel niet en lust,
 En zult leeren Distingueeren
 Tijd van arbeid en van rust.

't Zomers gaat het, Lost het, laadt het
 Kleine miertje, wijs en vroed,
 Daarvan 't in de Koude winden
 Van December leven moet,
 Als de kreklen, Die op steklen
 't Zomerweer verzingen dwaas,
 Moeten derven, Moeten sterven,
 Bij gebrek van winteraas.

Ziet ze handelen, Ziet ze wandelen,
 Ziet ze loopen ginds en weer;
 Ziet ze slijten, Ziet ze splijten
 't Marmer van haar voetjes teêr;
 Even wakker Naar den akker,
 Even vlijtig van den roof,
 Die haar pootjes, Zonder kootjes,
 Dragen uit de tarweschoof.

Maar bijzonder Is 't een wonder
 Boven al, gelooft het vrij,
 Dat zij 't koren, Om te smoren,
 Knagen af te wederzij;
 Ja, met dijken Wel bestrijken,
 Opdat daar, noch bij noch na,
 Waterstroomen Zouden komen
 Aan te brengen rot of scha.

Kleine beestjes, Groote geestjes!
 Dank uw Schepper hebben moet
 Van de leering, Die uw nering
 Aan de trage menschen doet;
 Des zoo schamen Wij bij namen
 Ons, die Christum kennen, dat
 Onzen handel, Weg en wandel,
 Zoo ver wijkt van 't mierenpad!

JACOBUS REVIUS.

1587—1658.

BIECHTE

DES KONINGS VAN SPANJEN, TEN DOOD TOE KRANK ZIJNDE,
 OVER 'T VERLIES VAN FERNAMBUCO.

Toen ik op Neêrland eerst uitstreckte
 Een heerschappije streng en straf,
 Een vijand ik mij, laas! verwekte,
 Die mij nu brengen zal in 't graf.
 Confiteor.

De ketters dacht ik te verderven,
 Rebellen wilde ik wederstaan;
 Nu klaag ik, eer ik koom te sterven,
 Dat ik den krijg heb aangedaan
 Deo Omnipotenti.

O vorsten, nimmer God verlatet!
 Hij is in nood de trouwsten vriend;
 Gij ziet, hoe luttel het mij batet,
 Dat ik Sant Jago heb gediend,
 Et Mariae Virgini.

Weg, houten Jacob met uw schelpen!
 Ik vind uw bijstand zeer gering;
 't Ga u, indien gij niet kondt helpen,
 Gelijk het San Salvador ging,
 Et omnibus Sanctis.

Wat zoek ik wijdgelegen landen,
 Als waar de wereld mij te klein?
 Ik heb den krijg op mijne stranden;
 Dies dank ik Wilkens, Lonck en Hein,
 Et tibe, Pater!

Ik zwoer aan alle koninkrijken
 Te doen ontvangen mijn gebied;
 Maar, laas! matroos doet mij nu blijken,
 Dat mijn voornemen loopt te niet;
 Quia ego miser.

De volken, om mijn tiranije,
 Zeer over mij vertoornd zijn,
 Dewijl der Turken heerschappije
 Zij beter houden als de mijn.
 Peccavi nimis.

Heel Duitschland werd door mij geplaged,
 Den Zwede haat ik en den Deen,
 Den Palatijn heb ik verjaged,
 Nu zoek ik Frankrijk te vertreên,
 Contra legem Dei.

Waar zijn de kloeke Jesuwijten,
 Mijn lieve raadslui, rechtevoort?
 Die 't alles in 't verwerde smijten,
 En stichten zooveel roof en moord,
 Cogitando, loquendo, operando!

En gij, mijn rijke Genovesen!
 Is er geen geld meer in de bank?
 Mijn wissels hebt dij afgewezen,
 Bij u is het geloove krank,
 Et in cunctis alijs.

Mijn Dons, Hidalgo's en Sinjoren,
 Is ook bij u of mij de schuld?
 Het komt mij menigmaal ter ooren,
 Dat gij het heele land vervult
 Vitijs.

't Zij hoe het wil, ik mag wel klagen,
 Dat mij geschiedt meer smaad en leed,
 Als ik beleefde van mijn dagen;
 Dies ik voortaan geen raad en weet
 Meis malis.

Den Bosch, het Nederlandsche Romen!
 Daar ik den standaard had gevest,
 Is mij zoo deerlijk afgenomen;
 Verstored is het Papennest,
 Mea culpa.

Maar Fernambucco mij ontroeret,
 De sleutel van het schoon Brazijl!
 Hoe heeft mij Lonck dat afgeloered!
 Dies moet ik roepen, nog een wijl:
 Mea culpa!

In Wezel, daar de Duitsche heeren
 Gestapeld hadden al haar buit
 Van zilver, goud en fraaie kleeen,
 Daar speelde men ook: Papen uit!
 Mea gravissima culpa!

Urbaan, Sint Peters laatste erve,
 Wat werd ons nu al nagezeid!
 Ik moet het uiten voor ik sterve,
 Al geeft 'tu wat tegenheid;
 Ideo deprecor te.

Veel zeggen, dat des Heeren kerke,
 Waar ze van u en mij verlost,
 Zou zijn in allen goeden werke,
 Gelijk als toen ze eerst begost.
 Beatissima virgo!

Zij meenen, dat wij stedes moeten
 Aan Christi leere houden vast,
 En daarna richten onze voeten,
 Gelijk ons zelf dat heeft belast:
 Maria!

Zij roepen dat van schelmerije,
 Van alle zonden groot en grof,
 Van oorlog en verraderije
 Slechts oorzaak is het Roomsche hof,
 Et vos omnes.

Christus en heeft dit niet geleerd
 (Praat onder zich een ieder man),
 Dus zijn de heidens niet bekeerd
 Weleer, en hielden hier niet van
 Sancti et Sanctae Dei.

Ik vreeze, dat met hangen, branden,
 En smoren van der Christenschaar,
 Zoozeer besmet zijn onze handen,
 Dat mij de wrake volgt naar
 Et te Pater!

'k Heb overal de nederlage,
 Mijn krachten worden uitgeput,
 Dies ik daar weinig meer naar vrage,
 Alzoo het mij doch niet en nut,
 Ut oretis pro me.

Gelukkig gij, o Nederlanden!
 Die niet en steunt op vleesch en bloed,
 Maar heffet onbevleete handen,
 Met een onwankelbaar gemoed,
 Ad Dominum, Deum nostrum.

Gelukkig, die een vorst bewaret
 Manhaftig en van hoog beleid,
 Zoodat zich nergens openbaret
 Een hoofd van zulke dapperheid,
 Ut ipse.

Mijn hoogmoed heeft mij neergebogen,
 Al mijn belijders tot een spot;
 De dood zweeft mij alreê voor oogen;
 Dies bid ik, dat de lieve God
 Misereatur mei.

Prins Fredrik Hendrik van Oranje!
 Indien ik sterf aan deze kwaal,
 Ik maak u erfgenaam van Spanje
 En van mijn rijken al te maal;
 Amen.

GEBED.

Gij, die in den Hemel woont,
 En van daar de vorsten kroont,
 Die hier wagen goed en leven,
 Om den vijand te doen beven,
 Die vertredet uwe eer;
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Gevet den Nassauschen held,
 Die getogen is te veld
 En, voorzien van kloeke mannen,
 Heeft zijn tenten uitgespannen
 Voor den Bosch, als zijn begeer; —
 Wil ons hooren, lieve Heer! —

Geef hem wijsheid ende kracht,
 Dek hem met uwe trouwe wacht,
 Laat getroost zijn ruiters draven,
 Laat gerust zijn knechten graven,
 Geeft hem gunstig wind en weêr;
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Zendet uwen Engel uit,
 Dat hij onzen leger sluit
 Met zijn bulderende vaders;
 Hoed den Prinse voor verraders,
 Dat geen aanslag hem en deer;
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Wees gestadig aan zijn zij,
 Als hij, op de batterij,
 Spelet met zijn grove ballen;
 Laat de muren voor hem vallen,
 De rondeelen storten neêr; —
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Neem den vijand zijnen moed,
 Neem hem wijsheid ende spoed,
 Neem hem koren ende haver,
 Neem hem krijger ende graver
 Neem hem harnas en geweer;
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Maak versaagdheid in de stad,
 Maak de wakers moe en mat,
 Maak onveilig hare straten,
 Maak onwillig haar soldaten,
 Zege en zegen van haar keer;
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Maak den oversten veracht,
 Doe verkwijnen zijne macht;
 Maket, dat de burgerije
 Weigere zijn heerschappije,
 En den Staten hulde zweer';
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Komt de Spanjaard voor den dag,
 Om ons heir te bieden slag
 Of de stede te ontzetten,
 Uwen adem moet hem pletten,
 En wegblazen als een veêr;
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Zendt hij hen, in haren nood,
 Wijn of voeder, kruut of lood,
 Latet blijven onderwegen,
 Latet van ons zijn gekregen;
 Smijt zijn wapenen omveer; —
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Laat Filips van zijnen schat
 Niet ontvangen dit noch dat!
 Geef dat hij, na lange hopen,
 In zijn eigen nest gekropen,
 Zuigt zijn pooten als een beer:
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Maket zijnen buidel lek!
 Zend hem dierte en gebrek,
 Dat zijn krijgsvolk onbetaled
 Haren schaad' aan hem verhaled,
 Die nu teren op haar smeer;
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Jaget eenmaal uit den Bosch
 Beide wollef ende vos,
 Schik daar uwe trouwe knapen,
 Weidet de verdoolde schapen
 Met uw Goddelijke leer!
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Wil de palen van ons land
 Schutten met uw hooge hand;
 Hoed ze voor bedekte lagen
 En voor onvoorziene slagen,
 En verlaat ze nimmermeer;
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Brenget weêr den gulden tijd,
 Maak ons dit verwoesten kwijt,
 Sla uw kudde weder gade,
 Dat de dief haar niet en schade,
 Noch den huurling niet en scheer;
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Geef, dat ieder, zoet en stil,
 Mag naleven uwen wil,
 Dat de groote met de kleine,
 Niemand dien' als u alleine,
 En hem redelijk geneer';
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Geef den bouwer op het land
 Vruchten van hetgeen hij plant,
 Geef de poorters in de steden
 Vele heils en vele vreden,
 Dat ze winnen kost en kleêr;
 Wil ons hooren, lieve Heer!

Gij zijt die de krijgen vuurt,
 Gij zijt die de machten stuurt,
 Gij kondt wonderlijk behouwen,
 Op Uw jonste wij vertrouwen,
 Niet op ruiter ofte speer; —
 Wil ons hooren, lieve Heer!

HERDERSLIED.

Windeken uit het paradijs!	Om te verlossen, die voorheen,
Op mijn pijpken blaas den prijs	Door der slange gladde reên,
Van Gods zone, Dat ik tone	Moesten vluchten, Komt dij zuchten
Door de bosschen, voor het wild,	Op het hooi, en onder 't riet;
't Kindeken, daar de dood voor trilt.	Haattet gij mij, gij deedt 't niet.
 Christe! wie had van u vermoed,	 Want toen ik, gisteravond laat,
Dat gij, edel Koningsbloed!	Zag een dagsche dageraad
Zoudt verschijnen, Vol van pijnen,	Mij ontvangen, De gezangen
In het koudste van den stal,	Van des Hemels blijde rei
Proevende al ons ongeval!	Gaven mij tot u het gelei.
 Vreest dij niet, dat Herodes daar	 Kondigen hoord' ik op dat pas,
U eens worden zal gewaar,	Dat de Heer geboren was;
En bestellen Zijn gezellen,	En wanneer ik zag zoo deêrlijk
Die, met een zoo grammen moed,	Liggen uwe leêdjens teêr,
Dorsten naar uw onnoozel bloed!	Keert dij uw oogjens tot mij weêr.

Alle die, door afkeerlijkheid,
 Wijkt van Godes heerlijkheid,
 Komt hier binnen! Zoekt zijn minne!
 Die deez' zalig uur versmaadt,
 Treurt er wel om, als 't is te laat!

TAFELRECHT.

Al die zit aan mijnen disch,	Spreekt niet kwâlijk van een man,
Drinkt zooveel als noodig is!	Die hem niet verweren kan;
Eet naar uwes hongers eisch,	Neemt hem niet met uwen mond,
Maar en eet geen menschen vleisch;	't Geen gij hem niet geven kondt.
Weet dij niet wat dat beduidt?	Zijt dij anders van manier,
Hoort, ik zal 't u leggen uit:	Mijnenthalve blijft van hier;
Spreekt niet kwâlijk van een vriend,	't Zij u eens voor al gezegd
Die dat niet en heeft verdiend;	Dat is hier het Tafelrecht.

OUDERLIJK VOORBEELD.

De zwaan haar kuikens broedt op 't droogste van de velden,
 Maar zelve in het droog verkeert ze wonder zelden;
 Veel ouders zeggen: «Kind, och! speent u van den wijn!»
 Die met den neus in 't nat zelf al te garen zijn.

KLEINE GAVEN.

De weduwe, die wierp twee stukken in de kiste,
 Geprezen is van hem, die haren voorraad wiste;
 Elks gaaf is aangenaam, die deelt nadat hij heeft,
 God rekent niet hoeveel, maar van hoeveel men geeft.

AAN MIJN BERISPERS.

Berisper van mijn dicht, dit woord laat ik u weten:
 Schaf beter spijs als ik, en noodig mij ten eten;
 Of nemet mijn onthaal, zulks als het is, in 't goê,
 Of laat mij ongemoeid, en houd uw snater toe!

WAARHEID.

Men zegt wel, en het is ook menigmaal gebleken,
 Dat zotten in 't gemeen de waarheid zullen spreken;
 Men zegt ook, en het is een overoude klacht,
 Dat die de waarheid spreekt, wordt voor een zot geacht.

EIGEN LOF.

Roemt niet uw eigen werk, maar is het roemenswaardig
 Wacht, dat uw buurman zegt: 't is kunstig, het is aardig;
 Laatdunken wordt met recht van iedereen bespot,
 Want die hem zelf behaagt, behaagt een grooten zot.

BEGEERLIJKHEID.

De dijken zijn gemaakt om zeker te verhoeden
 Den ijsgang en 't geweld der hooge watervloeden;
 Maar nimmer dijk noch dam verhinderen en kond'
 De aderen, die steeds opwellen uit den grond:
 De wetten insgelijks, en strenge willekeuren,
 Wel hinderen den loop en 't krachtig innescheuren
 Van feilen groot en grof, maar 't innerlijke kwaad
 Van zondige begeert' hem zoo niet dwingen laat.

EERE.

Wie zijt dij, eële maagd! vol schoonheid en vol jeugde?
 Ik ben de hooge Eer, de dochter van de Deugde.
 Wie zijn ze, die zoo dik rondom u henen staan?
 't Zijn vrijers, die om 't zeerst mij loopen achteraan.
 Wie heeft toch het geluk, dat gij hem weder minnet?
 Niet een van deze, die op mij zoo zijn ontzinnen.
 Hoe komt dat altemaal gij haar den nekke biedt?
 Dit's d'oorzaak: Ik en trouw buiten mijn moeder niet;
 Wanneer mij die een man ten huwelijk wil geven,
 Al liep hij voor mij weg, nog zal ik met hem leven.

ONWEDER.

Och! ligt dij Heer en slaapt
 In dezen zwaren stonde?
 Terwijl gij ruste raapt,
 Zoo zinken wij te gronde!

Wij wellen in het zand,
 Wij stooten op de klippen,
 Ons takels en ons want
 Begint ons te ontslippen.

Het schrikkelijk gewaai
 Ons overstuw doet drijven,
 De maalstroom met een draai
 Ons dreiget te ontlippen.

Wij zien noch ster noch maan,
 't Kompas begint te wraken,
 Het roer ons wil ontgaan,
 De steven is aan 't kraken.

De roover is aan boord,
 De vijand op de luiken,
 De boeg is doorgeboord,
 De kiel begint te duiken.

Het zeil ligt voor den mast,
 Het anker is aan 't slepen.
 Help Heer! wij lijden last;
 Help Heer! wij zijn gegrepen!

Nu mannen, goeden moed!
De slaper is gewekket,
Hij scheidt den zwarten vloed,
Den hemel hij ontdekket.

De vijand neemt de vlucht,
O wonder over wonder!
Gestillet is 't gerucht
Van hagel en van donder.

Het roer hij zelve vat,
Hij kijvet met de winden,
Ja, doet ze liggen plat
En schiedelijk verzwinden.

Hij straft die weeke maats,
Die haar niet kloek en dragen,
En voor een weinig kwaads
Zoo lichtelijk versagen.

O, wat zijt gij een God,
Die stormen en de baren,
Bevreesd voor uw gebod,
Zoo machtig weet te klaren!

Gij kalmt de sture zee,
En brengt, die u gelooven,
Op een behouden reê
Daar zij u eeuwig loven.

ADRIAEN POITERS.

1606—1675.

UIT «HET MASKER VAN DE WERELD AFGETROKKEN.»

I.

Geen genuchten zonder zuchten,
Of geen liefde zonder pijn;
Kon men laten honigraten,
Niemand zou gesteken zijn.
Venus-boefje speelt een troefje,
Zoo geraakt men aan den dans:
Maar het wijntje wordt aziëntje,
Zoo verkeert de goede kans.
Onze jonker, onze pronker,
Klaasje, is 't niet een vreemde haan?
Hij wou trouwen en gaan houwen,
't Ventje wou er goed rond aan.
't Was een vrijster, als een lijster,
Zij ging met den nieuwen snuf;
Zij kon zingen, zij kon springen,

En daarin had Klaasje puf.
 't Wordt besloten en begoten,
 Want het jawoord was er uit:
 Hij doet koken, hij doet smoken;
 Daar zit Klaasje met de bruid.
 Maar van trouwen komt berouwen,
 Als de bruiloft is gedaan;
 Zij blijft schransen! zij wil dansen,
 En gedurig spelen gaan:
 Zij wil slapen, zij wil gapen,
 Zij wil altijd buiten huis:
 Och, als doeken dragen broeken,
 Dat is voor de mans een kruis!
 Met friseeren en paleeren,
 Met den spiegel aan de zij,
 En met gommen, en met krommen,
 Gaat de gansche dag voorbij.
 Ziet ze dragen Fransche kragen,
 Riekt ze maar een nieuw fatsoen,
 Ziet daar blijven Klaasjes schrijven,
 Dit is alle dag te doen.
 Wou ze winnen, en wat spinnen,
 En maar naaien eene mouw,
 Klaas zou schrijven en gaan wrijven,
 Dat hij nog geraken zou.
 Zij laat zorgen die haar borgen,
 Zij en roert niet eens een hand;
 Klaas moet sobben, Klaas moet tobben,
 Is dit niet een luie dant?
 Grietje kindert, 't goed dat mindert,
 Klaas gaat t' achter alle jaar:
 Klaas doet hoopen en verkoopen
 D'een hoof vóór en de ander naar.
 Zeg eens, Klaasje, nobel baasje!
 Staat u dezen handel aan?
 Waar het meisen nog te eischen,
 Klaas en zou 't niet meer bestaan.
 Domme zinnen van die minnen!
 't Schijnt in 't eerst al honigzoet;
 En zij wagen blinde slagen,
 Die men lang bezuren moet.

Zie, met huiken en met fuiken,
 Is 't bijna dezelfde vang;
 Want het trouwen, dat is houwen.
 Eéns is voor uw leven lang.

II.

Trui, ons brunetje,
 Wist eens een vetje,
 En zag een kansje
 Aan weeldrig Hansje;
 't Scheen goed van aardje,
 En rijk van vaartje;
 Want het droeg kleértjes
 Als mooie heertjes,
 En witte broosjes
 Met dubbele roosjes,
 Schoone faveurtjes,
 Van fraai koleurtjes.
 Trui dan, ons diertje,
 Dat stookt een viertje,
 Dat leent een rokje,
 Dat vlecht zijn lokje,
 Dat stijft zijn kantjes,
 Dat huurt pendantjes,
 Dat weet zijn pronkjes,
 Dat werpt zijn lonkjes,
 Dat schiet zijn zuchtjes,
 Dat heeft zijn kluchtjes.
 Zoo gaat het doekje
 En vrijt het broekje.
 Weldra ons kwantje
 Bezieet het dantje,
 Met haar fatsoentjes
 En purper schoentjes;
 Hij zeit: Dit Truitje,

Die wordt mijn bruidje,
 Want zulke wijfjes
 Bezitten schijfjes.
 Dan drink ik wijntje
 Van 't koele Rijntje.
 Somma: ons Hansje
 Vlamt op dit kansje:
 En onze gastjes
 Die knopen 't vastjes,
 En geven 't handje
 Tot echte pandje.
 Nu heeft ons Truitje
 Een kaal rein-uitje,
 En nu heeft Hansje
 Een mager gansje:
 Twee zonder landje,
 Twee zonder zandje,
 Twee zonder huisje,
 Twee zonder kruisje;
 Want ziet, ons ventje
 Heeft geld noch rentje,
 En ons klappeitje
 Heeft bosch noch weitje.
 Nu gekt ons buurtje
 Met dit partuurtje;
 En deez' twee hartjes
 Zijn vol van smartjes,
 En hebben 't gekje
 Met het gebrekje.

III.

Dit zoo wezende, om mijne aanspraak te beginnen, zoo zeg ik, dat ik altijd gaarne op de torenwijzers de uren van den dag met gouden letters heb afgeteekend gezien, niet alleen omdat die glans eene geheele stad door beoogd kan worden, maar veel meer omdat die gulden cijferletters ons meteen de kostelijkheid van den tijd zouden aanwijzen. Dat rijk, fijn, kostelijk verguldsel behoorde ons, zeg ik, alle uren den prijs van den snellen en onwederroepelijken tijd in te drukken, dien men nu bij velen, ja, bij het meeste deel der menschen vruchteloos voorbij ziet schieten. Want, gelijk eertijds Seneca vraagde: Wie is er, die hedendaags den tijd waardeert naar zijne kostelijkheid, die eenen dag zoo groot acht als het behoort? Een groot deel van het leven wordt verkwest met kwaad te doen, het meeste deel met niets te doen, het geheel met iets anders te doen. Hoe menige uren, hoe menige schoone dag wordt er alzoo kwistig den hals gebroken? Wij zouden ons kruisen en zegenen van verwondering, indien wij ze eens allemaal bijeen, op eenen hoop, zagen liggen. Nero was een uitzinnige tuischer, die met duizenden aan eenen worp van den teerlingsteen hing, en daar niet meer op en paste dan of hij voor rotte mispelen gespeeld hadde. Op zekeren tijd, toen hij beval, dat men zou brengen omtrent het vierde deel van een millioen, deed de moeder, om zijne verkwisting wat in te toomen, de som verdubbelen, en die seffens wijd en breed over de tafel storten, opdat hij door de grootheid van den schat, dien hij wederom ging wagen, vermaand zijnde, de lichtvaardige hand voortaan matigen zou. O, dat wij den verkwisten tijd eens konden intrekken, wat een mooi hoopje zoude er te berde komen! Doe eens de oude historiën open, gij zult vinden eenen Domitianus, die, niettegenstaande hij den scepter in de hand en de kroon op het hoofd hadde, evenwel alle dagen ettelijke uren besteedde, om vliegen met naalden te doorsteken; en hij was daar zoo bezig mede, alsof hij de voornaamste hoofden van zijns vijands leger vervolgd hadde. En Artabus, koning van de Hyrcanen, maakte zulk werk van mollen te vangen, als de andere koningen drift en ijver toonen om nieuwe rijken te bejagen. Biantes, koning van Lydien, besteedde zijnen tijd met vorschen aan draden te knooien, met zulk een smaak, alsof hij zijn overwonnen vijanden aaneen geketend, in triumf naar het Capitolium van Rome gevoerd hadde. Æropus, koning van Macedoniën, en deed anders niet dan lantaarnen maken en nog en zag deze niet, dat dit tegen zijne majesteitseer was strekkende. Dit geschiedde in oude tijden, maar mij dunkt dat er ook nog op den dag van heden al dergelijken zijn.

Hoeveel worden er gevonden, die hunnen tijd besteden in het kammen en het wasschen van den baard en het friseeren van de knevels, met faveuren te koopen, met schermen, met het tiktak, met piketten, met het palet, met het raket, met de dansschool, met vrijen en courtiseeren, met vleien en streelen, met verhalen van zaken, die ze nooit gedaan en hebben, met stoffen op hun adellijk bloed, daar ze nochtans maar van gemeene lieden gesproten zijn, met roemen op hunne goederen en gedurig kasteelen in de lucht te maken, die geen boerenhuis op het zand zouden kunnen richten! Van den anderen kant, wat eene tijdverkwisting en wordt er ook onder de vrouwen niet gevonden? Men zou zeggen dat sommige van haar dagloon trekken, zoo bezig zijn ze om iets nieuws te versieren; het schijnt, dat zij anders niet en kunnen of weten, dan van de nieuwe mode te spreken, van den poeierdooz, van den friseerpriem, van den spiegel, waar ze honderdmaal bij loopen, om te zien hoe dat haar lokken krollen. Zij zouden liever hebben (gelijk iemand zeide) dat de heele Republiek, dan dat één van al de haarkens ontsteld zou worden; ja zouden, met Hortensius, wel iemand een proces leveren, die bij ongeluk een krooksken in haar kleed geplooid zoude hebben. Ik geloof dat de H. Antonius langen tijd voorbij dergelijke huizen zou gaan, eer hij boven op het dak (hetwelk te Milaan gebeurde) de Engelschen zou vinden. Deze besteden een vierendeel van haar leven in paleeren, een ander vierendeel in visiten, het derde in dansen en springen, de rest in slapen en droomen. Wat dunkt u, zou ik deze niet bij de vliegenvangers en benevens de lantaarnmakers mogen stellen? Keizer Karel, voorwaar, vrij wat wijzer dan de bovengemelde koningen, droeg eenen gouden ring, en in de plaats van het gesteente stond er een horlogeken met al zijn raderkens, en dag en nacht diende het hem tot eenen wekker, om den kostelijken tijd in acht te nemen, welke bij hem ook naarstiglijk waargenomen werd; dikwijls placht deze onsterfelijke keizer te zeggen: *Jo y el tiempo para dos otros*. Hij heeft hem ook zoo besteed in zijne eerste jaren, dat het Frankrijk en den Grooten Heer lang zal gedenken; en in zijn laatste was het hem zoo wel, dat het zijne ziele in de eeuwigheid zal vergenoegen. Hij zag de kostelijkheid beter in, dan deze tijdverkwisters, daar wij af spreken, dewelke altemaal ook wel reden zouden hebben, om met groote letteren in hunne saletten te schrijven, hetgene eertijds iemand deed, alhoewel te laat voor zijn eigen zelve, maar vroeg genoeg voor degenen, die hij daardoor onderwees en waarschuwde:

Mijn geld en goed, al ben ik 't kwijt,
 Nog mis ik meer verloren tijd;
 Want geld en goed dat krijgt men weer,
 Maar tijd, die weg is, nimmermeer.

Dit, zeg ik, zouden er velen met groote letteren mogen schrijven. En opdat wij klaarder zien dat hunne klachten in de reden zouden bestaan, laat ons den tijd van ons leven eens afmeten. Men zegt, dat de ouderdom van drie druiven is de ouderdom van eenen hond, en de ouderdom van drie honden de ouderdom van een paard, en van drie paarden de ouderdom van eenen mensch, en van drie menschen de ouderdom van eenen zwaan, en van drie zwanen de ouderdom van een hert, en van drie herten de ouderdom van eenen draak, die leeft wel duizend jaren, ook naar het gevoelen van den H. Augustinus. Sommige dieren overtreffen den mensch; boven 80 of 90 jaren kunnen er verlopen tusschen de wieg en de doorkist; en zeker ware het al lang genoeg geleefd, ware het wel genoeg geleefd; altijd genoeg, ware er profijt genoeg; maar neen, die schoone jaren worden verspild, gelijk de profeet Aggeus zegt: en zij loopen vruchteloos daar henen.

In de wieg is 't snoterbel,
Op de straat is 't kinderspel,
In de jeugd is 't malligheid,
In den wijsste ijdelheid,
In den oudste sufferij:
Ziet, zoo gaat de tijd voorbij!

Dat is te zeggen, het heele leven wordt ijdelijk verkwist. En indien wij den tijd eens hekelden, weinig fijn vlas, veel grof werk zoude gevonden worden. De keizer Heliogabalus nam eens zijn vermaak, met in geheel Rome het gewicht van al de spinnewebben te doen opzoeken, en er zijn er tot duizend pond gevonden. Dat men in eene geheel groote stad, gelijk als Rome was, zulk eene menigte bijeen heeft kunnen rapen en is geen wonder; maar dat een mensch alleen, onderzoekende al zijne ijdele werken, eene groote menigte op zijn eigen hand zoude kunnen leveren, dat is meer te verwonderen. En evenwel het geschiedt zoo: wij spinnen als spinnekoppen, niet als zijdewormen; dat is, wij mergelen en putten ons uit om vliegen te vangen, wij breiden nettten voor de muggen; maar zuivere zijde te werken, om hemelsche zaken te jagen, om deugdelijke werken op te zetten, dat geschiedt bij ons weinig en zeer zelden. Daarom zijn eertijds, en niet zonder goede opmerking, voor Saturnus, den God van den tijd en diensvolgens rechter van deze zaak, drie soorten van Uren verschenen, sommige geheel lang, sommige middelmatig, sommige geheel kort. De minste klaagden over de meeste, want deze waren uren van affairen en besogniën, die raadhuizen, kantoren en pakhuizen aangingen: de middelste waren uren van tijdpassieering, die meestendeel met den teerlingsteen, met kaarten, dansen en baletten, met den tour à la mode verkwist werden:

de derde en de kleinste naantjes van uurkens, waren uren, die in den godsdienst besteed werden, in een Requiem of eene slapersmis, van hen, die maar van een kort gebed en eenen langen maaltijd wisten te spreken. Dunkt u, beminde Philothea, dat het de laatste kwalijk voor hadden, en dat zij niet met recht over de ongelijke deelingen en mochten klagen? Ik verzeker u, dat ik er heb gevonden van hunne eigene tegenpartij, die zeggen dat ze niet dan al te veel gelijks en hebben, die zelfs bekennen, dat hun tijd in zulke of nog onrechtvaardiger partij is gespleten. De belijdenis van een geleerd persoon zal stand doen aan mijne woorden. Daar is geweest een secretaris, die, liggende op zijn sterven en overslaande met een droevig herdenken het misbruik van zijnen tijd en van zijne dagen, een rouwhartig leedwezen over het voorgaande en dat voorbij was toonde: niet dat hij iet onrechtvaardigs aangevangen had of iet onbehoorlijks had willen uitvoeren, maar dat hij zijnen tijd zoo onnuttiglijk verkwist had in het tijdelijke en niet eens gepeinsd en had op het eeuwige. Ik heb (zeide hij) bij mijn leven beschreven 24 riemen papier, dat is bij de 6000 boeken, omtrent de 15,000 bladeren, en dat tot processen, rekeningen, quitantiën, obligatiën, en andere schrifturen en ik en heb niet een half blad besteed om daar mijne zonden op te zetten, ten einde ik eene goede biecht zou kunnen spreken. Dit zeide deze, als hij op zijn sterven lag, als hij de gewijde kaars in de hand had, welker vlam bekwaam is om onze oogen te verlichten, om alle tijdelijke, vergankelijke en profijtelijke zaken niet uit een ander oogmerk te aanschouwen, dan wij deden toen wij gezond waren en alleen naar de ijdelheid en het wereldsch gevoelen vonnis streken. Ongetwijfeld in zulke gelegenheid zouden wij eene vruchtbaardere besteding des tijds wenschen, en wij en zouden deze spreuke zoo vreemd of buiten reden niet vinden, wel verstaande, ten minsten zij, die God middelen ten naaste bij verleend heeft, en die hunnen kost met den taaien hals niet en moeten halen.

Dient God, want dat betaamt, twee uren alle dagen;
 En nut uw' spijs en drank drie uren naar behagen;
 Vermaakt twee uren lang den stijfgespannen zin;
 Slaapt zeven uren lang, want daar steekt voordeel in,
 En past op uwe winst tien uren volgemeten;
 Zoo heb je dag en nacht verstandiglijk gespleten.
 En zegt dat ik 't u zeg: wie zoo den tijd verkiest,
 Dat zulk een nimmermeer noch tijd noch ziel verliest.

Of iedereen dit voor eenen stokregel zal goed vinden, daar twijfel ik aan; zoo veel is er af, dat ik geloof, dat de voorgemelde secretaris dit zoude onderteekend hebben.

JACOB VAN ZEVECOTE.

1596—1642.

UIT HET „BELEG VAN LEIDEN, TREURSPEL.”

REI VAN LEIDSCHÉ VROUWEN.

De nacht heeft haren plicht voldaan :
 De klein vergulde Goden,
 Die langs des hemels stille baan
 De maan ten danse nooden,
 Door Phoebi hoofd Van glans beroofd,
 Zijn uit 't gezicht gevloten.

De oude trage Wagenaar
 Bedekt met zwarte kleëren
 Den wagen, dien hij 't gansche jaar
 Moet boven d' aarde keeren;
 's Nachts kamenier Verdooft haar vier,
 Om haren broeder t' eeren.

De morgenzonne, ziende 't kwaad
 Van Hesperî tirannen,
 Op purperroode peerden gaat,
 Die schaamt' heeft ingespannen,
 En toont den vloed Van Neêrlands bloed
 Aan vrouwen ende mannen.

De dag ontdekt de scha en pijn,
 Die Leiden heeft geleden,
 Van als het helder zonneschijn
 Ons gisteren was ontreden;
 Niet eens mans huis Is vrij van kruis,
 Het wordt al zwaar bestreden.

Wij zijn bezet aan elken kant,
 Men kan ons niet gerieven;
 De duifkens, die vrouw Venus zand
 Om Douza te believen,
 In deze pijn Ons boden zijn
 En dragers van de brieven.

De menschen door des hongers nood
 Ellendelijk bezwijken,
 En door gebrek van bier en brood,
 Naar 't droeve kerkhof wijken;
 Niet eenen dag Zich toonen mag
 Die niet en telt veel lijken.

De kinders aan haar moeders borst
 En vinden niet te zuigen,
 En vinden niet daar haren dorst
 Zich onder kan gebuigen,
 En met gevele En met geschrei
 Haar droef gebrek betuigen.

Wat wil je, wichten, dat wij doen
 Om t' houden u in 't leven?
 Wij kunnen u niet langer voên,
 Wij kunnen u niet geven;
 Dat gij begeert Is uitgeteerd,
 Ons melk is onderbleven;

De honger heeft het leste zog
 Verdroogd en ons ontnomen,
 Dat de nature voor u nog
 Deed in ons borsten komen;
 Alleen de dood Kan uwen nood
 Voleinden en betoomen.

Ach! zoete wichten, die mijn hert
 Doet daaglijks meer bedroeven,
 Dan al de pijn en al de smert,
 Die Spanje ons doet proeven;
 Och! waar mijn bloed Als melk zo goed,
 G'en zoudt niet lang behoeven!

Ik zoude met mijn vrome hand
Mijn borst in stukken scheuren,
En persen bloed uit 't ingewand
Om u niet te zien treuren.
Ik waar tevreeën Naar 't graf te treên,
Mocht u slechts troost gebeuren.

Gij zoudt ten minste uit het voên
De Spaansche wreedheid leeren,
En niet, gelijk veel zullen doen,
Uw harte tot hem keeren,
Die hem, gevoed Met Neêrlands bloed,
Als lands verraders eeren.

Waar 't dat ik wiste, lieve kind,
Dat gij zoudt, heen of morgen,
Nog worden der Maranen vrind.
En zijnen dienst bezorgen,
Met deze hand Zou ik voor 't land
U dadelijk verworgen.

Veel liever zou ik u vermoord
Zien in uw kindsche dagen,
Dan dat ons land ooit waar gehoord
Uw schellemstuk beklagen;
't Is een verraâr En moordenaar,
Die 't Spaansche juk kan dragen.

Des Spanjaards onbarmhartig' hand
Zoekt alle ding te schenden,
Men ziet er niet dan moord en brand,
Daar zij haar wapens wenden:
Haar razerij En tirannij
Houdt ons in deez' ellenden.

De vrouwen, die voor 't Maren-gat,
Met oorlof van de Heeren,
Getrokken waren uit de stad,
Zijn naakt en zonder kleêren
Van dit gespuis Gejaagd naar huis,
Gedwongen weêr te keeren.

De honger is in stad geraakt,
Die menig hart doet breken;
Veel hebben bier noch brood gesmaakt
In zeven volle weken:
Men kan de liên Alomme zien
Door groot gebrek bezweken.

Die eertijds plachten ôf pertrijs
Of schapenvleesch te eten,
Nu geen vermakelijker spijs
Dan peerdendarmen weten,
En met dun bier, Een penning dier,
Of water, wijn vergeten.

Geen hond en is van sterven vrij,
Men eet alom de katten,
De honger bluscht zijn razerij
Met muizen en met ratten;
In dezen nood Zijn bier en brood
De allermeeste schatten.

Wat helpen nu den rijken man
Zijn geld en al zijn erven?
Als hij geen eten krijgen kan,
Moet hij van honger sterven;
Het waar hem zoet Nu al zijn goed
Voor luttel brood te derven.

De burgerij, door 's hongers pijn
Beroofd van alle krachten,
Kan kwalijk sterk genoeg nu zijn
Om ga te slaan haar wachten;
Het kranke been Kan kwalijk leên
De mans tot op de grachten.

Men ziet er kruipen als een beest
En als een worme wroeten,
Alleen onwinbaar met den geest,
Op handen en op voeten,
Als zij de stad, Moe ende mat,
Gedurig waken moeten.

De dood vervolgt ons even straf
En komt het volk vernielen,
Zij heeft gezonden naar het graf
Meer dan zes duizend zielen:
't Zij jong, 't zij oud, Elk is benauwd
Voor Charons droeven kielen.

Veel kleine kinders uitgevast,
Veel ongespeende wichten,
In 's levens dageraad verrast,
Beproeven Clothons schichten:
Noch brood noch wijn In stad en zijn,
Om haar wat te verlichten.

Hoe dikwijls heeft een huis geteld
Drie of vier lijken t'samen,
Die van de ziekte ongekwd,
Haar ruste 's avonds namen;
Die onderbracht Op eenen nacht,
Nooit voor den dag en kwamen.

Het bedde, dat des avonds laat
Drie levend' heeft ontvangen,
En kan, eer dat de zonne opstaat,
Niet eene dikwijls langen:
De slaap, die nooit En werd ver-
strooid,
Houdt al haar leên bevangen.

Men kan hier dag voor dag gezien
Dat dragers van de lijken,
Begeven van haar zwakke kniën,
Daar onder dood bezwijken,
En met degeen, Daar zij mee treên,
Het zelve graf verrijken.

De burgers dikwijls op de wacht
Haar vrome ziel uitgieten,
Of vinden t' huis haar vrouw versmacht,
Die zij gezond daar lieten,
Of in den wind Haar teere kind
Den lesten adem schieten.

Hoe menig moeder, die op straat
Haar 't leven voelt ontvlieden,
De kleine schaapkens niet en laat,
Maar schijnt ze nog te bieden
De droge borst Tot haren dorst,
Of haar mocht troost geschieden.

Hoe menig afgestorven wicht,
Zoo ieder kan getuigen,
Nog aan zijn moeders borsten ligt
En schijnt die nog te zuigen:
Zij, dood en stijf, Schijnt nog haar lijf
Naar 't kind te willen buigen.

Ik acht, dat niemands tirannij
Zoo veel heeft toegenomen,
Ten zij dat hij een Spanjaard zij,
Of van haar bloed gekomen,
Dat zijn droef hert, Beweege met
smert,
Hier niet en zoude schromen.

O stad, die in mijn harte staat,
Stad, puik van alle steden!
Waar is nu al uw oud sieraad?
Waar is den glans ontreden,
Daarom te voor Gansch Neêrland door,
Uw hoofd wierd aangebeden?

Waar is uw nering allegaar?
Waar zijn uw draperijen,
Die nu wel driemaal honderd jaar
Doen uwen name rijen
Daar vroeg of laat De zonne gaat
Des hemels baan doorsnijnen?

Waar is uw kloeke burgerij?
Waar zijn uw strijdbaar helden?
Die boven alle slavernij
Haar vrije voeten stelden,
Als uwen en groote faam
De Roomsche kinders spelden.

Gij hebt de Oostenrijksche macht
 Verdreven van uw wallen,
 En Montfoort heeft voor niet getracht
 Uw vesten t' overvallen,
 En Casen-broot, Verjaagd, gedood,
 Mocht op u niet met allen.

Doe hebt gij gansch ons land bevrijd
 Van brand en moorderijen,
 En zelfs den onbeleeften tijd
 Uw vroomheid doen belijen;
 Och, dat gij mocht Van Spanjaards
 tocht
 Ons wederom bevrijen!

Is 't, dat dan goeden Hemel wild'
 Ons zoo gelukkig maken,
 Dat gij ons dient tot eenen schild
 Om 't Spaansch geweld te staken,
 En dat het land Door uwe hand
 Tot vrijheid mag geraken:

Wij zullen onzen blooten kop
 Versieren met veel blomen,
 En zetten eenen hoed daar op
 Als 't juk is afgenomen,
 Tot merk, dat wij Alleen door dij
 Tot vrijheid zijn gekomen.

De onvergankelijke faam
 En zal u nooit vergeten,
 Uw kloek gemoed en uwen naam
 Zal heel de wereld weten,
 Gij zult benomd Zijn en beromd
 Bij d' eeuwige poëten.

Maar, lacen! al mijn hoop is krank,
 Gij zijt te nauw omringeld,
 De Spanjaard houdt u veel te lank
 Met zooveel volk besingeld,
 De straffe dood En hongersnood
 Te zeer uw burgers bingelt.

Doch, lieve voester! wacht u wel
 U onder 't juk te zetten,
 Moorddadig is het Spaansch bevel,
 Tirannig al zijn wetten;
 Denkt dat hij penst, Denkt dat hij
 wenscht,
 Geheel u te verpletten.

Hij zoekt op d'een of d'ander voet
 Te wreken zijnen toorn;
 Hij zoekt in uw onnoozel bloed
 's Lands vrijdom te versmoren;
 Eer hij u sloot, Heeft hij uw dood
 En uw' verderf gezworen.

Veel beter is 't voor onzen staat
 Een vromen dood verwerven,
 Dan door des Spanjaards wreed verraad
 Te slaven of te sterven.
 Die voor het land Breekt levens band,
 En zal nooit leven derven.

UIT HET «ONTZET VAN LEYEN»; REI.

Is 't zeker dan? of heeft de nacht,
Op wieken van goê hoop, gebracht
Ons aangename droomen?
Die overlang ons zware pijn
Doen altemet wat zachter zijn,
Maar nooit geheel en toomen.

Is 't zeker dan, dat de Maraan
Den vloed niet en kan tegenstaan?
Zal hij van Leiden vluchten?
Zal dan ons droefheid en geklag,
Veranderd worden in gelach,
In blijdschap al ons zuchten?

Men zegt, dat iemand heeft gezien
Uit Lammen zeer veel lonten vlien,
En geene weêrom komen:
Zij meenen, dat de zwarte hoop
Nu gansch geraakt is op den loop,
De vlucht heeft aangenomen.

d'Een meent dat vast is en gewis,
En d'ander weer dat leugen is,
De schimpers ons bespotten;
Die bennen in ons droefheid blij,
Gebruiken nu haar tongen vrij,
En schelden ons voor zotten.

Och! zoete hope, die ons pijn
Niet en laat overdragelijk zijn,
Och, of gij vast mocht wezen!
't Is jammer dat de vrees altijd
Belette u, waar dat gij zijt,
De menschen te genezen.

Gij hebt gekregen, zoo ik meen,
Een moeder met fortuin gemeen,
Een vader ook bekomen;
Die hebben u voor vastigheid,
Gegeven wispelturigheid,
En alle trouw benomen.

Waar 't dat ik eenen schilder waar,
Ik zou u, zoo men doet aan haar,
De oogen ook toebinden:
En zetten uwen lichten voet
Op eenen bol, die onverhoed
Draait om met alle winden.

Ik zoude schildren aan uw zij
Cameleon, een dier als gij
Standvastig nooit bevonden;
Gelijk gij strooit nu dat, nu dit,
Zoo wordt dat geluw, zwert en wit,
Veranderd alle stonden.

Daar zoude staan aan d'andre hand,
Een hond van 't Indiaansche land,
Naakt, zonder haar geboren,
Die 's winters wit en 's zomers zwert,
Geduriglijk veranderd werd,
En nooit en is als voren.

Zoo zouden altemaal de liên,
Uit de nature kunnen zien,
Van alle bei de dieren,
Dat hij van zinnen is beroofd,
Die al te vastelijk gelooft
Uw wankele manieren.

Hoe menigmaal hebt gij met vreugd
Ons droef benauwd gemoed verheugd,
Ons vreeze komen breken;
Doch eer de zonne slapen ging,
Hebt gij veranderd alle ding,
Zijt schandig afgeweken.

Gelukkig, die verkregen heeft
Dat hij om u niet meer en geeft,
Die, boven u gezeten,
Spot met de vrees, spot met de hoop,
Spot met Fortuna's blinden loop,
Die nooit en is bekreten.

Och! of 't eens mocht gebeuren mij
 Dat ik op 't veld mocht wonen vrij,
 Ik waar met mijn tevreden:
 Ik zou verachten pracht en goed,
 Dat ons in zorgen leven doet,
 En 't woelen van de steden.

Ik zou des winters door de snee
 Een haasken jagen of een ree,
 Of t'huis wat aardigs lezen:
 En zomers zou de nachtegaal
 Mijn hart vermaken met zijn taal,
 Mijn trouw gezelschap wezen.

Bij Tytir, mijnen naasten buur,
 Zou ik dan altemet een uur
 Met zoeten klap verslijten.
 Ik en zou nimmer daar verstaan
 Iet van den bloedigen Maraan,
 Of dat ons dede krijten.

Maar, lacen! als ik wel aanmerk,
 Dat wij hier zijn bezet zoo sterk
 Van die verwoede menschen;
 Zoo voel ik, dat mijn bange hert
 Van vreeze overwonnen werd,
 En breekt mijn ijdel wenschen.

Wij zijn beroofd van brood, van
 kracht;
 Men ziet, de uitgeteerde wacht
 En kan niet veel uitrechten.
 Och! dat de groote God nu kwam,
 Baldeus al zijn hoop benam,
 En voor ons wilde vechten!

Och! dat wij wierden weer ontzet,
 En dat wij mochten onbelet,
 Als eerst in vrijheid leven!
 Och, dat de bloedige Maraan,
 Die ons heeft zooveel kwaad gedaan,
 Werd uit het land gedreven!

Gij, God! Gij konnet doen alleen
 Gij kondt ons klachten en geweën,
 Is 't dat gij wilt, wel stelpen;
 Gij kondt des vijands hoogen moed
 Doen buigen onder uwen voet,
 En ons uit zwaarheid helpen.

Treedt in Uw oordeel, straft hem, God!
 Die met U heeft zoo lang gespot,
 Uw volk vermoord, verraden;
 Toont dat hij eenen Rechter heeft,
 Die ieder loon naar werken geeft,
 En straft voor zijn misdaden.

Ik weet, dat zoo geschieden zal;
 De boozen zullen in den val
 Vergaan die z' ons bereiden;
 Ik voele dat mijn harte zegt
 Dat God, die voor zijn kinders vecht,
 Ook zal ontzetten Leiden.

Vlucht toch, Marane! vlucht toch snel,
 Eer dat de vloed door Gods bevel
 Den weg u heeft genomen:
 Is dat Boisot u komt aan boord,
 Gij zult straks worden al vermoord
 Of aan een galge komen.

Vlucht gij ook, Glippers, die de stad
 Zoo gaarn' hadt onder 't juk gehad
 Met dreigen en met liegen:
 Die zocht, met brieven vol venijn,
 Gelijk de Spaansche woorden zijn,
 De burgers te bedriegen.

Loopt, schimpers! naar den toren nu;
 Daar gij ons zondt, daar zendt men u,
 Gaat, ziet den Spanjaard loopen:
 Al zijt gij dan van klimmen moê,
 Loopt recht weêr naar den Lombaard
 toe,
 Laat weêr uw tong daar knoopen.

Ik weet, ik voel 't, God staat ons bij;
 Hij wil weêr Leiden hebben vrij
 Van vreemde heerschappijen;
 Ik hoop, dat hij voort den Tiran
 Rechtvaardelijk zal tasten an,
 En heel het land bevrijen.

JOOST VAN DEN VONDEL.

1587—1679.

GEUZEN-VESTER.

of

ZIEKENTROOST VOOR DE VIER EN TWINTIG.

I.

Had hij Holland dan gedragen,
 Onder 't hart,
 Tot zijn afgeleefde dagen,
 Met veel smart,
 Om 't meinedig zwaard te laven,
 Met zijn bloed,
 En te mesten kraai en raven,
 Op zijn goed?

II.

Maar, waarom den hals gekorven?
 Want zijn bloed
 Was in d' ader schier verstorven:
 In zijn goed
 Vond men nooit de Pistoletten
 Van 't verraad,
 Uitgestrooid, om scherp te wetten
 's Vollikshaat.

III.

Gierigheid en wreedheid beide,
 Die het zwaard
 Grimmig rukten uit der scheide,
 Nu bedaard,
 Zuchten: wat kan ons vernoegeen
 Goed en bloed?
 Och, hoe knaagt een eeuwig wroegen
 Ons gemoed!

IV.

Wees tevreeën, haalt Predikanten,
 West en Oost.
 Gaat en zoekt bij Dortsche Santen
 Heil en troost;
 't Is vergeefs, de Heer komt kloppen
 Met zijn woord.
 Niemand kan de wellen stoppen
 Van dien Moord.

BESLUIT.

Spiegelt, spiegelt u dan echter,
 Wie gij zijt:
 Vreest den worm, die dezen Rechter
 't Hart afbijt,
 Schendt uw' handen aan geen vaders,
 Vol van haat.
 Scheldt geen vromen voor verraders
 Van den Staat.

1625.

 OP HET STOKSKE VAN JOHAN VAN OLDENBARNEVELT,

VADER DES VADERLANDS.

Mijn wensch behoeft u onverrot,
 O, STOK en stut, die geen' verrader,
 Maar 's vrijdoms stut en Hollands Vader
 Gestut hebt, op dat wreed schavot;
 Toen hij voor 't bloedig zwaard moest knielen,
 Veroordeeld als een Seneca,
 Door Nero's haat en ongena,
 Tot droefenis der braafste zielen.
 Gij zult nog, jaren achtereen,
 Den uitgang van dien Held getuigen:
 En hoe Geweld het Recht dorst buigen,
 Tot smaad der onderdrukte Steên.
 Hoe dikwijls strekt' gij onder 't stappen
 Naar 't hof der Staten stadigaan
 Hem voor een derden voet, in 't gaan
 En klimmen op de hooge trappen;
 Als hij, belast van ouderdom,
 Papier en schriften, overleende,
 En onder 't lastig landspak steende!
 Wie ging, zoo krom gebukt, nooit krom!

Gij ruste van uw trouwe plichten
 Na 't rusten van dien ouden Stok,
 Geknot door 's bloedraads bitteren wrok;
 Nu stut en stijft gij nog mijn dichten.

1626.

ORANJE MEILIED.

O hoe zalig is 't te duiken
 Onder den Oranjeboom,
 Bij een' kristallijnen stroom
 Gouden appels te pluiken,
 En te ruiken geur en lucht
 Van die schoone Oranjevrucht:

Wil de bliksem, hagel, donder,
 Bloem en kruid en loover slaan:
 Duiken speelt; laat overgaan;
 Mannen duikt en houdt u onder:
 Onder dezen boom is 't stil;
 't Weer mag ruischen, hoe het wil.

Wil de zon met hitte steken,
 Mannen, duikt hier in de schauw,
 Zijt ge dorstig, mat en flauw,
 Hier vloeit Peneus met zijn beken:
 Hier zijn Tempe: hier is geur:
 Hier is lessching, hier is kleur.

Zijt ge schuw voor eenig ondier,
 Voor een adder of een slang;
 Weest voor geen venijnen bang:
 Duikt in luwte voor de zon; hier,
 Hier zijn alle beesten tam,
 En de wolf gelijk een lam.

Maar indien Hollanders vragen:
 Waarvan daalt dit vreedzaam lot?
 Antwoord: waarlijk van een 'God,
 Die in vrede schept behagen;
 Die op eenen oogenblik
 Twist en tweedracht dient tot schrik.

Dat 's Prins Frederik, de Vader
 Van Prins Willem, kleene Vorst,
 Die nog lurkt aan 's voedsters borst,
 Uit een milde koesterader,
 Melk, die zonder ongeval
 Hollandsch Heiland kweeken zal.

Laat ons twee autaren wijen,
 Een den Vader, een den Zoon,
 En met liefelijken toon
 Hunnen grooten naam belijen,
 En hun Godheên al verheugd
 Eer bewijzen voor deez' deugd.

Want wij zien ons gladde koeien
 Onbeschroomd te weiden gaan,
 d' Uiërs uitgespannen staan;
 Die van room en boter vloeien.
 Melkerbuur ziet nu zijn lust,
 Daar hij schrander Elskens kust;

Daar hij wentelt in de bloemen,
 In het piepend klavergroen:
 En zij weigert hem geen zoen,
 't Zal haar ziel doch niet verdoemen;
 Want de zusters van de steê
 Zoenen zelfs haar herders meê,

Daar hij met een dartzel rietje,
 Of een dunnen strooien halm,
 Onder Elskens zoeten galm,
 Lindeboomen naar het liedje,
 Met den top ten zang gekeerd,
 Graag en nijver luistren leert.

Waterlandsche melkboerinnen
 Vlechten handen aan den rei,
 Om te loven dezen Mei,
 Die haar lokt en noodt tot minnen;
 En Prins Frederik wordt lof
 Toegezongen naar het hof.

Onder 't zingen, onder 't spelen
 Zit Mevrouw Æmilia
 En slaat beide Prinsen gâ,
 Die haar edel harte stelen;
 En zij vindt den Meitijd schoon
 In het midden van twee Goôn.

1626.

DE RIJNSTROOM

AAN JOHAN WOLFARD, HEER TE BREDERODE, VRIJHEER TE VIANEN.

Doorluchte Rijn, mijn zoete droom,
 Vanwaar zal ik u lof toezingen?

Mijn trekkende geboortestroom,
 Gij komt uit Zwitsersche Alpen
 springen,

Als hoofdaâr der begaafde Euroop.
 De Donau, uw afkeerig broeder,

Nam oostwaart op zijn' snellen loop,
 Gij noordwaart; toen een zelfde
 moeder

Begordt van regen, ijs en sneeuw,
 U baarde voor zoo menige eeuw.

Germanje lag nog wild begroeid
 Van zijn Hyrcijnsche wilde wouden,
 Totdat het namaals wierd besnoeid,
 En door de tucht in toom gehouden.

Ten leste dorst gij, strijdbre Rijn,
 Den Tiber op zijn feest bestoken,
 Die voor u neeg, toen Konstantijn,
 Van uwen oever opgebroken,
 Ging strijken met den ouden roof
 Van Rome en 'tHeidensch bijgeloof.

Gij naamt het juk van Christus aan,
 Men hoorde uw vroolijke oevers
 schateren,

En scheent de heilige Jordaan
 Te tarten met gedoopte wateren.

Het Christensch kruis viel uwen rug
 Zoo zwaar niet, als weleer te dragen
 Den last van Cesar's legerbrug,
 En Druses, die u dede klagen
 Om vijftig sloten, zwaar van steen,
 Gebouwd langs uwe kanten heen.

Maar uw geloovig Christendom
 Beproefd werd als het goud in d'oven,
 Toen Attila's verwoede trom
 't Geruisch uws waters kwam ver-
 dooven,

En verfde met onnoozel bloed,
 En damde uw kil met kuische dooden,
 En trapte met een' dronken voet
 Op woeste steden, leeg gevloten;
 Of brandde uw hair af met zijntoorts,
 Beklad en druipend van veel moords.

Gij schreide met een heesche keel
 Den hemel aan, om troost verlegen;
 Die zond u Karel, 't Rijksjuweel;
 Deez' kon d' onveilige oevers vegen
 Van onduitsch en baldadig schuim,
 Gelijk uw Konstantijn voorhenen.
 Toen kreeg gij uwe randen ruim,
 En zamelde uw verstrooide steenen,
 En zaagt dien held vol godesvrucht
 Zijn lusthof planten in uw lucht.

O onvermoeide molenaar,
 O stedbouwer, schepedrager,
 O rijksgrens, schermheer in gevaar,
 Wijnschenker, veerman, oeverknager,
 Papieremaker, schaf papier,
 Daar ik uw glorie op mag schrijven:
 Uw water dat ontvonkt mijn vuur,
 Mijn zinnen in uw wedde drijven,
 En spelen als een darteleswaan,
 Verlekkerd op uw wingerdblaân.

Gij schijnt een aardsche regenboog,
 Gekleed met levendige kleuren,
 En tart den hemelschen omhoog,
 Die hierom nijdig schijnt te treuren.
 De blauwe en purpere en witte druif
 Versiert uw stedekroon en lokken,
 En muskadellen wingerdkuif;
 De vlieten staan met wingerdstokken
 Rondom u, druipende van 't nat,
 En offeren elk hun watervat.

Daar is de Main, een pijnbergs zoon,
 De Moezel met haar appelvlechten,
 De Maas, die met een mijterkroon
 Om d'eer met onzen Rijn wil vlechten,
 De Roer, die 't haar met riet vertuit,
 De Necker, met een riem van trossen,
 De Lip, gedost met mos en kruid
 Van overhangende eikenbosschen,

En duizend anderen min van roem,
 Bekransd met loof en korenbloem.

Gij strekt de voeten aan 't geberg,
 Daar zich de Zwitsers in bescharmen,
 Wanneer men hen om oorlog vergt:
 Gij grijpt de Noordzee met uw armen,
 Waarin het heldeneiland leit,
 Daar Bato zich ter neder zette,
 En dat zoo schuw van dienstbaarheid
 Uitheemsche bekkeneelen plette,
 En deê gevoelen, dat de Rijn
 Geschapen was om vrij te zijn.

Gij slingert, als de Grieksche slang,
 Uw blauwe krullen om de struiken
 En groene bergen, breed en lang,
 En zwellegt in zoo vele kruiken
 Van stroomen, dat uw lichaam zwelt
 Van waterzucht, en perst de planten,
 En schuurt zoo menig vruchtbaarveld
 En knabbelt aan de ruige kanten.
 Nu tusschen berg en krommen bult,
 Nu door een dal, met wijn gevuld.

Al is u eene keel verzand,
 Die 't huis te Britten placht te schaven,
 Dat nu verdronken leit op strand:
 De Lek en IJssel, doorgegraven,
 Vergelden dubbel deze schâ,
 En leiden u met hooge dijken
 In zee, opdat uw ongenâ
 De vlakke beemden niet koom' strijken
 Met macht van regen, en geweld
 Van sneeuw, dat in de zonne smelt.

De heldere en starrelichte vliet,
 Die door den hemel vloeit bij duister
 Is d'Italiaansche Padus niet,
 Noch ook de Nijl, Egyptes luister;
 Neen zeker, 't is de rijke Rijn,
 Wiens visschen, met een wuft geweme-

In 't onbevleete kristallijn
Van eenen onbetrokken hemel,
Met zilvren schubben zilverklaar
Als starren dolen, hier en daar.

O zuivere en blanke Rijnmeemin,
Die mij tot stervens toe kunt kittelen,
Gij helpt veel zielen aan gewin,
En menig graaf aan eeretittelen,
En landen aan een' hoogen naam.
Hoe menig heeft u overtoogen,
En met uw' rand bepaald zijn faam?
Hoe dikwijls zaagt gij met uw oogen
Het hooggeboren Hollandsch bloed,
En voelde in 't water zijnen gloed?

Hetzij ik dan mijn oogen sla
Op uw bisschoppelijke torens;
Of met een lent van verzen ga
Bevlechten uwe zilveren horens;
Of volge uw' wuften ommezwaai;
Of zinge op 't truischen van uw baren;
Of huppele op mijn Keulsche kaai;
Of koom door Bazel afgevaren,
Daar gij Erasmus grafsteê kust,
En wenscht het wijs gebeente rust:

Hetzij gij's Keizers vierschaarschaaft
Te Spiers dat zwart van pleiters grim-
melt,

Daar Themis grijs en afgeslaafd
Bekommert zit, en 't pleit beschim-
melt;

Hetzij gij brult in 't Binger loch;
Of Neêrland drenkt met volle vaten,
En groeien doet van wingerdzog
En ijdele en zotte zorgen haten:

Uw vocht bestelt mijn veder inkt
Totdat ze in zee met u verdrinkt.

Maar, och! Ik schrei mijn oogen uit
En zal nog in een' vliet verkeeren,
Omdat er zulk een Hydra spruit
Uit kerkgeschil en haat van Heeren;
Een helsche Hydra, vol vergift
Die 's Rijns gezonde en zoete boorden
Vergiftigt, en gansch Duitschland
schift,
En groeit in onverzoeuende moorden.
Een lang gewenscht Verlosser vaag'
Het Rijk van 's Rijks vervloekte
plaag.

Hoe moedig zal de Rijnsche Lek
Al schuimend bruisen langs Vianen,
Wen Wolfard, wachter van ons hek,
En d'eere der Nassausche vanen,
Een jonge zoon geboren wordt,
In wiens gemoed de gouden zeden
Der overouderen zijn gestort,
En 's Vaders strenge dapperheden;
Een telg die weder bloeien doe
Den grijzen stam van Brederoê.

De Rijnsche Lek die teere rank
Daarna met zachter tong zal lekken,
En vroolijk wiegen zonder dwang,
Om met haar schaduw te bedekken
De Moeder, die nu met een schaar
Van schoone dochteren dezen zegen
Verbeidt, en wenscht om 't blijdejaar,
Gelijk een rozengard om regen.
De hemel bouw dien vruchtbren hof,
En helpe mij aan Wiegestof.

ROSKAM

AAN DEN HEER P. C. HOOFT,

DROST VAN MUIDEN.

Hoe komt, doorluchte Drost, dat elk van Godsdienst roemt,
 En onrecht en geweld met dezen naam verbloemt,
 Als waar die zaak in schijn en tongeklank gelegen?
 Of zou 't geen Godsdienst zijn, rechtvaardigheid te plegen,
 Maar slinks en rechts te staan naar allerhande goed?
 God voeren in den mond, de valsheid in 't gemoed?
 De Waarheid greep weleer die menschen bij de slippen
 En sprak: uw hart is verr': gij naakt me met de lippen.
 De waarheid eischt het hart, en niet zoo zeer 't gebaar:
 De laatste zonder 't eerst, dat naakt een huichelaar,
 Die bij een sierlijk graf zeer aardig wordt geleden,
 Vol rottings binnen, en van buiten schoon bestreken.

Zoo was uw vader niet, die burgervader, neen:
 Van binnen was hij juist, gelijk hij buiten scheen.
 'k Geloof men had geen' gal in dezen man gevonden,
 Indien, nadat de dood zijn leven had verslonden,
 Zijn lijk waar opgesneên. Hoe was hij zoo gelijk
 Dien Burgemeestren, die wel eertijds 't Roomsche rijk
 Door hun oprechtheid opbouwden van der aarde
 In top, toen d'akkerbouw in achting was en waarde;
 Toen dege degelijkheid niet speelde raap en schraap;
 En 's vijands goud min gold dan een gebraden raap.
 Hoe heeft hem Amsterdam ervaren wijs en simpel,
 Een hoofd vol kreuken, een geweten zonder rimpel.
 O beste bestevaâr! wat waart gij Holland nut,
 Een stijl des Raads, toen 't lijf van 't stoksken werd gestut:
 Opdat ik ga voorbij ons Katilina's tijen:
 Toen 't vaderland in last door twist der burgerijen,
 Gij 't leven waart getroost te heiligen den Staat:
 En toen uw hoofd gedoemd door 't hoofd van eigenbaat,
 Gij geen gedachten hadt van wijken of van wanken.
 De wees en weduwe en de ballingen u danken.
 Hoewel ge, nooit om dank, hebt zonder onderscheid
 Beschenen, met den glans van uw goedaardigheid,

Ondankbre en dankbre, dien ge kondt ten oorbaar strekken.
 O spiegel van de deugd! O voorbeeld zonder vlekken!
 Nooit zoopt ge bloed en merg der schamele gemeent,
 Noch stopte d'ooren voor haar rammeland gebeent.
 Wat liet ge uw zonen na, toen 's levens licht wou neigen?
 Indien 't gemeen u roept, bezorgt het als uw eigen.
 Zoo was uw uiterste aâm slechts ware klare deugd,
 Daar gij, vermaarde stad, uw kroon mee sieren meugt.
 Zoo 't land uws vaders deugd zoowel had erven mogen
 Als zijn gedachtenis, ze had zwaarder ruim gewogen
 Dan duizend tonnen schats, en duizend en nog bet,
 En 'k zag de zwaarigheên van onzen staat gered.
 Indien de Spanjaard zag het land van Hoofden blinken,
 Hoe zou zijn fiere moed hem in de schoenen zinken:
 Hoe zou hij vader Ney opwekken door gebeên,
 Om met zijn tong deez' scheur te neien hecht aaneen.
 Geen Duinkerke zou de zee met vloten overheeren:
 Matroos die roovers ras zou aarsling klimmen leeren,
 En 't lage Waterland doen kijken door een koord
 Hem, die nu blindeling ons slingert overboord,
 En visschers vangt en spant, verft zeelui doodsch van vreezen;
 Zoodat er een geschrei van weduwen en weezen
 Ten hoogen hemel rijst uit dorpen en uit steên.
 Wat 's d'oorzaak? vraagt men, wat? De gierigheid alleen,
 Die 't algemeen verzuimt en vordert slechts haar eigen:
 En sprak ik klaarder spraak, ik zorg zij zou me dreigen
 Met breuk en boeten, of te leveren aan den beul.
 Want waarheid (dat is al oud) vindt nergens heil noch heul;
 Dies acht men hem voor wijs, die vinger op den mond leit.
 O kon ik ook die kunst: maar wat op 's harten grond leit,
 Dat welt me naar de keel: ik word te stijf geperst,
 En 't werkt als nieuwe wijn, die tot de spon uitberst.
 Zoo 't onvolmaaktheid is, 't mag tot volmaaktheid dijen
 Van deez' rampzalige en beroerelike tijen,
 Waarin elk grabbelt, tot zijns naastens achterdeel,
 Schrijft anderen toe, en schuift op hem de schuld van 't scheel.
 Waar Kato levend, die gestrenge Kato, trouwen,
 Hoe donker zou hij met een donker paar wenkbrauwen
 Begrimmen overzijds de feilen onzer eeuw,
 En ringeloozen den geringeloorden Leeuw,
 Die zich zoo schendig nu van rekels laat verblaffen!

Hoe zou hij grauwen: fluks en past dit af te schaffen:
 Dat weder ingezet: Hier stuurman, waar het roer,
 En let op 't oud kompas. Voort voort met dezen loer,
 Die nooit te water ging; hij zal ons 't spel verbrodden.
 En gij, houd oog in 't zeil. Waarheen met deze vodden,
 Gij lompe plumpe dief, die 't scheepsvolk strekt tot last?
 t'Hans grijp ik u bij 't oor en spijker 't aan den mast.
 Waar Kato levend, wis, daar zou geen hair aan feilen,
 Of 't ging als 't placht te gaan. Wat zou men lands bezeilen;
 Daar nu de norsche nijd ons slapend zeilt voorbij,
 De loef afsteekt, terwijl we liggen in de lij,
 In vaar van schipbreuk, schier aan lagerwal vervallen.
 Het roer den meester mist, en daarom is 't aan 't mallen:
 En wil me op 't dreigement niet letten van den nood,
 Zoo berg aan 't naaste land uw leven in de boot.
 Doch 'k hoop een beter, van die gaarne 't beste zagen,
 En zucht tot 't vaderland in vromen boezem dragen.
 Dezulke vindt men nog als paarden aan strand.
 De schaarschheid maakt ze dier. Indien maar 't onverstand'
 Zoo weinige als er zijn, erkende in hun' waardije,
 En wijzer Heeren liet begaan met heerschappije,
 Men vond er nog genoeg, die niet zoo bijster staan
 Naar heerschen, dan ze met 's lands welstand zijn belaân,
 En wenschen tijd en zorg en moeite hier in te schieten,
 En niet een penning voor hun diensten te genieten:
 Dat zijn niet zulken, daar ik eerst van heb gezeid,
 Wiens Godsdienst op de tong en op de lippen leit,
 Maar in een vroom gemoed, waaruit de deugden groeien,
 Die Hollands welvaart eer zoo heerlijk deden bloeien,
 In spijt des dwingelands. Wel wil me er nog niet aan?
 Of rijm ik, dat een boer dit Duitsch niet kan verstaan?
 Neen zeker, 't is dat niet. 't Zijn kostelijke tijen.
 Het paard vreet nacht en dag. In een karos te rijen;
 Een Juffer met haar' sleep; de kinders worden groot,
 Zij worden op banket en bruiloften genood.
 Een nieuwe snof komt op met elke nieuwe mane.
 De sluiers waaïen weidsch, gelijk een kermisvane;
 En eischt men meer bescheids, men vraag het Huigens zoon,
 In 't Kostelijke Mal: die weet van top tot toon
 De pracht en zotte praal tot op een hair 't ontleden.
 Hier schort het. Overdaad stopt d'ooren voor de reden

En kromt des vromen recht, deelt ambten uit om loon,
 En stiert den vijand 'tgeen op halsstraf is verboôn,
 Luikt 't oog voor sluikerije en onderkruipt de pachten,
 Besteelt het land aan waar, aan scheepstuig en aan vrachten,
 Neemt giften voor octrooi: of maakt den geldzak t'zoek;
 En eischt men rekening, men mist den zak en 't boek.
 Hoewel het menschelijk is dat zulke zaken beuren:
 't Heeft dikmaal ook zijn reên. Dik raakt er mee te veuren,
 Dit verr' ten achteren was. Kortom dit 's onze plaag.
 't Is, drijft den ezel voort: gemeentenezel draag:
 Het land heeft meel gebrek: dus breng den zak te molen.
 Het drijven is ons ambt: het pak is u bevolen.
 Vernoegt u dat ge zijt een vrijgevochten beest:
 Is 't naar het lichaam niet, zoo is het naar den geest.
 Tot 's lichaams lasten heeft de Hemel u beschoren.
 Dit past u bet dan ons. Gij zijt een slaaf geboren.
 Best doet gij 't williglijk van zelven dan door dwang.
 Dus raakt het slaafsche dier, al hijgende, op den gang,
 En zweet, en zucht, en kucht. De beenen hem begeven,
 Hij valt op beide kniën, als bad hij: laat me leven,
 En gigaagt heesch en schor; de drijvers stok is doof,
 En touwt des ezels huid, en zwetst vast van 't geloof.
 Hoe kan een Christen hart deez' tirannie verkroppen!
 Ik raas van ongeduld. En zijn er dan geen stroppen
 Voor geld te krijgen, dat men 't kwaad niet af en schaft?
 En dat landsdieverij tot nog blijft ongestraft?
 Of is er niet één beul in 't gansche land te vinden?
 Men vond er eer wel drie, toen bittere beulsgezinden....
 En vraagt men wat ik zeg? Dat zeg ik, en 't is waar:
 Zijn twee nog niet genoeg, zoo neem er twaalf paar.
 Dus klaagt de galge, die lang ledig heeft staan prijken;
 Die lang geen kraaien 't oog van groote dievenlijken
 Uitpikken zag, en fel van raven wordt begrauwd,
 Die heen en weêr om aas uitvlogen heel benauwd.
 Of nu een snoô Harpij dit averchts wou duien,
 Dat tegens d'Overheên ik 't vollek op wil ruïen,
 Om tol en schot en lot te weigeren aan den Heer:
 Zoo loochen ik 't plat uit. Neen zeker, dat zij veer.
 Gehoorzaamheid die past een' oprecht ingezeten;
 Den Heer, 't ontvangen weêr rechtvaardig uit te meten,
 Gelijk die Haagsche Bie vereerd is met dien lof,

Dat zij nooit honig zoog uit ander lieden hof;
 Maar naar haar' eigen beemd, op onbesproken bloemen
 Om nektar vloog, wiens geur oprechte tongen roemen.
 Waar ieder zoo van aard, wat zou men met der tijd
 Het arrem ezelkijn al lasten maken kwijt!
 Hoe zou 't aanwassend juk ontwassen met de jaren!
 Wat wordt er nu gespild! Wat zou men dan besparen!
 Men had, in tijd van nood, een schatkist zonder tal.
 Maar nu is 't muizenvreugd: de kat zit in de val.

'k Heb, ô doorluchtig Hoofd der Hollandsche poëten,
 Een kneppel onder een hoop hoenderen gesmeten:
 'k Heb wetens niemand in 't bijzonder aangerand:
 Misschien wie 'k trof, tot nut van ons belegerd land:
 'k Heb aan uw vaders krans al mede een blad gevlochten,
 En nog een ziel geroemd, wiens deugden elk verknochten.
 Dit nam zijn' oirsprong niet uit vleilusts ijdelheên,
 Der dichteren erfgebrek; maar uit een rijpe reên.
 Ik wenschte mijn kopy niet scheelde van het leven:
 Zoo zou, als 't aanschijn u de schilder heeft gegeven,
 's Mans deugdige ommetrek hier zweven in de ziel;
 Die stand hield ongebukt, toen 't dor gebeente viel.

1630.

J A A R G E T I J D E

VAN WIJLEN DEN HEER

JOHAN VAN OLDENBARNEVELT,

VADER DES VADERLANDS.

Orakel.

- I. 's Lands treurspel weêr verjaart, om wiens gedoemde trouwe,
 Als weeuw, of wees in rouwe,
 Bedrukt en troosteloos treurt Hollands goê gemeent
 Op GROOTVAÂRS koud gebeent.

- II. Zoo ras d'Aartslastertong van 't huichelaars Synode
 Den aad des Duivels Gode
 Aanteeg, en had Gods naam, tot zuivering van haar zaak,
 Gebrandmerkt op haar kaak:
- III. Ontbrak er 't zegel, om dien gruwel kracht te geven,
 Met kwetsing van het leven
 En afgemarteld bloed der allervroomste borst,
 Daar helsche wraak naar dorst.
- IV. De Basterdvierschaar dan, na 't schoppen van 's volks Vaders,
 Geschandvlekt als verraders,
 Verwijst onz' BESTEVAÂR met afgeleefden strot
 Te verven 't Hofschavot.
- V. Geduldig stapt hij met zijn stoksken naar het ende
 Van doorgesolde ellende,
 Van last, van barens wee. O bank des doods! O zand!
 Waar toe verzeilt ons land!
- VI. De ziel, nu zeilvlug om door d'aders uit te varen,
 Begrauwte de trage jaren,
 En noopt den ouderdom. Haar frissche jonge moed
 Wil bruisen door zijn bloed.
- VII. Na onschuld en gebed, getroost voor 't zwaard te bukken,
 Door 's boezems openrukken
 Zag elk in 't oprecht hart, dat alleszins bestreên,
 De maat sloeg als voorheen.
- VIII. Hij knielt, och och! hij sneeft, met sleep van nederlagen,
 En storting aller plagen.
 De boôm van Duitschland kraakt en siddert overal,
 Van zoo vermaard een val.
- IX. Van zoo vermaard een val besterft de vreugd en hope
 In 't aanschijn van Europe:
 Euroop gevoelt dien slag: zij zucht en zit verdoofd
 Om 't ploffen van dat Hoofd:
- X. Dat Hoofd, dat heilig Hoofd, dat spring op springvloed schutte:
 Dat Nassau's glorie stutte:
 Dat Hoofd, dat Spanjen, eer het sloot zijn gouden mond,
 Op gouden bergen stond.
- XI. De geest ontkerkerd, zag, van 's hemels hooge deelen,
 Den dollen Moordlust spelen
 Met romp en kop, en 't bloed verstrekken, versch en lauw,
 Een roof van 't plondergrauw.
- XII. Zoo kinders, riep hij, zoo: vermaakt u op mijn leste.

Ik offer 't lijf ten beste.

Mijn ziel, och! of de staat gebergd waar door mijn dood!

Vindt rust in Godes schoot.

XIII. De schim was heen, de stem voor wind ook heen gevlogen.

Wij klaagden 'taan onze oogen:

En 't oog was, na dat licht, in 'tnare nachtgevecht

De VRIJHEID kwijt en 't RECHT.

1631.

HUIG DE GROOT'S VERLOSSING.

AAN MEVROUW MARIE VAN REIGERSBERGH.

Geweld van wallen, dubbele gracht,
Ontruste honden, wacht bij wacht,
Beslagen poorten, ijzeren boomen,
Geknars van slotwerk, breedestroomen,

En d'onvermurwde kastelein
Verzekerden op Loevestein
Den Grooten Huigen, buiten duchten
Van in der eeuwigheid t'ontvluchten,

Ten waar zijn schrandre gemalin
En drukgenoot en kruisheldin
Een eerlijke uitkomst had gevonden,
En hem van lang verdriet ontbonden.

Zij sprak: mijn lief, mijn levenslicht,
(De tranen stonden in 't gezicht)
Zal deez spelonk uw glans versmoren,
En is uw deugd dit graf beschoren?

Helaas! Maar 't is vergeefs gesuft.
Hier helpt geen kermen maar vernuft.
Mijn geest zal nu wat groots bezoeken.
Terstond verandert hij in boeken.

De schildwacht draagt dien vetten
buit
Op hare beê voor boeken uit.

Een vrouw belacht al die haar persen,
En laat hen op de tanden knersen.

Een vrouw is duizend mannen t' erg.
O eeuwige eer van Reigersberg,
De volgende eeuwen zullen spreken,
Hoe gij den Haat hebt uitgestreken:

Nadat ge op 't droef gevangenhuis
Gelijk Marie neffens 't kruis,
Uw' bruigom, onder moordenaren
Gerekend, troostte heele jaren.

Zoo liet de trouwe Michal eer
Hier liefsten schat met koorden neêr;
Toen Sauls zwaarden hem bezetten,
Gelijk de jagers 't hert met netten.

Aldus werd Lynceus ook gered
In zijn belegerd bruiloftsbed,
Toen zooveel ledekanten smoorden
In'tgruwelijk bloed der mannenmoorden.

Vergun mijn luite dat ze speel'
Het bergen van ons landjuweel,
In 'tonweêr dat het roer vermande,
Toen 't groote schip van Holland
strandde.

1632

OLIJFTAK AAN GUSTAAF ADOLF,
OM ZIJNE MAJESTEIT TE BEWEGEN, DAT ZE KEULEN, MIJN

GEBORTESTAD, VERSCHOONE.

't Wild vogelkijn dat zingt, daar 't onbeknipt is:
 Al d'open lucht is mijn:
 Nog steent het om te zijn
 Bij 't lieve nestje, daar het uitgekipt is.
 Ik mede; hoewel mijn blijde geest vaart speulen,
 Daar draaiboorn sluit noch hek:
 Een heimelijke trek
 Verleidt het hart naar mijn geboortstad Keulen.
 Daar heb ik eerst om honig uit gevlogen,
 Omtrent den blonden Rijn,
 Beplant met Rijnschen wijn;
 En als een bie violendauw gezogen.
 Uit dit geboortzog wordt mijn zorg geboren,
 Nu 't Zweedsche vaandel vliegt
 Daar ik ben opgewiegd;
 Nu 't grof geschut vast dondert in mijn ooren.
 Hoe wensch ik, als een Rijnzwaan, Mars 't ontmoeten,
 En met de borst in stroom,
 Aldus door zang zijn toom
 Te temmen, langs het stof van paardenvoeten!
 De zware smak van 'Tyrus' trotsche muren
 Deê sidderen in 't rond
 Den Aziaanschen grond,
 En schreeuwde, dat ter wereld niets kan duren.
 't Verslagen Sion laat zijn schilden hangen.
 Het heilig Priesterdom
 Zich statig toereedt om
 Den dapperen triomfeerder wel t' ontvangen.
 Hij naakt in 't einde: Iaddus treedt hem tegen,
 Met Godgewijde pracht
 Van 't Kerkelijk geslacht,
 Om den gesteurden Veldheer te bewegen.
 De jonge Krijgsheld blijft verwonderd staren
 Op 't priesterlijk gewaad;

En 't Goddelijk sieraad
 Zijn bittere wraak verweldigt tot bedaren.
 Hij leest Jehova's dieren naam gesneden
 In 't voorhoofd op den hoed.
 Hij ziet der steenen gloed,
 Den glans van goude en purperen offerkleeden.
 Ootmoedig stijgt hij van den hoogen paarde,
 En eert Gods priesters zelf,
 En Salems kerkgewelf,
 Met neigend hoofd en afgeleiden zwaarde.
 Jeruzalem, bekleed met groene meien,
 Hem feestelijk begroet;
 Terwijl hij met zijn stoet
 Op Davids burg zich vreedzaam laat geleien.
 Zoo vreedzaam wensch ik dat met fluit en cyter
 Mijn Rijkstad u onthaal',
 Met geestelijke praal,
 En Roomschen Bisschops staf, en witten myter:
 Dat zij niet zwijm voor uwen rooden stander;
 Maar hou haar verve braaf,
 En groete u, ô Gustaaf,
 Als een van God gedreven Alexander.
 Gij zult haar grijzen ouderdom verschoonen,
 Wanneer ze heusch en mild
 U toont den wapenschild,
 Het bloedig veld gewijd met gouden Kronen.
 Dat's d'eeuwige eer der Persiaansche Wijzen,
 Die met geschenk en stem,
 In 't nederig Bethlehem,
 Den grooten Koning offeren en prijzen.
 Dat's 't jammerteeiken, dat haar oude straten
 Gedoopt zijn zoo verwoed
 In 't kuische Maagdenbloed,
 Vergoten van Barbarische soldaten.
 Gij zult, als eertijds Franksche en Hunsche rotten
 En woedend' Attila,
 Niet sluiten uw genâ;
 Maar harten winnen door bedaarde Gotten.
 Zoo wordt aldus uw zege niet besproken
 Van 's dichters scherpen stijl:
 «Hier heeft de Gotsche bijl

Den arbeid der Aggrippen afgebroken.”
 Zoo zweeft ge boven Alexander's vlerken,
 Die Pindars woning stut;
 Daar mijn gezang beschut
 Een stad vol volks, vol kloosters, en vol kerken.
 1632.

KINDERLIJK.

Konstantijntje, 't zalig kintje, Cherubijntje, van om hoog d' IJdelheden, hier beneden, Uitlacht met een lodderoog. Moeder, zegt hij, waarom schreit gij? Waarom greit gij op mijn' lijk? Roven leef ik, boven zweef ik, Engeltje van 't hemelrijk:	En ik blink er, en ik drink er, 't Geen de Schinker alles goeds Schenkt den zielen, die daar krielen, Dartel van veel overvloeds. Leer dan reizen met gepeizen Naar paleizen, uit het slik Dezer wereld, die zoo dwerrelt. Eeuwig gaat voor oogenblik. 1632.
--	--

VERTROOSTINGE AAN GERARD VOSSUIS,

KANUNNIK TE KANTELBERG, OVER ZIJN ZOON DIONYS.

Wa treurt ge, hooggeleerde Vos, En fronst het voorhoofd van verdriet? Benij uw' zoon den hemel niet. De hemel trekt: ai, laat hem los. Ai, staak deez' ijdele tranen wat, En offer, welgetroost en blij, Den allerbesten Vader vrij Het puik van uwen aardschen schat. Men klaagt, indien de kiele strandt,	Maar niet wanneer ze, rijk gelaân, Uit den verbolgen Oceaan, In een behouden haven landt. Men klaagt, indien de balsem stort, Om 't spillen van den dieren reuk: Maar niet, zoo 't glas bekomt een breuk, Als 't edel nat geborgen wordt. Hij schut vergeefs zich zelven moê,
---	---

Wie schutten wil den sterken vliet,
 Die van een steile rotse schiet
 Naar eenen ruimen boezem toe.

Zoo draait de wereldkloot; het zij
 De vader 't liefste kind beweent,
 Of 't kind op vaders lichaam steent:
 De Dood slaat huis noch deur voorbij.
 De Dood die spaart noch zoete jeugd?

Noch gemelijken ouderdom.
 Zij maakt den mond des reedners
 stom,
 En ziet geleerdheid aan noch deugd.

Gelukkig is een vast gemoed,
 Dat in geen blijde weelde smilt,
 En stuit, gelijk een taaie schild,
 Den onvermijdbren tegenspoed.
 1633.

OP DE TWEEDRACHT DER CHRISTENPRINSEN.

AAN JEZUS CHRISTUS.

De Christenprinsen zitten vast
 Malkanderen in 't hair.
 Gansch Christenrijk vervalt in last
 En 't uiterste gevaar;
 Als 't schip, dat met gekerfden mast
 Fluks schipbreuk lijden zal,
 En drijft naar lager wal.

De felle Turk, die Christus kruist,
 Ziet ons krakeelen aan.
 d' Erfvijand lacht nu in zijn vuist,
 En hoopt den klauw te slaan,
 Van bloed geverfd, van stof begruisd,
 In 't hart van 't blind gevecht,
 Dat hij 't geschil beslecht.

Zoo 't hem gelukken mag naar wensch
 Met zijnen woesten hoop,
 Dat hij 's Geloofs verzwakte grens
 Op 't ongezienste sloop',
 En velle en vill' zoo menig mensch:
 Help God! wat wil 't een dag
 Van rouw zijn en beklag.

Gelijk een ingeborsten stroom
 Zal 't ingelaten heir
 Verdrenken al den Duitschen boôm,
 En bruisen als een meir,
 En spoelen den bebloeden toom
 Te Keulen in den Rijn,
 Die zal zijn wedde zijn.

Zelfs d' andere wereld, daar men met
 Den hoofde nederwaart,
 De voeten tegen d' onze zet,
 Zal hooren al vervaard,
 Hoe wij door 't zwaard van Mahomed
 Gevallen zijn, ten spot
 Der vijanden van God.

Dan voelt men hoe men heeft gefaald,
 En uit den burgertwist
 En brand verdoemde roof gehaald,
 En wolven opgehist
 Naar Christus' schaapskooi: dan betaalt
 Men zelf zijn eigen roê,
 En schreit en zucht zich moê.

O JEZUS, keer dit voorspook af,
 Verdrijf die duistere wolk.
 Herplant veeleer op 't heilig graf,
 Door uw geloovig volk,
 Den Turken tot gerechte straf,
 Den standert van uw naam,
 Opdat zich d'afgrond schaam'.

Opdat die bloedhond, ieders vloek,
 Met ingetrokken staart,
 Gelijk een rekel Mekka zoek',
 En aan zijn eigen haard
 In eenen onverlichten hoek
 Zich uitstrekk' naar zijn lust,
 En late uw Rijk in rust.

OP DEN HEER GERARD VOSSUIS.

PROFESSOR DER HISTORIEN T' AMSTERDAM, EN KANUNNIK DER AARTSBISSCHOP-
 PELIJKE KERKE TE KANTELBERG.

Laat zestig winters vrij dat Vossenhoofd besneeuwen,
 Nog grijzer is het brein dan 't grijze haar op 't hoofd.
 Dat brein heeft heugenis van meer dan vijftig eeuwen,
 En al haar wetenschap, in boeken afgesloofd.
 Sandrart, beschans hem niet met boeken en met blâren:
 Al wat in boeken steekt is in dat hoofd gevaren.

1640.

AAN DE BEURS VAN AMSTERDAM.

I.

Doorluchtig koopslot, meesterstuk
 Van Keizer, die ons Koopgeluk
 Aan uw gerief zoo duur verplichtte,
 Wat geest heeft uwen naam bedocht?
 Spruit die van 't veld, dat Dido kocht,
 Tòen zij haar hof- en koopstad stichtte?
 Of heeft de Beurs dien naam gebaard,

De Beurs, die 't geld met zorg bewaart?

Zoo blijf de zedigheid bevolen :

Want schepen, brieven, geld en goed,

En Beursgeloof is eb en vloed.

De Beurs wordt om haar geld bestolen.

En wat 's een geldelooze Beurs?

Een koopmans gasthuis vol getreurs.

De Beurs heeft ook haar martelaren.

De winst verandert met den wind.

d' Een mist hetgeen een ander vindt.

't Is kunst te winnen en bewaren.

Uw wissel draaft vast op en neêr ;

Dat postpaard maakt wel knecht van heer ,

En Reinout kan het schaars berijden.

Het slaat dan voor- dan achteruit

En van ter zijde, en wordt gestuit

Met smert; dies pas zijn hoof te mijden.

Verzekert gij het zeegevaar :

Wat borg zal uw verzekeraar

Verzekren van uw schâ te boeten ,

Daar 't grimmelt van onzekerheên?

De terling geeft u zes of een :

Wie weet wat kans u zal gemoeten?

Daar nu de zuil 't gewelfsel stut ,

Dook eertijds in zijn rieten hut

De visscher, die met list van fuiken

Den gauwen Amstelvisch bedroog ,

Daar Koopliên onder uwen boog

Nu zon, nu regenbui ontduiken.

Mistrouw dan vrij uw Koopfortuin.

Carthago leit bestulpt met puin ,

En waar is Tyrus? Waar de muren

Van Sidon, en zijn Koopmansstraat?

Het Beursgeluk dat komt en gaat.

Geluk kan zelden steen verduren.

II.

O vruchtbare akker, grond van steen,

Die zich, ten oirbaar van 't gemeen,

Laat alle middagen bezaaien

Met koopzaad, eêl en mild van aard,
 Dat goude' en zilvere' oesten baart,
 Daar duizenden genot van maaïen:

Het gansche jaar is uw seizoen:
 En of geen licht verwelkend groen
 Uw heiningen en pijlers kleede,
 Nog telen die in d' Amstellucht
 Een overkostelijker vrucht
 Dan Atlas' boomgaard eertijds dede:
 Want gij hebt weêr en wind te vriend,
 En zon en dauw, en wat u dient.
 Jupijn daalt met een' gulden regen
 In uwen schoot van boven neêr,
 En ieder zegen smaakt naar meer.
 Wat gij omhelst, gedijt tot zegen.

De schellen van uw appel zijn
 Van goud, de korrelen klaar robijn,
 Het loof saffier en esmerouden.
 Hier riekt men wat het hart verfraait,
 En van vier winden overwaait
 Door 't water, dat uw stuurmans bouwden.

Der Mooren opperste gezag
 Strijkt voor uw vloten en uw vlag.
 De watergoden duiken onder,
 Als gij, van d' een aan d' ander reê,
 Het oorlogsonweêr voert op zee,
 En volgt den bliksem en den donder.

Uw veder, op 't papier gewend,
 Vliegt van het een naar 't ander end
 Des aardboôms, en beschaduw't d' assen
 Des hemelkloots van wederzij.
 Zij vliegt de wereld zelf voorbij,
 En ziet den dag vergaan en wassen.

O achtste werelds wonderstuk!
 Kan slechts uw voet zijn aardsch geluk
 En weelde gelijkmoedig dragen,
 Zulk een onwankelbaar gemoed
 Gaat boven al het wereldsch goed:
 Want deugd kan steen en muren schragen.

AAN DEN LASTERAAR

VAN WIJLEN DEN KONINKLIJKEN GEZANT

HUIG DE GROOT.

O Farizeeuwsche grijs, met schijngeloof vernist,
 Die 't groote lijk vervolgt ook in zijn tweede kist;
 Gij Helhond, past het u dien Herkles na te bassen,
 Te steuren op 't autaar den Feniks in zijn asschen,
 Den mond van 't Hollandsch Recht, bij Themis zelf beweend?
 Zoo knaag uw tanden stomp aan 't heilige gebeent.

1646

VREDEZANG.

ONDER DE REGEERINGE DER HEEREN GERAERT SCHAEF, GERBRANT
 PANKRAS, CORNELIS DE GRAEF, WOUTER VALCKENIER,
 BURGEMEESTEREN T'AMSTERDAM.

Aan de Burgerij derzelve Stede.

Nu de Nederlandsche Leeuwen,
 In het strijdperk afgerecht,
 Staken dit verwoed gevecht,
 En de gouden d'ijzeren eeuwen
 Sluiten, past het dat ons IJ
 Deze blijdschap innewij:
 Dat men 't Vredejaar eendrachtig
 Onder SCHAEF en PANKRAS vier',
 En De GRAEF en VALCKENIER.
 Amsterdam was nooit zoo krachtig
 Op gewonnen slag of steê,
 Als op d'inkomst van den Vreê;
 Want men trof na zooveel slagen,
 't Wit van 't uitgetrokken zwaard,

Nu Bourgonje u vrij verklaart,
 En gij op den Vredewagen
 Roemt op vrijheid, 't waardste pand
 Van 't verdadigd Vaderland.
 Neêrlands Vrede schrijft nu wetten
 Allen Vorstendommen voor,
 Licht ze voor op 't heilzaam spoor
 Met lantaarnen en trompetten.
 Ieder volge ons witte vlag
 In het kriecken van den dag.
 't Hol en 't hongurig Europe
 Hijgt met smerte en open mond
 Naar 't gemeene vreêverbond,
 Afgepijnd van lange hope,

Op den tõevoer van dit land,
 Voedster van zoo menig strand.
 Zie de zeeliën en matrozen
 Dansen op den waterstroom,
 En uw vloten, zonder toom,
 Donderen en kartouwen loozen,
 Daar ze brommen op de reê,
 Tochtig naar de rijke zee.
 Zie de Batavieren trekken
 Naar een nieuwen Oceaan,
 Langs een nooit bezeilde baan,
 Om meer werelden 't ontdekken,
 En te boren door een as,
 Zonder graadboog en kompas.
 Overvloed met vollen horen,
 Zwanger van gewas en schat,
 Baart een wereld in uw Stad,
 Op het steigren van haar toren,
 Daar 't gestarrent voor verschiet,
 Als het naar den grondbouw ziet.
 Teffens steigeren land en erven
 In waardij: de Pais is mild,
 Dies verrijkt ze kunst en gild.
 Nering, liggende op haar sterven,
 Springt ten bedde uit, en ontluikt,
 Met dat zij de teervlam ruikt.
 Bouw nu zolders boven zolders.
 Leg de kelders in tiras.

Spaar noch kranen, noch windas.
 Leg verdrongen weide in polders.
 Maal het Haarlemsch meer tot land,
 Nu de vette teerton brandt.
 Zie al 't platte land eens barnen
 Op de grens, en overal,
 Met een' galm en dorpgeschal.
 Melker valt aan 't boterkarnen,
 En oom buisman vaart gerust
 Visschen op zijn nabuurs kust.
 Laat den krijgsman dit benijden,
 En zijn hand slaan aan den ploeg,
 Zaaïen, maaïen, spade en vroeg:
 Holland schept geen lust in strijden.
 't Oorlog heeft te lang geduurd,
 Dat al 't Christendom bezuurt.
 Holland voelt zijn rug verlichten
 Van het lastig oorlogspak,
 Scheurt den schuldbrief met gemak,
 Daar zoo vele steên voor zwichten,
 En het stijft met Amstels raad
 Dus de zenuw van den Staat.
 Draag ons Viertal op uw handen,
 't Welk, als 't nutste Vredelid,
 Op 't gekruiste kussen zit,
 En 't Geweld schutte op zijn tanden,
 Dat den Landpais storen kwam.
 Eer zij Gode en Amsterdam.

1648.

DE MONSTERS ONZER EEUW.

Men hoeft om monsters niet te reizen
 Naar Afrika;
 Europe broedt ze in haar paleizen,
 Vol ongenâ.
 De groote Moeder van Europe
 Vindt schut noch scherm,

En sterreft balling, zonder hope,
 Verdrukt en arm.
 Der Engelandren tongen lekken
 Hun vaders strot,
 En toonen 's Konings hoofd in 't bekken,
 Om snood genot.
 De wraak wil Ottoman niet borgen:
 De moeder laat
 Den Keizer, haren zoon, verworgen,
 Uit blinden haat.
 Oranje, in 't harnas opgezeten,
 Rukt Holland in,
 Op Amsterdam te helsch gebeten,
 's Lands noodvriendin.
 Hij wenscht zijn dol rapier te stooten
 Door 't hart des lands;
 Hoe heeft de deugd haar verf verschoten!
 Waar is haar glans?
 Verbeet ooit wolf een lam verwoeder?
 Waar baart de tijd
 Een zoon, zoo boos, die zijne moeder
 De borst afsnijdt!
 En Kandie, om zijn honderd steden
 Van ouds befaamd,
 Verzinkt door 's Christens trouwloosheden
 Al t' onbeschaamd.
 Het schreit, op 't uiterst strand geronnen:
 «O, Christendom!
 Gij hebt den Turk op mij geschonnen
 Met bus en trom.
 't En zijn een engel mij versterke,
 Ik zijg ter neêr:
 Gij brocht uw eer en schaamt ter kerke
 Wat rest er meer?»

WILDZANG

OP DE HOFSTEDE VAN DE HINDELOPENS BUITEN NAARDEN.

Wat zong het vroolijk vogelkijn,
 Dat in den boomgaard zat?
 «Hoe heerlijk blinkt de zonneschijn
 Van rijkdom en van schat!
 Hoe ruischt de koelte in 't eikenhout,
 En versch gesproten lof!
 Hoe straalt de boterbloem als goud!
 Wat heeft de wildzang stof!
 Wat is een dier zijn vrijheid waard!
 Wat mist het aan zijn wensch;
 Terwijl de vrek zijn potgeld spaart!
 O slaaf! O arme mensch!
 Waar groeien eiken t'Amsterdam?
 O kommerzieke Beurs,
 Daar nooit genoeg en binnen kwam!
 Wat mist die plaats al geurs!
 Wij vogels vliegen, warm gedost,

Gerust van tak in tak.
 De hemel schaft ons drank en kost,
 De hemel is ons dak.
 Wij zaaien noch wij maaïen niet:
 Wij teren op den boer.
 Als 't koren in zijn aren schiet
 Bestelt al 't land ons voër.
 Wij minnen zonder haat en nijd,
 En dansen om de bruid;
 Ons bruiloft bindt zich aan geen tijd,
 Zij duurt ons leven uit."
 Wie nu een vogel worden wil,
 Die trekke pluimen aan,
 Vermij de stad en staatgeschil,
 En kieze een ruimer baan.
 1653.

DE GETROUWE HAGEDIS

OP DEZELVE HOFSTEDE.

Gelukkig is zij, die hier leeft
 Van zorgen en gevaar bevrijd,
 En altijd eene schildwacht heeft:
 Want zelden leeft men zonder strijd,
 En ongeval en harteleed
 Genaakt den mensche, ook eer men
 't weet.
 Twee jonge maagden waren uit

Gegaan in 't kriecken van den dag,
 Daar niemand hek noch draaiboom
 sluit;
 Het Gooi voor ieder open lag;
 Natuur haar keur van bloemen mild
 Alzins te plukken gaf in 't wild.
 De lentezon bescheen het groen
 Met puik van stralen overal:

Het landschap stond in zijn seizoen:

De bijen zogen berg en dal
Van honig ledig tegelijk,
En alle honigkorven rijk.

De maagden op een heuvelkijn

Gelegen, en van plukken moe,
Beschut met loof voor zonneschijn

En zon, haar oogen loken toe,
En sliepen zoo gerust in 't gras,
Alsof de slaap haar hart genas.

Maar midden onder 't slapen kwam

Een adder uit haar duister hol
Gekropen, langs een' eikestam.

Zij glom om haren hals, en zwol
Allengs van boosheid, in den dag,
Toen zij de zusters liggen zag.

Dit merkte een wakkere Hagedis,

Die vrouw natuur in stilheid dient,
Den mensch bemint en gunstig is,
En gadeslaat en houdt te vriend.
Hoe was dit lieve dier zoo bang!
Zij kroop verbaasd op hals en wang.

Zij streek ze, en wekte ze op het lest
Met strijken, recht alsof ze riep:
Waakt op, waakt op, ontvlucht deez'
pest.

Het paar ontwaakte, en zag, en liep,
En strooide in 't loopen voor gevaar
Den schoot met bloemen hier en daar.

Nu twijfel ik niet langer, of

Het een of 't ander stomme dier
Bewaakt d' onnooslen, en haar lof
Behoeft noch handbus noch rapier.
Al schiet een adder gift en gal,
De deugd is veilig overal.

1653.

OP HET KRONEN VAN DEN ROOMSCHEN KONING EN KEIZER LEOPOLDUS,

ALTIJD VERMEERDER DES RIJKS.

Laat den Rijschen berkemeier
Lustig, rustig ommegaan,
Nu 's Rijks Engel, die beleier
Van het Keurrecht, heeft gestaan
In den raad der Keureheeren,
Om den zoon van Ferdinand
Met den Roomschen scepter t' eeren,
En met heilig diamant,
Goud en steenen t' overstralen.

Wierook nu de jonge zon,
Die, uit d'Oostenrijksche palen
Eindelijk den nacht verwon,
Die Europe scheen te dreigen
Toen haar d'oude zon ontzong,
En het hoofd begon te neigen,
Tot verdriet van oud en jonk.
Ziet deez' zon de Main beschijnen,
En vergulden stad en land.

Rook en smook van twist verdwijnen,
 Damp en mist van misverstand.
 Nu verstrooien Turk en Tarter,
 Elk huns weegs en om een hoek,
 En wat gruwzamer en zwarter
 Duitschland dreigde met een vloek.
 LEOPOLDUS eert zijn rijken
 Met Augustus' majesteit,
 Die geen voorzaat zal bezwijken,
 Noch in moed, noch wijs beleid.
 Oud Byzansen staat verschrokken,
 En de Donau steekt verheugd
 Zijn trompetten, luidt de klokken.
 Al de Rijnstroom juicht van vreugd.
 Men verwacht 'aan alle zijden
 Vrede en vollen overloed,
 Vroolijke eeuwen, gouden tijden.
 Hoop van Ferdinandus' bloed
 En den stam, die trots, als eiken,
 Opedragen aan Jupijn,
 Schier vier eeuwen kan bereiken,
 Laat den uitgang van den Rijn
 Ook gevoelen uwen zegen,
 En den trouwen Batavier
 Op de gunst van uwen degen
 Rustiger zijn zeebanier
 En de vlag te water voeren,
 Daar men andere starren meet,
 Tegen onze marmervloeren
 Met den hoofde neêrwaart treedt
 Of den wereldkloot ter zijden
 Steil of rechter ommegaat,
 En ons kielen 't water snijden
 Op 't kompas, tot op een draad,
 Onder bei de rijzende assen,
 Of in 't midden, daar ze recht
 In de deiningen zich wassen,
 Die dan holler gaan, dan slecht.
 Lust het Caesar Barbarijen,
 Oud Cartage, op 's grootvaars spoor,
 Met een krijgsvloot te bestrijen,

En den Mauritaanschen Moor:
 Holland heeft een vloot ten besten
 Voor de macht van Oostenrijk,
 Om die roovers in hun nesten
 Op te komen, tot een wijk
 Der geboeide Christenslaven,
 Die, gesleten van verdriet,
 Hem verwachten, die de haven
 Met ons zeekartouw beschiet;
 Eenen held, die, opgewassen
 Tegen ongetoomd geweld,
 Met ons hulken en pinassen
 Tunis eens de zeewet stelt,
 En die, met hun aangespannen,
 's Handels loop en maatschappij
 Steuren, recht als zeetirannen,
 Nooit verzaad van strooperij.
 Laat den leeuw der Batavieren
 En den Roomschen adelaar
 Onder eene vlagge zwieren,
 En de woestheid voor dit paar
 Zwichten, en alle oorelogen
 Zwijgen onder hunne tucht
 En geharrenast vermogen,
 In een zegenrijker lucht.
 Karel groet den triomfeerder,
 Zijnen neef, uit eene wolk,
 Wenscht hem dat hij 't rijk vermeerder,
 Als een zegenaar van 't volk,
 En den knoop der Nederlanden
 Ongeschend houde, en behoe
 Voor onduitsch gebit en tanden,
 Tot den leste adem toe.
 Op dien wensch uit 's hemels transen
 Geeft de Keizerlijke kroon
 Op zijn hoofd nu schooner glansen,
 En de Duitschen voor zijn troon
 Roepen, van omhoog gedreven:
 Lang moet LEOPOLDUS leven.

DE BRUILOFT VAN DEN THEEMS EN AMSTEL T' AMSTERDAM.

AAN HARE HOOGHEDEN

MARIA EN WILLEM, PRINSEN VAN ORANJE, & c.

Zou men geene bruiloft houwen,
 Nu de godheên van de zee,
 Theems en Amstel, t' samen trouwen,
 Lieflijk paren, en deez' twee
 t' Samensmilten, rijk van zegen,
 Die van boven nederdauwt,
 Neerdaalt in een' gouden regen!
 Bei de hoofdsteen gaan in goud
 Zich te prijck voor ieder zetten,
 Daar de Moeder en de Zoon,
 Op den klank der zeetrompetten,
 Bataviers en Britten noên,
 En de prinsenberkemeier
 Omgaat op het staatgeluk.
 Triton is de dansbeleier.
 Nu zal geen tirannig juk,
 Geene zeeplaag hen braveeren
 Op den grooten Oceaen.
 Rijke vloten gaan en keeren,
 Met al 's aardrijks oogst gelaân;
 d' Onderzaten mild verrijken.
 Theemsstad, 's Konings ouden troon,
 Amstelstad, de wijk der wijken,
 Houden éenen trant en toon,
 Zingen hand aan hand te gader,
 Hoe de zeevaart bloeit en wast.
 Nooit heeft bondgenootschap nader
 Twee op eene leest gepast.
 Alle stroomgoên en godinnen
 Groeten hen op 't vroolijk feest,
 Offeren, om hun hart te winnen,
 Al het edelst dat elk leest:
 Arnus, Betis, Taag en Seine,

Belt en Weichsel, Elve en Rijn,
 Meer en minder, groot en kleine,
 Niemand wil de leste zijn.
 Bij 't geluk wordt gunst gewonnen.
 Wat de joffers in den vliet,
 Ooit borduurden, vlochten, sponnen,
 Wijden zij aan 't zeegebied
 Der getrouwden tot een gifte,
 Rood koraal en halskarkant,
 Goud en zilver: wat elk zifte,
 Parelmoerschulp onder 't zand,
 Paarlen in het wier gevonden,
 Mostapijten, onder 't schuim
 Schoon gebloemd op watergronden,
 Beeldenwerk van vogelpluim
 Geschakeerd, en waterverven,
 Onbeschroomd voor zon en lucht,
 Vischbeenkokers, menigwerven
 Omgekruld, met loof en vrucht
 Overkleed, nog twee scheepskronen,
 Aan den Amstelstroom en Theems
 Toegewijd, en voor hun tronen
 Schoon gevlochten en uitheemsch;
 Nog twee schepters en juweelen.
 Tweedracht ziet dit aan met smart,
 Nu zij d'eendracht niet kan deelen.
 Dat 's een doodsteek in haar hart.
 Kon ze nu het twistzaad zaaien,
 Eenen appel rood van goud,
 Om den wapenooft te maaïen,
 Daar Homeer zijn zang op bouwt:
 Kon ze Europe en Azianen
 Weder schenden tegen een,

Zij ontzag nog bloed nog tranen,
 Achttē kermen nog gebeên,
 Die, met 's afgronds geest bezeten,
 Zwanger van veel ongevals,
 Gansch Europe een stalen keten
 Docht te slingeren om den hals:
 Maar dit roken d'Engelanders
 En de Bataviers, die trouw
 Nu met onderlinge standers
 Gaan gepaard, als man en vrouw,
 Om de waterstraat te vagen

Van het ongebonden schuim,
 Dat ter helle uit elk kwam plagen.
 Tijd is 't, dat de zeeplaag ruim',
 En zich weder ga versteken
 In het onverlichte hol,
 Met haar grijns en valsche streken.
 Hier staan liefde en eendracht vol.
 Amsterdam omhelst nu Londen,
 Beide aaneen door trouw verbonden.

(1660).

 UITVAART VAN MARIA VAN DEN VONDEL.

Wanneer dit tijdkijk leven endt,
 Begint het endelooze leven,
 Bij God en engelen bekend,
 En zaligen alleen gegeven.

Daar zit de Godheid op den troon,
 In 't middenpunt van alle ronden,
 Dat overal en eenig schoon,
 Nooit zijnen omvang heeft gevonden.

Dit trekt alle oogen naar zich toe,
 Als d'eerste zon van alle zonnen,
 De bron van 't licht, nooit stralens
 moê,
 Van geene schaduwen verwonnen.

Wat goed zich in 't geschapen spreidt
 Bij sprenkelen, is hier volkomen
 Inschoonheid, macht en heerlijkheid,
 Een zee, de springaâr aller stroomen.

Wat herkwam van het enkel Een,
 Dooit, als in ballingschap verschoven,
 Vindt geene rustplaatst hier beneen,

En zoekt het vaderland daarboven.

Zoo waalt de lelie van 't kompas,
 Die met den zeilsteen werd bestreken,
 Rondom, en zoekt de starlichte as,
 Haar wit, waarvan zij was versteken.

MARIA steeg met haar gemoed,
 Van wereldsche ijdelheên gescheiden
 En los, naar dit volkomen goed,
 Waartoe d'ellenden 't hart bereiden.

Twee vleugels, ootmoed en geduld,
 Verhieven haar uit aardse dampen,
 Daar 't eeuwig Een 't gebrek vervult,
 En vleesch en geest niet langer kampen.

Haar leste stem en aâm was God,
 De troost der aangevochten harten,
 Het beste deel en hoogste lot.
 Zoo voer ze heen uit alle smarten.

Wat kroont ge, opdat uw liefde blijk',
 Met paarle, zilver en gesteente,

En palm, en roosmarijn het lijk?
O speelnoots, dit 's een dor gebeente.

Zij leefde tien paar jaren lang,
Maar nu, van 's werelds last ontbonden,
Verwacht ze omhoog geen ondergang.
Het hemelsche uurwerk telt geen stonden.

Een rei van englen kroon' de ziel
Met lauwerier in 's hemels hoven,
Nu 't kleed des lichaams haar ontviel.
Zij noode ons met gebeên daarboven.

1663.

DE ZEETRIOMF DER VRIJE NEDERLANDEN.

Nu den hemel lof geschonken,
Nu eens rustig omgedronken,
En met 's lands triomftrompet
Eenen hoogen toon gezet
Op de neêrlaag van deez' plage,
Gansch Europe, uit Nieuw-Karthage,
Toegezworen, in 't bestaan
Van den ganschen oceaan,
Waar zijn zeekasteelen drijven,
Trots een zeewet voor te schrijven,
Als een zeegod, wiens gezag
Alle volken overmag.
Nooit beschadwt Xerxes 't water,
Noch Antoon en Kleopater
Met zoo stout een overmoed,
Dronken van geluk en spoed,
Als 't geweld van Groot-Brittanje
Elk braveerde op 's rijks kampanje,
Toen held Monck en Askue
Kwamen bruisen over zee,
Daar de vloot der Vrije Landen

Ankerde op de Vlaamsche stranden:
Maar zij hadden op dat spoor
Geenen dronken Bachus voor,
Licht gewapend voor dien schreier
Met den grooten berkemeier,
En Silenus, die nog nat
Avrechts op den ezel zat;
Neen bylo, zij vonden gasten,
Mars, die vliegende op de masten,
Met de witte koningsvlag,
Tot een schrik van 't Britsch gezag,
Neer kwam stijgen, toen hun rompen
't Hoofd met stoppen en met pompen
Boven hielden, en half dood
d' Admiralen van de vloot
Zagen bij den hals gegrepen.
Robbrechts hulp met nieuwe schepen
Stuitte geen verbaasde vlucht,
Na vier etmaal, daar de lucht
Zwart hing van salpeterwolken,
Alsof d' afgrond, uit zijn kolken

Opgedonderd, dol van spijt,
 Wekte een' nieuwen reuzenstrijd.
 TROMP schijnt scheutvrij, en verandert,
 Moedig op den leeuwenstanderd,
 Zevenmaal van kiel op kiel.
 Toen de nood hem overviel
 Kwam held RUITER aangeschoten,
 Streven door de donderkloten,
 Als een salamander, fier,
 Ongezegd in 't oorlogsvier,
 Onder bliksems van kartouwen,
 Met een ongeschokt betrouwen.
 Driewerf dondren ze op het meer
 Door Brittanje heen en weer,
 Met grofzwangre schutgevaarten,

Tot met ingekrompen staarten
 Alle waterhonden vlug,
 Na de vierdemaal, den rug
 Biedende, zich zeewaart deilen,
 En met uitgezette zeilen
 Henendruipen, zonder moed,
 Door een zee van Engelsch bloed.
 Askué, nu lang verlaten,
 Brengt op 't hof der Vrije Staten
 Zelf de tijding uit den slag:
 En de witte koningsvlag
 Wordt in 't hofgewelf gehangen.
 TROMP, met volle vreugd ontvangen,
 Tuigt hoe Stuarts Waterroos
 Zonk in 't water voor altoos.

ZEGEVIER DER VRIJE NEDERLANDEN OP DEN TEEMS.

Wie in Maro's zee wil visschen,
 Volg der Staten schrandren vond,
 Zette 't vischnet op den grond,
 Leere staatsgeheimenissen,
 Nooit voorhenen klaar verstaan.
 Nu kan elk dat raadsel raân.
 Amsterdam en Britsch-Karthage
 Worstlen onderling om strijd:
 Want de Brit elks vaart benijdt,
 Alle kusten tot een plage.
 d' Opgeworpen zeegod Yorck
 Eigent zich Neptunus vork.
 Hij verbiedt de zee te roeren,
 En gebiedt dat elk de vlag
 Strijke voor zijn zeegezag.
 Hij heeft recht de vlag te voeren,
 En te rooven wat hem lust,
 Van den Teems tot Indus' kust.
 Onder schijn van trek tot vrede

Speelt de schalk, tot 's nabuurs schâ,
 Zijne Paisrol in Breda:
 Maar men kent Leicesters zede,
 Die, meinedig en veraard,
 Elk naar 't hart steekt met zijn staart.
 Hierom vond 's lands raad geraden
 Op te waken, en uitheemsch
 Met een zeemacht op den Theems
 Alle gronden door te waden,
 't Onderzoeken door een held
 Hoe dien rijkspols was gesteld.
 Nieuw-Karthago, bang voor tasten,
 Woelt hier tegen aan met kracht,
 Stopt de stroomen, sterkt de wacht,
 Spant de ketens, ketent masten,
 Zinkt de schepen, damt de kil,
 Ziet niet aan wat helpen wil.
 Batavieren uitgelaten
 Bruisen dat het ijzer knarst,
 En de keten breekt en barst
 Van dit Turksche Damiaten
 Op den Theemsstroom, naar den stijl
 Van het Sparen aan den Nijl.
 Stuarts ruiterijen woelen.
 Yorck en Monck, gevlucht op strand,
 Zien hun vloot en slot in brand
 Van een zeekoorts, niet te koelen,
 Voelen hoe, als Maro leert,
 Zachte vlam het merg verteert.
 Londen voelt zijn krachten smelten,
 Staat nog eens in vier en gloed,
 Die de koorts in d'adren voedt.
 Nieuw-Karthago rijdt op stelten.
 Withal, Hof en Parlement
 Vloeken RUITER, WITH en GENT.
 Stil te zwijgen kan niet baten:
 Want de vuurpijl, die hem prangt,
 Doodlijk in de zijde hangt.
 Stoffers, tergt nu Zeven Staten.
 Schendt verbonden, eer en trouw.
 Groeit in Schellings brand en rouw.

Al de scheepsbouw blijft nu steken,
 En wat trotsch ten hemel steeg.
 Alle havens liggen leeg.
 Hun gekorven masten spreken,
 En de brandschat, fiks betaald,
 Op dien Ruitertocht gehaald.
 Tot een eeuwig zegeteeken
 Zal het zeeslot, groot van faam,
 Dat, gevreesd om Karels naam,
 Alle havens aan wou steken
 Met een zeepest en bederf,
 Pronken voor 't Oostindisch werf.
 Zeeraad spaar geen goud, noch parel,
 Noch doorluchtig diamant
 Aan een scheepskroon, om parmant
 Dien veroveraar van KAREL,
 Rijk te kronen, dat de nijd
 BRAKEL 't hart toebrake uit spijt.
 Eer de zeeheld met een wapen.
 Hang zijn slagzwaard in 't gestarnt,
 Dat den Brit in d' oogen barnt,
 Die de zee wil overgapen,
 En verslinden al wat zeilt.
 Holland heeft zijn grond gepeild.

OP DE AFBEELDINGE VAN DEN HEER JOAN DE WITT.

Zoo leefde Heer de Witt, der Staten trouwste raad,
 Gezwicht om geen gevaar, daar donderslagen ruischten
 En vadermoordenaars hem leverden en kruisten.
 Hij storf voor 't vaderland een martelaar van Staat.

UIT DEN «PALAMEDES.»

REI VAN EUBEERS.

Het dun gezaaid gestarnt verschiet
 Zijn glans, en gloeit zoo vierig niet.
 De schaduwe is aan 't overlenen.
 De morgenster drijft voor zich henen
 De benden van het hemelsch heir.
 De voerman van den Grooten Beer,
 Opdat hij zijne beurt verwissel',
 Vlucht heen met omgekeerden dissel.
 De gouden Titan rijst alreê
 Met blauwe paarden uit der zee,
 En schittert over bosch en duinen,
 En Ida's bladerrijke kruinen.
 O wellekome morgenstond,
 Gij voert hem spelen in den mond
 Van eindelooze zaligheden,
 Die lustig, rustig, weltevreden,
 Beschouwt al wat natuur ons geeft;
 Wat schoonheid in haar aanschijn zweeft;
 Wat Godlijk wordt door al haar leden
 Van 't diep verwondren aangebeden.
 Die in een liefelijke streek,
 Bij 't ruischen van een klare beek
 Zijn landhuis sticht en akkerwoning,
 Wat is dat een gezegend koning!
 Die nimmer vlamt op ijdlên lof,
 En zijne lusten met zijn hof
 Bepaalt, en indrinkt met zijne ooren
 Den voglenzang, die zich laat hooren,
 Daar morgendauw, als perlen, leit
 Bij druppels hier en daar gespreid,
 Op rozebladen, versch ontloken:
 Wanneer zich opdoen duizend roken
 En duizend kleuren, voor het oog,
 Van bloemen als een regenboog,
 Als Iris' bruiloftskleed geweven,
 Een schilderij, vol geest en leven.

Hij plant, hij poot of hij verzet,
 Belaagt de vogelen met zijn net,
 Of, overlenende met ijver,
 Trekt spartelvischen uit den vijver,
 Met zijn gebogen hangelroe:
 Of, is hij zulke spelen moê,
 Hij spant zijn paarden in, voor 't dagen,
 En gaat met honden 't knijn belagen;
 Of rijdt, bij klaren zonneschijn,
 Door wegen, die gestrengeld zijn
 Als voormaals der Cretenzen doolhof;
 Hier bloeit een afgetuinde koolhof,
 Daar lacht een beemd, een klaverwei,
 Omsingeld met een boomenrij.
 Men melkt der koeien uiers wakker;
 Hier zwoegt en ploegt men op den akker,
 En ginder hoopt men op 't gewas;
 Daar zaait men boekweit, ginder vlas;
 Hier groeit en bloeit het welig koren,
 Omheind door stekelige doren;
 Daar spoeit een speeljacht over 't meer;
 Hier rookt een dorrep; ginder veer
 Wil in 't verschiet een slot verflauwen,
 En hooger op 't gebergte blauwen.
 Verr' dwaalt hij van dit leven af,
 Dien d' onrust nagaat tot in 't graf,
 En tot den avond, van den morgen,
 Geknaagd, geplaagd wordt van de zorgen,
 De zorg, die nimmer rusten laat
 Den slaaf van eenen vrijen staat,
 Die tot gemeenebest zal ramen,
 Verbinden zooveel hoofden t'zamen;
 Hij wordt gebeten van den nijd,
 Hoe vroom en eerlijk hij zich kwijt.
 De tabberd, ik beken 't, is eerlijk,
 En 't kussen deftig en raadsheerlijk:
 Maar och, wat is 't een lastig pak!
 Wat moeite nestelt onder 't dak,
 Daar ieder vlamt op hooger stoelen,
 En allerlei gebreken woelen!
 Dien ramp vermijdt mijn burgerboer.

Hij drinkt uit goud noch paarlemoer
 Geen aconiet, noch spog van draken,
 't Welk 't hart de ziel doet kwijnend braken.
 Ook schuilt hij voor de ponjaards vrij,
 Die, achter een tapisserij,
 Den man van staat het lijf ontzeggen,
 En zijnen voorspoed lagen leggen.
 Geen vreeze maakt hun 't leven zuur.
 De gunst des volks, dat, wispeltuur
 En wuft, nu streelt, nu steekt zijn heeren,
 Hij zonder hartzeer mag ontberen.
 Hij wordt van 't bed niet opgeklopt
 Half suizebollend: noch men stopt
 Zijn hand vroeg morgens niet vol schriften.
 Men zal zijn ommegang niet ziften.
 Zijn huisgoôn niemands wrok bespiedt.
 Men mat hem door veel aanspraaks niet
 Daar hij beschanst zit met papieren,
 Die door de slaafsche zinnen zwieren.

1625.

 UIT DEN «GIJSBRECHT VAN AEMSTEL.»

I.

REI VAN KLAERISSEN.

O Kerstnacht, schooner dan de dagen,
 Hoe kan Herodes 't licht verdragen,
 Dat in uw duisternisse blinkt,
 En wordt gevierd en aanbeden?
 Zijn hoogmoed luistert naar geen reden,
 Hoe schel die in zijn ooren klinkt.
 Hij poogt d'onnoozle te vernielen
 Door 't moorden van onnoozle zielen,
 En wekt een stad- en landgeschrei
 In Bethlehem en op den akker,

En maakt den geest van Rachel wakker,
 Die waren gaat door beemd en wei,
 Dan naar het westen, dan naar 't oosten.

Wie zal die droeve moeder troosten,
 Nu zij haar lieve kinders derft?
 Nu zij hen ziet in 't bloed versmoren,
 Vergaan, die nauwlijks zijn geboren,
 En zooveel zwaarden rood geverfd?

Zij ziet de mellik op de tippen
 Van die bestorve en bleeke lippen,
 Gerukt nog versch van moeders borst.
 Zij ziet de teëre traantjes hangen,
 Als dauw, aan druppels op de wangen:
 Zij ziet ze vuil van bloed bemorst.

De winkbrauw dekt nu met zijn boogjes
 Gelokene en geen lachende oogjes
 Die straalden tot in 't moeders hert,
 Als starren, die met haar gewemel
 Het aanschijn schiepen tot een hemel,
 Eer 't met een' mist betrokken werd.

Wie kan d' ellende en 't jammer noemen,
 En tellen zooveel jonge bloemen,
 Die vroeg verwelkten, eer ze nog
 Haar frissche bladeren ontloken,
 En liefelijk voor ieder roken,
 En 's morgens dronken 't eerste zog?

Zoo velt de zicht de korenaren
 Zoo schudt een bui de groene blâren,
 Wanneer het stormt in 't wilde woud.
 Wat kan de wilde staatszucht brouwen,
 Wanneer ze raast uit misvertrouwen!
 Wat luidt zoo schendig dat haar rouwt!

Bedrukte Rachel, staak dit waren:
 Uw kinders sterven martelaren,
 En eerstelingen van het zaad,
 Dat uit uw bloed begint te groeien,
 En heerlijk tot Gods eer zal bloeien,
 En door geen tirannie vergaat.

II.

REI VAN EDELINGEN.

Waar werd oprechter trouw
 Dan tusschen man en vrouw
 Ter wereld ooit gevonden?
 Twee zielen, gloënde aaneengesmeed
 Of vast geschakeld en verbonden
 In lief en leed.

De band, die 't harte bindt
 Der moeder aan het kind,
 Gebaard met wee en smarte,
 Aan hare borst met melk gevoed,
 Zoo lang gedragen onder 't harte,
 Verbindt het bloed.

Nog sterker bindt de band
 Van 't paar, door hand aan hand
 Verknocht, om niet te scheiden,
 Nadat ze jaren lang gepaard
 Een kuisch en vreedzaam leven leidden,
 Gelijk van aard.

Daar zoo de liefde viel,
 Smolt liefde ziel met ziel,
 En hart met hart te gader.
 Die liefde is sterker dan de dood,
 Geen liefde kooft Gods liefde nader,
 Noch is zoo groot.

Geen water bluscht dit vuur,
 Het edelst, dat natuur
 Ter wereld heeft ontsteken.
 Dit is het krachtigste cement,
 Dat harten bindt, als muren breken
 Tot puin in 't end.

Door deze liefde treurt
 De tortelduif, gescheurd
 Van haar beminden tortel.
 Zij jammert op de dorre rank
 Van eenen boom, verdroogd van wortel,
 Haar leven lank.

Zoo treurt nu Amstels vrouw,
 En smelt, als sneeuw, van rouw
 Tot water en tot tranen.
 Zij rekt Gijsbrecht nu al dood,
 Die om zijn stad en onderdanen
 Zich geeft te bloot.

O God, verlicht haar kruis,
 Dat zij den held op 't huis
 Met blijdschap mag ontvangen,
 Die tusschen hoop en vreeze drijft,
 En zucht, en uitziert met verlangen
 Waar Aemstel blijft.

1637.

UIT DEN «JOSEPH IN DOTHAN.»

REI VAN ENGELN.

Zang.

Arabië, gij stoft zoo hoog
 Op uw geluk, gelijk uw boog
 Van onder, dat het snort en kraakt,
 Den arend in de veeren raakt,
 Op 't allerveiligst van zijn vlucht,
 In uw met geur doortrokken lucht;
 Waardoor uw fiere Feniks zweeft,
 Om wien gij in festoenen weeft:
 «Mijn vogel zag nooit wederga.»
 Gij roemt: God schonk u deez' gena,
 Omdat uw volk zijn oorsprong nam
 Uit dien befaamden Abraham,
 Die oostwaart stuurde naar de zon
 Zijn zonen, die hij telde en won
 Bij Agar en bij Kethura;
 Wier bloed nog groeit in Izaks scha,
 En lachende in 's Hebreuws verdriet,
 Heeft gading in al 't geen het ziet.
 Zwijg, Ismaël, zwijg, Madian

Van roem, die luttel baten kan,
 Zwijg, Arabier, dit 's 't oude lied,
 Den rechten Feniks kent gij niet.
 Hij is het niet, die nesten bouwt
 In uw gezegend mirtengewoud,
 Daar gij kaneelen vieren stookt,
 En alle lekkernijen kookt.

Tegenzang.

Ik haal mijn Vogels roem in top.
 Hij voert op zijn gekruifden kop
 (Om wien een glans zijn stralen spreidt)
 Een heldre star: de majesteit
 Ziet hem ten klaren oogen uit.
 De gouden halsband hangt en sluit
 Om zijnen geschakeerden hals:
 Een rechten zonnespiegel, als
 De zon zich blind ziet in dien gloed.
 Natuur heeft met haar eigen bloed
 Zijn wieken kosteloos beklad;
 Trots purper, trots scharlaken, dat
 Den koning of aartspriester kleedt.
 De blauwe staart, zoo lang, zoo breed,
 Hangt geborduurd met roos bij roos.
 Robijnen schitteren op turkois.
 Aldus, gevoed van hemelsch vier,
 En zon en dauw, bereikt mijn dier
 Zoo menige eeuw van honderd jaar,
 Totdat het smelt op 't zonaltaar;
 En uit zijn asch een jonge zwelt,
 Die 't vaderlijke lijk bestelt
 Ten grave, met een staatsie van
 Meer voogden, als ik schilderen kan.
 Waar vindt men vogel in een rijk,
 Die mijnen Vogel zij gelijk?

Toe-zang.

O Blinde Arabers, waart gij wijs,
 Gij hebt, voor een geringen prijs,
 Den Feniks, 't puik van uw geslacht,
 Terstond gekregen in uw macht;
 Den rechten Feniks, die gewis

Veel schooner dan uw vogel is.
 Een Feniks, dien de haat en nijd
 Met sporen stoot, verpikt en bijt.
 Gij voert dien onbekenden schat
 Naar Memphis en naar Zonnestad,
 Door eene wolk van zand en stof:
 Daar zal men, in dat prachtig hof,
 Wiens naaldepunt Gods hof beschiet,
 Zien, hoe de Nijl, de groote vliet,
 (Die leven uit zijn pennen zuigt)
 De kroon met zeven takken buigt
 Voor zijne Godheid, voor zijn hoofd,
 't Welk aller wijzen glans verdooft.
 Daar zal hij sterven, droef beweend;
 Zijn dubbele afkomst, 't vroom gebeent
 (Met myrrhe en sterken balsemgeur
 Gebalsemd deur en weder deur,
 Geleid met een ontelbaar heir)
 Vervoeren droog door stroom en meer;
 Opdat het ruste in 't eerlijk graf,
 Op 't land, dat hem zijn vader gaf.

1640.

 UIT DE «LEEUEWENDALERS.»

VOLCKAERT, HEEREMAN, WARNER, GOVERT.

Volck. d' Een bouwt en d' ander breekt: wat hoop van vrede is hier?

Heer. Wij lesschen vast den brand: een ander blaast in 't vier.

Volck. Men viert den offerdag met bulderen en met razen.

War. De knechts verguizen nu de meesters en de bazen:
 Dat tuijt deez' arme haan, met zijn gebroken poot.

Gov. En wat getuigt dit lam? ik vischte 't uit de sloot,
 Daar Warners dog het joeg. Wat kan een lam verbeuren?
 Zoo 't niet verdronken waar, ik zou het feest niet steuren

Om zulk een kleinigheid: maar ieder moet zijn scha.
 Die hond bast nacht en dag zoo vee als menschen na:
 Hij bijt ze ook wel in 't been en komt ze al stil bestoken.

War. En had mijn haan zijn poot bij ongeval gebroken,
 Ik trooste 't mij: maar nu komt Goverts knecht zoo wijd,
 Dat hij moedwilliglijk een eiken kneppel smijt
 In 't honderd, in den hoop, daar al de hoenders pikken
 De boekweit op mijn werf. Zijn dit geen fraaie stikken?
 De kneppel treft den haan, die tuimelt ginder heen.
 Men loopt naar Rookam zien, en ziet er hoe zijn been
 Bij 't lijf, gelijk een slet blijft hangen. Wie kan 't heelen?
 Nu krijt al 't huisgezin, en steekt wel vijftien kelen
 En klokken t'effens op. Op zulk een buurgerucht
 Nam Goverts knecht bij tijds, huis uit huis in, de vlucht.
 Het was hem ook geraân.

Heer. 't Is lang genoeg gegeven.
 Laat Govert hem een haan gewillig wedergeven.
 Men vechte om geen haan, om geen verdronken lam.

War. O Rookam, och, hoe hangt uw dubble kroon en kam
 Zoo slap, gelijk uw baard. Wie kan deez' scha vergoeden?
 Waar vindt men uws gelijk? Neen Govert, gij zult bloeden:
 Die moedwil is te groot.

Gov. En wie vergoedt mijn lam?

War. Men wijte een dollen dog dat dit om 't leven kwam.

Volck. De meester van den dog moet zelf de schuld vergelden.

War. Wie weigert hem een lam? Maar zelden, al te zelden,
 Zag iemand zulk een haan, als Rookam, in ons vlek.
 Wat haan, hoe bits hij was, bood hem vergeefs den bek?
 Wie was niet doof en blind, die zich in 't perk liet hooren?
 Waar vocht ooit haan zoo trotsch, met slagpen, bek en sporen?
 Al stak hij op zijn aâm, al kwam langs 't lijf het bloed
 Gedropen van het hoofd, nog hield de kamper moed,
 Dat 's vijands veder stoof: dan stond hij als een muurwerk.
 Hoe trotsch was hij van gang! Wat droeg die gast een uurwerk
 In zijnen kop! Hoe fiks, hoe klaar en helder plach
 Hij land en dorp rondom te wekken voor den dag!
 Bezie zijn pluimen vrij, die roode en gouden veeren.
 O Rookam, wie dit ziet, die moet zich uwes deren.

- Gov.* Gij zwijgt nu wat al schade ons zuidzij heeft geleên.
Haar honigkorven zijn de kappen afgesneên,
En om wat honigs ging de gansche stok verloren.
- War.* Gij liet uw waterhond ons vogelkooien storen
Om eenen taling, en verjoegt de gansche vlucht.
Zoo wordt de kooi geschend: de vogel schuwt deez' lucht.
- Gov.* Gij houdt van boven neer, dat boom en stam verwatert
En uitgaat: is 't niet fraai? dan licht men, dat het schatert.
- War.* Gij licht eens anders fuik en zinkt haar in de kil,
Of vischt in 's buurmans sloot en wateringe al stil.
- Gov.* Gij zet bij schemering 't verlaat al heimlijk open,
En laat een brakken vloed in veld en akker loopen,
Die kwijnen jaren lang, vergeven door dien wrok.
- War.* Hoe dikwijls tastte uw hark wel over in ons blok?
- Gov.* Gij tast wel achterom naar iemands schaar en kouter,
Of draagt ons koren van den molen: wie is stouter?
- War.* Gij melkt een anders koe, bij klaren lichten dag:
Dat bleek niet lang geleên, toen Melker kwam op slag.
- Gov.* Ik wist dien buit zoo stil bij avond niet te morsen,
Als Grijp, die 's nachts wel durft op 't veld ons garven dorschen.
- War.* Had Gijs den springhengst korts den staart niet afgeknipt
Om 't paardshaar? evenwel is hij 't gevaar ontslipt.
- Gov.* Wie stak den driesch in brand? wie kweet zich lest zoo wakker
En wierp bij donker nacht dat onkruid in den akker?
- War.* Wie groef ons knijnshol op? wie dorst ons watering
Vergeven, dat men niet dan doode visschen ving?
- Gov.* Wie zag ter middernacht, wanneer de menschen droomen,
Die nachtrave Eerijcks ooft afschudden van de boomen?
- War.* Waar vond men ooit in 't land een visschersmaat zoo kloek,
Dat hij op 't land een haan kon visschen met een hoek?
- Gov.* Niet waar? die, toen het sneeuw aan boom en tak bleef hangen,
De duiven op het voêr kon met zijn slagnet vangen?
- Heer.* Waartoe dit bits verwijt? de tweedracht groeit en wast
In top, terwijl men kijft en bast en wederbast.

Deez' droeve dag gebiedt den burentwist te staken.
Door schelden zal men traag tot eenigheid geraken.

Volck. Dat's recht: ook is het hier geen tijd van lang te staan:
Men zal terstond ter kerke en dan te keure gaan.

WARNER, VOLCKAERT.

War. De Heemraad hoor mij eerst: ik heb een woord te spreken.

Volck. Wat zoekt ge rust of twist en altijd wind te breken?
Zoo raakt men niet gelijk: zoo wordt geen dorp gered.

War. Dat onrecht dient hem eerst met recht betaald gezet.
Hoe roept men dus om vrede? ik kan den vrede missen.
Het spreekwoord zegt: in troebel water is 't goed visschen:
Want geen krakeel zoo klein, men haalt er voordeel uit.
Waar slagen vallen, valt gemeenelijk goê buit.

Volck. Zoo woudt ge om eigen baat den pais wel eewig derven,
Al zou er jaar op jaar een lantst of tien om sterven?

War. Men sterft maar eens. Wie sterft, dien is zijn kost gekocht.

Volck. O zotte Warner, zwijg: wat spreekt gij onbedocht!
Zou een, om bij 't verdriet van velen wel te varen,
En om een buik vol broods, zoo menig man bezwaren?
Dat leert de reden niet: de domste koe van 't land,
Indien ze spreken kon, gebruikte meer verstand:
Zoo zal men langzaam 't vier van ons krakeelen lesschen.
Wat is er bloeds gestort en vleesch gekerfd met messen!
Hoe menig bruiker lands vervochten bij den dronk,
Verzopen in 't gelag! Wat heeft dit oud en jonk,
En man en wijf beklagd! Hoe zag men zooveel hindrs
Versterven jaar op jaar van d'oudren op hun kinders!
De mannen eerst, en dan de wijven handgemeen,
Plokharen vaâr en zoon, de vrienden ondereen!
Wat hoorde 't een geslacht het ander niet verwijten,
En spuwen in 't gezicht, met krabben, slaan en bijten!
En houdt gij Warner nog dit kluwen in de war?
Zoo gaf men u terecht den naam van Warenar.

War. Men vindt er meer dan ik, die passen wat te hebben.
Een ieder vlamt op winst, De spinne spint haar webben
Om winst: om winning vliegt de bij naar beemd en bosch.
Om loutre winning zit de vlieg op koe en ros.

Om winning zweeten ze al, de kleinen en de grooten.
 Om winst pikt d'ooievaar de kikkers uit de slooten.
 Om winning loopt de kat uit muizen in het veld.
 Als ik er vet bij word, wat roert mij wien het geldt.

Volck. Ik rade u, hou gemak: men zal den haan vergoeden.
 En zoo gij ons bestaat eer nieuw krakeel te broeden,
 Men stelt u lichtelijk ten spiegel van 't gemeen.

War. En breng ik Leeuwendael nog heden op de been,
 Het wil den heerschappen en al den heemraad heugen.
 Laat ziet wat Warner kan: laat zien wat zij vermeugen.
 Daar gaat de pocher heen. ô Rookam, arme haan,
 'k Wil Govert nog van daag het been in stukken slaan.

1648.

UIT DEN «LUCIFER».

I.

BELZEBUB. BELIAL. APOLLION.

Belz. Mijn Belial ging hene op lucht en vleugels drijven,
 Om uit te zien waar ons Apollion mag blijven.
 Vorst Lucifer zond hem, tot dezen tocht bekwaam,
 Naar 't aardrijk, opdat hij eens nader kennis naam'
 Van Adams heil en staat, waarin d'Almogendheden
 Hem stelden. Het wordt tijd om weder van beneden
 Te keeren hier ter stede; ik gis hij is niet veer.
 Een wakker dienaar vliegt op 't wenken van zijn Heer,
 En stut zijn meesters troon getrouw met hals en schouder.

Bel. Heer Belzebub, gij Raad van 's hemels stedehouder,
 Hij steigert steil, van kreits in kreits, op ons gezicht.
 Hij streeft den wind voorbij, en laat een spoor van licht
 En glansen achter zich, waar zijn gezwinde wicken
 De wolken breken. Hij begint ons lucht te rieken,
 In eenen anderen dag en schooner zonnenschijn,
 Daar 't licht zich spiegelt in het blauwe kristallijn.
 De hemelkloten zien met hun gezicht, van onder,
 Terwijl hij rijst, hem na, een ieder in 't bijzonder,

Verwonderd om dien vaart en goddelijken zwier,
 Die hun geen engel schijnt, maar eer een vliegend vier.
 Geen ster verschiet zoo snel. Hier komt hij aangestegen
 Met eenen gouden tak, en heeft de steile wegen
 Voorspoedig afgeleid.

Belz.

Wat brengt Apollion?

Apol. Heer Belzebub, ik heb, zoo vlijtig als ik kon
 Het laag gewest bespied, en offere u de vruchten,
 Zoo diep beneden ons, in andere zon en luchten
 Gesproten: oordeel, uit de vruchten, van het land
 En van den hof, door God gezegend, en geplant,
 Tot wellust van den mensch.

Belz.

Ik zie de gouden bladen,
 Met perlen van de lucht, den zilveren dauw, geladen.
 Hoe lieflijk riekt dat loof, dat zijne verf behoudt!
 Hoe gloeit dit vroolijk ooft van karmozijn en goud!
 't Waar jammer zoo men dit ontwijde met de handen.
 't Gezicht bekoort den mond. Wie zou niet watertanden
 Naar aardsche lekkernij? hij walgt van onzen dag
 En hemelsch mann', die 't ooft der aarde plukken mag.
 Men zou ons Paradijs om Adams hof verwenschen.
 't Geluk der Engelen moet wijken voor de menschen.

Apol. Niet waar, heer Belzebub? al schijnt de hemel hoog,
 Wij leggen veel te laag. Hetgeen ik met mijn oog
 Gezien heb, mist me niet. 't Vermaak van 's werlds hoven,
 Een eenig Eden, gaat ons Paradijs te boven.

Belz. Laat hooren wat ge zaagt: wij luistren t'zamen toe.

Apol. 'k Verzwijg mijn henevaart, om niet te reppen hoe
 Gezwind ik nedersteeg, en zonk door negen bogen,
 Die, sneller dan een pijl, rondom hun midpunt vlogen.
 Het rad der zinnen kan zoo snel niet ommeslaan
 In ons gedachten, als ik, lager dan de maan
 En wolken afgegleên, bleef hangen op mijn pennen,
 Om 't Oostersche gewest en landschap t' onderkennen:
 Op 't aanzicht van den kloot, daar de Oceaen om spoelt,
 Waarin zoo menig slag van zeegedrochten woelt.
 Van verre zag men hier een hoogen berg verschieten,
 Waaruit een waterval, de wortel van vier vlieten,

Ten dale nederbruist. Wij streken steil, en schuin
 Voorover met ons hoofd, en rustten op de kruin
 Des bergs, vanwaar men vlak de zalige landouwen
 Der onderwereld en haar weelde kon aanschouwen.

Belz. Nu schilder ons den hof en zijn gestaltenis.

Apol. De hof valt rond, gelijk de kloot der wereld is.
 In 't midden rijst de berg, waaruit de hoofdbron klatert,
 Die zich in vieren deelt, en al het land bewatert,
 Geboomte en beemden laaft, en levert beken uit,
 Zoo klaar gelijk kristal, daar geen gezicht op stuit.
 De stroomen geven slib en koesteren de gronden.
 Hier worden Onixsteen en Bdelion gevonden.
 Hoe klaar de hemel ook van starren blinkt en barnt,
 Hier zaaide vrouw Natuur in steenen een gestarnt,
 Dat onze starren dooft. Hier blinkt het goud in d' aderen.
 Hier wou Natuur haar schat in eenen schoot vergaderen.

Belz. Wat zweeft er voor een lucht, waarbij dat schepsel leeft?

Apol. Geen Engel, onder ons, zoo zoet een adem heeft,
 Gelijk de frissche geest, die hier den mensch bejegt,
 Het aangezicht verkwikt, en alles streelt, en zegent.
 Dan zwelt de boezem der landouw van kruid, en kleur,
 En knop, en telg, en bloem, en allerhande geur.
 De dauw ververscht ze 's nachts. Het rijzen en het dalen
 Der zonne weet zijn maat, en matigt zoo haar stralen
 Naar eisch van elke plant, dat allerhande groen
 En vrucht gevonden wordt in eenerlei seizoen.

Belz. Nu maalt me de gedaante en 't wezen van de menschen.

Apol. Wie zou ons Engelsdom voor 't menschdom willen wenschen,
 Wanneer men schepsels ziet, die 't al te boven gaan,
 En onder wiens gezag alle andre dieren staan!
 Ik zag den ommegang van honderd duizend dieren,
 Die op het aardrijk treên, of in de wolken zwieren,
 Of zwemmen in den stroom, zoo ieder is gewend,
 En leven schept in zijn bijzonder element.
 Wie zou een ieders aard en eigenschappen ramen
 Als Adam! want hij gaf ze op eene rij haar namen.
 De bergleeuw kwispelde hem aan met zijnen staart,
 En loeg den meester toe. De tijger lei zijn' aard

Voor 's konings voeten af. De landstier boog zijn' horen,
 En d' olifant zijn' snuit. De beer vergat zijn' toren.
 Griffioen en adelaar kwam luistren naar dien man,
 Ook draak, en Behemoth, en zelfs Leviatan.
 Nog zwijg ik welk een lof den mensch wordt toegezongen
 En toegekwinkeld van 't lustpriël, vol tongen;
 Terwijl de wind in 't loof, de beek langs d' oevers speelt,
 En ruischt op een muziek, dat nimmer 't hart verveelt.
 Had zich Apollion in zijnen last gekweten,
 Hij had ons hemelrijk in Adams Rijk vergeten.

Belz. Wat dunkt u van het paar, dat gij beneden zaagt?

Apol. Geen schepsel heeft omhoog mijne oogen zoo behaagd
 Als deze twee omlaag. Wie kon zoo geestig strengelen
 Het lichaam en de ziel, en scheppen dubbele engelen,
 Uit kleiaarde en uit been. Het lichaam, schoon van leest,
 Getuigt des Scheppers kunst, die blinkt in 't aanschijn meest,
 Den spiegel van 't gemoed. Wat lid mij kon verbazen,
 Ik zag het beeld der ziele in 't aangezicht geblazen.
 Bezit het lijf iet schoons, dat vindt men hier bijeen.
 Een Godheid geeft haar glans door 's menschen oogen heen.
 De redelijke ziel komt uit zijn tronie zwieren.
 Hij heft, terwijl de stomme en redenloozen dieren
 Naar hunne voeten zien, alleen en trots het hoofd,
 Ten hemel op naar God, zijn Schepper, hoog geloofd.

Belz. Hij looft hem niet vergeefs voor zooveel rijke gaven.

Apol. Hij heerscht gelijk een God, om wien het al moet slaven.
 d'Onzichtbre ziel bestaat uit geest, en niet uit stof.
 Ze is heel in ieder lid. Het brein verstrekt haar hof.
 Zij leeft in eeuwigheid, en vreest noch roest, noch schennis.
 Ze is onbegrijpelijk. Voorzichtigheid en kennis
 En deugd en vrijen wil bezit ze in eigendom.
 Voor hare majesteit staan alle geesten stom.
 De wijde wereld zal eerlang van menschen krielen.
 Zij wacht, uit luttel zaads, een rijken oogst van zielen;
 En hierom huwde God den man aan zijn mannin.

Belz. Wat dunkt u van zijn ribbe en lieve gemalin?

Apol. Ik dekte mijn gezicht en oogen met mijn vleugelen,
 Om mijn gedachten en genegenheên te teugelen,

Zoodra zij mij gemoete, als Adam met der hand
 Haar leide door het groen. Bij wijlen hield hij stand,
 Beschouwde ze over zij, en onder dat belonken
 Begon een heilig vuur zijn zuivere borst te ontvonken:
 Dan kuste hij zijn bruid en zij den bruidegom:
 Dan ging de bruiloft in, met eenen wellekome
 En brand van liefde, niet te melden, maar te gissen;
 Een hooger zaligheid, die d' Engelen nog missen.
 Hoe arm is eenigheid! wij kennen geen gespan
 Van tweeërhande kunne, een jonkvrouw en een man.
 Helaas! wij zijn misdeeld: wij weten van geen trouwen,
 Van gade of gading, in een hemel zonder vrouwen.

Belz. Zoo wordt er met der tijd een wereld aangeteeld?

Apol. Door een genot van 't schoon, in 's menschen brein gebeeld,
 En ingedrukt met kracht van d' opgespannen zinnen.
 Dat houdt dit paar verknocht. Hun leven is beminnen
 En wederminnen met een onderlingen lust,
 Onendelijk gelescht, en nimmer uitgebluscht.

Belz. Nu past me deze bruid naar 't leven af te malen.

Apol. Dit eischt Natuurs penseel; geen verf, maar zonnestralen.
 De man en vrouw zijn bei volschapen, even schoon,
 Van top tot teen. Met recht spant Adam wel de kroon,
 Door kloekheid van gedaante, en majesteit van 't wezen,
 Als een ter heerschappij des aardrijks uitgelezen:
 Maar al wat Eva heeft, vernoegt haar bruiigoms eisch;
 Der leden teederheid, een zachter vel en vleisch,
 Een vrindelijker verf, aanminnigheid der oogen,
 Een minnelijke mond, een uitspraak, wiens vermogen
 Bestaat in eedler klank; twee bronnen van ivoor,
 En wat men best verzwijge, eer dit een Geest bekoor'.
 Bejegent Engelen, hoe schoon ze uw oog behaagden;
 Het zijn wanschapenheên bij 't morgenlicht der maagden.

Belz. Het schijnt gij blaakt van minne om 't vrouwelijke dier.

Apol. Ik heb mijn slagveer in dat aangename vier
 Gezengd. Het viel me zwaar van onder op te stijgen,
 Te roeien, om den top van Engelburg te krijgen.
 Ik scheidde, doch met pijn, en zag wel driewerf om.
 Nu blinkt geen Serafijn in 't hemelsch heiligdom,

Als deze in 't hangend haar, een gouden nis van stralen,
 Die schoon gewaterd van den hoofde nederdalen,
 En vloeien om den rug. Zoo komt ze, als uit een licht,
 Te voorschijn, en verheugt den dag met haar gezicht.
 Laat perle en perlemoer uw zuiverheid beloven;
 Haar blankheid gaat de perle en perlemoer te boven.

Belz. Wat baat al 's menschen roem, indien zijn schoonheid smelt,
 En endelijk verwelkt, gelijk een bloem op 't veld?

Apol. Zoolang die hof beneên niet ophoude ooft te geven,
 Zal dit gezaligd paar bij zulk een appel leven,
 Die daar in 't midden groeit, bevochtigd van den stroom,
 Waarbij de wortel leeft. Deez' wonderbare boom
 Wordt 's levens boom genoemd. Zijn aard is onbederflijk;
 Hierdoor geniet de mensch het eeuwig en onsterflijk,
 En wordt den Engelen, zijn broederen, gelijk,
 Ja overtreft ze in 't eind; en zal zijn macht en rijk
 Verbreiden overal. Wie kan zijn vleugels korten?
 Geen Engel heeft de macht zijn wezen uit te storten
 In duizend duizenden, in een oneindig tal.
 Nu overreken eens wat hieruit worden zal.

Belz. De mensch is machtig dus ons over 't hoofd te wassen.

Apol. Zijn wasdom zal ons haast verschrikken en verrassen.
 Al duikt zijn heerschappij nu lager dan de maan;
 Al is die macht bepaald: hij zal al hooger gaan,
 Om zijnen stoel in top der hemelen te zetten.
 Zoo God dit niet belet, hoe kunnen wij 't beletten?
 Want God bezint den mensch, en schiep het al om hem.

II.

REI VAN ENGELN.

Zang.

Wie is het, die zoo hoog gezeten,
 Zoo diep in 't grondelooze licht,
 Van tijd noch eeuwigheid gemeten,
 Noch ronden, zonder tegenwicht

Bij zich bestaat, geen steun van buiten
 Ontleent, maar op zich zelve rust,
 En in zijn wezen kan besluiten
 Wat om en in hem, onbewust
 Van wanken, draait en wordt gedreven,
 Om 't een en eenig middelpunt,
 Der zonnen zon; de geest, het leven,
 De ziel van alles wat gij kunt
 Bevroên of nimmermeer bevroeden;
 Het hart, de bronaâr, d' oceaân
 En oorsprong van zoo vele goeden
 Als uit hem vloeien, en bestaan
 Bij zijn genade en alvermogen
 En wijsheid, die hun 't wezen schonk
 Uit niet, eer dit in top voltogen
 Paleis, der heemlen hemel, blonk;
 Daar wij met vleugelen d' oogen dekken,
 Voor aller glansen Majesteit;
 Terwijl we 's hemels lofgalm wekken,
 En vallen, uit eerbiedigheid,
 Uit vreeze, in zwijm op 't aanzicht neder?
 Wie is het? noemt, beschrijft ons hem,
 Met eene Serafijnenveder.
 Of schort het aan begrijp en stem?

Tegenzang.

Dat 's God. Oneindig eeuwig Wezen
 Van alle ding, dat wezen heeft.
 Vergeef het ons, o nooit volprezen
 Van al wat leeft, en niet en leeft.
 Nooit uitgesproken noch te spreken;
 Vergeef het ons, en scheld ons kwijt
 Dat geen verbeelding, tong, noch teeken
 U melden kan. Gij waart, gij zijt,
 Gij blijft dezelfde. Alle Engelenkennis
 En uitspraak, zwak en onbekwaam,
 Is maar ontheiliging en schennis:
 Want ieder draagt zijn eigen naam,
 Behalve gij. Wie kan u noemen
 Bij uwen Naam? wie wordt gewijd
 Tot uw Orakel? Wie durft roemen?

Gij zijt alleen dan die gij zijt,
 U zelf bekend en niemand nader.
 U zulks te kennen, als gij waart
 Der eeuwigheden glans en ader;
 Wien is dat licht geopenbaard?
 Wien is der glansen glans verschenen?
 Dat zien is nog een hooger heil
 Dan wij van uw genade ontleenen;
 Dat overschrijdt het perk en peil
 Van ons vermogen. Wij verouden
 In onzen duur; gij nimmermeer.
 Uw wezen moet ons onderhouden.
 Verheft de Godheid, zingt haar eer.

Toe­zang.

Heilig, heilig, nog eens heilig,
 Driemaal heilig, eer zij God.
 Buiten God is 't nergens veilig.
 Heilig is het hoog gebod.
 Zijn geheimenis zij bondig.
 Men aanbidde zijn bevel.
 Dat men overal verkondig'
 Wat de trouwe Gabriel
 Ons met zijn bazuin kwam leeren.
 Laat ons God in Adam eeren.
 Al wat God behaagt, is wel.

1654.

UIT «JEPHTHA.»

I.

REI VAN MAAGDEN.

I. Zang.

Toen d' oude dwingland van den Nijl
 Besloot Gods stamhuis plat te treden,
 De droeve Jochebed een wijl
 Het kraamkind bergde, en door haar leden

Alle oogenblik een grilling ging,
 En angstig aan elk hair,
 In schrikkelijk gevaar
 Een druppel doodzweet hing:
 Het minste ruischen van een blad
 De kraamvrouw, al te vroeg,
 Met kracht ter neder sloeg,
 Belaân met haren schat:
 Beval ze, uit hoogen nood, het kind,
 In eenen rieten kist verborgen,
 De wufte gunst van stroom en wind
 En 's hemels vaderlijke zorgen.
 God weet hoe 't moederlijke hart,
 In dien bedrukten stand,
 Om 't kostelijke pand
 Beklemd was en benard:
 Toen zij 't op 't water drijven liet,
 De zuster al belaân
 Het stil zou gadeslaan,
 Gedoken achter 't riet.

I. Tegenzang.

Hoe kon d'ondankbre vorst zoo haast
 Dien voedsterheer des volks vergeten,
 Al Jozefs weldaên! Och, hij raast,
 Gelijk een tijger, van zijn keten
 Geborsten, om onnoozel bloed,
 De toevlucht der Hebreëen,
 Ook zonder recht, en reên,
 Te plompen in den vloed:
 De mannelijke afkomst al gelijk,
 De telgen uit den stam
 Geteeld van Abraham,
 Te rooien uit het rijk.
 De krokodil, dat moordgedrocht,
 Verschoonde 't kind uit mededoogen.
 Denk of zijn moeders achterdocht
 Dit hartewee alleen hare oogen
 En Gode klaagde, daar ze zat
 Op d'oevers van den vliet.
 Wat kermt wat klaagt ge niet,

Van zuchten afgemat!
 Hoe kropte zij die jammerklacht
 Inwendig, en zag, stom
 Van angst en doodschrik, om,
 Beducht voor 's konings wacht!

II. Zang.

d'Alziende wachter, die nooit sliep,
 En Jacobs afkomst trouw bewaakte,
 Zag uit den hemel neêr, zoo diep,
 Op 't vlotend kraamkind: dat genaakte
 Den oever, daar de koningin,
 De dochter, in het groen
 Van 't lachende seizoen,
 Verkwikte hart en zin.
 Het kleentje viel haar in den schoot,
 Al schreiende. Zij kust
 En welkomt het met lust,
 Beschut voor 's waters nood.
 Zij koestert het aan 's moeders borst,
 En trekt het heerlijk op in 't ende,
 Voor haren zoon, gelijk een vorst;
 Totdat het, na geleên ellende,
 Zijn stamhuis rukte uit Faro's macht,
 Die voort met zwaard en speer,
 In 't midden van het meer,
 Het roode meer, versmacht:
 Daar Gods genootschap op het strand
 Met zang en spel God looft,
 En aller stammen hoofd,
 Gehandhaafd van Gods hand.

II. Tegenzang.

Och, of God mede een uitkomst gaf
 Aan Ifis onbewuste moeder,
 Ten beste van haar vrucht, dus straf
 Te handelen van haren hoeder
 En eigen vader, om een woord,
 Een onbeschaafden eed:
 Te sterken overwreed
 Door 't offer, nooit gehoord:
 Zoo mocht haar dochter nog, ten stut

Des lands, een' braven held
 Gewinnen, die in 't veld,
 Als Mozes, 't volk beschut.
 Wat zal men eerst beklagen, of
 De schoonheid, of het jonge leven,
 Of haar standvastigheid? een stof
 Voor dichteren, om op te zweven.
 Wat gaat d' ontstelde moeder aan,
 Als zij, verheugd van geest,
 Op 't blijde zegefeest,
 Dit jammer zal verstaan?
 Waarmee verschoonen wij voor haar
 Ons stillezwijgendheid
 Van 't offer, lang beschreid?
 O schendig moordaltaar!

II.

REI VAN MAAGDEN.

I. Zang.

Laat gehoorzaamheid
 Toonen haar vermogen
 In deez' maagd, bereid,
 Zonder traan in d' oogen,
 Jammer en misbaar,
 In haar lentedagen,
 Willig op 't altaar
 God zich op te dragen
 Tot een offerhand,
 Voor het vaderland,
 Om den vaderlijken eed,
 En het vast verbond,
 God met vrijen mond
 Toegezworen, eer men streed,
 In zijn kracht te zetten,
 Zonder dwang van wetten,
 Tot een spiegel voor de jeugd,
 Die hieruit zal leeren

God en d' oudren eeren.
 O hoe zeldzaam is deez' deugd!

I. Tegenzang.

Wie gerust en stil
 Zich kan overgeven
 Aan een anders wil,
 Zonder wederstreven,
 In gelatenheid,
 Tegen eigen oordeel,
 Dat hier tegen pleit,
 Afstaan van zijn voordeel,
 Heeft een sterker macht
 Onder zich gebracht
 Dan die heiren overwint,
 Of het woest geweld
 Van een boschreus velt,
 Of een leeuw, die 't al verslindt.
 Keur en zinlijkheden

Met den voet te treden,
 God ten prijs, tot 's naasten baat,
 Is een strijd gestreden,
 Hooger dan de reden
 En 't verstand der wijzen gaat.

II. Zang.

Izak, Abrams zoon,
 Volgde zijnen vader,
 Hield dien hoogen toon.
 Ziet ze bei te gader.
 't Outer staat gebouwd.
 Izak, 's vaders zegen,
 Knielt op 't offerhout.
 Abram trekt den degen
 Om te slaan, als hem
 d' Engel met zijn stem
 Uit den hemel tegenhiel,
 En beval den ram
 t' Offeren in de vlam,
 Dat den hemel meer beviel
 Dan den eerstgeboren
 In zijn bloed te smoren,
 Met des offraars hart vernoeëgd,
 Gode, op zijn behagen,

Willig opgedragen.
 Ziet hoe hier die kroon op voegt!

II. Tegenzang.

Izak streek deze eer,
 Maar hij moet het geven,
 Nu een maagd dus teer,
 Niet ontziet haar leven
 't Offren onvervaard,
 Zonder tegenspreken,
 Aan heur vaders zwaard.
 O gehoorzaam teeken!
 d' Eeuwen zullen lang
 Met tooneelgezang
 Loven deez' heldinnendaad,
 Die het mannenhart
 In het knielen tart,
 Met een ongezwicht gelaat.
 Och, dat nu een engel
 Dezen strik ontstrengel,
 God den wil neem' voor het werk.
 Maar zij, voortgedreven,
 Kiest de dood voor 't leven.
 Ijver valt de dood te sterk.

1659.

UIT «DE BATAVISCH E GEBROEDERS.»

I.

REI VAN BATAVISCH E VROUWEN.

I. Zang.

Gelukkig leefden wij
 Voorhene, eer vreemde heerschappij
 Den vrijen hals kwam drukken
 Met hare slaafsche en ijzren jukken.

Men kocht geen eigen erf,
 Noch sloot met graft en haag zijn werf,
 Maar dreef gemeene ploegen
 Door 't land, en leefde met genoegen.
 De lage leemen hut
 Plasregen, wind en hagel schut.
 De disch stond niet geladen
 Met lekkernije en overdaden,
 Maar ooft, in 't wild gegroeid
 Aan boomen, met geen mes besnoeid.
 Het wildbraad was ons spijs,
 En kaas en stremsel, naar lands wijze.
 De man, verplicht door trouw,
 Genoegde met een kuische vrouw,
 Die schaamrood ingetogen
 Haar' heer en heerschappij zag naar d' oogen.
 De huiswaard, zonder last,
 Noodt nagebuur en vreemden gast,
 Zoo gastvrij, als zijn magen.
 Men voelde geen uitheemsche plagen.

I. Tegenzang.

Men acht geen zilverwerk,
 Noch goud, noch munt, gekend aan 't merk.
 Zij wisten waar aan waren,
 Niet ver gehaald door zoute baren,
 Maar in het Duitsche land
 Gegroeid, of met hunne eigen hand
 Gewrocht in lage hutten,
 Om 's menschen leven t'onderstutten.
 De hutten, niet getooid
 Noch dicht bijeen, maar wild gestrooid
 Aan vlekken en aan dorpen,
 Niet licht den brand zijn onderworpen.
 Hun timmerhout is ruw
 En ongeschaafd, de rijkste schuw
 Van lijstwerk en sieraden,
 Gesneên gebloeit, als ooft en bladen.
 De bast en schors bedekt
 De hut, wanneer de regen lekt.
 Men bezigt kalk noch tegel,

Noch steen, gemetst op eenen regel.
 Een deel schuilt, voor gevaar
 Van krijg, in hollen diep en naar,
 En bergt zich voor den roover.
 Zoo brengt de Duitschman 't leven over.

II Zang.

Geen woeker vrat verwoed
 Zijn evennaastens vleesch en bloed.
 De vacht en vlasbloem kleedden
 De hallef naakte en sterke leden.
 De dochters huwen spa
 Aan een hardvochten wederga,
 En beiden hoog van jaren,
 Waarom zij vrome vruchten baren.
 Ontvonkte brand van twist,
 Het werd door scheidsmans fluks geslist.
 Al d' edelsten regeeren.
 De vroomste in oorlog triomfeeren.
 Der vorsten macht bestaat
 In schijn en uiterlijk gelaat;
 Want om niet af te dwalen,
 Bepaalt haar 't volk in enge palen.
 Zoo kon de vrijheid staan.
 De heer bemint den onderdaan,
 En d' onderdaan, zijn heeren
 Ontziende, helpt alle onheil keeren.
 Het schouwspel, zonderling
 Gepast op wapenoefening,
 En niet om loon te trekken,
 Tot oirbaar tijdverdrijf kon strekken.

II. Tegenzang.

Geen rechter recht uit gunst
 Of haat. Geen pen, noch letterkunst,
 Noch stomme boeken spreken
 Van goede zeden en gebreken.
 Het schepselboek alleen
 Leert hen aanbidden d' eeuwigheên,
 Uitstralende in het werken,
 De Godheid, niet bemuurd in kerken.
 Zij wijden Gode in 't woud

Een kerk, van ongekorven hout,
 Daar zij de daden melden
 Van 's lands beschutteren en helden.
 Zij schuwen diep te treên
 In 't hol van Gods verholenheên,
 Met geen vernuft te schatten,
 Maar door 't geloof alleen te vatten.
 De Godsdienst hield met schroom
 Voor straf de woestheid bij den toom.
 De hoop op 't ander leven
 Hiet elk zijn recht en eer te geven.
 Der Duitschen waardste pand,
 De gouden vrijheid, hield dus stand
 In Nederduitsche beemden,
 Voor d' overkomst van deze vreemden.

Toezang.

Hoe is nu d' oude tijd verkeerd
 Door d' overkomst der vreemdelingen!
 Batavie ligt overheerd,
 En laat zich knevelen en dwingen.
 Rechtvaardigheid, uit schrik gevluht,
 Zocht in de wolken zich te bergen.
 O Julius zie uit de lucht
 Hoe uw nazaten Duitschen tergen.
 Uw nazaat schat Batouwers niet
 Meëbroeders, vrienden, bondgenooten
 Van 't uitgebreid Romeinsch gebied,
 Naar 't vreeverbond, met u gesloten.
 Geweld en wreedheid gaan in zwang.
 Bemint ge 't recht der vrije volken,
 Getrapt te bijster en te bang,
 Zie eenmaal neder uit de wolken.
 En, zoo uw Godheid onrecht haat,
 Herstel ons in den ouden staät.

II.

REI VAN BATAVISCHE VROUWEN.

Zang

O Rijnstroom, die uit Rhetische Alpen,
 Als 't sneeuwjacht smelt,

Uit uwe bronnen neer komt zwalpen,
 Door lager veld:
 Gij deelt de Duitschen en de Gallen
 Met kil en stroom,
 Die wijder aangroeit, onder 't vallen
 Met vrijen toom.
 Gij spoelt langs oevers, burcht en toornen,
 En bruischt en boort
 Door strand en duinen met uw hoorpen,
 En durft gestoord
 Het noordsche zeegedrocht aanrannen!
 Maar waarom spaart
 Gij schuim van wolven en tirannen,
 Dat u bezwaart
 Met schattingen en menschentollen?
 Het tolvrij volk
 Zal fluks uw water zien gezwollen
 En waterkolk
 Van bloed der Bataviersche vromen.
 Ei keer terug,
 En storm met omgekeerde stroomen
 Op Cesars brug.
 Verdrink die booze burgerplagen.
 Uw stroom kan geen stadhouders dragen.

Tegenzang.

De Nederduitschman, nooit verbasterd
 Van stam en bloed,
 En ongemengd, wordt schelmsch gelasterd
 Van dit gebroed.
 Hij hield zich binnen zijne palen,
 En zocht nooit buit
 Op 's nabuurs erf en werf te halen
 Door krijgsbesluit:
 Maar Rijnlands weide en groene beemden.
 Van rouw verwelkt,
 Gedoogen dat dit schuim der vreemden
 Hare uiers melkt.
 Het tapt den room af, en het beste
 Wij drinken hui.
 De koe, die zich met klaver mestte,

Wordt traag en lui.
 De zuiveltuyn, alom beschadigd
 In Nero's eeuw,
 Ontbeert den klauw, die 't recht verdadigt,
 En mist zijn leeuw.
 Hij veinst, gelijk in slaap getooverd.
 Ontwaakte hij,
 En zaag 't geweld, dat hem verovert,
 In slavernij
 Geboeid van ongenooide gasten,
 Hoe grimmig zou hij van zich tasten!

Toezang.

De misdaad van de majesteit
 Te kwetsen wordt opnieuw bepleit,
 En weder aangebonden
 Door stedeouders vonden
 In Nederduitschland, slaaf van 't rijk.
 Men hoeft voortaan geen breeder blijk.

1662.

UIT «ADAM IN BALLINGSCHAP.»

I.

BEURTZANG VAN ADAM EN EVA.

Adam. Daar rijst het alverkwikkend licht,
 Dat, laag gedaald beneên de kimmen,
 De schaduwen en bleeke schimmen
 Verdrijft van 's aardrijks aangezicht.
 De voglenzang, aan 't licht ontsteken,
 Begint met eene morgenwijs,
 Den grooten zegenaar ten prijs,
 Aan alle kanten uit te breken.
 Ei laat ons beurtewijs den toon
 Der voglen, vroeg aan 't kwinkeleeren,
 Navolgen, en 't geluid schakeeren,

En strengelen tot eene kroon.
 Ik wil u voorgaan met gezangen.
 Gij moogt me volgen, rijk van lof.
 Maar nu, mijn liefste, van wat stof,
 Vanwaar den zang best aangevangen?

Eva. Van wien toch beter dan van God,
 De bron, en springaâr aller dingen?
 Kunt gij van iets wat lievers zingen?
 Hij is uitdeeler van ons lot.
 Heft aan, mijn liefste, op 't hoog behagen:
 Ik volg uw' voorzang keer om keer,
 Opdat de galm den beurtzang leer'
 Aan dal, spelonken, bosch en hagen.

Adam. Van u beginnen wij, met reên,
 Zoodra de zon ter kimme uitrijze,
 Algoede, Almachtige en Alwijze,
 Der dingen oirsprong, eenig een.
 Wij zagen, toen onze oogen zagen,
 U endloos schooner dan de zon,
 Een' schijn gelijk, die in een bron
 Den mensch gelijkt, o bron der dagen!
 Wij zagen die ons 't wezen schonk
 En uit het roode klei bootseerde,
 Een ziel inaâmde, en haar vereerde
 Met eenen glans, die uit u blonk.
 Gij dommelde uwen heldren luister
 In onze ziele, een majesteit
 Van vrijen wille, onsterfelijkheid,
 En reden, nooit bewolkt noch duister.

Eva. Geloofd zij God, die u verscheen,
 En was, en is, en eeuwig dure.
 Gij zweemt naar d' edelste nature,
 En hebt met aardschheid iets gemeen.
 d' Alwijze wist twee ongelijken,
 De ziel en 't lichaam, door één' band
 Te binden met zijn sterke hand,
 Een' band, die nimmer zal bezwijken.

Adam. De Godheid plantte dezen hof,
 Tot een gerust verblijf des menschen.
 Hier groeit al wat een hart kan wenschen.

Hier vindt mijn bouwlust bouwens stof.
 Hier springt de bron, die twee paar stroomen
 Uitlevert, en den hof besproeit,
 Waar zij langs bloeiende oevers vloeit,
 En laaft de wortels van de boomen.
 Hier bloeit de boom, die 't leven voedt,
 En geesten koestert in onze aêren,
 Door 't ooft, gedekt met zilvren blaêren,
 Dat 's menschen graagheid eeuwig boet.
 De dauw, die 's morgens valt van boven,
 Is zuiver mann' en lekkernij
 Op onze tong. Hoe zouden wij
 Dien oirsprong alles goeds niet loven!

Eva. Geprezen zij de zegenaar,
 Die 's menschen hart zoo mild verzadigt,
 En met zijn' rijkdom begenadigt.
 Wat uit hem vloeit is wonderbaar.
 Hij stortte hier een vollen horen
 Van overvloeden voor ons uit.
 't Is God al wat de hof besluit.
 Hij sluit voor ons geen schattrezoren.

Adam. Nu ken ik eerst het heil van 't goed
 Der meêgenootschap, nu gij blijde
 U weet te voegen aan mijn zijde.
 Wat valt mij uw genootschap zoet!
 Wat 's eenzaamheid bij 't lief genieten
 Van uwe tegenwoordigheid!
 Mijn hulp, indien ge van mij scheidt,
 Zou 't leven mij dan niet verdrieten?
 Mijn zuster, dochter, of mijn bruid,
 Hoe zal ik u, mijn liefste, noemen?
 Het paradijs strooit palm en bloemen:
 Voor uwe voeten groeit het kruid.

Eva. Wat u, mijn lief, alleen vermaakt,
 En anders niet, zal mij behagen,
 Van dat het eerst begint te dagen,
 Totdat de zon haar dagvaart staakt.
 Gevolgzaamheid, bescheid en stilte,
 Een vroolijk hart, een blijde geest
 Voegt d' eerste bruid, op 't eerste feest.
 Dat God mijn hart in 't uwe smilte.

Adam. Wachtengelen, volgt ons spoor. Heft vroolijk aan: ontvouwt,
 Bij beurte op eene rij, den oirsprong aller dingen.
 De galm van 't paradijs schept lust u na te zingen,
 Hoe dit heeal uit niet zoo heerlijk wierd gebouwd.

II.

REI VAN WACHTENGELLEN.

I Zang.

God schiep den baaiërd, woest en duister.
 Natuur had maar een aangezicht,
 Lag vormeloos en zonder luister.
 Toen sprak de Hoogste: 't worde licht:
 En daadlijk werd het licht geboren,
 Een lichaamlooze schemering,
 Die nog geene oogen kon bekoren,
 En evenwel haar rondon kring
 Voltrok, in tweemaal twalef stonden,
 Rondom den blinden baaiërd heen,
 Daar 's werelds zaad in lag gewonden,
 En elke hoofdstof ondereen.
 O licht! wij komen u begroeten,
 Als d' oudste dochter aan Gods voeten!

I Tegenzang

Dezelfde hand, die 't licht aanleide,
 De watren boven 't hoog gespan
 Des hemels van de laagte scheidde,
 En sloot ze binnen hunnen ban,
 Opdat het menschedom zich, van onder
 Zijne oogen slaande in 's hemels boog,
 Om 't wateren gewelf verwonder,
 Dat op Gods almacht drijft omhoog;
 Een hoofdstof, wuft en ongebonden,
 Gehoorzaamt hem, die haar beriep
 Omhoog uit grondellooze gronden,
 En uit kristal een' hemel schiep,
 Om in dien kreits rondom te vloten.
 Zoo werd de tweede dag gesloten.

II Zang.

Maar d' aarde lag nog diep gezonken
 In 't water, dat haar aanschijn dekt.
 Toen scheidde d' Opperste 't verdrongen,
 In droog en vocht. De vloed vertrekt.
 Zoo stond het water op de stranden
 Gestuit. Men zag alom in 't rond
 De driftige en de vaste landen,
 En berg en duin op zee gegrond.
 Hij kleedde d' aarde in kruid en loover,
 Bezaaide haar met vruchtbaar zaad.
 Hier zweefde Levenwekker over,
 En zette ze in 't gebloemd gewaad
 Te pronk, gelijk we haar aanschouwen.
 O groote schoonheid der landouwen!

II Tegenzang.

De hemel eischt ook zijn sieraden,
 Als d' almacht daar de torts ontstak:
 De zon, die met robijnen raden
 Haar heirbaan volgde, en niet ontbrak
 Uit oosten helder op te dagen;
 Waarna de maan haar ronde sloot;
 Gestarnt de schaduw voort kwam jagen,
 En dansen om den hemelkloot.
 Zoo leert men jaren onderscheiden,
 En maanden; en het aardrijk kreeg
 Zijn warmte in beemden, bosch en weiden,
 Terwijl de zon neërdaalde of steeg,
 Om 't leven van natuur te kweeken.
 Men ziet iet godlijks in dit teeken.

III. Zang.

De tweepaar hoofd- en wereldstoffen
 Ontvingen reede haar beslag:
 Het licht des hemels is getroffen:
 Maar wat verwacht de vijfde dag
 Van d' oppermacht? de visch en vogel,
 Die 't vocht bezwemt, en d' open lucht.
 Met scherpe vinne en vluggen vlogel,
 Bewaart zijn streek, en lichte vlucht.

Daar weemlen walvisch en dolfinen,
 Hier stijgen aadlaars hemelhoog,
 Die zelfs de zon, te sterk in 't schijnen,
 Braveeren met hun scherpziende oog.
 De zee en lucht begint te leven.
 Natuur heeft elk zijn wijk gegeven.

III. Tegenzang.

De zesde dag verwekt de dieren,
 Die, 't hoofd omlaag, het gras betreên,
 Of d' oogen slaan naar 's hemels vieren,
 En gaslaan wat hun viel te leen
 Van God, den eigenaar der dingen,
 Die om den mensch den hemel schiep,
 Ook lichaamlooze hemelingen,
 Die hij tot 's menschedoms dienst beriep
 In 't paradijs, daar twee te gader
 Gewettigd zijn van d' eerste macht,
 Die hun verscheen, gelijk een vader,
 Hen trouwde, en minzaam t'zamenbracht.
 Gezaligd paar in 's aardrijks hoven,
 Verwacht een schooner hof daar boven.

III.

BELIAL EN EVA.

Bel. Geluk, o bruid, aanstaande moeder
 Der eeuwen: heil in d' echten staat.
 De hemel zij en blijve uw hoeder,
 De bruidegom uw toeverlaat.
 De roos en lelie luiken onder
 Uw voeten schooner op, ô bloem
 Der schoonste bloemen, wereldswonder
 Van alle schoonheên, die haar roem
 En vlag voor uwe schoonheid strijken,
 Nog schooner moet ge namaals prijken.

Eva. Wat stem genaakt me uit dichte bladeren
 En schaduwen? wie komt me hier
 Met zulk een gloed van liefde naderen?
 Zoo gij een geest zijt of een dier,

Ontmom, vertoon u, laat me kennen
 Wie mij dus minnelijk begroet.
 Het zij gij zweeft op lucht en pennen,
 Of d'aarde treedt met uwen voet:
 Ontwolk u, dat de zon hier doorschijn.
 Of zijt ge mensch, koom vrij te voorschijn.

Bel. Ik ben een schepsel, schoone jonge,
 Genoodschaft van uw' bruidegom,
 Begaafd met eene menschentonge
 En sprake; alle anderen staan stom,
 Misdeeld van uwe heldre reden.
 'k Beken mijn kleinheid onder u.
 Al zit ge hooger, ik beneden
 Aan uwe voeten, blijf niet schuw:
 Misgun geen slange u heil te wenschen.
 'k Bemin den ommegang der menschen.
 Zoo nestlen minzame ooievaren
 Rondom u, in geboomte en lucht.
 De dolfijn steekt uit zoute baren
 Het hoofd, door een verborgen zucht
 En heimelijken trek gedreven
 Naar menschen, en het vrouwenbeeld.
 Gij ziet deez' vogels om u zweven,
 En hoe de dolfijn d' oevers streelt
 En strijkt met zijnen staart en vinnen,
 Uit liefde om 's menschen hart te winnen.
 Het zou den wilden eenhoorn lusten
 In uwen zuivren maagdeschoot,
 Noch van geen hand gerept, te rusten,
 Gaaft gij uw aanschijn voor hem bloot.
 Die snelvoet geeft zich niet gevangen,
 Dan aan een maagd, en smilt en schreit,
 Als hij u ziet, van groot verlangen,
 Om zulk een schoone, hem ontzeit;
 Zoo prikkelt min zijn maagdedriften.
 Zijn horen kan venijnen schiften.

Eva. Waartoe de dieren dus geprezen?

Bel. Opat ge niet, dus bijster schuw,
 Van menscbeminnners hoeft te vreezen.

Ik zoeke geen genot bij u,
 Maar loutre gunst; gij zijt het waardig,
 Gezegende overschoone bruid.
 Mijn macht is klein, mijn hart dienstvaardig
 Voor u ten beste; ik noode u uit
 Op dezen boom, waarin de prijs leit
 Van alle wetenschap en wijsheid.

Eva. Zwijg stil, en wacht u mij te nooden
 Op ooft, dat wetenschap belooft.
 Deeze' appel werd mijn' mond verboden,
 Dies noodt me op geen verboden ooft.
 De Godheid sprak: gij moogt wel eten
 Van alle boomen in den hof:
 Maar schuw de kennisvrucht vermeten
 Te plukken, schuw deeze' misdaad, of
 Gij zult den dood onfaalbaar sterven,
 En u en al uw zaad bederven.

Bel. Is 't waar? zou God, zoo hoog gezeten,
 Almachtig, goed, oneindig wijs,
 Wel spreken: gij zult geenszins eten
 Al wat er groeit in 't paradijs?

Eva. Wij plukken allerhande vruchten,
 En eten ze ook: maar God gebood
 Dien boom in 't middenperk te vluchten
 Gelijk de pest en bare dood.
 Wat zou me lusten uit te spatten,
 De dood met hand en tand te vatten!

Bel. O simple duif, deeze' wet is strijdig
 Met recht en reden, geef gehoor.
 Hoe, toont de Godheid zich zoo nijdig?
 Ik bidde, o simple, keer uw oor
 Zoo schuw niet af van nutte raden,
 En dezen eedlen feniksboom.
 De wijsheid schuilt in deze bladen.
 Men moet een jonge vrouw den toom
 Niet korten, laat ze welig weiden.
 Haar lust en God zijn niet gescheiden.
 Deze appels kennen geen venijnen.
 Zij smilten lieflijk op de tong,

Verheugen 't hart als hemelwijnen.
 Zij houden 't menschdom eeuwig jong :
 En 't is nu bruiloft, daar Gods reien,
 Uit lust om u te prijck te zien,
 In uwe schoonheid zich vermeien.
 Wat wellust zou men u verbiên!
 Wat zou men u zoo nauw bestippen!
 Dit ooft verliefte op uwe lippen.

Eva. Men mag zich aan geen kwaad vergapen.
 't Verboên te smaken is een smet.

Bel. De Schepper heeft niet kwaads geschapen.
 Hoe zijt ge alree zoo nauwgezet?
 Dit 's bijgeloof, waar wil dit henen!
 Geen spijs noch drank besmetten 't lijf,
 En minst de ziel. Houd op van stenen.
 Pluk stout, en nuttig uw gerijf.

Eva. Ei zeg me eerst, die mij dus durft nooden,
 Waarom is mij die boom verboden?
 Waarom is aan deez' vrucht te smaken
 De dood gehecht? waarom verbiedt
 De hovenier haar aan te raken,
 Op lijf- en zielstraf, schuilt er niet
 Venijnigs onder schoone verven?

Bel. Ei simple duif, betrouw mijn woord.
 Ik zweer het u, gij zult niet sterven.
 Gebruik wat oog en mond bekoort:
 En wilt ge u op mijn' eed betrouwen,
 'k Zal d' oorzaak van 't verbod ontvouwen.

Eva. Het zou me lusten dit te hooren.
 Ontvouw me Gods geheimenis.

Bel. Verkeerden al deez' blaân in ooren,
 Zij mochten 't melden: want het is
 Verboden Gods geheim te melden.
 'k Zal 't evenwel, op mijn gevaar,
 Al zou 't me zelf het leven gelden,
 U openbaren, mag het maar
 Bij u berusten. Schut mijn schade,
 En hou me buiten ongenade.

De nijdigheid wil niet gedoogen
 Deez' lekkere vrucht uw' mond te biên,
 Opdat ge niet, uit andere oogen,
 Met oogen des verstands zoudt zien,
 Haar zelve in wetenschap gelijken,
 Veranderen in een Godin,
 En Gode in geene wijsheid wijken.
 Die rijke schatten schuilen in
 Deze appels, die ter kennis leiden,
 Om goed en kwaad vaneen te scheiden.
 Dit is d' oorzaak van het streng verbieden.
 Deze appelschel beschaduw't God:
 Tast toe, eer 't iemand koom' bespieden.
 Ik schud den boom, om zulk een lot,
 Een Godheid, in uw' mond te storten.
 Ei zucht niet, staak dit droef gezucht.
 Wat wilt ge uw lust alreê verkorten?
 Bespiegel deze hemelvrucht,
 Dien gouden appel, mild van sappen,
 Hij schenkt u hemelsche eigenschappen.

Eva. Och eedle boom, hoe durf ik wagen
 Uw ooft te plukken! eedle boom,
 Gezaligd door het appeldragen,
 Hoe klopt mijn hart, uit schrik en schroom!
 O blozende appel, 'k zie u schieten
 Een' straal van goud en levend rood.
 Die zonder smet u mocht genieten!
 'k Genake u bevend. Zou de dood,
 Een worm zich in dien boezem bergen?
 Hou op, hou op mijn lust te tergen.
 Waarom mijn lust van ooft onthouden?
 Wat schaaft een beet? onnoozle schuld,
 Een snoeplust, wordt licht kwijt geschouden.
 Ik pluk. Gedoog het met geduld,
 O Schepper, zoo 'k mijn hand bederve.
 De halve misdaad is begaan.
 O blozendheid! o schoone verve!

Bel. Nu schoone, zet den mond hieraan,
 Ei proef eens, staat ge nog verlegen?
 Nu eet, dat u de hemel zegen.

Uw bruigom komt hier aangetreden,
 En schijnt in zijnen geest verrukt.
 Wordt hij op dit banket gebeden,
 Dien rooden appel, versch geplukt:
 Hoe kan zijn mond de bruid ontzeggen
 Deez' vrucht te proeven op haar woord?
 Ik helpe uw rede zoo beleggen,
 Dat, schoon het ooft hem niet bekoort,
 Hij zal, om niet uw gunst te grieven,
 U innevolgen en believen.

ADAM, EVA.

Adam. Hoe wel bekomt het mij, gerust in eenzaamheid
 En opgetogen, met de hoogste majesteit
 Te spreken mond aan mond, en een genadeteeken
 Van haren uitstraal op het voorhoofd, onder 't spreken,
 t' Ontvangen, dat mijn ziel, in eenen andren staat
 Herschappen, uitroept: heer, houd op: ik ben verzaad
 Van uwe goedheid, al te machtig, en milddadig,
 En uitgestort! hou op, en zijt uw' knecht genadig!
 Nu keere ik weder naar mijn bruid, mijn halve ziel.
 Waar mag ze steken? wat bespiegeling onderhiel
 Haar midlerwijl? ik zie ze in schaduwen gezeten
 Bij dien verboden boom. Wat 's dit? wie brocht haar eten?
 Dit voorspook spelt niet goeds; ik zie mij doof en stom.

Eva. Genaak, mijn liefste. Hoe? is nu de bruidegom
 Afkeerig van zijn bruid? ik wacht u met verlangen.

Adam. Hoe staat het hier? hoe dus? wat lust heeft u bevangen?
 Mijn lief, wie noodigde u ter feest op deze wijs?

Eva. Gods appelboom verleent mij schaduwen en spijs.

Adam. Wat spijs? een spijs zoo hoog van God geboôn te schuwen?

Eva. En hierom lustte 't mij te min daarvan te gruwen.
 't Verbod ontstak den lust. Mijn bruidegom, mijn troost,
 Bezie dien appel eens; ei zie, hoe schoon hij bloost.
 Indien de schel het oog uitwendig kan vermaken,
 Gedenk hoe liefelijk het binnenste moet smaken.

Adam. Och smaak! een koude koorts rijdt over al mijn leên.
 Mijn haar rijst overend! och lief, waar wil dit heen?

Wat wordt mijn hart beklemd! dat God dien appel schende,
Den boom uit d' aarde rukke, o jammer, o ellende!
Is dit alreê de vrucht, de vreugd van 't bruiloftsbed?
Ontheiligt ge zoo snood des Allerhoogsten wet?

Eva. Nu bruigom, zijt gerust. 'k Versta wel wat de wet zegt,
En beter dan gij meent. Wat steurt uw nauwgezetheid
Zich om een appelbeet? dit 's louter bijgeloof.

Adam. Helaas, wat hoor ik nu! och waar ik stom, en doof,
En blind: ontbrak het mij aan oogen en aan ooren,
Zoo zoude ik in dien staat, 't is droef, u zien noch hooren.

Eva. Niet hooger, bruidegom, hier is geen kwaad begaan.
Ontvang mijn eerste gave, en tast dien appel aan.
Geloof en volg uw bruid, en proef, en na het smaken
Zoo oordeel met verstand en kennisse van zaken.

Adam. Zoude ik, u volgende, den oppersten versmaân?
De hemel hoede mij voor zulk een stout bestaan.
Men kan niet straffeloos deez' hofwet overtreden.

Eva. Wat hofwet? deze wet is strijdig tegen reden.

Adam. Gods reden overtreft al 't menschelijk vernuft.

Eva. Een die rechtschapen is, wordt niet zoo licht verbluft
Van ijdele vreeze. Ik smaak wat kennis in deez' spijs leit.

Adam. God vreezen is 't begin van kennisse en van wijsheid.
Wie hem gehoorzaamt en zich onder zijne wet
Gewillig buigt, is vrij van zulk een lastersmet.
Ik merke alreede hoe zich d' engelen dit belgen.

Eva. 'k Geloof een engel schudde een appel van deez' telgen.
Ik ving dit boombanket in 't vallen met mijn hand,
Niet als een' gruwel, maar een heil-genadepand.
Wat laat ge tranen langs uw kaken nedervloeien?
Wilt gij den lust van uw beluste bruid besnoeien,
Haar norsch bejegenen met eenen wederzin?
Dat's zeker nog te vroeg, dat brengt geen vriendschap in,
Dat hebt ge ook niet beloofd, toen gij mij eerst aanschouwde,
De huwlijksgod mijn hand in d'uwe vlocht en trouwde,
En 't huwlijk zegende. Ben ik uw vleesch en been,
Zoo draag u, als een man, en laat ons lotgemeen
Te gader leven; 'k noode u op Gods eigen gaven.

Zoo zal uw kennis trotsch tot aan de starren draven.
 Zoo wordt ge in wetenschap en wijsheid God gelijk.
 Gebruik uw vrijen wil, en toon mij d' eerste blijc
 Van liefde, in 't volgen van mijn allereerste bede.
 Zij lijdt geen weigeren, gevolgzaamheid baart vrede.

Adam. O welk een strijd! wat's dit een wichtig hoofdgeschil!
 In wetenschap God zelf gelijken, eigen wil
 Te volgen, zonder op het ooftverbod te letten:
 Of zonder God staan, en het juk van zijne wetten
 Te dragen als een slaaf, uit vreeze voor de straf?

Eva. Wat sammelt ge? gebruik wat ons de hemel gaf,
 Uw vrijen wil en 't goed, u heden aangeboden.
 De Godheid heerscht omhoog: hier heerschen aardsche Goden.

Adam. O welk een strijd! hier staat het vrouwebeeld; daar God.
 Hier vleit me hare beê: daar dreigt me een streng verbod.
 Zal ik de liefde en gunst van mijne vrouwe ontberen,
 Of d' opperste genade in ongena verkeerren?
 Een onweêr barnt er in mijn' geest. Wat baart de keur
 In zulk een onderscheid al angst! wat stelle ik veur,
 De vriendschap van mijn vrouwe, of 's hemels gunst te derven?
 Durf ik in mij het beeld, dat God gelijkt, misverven,
 Mijn ziel ontluisteren, om zulk een snood genot?
 Neen, neen, van mijne vrouw gescheiden, rustig God,
 Den oorsprong van mijn heil, omhelsd en aangehangen.
 'k Heb van zijn milde hand alreê te veel ontvangen,
 En wachte oneindig meer uit zijnen vollen schoot.
 Ik kies het leven voor de barelijke dood.
 Mevrouw, wat vergt ge mij! ik laat me niet misleiden.
 'k Getroost me niet van God, maar eer van u te scheiden:
 Indien ik een van beî moet kiezen, dit sta vast.

Eva. Zoo breekt ge alreê den band des huwlijks, zonder last,
 Ja tegen 's hemels wil, en durft het huwlijk schennen,
 Om eenen appelbeet, en geeft uw' aard te kennen,
 Dien trouweloozen aard, gelijk een jonge wulp.
 Nu Adam, dat gaat wel, ga heen: gij hoeft geen hulp
 Noch vrouwentroost: gij kunt genoeg met dieren leven,
 En kent ze, hoofd voor hoofd, en kunt ze namen geven.
 Gij keert u aan geen vrouw, en acht ze uw vleesch en been
 Niet langer: want uw hart verkeert in ijs en steen.

Welaan, 'k ben 't getroost, maar komt ge uw vrouw te zoeken,
 En vindt ze niet: dan moogt gij huilen, schreien, vloeken,
 Maar 'k zware 't zal u niet gebeuren haar te zien,
 Noch Eva acht u waard voortaan den mond te biên;
 Ik neem den hof en al de dieren tot getuigen
 Van uwen wrevlen aard. De wreedste leeuwen buigen
 Zich onder hun leeuwin. De tijger brandt van min,
 En ziet niet lievers dan zijn lieve tijgerin
 Naar d' oogen en den mond. Zij drinken uit eene ader,
 En eten eene spijs, en wandelen te gader:
 Maar Adam acht zijn bruid, zijn jonge weërگا, niet.
 Leef lang, gedenk dat gij uw vrouw nu 't leste ziet.

Adam. Och, och, waar gaat ze henen? och, woudt ge een luttel beiden!
 Mijn liefste, hou nog stand.

Eva. Wij zijn alreê gescheiden.
 Wat houdt ge mij? laat los. Zoo leeft ge frank en vrij.
 Bemin een andere, die gij meer bemint dan mij.
 Gij kwaamt al slapende aan een bedgenootte en vrouwe,
 En naamt ze zonder liefde en scheidt nu zonder rouwe.
 Wie zonder min vergaart, kan scheiden zonder smart.
 Een andre ribbe legt u nader aan het hart.
 Dat d'opperste u een vrouw, naar uwen zin, bootseere.
 Gebeurt dit, als ik 't wensch, bemin ze en hou ze in eere:
 Belief ze meer dan mij: of zoo u dat bezwaart,
 Blijf liever eenzaam, als voorhenen, en ongepaard:
 Zoo zult ge een vrouwenhart niet kwetsen en bedroeven.

Adam. Och zwijg, mijn liefste, zwijg, gij nijpt mijn hart met schroeven.
 Hoe kan ik Gode en u behagen in deez' zaak!
 De hoogste wijsheid vindt in trouwbreuk geen en smaak.
 Zij voegde ons t'zamen; laat ons dan te zamen leven.
 O vader, kunt ge uw' zoon een struikeling vergeven,
 Dat ik een oogenblik mijn wederga behaag',
 Zoo zie dit over, dit 's een overgaande vlaag.
 Men moet een zwakke zacht en minnelijk bejegenen,
 Met alle eerbiedigheid. Gij kunt den appel zegenen,
 En scheiden het vergift, gesproten van 't verbod.
 Nu geef den appel hier, zoo deelen wij een lot.

Eva. Zoo leert men goed en kwaad met kennisse onderscheien.
 Wel waarom schudt ge 't hoofd?

- Adam.* Ik hoor de bruiloftsreien,
Een klacht aanheffen, die den bruiloftsgalm verdooft.
- Eva* Mijn lief, hoe ziet ge dus bestorven om uw hoofd?
Schep moed, mijn lief: gij hoeft te schrikken noch te schroomen.
Ik hebbe alleen dien last op mijne ziel genomen.

IV.

ADAM. EVA.

- Adam.* O duistere spelonk, ik docht in uwe naarheid
Mijn smet, en naakte schaamte, en schande, voor de klaarheid
Des hemels, en den glans van 't al doordringend licht,
Te dekken, maar vergeefs. Geen hol, geen bosch is dicht.
Ik word verraden van het wroegende geweten;
Dat overtuigt me. Een worm, te diep in 't hart gezeten,
Het overtuigen van 't beschuldigde gemoed,
Doorknaagt mijn ingewand; waar zet ik mijnen voet,
Om rust te vinden voor het barnen van mijn zinnen?
Och, welk een onrust kraakt en knerst gedurig binnen
In mijnen boezem! hoor, hoe giert het heen en weêr,
Getrokken van 't gewicht der misdaad, keer om keer.
Hoe is mijn staat verkeerd! ik dwaal, gelijk de blinden,
En zoek d'oude rust, en kan ze nergens vinden.
Zij vlucht gestadig voor en voor, en wil niet staan.
Wat grijp ik naar de lucht? hier is geen vatten aan.
Waar blijven d'engelen, de blijde feestgenooden,
De wachters van den hof? helaas, zij zijn gevloten.
Nu zwijgt de bruiloftsgalm, de voglenzang zit stom,
Geen reien juichen meer voor bruid en bruidegom.
De hemelsche bazuin houdt op het feest te groeten.
De helse horen houdt nu aan met vreeslijk toeten.
- Eva.* Wat komt u over? zijt gij zinneloos of dwaas?
- Adam.* Ik zie de spokerij en hoor het nachtgeraas
Rondom mij henen, zie de razerijen klimmen
Van onder op, en hoe ze ons dreigen en begrimmern.
De nevel, die 't gezicht benevelde, verdwijnt.
Nu zien we een' ommegang van spook, dat ons verschijnt.
Ik kan de rampen en het leed, bij u gebrouwen,
Niet overzien, veel min op eene rij ontvouwen.

Eva. Zoo schuift ge uw eigen schuld alleen op mijnen hals.

Adam. O oorzaak van mijn' val, en zooveel ongevals,
Hieruit te spruiten! och, dit komt van echtgenooten!
Op zulk een voorwaarde is ons huwlijk niet gesloten.

Eva. Met wat beding heeft dan uw hand mijn hand getrouwd?

Adam. Dat gij, mijn noodhulp, trouw uw' man handhaven zoudt.

Eva. Het voegt den man zijn vrouw godvruchtig voor te treden.

Adam. Laat deez' gevloekte boom getuigen, wie eerst Eden
Durft schenden, en zich aan 't verboden ooft vertast.

Eva. De zwakke vrouwekunne is van een lust verrast.

Adam. En uw vervloekte lust mij bitter opgebroken.

Eva. Het voegt een manshoofd, zich te houden onbesproken
En stand te houden, zoo het vrouwebeeld bezwijkt.

Adam. Gij smeed mij overstag.

Eva. Rechtschapen vroomheid wijkt
Om smeeken, noch gevele, noch dreigen van een vrouwe.
Schep moed: ik blijve uw troost, in 't nijpen van den rouwe,
Gelijk voorheen in weelde en 't opperste geluk,
En zal u nimmermeer bezwijken in den druk.

Adam. Het is vergeefs getroost, deez' schade al t' onherhaalbaar.

Eva. Wat raad? de Schepper schiep ons beiden niet onfaalbaar,
Maar faalbaar en van een bouwvallige natuur.

Adam. Dus sleept de wellust van een oogenblik, eene uur,
Een lange keten na van rampen en verdrieten.
Het lust me langer niet het leven te genieten.
'k Verbeeld me, waar ik ga en sta, een bange dood.
Zij grimt me leelijk aan. Och, open uwen schoot:
Ontvang me, o aarde: want de lust is mij benomen.
Ontvang me wederom, ik ben van u gekomen.
Dit lichaam komt u toe. De ziel verhuize en zoek'
Een heimelijk verblijf, daar een verdiende vloek
Haar henen voere: want zij heeft des Hoogsten zegen
Misbruikt. Wat toeft de dood! het leven is me tegen,
De nare duisternis veel liever dan de dag.
Mijn schande legt te naakt. Zoo 't mij gebeuren mag

T'e sterven: keer het niet, laat u mijn dood behagen.
 Geen reden port u op het tijdig lijk te klagen:
 Want tijdig sterft hij, die niet meer te hopen heeft.
 Al is mijn leven kort, 'k heb nog te lang geleefd
 Na zulk een heilverlies, en kan niet meer verliezen.
 Wat slag van sterven staat mij 't reedste nu te kiezen?
 Van eenen hoogen berg afspringen zonder schroom,
 Of plompen in d'Eufraat, en drijven met den stroom
 En maalstroom recht in zee, ten aze voor de visschen?
 Ei, vrouw, wat houdt ge uw' man? gij mocht me nutter missen
 Dan houden: want de zon, die 't hoofd haast onderhaalt,
 En naar de westkim spoedt, is lang voor mij gedaald.
 Mijne oogen schuwen 't licht, ontsla me. Ik overleefde
 Het zegenrijke lot, mij toegelegd, en streefde,
 Van hoovaardij vervoerd, te welig en te steil,
 En boven 't menschelijke eens vastgestelde peil:
 Zoo moest ik billijk in 's doods afgrond nederstorten.

Eva. Waartoe vervalt ge? wilt ge u zelven 't leven korten,
 En mij, een droeve weeuw, verlaten? ben ik niet
 Uw eigen vleesch en been?

Adam. Ja 't vleesch, dat mij verried,
 Verleidde. O valsche tong, met slangengift bestreken!

Eva. De slang verleidde mij, door hare looze streken.

Adam. Gij zijt de looze slang, die mij den doodsteek gaaft.

Eva. Waar blijft uw hoog vernuft, dat naar de starren draaft?
 Waar is het helder licht van uw verlichte reden?
 Indien mijn tranen en ootmoedige gebeden
 U niet bewegen, zoo vergunne, op mijn geklag,
 Dat ik aan uwe zijde, en teffens sterven mag:
 Want 't lust me zonder uw genootschap niet te leven.
 'k Ontken geenszins dat ik dit misdrijf heb gesteven,
 Mijn snoeplust u vervoerde in dezen droeven staat.
 Zoo laat ons t'zamen dan de schuld van zulk een kwaad
 Ook boeten. Woudt ge door de doodschuld mij behagen?
 'k Zal haar verdiende straf gewillig leeren dragen.
 Daar is mijn hand, ik ben de dood getroost, vaar voort,
 Nu suf niet langer, treê mij voor, nu sta uw woord,
 Als een rechtschapen man, geen dood zal mij vervaren,

Te ploffen van een rotse, of in de zoute baren
 Te plompen, hand aan hand; ik trouwde deze hand.

Adam. Och liefste, 't is mijn schuld. Mijn troost, mijn waardste pand,
 Ik wil mijn leven, u ter liefde, nog verlengen.
 Wisch af deez' tranen, die de bleeke blaân besprengen,
 Van uwe kaken, zet uw edel hart gerust.
 Schoon hier geen levenslust meer overschiet, nog lust
 Mij 't leven om uw gunst en aanschijn, mijn getrouwe.
 Gij zult niet, in den schijn van eene weduwvrouwe,
 Den eersten bruiloftsdag beschreien, en alleen,
 En doodsch, en hangends hoofds, op eenen kouden steen
 Gezeten, klagen dat uw man, van rouw verwonnen,
 De handen aan zich zelf mistroostig heeft geschonnen.
 'k Wil mijn mistroostigheid intoomen, en al stil
 Verwachten 't uiterste, en wat hierop volgen wil.

Eva. Wat hoor ik daar? een storm begint hier op te steken,
 De donkere en zwangere lucht onstuimig uit te breken.
 De bladers ruischen uit vier hoeken heen en weêr.
 De bulderende wind smijt bosch en boomen neêr,
 Het aardrijk daverd, dreunt, en loeit, en huilt van onder.
 Het bliksemt blik op blik, op 't weerlicht rolt de donder
 De donderklooten door de wolken slag op slag,
 En d' avondschaaduw jaagt den ondergaanden dag.

Adam. Hoe beeft het hart van schrik! hoe sidderen mijn leden,
 Van eene kille koortse en doodschrik hard bereden!
 Mijn haren rijzen, al het bloed trekt snel bijeen.
 d' Alziende rechter, om het gruwzaam overtreên
 Van zijn gewijde wet, te trots getergd tot toren,
 Genaakt. Waar vluchten wij? hij komt en laat zich hooren.
 Mijn liefste, vlucht met mij ten bosch in, daar nooit zon
 Haar aldoordringend licht en stralen schieten kon.
 Geen web van vijgeblaân kan onze naaktheid kleeden.
 De hartekenner ziet, van boven tot beneden,
 Van top tot teen, niet heels aan lichaam en aan ziel.
 Hoe kort treedt 's hemels straf het misdrijf op den hiel?
 Duik onder, liefste: ik zal u met mijn schaduw dekken.
 O lust! o appelboom! o schande! o lastervlekken!
 O bosch, bedek ons, zoo uw schaduwe iet vermag!
 Het hoog gerecht verschijnt. O droeve bruiloftsdag!

UIT «NOAH OF ONDERGANG DER EERSTE WERELD.»

I.

REI VAN ENGELLENWACHT.

I. Zang.

Wij schaduwen met gouden pennen
 De treden van
 Dien vromen man,
 Gewaardigd God alleen te kennen;
 Terwijl alle anderen, van dit licht
 Versteken, dwalen
 In duistre dalen,
 En slaan, als dieren hun gezicht
 Van God op tijdelijke dingen,
 Die snel vergaan,
 Beneên de maan,
 Den spiegel der veranderingen.
 Verbasterden van 's levens struik,
 Waar vindt men 's levens recht gebruik !

I. Tegenzang.

In eenen is dit goed gebleven;
 Al 't overschot
 Gedwaald van God,
 En 't heilig voorbeeld, hun gegeven.
 Wat leeft helt over tot het kwaad.
 Schoon Eve in 't Ooste
 Zich zelve troostte
 In Seth, nog groeide Kains zaad:
 En Henoch zag den sleep der kinderen,
 Al 't aardrijk door,
 Het heilig spoor
 Verlaten, en de deugd verminderen.
 Dat viel hem bitter, als de dood.
 Hij klaagde God omhoog zijn nood.

II. Zang.

Wat baat, sprak hij, uw beeld de reden,
 Zoolang uw beeld

Van reên verscheelt,
 En dat geschenk niet wil besteden?
 Ik leerare elk, wie hoort naar mij!
 Elk leeft ontuchtig
 En ongodvruchtig.
 Mijn leering schijnt een razernij.
 Zij schimpen met uwe offereere
 En offervier.
 Wat blijve ik hier!
 'k Hoor smaad waar ik me wende en keere.
 Indien mijn wandel u behaag,
 Verlos me, o vader, van deez' plaag.

II. Tegenzang.

De vader ziet op Henochs klagen
 Uit 's hemels troon.
 Wij, 's hemels boên,
 Verschijnen hem terstond en dragen
 Dien trouwen dienaar, God ten prijs,
 Als op een wagen,
 Door wind en vlagen
 In 't eeuwig bloeiend paradijs;
 Daar sluimert d'aangevochten veilig,
 Totdat hij weêr
 Opwake en keer'
 Verzelschaft met een grooten heilig.
 Nu slaan we aartsvader Noë ga.
 Hij volgt in 't leerambt Henoeh na.

Toeang.

Aartsvader Henoeh, van beneden
 Omhoog gevoerd, gij zet uw treden
 Op rozen in dien rozengaad
 Van rust, daar u geen last bezwaart.
 De wereld haat Gods uitgekooenen.
 Hier treedt godvruchtigheid op doornen
 En distels, dat de voeten bloên.
 Het ruischen van de watervloên
 Getuigt alreê hoe duizend stroomen
 Van onder opgeborreld komen.
 De voeten worden nat en vlot:
 En luistert niemand nog naar God!

II.

REI VAN ENGELLENWACHT.

I. Zang.

Waar is de klare luister
 Gebleven, die voorheen
 Uit 's eersten vaders aanschijn scheen!
 Hoe ziet Gods beeld dus duister,
 Dat eerst zoo helder blonk!
 Toen d' ongekrenkte reden,
 Bestierende, al des menschen leden
 Als met een toom bedwonk.
 Het lichaam, zijne plichten
 Bewarende, bestaat
 Niets buiten zijn gestelde maat
 Te reppen, maar leert zwichten.
 Het luistert, en ziet om,
 Ook zonder wederstreven,
 Naar deez' voogdes, den mensch gegeven
 Van 't hoog almogenddom,
 Daar ziel en lichaam paren,
 Als zang en klank van snaren.

I. Tegenzang.

't Vernuft van Jubal bouwde,
 Op 't gadeslaan van klank
 En maat, het lieflijk maatgezag,
 Dat zich, vol geest, ontvouwde.
 Der zangenvader wist
 Door onderling vermengen
 Een hemelsche eendracht voort te brengen,
 Uit klankkrakeel en twist.
 Hij bindt de schapendarmen,
 Metalen, elpenbeen,
 Schalmeihout, wind en keel aaneen.
 Zij ketelen en kermen.
 De gallem geeft den geest,
 Of wordt gezwind herboren.
 Zoo leidt hij mensch en dier bij d'ooren;
 Een vond, die rouw geneest.
 Dus stemden ziel en leden,
 Eer Adam vluchtte uit Eden.

II. Zang.

Nu strijden d'ongelijken.
 Het lichaam luistert niet
 Naar 't geen de geest met God gebiedt.
 ' Gebrek ontzegt te strijken
 Voor reden, en de mensch
 Wil onder God niet buigen,
 Schoon hem de misdaân overtuigen.
 De Hoogste mist zijn wensch.
 De heilige herauten
 Vermanen vruchteloos
 Hardnekkigen, verstokt en boos.
 Wat raad met zulke stouten!
 Zij zingen eenen zang.
 Zij zwichten niet noch schromen.
 De wereld draagt geen vromen;
 En spoedt ten ondergang.
 Het uurglas is verlopen.
 Wat heil staat hier te hopen!

II. Tegenzang.

Kon Noë, door vermanen
 Tot afstand en berouw,
 Uit vaderlijke trouw,
 In eene zee van tranen
 Verdrinken al het kwaad,
 Eer God hen overrompelt,
 Hij had het lang gedompeld:
 Maar niemand hoort naar raad.
 Wie spiegelt zich aan 't ende
 Van Kain, die verbaasd
 Onrustig voor vlood met der haast,
 Vol wanhoop en ellende!
 Hij bouwde een stad, doch vond
 Zich in geen vesting zeker.
 In 't harte zat de worm, een wreker,
 Die hem naar 't leven stond.
 Zijn afkomste is veroordeeld;
 Hier baat noch les noch voorbeeld.

AANLEIDINGE TER NEDERDUITSCH E DICTKUNSTE.

Die van zijnen Geest naar den Parnas gedreven, in den schoot der zanggodinnen nedergezet, en Apollo toegeheiligd wordt, dient zijne genegenheid en ijver door hulp van de kunst en leeringe te laten breidelen: anders zal zulk een vernuft, hoe gelukkig het ook zij, gelijk een ongetoomd paard, in het wild rennen: terwijl een ander dichter, door kunst en onderwijs getoomd, den hengst slacht, die, onder eenen goeden roskammer en berijder, met roede en sporen getemd en afgericht zijnde, overal bij kenners prijs behaalt. Natuur baart den dichter, de Kunst voedt hem op; dies geraakt niemand tot volmaaktheid, dan die de natuur te baat heeft, waaruit de kunst haren zwier en haar leven schept.

Neemt hij voor in Nederduitsch, zijn moederlijke tale, te zingen, des hoeft hij zich zoo luttel te schamen als de Hebreëen, Grieken, Latijnen, de geburen der Latijnen, en zoo vele andere uitheemsche volken, die hierom nog bij alle de wereld, en elk bij zijne landslieden, eer in leggen. Wat onze spraak belangt, die is, sedert weinige jaren herwaarts, van basterdwoorden en onduitsch allengs geschuimd en gebouwd, en geeft den leerling nu veel vooruit, om naar den palmtak in dit renperk te rennen, tegen en voorbij henlieden, die met zulk een zure moeite en arbeidzaamheid dit spoor onlangs begosten te leggen. Zoo men uit hunne gedichten en schriften, ook de Neêrlandsche handvestboeken, de eigen manieren van spreken bijeenzamelt en zich eigen maakt: daar is een schat van welsprekendheid bij der hand, veeltijds gewonnen, en middel om nog machtig in nieuwe koppelwoorden (waarin onze spraak niet min gelukkig dan de Grieksche is) aan te winnen, zoo men met oordeel te werke ga.

Deze spraak wordt tegenwoordig in 's-Gravenhage, de Raadkamer der Heeren Staten, en het hof van hunnen Stedehouder, en t' Amsterdam, de machtigste koopstad der wereld, allervolmaaktst gesproken, bij lieden van goede opvoedinge, indien men der hovelingen en pleiteren en kooplieden onduitsche termen uitsluit: want oud Amsterdamsch is te mal, en plat Antwerpsch te walgelijk, en niet onderscheidenlijk genoeg. Hierom moeten wij deze tongen matigen, en mengen, en met kennis besnoeien, ook niet al te Latijnachtig, noch te nauwgezet en nieuwelijk Duitsch spreken, maar zulks dat de tong haar eigenschap niet en verlieze, waarvan de hervormers onzer sprake niet geheel vrij zijn.

Men vermijde, gelijk een pest, de woorden tegen den aard onzer tale te verstellen; een evel daar doorluchtige Italianen, Spanjaarden en Franschen ook van ziek zijn. Wij mogen hierin noch de Grieken, noch de Latijnen

navolgen. Wordt hier tegen gezondigd, terstond verliest de spraak haren luister, en ons oor wraakt dat geluid; eenen valschen klank, die de muziek der tale bederft. In oude Hollandsche liederen hoort men nog een natuurlijke vrijpostigheid, vloeiendheid en bevallijken zwier; maar het gebrek den eenvoudigen Hollander aan opmerking en oefening, om zijn geestigheid, uit een natuurlijke ader vloeiende, krachtig op te zetten en te voltooien.

Het rijmen moet hij zich eerst gewennen, om rijkdom van woorden en rijmklanken gereed te hebben, zonder hetwelk de vaarzen kreupel en verleemd zouden vallen, en zelfs aardige vonden en gedachten hunne bevalligheid verliezen. Hierom waar het geraden eerst eenige heilige of wereldsche historiën, ook versieringen, uit Virgilius, Ovidius, Amadis en Bocatius, te rijmen, om zich van de rijmkunste meester te maken en op de baan te geraken. Men mag om het rijm en de maat de taal niet vervalschen, en gelijk een kind stamelen en struikelen. Het rijmwoord schijnt niet gevonden om het rijm te vinden, maar zij zoo gesteld of het geen rijmterm waar. Het vaars schijne ook geene rijmlooze rede, maar trekke den aard van een vaars aan, en sta wakker op zijne voeten. Heeft het geene zenuwen, zoo hangt het slap en vadsig: is het te gedrongen, zoo staat het stijf, gelijk een landsknecht in zijn harnas.

De stijl zij snedig en geen stomp mes gelijk. Het scherpt de zinnen en maakt een goede pen zich te gewennen een zelfde zaak en zin op verscheiden manieren te bewoorden en sierlijk uit te drukken. Vaarzen willen gaarne vriendelijk en zuiver zijn: want de zanggodinnen zijn maagden, aan wie vriendelijkheid en zuiverheid betaamt. Voert men somtijds eenige harde vaarzen in, dat moet uit geen gebrek, maar uit de stoffe geboren en ter zake vereischt worden. Bijnamen moeten niet ledig staan, noch voor stopwoorden dienen, maar de beelden slachten, die eenen balk of het gewelf ondersteunen, en hun werk doende, meteen tot sieraad des gebouws strekken.

Wie voor Poëet wil gaan, moet van een rijmer wel poëet, maar van poëet geen rijmer worden, anders gaat men van de hoogste in de laagste schole, en op de A B bank zitten. Loven hem hierom de slechthoofden, dat verguldt den rijmer, gelijk een krans van boterbloemen den kinkel. De laurier wordt den dichter niet van den gemeenen hoop geschonken, maar van zulken, die met kennisse en zekerheid de kroon uitreiken, en het snaterbekken der eksteren van zwanezang onderscheiden.

Rijmers, die eerst hun A B opzeggen, vallen verwaandelijk aan 't zwetsen, gelijk de kwakzalvers, om hun zalfpotten te venten. Die wat verder komen, laten zich voorstaan dat ze groote bazen in de kunste zijn en zwetsen kunstiger, doch het is met woorden van anderhalven voet lang, of een doorgaande bravade en louter blaaskakerije. Aldus winnen ze gunst

bij den slechten hoop, die den mond vergeet toe te doen en gelijk naar hemelval gaapt. d' Alleroudste en de beste poëten zijn de natuurlijkste en de eenvoudigste. De nakomelingen, om hen voorbij te rennen, vielen uit eerezucht of aan het snorken en poffen, of vernissen en blanketten. Dat behaagde in het eerst, gelijk wat nieuws den min verstandigen, en klonk den nieuwsgierigen gelijk een donderslag in d' ooren: doch het verwonderen duurde een korte wjl en de wakkerste oogen zagen hier door; en d' oudste tegen de jonger werken in de schale van een bezadigd oordeel opgewogen, vielen de laatste te licht, en d' oudste behielden den verdienden prijs.

Om dan opgeblazenheid en kreupelheid te vermijden, zal men niet plat op d' aarde vallen en in het stof kruipen, noch doorgaans al te snel zonder nood aanjagen, maar op zijn pas voortdraven en wel letten waar men rijzen, waar men wenden en keeren moet; en, gelijk een goed muzikant, den toon naar den aard der zake weten te schikken, dan laag, dan middelbaar, dan hooger. Sommigen heffen hoog op, en laten het uit onvermogen laag vallen. Een goed zangmeester kent zijne stem en spant de keel niet uit hare kracht. Lichtvaardige dartelheid, zotte pracht en onvoegelijke overdaad is geen sieraad, dat een gezond oordeel vergenoegt. Elk ding wil met zijn eigen manieren van spreken uitgebeeld, en niet al te verre gezocht worden.

Versiert ge uw vaars met bloemwerk naar den stijl der Rederijkkunste, haal het niet te wijd, maar blijf bij een voegelijke verve, en binnen het bestek van verstaan te willen wezen. Zal een ander uwe rol verstaan, versta ze eerst zelf te dege, en spreekt klaar. Eenigen schrijven al willens duister en willen zich zelf niet verstaan, opdat men zich hierover verwondere en hun dit tot wijsheid toeschrijve. Anderen schrijven slechts van heerlijke dingen, en schilderen de zon met houtskool.

Een leergierige lette wel op de lessen en regels der kunste, gevonden uit het voorbeeld der treflijkste Dichteren. Hij bevljigt zich om dagelijks toe te nemen in kennisse van verscheiden wetenschappen, om, is het niet van alles volmaaktelijk, dat zwaar, ja onmogelijk valt, ten minste ter loop van vele dingen kennis te hebben, om zijn werk naar den eisch uit te voeren. Zoo trekt en vergadert de honigbij haar voedsel uit alle beemden en bloemen. Het waar raadzaam Salomons wijze spreuken, Cicero, Seneca en Plutarchus' werken van de zeden en het leven der doorluchtige mannen, en diergelijke schriften te lezen en te herlezen. Wie in den vloed dezer pennen zwemt, zal overvloeien van zinrijke gedachten en vaste stellingen. De Beeldenaar van den geestrijken Ridder Cesar Ripa, nu in Nederlandsch verduitscht, bestellen geestrijke vonden, om het werk levendig uit te drukken en rijkelijk te bekleeden.

Kennis van uitheemsche spraken vordert niet weinig, en het overzetten

uit vermaarde poëten helpt den aankomenden poët, gelijk het kopiëeren van kunstige meesterstukken den schildersleerling. Deze begint eerst van eenige leden en deelen, eer hij een geheel lichaam teekent; en eerst van een geheel lichaam, eer hij een historie van verscheiden beelden ordoneert, en gansche vertooningen op het paneel, als op een tooneel, stelt. Wanneer de deelen elk in 't bijzonder wel waargenomen zijn, dan zal het geheele werk wel volgen, daar men niet aan beginnen mag, voordat men een vast begriip, hand en handeling van de bijzondere deelen hebbe. Zoo ziet men den besten meesteren de kunst af, en leert, behendig stelende, een' ander het zijne te laten. Wie leerzaam is, late zich de beginsels, die altijd moeielijk vallen, niet verdrieten. De kleenen leeren zoo aan stoelen en banken gaan: daarna, stouter en steviger geworden, durven ze afsteken en behoeven geene ondersteunsels meer; anders vergaapt men zich te verwaand aan eigen verbeeldingen en vervalt in grove misslagen, terwijl men wijzer dan zijn leidsman wil geacht zijn. Aldus heeft Virgilius, de Prins der Poëten zelf, ook van Homeer en anderen vele ontleend, en uit de Grieksche tale met zulk een oordeel ingevoerd, dat hij er onsterflijken lof uithaalde. Evenwel indien gij eenige bloemen op den Nederlandschen Helicon plukken wilt, draag u zulks, dat het de boeren niet merken, noch voor den geleerden al te sterk doorschijne.

Op zijn eigen riemen zich op dit gevaarlijke vaarwater begevende, moet men zijne kracht overwegen, eer het schip zee kiese. Menigten lijden hier schipbreuk, die, door verwaandheid aangevoerd, ja vervoerd, zich te vroeg en te diep op dezen oceaan wagen, en niets is er schadelijker als eigenliefde, die fraaie vernuften verblindt en onderhoudt. Die nauwlijks twee of zes goede regels weet uit te werken, wil een leerdicht opzetten. Die kwalijk een leerdicht kan, wil voort een treurspel spelen of een heldenwerk trompetten. Bij trappen klimt men eenen toren op en niet zonder trappen, tenzij met gevaar van den hals te breken. d'Een bereikt langzamer, d'ander sneller den top der volkomenheid; hoewel men hier nauwlijks volkomenheid vindt, omdat die de maat van 's menschen vermogen overtreft.

Beveel het papier niet terstond al wat in den zin schiet, maar toetst uwe inbeeldingen, vonden en gedachten of ze der penne en den dag waardig zijn. Gij ziet hoe de hoenders, den kop in de lucht stekende, met smaak en nasmaak drinken, en de gezonde schapen het gras erkauwen. Zoo doende zullen ze de bladeren niet met beuzelingen beslaan en dingen, die niet om het lijf en hebben; noch den lezer met den ijdel dop zoeken te paaien, maar met pit en een kerne van goeden smaak verzaden. Het luidt ook spottelijk een nieuwe wijze op de baan te brengen, als er geen kunst in gemerkt wordt.

Bovenal let wel op de orde of den draad van uwe rede, en het ver-

volg van zaken: want zelfs geleerde bazen, die groot schijnen, zijn somtijds wispelturig, springen van den os op den ezel en mengen alle elementen ondereen.

Een zelfde zaak dikwijls te zeggen en herzeggen, geeft armoede en gebrek van stoffe te kennen, en behalve dat het verveelt, voegt het de rederijkheid niet. Ontbreekt het u aan vonden en stof, zijt liever kort dan verdrietig lang.

Zet gij een werk op van eenen langen adem, laat het in 't midden noch in 't einde niet bezwijken, maar doorgaans volstaan, overal zich zelf gelijk zijn, en zijnen meester nergens beschamen. Wie zijn zwakheid gevoelt, dient noodzakelijk raad te zoeken bij anderen, en elk meester in zijn kunst en ambacht te gelooven, en de volmaakste manieren van spreken en werken bij hen uit te kiezen. Een rechtschapen dichter slachte de stroomen, die niet af maar altijd toenemen, en met eenen vollen boezem eindelijk in de rijke zee uitbruisen. Hoe het werk grooter is, hoe daar meer kunst en oordeel vereischt wordt: en gelijk de schilders in kleene beelden de gebreken en misslagen klein rekenen; zoo openbaart zich de misstelling en 't gebrek, naar de grootheid der personagen en zaken, te grooter.

De leergierige volge dezen gulden regel, die zich wijd uitstrekt om zijn werkstuk doorgaans gelukkig uit te voeren, dat is, dat hij lette op den staat, eigenschap en gesteltenis van elke personage en zake, en die elk naar heur natuur uitteekene. Wie dit machtig is, en daar den slag van heeft, kan veel velds winnen, en zal altijd binnen de palen der voegelijkheid blijven; een deugd, die in Virgilius zoo heerlijk en goddelijk boven alle zijn overvloedige kunstdeugden uitmunt. Nu behoef ik niet in 't breede en wijdloopig t'ontvouwen hoe men zich te schikken hebbe naar een ieders ambt, oude, kunne, landsaard, gelegenheid, hoedanigheid, en wat des meer zij. Aldus geeft een kunstig schilder elk ding zijn eigen verf. Wie de natuur allernaast volgt, die is de rechte Apelles, en zoude, gelijk d'aloude penseelen, niet alleen menschen, maar zelfs dieren en vogels verkloeken.

Maar om veiliger en vaster te gaan, geef uwe dichten niet in uwen eersten ijver aan den dag. Laat ze een goede wijl onder u rusten: ga er dan eens en anderwerf, ja zevenwerf, met versche zinnen over: want ons oordeel is, naar de gesteltenis der hersenen, gelijk de lucht, somtijds helder, somtijds betrokken.

Een Dichter heeft zijne luimen: hierom laat het gedicht van eenen Aristarchus, ja verscheiden keurmeesters keuren. Deze zullen uitmonsteren al wat misstaat, zoowel wat de kunst als de zede betreft, waarin menigmaal deze goddelijke wetenschap jammerlijk misbruikt wordt: en gelijk het zwaarste meest weegt, zoo moet men zich wachten voor ongebondene en oneerlijke woorden en vonden daar niet dan laster voor den Dichteren in 't algemeen

uit ontstaat; want dit gaf oorzaak dat eertijds de Rederijkkamers gesloten, de tooneelen verboden werden. Indien men bordeelspreuken en spreekwoorden, en vuiligheid van hoeren en boevenjacht uitbant, zoo zal de Schouwburg een eerlijk tijdverdrijf strekken, en ook voor deftige lieden open staan. Wie zich hier tegen verloopt, bederft de zeden en den luister van zijn werk.

Joken uwe ooren naar eenen vleier, die elk naar den mond spreekt, gij bedriegt niemand dan u zelve. Haat ge den openhartigen bestraffer, die geene gebreken verschoont, zoo blijft ge daarin steken. Zulke eigennuttigen, of eer krankzinnigen, zijn niet te raden, randen menigmaal in hunne razende koortse al raaskallende de geneesmeesters aan, en leeren wie men schuwen moet. Zij willen hun ontsteld en missteld werk van geene fiksche leêzetters aangetast noch gehandeld hebben, en schrikken voor de moeilijkheid en pijn van het misstelde been te herstellen, en in het rechte lid te voegen, zonder eens te bedenken, dat de Goden de beste dingen voor zweet en arbeid verkoopen. Zij liefkoozen hun wanschepsels, gelijk een aap zijne jongen. Een omzichtig en leerzaam geest bemint Apollo's zonneschijn, die alle vezeltjens en stofkens ontdekt.

Kunsten, die den broodzak vullen, en alleen den buik dienen, zijn haast goed genoeg: een Dichter behoort hemelval en de spraak der Goden te spreken. De hemelsche Poëzie wil niet op den middeltrap, maar moet in top staan, en op den toetsteen van een beslepen oordeel proefhouden, naar de wetten bij de Geleerden daartoe voorgeschreven, waartoe wij gewezen worden.

Ondertusschen heb ik deze korte Aanleidinge ter Nederduitsche Dichtkunste, op het aanhouden der leergierigen, bij mij aldus, gelijk een ruwe schets, ontworpen; en dewelke naar den eisch op te maken meer bladen papiers noodig waren: daarom sla ik voor dezen tijd de voeten en maat der vaarzen, en den omtrek en aard van allerhande rijmen en dichten over.

Vele andere dingen willen liever met de levendige stemme 'en voorbeelden, dan met de penne beduid worden; derhalve te wenschen waar, dat geestrijke vernuften, onder het beleid van geleerde Mecenaten, hierover somtijds onderling raadpleegden, en zoo eenen nieuwen Parnas, naar den stijl van Italië, oprichten, daar men, zonder afgunst, onzijdig elks oude en nieuwe dichten toetste; zoowel om de schoonheid en aardigheid te volgen, als om onze misslagen, uit een edele eerezucht, te mijden, en door dien middel de Neêrlandsche Poëzie haren vollen glans te geven.

t'Amsterdam, 1650, den 25 van Grasmaand.

CONSTANTIJN HUIGENS.

1596—1687.

OP DE TITELPRINT.

Hij meent geen Korenbloem, die tarw zaait: verr' van daar;
 Hij meent den nooddruft en hij neemt den oorber waar;
 De bloem verschijnt nochtans en mengt zich onder 't koren,
 Als gasten, die in 't maal der gasten niet en hooren,
 En komen ongenood, en schikken zich in 't best,
 En zien zoo vroolijk, of wat meer licht, als de rest:
 Men leed z'er wel vandaan, maar, zoo zij 't maal verblijden
 Met haar bevalligheid, zoo komt men ze te lijden.
 De bloem is noodeloos in 't koren, en nochtans,
 Daar 's geen weerzeggen aan, zij geeft de tarw' een' glans,
 En staat er in en pronkt als kinderen van heeren,
 Als 't Paaschdag is, met blauw' en roo' satijnen kleeren.
 Is 't onkruid, 't is van 't best, 't is vriendelijk, 't is fijn,
 't Is zoet en schadeloos en niet min als venijn.

Voor zulk 'n koopmanschap veil ik mijn Korenbloemen,
 Mijn toekruid, lezer, of mijn onkruid; hoe gij 't noemen,
 Of ook niet noemen wilt: 'ten is er niet gezaaid
 In 't land, daar 't koren wies, dat van mij is gemaaid:
 't Is bijslag, die den aard van 't land of van het koren
 Te voorschijn heeft gehaald. De goeden willen 't hooren,
 De kwaden moeten wel; in 't woelige gedrang
 Van hof- en landgebied heb ik veel' jaren lang,
 Gelijk de boot aan 't schip, met kleine trouwe plichten,
 Die 't pak ten halze lei, den hals wat helpen lichten:
 Ik heb voor Land en Kerk standvastelijk gezweet,
 Gedaan, wat menig man, niet alleman en weet,
 Gedaan wat weinigen (de dank staat nog te hopen)
 Niet alleman en kost: 'k heb tegen harde knoopen
 Kracht en geduld gesteld, en alom bij Gods hand
 Door dwarse distelen gebroken zonder schand.

Dat heet ik tarw' geteeld en van het beste Koren,
 Ten beste van 't gemeen, en daarom niet verloren,

En daarom zoo besteed, als ieder landgenoot
Den lande schuldig is, in voorspoed of in nood.

Wat bij-gewas die tarw' mijn grond heeft op zien geven,
Of 't iemand weten wou, hier heb ik het geschreven:
Mijn Bloemen stel ik met haar' voeten in den int,
Raad, dien ik tegen 't vroeg verleppe heb verzind.
Hoe z' uit den akker staan, komt mij niet toe te wijzen;
'k Heb z' onder 't Koren met beleefdheid hooren prijzen,
En iemand heeft bekend, die wat goedgunstig loog:
Onkruid kon erger zijn, en dit stond wel in 't oog.
Loof ik de koopmanschap? Geenszins; ik laat ze laken;
Mits dat ze niemand laak' van naar vergif te smaken,
De rest beken ik; en gij, lezer, zeg het vrij:
't Zijn Korenbloemen, en zoo komen ze blauw bij.

UIT «'T COSTELICK MAL».

Ziet zurer die mij leest; 't zijn gruwelijker zweren
Die ik ontleisteren ga: De schilders van de kleeren
Verstouten op het werk; men valt er aan de huid,
Die drinkt verf en vernis meer dan een nieuwe luit.
»Die wangen zijn te doodsch, zij moesten anders leven,
«En wat raad, Pieterne!» «Mevrouw, 't penseel zal geven,
«Dat de natuur vergat; wees meester van uw vel,
«Wat zoud' u hinderen? die, die, die doet het wel.»
«Die tanden zijn te geel, wie zou het deksel zoenen
«Van zulker peerlen-doos? Wat raad?» «Men moet ze boenen.»
«Dat waar den moor gezeept, 't is aangeboren vuil,
«De verf is doorgeweekt.» «Ruk z' uit den wortelkuil.»
«Houd, beter geel als geen.» «Hoort, zonder mij te melden,
«Een nieuw ivoor-gebit zal d'oude scha vergelden.»
«Bij Venus, dat's een kunst die Venus waardig is.»
«Maar wat raad met dit hair, die zweeterige klis?
«Hoe raak aan 't lieve blond, dat mijn misdeelde tuiten
«Van boven is benijd?» «De droge koeienkluiten
«Daar Cyprus' looze boer zijn weiden van ontmest,
«Verstuiven in een stof, daar van de fijnste rest

«De trouwe toevlucht is van wangeschapen vlechten;
 «Doorzaait ze met dat meel, men zal hem nog bevechten,
 «Die ze anders keurt als blond.» «O! 't is te laat gezaaid
 «Daar 't lange jaren-mes zoo vinnig heeft gemaaid.
 «Ben ik niet voorhoofd schier van d'oogen tot den nek toe?
 «Verft eens dat niet en is.» «Zwijgt, daar 's een nieuwe trek toe:
 «Daar groeit niet tevergeefs; dat 's wijsheids eerste les;
 «En daaruit dit besluit. Behelpt u met de bles
 «Van uw nicht, van uw snaar, van uw meid, van uw kennis,
 «Die 't donker-droeve pad van d' algemeene schennis
 «Te vroeg betreden heeft, en met die blonde kuif
 «De wereld is ontruikt, gelijk een' zure druif:
 «Is 't waar dat d'eene mensch, tot voordeel van den and'ren,
 «Het leven is gegund, hoe zouden zij malkand'ren
 «Een gifte weigeren, die d'eene na zijn dood
 «Kan missen zonder scha, de lokken van zijn hoot?
 «O wettelijke konst, die met der dochtren sterven
 «De moeders menigmaal haar naaste goed doet erven,
 «Konst aller konsten bluff, die d'eeuwigheid beduidt,
 «En eeuwig leven doet een sterfelijke tuit!»

Die pop is opgetooid; wie zal ze nu geleien?
 Vier hengsten naar de kerk. Wat zal ze daar doen? Schreien.
 Wat let haar? 't Zondenpak. O! Schepper, die dijn kerk
 Vervuild zietst men den hoon van dijn verfoeide werk!
 Straalt het genadig oog van dijn barmhartigheden
 Door deze gruwelen? Slaatst du acht op de reden
 Van dijn verachten? Bekommert dij de traan
 Van een verbasterd oog? Gaan dij de klachten aan
 Van een gevefde lip? Bewegen dij de slagen,
 Die een verhoorde borst berouwing schijnt te dragen
 Van zoo vervloekt 'n hand, die dagelijks dijn macht,
 Dijn onbegrepen werk begrijpende veracht!

Mijn reden is verhuisd, of 't stinkt voor alle reden,
 Gebrek en overdaad gelid-gelijk te treden
 Als medebedelaars. Wat doet gij, hemels-spijt,
 Schandvlekke van 't geslacht, is 't ootmoed of verwijt
 Dat uw lip dav'ren doet? of zijn zij 't beid' te gader?
 Verworpen-swaarde kind, eischt gij brood van uw vader,
 En smart zijn heilig oog met uw' vermetelheid?
 Behangen met den roof van die daar leit en schreit,
 Voor uw verstokte deur; en over 't jaar zou teren

Op 't Kostelijke mal van uw lint en uw veeren;
 Die uit uw lobben-krul twee hemden rekken zou,
 Vier mantels uit uw rok, drie broeken uit uw mouw;
 Die uit het oorgewicht van uw gerekte lellen,
 Drie renten, eenen koop, vier huren zag te tellen;
 Die met het ring-geraas dat uwe hand begraaft,
 Zijn uitgekwijsd gezin van spinnen zag ontslaafd?

Ei! kan 't geen schaamte meer, laat reden u verstommen;
 Hier zit gij voor 't gerecht, daar dicht-bedochte mommen
 Doorluchte glazen zijn, daar een Alwetendheid
 Ziet dat men niet en hoort, hoort dat men niet en zeit:
 Daar gij die klachten zendt, staat voor de School geschreven,
 «Leent daar de nooddrift maant, houdt nimmer op van geven,
 Zoolang der eischers zijn; ontgrendelt hand en hert,
 Mij stikt der armen dorst, mij steekt haar honger-smert,
 Ik sidder van haar koud', mij doen haar wonden bloeien,
 Ik ben de vreemdeling, ik hinke naar haar boeien,
 Ik druip van haren traan, mij maakt haar stenen mat,
 Die hun de deure wijst, keert mij het schouderblad;
 Die hun het oore stopt, heeft zoo van mij te wachten;
 Leent, laaft, zalf, huist, verlost, breekt zuchten, hindert klachten,
 Ik spreke voor de schuld, ik borge voor 't gelag,
 Voor 't dubbel woekerloon op weinig jaren dag».
 Wel op, berouwen ziel, laat dat berouw eens blaken,
 Gaat, jaagt een milde schaar door al 't verschimmeld laken
 Daar uwe kist afberst, ontlast u van 't verrot,
 Verzorgt geen tafels meer noch voor muis noch voor mot,
 Uw broeder vast er naar: hebt gij vier nieuwe rokken,
 Het paar behoort hem toe: bezwaren u de brokken
 Van lekker' overvloed, verschoont uw zwakke maag;
 Een uitgehongerde, die mogelijk vandaag
 Van u gehandgift wordt, zal 't overschot vertieren
 En leven van uw kruim: bedroeven u de gieren
 Die om uw koortsig bedd' den lesten ademtocht
 Van uw verrotte long van avond uitgekrocht
 Verlangen wel zoo lief als uitgesteld tot mergen,
 En achter uw gordijn een vroolijk oog verbergen,
 Daar 't ander over u weemoedig hangt en druipt,
 En met een scheeven zwier uw kisten overluipt,
 Ontkommert uw gemoed, gunt hoefelijker erven
 Den onbespieden buit van uw geruster sterven:

Schudt pak en ballast uit, gij die op 't vliegen staat,
 Geeft dat onhoubaar is, gaart schatten daar gij gaat,
 En spreekt dan opwaart aan met ongeveinsde vonken:
 «Kroon, Heer, dijn eigen werk; schenk, Heer, ik heb geschonken.»

1622.

UIT «BATAVA TEMPE, DAT IS 'TVOORHOUT VAN
 's GRAVEN-HAGE.»

ZOMER.

Dan de reden zal mij leiden
 Tegen stroom van 's werelds waan,
 En uw waarde doen verbreiden
 Beid' in 't groeien en vergaan:
 Ziet, de hemel is aan 't branden,
 En zijn lichter op het hoogst,
 Spouwt de landman in de handen
 't Is op hope van den oogst.

Driemaal drie en zeven uren
 Zie ik Titan op de jacht,
 Kwalijk zeven kan hij duren
 Tot het nutten van den nacht;
 Minnejver doet hem loopen
 Naar de vrijster die hij ziet,
 (Blinde minnaar! staakt uw loopen,
 't Is het lauwermeisken niet.)

Wie wil nu het bedde ruimen
 En het klamme puluwzweet,
 Wie wil met mij uit de pluimen
 Daar ik hem te leiden weet?
 Op, mijn Hagenaars, mijn vrinden,
 Dit 's te lang 'n zomernacht:
 Beter buiten in de linden
 Naar den dageraad gewacht.

MORGENSTOND.

Hier is alle dier ontslapen,
 Hier is 't krekeltjen aan 't gaan,
 Hier begint de spreek te gapen,

Hier is 't kwakkeltjen aan 't slaan,
 Hier de nachtegaal aan 't neuren,
 Hier de distelvink in zwang,
 Hier de tortelduif aan 't treuren,
 Hier de lijster aan den zang.

Hier is kauw en kraai aan 't reppen,
 Hier de reiger in de lucht,
 Hier de ooievaar aan 't kleppen,
 Hier de zwaluw in de vlucht,
 Hier de koekoek aan het stuiten
 Over 's anders ongeval,
 (Is er iemand, die zijn fluiten
 Leeren moet of leenen zal?)

Kan u 't hooren niet betrekken,
 Gunt het ooge zijn vermaak;
 Ziet de dagbodinn' haar rekken,
 Recht al schoot zij uit den vaak:
 Kost haar grijze boel verjongen,
 'k Wedd' hij had ze nog te bed,
 Daar z' hem nu is lang ontsprongen,
 Kap en tuit en al gezet.

Kap en tuit als gulden stralen,
 Ooge-lichten als robijn,
 Wang en lippen als korallen
 Is haar dagelijksche schijn:
 Vrijers, al uw jonge leven
 Op het schoonste schoon verhit,
 Komt, en helpt het vonnis geven:
 Is er schooner schoon als dit?

Komt, en helpt mij opwaarts kijken
 Langs der lindetoppen goud,
 Daar zij 't nat gaat overstrijken,
 Dat haar broeder straks ontdauwt,
 Hij als bruidegom behangen
 Met sieraden over hoop,
 Hij als prinse vol verlangen
 Naar de voor-eer van den loop.

Op, gezellen, naar de linden,
 Op, mijn makkers, op, mijn mans,
 Die hem reedst te veld' zal vinden
 Spaar ik nog een buitenkans:
 Laat ons 't ooge zoo wat weiden,
 Misselijk waar bij de straat,
 Deur of venster of van beiden
 Hier of ginder open gaat.

Zulk een venster mocht der klappen,
 Zulk een deurtje mocht het zijn,
 Zonder iemand te besnappen,
 't Waar een tweede zonneshijn:
 Hemel, laat u niet mishagen,
 Voert gij schooner lichten twee
 Die der duizend met hun dragen,
 Hier beneden is er mee.

Zulk een venster mocht er luiken,
 Zulk een deurtje gapen weer,
 't Waar wel voor een baak te bruiken
 In het klippig minne-meer:
 Kostelijker minne-balsem
 Kwam daar nimmermeer in 't licht,
 Dan getemperd met den alsem
 Van een nuchteren gezicht.

's Morgens raakt men aan de waarheid,
 Wat het meisken voor gestel,
 Wat voor haar, en of z' ook haar heit,
 Wat gedaante, vleesch of vel:
 's Morgens, eer de lippen kleven,
 Eer de pleister staat te pronk,

Eer de poeierdoozen geven,
 Dat de Hemel nooit en schonk;

Eer de lobben, eer de bouwen,
 Eer de kragen, eer de kant,
 Eer de wicken, eer de mouwen,
 Eer de ketting, eer de want,
 Eer de boorden, eer de banden,
 Eer de reepen, eer de rok,
 Eer de moffel, eer de randen,
 Eer de vlechten, eer de lok,

Eer de tippen, eer de knoppen,
 Eer de steenen, eer de veer,
 Eer de wrongen, eer de doppen,
 Eer de perel, eer de speer,
 Eer de tuiten, eer de kwikken,
 Eer de krullen, eer de bras,
 Eer de linten, eer de strikken
 Geven dat er nooit en was.

Ginder zal der een staan geeuwen,
 Herwaart staat der een en niest,
 Beid' behangen als de leeuwen
 Die men voor de schoonste kiest,
 Beid' bedot, bedoekt, befommeld,
 Beid' de mutsen over 't oog,
 Beid' bezweet, begroeid, begrommeld,
 Beide. Zedig; niet te hoog.

Ziet mijn vrijers, ziet mijn kwanten,
 Ziet mijn hersenlooze maats;
 Dit zijn menigmaal de danten
 Die u kosten zooveel praats,
 Zoo veel pronkens, zoo veel sierens
 Zoo veel vleiens, zoo veel doens,
 Zoo veel eerens, zoo veel vierens,
 Zoo veel strijkens, zoo veel schoens.

O! wat rijzen mij de haren
 In 't bedenken van den dag,
 Als er twee te bedde garen
 Daar nooit hij de zij en zag;

Daar een slechtaard is bevangen
Met de veeren voor de huid,
Met de verven voor de wangen,
Met de kleeren voor de bruid.

Hola, meisjes, buiten jokken,
Noode bouw ik op 't geval,
Dekt men zoo veel met de rokken?
Beter buiten Holland mal;
In de warme zuiderlanden,
Gaaf het vrijen wel zoo vast,
Op een anders oog en handen,
Op een anders trouwen tast.

MIDDAG.

Maar de vroegtijd is verlopen,
Naar ik 't aan mijn praten peil,
En de zonne schier verkropen
Op den kant van 't zuidersteil;
Daar begint de straat te leêgen
Van haar morgenstonds-gewoel,
Daar ontvolkeren de wegen,
Daar is alle man in 't koel.

Mij en zult gij niet verjagen
Felle straalder van omhoog,
Snelle meter van onz' dagen,
Jarenpasser, rondom-oog,
Dampentrekker, zomerbrenger,
Dagverlenger, vruchtenbaat,
Beestenbijter, velverzenger,
Blondbederver, joffer-haat,

Wolkendrijver, nachtverjager,
Maanverrasser, sterrendief,
Schaduwsplijter, fakkeldrager,
Diefbeklapper, brilgerief,
Linnenbleeker, tuitenkroller,
Albekijker, nimmer-blind;
Stofberoerder, hemelroller,
Morgenwekker, reizervrind:

Laat uw vlammen elders blaken,
Over 't onbeboomde vlak,
Mij en zullen zij niet naken
Door 't gesloten lindendak;
Hier beroep ik 't bitste bijten
Van uw meer als dollen hond;
Maar hij zou zijn tanden slijten
Eer hij mij te vatten vond:

Ja, vergadert all' de dompen
Daar het vochtig veen af zweeft,
Laat ze t'zamen nederplompen
In een dichte droppelspeet;
Noch en ben ik niet verlegen,
Noch en schrik ik niet voor 't nat,
Koel in hitte, droog in regen,
Zit men onder 't lindeblad.

Wat en had ik niet te spreken
Van de zoete zefier-zucht,
Die door 't loome loof komt breken
Met een ruischende genucht;
Met een flauwe zomerzoelte?
A! wat heb ik dik gezegd:
«Zit ik in een groene koelte,
Of een koele groenigheid?»

«Koele Cloris, wreede marmer,”
(Hoord' ik onlangs hier omtrent
Zuchten een doorschoten karmen
In zijn weelderig ellend)
«Koele Cloris, al mijn hopen,
Die mij mijn getrouwigheid
Zoo veel hooger doet bekoopen
Als zij boven d' uwe leit:

«Heeft u 't zweeterige bangen
Van den doffen zomerbrand,
Nu zoo dikmaal doen verlangen
Naar den dichten lindenspand,
Hebt gij zijn gewenschte lommer
Nu zoo menigmaal gebruikt,

En de laffe middag-kommer
Hier zoo menigmaal ontduikt,

«Zonder immer t'overwegen
In uw over-aardsch verstand,
Hoe hem 't hartepak moet wegen
Die gestadelijken brandt;
Die de stralen niet moet dragen
Eener zonne verr' omhoog,
Maar van bijds de flikker-slagen
Van uw een en ander oog?

«Een en ander oog, de tortsen
Van mijn blind-gehokte jeugd,
Vonk en voedsel van mijn kortsen,
Mijn verschrikken en mijn vreugd,
Oogen, die mij doet bezwijken
Onder 't hitsig straal-venijn,
Zult gij Cloris nooit doen kijken
Hoe ik smeltende verdwijn?

«Zal zij nimmermeer ontdekken
Door uw' gittige kristal,
Dat mij eenen zucht kan trekken
Uit het bitter ongeval
Van mijn altijd versche wonden?
Cloris brandt al wat zij ziet,
(Ondoorgrondelijke gronden!)
Dat ze brandt en ziet zij niet.»

't Liep hoe langs hoe meer op 't mallen
Met de bloed zijn kindertaal,
Dan de avond is aan 't vallen,
't Waar te lang'n naverhaal;
Vrijers, wilt gij dieper delven
Daar ik willens blijve stom,
Daalt een ieder in u zelve,
Dat, en erger gaat er om.

AVONDSTOND.

Dauw en donker zijn aan 't zakken,
Zon en hoenderen te kooi,

Alle gevels, alle takken,
Alle meisjes even mooi,
Alle kaakjens even blozig,
Alle oogjens even gauw,
Alle lipjens even rozig,
Alle mondjens even nauw.

Achter nu, verkeerde wijzers,
Die de waarheid ledebreekt,
Hard-gehoofde logenprijsers,
Die voor reden nooit en weekt;
Die zoo werkelijke stralen
Als de keersen van de nacht
Over heel den mensch doen dalen,
Al gevoelende veracht.

Komt de minnemoer niet blinken
Even als de dag verspaait,
Even als de wielen zinken
Daar de zonnekraak op draait?
Zijn ook niet de avondstonden
Altijd zoeter als het licht,
Altijd handiger bevonden
Tot de vrije vrijerplicht?

Menig sletjen ongehavend,
Menig onbesneden sloor
Zal bekennen dat de avond
Deksel is van alle goor;
Dat ze met dien slimmen gevel,
Met dat maffe snot-verlaat,
Met die spitse sneppensnevel
's Avonds op haar schoonste staat.

Maar, om lak bij lak te stellen,
Menig kalver-jonge maat,
Menig knechtjen zoud' ik tellen
Dat den avond niet en haat;
Dat de duisterheid doet breken
Door het bloede schaam-verschiet,
Dat de donker meer doet spreken,
Dan het licht hem denken liet.

O! de malle mijmerijen
 Die een minne-alver stort,
 Moeten veel geladder glijen,
 Daar hij niet gezien en wordt:
 Maar ook in een jongen schromer
 Heeft het reden en bedied,
 Immers is hij altijd vromer
 Die zijn vijand niet en ziet.

Hieruit groeit het jeugdig krielen
 Naar de linden-duisterheid,
 Hieruit kittelen de hielen
 Met als 't klokje, negen, zeit;
 Hieruit is het niet te houwen
 Al wat op het vrijen staat,
 Hieruit moeten broek en bouwen
 Met de vleermuis op de straat.

Lindenblaadjens, luistervinken
 Van zoo menig apenklucht,
 Van zoo menig traan-verdrinker,
 Van zoo menig zotten zucht,
 Helpt mij tuigen wat een karmen,
 Wat een stommeland gelaat,
 Wat een blindeling omarmen
 Onder u niet om en gaat.

«Trijntje,» zei daar lestmaal eenen,
 «Bij mijn eer, ik heb je lief,
 Van de kruin af tot de teenen
 Sta ik onder jou belief;
 Laat me draven, doet me loopen,
 Heet me stappen als een tel,
 Doet me schenken, hiet me koopen,
 Ziet wat ik je weigren zel.»

«Dirkjen» (hoor ik strak een' ander)
 «Zal 't dan nimmer wezen, kind?
 Smak je staag een oog op Sander,
 En mijn woordjes in den wind?
 Staat zijn mutsje zooveel trotscher,
 Zoo veel vlugger als het mijn,

Hangt mijn rokje zoo veel schotser,
 Zoo veel loomer als het zijn?»

Weer een ander van ter zijen:
 «Nou, mijn troosgie, stoor je niet,
 Liever as ik Griet zou vrijen,
 Liever as ik jou verliet,
 Lag ik levendig bedolven
 Daar ik jegenwoordig treê,
 Liever in de groene golven
 Van de Schevelinger zee.»

Weer een ander: «Wel, Agnietgie,
 Wel, mijn hartgie, wel, mijn long,
 Hoe beviel je 't leste liedgie
 Dat ik gister avond zong?
 Heer! wat stond ik nat bedropen
 Voor je deurtgien in dat weer,
 Daar jij dichgies laagst ekropen
 In de lodderlijke veer.»

Nog een ander, op een bankje:
 «Wel ezeid, mijn zoete moer,
 Jouwenthalven, ik bedank je,
 Maar hoe is 't met vaar en moer?
 Wat! ze mochten zoo lang grollen,
 'k Zou ons raaië met ons tweeën
 Op een wagentgie t' ontrollen
 Al dit moeielijke, neen.»

Weer een ander aan een boompje:
 «Dat 's nou al mijn moertgies goed;
 Maar dan hebb' ik nog en oompgie,
 O wat is 't en rijke bloed!
 Met zen boogerd, met zen weuning,
 Met zen koren, met zen ooft;
 Claar, je vrijer is en keuning
 Al dit hangt hem boven 't hoofd.»

Nog een ander van 't gebroedsel
 Dat of pen, of degen voert:
 «Mijn soulas, mijn vreugden-voedsel,
 Ah! quiteert UE. la Court?

Zult gij eeuwig absenteeren?
 ('k Schat de meid naar Leiden voer)
 Wilt mijn flames obligeeren
 Met een expedit retour.»

En nog een van zulke veeren:
 «Wel, bizarre van humeur,
 Zult gij mij sans fin traineeren
 Met ideeën van faveur?
 Neen revesche, neen volage,
 Dus en mag 't niet langer zijn
 Mespriseert gij mijn servage,
 Aussi fayje ton desdain.»

Deze zijn de zoete vruchten
 Van de vrije vrijdoms vreugd;

Deze zijn de puik-g enuchten
 Van een ongebonden jeugd:
 Al dit wonderlijk vertellen
 Volg ik met een vroolijk oor;
 En wie zou der derven stellen
 't Zelfver zeggen voor 't gehoor?

O! daar ga ik vleugel-spreien
 Als een hennenlooze haan,
 Lachen in eens anders schreien,
 Baden in eens anders traan;
 Niet dat ik mij zoek te blijden
 In mijn evenbroers verdriet,
 Maar nog vindt hij vreugd in 't lijden
 Die het zonder lijden ziet.

1621.

MUIDSCHE REIS.

AAN JUFFR. TESSELSCHADE VISSCHER.

Vochtig Zuien
 Schort uw' buien
 Over Muien
 Eenen dag,
 Dien ik garen
 Zonder baren,
 Stil en klaar en
 Droge zag.

Noordervlagen
 Laat u dragen
 Daar de dagen
 Nachten zijn,
 Daar de nachten
 Nooit en lachten,
 Nooit en wachten
 Zonneschijn.

Helder Oosten,
 Uw vertroosten
 Tegen 't roosten
 Vierig-droog
 Kan ik missen,
 Naar mijn gissen
 Uit het pissen
 Van omhoog.

U, voor 't leste,
 U, voor 't beste,
 Groeiig Weste,
 Roep ik aan;
 Leent uw' lauwheld,
 Dat geen grauwheld
 's Hemels blauwheld
 Moog' beslaan.

Ingevallen
 Geen van allen
 Kan bevallen
 Mijn gebed;
 Valt aan 't blazen,
 Valt aan 't razen,
 Als vier dwazen
 Zonder wet.

Al uw koelen,
 Al uw kroelen,
 Al uw woelen
 Over 't Y,
 Al uw buien
 Voert mij huien
 't HOOFT van Muien
 Niet voorbij.

HOOFT beloert mij,
 Lust beroert mij,
 Liefde voert mij
 Over zee;
 Zijn der winden
 Die mij binden
 Van mijn' vrinden,
 Een en twee?

AEOL hoorden
 Deze woorden,
 En ontstoorden
 Zijn zin;
 Huygens rustte,
 Waar 't hem lustte,
 Op de kust te
 Muien in.

Maar hij maakte,
 Maar hij raakte,
 Daar hij haakte,
 Niet zoo ras,
 Hij en leerde
 Wat de weerde

Van de eerde-
 Vreugde was.

Zoete uren
 (Ging hij treuren)
 Mocht gij duren
 Zonder vaart;
 Wat begeerden,
 Onverzeerden,
 Overweerden
 Nutten waar 't!

Maar, verblijden,
 Gij zijt lijden,
 Nu gij glijdt, en
 Staande gaat:
 Kan hij leven
 Zonder beven
 Die beneven
 't Sterven staat?

Lang verbeiden,
 Schielijk scheiden,
 Een van beiden
 Waar' te zwaar,
 Waarom gaat gij,
 Waarom laadt gij,
 Waarom slaat gij
 Beî te gaâr?

Moet ik zuchten
 Na genuchten,
 En nog duchten
 Daar ze zijn,
 En mijn wijnen
 Zien verdwijnen
 In venijn, en
 Scheî-azijn?

Moet ik haken
 Naar 't vermaken
 En geraken
 Taai daarin,

En 't genieten
 Zien vergieten
 Zien vervlieten
 Eer ik 't vin'?
 Meer en konden
 Scheidens-wonden
 Niet vermonden
 Zonder pijn;
 Hoe 't begoste,
 Zuchten koste,
 Zuchten moste
 't Ende zijn.
 Tesselschaadje,
 Kameraadje,

Die dit praatje
 Uit mijn hert,
 En van binnen
 Uit het spinnen
 Van mijn zinnen
 Hebt ontwerd.
 Hebt het, houdt het,
 Sluit, ontvouwt het,
 Ziet, aanschouwt het
 Als beloofd;
 Maar, bewogen
 Uit meedoogen,
 Zonder d'oogen
 Van uw' Hoort.

1621.

 UIT «HOFWIJCK.»

Doe 't kind geboren was, hoe 't afliep met zijn luren,
 Zijn zwachtels en zijn wieg, zoud' hier wat langer duren
 Dan 't iemand lusten mocht, en van die eerste jeugd
 En smaken meestendeel maar ouderen de vreugd:
 Vreugd, die de nieuwigheid en hoop alleen doen leven,
 Die zelf den ouderen ten einde werk begeben;
 Waarop volgt ongevoel van wellust, doove plaag,
 Daarvan ik (ik beken 't) mijn kindsch gedeelte draag.
 Nu, 't kind is jong geweest, en 't is gebracht aan 't groeien,
 Aan 't bloeien metter tijd: 'k heb niemand te bemoeien,
 Met wat het tien jaar lang te kweeken heeft gekost:
 De wijzen eten met, de gekken doen den kost.
 Komt, wijzen, eet met mij, ik zal u niet bezwaren
 Als met wel-gare spijs en wel-betaalde waren:
 Ik wil u Hofwijck doen aanschouwen, of 't te nacht,
 Gelijk als duivelsbrood, te voorschijn waar gebracht:
 Ja meer, ik wil het u, en mij ook doen betreden.
 Als waar ons gisteren een gansche eeuw geleden:
 'k Wil met kindskinderen goed deelen voor mijn dood,

Als waar ik grootevaâr en twee driemaal zoo groot.
 Het wereldsche bezit en is toch niet als droomen,
 En of 't gekomen is, of mogelijk te komen,
 t' En is maar binnen ons hetgeen' het schijnt of is,
 't Zij bij voorzieningen of bij geheugenis.

Dus zal dan Hofwijck zijn, neen (wij zijn honderd jaren
 Geboren na den dag dat wij geboren waren)
 Dus zien wij Hofwijck staan: ten noorden van 't groot spoor
 Naar Voorburg, 't schoone dorp (of zegt er steedje voor)
 Ligt een aanzienlijk bosch in mindere gesneden:
 Vraagt naar de lengte niet bij roeden of bij treden;
 Die aan den ingang staat en ziet den uitgang niet,
 En 't eind is ver genoeg daar 't oog geen eind en ziet.
 Een tamme wildernis van woeste schiklikheden;
 Zoo noemt zich dit vertrek, ter liefde van de reden
 En gulden middelmaat, die ik zoo waardig hou.
 Te tam waar al te stijf, te wild waar al te rouw;
 Daar is wat tusschen tween, dat tweeërhands begeeren
 Voldoen kan, tam en wild, en dit door dat vermeeren:
 Gelijk wat etens dorst, wat drinkens honger maakt;
 Gelijk lang slapen wekt en lang gewaak vervaakt.

Den tammen lust voldoen vier wonderlijke dreven
 Van eiken zaagbaar hout, van boomen die daar streven
 Om dikte bij der aard, om hoogten in de lucht,
 Om breedten onder weeg en groen en koel gerucht.
 'k Heb zaagbaar hout genoemd: maar laat het niemand wagen
 Mijn trouw-verlaat t' ontdoen, mijn dreven om te zagen:
 Daar 's potgeld, zoo men 't heet; ziet dit voor 't pootgeld aan.
 Ik zegg' het eeuw voor eeuw, kindskinderen, laat staan,
 En brandt of warmt u niet aan hout dat ik hiet wassen:
 Ondankbaar' erfenis en is niet af te wasschen:
 Ten minsten moet hij doen hetgeen de sterfer hiet,
 Die 't leven door hem kreeg en van zijn zweet geniet.

Twee dingen scheid ik uit, het derde moet ik dulden:
 Onschuldig broodgebrek zal u vooreerst ontschulden:
 En, d' allerleste nood is buiten alle wet;
 Gods Koning heeft zijn maag met outaar-brood ontzet:
 Maar welvaart dol gespild is ver van mijn meedoogen:
 Hij is nooit bijstand waard die nooit heeft willen dogen.
 Daar aan volgt ouderdom van eiken die vergaan:
 Men spaart ze tevergeefs; die niet en kunnen staan.

Maar daar den ouden stam ontstaat, staat haast een jonge:
 Zoo zal mijn na-kindskind, schoon ik het niet bedonge,
 Gedenken, daar een man in 't vechten wordt geveld,
 Dat dadelijk in de rij een versch man wordt hersteld.
 Ook staat de wereld zoo; die schaal moet even drijven;
 Pas zoo veel schepsels nieuw verschijnen als ontlijven;
 Of 't waar een leêge wer'ld, daarin wij burgers zijn,
 Of lang waar z' overkropt geborsten van de pijn.

't Lest (dat ik lijden moet) is 't algemeene lijden
 Van 's vaderlands verderf. Staan die bebloede tijden
 In 't eeuwige beschik van Gods voorzienigheid:
 Moet Holland eens niet zijn, of Niet zijn; is 't gezeid
 Bij, diens zien zeggen is, en zeggen doen, en heden
 En morgen 't zelfde punt, dat Holland weer bestreden,
 Weer overstreden zij, weer worde zoo het was,
 Doe 't in zijn kolen smookt' en smoorde in zijn asch;
 Moet dat rad nog eens om; broeit Spanje nog een' toeleg
 Van tiende-penning-dwang, en legt het maar de roe weg
 Tot dat het onvoorziens zijn geeseling hervat;
 En drijv' ons tot den keur van mutsaard en van rad,
 Of van verzworen trouw en van verzaakt gevoelen;
 Zal zich dat heete bloed nog eens op 't onze koelen;
 (God zij genadiger, en weer' den droeven dag)
 Dan is mijn wil geen wil; en, als heel Holland lag,
 En waar 't niet redelijk dat Hofwijck overend stond;
 Van nu af schrap ik uit wat in mijn testament stond:
 Als 't vaderland vergaat zijn mijn' voorzorgen uit:
 't Is reden dat de vracht verzinke met de schuit.

't Zij goed of kwade zin, ik voel mijn' voorspoed bet,
 Als iemands tegenspoed daar nevens wordt gezet.
 Ik scheppe geen vermaak in mijnes naasten lijden:
 Maar, als hij 't lijden moet, zoo kan ik mij verblijden
 In dat ik 't niet en lij. Geeft mij een blokje land,
 Een eiland als een vuist, bezeet van allen kant,
 Bezeet van zulk 'n diep, dat op het minste blazen,
 Zijn holle baren stouwt gelijk de groote dwazen,
 Die met berg over berg ten hemel wilden gaan,
 En grijpen naar de zon en treden op de maan;
 Geeft mij dat eiland rijk van beemden en van koren,
 Geeft mij een huis daarin om weelde te bekoren,

Geeft mij bosch om dat huis, en langs mijn steile strand
 Of opgeworpen hout, of uit de konst geplant;
 Ziet mij daar wandelen vrij van den brand van 't Zuien,
 Van Oost- en Westervlaag en van de Noorderbuien;
 Ziet mij daar zorgeloos van d' een en d' ander hoek
 Vertreden mijn gepeins, of ook een beter boek,
 Eens wijzen mans gepeins, terwijl een vloot van zeilen,
 Die storm en holle zee den anderen toe keilen
 Gedreigd wordt gang voor gang met 's levens lesten krak,
 Op mijner stranden klip: denkt of ik mijn gemak
 Afsteken zie als 't wit bij 't zwart van die ellende;
 Denkt of ik mij rondom, als in mijn rozen, wende;
 Terwijl dat arme volk de handen van 't geschrob
 Van touw en takel-zeer ten duist'ren hemel op
 Met kromme knieën strekt: denkt of 't mijn lust verdubbelt
 Dat ik zoo veilig zit, en mijns gelijk zoo tobbelt,
 Zoo dobbelt om zijn lijf. Zoo gaat het allerweegs,
 Hoe dichter onlust is bij wellust, hoe meer deegs.
 En zoo doet vrouw natuur, in vele van haar werken,
 Het wederstrijdige door 't strijdige versterken:
 Zoo wordt de kelder warm als 't ijs in 't water leit,
 Zoo wordt de kelder koud als 't zomer-veld verheidt:
 Zoo zit ik in mijn kluis van eiken, in mijn kluisje,
 In mijn gevonden hoek, mijn ongevonden huisje;
 Hoe 't buiten banger brandt, hoe koeler en min bang,
 Hoe 't buiten wilder waait, hoe lauwer, in den drang
 Van blaårtjes die ik hoor rondom mij henen ruischen,
 Maar als de baren doen die op mijn klippen bruisen,
 En doen mij minder leed dan of zij 't niet en deën,
 Omdat ik ongemak verneem en lijde 's geen.

Wat scheelt het of mij dit een boschje of een bosch doet?
 Wie leeft van overschot? de weide die den os voedt
 Is voor hem al de wer'ld, en honderd morgen gras
 En doet hem niet meer nuts dan of t' er niet en was;
 En duizend roeden houts en zou mij niet meer strekken,
 Dan minder, die mij hier verlustigen en dekken.
 Kost ieder dat verstaan, wat waar de gierigheid
 In haar hol kaak-gebeent een schoon gebit geleid?

Nog wordt mijn kleinigheid geboet met ander voordeel:
 De mensch is altoos mensch; neemt rijp en onrijp oordeel,
 Neemt zinnen oud of jong; zoo menig als wij zijn,

Veranderen geeft vreugd, en niet verand'ren pijn.

Die vreugd is in mijn macht, die pijn kan ik schouwen,
 Zoo haast mijn keure mij wil schijnen te berouwen;
 Gelijk de zieke man het eene bed verveelt,
 Totdat hij 't ander proeft, en dat het niet en scheelt
 Van 't eerste zijn gemak. Zoo ruil ik berk voor eiken,
 En els voor berkenbosch. Bei kan ik zoo bereiken,
 Dat dit voor onder-, dat voor opperkleed verstrekt,
 Dat gene als mantel, dit als broek en wambuis dekt.
 De berken staan om mij als toortsen, die in kerken
 Niet half zoo dienstig staan en druipen op de zerken,
 Blankstammig is de boom, gelijk 't was van de bie
 Zijn makker wordt onthaald; nog is 't veel dat ik 't zie,
 Zoo duister is 't in 't groen, zoo groen is 't in den duister,
 Den duister, daar omtrent de flikkerigste luister
 Van wolfe-weverij, die t' huis mijn muren dekt,
 Nauw voor een schaduwe van zomergroente strekt.
 Wat mag de zotte konst haar zelve onderwinden?
 Haar uiterste geweld is kwalijk werk van blinden
 Bij 't minste berkenblad, den minsten elzentak,
 Mijn' muur-tapijten hier, mijn' zold'ring en mijn dak.

In deze wonderen berg ik de zoetigheden
 Van mijn gesnoepten tijd: hier spreek ik met de reden,
 Met mij, met d'eenigheid, met vrienden ver van mij,
 Met eeuwen, goed of kwaad, te komen of voorbij.
 Maar 't is altoos geen ernst: ik hoord' er ook wel spreken,
 Zoo zich een vriend met mij in 't groene komt versteken,
 En op de prate-bank van zoden daar geplant
 Zijn uurtjens wagen wil en helpen ze van kant.

Neemt een gelijkenis tot keerslicht van mijn reden:
 De perelvisser duikt tot dat hij gansch beneden
 Den bodem van de kuip die 't zilte zeenat houdt,
 Gelukkig betreedt en als zijn akker bouwt:
 Daar tast en grabbelt hij naar oesters, die haar schalen
 En daar zij groot afgaan zijn lijfsgevaar betalen:
 Maar 't is niet altoos prijs in zulk 'n loterij:
 De nieten zijn te veel: nog is de visscher blij,
 Als baat bij lasten komt, en d'een den ander dragen.
 Die in mijn groene meer met mij den brand der dagen,
 Of boozer weer ontzit, is hier als op den grond
 Van een ontstelde zee, de baren, boven rond,

Gaan als 't den wind behaagt; beneden is 't stil water;
 Daar zoek ik perelen, ik en mijn medeprater;
 Maar' beter perelen dan daar de Indiaan
 Zijn' adem om verkracht, en hangt z'ons vrouwvolk aan;
 Die kralen zijn maar kalk: bij d' onze niet te tellen,
 Bij d' onze maar ajuin van schilferen en vellen,
 Bij d' onze maar schotsch goed. Ons perelen zijn puik
 Van deugd of wetenschap, beï dingen van gebruik:
 Die zoeken wij in 't stil, in 't groen diep mijner baren,
 Mijn zee van bladeren, die wij wel hooren baren
 En ruischen over ons, maar die ons niet en deert.
 Daar visschen wij somtijds iet dat ons sticht of leert:
 Daar missen wij somtijds dat stichten kan of leeren;
 Gedachten gaan als wind, en buitelen en keeren,
 En springen Oost uit West, eerdat hij 't weet die denkt,
 Eerdat hij met een oog of met een oog-scheel wenkt:
 Zoo slipt men lichtelijk van goed' in slechter zinnen,
 Die dan uit d' eene web een andere verspinnen;
 En warren in een' knoop van zoete vodderij,
 Dat 's dan een misslag van verloren visscherij,
 Een' schotsche perel, of een oesterschelp die hol is:
 Zoo komt het dat de mensch straks zedig en straks dol is:
 Ja, neemt van 't stadigste; 't schijnt levend vleesch en bloed,
 En al de menschelijkheid beweegt bij eb en vloed:
 Ernst wil getemperd zijn; jok wil der onder wezen:
 Ik heb het zoo gezien, ik heb het zoo gelezen;
 Wij zijn geen engelen: de reden doet haar best,
 Maar 't wispeltureloos en komt niet als op 't lest.

Nog staan wij voor mijn' poort ('t is onbedacht gesproken,
 Mijn' poorten most' er staan, of 't waar mijn woord gebroken)
 Nog staan wij niet daar voor, onz' oogen zijn der in:
 't Zijn hekkens, vreemdeling, en dat heeft ook zijn zin;
 't Is open-deuren-werk; 't gelaat van alle vromen,
 Die in haar blanke hart voor geen gezicht en schromen,
 Voor geen getuigenis van wat daar wordt gedacht,
 Of in ontvangenis, of in geboort gebracht;
 Want als de buitenstof is 't voeder van haar' rokken,
 En, of gij op het werk, van binnen opgetrokken,
 Of op den wijzer ziet, zij slaan altoos op een:
 Maar zulk 'n uurwerk is, God weet het, niet gemeen:

Mij, bid ik, dat het voor wat openhartigs strekke,
 Dat hier en daar een' poort gescheurd is tot een hekke
 En dat het op het hert des meesters word' gepast.

Twee poorten zeggen meer: onthaal ik vriend of gast,
 En 't is niet door een' deur, 't is door twee open' deuren:
 De ruime ingang toont wat binnen zal gebeuren,
 En dat de vrienden op mijn brood en op mijn' wijn
 Niet half, niet heel, niet eens, maar tweemaal welkom zijn.

Komt iemand tegen mij het blaadjen om te keeren,
 En zegt, twee deuren op? daar wil men ons bij leeren,
 Dat als 't op scheiden komt, twee lanen open staan,
 En dat ik tweemaal heet mijn gasten henen gaan,
 Die eens genoodigd zijn: dat wil ik niet ontkennen;
 Aan man- of vrouwen-kracht kan ik mij niet gewennen;
 d' Onheusche heuschigheid, 't onzinnige geweld
 Dat op den zoeten kerk van vriendschap werd mis-steld,
 En heb ik nooit geloofd: maar wel van ouds onthouden,
 Die willen, laten gaan, die niet en willen, houden:
 De waard moet gastvrij zijn; maar ook de gasten vrij;
 En dien ik zoo misdoo verhaal' het zoo op mij;
 En 't zal in mij den lust van wederkeeren wekken,
 Daar gulden vrijheid woont voor komen en vertrekken.

Mijn' poorten houd ik wel verdedigd: volgt mijn laan,
 Mijn lanen wederzijds: die moet gij ook zien staan,
 Als armen die mijn' vriend omhelzen en onthalen.
 Doch armen spreken niet: deez' konnen ook geen' talen:
 Maar d' ander menschelijkheid, het lachen, is haar gaaf.
 Verstaat gij dat gelach? let op het groene gaaf
 Der linden, mijn geboomt, en eertijds mijn' laurieren,
 Die haren koelen pracht als wassen toortsen sieren,
 En denkt, (om kort te zijn: zij zelve zijn niet lang)
 Dat wat mijn jonge fluit van 't Voorhouts groene gang,
 Op nieuwe noten peep, van deze staat te pijpen,
 En, zoo ik mijn vernuft nog eens bestond te slijpen,
 Dat Hofwijck en den Haag te zamen zouden gaan,
 Of, waar den Haag de zon, dat Hofwijck waar de maan.
 De stammen zijn gelijk, de schaduwende kruinen
 Staan hier, zoo wel als daar, gelijk begraasde duinen.
 Hierin gaat Hofwijck voor; in 't 's-Gravenhaagsche pand
 Is niet als lindenhout bij lindenhout geplant,
 En dan een steenen buurt, daar mensch en paard en wagen

De vlugge fluitertjens den zoeten Haag uit jagen:
 Dank hebb' het vuil gewoel van wagen, mensch en peerd;
 Zij jagen Hofwijck toe dat Hofwijck meest vereert.
 De goudvink is van 't minst, de kneu, de spreeuw, de lijster,
 Hier zit de nachtegaal en gorgelt met zijn vrijster,
 De koekoek slaat de maat, en roemt van zijn bedrijf,
 In volle vrijheid, want de landheer heeft geen wijf:
 In stee en doet hij niet dan mans en vrouwen tergen,
 En menig lacht er om diens haren staan te bergen.

Hier danst dat vrije volk van d' een' op d' ander' tak,
 En, is 't de linden moe, het kiest een ander dak,
 Een dak van elzenloof, reismantel van die linden,
 Die z' in haar eerste jeugd beschermden voor de winden,
 Beschutten voor Noordoost, behoedden voor Noordwest,
 En doen nog dagelijks daartoe haar nieuwe best.

Nu, snoeiers, 't staat u vrij; gij moogt wel binnen komen;
 Maar, weest er op verdacht, de dood is in de boomen;
 Dan 't leven is er ook. Ziet gij die paarse pruim,
 Die ongefoolde maagd van vinger en van duim,
 Dien appel, goud op groen, die wonderlijke bessen,
 Die kersen, uiterlijk als rooden wijn in flesschen,
 Nog beter in haar lijf; die peer met haar geslacht
 Door menig overspel tot zooveel keurs gebracht?
 Het lacht al, dat men 't ziet (men schijnt het schier te hooren,
 En zoo waar 't spreekwoord valsch, de buik en heeft geen' ooren)
 Maar 't lacht vol aloës, voor die zich zelf verraad
 En niet en onderscheidt verzot zijn van verzaad.

Al wien het lust met mij de bloemen ga te slaan,
 Begeve zich op zij, daar al deez' mannen staan,
 ('k Zeg niet meer mannetjens, dat voegd' haar jonge jaren)
 Mastboomen, dik en steil, die met haar bruine paren
 De singels van mijn' tuin omsingelen met pracht,
 En maken der bij naast van middag middernacht;
 d' Atheensche galerij daar Romen zelfs ging halen
 De wandelende les van wetenschap en talen,
 Moet zwichten voor dit pad, voor dezer paden groen.

Komt, wijze wandelaars, hier heb ik u van doen:
 Laat vrouw en kinderen de vooze vreugd der vruchten
 Genieten voor haar deel, en naderhand bezuchten;

Wij zullen mond en tong besteden aan wat meer,
Aan vrucht daar van den beet tot beter voedsel keer'.

Het gemelijk verhaal van staatsche voderijen,
Van werelds-werringen en meen ik niet te lijen:
(Die wetten schrijv' ik voor) ik ban den heelen Haag.
Met al zijn achterklap, ik ban de vuile plaag
Van looze pleiterij, ik ban d' onstuimigheden
Van over-heerig volk in ongeruste steden,
Den nieuwen overgang. Ik ban het bits vermaan
Van kerken-sperteling: staat uit Arminiaan,
Die op den Gomarist uw tanden meent te slijpen;
En staat uit, Gomarist, die dezen meent te grijpen
En krabben d'oude roof van 't zeer van achttien op:
All' die u zulk 'n gal voelt steken in den krop,
Ik bid u, staat van ver, en laat de vuile luchten
Van zulke poelen hier d'onnoozele geruchten
Van beter onderhoud niet smetten met verdriet:
Vergalt onz' eenigheid met zulk 'n alsem niet.
In 't drukke van den Haag verdragen wij 't bij tijden.
En dragen met geduld al dat men daar moet lijden,
En staan onz' poos te roer, en vinden in 't krakeel,
Wel tegen heug en meug, ons ongezochte deel,
En zien ons nieuwen haat voor ouden dienst bestellen,
En met gerokten vloek voor vrome meening kwellen:
Hier zijn w' op Hofwijck, schuw van al dat Hooft en Haagt,
En al dien d' onvreê lust, en dien de vreê mishaaft,
Mishaagt onz' broederschap, die zonder eek en alsem
Naar waarheid en niet meer, der zielen eigen balsem,
Door zoete wegen spoort, en houdt geen onderzoek
Haar' moeite waarder dan Gods een en ander boek.

In 't een en 't ander boek zijn een' en ander' bladen
Voor onzer oogen mist met duisterheid geladen:
De waarheid is er in, dat 's klaarheid zonder vlek;
d' Onklaarheid is alleen der lezeren gebrek;
Die dat den schijver wijt, doet even als de blinden,
Die midden op den dag den middag niet en vinden,
En keuren hen voor nacht, omdat haar alles zwert
In haar onkunde dunkt en 't wit onthouden werd.
Al 't noodige nochtans is klaar voor alle vromen
Als middag: uitgezegd, de moedwil onzer droomen;
Den lezer die zich minst in zulke droomen voedt

Gedijt ontwijfelijk het noodige tot goed.

Maar dezer redens toom en zijn wij zoo niet machtig,
 Of hij ontslipt ons wel: zoodat ons klaar klaarachtig,
 En waar waarachtig wordt: en dan volgt meer en min,
 Naar meer en min verlaats op 't zoet van eigen zin:
 Zoo komen wij somtijds van zinnen wat te schillen,
 Zoodat er twee Zuidwest, twee anderen West aan willen;
 Maar 't scheel en maakt geen twist; ik haat mijn' broeder niet,
 Omdat ik liever groen, hij liever purper ziet:
 't En is geen menschenwerk; 't zijn stege beest'lijkheden
 Eens anders met geweld te binden aan mijn' reden,
 En maken plotselijk een vijand van een' vrind,
 Omdat hij zijn geloof in 't mijne niet en vindt,
 Omdat hij niet en voelt dat ik meen wel te voelen.
 Laag dat vuil over boord, wat waar der min te woelen,
 Wat waar der min gespoeks, wat waar der min gedruis,
 Wat waar der koele kalmt' in kerk, in huis en kluis!

Om alles in een woord van kort beslag te knooien,
 Vind ik mijn' evenmensch het toe-pad mis te loopen,
 Den bijweg in te slaan; of zie ik hem verlokt
 Van spijze daar de dood een' tand heeft in gebrokt;
 Wat maak ik voor gebaar? ontstel ik mij van buiten,
 Ontsteek ik mijn gemoed; werp ik dien man met kluiten,
 Schend ik hem met verwijt, wensch ik hem erger kwaad
 Dan dat hij eten wil, dan daar hij henen gaat;
 Haat ik hem om zijn doen, vloek ik hem om zijn dwalen?
 Dat lij de Hemel niet: Ik tracht hem af te halen,
 Ik toon hem zijn gevaar, ik wijs hem 't beter pad
 Met all' mijn' redensmacht: zoo hij ze niet en vat,
 Ik zucht hem droevig na, ik wensch hem beter' oogen,
 Ik straf hem met niet meer als broederlijk meedoogen,
 Ik doe hem wat ik wou dat mij gebeuren kond',
 Wanneer een broeder mij een stal-licht volgen vond;
 God roep ik tot zijn' hulp; God, die mij heeft bevolen
 Mijn' vijand wel te doen: want zelve zoud' ik dolen
 En in den donker gaan, gund' ik mijn' naasten kwaad,
 En zultte zijn ellend met Christeloozen haat.

UIT «SNEL-DICHT».

Een vergeten paard.

Mijn peerd gaat slijten dat men 't ziet,
 En 't eet en drinkt en anders niet:
 Wat reden is hier uit te delven?
 't Vergaat omdat het niet vergaat.
 Wat raad? de pleister ligt op straat:
 Verstaat gij 't niet? 't verstaat zich zelfen.

Drie uurwerken.

Jan trekt zijn streng en zwijgt, en antwoordt maar gevraagd,
 Joost kakelt schielijk op, of 't donker is of daagt;
 Jaap is nooit zeggens zat, al had hij nacht en dag werk;
 Jan is een wijzer, Joost een wekker, Jaap een slagwerk.

Aan de sneeuw.

Droog water, koele wol, wit roet, gehakte veeren,
 Weest welkom boven op mijn besten hoed en kleeren:
 Ik zie niet hoe men u met reden haten zou,
 Die ons van boven brengt de warmte met de kou.

Een gehangen dief.

Het leven heeft somtijds, somtijds dood een' val,
 Laat mijne niemand wijten:
 't Geviel tot zijner tijd, en
 Ik ben der zoo maar aan gekomen bij geval.

Dezelfde.

Waar ik in 't stroo verward, ik raakte uit den strik;
 Maar deze valt mij wat te dik:
 Zoo moet ik 't heel gelag betalen in de duinen.
 De duivel haal de henniptuinen.

Dezelfde.

O gij boozen en gij vromen,
 Menig stichtelijk sermoen
 Zou 'k van dezen preekstoel doen,
 Kost ik aan mijn asem komen.

Op de boek-kamer van eenen ongeleerde.

't Is hier vol in alle hoeken:
 'k Zie al boeken waar ik zie,
 Maar niet over twee of drie
 Goede uitgelezen boeken.

**Op de bruiloft van een arm edelman met eene
rijke burgerdochter.**

Dit huwelijk van eêl en rijk
 Is geen bloedbeuling ongelijk;
 Daar iedereen het zijn toe doet,
 De vrouw het vet, de man het bloed.

Jans uitnemendheid.

Jan neemt waar hij nemen kan,
 Uit de beurzen, uit de zakken,
 Uit de kisten, uit de pakken,
 Uit den ketel, uit de pan:
 Jan is een uitnemend man.

Jacob tegenspreker.

Bij alle zingen, zeggen, lezen
 Wil Jacob tegenwoordig wezen;
 Maar alom weet hij 't best bescheid,
 Alom berispt hij dien of dezen;
 Ik haat zijn tegen-woordigheid.

Op een boos wijf wel belaten.

Neel was een eêlmans wijf, maar hield der niet veel af,
 Zij was hem zuur en straf,
 Totdat hij in zijn graf
 Haar' boosheid is ontsloopen.
 Nu telt zij geld met hoopen,
 Men zegt, drie tonnen gouds
 Bezit zij met veel lands, veel huizen en veel houts;
 Dat heeft zij van den eêlman:
 Nu, dunkt mij, houdt z' er veel van.

Aan Tesselschade.

Mijn' tong en was nooit veil, mijn' penne nooit verkocht.
 Mijn' handen nooit in strik van goud of diamanten,
 Mijn' vrijheid nooit verloofd, om met fluweelen wanten

De waarheid aan te gaan, en anders dan ik docht.

Ja tong, en pen, en hand, en vrijheid zijn verknocht
Aan 't vorstelijk bevel dat onze vrijheid planten,
En tegen 't Spaansch geweld zijn weer-geweld dorst kanten,
En Babels (lijdt nog eens mijn rondheid) vuil gedrocht.

Maar 't wereldsche gezag en gaat niet aan den wortel
Van 't heilige gewis. 't En is geen strijdig' eer,
Een eeuwig God t' ontzien, en een bescheiden Heer,

Die lijden kan, en moet wat uit de waarheid bortel'.
Dus eisch ik uw streng recht; geen gunste, geen gena,
Beroemde, maar, eilaas! beRoomde Tesselscha.

Armoeds gevolg.

Fop had zich zelven rijk gestolen;
En al zijn stelen bleef verholen,
Zoo lang hij rijk en machtig was:
In 't ende kwam het vier in 't vlas;
Zijn groote goed begon te ebben:
Doe scheeld' het als gehad en hebben,
Dat hij geen eerlijk man en hiet;
Doe en ontzag hem niemand niet;
Elk dorst hem dief en strooper noemen,
En voor een' galgenaas verdoemen,
En voor een' fielt en voor een' guit.
't Leeg water brengt de bakens uit.

Van Klaas de logenaar.

Klaas kan liegen en bedriegen;
Maar nog allerminst met liegen:
Eenmaal heeft hij niet gelogen:
Nu is alle man bedrogen.

Spreekwoord.

Al wat gij goeds schrijft is gestolen
Uit boeken van de beste scholen:
Ik vind hier 't spreekwoord wel gevest:
Gestolen beetjens smaken best.

Bezorgde pier.

Piet schonk zijn wilde wijf een klink drie vier om niet:
De buurt stond overend en bad hem dat hij 't liet'.
Zoet, vrienden, zaid' hij, zoet, 'k heb kwalijk half gedaan:
Z' is onder mijn bewind, ik moet er acht op slaan.

Duitsche vrede.

In Duitschland is niet meer:
 Het woedende geweer
 Heeft alle ding verslonden.
 De vrede is dan gevonden.
 Want, naar het spreekwoord zegt,
 Daar niet en is verliest de keizer zelf zijn recht.

Op één uit.

De rijke leeft van wat hij heeft,
 De arme leeft van wat hij weeft;
 En, als des levens dagen enden,
 Zoo ziet men z' op één veer belenden.
 Elk zegg' den voerman grooten dank:
 Het onderscheid is klein: Te weten
 De rijke had de beste bank,
 De wever heeft op 't krat gezeten.

Jonker Floris.

Als jonker Floris zit bij pijp en kan
 Zoo is hij dubbel een goed edelman,
 En wee hun die het snuiven uitstaan moeten:
 Maar, komt hij t'huis, hij trapt zijn wijf met voeten,
 En smijt zijn kind'ren wat hij smijten kan:
 Is jonker Floris een goed edelman?

Aan eenen vriend op 't afsterven van zijn' vrouw.

Zij was een diamant van zuiverheid en trouw,
 Gekast in uw jong hart: daar is zij uit gestolen:
 Nu weten gij en ik hoe 't ziet in zulke hollen,
 En of ze noodig zijn behangen in den rouw.

Grafschrift van juffrouw Tesselschade Visscher.

Dit 's Tesselschades graf:
 Laat niemand zich vermeten
 Haar onwaardeerlijkheid in woorden uit te meten:
 Al wat men van de zon durft zeggen gaat haar af.
 Hoe dat z' om 't leven kwam,
 Verhaal ik even noode.
 Wat dunkt u, Moeders? 't was haar dochter die haar doodde.
 En die zij 't leven gaf, was die haar 't leven nam.

Maar 't kind had weinig schulds:
 De moeder zag het sterven.
 En stierf, omdat zij 't haar geliet te kunnen derven:
 Zoo berstte Tesselscha van wat te veel gedulds.
 Leert lijden met beleid,
 Die van wat liefs moet scheien;
 Had dit hart uitgebloed en tijdig willen schreien,
 Nog schreide Tesselscha, en waar nog onbeschreid.

Boek te verdrukken.

Jan gaf een zot boek uit al van in 't jaar van elven,
 En zag het geern verdrukt door Blaeu of Elzevier:
 Maar Elzevier en Blaeu ontzeggen hem 't papier.
 En zeggen, 't hoeft toch niet, het boek verdrukt zijn zelve.

Grafschrift.

Jan vierd'half honderd pond ligt hier bij zijn geslacht;
 't Was geen' begrafenis die hem ter aarde bracht:
 Men ging er niet mee pronken:
 Hij is er eens van zelf door en door heen gezonken.

Vriends raad.

Jan zaaide wat ajuins op Neel zijn wijf haar graf:
 't En was zijn vijand niet die hem den aanslag gaf:
 Want, als hij 't graf bezocht, al had hij moeten splijten,
 Hij kost er niet bij krijten.

Ouden adel.

Jan is een edelman; hoe 't komt, en weet hij niet,
 En zoekt het niet te weten:
 Want, wist men hoe dat Jan zijn eerste grootvaâr hiet,
 Jan waar geen edelman. of zoud' 't niet mogen heeten.

Jan op 't uiterste.

Jan ligt en wacht een' koorts daar hij niet tegen mag,
 Flus is 't zijn kwade dag en daar meê goeden dag.

Grafschrift.

Hier ligt een man in d' asch
 Zoo gierig al zijn leven:
 Hij wou den geest nauw geven,
 Omdat het geven was.

Consultatie.

Teun bad een advocaat om goen' raad op zijn' vrage,
 En 't kostte hem terstond een gulden drie of vier:
 Doe krauwde hij zijn hoofd, en zei, wel, in den Hage
 Is geen klein zwaarigheid, want goed' raad is er dier.

Op Scheveninger steenweg, bij mij in geschrifte voorgesteld.

Waar 't niet als eerlijk, niet als vorderlijk alleen,
 Niet als vermakelijk, daarvoor hier werd gestreden,
 Mijn zeggen waar gegrond: en kiest van drieën een,
 In een van drieën is vol overwicht van reden.
 Hoe blijft er dan iet goeds, iet doenlijks ongedaan,
 Daar eer en voordeel en vermaak te zamen gaan?

Deugt te laat.

Gij zoudt wat sparen, zeid' ik, Jan:
 Ei lieve, zeid' hij, beidt wat,
 Mijn beurs is leêger als mijn' kan,
 Hoe meent gij dat ik sparen kan,
 Want die wat spaart die heit wat.

Reiniers uiterste.

Reinier de logenaar gaf gisteren den geest,
 En zeide, ziet, ik sterf; met hij 't hoofd nederleide:
 De vrienden zagen 't; maar daar heeft er veel gevreesd,
 Dat het niet waar en was omdat hij 't zelve zeide.

Aan slechte Mathijs.

Mathijs is een Haagsch kind geboren,
 En, werden schepenen gekoren,
 Hij meent, men mag hem niet verbij:
 Maar, Thijs, daar hoort wat anders bij:
 Tot schepenstoelen te bekleeden
 Hoort wetenschap van recht en reden;
 En hoe past u dat onderwind,
 Die niet en zijt als een Haagsch kind?

Kruitslag te Delft.

Als 't kruit-huis 't krijthuis wierd, wat was er een erbarmen
 Wat hoorde men rondom al klagen en al karmen!
 Heel Delft stond overend. Hoe overend? Wel meer:
 Een groot deel van de stad lag gruwelijk ter neer.

Tering naar nering.

Die meer wil hasp'len dan hij spint,
 En meer wil eten dan hij wint,
 Bedriegt zijn zelven, en bevindt
 Dat hij zich al te laat verzint.
 Wanneer op 't lest zijn onderwind,
 Als van een onbescheiden kind,
 Onwetend' slecht, of willens blind,
 Gelijk 't met ijdelheid begint
 Moet 't eindigen in rook en wind.

Kostelijk pleiter.

Dirk was mijn advocaat, en, of ik peep of zong,
 En of ik sprak of sprong,
 Voor pleiten en voor praten,
 Moest ik hem in een' week 'k weet niet hoeveel dukaten:
 Dirk heeft een gauwe, ja hij heeft een gouwe tong.

Jan wel belaten.

Trijn heeft haar mooie goed aan Jan haar' man gemaakt;
 De rechte erfgenaam en krijgt er niet een veer af;
 Hoe dat het testament geloofd wordt of gelaakt,
 Jan hield veel van zijn Trijn; nu houdt hij 'r nog veel meer af.

Tijs verongelijkt.

Tijs kreeg van achteren een lap,
 Van zijn beminde huisvrouw,
 Omdat hij niet vroeg thuis wou
 Ter liefde van den zoeten tap;
 En klaagd' hij was bedrogen
 Van erger als een' logen,
 Want, zaid' hij, dat was achterklap.

Een schipper zijn' schuit boomende.

Ik voorder averechts; en als ik voorwaarts ging,
 Zoo ging ik achterwaarts: wat is dat voor een ding?

Pleiters hulp.

Ik zie er u wel door te helpen, goede vriend,
 Sprak Teun zijn advocaat, die hem tot nog toe dient,
 En heeft hem inderdaad wel half daar door geholpen,
 Te weten door zijn geld, zijn schuren en zijn stolpen,
 En naar ik 't spel aan zie, daar is hoop voor de rest,
 De goede advocaat doet nog al vast zijn best.

Hoofsche woorden

Daar is een ding, heet complimenten,
 Om wel te zeggen, zelden waar;
 Dat menschen uitslaan van gewenten:
 Als 't half zoo dier van gelde waar
 Als zilver, goud, of bezoar,
 Men zoud' 't niet half zoo mild zien venten.

Schoon geschrift.

Zijn schoone woorden hoog te roemen,
 Wel schrijven heeft ook zijn bescheid,
 En schoone letteren zijn bloemen
 Die met goe reden staan te noemen
 Een zwijgende welsprekendheid.

Verloren geld.

Jan stelt en Jan herstelt mijn uurwerk, en 't en baat niet;
 Hij trekt al vast mijn geld en 't werk staat stil, dat gaat niet.

Hoedkramer.

Dirk zocht een nieuwen hoed met woorden te betalen.
 Neen, zei de kramer, heer, hier most geen geld aan falen;
 Mij lust niet achter u te loopen als een bloed,
 En hebben staag mijn' hoed te lichten voor mijn' hoed.

Half jonkerschap.

Jan is een jonker, zoo hij zegt;
 Een pronker is het van een knecht,
 Dat merken schier de blinden,
 Zoo stoft hij op zijns vaders recht:
 Zijn moederlijke vrinden,
 Al zijn zij goed te vinden,
 Hij kent er een noch geen in stad;
 Daar weet hij geen besluit aan,
 Dan 't schijnt Jan heeft geen moer gehad,
 Hij wil voor phoenix uitgaan.

Tijdige dood.

Dirk is zijn booze wijf ontvallen; maakt geen rouw;
 Hij is veel beter bij den Heer als bij de vrouw.

Gijsbert in de ketting.

'k Zag jonker Gijsbert met zijn gouden ketting prachen,
 Als waar hij heer van 't land. Ziet, zei' ik, dat's om te lachen,
 Men legt de dollen aan een ketting of een' bast;
 Hier 's ook een ketting, maar z' is aan den dollen vast.

Eigen liefde.

Klaas heeft zijn zelven lief: dat 's meer als een gebrek;
 Want die zich zelf behaagt, behaagt een grooten gek.

Snel-dichten.

Dit goedje is mij zoo dan in, dan uit gevallen:
 Gevallen? niet met allen:
 't Zat in mijn' bezigheid zoo nauw en zoo gestopt,
 Het wou en 't moest er uit, het is er uit gepropt.

Jan beroofd.

Nachtgasten hebben Jan zijn inboeltjen ontnomen:
 't Verlies is veel te groot;
 De bloed is bluts en bloot:
 Jan en de dieven zijn om al zijn goed gekomen.

Lach om lach.

Jan spreekt zoo slecht 'n goed in zulk 'n malle spraak,
 Dat het geen' mensch en kan doen lachen van vermaak.
 In 't ende lacht hij zelf, gelijk als zelf verwonderd
 Van zijn bevalligheid: dan lachen wij in 't honderd;
 En hij lacht dat hij ons aan 't lachen heeft gebracht;
 En wij en lachen maar omdat hij zelver lacht,

Tot daar toe.

Dirk vraagde, mag ik wel een woordje met u spreken?
 Genoeg, zei 'k. Mag ik wel mijn keers aan d'uw' ontsteken?
 Genoeg. Mag ik u wel vergasten dezen noen?
 Genoeg. Wilt gij mij wel een ander vriendschap doen?
 Genoeg. Wilt gij mij wel een oude luit wat leenen?
 Genoeg. Wilt gij mij wel nog wat gehoors verleenen?
 Genoeg. Wilt gij mij wel wat gelds doen bij gevoeg?
 Ei, zaid' ik, langer niet te hoetelen; genoeg.

Leelijke waarheid.

Gij waart wel geerne schoon en wel geschilderd, Trijn;
 Maar let eens op uw wezen
 Of het al wel kan wezen;
 Zal 't wel een kunstig stuk en wat schoons kunnen zijn?

Schriftgeleerde Dirk.

Dirk speelt zijn bors berooid, en als 't daar met gedaan is,
 Tast hij eens anders aan tot heimelijk gerief,
 En weer eens anders: of de wet dan half voldaan is?
 Dirk heeft zijn zelve en zijn naasten even lief.

Onnut gewicht.

't Rapier hangt jonker Jan zoo vast aan als een klit:
 'k Benij hem 't ijzer niet; hem lust te zijn geladen:
 Maar waarom gaat een kok niet pronken met zijn spit,
 Als d'een noch d'ander heeft te vechten noch te braden?

Vaste vriendschap.

'k Zie dat men lichtelijk een levend' vriend bemint,
 Zoolang hij machtig is en vriendelijk gezind:
 Maar, voor de rechte proef, wanneer hij dood, onmachtig,
 Of ongezinder is, vâlt eerst de min waarachtig:
 Een' vriend beminnen is een' vriend
 Beminnen als hij niet en dient.

Zondaars troost.

Valt gij? dat 's niet met allen;
 Weest daar niet in begaan:
 't En is geen schand' te vallen;
 't Is schand' niet op te staan.

Heidens les.

Men moet den anderen het misdoen zoo vergeven,
 Alsof men niet en deê als misdoen al zijn leven:
 Men moet zijn eigen doen zoo houden in de straf,
 Alsof men nimmermeer een ander en vergaf.

Vergeefs vergeven,

Dirk scheldt zijn vijand kwijt, die hem ter dood verwond heeft,
 En sterft met hem verzoend: te weten zoo hij sterft:
 Maar, zegt hij, geeft hem God dat hij eens weer gezond leeft,
 Hij zal hem doen verstaan met wien hij 't heeft verkerfd.

Onwetende Dirk.

Dirk eet en drinkt hem rond
 En ziet nooit in een boek:
 Hij is kloek en gezond,
 Maar niet gezond en kloek.

Al tegen stroom.

Gij vraagt, hoe ik zoo veel gedicht heb en geschreven.
 Door al de bezigheid daar in men mij lang zag?
 Wil niet de mensch altoos al wat hij niet en mag?
 Had ik meer tijds gehad, ik had veel min bedreven.

Dienstige schiderij.

Gods werk, dat ik begaan, bezien, bezitten kan,
 Daar hoef ik geen copij uit menschenhanden van.
 Een deeltje van de kunst kan mij te recht verblijden:
 Dat deeltje, dat de hand op 't rad legt van de tijden,
 En stelt mij grootevaâr zijn overgroote vaâr
 Voor oogen, of het volk van he'en of gist'ren waar,
 En zal mijn' kinderen kindskinderen doen erven
 Mijn aanzicht, dat met mij gaat sterven en bederven.
 Is niet die wetenschap meer meester dan die tijd?
 't Is het verderfelijk in d' olie gekonfijt.

Wacht wat.

Is mij een' vodderij gevallen uit de pen?
 (Weet, lezer, dat ik al mijn vodden daar voor ken)
 Ik sluite van mij af en laat ze liggen rotten:
 Lang, lang naar haar' geboort' onthaal ik ze de motten,
 En val er met den keur van een versch oog op aan;
 Gevalt mij 't kind dan nog zoo 't eertijds heeft gedaan,
 Zoo houd ik 't voor zoo schoon als ik er een kon baren,
 En breng het in de wer'ld. Daar hoort een tijd van jaren
 Om d' eerste blinde min die de geboorte gaf
 Haar' oogen t'openen met alle vliezen af:
 Wij moeten ons elkeen als vreemdelingen lezen;
 Dan kan elk, en niet eer, zijn eigen rechter wezen.

Peerlen voor verkens.

Een goed muziekstuk heeft oneindelijk veel in,
 Maar 't schijnt het meeste volk meer tongen heeft als ooren,
 Zoo praat m' er overheen: 't is jammer, in mijn zin,
 Dat daar zoo veel toe hoort zoo veel niet toe en hooren.

Booze Jan.

Jan trouwd' een jonge vrouw, daar hij wat acht op slaan zou,
 Om of zij haar misgaan wou.
 De vrouw is een goed dier,
 En Jan geeft z' alle daag een' oorband drie of vier,
 En zegt, als m' hem bestraft, hij heeft maar half voldaan,
 Der vrienden meening was, hij zou er acht op slaan.

Stoute onkunde.

Daar is geen tuchten meer aan jongvolk hedendaags;
 Zij geven 't niet eens kamp al valt er een meê slaags:
 Ouw' lieden zijn versuft, zij weten 't al te gader:
 De kinderen voortaan zijn ouder als haar vader.

Vrouwenkracht.

Zag Eva zuur of zoet, doen z' haar goe'n man verleidden,
 Wat dunkt u, zaid' ik, Neel?
 Zij zei, 't was evenveel;
 Hij most er onder deur, kost zij maar een van beiden.

Amsterdam ontroerd.

Hoe kwam 't, dat Amsterdam zoo gram was,
 En waarom was 't niet voor den prins?
 In zeven woorden gaat veel zins;
 Omdat de prins voor Amsterdam was.

Advocaat.

De pleitzucht is een deel van 't kostelijke mal;
 Al winnen wij den kost met schrijven en met praten,
 Onthoudt een vrome les die ik u geven zal,
 Zoo g' aan krakeel geraakt, wacht u voor advocaten.

Bedelaar.

Goe' handen bij der straat, goe' tongen in de kerken
 Benemen mij den lust van zweeten. En waarom?
 Wat ligt mij aan de moeit', indien ik alom kom
 Daar goede liên voor mij wel bidden of wel werken?

Boer.

Des keizers grootevaâr was en blijft nog de mijn,
 En deed hetzelfde werk dat ik doe om te leven:
 Deê nu de keizer 't werk dat hij deê, met zijn neven,
 Wat zou er min geruchts in deze wereld zijn!

Koorddanser.

Veracht mijn' kunsten niet; het waar een looze linker,
 Die op het enge pad al doen kost wat ik kan:
 Wat mag ik zeggen, loos! het waar een heilig man,
 Die van 't pad niet en week ter rechter noch ter slinker.

Diaken.

Wie mild en wakker is hoeft voor mij niet te beven,
 Ja hoort en ziet mij geern. Maar denkt eens wat een pijn
 Voor menschen die meteen lui en vasthoudend' zijn,
 Als ik ze seffens heet niet slapen, en wat geven?

Drukker.

Van 't keizerlijke hof tot in de schapers kluis
 Tracht ieder vrede en vreugd en vrijheid te gewinnen:
 Ik ben de man alleen van averechte zinnen,
 Die staag om persing en om druk wensch in mijn huis.

Herbergier.

Daar zoeken 't er bij mij die 't thuis wel zouden vinden
 Zoo goed, of wel zoo net: maar daar's geen helpen aan;
 't Moet in de herberg zijn. Hoe zij bij 't vrouwtje staan
 Daar zorg ik weinig voor; mij zijn 't goe waardevrinden.

Kuiper.

Eens was mijn nering goed: nu ligt ze meest in duigen;
 De klad is in de kunst: dat kan den Haag getuigen,
 En kuipers kuipen vol. Is 't ambacht niet verklad,
 Daar 't meest gepleegd wordt bij de beste van de stad?

Lijndraaier.

Kost ieder een zoo spinnen,
 Wat een zoet voordeel waar 't!
 De man doet niet als winnen,
 En hij gaat achterwaart.

Notaris.

Oud Romen doopte mij, maar ik versta, notaris:
 Maar landsliên, gaat u niet zoo verr' ten einden aâm:
 Wat dunkt u, raakt ik niet ten deelen aan den naam,
 Omdat ik meestendeel gehaald word als nood daar is?

Oud-kleerkooper.

Oud-kleerekooper? neen, daar komt een Fransche bode
 Van d'een in d'ander week die mij nieuwnooper maakt.
 Daar valt niet ouds meer; 't nieuw is al te haast gelaakt;
 Dank hebb' zes letteren daar 't al aan hangt, de mode.

Procureur.

Een advocaat en ik zijn een paar advocaten:
 Maar 't schijnt de wereld is te houden met wat schijns.
 Twee zorgen tot een' zaak? en beï betaald voor praten?
 Het waar' der een te veel, kost ik maar wat Latijns.

Stoelmaker.

Mijn stoelmaker wil stadsburgemeester wezen:
 Men zegt hem, zulk 'n sprong en zag men nooit voor dezen.
 Hij meent, het komt hem toe; want, zegt hij, dat gij 't weet,
 Ik heb al overlang den schepenstoel bekleed.

Blaasbalg.

De blaasbalg geeft niet uit als wat hij heeft gezogen,
 Dirk haalt de waarheid in en blaast niet uit als logen.

Geeseling.

Men bond Jan hand en voet aan zeker paaltje vast;
 Dat nam hij kwalijk, want hij was op rij's te gast:
 Heer Schoutet, zeld' hij, ziet dat zijn te harde kansen,
 Dat gij de menschen bindt die gij beveelt te dansen.

Hamer.

Een kort woord, snel en fel gesproken, heeft meer kracht,
 Dan een lang zwaar bericht dat slaap'rig uitgezegd wordt:
 Een kleine hamer, snel gedreven, heeft meer macht
 Dan een zwaar ijzer dat maar op den bout gelegd wordt

Kladschildersezel.

Als ik het elders zaag, ik zou verschrikken moeten,
 Twee ezels maken hier niet meer uit als vijf voeten.

Mes.

'k Hou veel van snedig dicht, dat mij dicht 't mijne geeft:
 Maar steken gaan in 't oog of in 't hert, zoo zij 't raken:
 Kom, dichters, willen wij den and'ren wat vermaken?
 Een sneedje met een mes dat geen kwâ punt en heeft.

Schaats.

De beste rij der valt daar voor hem maar een stroo 'n is;
 Zoo let het minste leed die 't gladde pad gewoon is.

Zoutvat.

Een snel, gezouten dicht, dat wijze liên vermaakt,
 En is geen' spijsze die gemeene tongen smaakt:
 Doorzout uw' redenen; 't volk weet min als een zoutvat;
 Van honderd lezeren niet een die 't rechte zout vat.

Sterren.

De Hemel spreekt Gods eer, en ik versta die spraak:
 Maar, zeg ik, als ik door die spraak aan 't spreken raak,
 Schoon' oogen van den nacht, ontallijkheid van lichten,
 Te veel om leêg te staan, te weinig om lichten,
 Waar uwe spraak mijn' spraak, mijn eerste vragen waar,
 Wat doet uw leger en tot wiens dienst staat het daar?

Verrekijker.

Heel verr' wordt heel nabij, bijkans aan een,
 Vier mijlen weegs tot twee, een mijle schier tot geen'.
 Ver-zienders, ziet wat toe; zal 't deze kunst lang herden,
 Wat een klein bolletje zal heel de wereld werden!

Vlagge.

Scheepsvlagge wijst den wind gedurig naar hij draait
 En elke kabel dient: wat doen ons jonge heeren
 Met linten op de broek en op den hoed met veeren?
 Die vlagge wijst den wind die in haar hoofden waait.

Schoon winterweer.

De winter lacht ons toe: de Schepper, die 't al wijselijk
 En al genadig doet wat zijn arm schepsel raakt,
 Maakt dat geen leed en let, maakt ongemak vermaak,
 Maakt onweer tot goed weer, en zelfs het ijs on-ijselijk.

Wip.

Dirk was ter wip verwezen,
 En liet niet eenen traan:
 Hij zei, wat zoud' ik vreezen?
 't Is met een wip gedaan.

UIT « ENGELSCH ONDICHT. »

I.

Ik stiet een vent om ver die m' in den wege trad:
 Hij rolde in de goot, en zoo vuil en zoo nat,
 Kwam onder mijn gezicht, en zei, wat 's dat te zeggen,
 Is 't ernst, of is 't om 't jok? Ik wou 't hem niet ontleggen,
 En zei, 't was rechten ernst. Ho, sprak hij, zoo is 't wel:
 Want anders, ik en hou niet veel van zulk 'n spel.

II.

't Is om mijn hoofd te doen, zei hopman Koelberaad,
 Indien de aanslag mist. Gaat, sprak de veldheer, gaat,
 Indien zij dat bestaan, ik zal 't haar doen berouwen,
 En voor uw eenig hoofd zes hoofden af doen houwen.
 Maar, zei de hopman, heer, 'tgeen ik eerst weten wou,
 Is, of van zessen een op mijn hals passen zou.

III.

Pieter liep mij tegen 't lijf, en wou geen stroo breed wijken;
 Hij zei, 't en lust hem niet voor ieder gek te strijken:
 Maar, zeid' ik, dat lust mij,
 En trad van 't zandpad af, en liet den gek voorbij.

IV.

Een huisman in den Haag getreden bij der straten,
 Riep, zoete lieve heer, zijn dit all' advocaten
 Met deze tabbaards aan,
 Hoe moet het hier toegaan!
 Wij hebben er maar een' in ons arm dorp gekregen,
 Sinds is 't er vol krakeels en nimmermeer terdegen.

V.

Men eischte mij weleer een grafschrift voor een vriend:
 Ik vraagde, wat de man voor eerdicht had verdiend,
 Wat deugden hij bezat? geen' minste, noch geen' meesten.
 Wat ondeugd? ook al geen'? gelijk de tamme beesten
 Had hij gerust geleefd. Hoe oud hij was geweest?
 Men zeide, zestig jaar. Bekent nu, die dit leest
 Of 't grafschrift kwalijk luidt, dat ik hem heb geschonken:
 Een man van zestig jaar ligt in dit graf gezonken,
 Die wierd geboren, schreid' en leefd' en gaf den geest.

VI.

Piet zonk voor Schevening in d'ongestuime baren.
 Men zegt, hij is den weg van alle vleesch gevaren;
 En mij dunkt dat het is
 De weg van alle visch.

VII.

't iHelp een klein snijertjen een lang man in 't nieuw pak,
 En knoopte hem zijn kraag (dat gruwelijk gemak)
 Tot tegen 't kaakbeen toe: daar stond de man en worgde,
 En zag ten hemel op. Het ventje dat hem borgde,
 Nam afscheid, zeggende, wel moet gij 't slijten, heer:
 Adieu, zei d'andere: maar komt, mijn lieve mantje,
 En reikt mij nog voor 't lest mijns levens nog een handje:
 Want u en zie ik toch na dezen nimmer weer.

VIII.

Ik zei aan hopman Klaas, die 't met verwond'ren hoorden.
 Gij moogt vrij bedelaars met duizenden vermoorden,
 't En is geen' misdaad, heer, die uw gewisse raakt,
 Hoeveel dat gij der breekt, gij hebt der meer gemaakt.

IX.

Trui-kaaks rust in dit graf, gelijk 't al na de dood moet,
 Haar man verzoekt met ootmoed,
 Wie over 't kerkhof gaat, treedt zachter als een' mol,
 Want, zoo Trui wakker wordt, zoo raast zij weer als dol.

X.

Jan rende in der nacht bijna een' paal omveer,
 En meende 't was een man, en wou den man te keer.
 Ik riep, wat wilt gij doen, een armen post kastijden?
 Hoe, zei hij, is 't een post, en kan hij meer niet rijden;
 Weet hij niet dat een post, wanneer hij volk ontmoet,
 Opdat een ieder wijk', den horen steken moet?

XI.

Twaalf mannen spreken recht, naar d'oude Britsche wetten:
 Men vraagde wat voor twaalf een dief wou dat hem rechten:
 Hij zei d'apostelen; dat waren fijne liên,
 Daar sprak een statig man, die zou men niet weer zien,
 Voordat de jongste dag de wereld zou doen scheiden:
 Mijn' heeren, zei de dief, ik wil zoo lang wel beiden.

UIT «SPAANSCH ONDICHT.»

I.

Een heel dorp moeide zich met bidden voor een' waard,
 Die naar den galg toe most; al was hij mooglijk waard
 Te sterven, zei 't geboert, 't dorp kost hem niet ontberen;
 Hij was er maar alleen. Maar, antwoordden de heeren,
 't Recht zal zijn' gangen gaan, daar is geen gekken meê.
 De boeren zeiden, neemt een' wever in zijn steê;
 't Recht zal zijn' gangen gaan: Wij hebben der nog twee,
 En kunnen ons met een' gemakkelijk generen.

II.

Tijs lichtvoet most een oor verliezen op 't schavot,
 En hadd' er geen te geven:
 Daar stond de beul ten spot:

Tijs, op die stroomen al van overlang bedreven,
 Hiet hem gaan vragen aan de heeren van de stad,
 Waar dat het stond geschreven,
 Dat hij haar alle week een oor te leev'ren had?

III.

Pier hadde Klaasje-buur zijn' ezel geern ontleend;
 Klaas zeid', hij was niet t'huis, hij wrocht voor de gemeent':
 De ezel sloeg geluid, en deê zijn meester liegen:
 Hoe, zei Pier, Klaasje-buur, meent gij mij te bedriegen?
 De ezel is in huis: wel zei Klaas, dit is vrij
 Wat wonders; loof je dan mijn' ezel meer als mij?

IV.

Twee Castiliaansche dons geraakten in krakeel
 En grabbelden bijkans malkand'ren naar de keel:
 Maar, zei de felste, zwijgt: gij moogt het zoo verkerven,
 Ik vat u bij den kop en slinger u zoo hoog
 Aan geen' zij van de zon, uit aller menschen oog,
 Dat gij van honger eer als van den val zult sterven.

V.

Elk sprak het leste woord,
 En daar was geen verhooren,
 De mast lag over boord,
 En 't roer was lang verloren.
 Job, die meê zinken zou,
 Ging fijntjes zitten eten,
 Want, zeid' hij, neergezeten,
 Ontbijten stond hem toe, die zoo veel drinken zou.

VI.

Andries docht door een beek te waaïen en het miste,
 Zoodat hij daar den grond en 't leven bij vergiste;
 Ziet, zeid' een looze boer en lachte: dat 's een beest!
 Had hij de bregg' 'ebruikt, hij had lang thuis 'eweest.

VII.

Jan-vaar bekeef zijn' zoon omdat hij lag en sliep
 Als 't tijd van opstaan was, en niet aan 't werk en liep,
 En zeid' hem, hoe een boer, die met den dag in 't veld was,

Een' buit gevonden had van een goe' groote geldtasch.
 Ja, vaartje, zei de zoon, hij was vroeg aan de schop;
 Maar die de tasch verloor, was nog wat vroeger op.

VIII.

Louw trouwt een rijke meid, slim, scheel, ros en mis-teekend,
 Hij neemt ze bij 't gewicht; 't fatsoen wordt niet gerekend.

UIT «HOOGDUITSCH ONDICHT.»

I.

Een boer trok naar zijns vorsten huis,
 Daar hoorde hij zeer groot gedruisch
 Van vette gasterij en huppelen en springen,
 En zocht er in te dringen:
 Men zeid' hem, weg, gij malle Pier,
 Gaat kijken wat m' in 't veld doet:
 Neen, zeid' hij, 'k waar' nu liever hier,
 Om eens te deeg te zien wat dat m'al met ons geld doet.

II.

Hans wierd zoo heftig in zijn pleiten op de rol,
 Dat hij zijn' weêrpartij een' lap gaf voor zijn' bol,
 En zeide, waar 't niet hier, zoo zoud' ik 't u verleeren,
 Maar ik ontzie de plaats, en u, mijn' Achtbaar' heeren.

III.

Wat hebt gij mij te jonk'ren, gek,
 Zei d'eene beest aan d'ander':
 De and're zei, dat 's geen gebrek,
 Al gunnen wij 't malkander:
 't Is toch de mode, dat gij 't weet,
 Dat m' alle gekken jonkers heet.

IV.

Een snapper heeft niet min als tweeërlei gebreken:
 Want die niet zwijgen kan, heeft geen verstand van spreken.

V.

Waarom wil iedereen aan 't roer,
 En op het kussen met het wapen?
 Dat 's goed te weten, zaid' een boer,
 Daar zijn' geen' gekken toe geschapen,
 En elk zoekt die getuigenis
 Dat hij geen gek geschapen is.

VI.

Een vorst wild' aan den krijg, wat dat m' er tegen ried;
 Zijn groote reden was, hij wild' iet zijn of niet.
 Heer, zaid' ik, gij zijt iet, en wilt gij 't daar naar maken,
 Gij zult haast lichtelijk van iet tot niet geraken.

VII.

Ik vraagd' een godgeleerde, hoedanig hij verstond
 Het stuk der zaligheid bij groote vorsten stond?
 Zij zullen, zaid' hij, all' het eeuwig leven erven,
 Daar is geen twijfel aan; mits z' in de wiege sterven.

VIII.

Wat is de wereld toch haar doen aan alle kanten,
 Als ouw' comediën met nieuw' comedianten?

IX.

Veracht uw' vijand nooit, verkleint nooit zijne krachten,
 Verwint gij een zwak man, dat is niet hoog te achten;
 Verwint de zwakke u, gelijk 't wel wezen kan,
 Zoo valt gij schandelijk voor een onmachtig man.

X.

Waarom en is in langen
 Geen molenaar gehangen
 Noch hier noch hier omtrent?
 De reden is bekend:
 Als all' die stelen storven,
 't Heel ambacht waar' bedorven.

XI.

Die woeker zonde noemt, heeft geen geld, zaid' een zot;
 En die 't geen zonde noemt, zaid' ik, en heeft geen' God.

XII.

Ik vraagde op het veer aan twee drie looze boeren
 Wat dat hij nemen zou, die m' over Maas zou voeren ?
 Ziet wat een vragen, zaid' een guit,
 Wat zou hij nemen als een' schuit?

XIII.

De weelde is vredes kind, de hoogmoed weeldens broer,
 En vader van den krijg, de krijg is armoeds moer,
 Van armoed ootmoed, en van ootmoed komt weer vrede,
 Van vrede weder weeld' en hoogmoed en krijg mede.
 Zoo gaat des werelds rad, hier, daar en overal,
 Zoo zal het gaande zijn totdat het stil staan zal.

XIV.

Klaas ging voorbij 't schavot naar die vervloekte baan,
 De pleitrol, daar hij meest zijn goedjen had verdaan;
 En sprak verdrietelijk een' versch gehangen aan:
 Wat hebt gij daar geluks, die, noch bij zon, noch maan,
 Noch advocaat en hebt noch raadsheer na te gaan!

XV.

Heer dokter, zaid' ik een', neemt gij nu zelf geen' pillen,
 Daar gij gaat kwijnen van de koorts en ziet der naar?
 Ik pillen? sprak hij, neen, dat goed bewaar ik maar
 Voor die het vorderen en wel betalen willen.

XVI.

Zult g' altoos leeren, Jan, en nimmermeer betrachten,
 Hetgeen uw' ouderen voor geld en moeite wachten?
 Maakt eens een end' van 't school: 't is beter eens doen, man,
 Hetgeen men weet en kan,
 Dan 't geen men kan noch weet gestadig naar te trachten.

XVII.

De hoofsche konst is nooit den prins te wederspreken,
 Nooit in een logentjen of twee te laten steken:
 Zegt hij, het water gaat den berg op even snel
 Als 't van den berg af placht te komen; 't is heel wel:
 Wilt gij gewisse gunst voor wind van woorden koopen,
 Zegt ja, het is er op, ik heb 't er op zien loopen.

XVIII.

Vroom zijn is wel goed, zegt Jan;
Maar men eet er weinig van.

XIX.

De waarheid vindt noch stal noch haard
Wilt gij de reden lezen?
De duivel is des werelds waard;
Hoe zou z' hem welkom wezen?

XX.

't En is niet wel geëischt: Geeft al wat gij kont geven.
Als rijke liên dat deên, waar zouden zij van leven?

XXI.

Ik eisch u weinig gelds, gij geeft mij meer kwaê woorden
Dan ik mijn leven hoorden:
Die heb ik niet van doen; zoo gij mij niet en telt;
Houdt beî te zamen, uw' kwaê woorden en uw geld.

XXII.

In eenen dag, zei Hans, was hij van Keulen gereden
Op schaatsen in den Haag: zijn knecht viel in zijn' reden,
En zei, in eenen dag, mijn' heeren, dat is waar;
Maar gij moet weten, 't was de langste dag van 't jaar.

XXIII.

Hoe heet God? vraagde ik een voerman op zijn wagen.
Hoe God heet, Heer, daartoe zijn gij en ik te bot,
En, zeid' hij, zoo 't u lust, gij moogt het hem gaan vragen,
Maar doet een ieder goed en geen kwaad, dat heet God.

XXIV.

Mijn jongen brak mij glas voor glas:
Ik zeid', als dat de meening was,
En dat hij geern deê wat ik noê had,
Dat ik hem langer niet van noê had;
Een glas te breken was een trek
Die ik zoowei kost als een gek.
Ja, zeid' hij, heer, dank hebt, dat gij met mij verkcerd hebt,
Kunt gij wat, zoo beken 't, dat gij 't van mij geleerd hebt.

XXV.

Tijs was een schilder, en is een dokter geworden,
 En zei zijn' vrienden, die daar somtijds over morden,
 De fouten, die ik deed' als schilder, zag elk een,
 Nu stop ik z' onder d'aard, en zoo en ziet m' er geen.

XXVI.

Lees ik Gods woord, ik hoor zijn' stem:
 Bid ik God aan, ik spreek met hem:
 Waar vind ik troostelijker wezen
 Als in dat bidden of dat lezen?

SCHEEPSPRAAT, TEN OVERLIJDEN VAN PRINS MAURITS
 VAN ORANJE.

Mouring, die de vrije schepen
 Van de zevenlandsche buurt
 Veertig jaren, onbegrepen,
 Onbekropen heeft gestuurd;
 Mouring, die ze door de baren
 Van zoo menig tegentij
 Voor de wind heeft leeren varen,
 Al en was 't maar wind op zij;

Mouring, schipper zonder weerga,
 Die zijn onverwinnlijkheid,
 Waar de zon op, waar zij neer ga,
 t' Aller ooren heeft gepreid;
 Mouring, die de zee te nauw hiel
 Voor zijn zeilen en zijn want,
 Die de vogelen te gauw viel,
 Al bezeilde hij maar 't zand.

Mouring was te kooi 'ekropen,
 En de endelooze slaap
 Had zijn wakker oog besloopen
 En hem leeuw gemaakt tot schaap:

Reeërs en matrozen riepen,
 Och! de groote schipper, och!
 Wat zou 't schaên, of wij al sliepen,
 Waakte schipper Mouring nog!

Schipper Mouring, maar je legt er,
 Maar je legt er plat 'eveld,
 Stout verwerer, trotsch bevechter,
 Bei te zeewaart en te veld.
 Kijk, de takels en de touwen,
 En de vlaggen en het schut
 Staan en pruilen in den rouw, en
 Altemalen in den dut.

Dutten? sprak mooi Heintje, dutten?
 Stille, maats, een toontje min:
 Dutten? wacht, dat most ik schutten,
 Bin ik anders die ik bin:
 'k Heb te lang om Noord en Zuiën
 Bij den baas te roer 'estaan,
 'k Heb te veul gesnor van buien
 Over deuze muts zien gaan.

'k Zel 't hun lichtelijk zoo klaren,
 Dat ik vlaggen, schut en touw,
 En de maats, die met me varen,
 Vrijen zel van dut en rouw.
 Reeërs, (jouwerliefde mien ik,
 Die van ver op 't kussen vicht)
 Wil j'er an? kedaar, jou dien ik,
 Jou allienig bij dit licht.

Weeran, riepen de matrozen,
 't Is een man of 't Mouring waar,
 En de reeërs, die hem kozen,
 Weeran, 't is de jonge vaar.
 Heintje peurde strak an 't stuur, en
 Haalde 't anker uit den grond,
 't Scheepje ging door 't zeesop schuren,
 Of er Mouring nog aan stond.

UIT « CLUYSWERCK. »

Dus loopt d'histoire van mijn eenig tijdverdrijven:
 Verstaat, mijn eenzame; want, als ik 't al moet schrijven,
 Naar mij 't hoofd omloopt, ben ik geen man van een,
 En geen groot enkel zelfs en stelde mij te vreên.
 Mijn eerste bezigheid is bidwerk, vroeg en spade,
 Altoos met lof en dank, en altoos om genade.
 De dagen, die ik zoo toesluit en open doe,
 Vertrouw ik, dat mij Gods altoos verdiende roe
 Te lichter vallen zal, of dat ik hare slagen
 Ootmoediger, en zoo standvastiger zal dragen.
 En hoe draagzaam 'n last zie ik mij te gemoet,
 Zoo maar de Heer met mij naar zijn gewoonte doet!

Den nacht besnijd' ik mij zoo ver natuur kan lijden:
 Mijn stilste, dunkt mij, zijn mijn kostelijkste tijden;
 En zoo veel als daarvan tot slapens oorber schort,
 Zooveel blijkt, dat ik mij mijn eigen leven kort.
 't Is waar, ik droom, en veel; dat 's doof en blindling lêven,
 En, kost ik mij die gril van droom op droom ontgeven,
 Ik sprak van voller rust in 't opstaan dan ik doe:
 Maar droome-dwalerij maakt mij het hoofd meer moe
 Dan all' de bezigheid, die ik bij daag bezwete;
 En beï zijn ijdelheid, zoo deze, die ik wete,
 Als die ik best vermeen te weten, in den droom;
 Totdat de reden in 't ontslapen weder koom'.
 Zoo volgen moeit op moeit, en niet op niet in 't ronde,
 En altoos ijdelheid op ijdelheid, of zonde.

Een weldaad heb ik doch daar tegen in mijn' macht:
 Mijn oogen keuren niet of 't middag is of nacht;
 Zij sluiten vredelijk, als 't mij begint te lusten
 Of dient te lusten, om voordachtelijk te rusten
 Van waken nu en dan, van lezen meestendeel;
 Zij doen gehoorzaamlijk, zoo kort als ik 't beveel,
 Zoo lang als ik 't behoef, haar werk van mij t'erfrisschen:
 Ik kan op 't ingespan van koets en paarden gissen,
 Dat beide te gelijk verschijnen uit mijn' stal,
 Pas als ik uit de rust reisvaardig wezen zal.

'Zoo slaap ik, en zoo niet, naar 't pas geeft. Meest den morgen
 Besteed' ik aan den plicht van hoofsch en raad en zorgen:
 Voor 't eerste aan 't gehoor van rijk en arm, wie 't zij,
 Die 's prinsen recht of gunst bejagen will' door mij:
 Dan in de t'zamenkomst van meer en wijzer lieden,
 Die, neffens mij, zijn haaf bestieren, en gebieden,
 En straffen uit zijn' naam, en cijferen hem toe
 Wat recht en reedlijkheid bevelen dat men 't doe.

Twee uren draait dat rad voor noen, en na, twee and're;
 Ten zij de bijkomst van hem zelve iet verand're;
 Want, als 't hem dienstig dunkt, dat hij er bij verschijn'
 En wil zijn eigen raad en rekenmeester zijn,
 Zoo doet hij 't meesterlijk, en met zoo scherpe zinnen,
 Dat niemand denken derv' om tweemaal te beginnen
 Daar hij 't gelaten heeft. Zoo kerft hij spoedig af
 Met snelle vonnissen van toegift of van straf,
 Een lang gegaarde lijst van ongedane zaken,
 Daar zonder zijn gezag niet door en was te raken,
 Maar daar de macht met wil en reden gaat verzeld,
 Werd veel oneffens slecht naar 't waterpas geveld.

t'Huis ben ik wederom: daar vind ik spraak noch spreker,
 Die spraak te voeren heeft: dat 's klein genucht, voorzeker;
 Maar 't is ook klein gerucht; en stilt' houd' ik in acht,
 Die mijn gedachten zoo verstoord zie of verkracht;
 En daar ik niets van waard' en wacht te kunnen hooren,
 Is zwijgen mij een lust en balsem voor mijn' ooren,
 Ja 't zedig zwijgen van mijn beider-soorts gezin
 Is van de gaven een', die 'k meest in haar bemin.
 Kort en besnoeid bericht gedoog ik op mijn vragen;
 Antwoord: maar antiwoord en wil ik geen verdragen.

Daar is een enkele veer in 't uurwerk, die alleen
 De raderwerken drijft: één wicht, en anders geen,
 Dat van omhoog afhangt, en roert die groote wielen,
 Die 't slibben van den tijd kort volgen op zijn' hielen.
 Eén hoofd heeft Scheppers hand op ieder lijf gesteld
 En in dat enkele bestaat macht en geweld
 Van al wat onder haar moet werken en moet leven;
 Dat werk moet stevig gaan; 't en lijdt geen wederstreven;
 En 't minste, dat der aan die gangen wordt geroerd,
 Zoo worden lijf en leên, huis, stad en keik ontroerd.
 Tot mijnent weet ik die wanorder te vermijden,
 Door niet gemeenzaams van mijn dienstige te lijden,
 Geen' weerspraak, geen bedil: maar zoo zacht en gedwee
 Houd ik dien teugel op, alsof ik 't niet en deê;
 Ook, ziende mij ontzien, ontzie ik mij te minder,
 Het nieuwe van de straat of straten hier en ginder
 Te hooren opperen, door een bediendes mond,
 Dien 't zonder mijn gedoog niet voegelijk en stond:
 Want (zeg ik tegen mij) wat heeft ze toch bedreven,
 Die minder menschelijkheid, daar om zij slavig leven
 En mij bedienen moet? en waarom ik niet haar?
 Heeft haar' voorouderen van over menig jaar
 Gemeen' of eigen ramp zoo heftig overloopen,
 Dat het kinds kinderen als met den hals bekoopen
 En slaven onder mijn bevelen moeten zijn,
 Dier bloed ontwijfelijk zoo goed is als het mijn;
 Kan ik daarmede min als medelijden hebben,
 En denkende rondom aan 's werelds vloed en ebbën,
 Beduchten, dat de kans kan keeren alle dag
 En zij haast dat ik ben, ik dat zij worden mag?

Gij vraagt, waar blijft de tijd, na alles is geschied,
 Wat gij tot nog toe hoort, die zoo ruim overschiet.
 Hoe dan voort, kluizenaar? Ik wil zoo geerne heeten,
 Al is 't een ruimer kluis, daar in ik ben gezeten
 Als die men, gis ik, in de wildernissen vin':
 Dat ruim en doet geen zeer; dat van den tijd nog min:
 Zeer deden zij mij beî, waar ik met mij verlegen,
 En kond' ik ledig zijn: maar wilt gij overwegen,
 Wat ik ter handen trek, en nog meer trekken zou,
 (Want meest is 't met geweld, dat ik mij wederhou)

Gij keerde 't blaadjen om, en hielpt mij licht beklagen
 Den snellen ommeloop van avonden en dagen.
 Wel meld ik avonden: nam ik die niet te baat,
 Zoodat het meerendeels naar middernacht toe gaat,
 Ik vond' mij eng ge-uurd; hoe is dat? zult gij meenen:
 't Zijn doode menschen, dien ik 't wijten mag; niet eenen,
 Maar tienen, vijftigen, ja vele honderden,
 En dat een botten boer wel meest verwonderden,
 't Zijn menschen zonder ziel en lijf, die met mij spreken,
 Als mij het hooren lust; 't zijn wijzen, die mij preeken,
 't Zijn zotten, die mij vreugd aandoen en vroolijkheid,
 't Zijn oude hoofden, die mij 't allernaast bescheid
 Van d' oudste eeuwen af ordentelijk vertoonen,
 't Zijn konstenaars, die 'k niet en hoeve te verschoonen:
 Ik vrage met gebied, zij doen mij rekenschap
 Van 't innerlijke merg van all' haar wetenschap.
 Die luiden houd ik staan gesloten in een kerkhof,
 Dat kerkhof is de zaal, daar ik het meeste werk of
 Van all' mijn' zalen maak, die op haar' schoonsten dag
 Niet schoons en dragen als gewezen wollen rag.

Omtrent die dooden dan (gij weet, ik meen mijn boeken)
 Ben ik gedurig of te vinden, of te zoeken.
 En voel der mij nu eerst zoo ijverig aan vast,
 Als had ik er mijn lang, lang leven naar gevestigd;
 Nu is 't waar, tijds genoeg heb ik er bij versleten,
 Waar ik niet bot geweest, ik hoorde wat te weten,
 Maar vinde dat ik pas één ding te dege weet,
 Dat 's dat ik mij te deeg een ouden weet-niet heet.
 Vraagt niet, hoe ik het weet: 'k hoef maar mij zelf te vragen:
 Goed' eters hongeren; maar niet met volle magen.
 Voeld' ik mij wel vervuld, ik hongerde niet meer:
 Maar als ik mij door al het wetelijke keer,
 En tast, wat ik er van tot mijnent vind in lading,
 Och armen! 't is een niets, en alles wordt mijn gading.
 En even als m' eertijds te Rome heeft gezegd:
 De wereld is mij recht een twijfelijk gerecht;
 'k Waar geerne alom aan, en weet niet waar beginnen.
 Denkt of ik hals-werk heb en oefening van zinnen,
 En of mij snippering van uren overschiet,
 En of mij volk gebreekt, dat mij als in 't verdriet

Van ijdel' eenigheid kom troosten, met der wijven
Onverantwoordelijk bejag van *tijdverdrijven*.

Valt mij dan 't lezen bang, ik weet mij te verpoozen
Met nieuw vermaak van geur als leliën en rozen;
Dank hebben zij, door wien ik, pas vijfjarig kind
In d'eerste pappot wierd met zoet geluid gemind.
Zoet' ouders, die verstond hoe goed voor alle dingen
Den Heere lofzang is aandachtelijk te zingen,
En geen onorden zelf te brengen in zijn' kerk,
Alom d'onkundigen haar onbeschaamde werk.
Ik heb er boven u geen' meester toe versleten,
't Geen ik er eerst af wist, heb ik door u geweten,
En u vermaakte 't welgelukke kinds-gezang
Met meerder moeite niet als van zes weken lang.
Tot d'Engelsche viool nog andere zes weken;
Doe kwam de luit: daar viel wat langer meê te spreken
Voor korte vingers op sterk en strakker snaar.
Van zeven duurde dat tot aan mijn negend' jaar;
Uit was de leererij, en ik zwom zonder biezen
Op eigen houtje, schip en goed, winst en verliezen.
Waartoe 't gekomen is, en hoe die bal van snee'
In 't rollen is gegroeid, brengt d'ondervinding meê.
Een boog, een vingerwerk en kost mij niet verzaden,
Mijn heete toonlust most in wijder weelde baden,
Klavier op ijzer en op koperdraad, op tin
Tot pijpen uitgesmeed, dat wonderlijk verzin;
Theorbes lang gedarmt, en uit der Mooren landen
Guitarre, bastard luit, vermande ik met handen
Die 'k alles machtig vond, nadat het jong gewricht
Luit-machtig was gemaakt, daar 't altemaal voor zwicht.
Nog bleef ik niet voldaan: 't verveelde mij kopije
Van mijnsgelijk te zijn: en, als ik 't recht belije,
Ik hiel mijn' hand te goed, ja voelde mij te sterk
Om niet als aap te zijn van ander luiden werk.
Zoo volgde drift op drift, zoo baarden vonden vonden,
Zoo plukt' ik vruchten uit mijn vijfderhande gronden,
En heb er zachtjens zoo mijn schure meê gevuld,
Dat, klaagd' ik van gebrek, het waar mijn eigen schuld.
Wat is er? 'k sta der meer beschaamd in als verwonderd,
De hoop is weinig min als bij driemaal driehonderd.

Telt daar de bezigheid van mijnen hof-dienst toe,
 Die 'k bij de zestig jaar betracht heb en nog doe;
 Telt Nederlandsch gedicht omtrent de dertig boeken,
 (Behalve dat er ligt en schimmelt in veel hoeken)
 Telt een Latijnsch dozijn van overlang in 't licht,
 En denkt of ik gehoor en handen en gezicht
 Gespaard heb, om iets meer van waarde uit te rechten,
 Dan ik betrachten zie, bij veel' onnutter knechten,
 Die 'k tusschen spel en wijn, all' eer en deugd te spijt,
 Zie slijten, en het best van al, haar besten tijd.
 Rest mij wat leven meer, wat zal ik nog beleven?
 'k Zie jonge rappe lui haar zelve overgeven
 Tot vrouwen ijdelheid, en in een lui Voorhout,
 Haar' lenden slepen doen, als waren ze stokoud.
 Men nam ze van de ploeg weleer, de grootste mannen,
 Als Romen all' zijn kracht te veld' had in te spannen;
 Zulk landvolk dient er tot des vaderlands gebied;
 Vergulde ploegen, noch Voorhoutsche ploegers niet.

JOHANNES BROSTERHUISEN.

1596—1650.

LIEDEKEN.

In 't dikste van de linden, op een hupsch slotelijn,
 Zoo ver aan geen' groen' heide, placht Rosemond te zijn.
 Langs d' oever van een beekjen was 't dat zij nam haar gang,
 En zong van reine minne zoo menig zoeten zang.
 Het beekjen, dat zijn armen rondom het slootjen schiet,
 Verzuimde meer te stroomen en luisterde naar 't lied.
 De nachtegaal, die 't boschjen met zijn geslacht bewoont,
 Heeft nergens meer met zingen, als daar, zijn kunst betoond.
 De winden zwegen stille op 't Hemelsche geluid;
 Met repte tak, noch loover, noch bloem, noch eenig kruid.

Waar zijn nu dikke linden, of beek, of slotelijn,
Of vogel, of groen' heide, daar Rosemond mocht zijn?

'k Hoor niet dan felle winden, nu vrij al min beleefd,
Die roeren lucht en water, dat schip en schipper beeft.

Die wentelen mijn scheepjen en kaatsen 't als een bal,
En weinig weet de liefste, waar ik vervaren zal.

JACOB VAN DEN BURCH.

1598--1660.

OP DE BEVALLIGHEDEN VAN JUFF. CLEONIRA VITELLI.

Het tintelende git in Cleonira's oogen
Tart aller starren glans; haar vriendelijk vermogen
 Maakt slaven zonder tal, door minnelijk geweld,
 Daar d' allerfelste borst zich willig onder stelt.
Ontsluit z' haar lieve mond, zoo ziet men paarlen wassen,
In schulpen van koraal en malsch-robijnen kassen,
 Daar nooit een onrijp woord of laffe praat uit viel,
 Maar schrander onderhoud van een rechtschapen ziel.
Daalt haar geleerde hand en afgerichte vingers
Op 't zangerig klavier, zoo zwijgen al de zingers
 Op 's hemels hooge koor voor 't wonderlijk geluid,
 Daar zij der goden rei meê troont ten Hemel uit.
Als ik de kracht gevoel van deez' bevalligheden,
Zoo acht ik mijn geluk 't volmaaktste hier beneden;
 Maar, laas! ik voel mijn ziel van weelden overlaân,
 En door te veel geluks bijna te gronde gaan;
Natuur! onthaal mij een van mijn verliefde zinnen,
En maak mij blind of doof, eer roekelooze minne
 Mijn ouderdom beklimm' en dat ik schipbreuk lij,
 Op zulk een zee van vreugd en klip van lekkernij.

JOHAN VAN HEEMSKERCK

1597—1656.

AAN J. VANDERBURG.

Gij ziet, hoe overal de straat
 Is wit door 't sneeuwig vlokken,
 En hoe men niet te les en gaat
 En niet en hoeft te blokken:
 Want Rapenburgh dat is en blijft
 Door deze harde vorst verstijfd.

Verjaag de koude van den haard
 Met lustig op te stoken,
 Voor vrienden dient geen brood gespaard;
 Dies haal hier in de koken
 Een kannetje van 't Rijnsche nat
 Uit 't beste Bacherachsche vat.

Beveel den goeden God de rest,
 Die 't alles wel zal voegen,
 En die alleen weet allerbest

Wat ieder kan vernoegen;
 Hij is het, die ons vaderland
 Weer brengen kan in goeden stand.

Wat u hierna gebeuren mag,
 Zoek 't niet te nauw te weten,
 Maar reken voordeel elken dag,
 Die u wordt toegemeten:
 Hij doolt, die 't geen 't geluk hem biedt
 Door verder zorgen niet geniet.

Terwijl uw jeugd nog niet veroudt,
 En u de grijze haren
 Niet maken gemelijk en koud,
 Gebruik uw jonge jaren,
 En stel uw ongebonden zin
 Tot 't zoete vrijen en de min.

Mijn ander ik! het is nu tijd,
 Dat wij eens gaan naar buiten,
 Om zien wie daar op schaatsen rijdt;
 En als de poorten sluiten,

Zoo zullen wij eens heen en weêr
Langs 't lieve Steen-schuur doen een keer:

Misschien wie dat ons daar verwacht,
En wie wij daar betrappen,
Waarbij wij, tot de klok slaat acht,
Wat mogen minneklappen:
En waar wij met een zoet gezoen,
Ons grage hartjes mogen voên.

Doch om met eeren onzen voet
Weer bij haar in te krijgen,
Men stout en aardig wezen moet,
Om, met een stillezwijgen,
Of van haar hoofd òf van haar hand,
Te rooven eenig minnepand.

Wanneer men komt om ring of naald
Haar wederom te geven,
Wie kan dan kwalijk zijn onthaald
En voor zijn dienst bekeven?
Wat valt er op, als 't is geschied?
En kijven zij, zij meenen 't niet.

Dewijl het ons nu beuren mag,
Zoo laat ons al wat mallen,
Want licht kan komen zulk'n dag,
Dat 't niet zou willen vallen;
En mag men 't mallen niet ontgaan,
't Is beter jong als oud gedaan.

UIT DE «BATAAFSCHE ARCADIA.»

Nog nauwlijks had de rozenvervige morgenstond, in 't midden van den zomer, te voorschijn gebracht het eerste kriecken van den nieuw geboren dag, als de hopelooze Reynhert (die beangst met bedriegelijke droomen en bedoven in onvruchtbare gepeinzen, zijn meeste onrust vond in 't midden van de algemeene rust) steeg van de logge veêren, en komende met een verhaaste tred onder de groene linden van het overschaduwde Voorhout, wierp een erbermelijk oog naar de gesloten vensters van de nooit genoeg geprezone Rosemond. Het oog wierd straks gevolgd van een zucht, en die zucht van deze woorden: «Helaas! minnelijke, doch minnelooze schoonheid, indien 't waar is, dat meest alles aardt naar

de plaatse daar het is geteeld, hoe komt het dan, dat de zoetigheid van dit overzoete Voorhout uw onverbiddelijk gemoed te mijwaarts nooit heeft kunnen verzoeten? Hoe kan 't wezen, dat die vriendelijke oogjes (machtig om door de stralen van een gunstig lonkje de vervrozenste ziel te doen branden) zouden zijn de kwalijk voegende bakens van een stuursch en onbeweeglijk hert? Uw schoonheid, zoo onmiddelijk in liefde te verwekken; uw verstand, zoo vernuftig in die te beleiden; en uw welgemaakt lichaam, zoo bekwaam om die te beloonen; behooren u die niet zonder spreken als in 't oor te luisteren, dat gelijk gij in de natuur gehouden zijt, van dat zij u heeft laten worden 't kind van een moeder, gij haar alzoö weder schuldig zijt te worden moeder van een kind? Uw lieve lipjes, uw zachte handjes, uw zoete oogjes, en wat er nog meer minnelijks aan u gevonden wordt, zijn aangenaamheidjes, waarvan het aangenaam voor u zonder genot is, zoo gij die een ander niet laat genieten. En mag iemand verhopē, 't geen niemand zoude kunnen verdienen? Ach! Rosemond, onvergelykelijke Rosemond, wie is daar nader toe, dan die zijn hoogste heerschappij stelt in uw slaaf te mogen wezen? wiens ziele is daar ze lieft, en niet daar ze leeft? En die hem zelve alleen daarom wel-wil, opdat hij u zoude mogen wel-willen? Is 't mogelijk, schoone, dat men met dienst ondank bij u behaalt? dat wel-willen onwille in u voortbrengt? en dat mijne liefde is moeder van uwen haat? Is 't mogelijk, dat al mijn lijden u niet kan bewegen tot het minste medelijden? is 't mogelijk? is 't mogelijk?» En hiermede was 't den armen Reynhert onmogelijk een enkel woord meer uit te brengen, zoo bedwelmd maakte hem het overdenken van hare uitnemendheid en van zijne onwaardigheid, die hij, weggaande, scheen in de menigte van duizend lauwe traantjes te willen afwasschen. En komende door de recht gestrekte iepen-plantinge tot in 't dikste van 't dik getakte bosch, zoo docht hem, dat de gevoelenlooze boomen meer gevoelen van zijn ellende hadden, dan de wreede, die er oorzaak van was. Want elk blaadje bijna, met een traantje van versch gevallen dauw besprenkeld zijnde, scheen zijn geweē te willen beweēnen. En het meêdoogende windetje, dat al ruischende door de groente heen zweefde, scheen zijn zuchten met zoo vele tegenzuchtjes te vergezelschappen. Waarover een dankbaar oog gebogen hebbende op de vermakelijkheid van die lustige plaats, zoo kwam hij allengskens zakken uit de hooge eiken naar den hoek, daar vrouw Jacoba van Beieren, onder de schaduwe van 't aangename boekenloof, weleer haar vorstelike maaltijd placht te houden, alwaar op een der witte schorsen van die effene boomen (die nu nog naar haren naam Vrouw Jacoba's priēel genaamd worden), hij deze versjes sneed:

Behoud, o dunne gladde schil,
Dit teeken van mijn goede wil,

En laat mijn Rosemondje lezen,
 Wanneer zij hier zal komen in,
 Hoe dat haar Reynherts ziel en zin
 Betooverd is door haar zoet wezen.

Dit was zoo haast niet gedaan, of zijn hand begon te beven en zijn voet te aarzelen, gelijk alsof hij gevreesd hadde, dat de bloempjes hem bestraffen en de blaadjes hem zouden bekijven, over de vermetelheid van zijn roekeloos oog, dat gemeend hadde Rosemond te kunnen zien zonder op haar te verlieven, en op haar verliefd te kunnen zijn, zonder ellendig te worden. Dies schuwende de plaats, die bewust was van zijn vermeende misdaad, zoo kruiste hij de tegenovergelegen hoogte; en zijnde gaan zitten op een groen bewassen heuveltje, haalde voor den dag een handige Petrarca, die nooit sinds het begin van zijn ongelukkige liefde uit zijn zak verhuisd was geweest. Zoo groot 'n kracht had de gelijkheid van die stoffe op de gelijkheid van zijn lijden; hij vindende zijne zinnelijkheidjes zulks uitgedrukt in die diepzinnige gedichten, dat hij hem schier liet voorstaan, dat deze geestige rijmer, in zijn veelvuldige minneverzen, de pen als voor hem gevoerd, en Reynherts liefde met Petrarca's zoete invallen uitgebeeld hadde (een gemeen gebrek van een overheftige genegenheid, die haar zelve veeltijds gewend is toe te passen 't geen haar minst toekomt); en overweldigd door de nadruk van doordringende gedachten: «Wel Reynhert! (riep hij uit) zoude het u verdrieten, de schoone Rosemond, twintig jaren in haar leven en tien jaren na haar dood te beminnen, gelijk Petrarca zijn lieve Laura dede, als gij verzekerd waart, dat uw min geene onmin en uw lijden geen wanlust in haar zoude veroorzaken? Neen, neen (vervolgde hij al zuchtende), de tijd is eindelijk, en mijn liefde is oneindelijk; dat is op voorwaarde, en ik min haar zonder voorwaarde: waarover, zij maak' het met mij zoo ze wil, zij kan 't niet zoo maken, dat ik haar niet altijd en eeuwiglijk, ook onbemind, zoude blijven beminnen.»

Hij wilde voortgaan met dit gesprek, maar het gerammel van een aankomenden wagen, die dicht bij hem zijnde stil hield, dede hem zijn hoofd opbeuren, en zoo zag hij daar op twee herderinnen en drie herders; de herders wierd hij straks kennende, dat het waren de deftige Diederik, de beleefde Woudheer en de geestige Waarmond. Maar omdat de schoonheden van de herderinnen in een wangunstig masker opgesloten bleven, stond hij de voorste met zoo een opgetogenheid te bezien, alsof zijn gezicht door het hare tot in haar hart hadde willen indringen. Doch zijn oogen niet machtig zijnde zonder schemeren lang te stereoogen op dat ziel-bewegend licht, ontmoetten, neerdalende, tusschen 't masker en 't kindoekje, een klein open, 't welk zoo een poezelachtige blozendheid vertoonde, dat men

daarop zoude gezworen hebben, dat er een over-aangename schoonheid onder dat deksel verborgen moest wezen. Wat lager zag hij een gekrinkelden hals, wiens zuivre wittigheid een siersel verstrekte aan de peerlen, die er tot sieraad omgehangen waren. Van den hals gleê zijn gezicht, langs de marmergladde borst, tot op den schoonen boezem, die met een nijldige neusdoek overdekt zijnde, verschool twee wondertjes, waar 't aangenaamste van alle aangenaamheid niet bij halen mocht. En doch niet zoo geheel, of dat somtijds door een zwellende beweginge een weinig gapende, het keurig oog van Reynhert niet al vrij diep ingelaten wierd, om door de vlugge nadruk van een krachtige inbeeldinge d' overige verborgenheidjes van zoo volmaakt 'n lichaam aan zijne grage zinnelijkheid af te schilderen. Ondertusschen, de schoone haar handschoen nu en dan eens uittrekkende, om, als 't ware, de haartjes, die haar over d' oogen vielen, wat op te strijken, zoo kwam daar te voorschijn een zoo witte en welgemaakte hand, en doordien de mouw wijd en ruim was, somtijds een stuk van zoo poezeligen schoonen arm, dat Reynhert, onverduidelijk wordende, begon te roepen: «Ach, Rosemond! of dit zijt gij, of daar moest een andere Rosemond nevens u in de wereld wezen; en dat houd' ik ongelooflijker, dan het ongelooflijk is, dat de hemel twee zonnen zoude kunnen bezitten. Doet af, doet af, dat schoonheid stelend masker; of vreest gij, dat de bloemen van dit bosch en de bladen van deze boomen alzoo ongelukkig op u zullen verlieven als de ongelukkige Reynhert doet? Neen, 't is Reynhert, alleen Reynhert, die moet lieven en lijden; en die gaarn lijdt, naardien hij om de schoone Rosemond lijdt.»

Alle de herders begonnen wel hartelijk te lachen, ziende met wat een ernst hij dit zeide; en de twee herderinnen haar masker afdoende, zoo zag Reynhert dat het was de bevalliglijk wijze Radegond, dewelke haar waardije stellende tot een grondvest van hare vriendelijkheid, en hare vriendelijkheid uitmetende met de mate van welvoegendheid, te gelijk geloofd en geliefd wierd, bij alle jonkheid van den ganschen Haag: «Ach, meêwaardige Radegond! (vervolgde hij) die door de kracht van uwe zoete woorden alle herten kont verkrachten, en nooit iemand iet hebt gebeden, dien gij niet alzoo haast en hadt verbeden, heeft ooit mijne gediensstigheid u aangenaam geweest, of kondt gij nog iet verhoppen van dengeen, die zonder hope is; zoo laat de zon van uwe beleefdheid, die elk een zoo gunstiglijk beschijnt, alleen niet overwolkt blijven voor hem, die gij wel weet dat u zoo wel wil, en die eer zich zelven zal vergeten, dan hij zoude vergeten de weldaad, daar gij hem nu eeuwiglijk meê aan u kont verbinden.» Daarmede zweeg hij; maar zijn oogen, die klaarder spraken dan zijn tong, vertolkten genoeg, dat zijn wensch was op dien wagen, en zijn hert bij Rosemond, die alsdoen haar aanzicht, en daarin het volkomenste van alle volmaaktheid

ontblootende, Reynhert meteen ontblootte van alle macht om zijns zelfs meester te blijven.

Maar Radegond, die gewend was haar verstand moeder van wellevendheid te maken, en wellevendheid de schoolvrouwe van beleefdheid, half lachende, gaf Diederik (die nevens Rosemond gezeten was, en door een langdurige kennisse en bevalligen ommegang, onder alle die haar beminden, hem voor die tijd wel de best bezinde gemaakt hadde) een wenk; waaruit hij, die met een aardige gevoeglijkheid al de wereld wist te believeen, haar zin vattende, en mogelijk niet ongaarn hebbende, dat de zoetigheid van zijn geluk door het bijzijn van den ongelukkigen te smakelijker mocht worden, straks daarop zeide: «Schoone Rosemond! 't was aan den armen Reynhert al te groot 'n ongelijk gedaan, indien, zijn geluk hem zoo onverwacht ons hier doende ontmoeten, wij hem zoo onmeêdoogenlijk van ons lieten scheiden: daar wij doch verzekerd zijn, dat wij zijn hert evenwel met ons zouden moeten nemen.» Rosemond, noch neen noch ja hiertoe zeggende, betoonde nochtans met haar gelaat, dat haar niet onaangenaam en was 't geen alle d' andere scheen aangenaam te wezen. En dit gaf Reynhert (die hem zelven gaarn wijs maakte, dat, die zweeg, verwilligde) de stoutigheid, dat naar geen plaatsmaken konnende vertoeven, hij achter tegen 't wiel opvloog, en' zonder andere uitspraak te verwachten, hem bij Waarmond invoegde. En meteen lichte de voerman zijn zweep en sloeg voort.

JACOB WESTERBAEN,

1599–1670.

Gezang.

STEMME: *Schoonste nimphe enz.*

Meisje, die met zoet geweld	Pijltjes draagt gij in uw hand
Nedervelt	En den brand
Alles onder uwe voeten,	Om ons herten aan te steken;
Leert doch eensjes niet zoo zuur	Maar die u de pijltjes deê,
Noch zoo stuur,	Gaf u meê
Die uw minnaars zijn, ontmoeten.	Middel om de smert te breken.

Hoe gebruikt gij dan alleen
 Steeds, hetgeen
 Onze zielen doet verstikken?
 Die gij kwetst met uw geweer,
 Wilt die weer
 Met uw lieve gunst verkwikken.

Neemt uw lustjes daar niet aan,
 Dat wij gaan
 Als van uw venijn vergeven;
 Laat, terwijl het staat en groeit
 En en bloeit,
 't Bloempje plukken van uw leven.

Denkt niet, dat de lieve geur
 En de kleur
 Van uw blozend-roode wangen
 U altijd zal blijven bij,
 Zoo lang gij
 Uwe bloempjes nog laat hangen.

Leert eens aan den eglentier,
 Hoe wij hier
 Dikmaals naar zijn reuk verlangen:
 Valt niet al zijn bloemsieraad,
 Als hij laat
 Blijft aan zijnen distel hangen?

Meisjes zijn een hof gelijk,
 Die zeer rijk
 Is beplant met lieve bloemen:

Zoo lang als de schoone blaân
 Daar in staan,
 Zal men die genuglijk noemen;

Maar zoo haast de lente zoet
 Henen spoedt
 En de roosjes vast verleppe,
 Zal men van der bloemen lof
 En den hof
 Nauwlijks iemand hooren reppen.

Zoolang 't minneviertje kruipt,
 Straalt en sluipt
 Uit de oogjes van de vrouwen,
 Wil de zoete lieve min
 Tot haar in
 En zijn woning bij haar houwen.

Maar wanneer de bitse nijd
 Van den tijd
 Hare schoonheid heeft genomen,
 Gaat de liefde in 't gemeen
 Schuiven heen
 En vergeet weerom te komen.

Meisjes, die met zoet geweld
 Nedervelt
 Alles onder uwe voeten,
 Leert dan meisjes niet zoo zuur
 Noch zoo stuur,
 Die uw minnaars zijn, ontmoeten.

MINNEDICHT.

STEMME: *Quand la bergère va aux champs.*

Daar door het frissche morgenrood
 De zon beschijnt den aarden klood
 En schiet zijn gouden stralen,
 Daar leit een boschje, dicht beplant, gedoken in de dalen.

In 't midden staat een huisje net
 Gedekt met roos en violet,
 Die amber van haar schieten,
 Rondom het huis met zoet geruisch veel zilv're beekjes vlieten.

Op eenen hyacinten troon
 Zit Venus met een mirtenkroon
 Om haar goudgele tuiten;
 Waar zij haar oogjes vallen laat, veel zoete bloempjes spruiten.

Als zij dan met een wenkend oog
 Zeit, wien zij met den minneboog
 Eens hebben wil geschoten,
 Haast zich haar zoontjen om te doen, hetgeen zij heeft besloten.

't Handige boefje met een vlucht
 Drijft door de sporelooze lucht
 Met zijn gevlerkte armen
 En schiet zijn pijltjes door het lijf tot midden in de darmen.

OP HET ONTKOMEN VAN HEER HUGO DE GROOT.

Vrouw Reigersberg zei tot den kastelein,
 Den slotvoogd van het sterke Loevestein,
 Wat hebt gij doch dus over mij te klagen,
 Dat ik mijn man heb uit het fort doen dragen?
 Dank mij veeleer als dat gij mij beticht:
 Gij hadt de HUG, en die heb ik gelicht.

OP DE GESTOLEN KAT VAN PHYLLIS.

Is het niet een groote spijt?
 Phyllis is haar puisje kwijt,
 't Katje meen ik, dat voor dezen
 Placht haar tijdverdrijf te wezen
 Nevens Lobben, haren hond,
 Die zoo breed is in zijn bont.

Deze vriendelijke dieren
 Placht ze t' eeren en te vieren,
 Deze hadt zij in haar schoot,
 Deze deelden van haar brood
 En ontnamen haar de beten,
 Die ze zelve dacht te eten,

En in plaatse van de roê
Kregen zij een kusje toe.

Nu is Phyllis' puis gestolen,
En de dief die blijft verholen,
En zij is in groot verdriet,
Wat haar puis mag zijn geschied:
Of ze leeft, dan of ze dood is,
Of ze weer in iemands schoot is,
Of ze nog loopt over huis,
Of ze speelt met rat of muis,
Of ze zachtjes wordt getroeteld

Of gestooten of gehoeteld
Of ze niet en is gestroopt,
Of men niet haar vel verkoopt,
Of het niet en is te touwen
Om, als het begint te kouwen,
In een mof van hare puis,
't Zij of in of buitenshuis,
Zijne handen te verwarmen.
Phyllis roept: och heer, och armen!
Is 't ook niet een groote spijt?
Phyllis is haar puisje kwijt.

PUNTDICHTEN.

OP HET VERGEVEN VAN AMBTEN.

d' Onwaardige hebben 't weg, zoo haast er wat is open:
De ezel krijgt met gaan meer als een paard met loopen.

Van een dief.

Een die ter galge ging, sprak tegen 't volk en riep
(Dewijl elk om het zeerst naar het gerecht toe liep)
Ei, burgers, 't heeft geen haast, gij hoeft u niet te spoên;
Want zonder mij en zal men 't ginder doch niet doen.

Van een ander.

Een dief, die naar de galg gebracht wierd buiten steê,
Zei tot den officier: heer, gun mij éene beê;
Twee plaatsen zijn hier, die ik garen zou vermijden:
Breng mij een straatjen om en leid mij deez' bezijden:
In d' eene heeft een man op mijn persoon arrest,
En in de andere sterft het dapper van de pest.

Van een biechtvaêr en een dief.

Een biechtvaêr met een dief gekomen op 't schavot,
Zei: vriend, eerdat gij sterft, beveelt u doch aan God.
Hoe, zei de patient, waartoe is dat van noô,
Dewijl ik derwaarts ga en zelve ben de boô?

Maar, heer, wilt gij voor mij u naar den hemel spoën
Beveelt mij vrij aan God, gij zult mij vriendschap doen.

Van een deugniet.

Een deugniet, klimmende terugwaarts naar zijn graf
Om voorwaarts met de koord weerom te komen af,
Zei tot de beul: mijn vriend, ei! futselt daar niet veel:
Ik val wat kittelig daar boven aan mijn keel;
Want zoo ik lachen most door 't vingren aan mijn strot,
Zei 't volk wellicht, dat ik met de justitie spot.

Het allergerustste huwelijk.

't Gerustste huwelijk, dat men ter wereld vindt,
Is, daar de man is doof en daar de vrouw is blind.

Op ontijdige hevigheid.

Gij, die een ander meent te dwalen of te missen
In zaken van geloof, in Gods geheimenissen,
 Waarom zoo bitter hem bekeven en begrauwd?
Hebt gij der zielen zorg en zijn zij u bevolen,
Zoekt haar met zoetigheid te leiden, die der dolen,
 Veel liever, als dat gij haar liefdeloos besnauwt.
Ziet, hoe die 't lijf bezorgt, niet kijft op zijne kranken,
Maar zoekt haar beterschap door pilletjes en dranken,
 En maakt ze smakelijk met suiker en verguld;
'k Verzeke u, gij zult veel vrome herten winnen,
Als gij met zoetigheid uw kure zult beginnen
 En uwe bitterheid verandert in geduld.

Onderscheid van dieven.

Men hangt een kleinen dief, een grooten laat men loopen.
Die veel gegrabbeld heeft, die weet zich vrij te koopen.
 Die iemands huis besteelt, die boet het met zijn keel,
 En die het land berooft, die kleedt zich in 't fluweel.

DANIËL JONCTIJS.

1600—1654.

UIT «ROSELIINS OCHIES.»

I.

De hemel loeg, het aardrijk was verheugd,
 En liet uit haar bedauwde kluiten
 Groeizame spranten spruiten;
 De zoele zefier blies een ongemeene jeugd
 In kruid en blaren,
 En deê vergâren
 Veel zachte violetten,
 Die d' aard alom bezetten,
 Doe ROSELIIN van hare lippen
 Den eersten ademtocht liet glippen.
 Doe liet de hemel uit zijn zalen
 De rei der gunstgodinnen dalen,
 Om op haar hoofd volop te laten regenen,
 Den zuiv'ren dauw van hare duurste zegenen.
 De zusters, die 't geval besturen,
 Besloten, dat haar komend' uren
 Geen ongeval zou komen aan,
 En dat haar 's levens draad niet t' ontij zou vergaan,
 Maar een juist jarental verduren.

Vrouw Juno heeft deez' gaven toegebracht:
 Den oorsprong uit een eereijk geslacht,
 Vernoeving in des rijkdoms middelmaat,
 En een gewenschten bruilofts-staat.

De minne-moeder loeg,
 Zooals zij 't kind op hare armen droeg
 En sprak: in welgevormde leden
 Zult gij de eerste plaats bekleeden.
 De randen van uw een en ander oog
 Zal mijnen zoon gebruiken voor zijn boog;
 De lodderige lonkjes

Die uit haar kristallijn nog zullen vlieten,
 Dat zijn de minnevonkjes
 En pijltjes, waar hij zal de wereld meê beschieten.
 Minerva heeft een kloek verstand
 In haar uitmuntend brein geplant,
 En haren rozenmond besproeid
 Met 't geen der uit de kruik van Ganimedes vloeit.
 Diana, ziende dat er niets ontbrak,
 Waarmeê zij 't kind beschenken mochte, sprak :
 Ik geef den naam. Uw naam zij ROSELIIN,
 Die nog een roos zult van de wereld zijn.

II.

O! waarde OOGEN, aardig licht,
 Die heete herte-vuurtjes sticht,
 Die wonderlijke vonkjes giet,
 Die zonder-g'lijke lonkjes schiet!
 Doordien de minnegod uw gloed
 Acht hooger dan hij Gnidum doet,
 En maakt van u zijn hemelzaal;
 Zeg, met hoedanig eere-taal
 Zal ik u groeten? want, ik zie 't,
 Gemeene OCHIES zijt gij niet.
 Geen OCHIES? Neen, 't zijn starren wis,
 Daar zoo een God gelegerd is.

III.

STEM: *Je ne puis éviter.*

Ei! ziet mijn ROSELIIN,
 Zouden 't wel rozen zijn,
 Die op haar lipjes
 Zacht staan gegrond?
 Neen. Zoo je rozen ziet,
 Zoo schoon zij blozen niet,
 Als wel de tipjes
 Van haren mond.
 De roze-tippen,

Zijn wrang van smaak,
 Maar 't geen kooft glippen
 Van hare lippen,
 Geeft een zoet vermaak.
 Ei? ziet mijn zonne aan,
 Waarvoor verwonnen staan
 Die wel bezinnen
 Haar wond're kracht.
 En zou haar ooge-schijn

Niet wel de boge zijn,
 Waarmeê de minne
 De wer'ld verkracht?
 Neen. Want die boge
 Verwondt met smert:
 Maar hare Oogen,
 Zoet van vermogen,
 Storten vreugd in 't hert,
 Och! of de Hemelen
 Mij 't ooge-wemelen
 Steeds wilden gonnen,

Van ROSELIIN!
 'k Gaf om haar luister niet,
 Die in den duister schiet;
 Zij zou de zonne
 Mijns ziele zijn.
 Och! of ons monden
 Blevén altoos
 Met zoete wonden
 Aaneen gebonden;
 'k Koos het voor Ambroos.

IV.

TOESPRAAK VAN EEN ROOS AAN ROSELIIN.

Roos.

Wanneer mijn purper bloosje bleikt,
 Mijn steeltje naar zijn moeder reikt,
 Mijn tenger knopje, mettertijd,
 Allengkjes hare blaârtjes wijdt,
 Die heete zon of schrale wind,
 Daarna van haren band ontbindt,
 Koomt maar de lente weder aan,
 Men ziet mij even jeugdig staan.
 Maar, ROSELIIN, raakt gij eens kwijt
 Het beste van uw lentetijd;
 Daar is geen hope meer, en, ach!
 Daar volgt een stage winterdag.
 Uw lodderige oogengloed,
 Die zooveel herten branden doet,
 't Koraal, dat om uw lippen vloeit,
 De glans, die op uw wangen bloeit,
 Verwelkt hij eens, geen zomerweêr
 Herbrengt zijn eerste schoonheid weêr.

Roseliin.

Als eens uw blaârtjes zijn verdroogd,
 Geen lentezog haar weder zoogt;
 Leit eens uw steel zijn knopjen af,

't En rijst nooit weder uit het graf:
 Maar wel een uwsgelijke blom
 Brengt ons de lente wederom.
 Dan 't gaat niet vast, wanneer de dood
 Deez' oogen van haar kracht ontbloot,
 En mij 't gemeene pad doet vliên,
 Of d' aarde mijnsgeijk zal zien.

Roos.

Indien de gaven van de jeugd
 Nooit keeren tot haar eerste deugd,
 Maar gaan van dag tot dag meer af;
 Waarom dan 't geen de Hemel gaf,
 Verwareloosd? Voorwaar, indien
 Gij zoo uw gaven heen laat vliên,
 Was 't vreemd, indien, na uwen dag,
 Nooit Oog uws Oogs gelijk en zag?

V.

Zure dagen,
 Sture vlagen,
 Heeft u plagen
 Nog geen end?
 't Is te lange.
 Ach! hoe bange
 Valt 't verlangen,
 In ellend.

Mag mijn ooge
 Niet beoogen
 't Zoet vermogen
 Van uw oog;
 Wil d' ellende
 Nog niet wenden,
 Naar mijn end en
 Dood ik poog.

Oud-bejaarde,
 Grijsgebaarde,
 Gansch ontaarde
 Van de jeugd;

Die in 't zuchten
 Schept genuchten,
 Droefheidsvruchten
 Uit de vreugd;
 Zoo u heugde
 't Geen verheugde
 Uwe jeugd en
 Jongen dag:
 Uw begeeren
 Zoudt gij keeren,
 En niet weren
 Mijn geklag.

Eertijds waren
 't Blonde haren,
 Blauwe aëren
 In ivoor;
 't Zoet belichten,
 't Vlammen-stichten
 Van twee lichten
 Drong fluks door.

Nu en raakt u,
 Nu en smaakt u,
 Nu vermaakt u
 Niet dan goud:
 't Geen gij schatte
 Boven schatten
 Eertijds, dat en
 Geld nog houdt.
 Een verrompeld,
 Een verfrompeld,
 Een verschrompeld
 Monsterdier,
 Zaagt gij blinken
 Zijn geschinken,
 Deed' u drinken
 't Minnevier;
 't Goud-geflikker
 Maakt' u kwikker.
 Zelfs een Ikker
 Uit de hel

Zou beklijven,
 Bracht hij schijven,
 En verdrijven
 Uw gekwel.
 Jonge jaren
 Zoeken 't paren
 Om een klaren
 Oogen-gloed.
 Oude sokken
 Gouden brokken,
 En verslokken
 Haar aan 't goed.
 Mijn gedachten
 Niet en achten,
 Niet en wachten
 Dan een mensch.
 Wil je? trouwt gij
 Dan om 't goud vrij,
 Maar onthoudt mij
 Niet mijn wensch.

VI.

Die dag, die mij uw' OOGEN,
 Na lang geleden pijn,
 Het eerst weer zal vertoogen,
 Zal d' aangenaamste zijn.

Die zal, om 't welbehagen
 Van uw lief-lokkend licht,
 Meer dan all' ander dagen
 Met offer zijn verricht.

Werd mij dat licht gegeven
 t' Aanschouwen in den nacht;
 Die nacht zal lange leven
 In mijn vernoeëgd gedacht.

Die zal, om 't hooge achten
 Van uwen oogen-schijn,
 Meer dan all' ander' nachten
 Van mij bewierookt zijn.

JEREMIAS DE DECKER.

1609—1666

LENTELIED.

Nu zich de Hemel opendoet
 Met schooner lucht en zachter dagen,
 En 't aardrijk voor zoo felle vlagen
 Een minnend aanzicht biedt zoo zoet;

Nu 't licht, gehuisd omtrent den Stier,
 Zoo blijde dagen brengt te voren,
 Gerekt, gematigd naar behooren
 Met winterkoude en zomervier;

Nu 't aardrijk zijnen schoot ontsluit,
 Nu lauwe hitte en koele droppen
 Ontspringen doen de frissche knoppen,
 En trekken geest ten wortel uit;

Nu liefelijk in veld en bosch
 Zich opdoen met zoo versche roken
 Hier 't eerste groen, nauw half ontloken,
 Daar zuiver wit, ginds aardig blos;

Nu 't schuw gevogelt welgemoed
 Den nieuwen tijd met vroolijk kweelen,
 Met mengelzang van duizend kelen
 Onthaalt, bezegent en begroet;

Nu 't vee den muffen stal verlaat
 En springt langs de opgedroogde landen,
 Nu kalf en koe met grage tanden
 In 't nieuwe gras te bruiloft gaat.

O, die nu ook in open locht,
 Van dienst en engen dwang ontslagen,
 Langs tuin, langs duin en dorenhagen
 Eens 't vrije veld betreden mocht!

Hoe zoude ik bij deez' lentezon
 Mijn gretig ooge spelen leiden
 Door blauwen hemel, groene weiden,
 Door berg en dal, door beek en bron.

Zoo blij, zoo breed een uitgezicht
 Zou mij met heeter zanglust treffen,
 Zou mijn gedachten bet verheffen,
 En mijn gedachten mijn gedicht.

Een geest, genegen t' onderstaan
 Een werk, dat eeuwen mag verduren,
 Wil niet beknelde zijn tusschen muren,
 Wil breed en ruimschoots weien gaan,

Wil met een onbelemmerd oog
 Door aarde, zee en hemel zweven:
 't Genot eens voorwerps zoo verheven
 Verheft zijn geesten hemelhoog,

Trekt zijn gedachten uit het slijk,
 Doet zijn gedichten kracht ontvangen,
 En maakt zijn schoone maatgezangen
 De schoonheid hunner stof gelijk.

Is 't wonder, dat mijn rijm als mat
 Bij de aarde kruipt, naardien mijne oogen
 Ons huisdak nauw passeeren mogen,
 Mijn voeten nooit den wal der stad?

MORGENSTOND.

De zonne, wederom verschenen,
 Drijft nacht en naarheid voor zich henen,
 En roept met haar gedienslig licht
 Elk weder tot zijn ambt en plicht.
 De landman gaat zich weder voegen
 Tot spitten, poten, planten, ploegen;
 Zijne eega, mee niet lui of loom,
 Ontlast de koe van haren room.

De maaier maakt zich weder reede,
 Om met zijn zeisen, scherp van snede,
 Door 't gras te gaan, 't welk versch geveld
 Den rozengeur spreidt over 't veld.
 De koopman zet zich weer tot schrijven;
 De woekeraar wroet in zijn schrijven,
 Alreê zoo bezig als hij mag;
 't Gewoel vermeerdert met den dag.
 Ik hoore dissel, bijl en hamer
 Alreede galmen door mijn kamer;
 Ik hoor de maat op 't aanbeeld slaan,
 Ik hoor de zaag door de eike gaan.
 't Is al wat lag weer op de beenen;
 't Poogt al zijn dagwerk als voorhenen,
 Op hoop van lof of luttel loon
 Te spoeien bij een lamp zoo schoon.
 En zal ze mij vergeefs staan blaken?
 Zal ik, gedoken onder 't laken,
 Alleen verzuimen mijnen plicht,
 En dutten bij zoo nutten licht?
 Neen, neen, o voerman van de dagen!
 Gij zult met uwen gouden wagen
 Vandaag niet aan den middaglijn
 Of immers niet daar over zijn,
 Of ik en zal bij uwe stralen,
 Die 't al vergulden, al doen pralen,
 Ook ietwes hebben uitgewracht
 Tot nut van 't sterfelijk geslacht;
 En daarop vliege ik uit de veeren
 Of uit het pluimnest in de kleeren:
 Uw zoon, de kostelijke tijd,
 Die ons zoo spoedelijk ontrijdt,
 Dient niet verlegen noch verzetten,
 Dient niet al slapende versleten,
 Maar wakkerlijken nagespoord;
 Want schoon wij stil staan, hij rukt voort,
 En rukt met nimmer staande trede,
 Ons nimmer staande jaren mede,
 Die henen schieten als een vliet,
 Ja, waarvan 't best ons eerst ontschiet:
 En 't geen ons eenmaal is ontschoten,

Dat wordt nooit meer van ons genoten,
 Dat blijven wij voor eeuwig kwijt;
 Ach! onherhaallijk is de tijd.
 De tijd, eens vruchteloos verlopen,
 Wordt wel beklaagd, maar nooit herropen.
 Verspilling of verlies van geld
 Wordt nog van hier of daar hersteld,
 Of 't valt ten minsten, als ik 't kwiste,
 En mijnes evennaasten kiste:
 Maar kwisting of verlies van tijd
 En strekt nooit iemand tot profijt;
 Ja, geldverlies doet onze zinnen
 In deugd en tucht niet zelden winnen;
 Daar reukloos tijdverlies altijd
 Ons beï, tot schande en schade, dijt.
 En ziet wat kinders dat wij blijven!
 Vermissen wij een handvol schrijven,
 't Gaat ons wel diep aan vleesch en bloed,
 Terwijl wij met gerusten moed
 In slaap, in ledigheid, in grillen
 Een goed deel van den dag verspillen;
 Daar nochtans ieder dag ('t gaat wis)
 Een goed deel onzes levens is.
 Zoo wie den werktijd, hem geschonken,
 Verspeelt, verslaapt of blijft verronken,
 Verspilt zijn leven, en wat schat
 Is ons zoo kostelijk als dat?
 Want leven eigenlijk is waken,
 Is ietwat heilzaams doen of maken.
 Om dan zoo kostelijk een goed
 Niet meer te treden met den voet,
 Wil ik aan nutte bezigheden
 Voortaan mijn korten tijd besteden,
 En bovenal met allen vlijt
 Waarnemen mijnen ochtendtijd,
 En met herstelde kracht en zinnen
 Mijn dagwerk tijdelijk beginnen.
 't Verzuim, dat iemand 's morgens doet,
 Wordt zelden op den dag vergoed.
 'k Zal tijd en werk alzoo verdeelen,
 Dat met de perle der penseelen

Geen dag, geen oogenblik voortaan
 Mij kome zonder trek te ontgaan.
 O Vader van der tijden vaders,
 Van zon en maan, gij die de raders.
 Van 's hemels uurwerk hebt gewracht,
 En ons den tijd hebt voortgebracht
 Uit d' eeuwigheid, o wilt mij sterken,
 Om in den tijd alzoo te werken,
 Dat ik, mijn tijdwerk afgeleid,
 Rust vinden mag in d' eeuwigheid.

TE VROEG OPLUIKENDE BLOEME.

Teer bloemeke, zie wat gij doet,
 Gij durft het al te ontijdig wagen;
 April heeft ook zijn wintervlagen
 En geeft nog wel een witten hoed.
 Gij geeft u al te vaardig bloot;
 Daar kan nog wat ontstaan van 't noorden,
 't Welk kwetsen kan, ja gansch vermoorden
 Uw geestig wit en aardig rood.
 Beklagen zult gij nog misschien,
 Dat gij op de eerste lenteliefde
 Of lauwte uw zwanger knopke kliefde,
 En ons uw bos zoo vroeg deedt zien.
 Een Maartsche lach dient niet vertrouwd,
 Laat, zoo 't u veilig lust te pralen,
 Apoll' den stier eerst achterhalen.
 Gij slacht den zeeman, die te stout
 Op eenen schoonen dag of twee
 Zijn anker licht en valt aan 't varen,
 Maar nauw gekomen in de baren,
 Weer roept om zijn verlaten reê;
 Wanneer hij al bestorven ziet,
 Hoe fel van de onverwachte vlagen
 Zijn vlot gebeukt wordt en geslagen,
 En heen solt daar 't de wind gebiedt:
 Wanneer hij in verzuipens nood,
 Van zand, van zout en schuim bedolven

Meent zooveel doôn te zien als golven,
 En telkens wacht den jongsten stoot.
 Gij slacht den hoveling, die prat
 Op 't eerste gunstig oog zijns heeren
 Fluks valt aan 't pochen en brageeren;
 Maar Duren is een schoone stad.
 't Gaat in het hof als in den hof:
 De hovelingen en de blommen,
 Te haast ontloken of geklommen,
 Die vallen dik weer haast in stof.
 Kortom gij slacht ons allegaar,
 Die ons als slechthoofden en schapen
 Aan 't tegenwoordige vergapen,
 Het zij dan welvaart of gevaar.
 Die zich van ramp gegeeseld vindt,
 En durft zich gansch geen heil verbeelden;
 En die gestreeld wordt van de weelden,
 Droomt niet als mooi weer en voorwind.
 Maar alle lief sleept ook zijn leed,
 En alle leed ook zijn vermaken:
 God heeft de wereldlijke zaken
 Met honigsap en gal doorkneed.
 Zoo volgen bitter winterweer
 En zoete zomer op malkander;
 Zoo volgen dag en nacht de een d' ander;
 Zoo gaat het al nu op, nu neer.
 Dus bloemken, of u 't innig lot,
 Waarvoor ik duchte, kwam te krenken,
 Zoo hebt gij 't spreekwoord te gedenken:
 Vroeg groen, vroeg grijs, vroeg rijp, vroeg rot.

ZUCHTEN EN TRANEN OVER 'T LIJK MIJNS VADERS.

Wat ure of van mijns vaders leven
 De jongste of leste wezen zal,
 En d' eerste van mijn ongeval?
 Wat maand mag van de vijf en zeven,
 Wat jaar, wat jaargetij, wat dag
 Geschikt zijn tot zoo droeven slag?

Dus heb ik dikmaal zitten dinken:
 Want ach! ik konde wel verstaan
 Dat ons de zon haast moest ontgaan,
 Gemerkt zij lange was aan 't zinken,
 En schier zoo na hing als ze kon
 Aan 's levens westerhorizon.

Maar 't lag mij gansch niet op de leden,
 Dat ons het voorjaar van dit jaar
 Zoo ijs'lijk worden zou en zwaar;
 Naardien de winter voorgetreden
 (Hoe streng hij was geweest en wreed)
 Ons was ontgleden zonder leed.

Na zooveel stormen op onz' daken,
 Na zooveel buien straf en guur,
 Zag ik verheugd het heilzaam vuur
 Der gulden zon den Ram genaken,
 En dacht 't met een blijden lach
 Te wellekomen, als ik plach.

Maar als het acht of negen stappen
 Gedaan had over deze zij'
 Der middellijn, gevoelden wij
 Ons van een ander vuur betrappen,
 't Welk onzen huisvoogd vliegende aan
 Welhaast mij 't lachen deê vergaan.

Het koortsvuur kwam ons weer belagen,
 En hem veel feller gaan te keer
 Als ooit bij herfst- of winterweer,
 Ja zoog in 't hart der lentedagen
 Hem endelijk (o bittre smert!)
 Al 't leven-voedsel uit het hert.

O vroolijkste der jaargetijden,
 En vriendelijkste van gelaat!
 Dacht ik dat allerhoogste kwaad,
 Dien droefsten slag in u te lijden?
 Dacht ik van u te zijn gegroet
 Als hagelbui den bloesem doet?

De jongst voorgaande wintervlagen,
 Hoe fel en bitter, vielen mij
 Zoo fel, zoo bitter niet als gij;
 Gij zult mij nooit zoo zeer behagen,
 Schoon gij mij duizendmaal herzaagt,
 Als gij mij ditmaal hebt mishaagd.

Gij steltet mij, in plaats van rozen,
 Mijns vaders stervend aangezicht,
 Bleekgeel gedoodverfd, voor 't gezicht;
 Of zoo 't mij somtijds scheen te blozen,
 't En was geen blos, 't was niet als brand,
 Dien 't koortsig hert naar boven zand.

De wildzang, dien gij ons deedt hooren,
 Was niet als stervende gesteen,
 Was niet als: «Och! waar zal ik heen?»
 't Hert moet in brand en fluimen smoren;
 Ach! al mijn troost in dit verdriet
 Is een teug biers, en anders niet.»

Dit waren uw' muziekgenuchten;
 En dien bedroefden jammerzang
 Genoot ik zeven weken lang,
 Totdat gij endelijk al 't zuchten
 In 't middelpunt van uwen Mei
 Sloot met een huis vol lijkgeschrei.

O Meimaan, als gij mij in d' oogen
 Eerst vielt, gij waart schier halver dracht;
 Dies heb ik fluks aldus gedacht:
 Wanneer uw' ronde staat voltogen,
 Hoe of dan 't lot, o Meische maan,
 Van ons bestorven huis zal staan?

En ach! gij waart niet heel voldragen,
 Of die benauwde nacht was daar;
 Nacht, dood'lijk, ijselijk en naar;
 Nacht, dien ik eeuwig zal beklagen;
 Nacht, die mij dag en nacht voortaan
 In hertenleed zal doen ontgaan;

Nacht, die mij heeft het pand ontnomen
 Ter wereld hoogst bij mij geacht:
 O, die na dien vervloekten nacht
 Nooit dag meer op en had zien komen!
 O driemaal zalig, die na dien
 De zon niet meer had rijzen zien!

Zon, durft gij 't hoofd nog uit de baren
 Opheffen, nu dat vroom gezicht,
 Die zedige oogen, die uw licht
 Ten allerhoogsten waardig waren,
 (O schade! o jammer al te groot!)
 Geloken liggen door de dood?

Ach! wilt uw kar terugge leiden;
 Ach! drijft uw rossen weer te kooi;
 De deugd ligt uitgestrekt op 't strooi:
 De Godsvrucht is te nacht verscheiden:
 Waar wilt gij met uw' toorts dan heen?
 Aan wien uw heilig licht besteën?

Doch zoo 't u noodig is te rijzen,
 En uwen ouden gang te gaan;
 O, trek met ons dan 't rouwkleed aan,
 En help mij d' uiterste eer bewijzen
 Aan 't lijk mijns vaders, aan gebeent
 Zoo eerlijk, als gij ooit bescheent.

Hang eenen mantel om van wolken;
 Trek aan een nevelig gewaad,
 Dat duister, droef en deerlijk staat;
 Werp in veel weken lang den volken
 Den minsten lonk niet toe noch lach
 Van eenen aangenamen dag.

Dat oek de droeve wind van 't zuien
 Met ons in 't zuchten stemmaat hou':
 Dat al de lucht, gekleed in rouw,
 Met endelooze regenbuien
 Ons help beschreien 't waarde lijk,
 En lent' geen' lente en zij gelijk.

Hoe ongelijk, ach! hoe verscheiden
 Is mij dit voorjaar bij 't voorleên!
 Toen ging mijn penne weltevreeën
 In blijde bruiloftsstoffe wijden,
 Daar zij zich nu in stoffe vindt,
 Die tranen eischt in plaats van int:

Toen stelden wij onz' citersnaren
 Op 't vijftigjarig feestbanket
 Naar eisch van 't tweede bruiloftsbed;
 Maar ach! gelijk wij nu ervaren,
 En doen niet t' onrecht wierd gezeid,
 Een bruiloftsbed op 't graf gespreid.

'k Had ooit in 't voorjaar goed gevallen,
 En hiel 't voor 's jaars aanminnigst deel,
 En tell' er ook al reed'lijk veel;
 Maar vond nooit zoo veel zoets in allen,
 Hoe schoon mij elk voor hoofd verscheen,
 Als bitterheids in dit alleen.

1658

JAN VOS.

† 1667.

BIJSCRIFTEN.

Andries Bikker.

Dus ziet men 't wakend oog van 't hoofd der vrije steden.
 Op zulk een schildwacht gaat het bloeiend land te rust.
 Zijn zorg behoedde ons in oorlog en in vrede.
 Hij waakt hier in het noord door raad voor d'oosterkust.
 Wie heel voor and're leeft, is alles te betrouwen.
 Veracht Fabricy 't goud, spreekt Cato voor 't gemeen,
 Strijdt Brutus om 't volk uit slavernij te houwen,
 Wie Bikker kent, bevindt die drie in hem alleen.
 Met reden blaast de faam tot in het oor der Mooren:
 Deez' is niet voor zich zelf, maar voor het land geboren.

Alexander van Parma.

Hier blinkt Van Parma's beeld zoo heerlijk in 't wapen,
 Gelijk 't verstaalde zwaard in zijn gevreesde hand.
 Het hoofd is hem vol brein, en 't hart vol moed geschapen.
 Hier wint hij door zijn raad, en ginsch door tegenstand.
 Hij wijkt noch donderbus, noch bliksemende dege.
 Vernuft en moedigheid zijn moeders van de zege.

Samuel Koster.

Dus ziet men Koster, die de dood aan 't IJ doet zwichten.
 Natuur, d'Almoeder, wordt bijwjl door kunst gered.
 Het stad- en staatnutspel deed hem de schouwburg stichten.
 Zoo wierd Apollo, door zijn zorg, ten troon gezet.
 Hij leert ons, door zijn pen, de plicht der onderdanen.
 Wie 't woeste volk betoomt heeft loffelijke kracht.
 Nu smelt de schouwburg, door zijn treurspel, heel aan tranen,
 Dan schatert ze van vreugd door 't kitt'len van zijn schacht.
 Hij wijkt geen Marciaal, om 't boos gemoed te steken.
 Een afgerecht vernuft zal nimmer stof ontbreken.

Witte Cornelisz. de Wit.

Dus ziet men Witte met de scheepskroon op zijn haren.
 Had de drietand in zijn vuist, hij was Neptuin.
 Wie dat voor kogels zwicht, hij staat gelijk een duin.
 Zijn oorlogsijver brandt in Tethis koude baren.
 Zoo weet hij 't vuur des nijds te blusschen door zijn bloed.
 Hij zag de dood, die hem doet leven, te gemoet:
 Maar 't hart was hem te hard om 't kriegsgevaar te wijken.
 Dat hij een lijk wierd kost zijn vijand duizend lijken.

Gustaaf Adolf, koning van Zweden.

Hier ziet men 't schrander hoofd van d' onversaagdsten vorst.
 't Penseel wist hem geen lijf, gelijk 't behoort, te malen.
 Het hart is veel te groot, om in een kleender borst
 Dan 't Duitsch gewest te zijn: Gustaaf wil asem halen.
 De heldenharten zijn in 't veld en op de wal.
 De kunst vertoont zijn hoofd: het lijf is overal.

Marten Harpertsz. Tromp.

Dus leeft de groote Tromp, die Taag en Theems deed zwichten.
 Zijn krijgsmoed was een zuil van koper, die den staat

Voor 't vallen onderschraagt. Hij toonde dubb'le plichten ;
 Nu klampt hij aan als hoofd, dan vocht hij als soldaat :
 Twee deugden die de zee, de keel van 't land, herstelden.
 Zoo ver als 't grof geschut de handbus overwint,
 Zoo ver verwint hij, door zijn daden, 't puik der helden.
 Wie d'eed'le dapperheid, roept Nederland, bemint,
 Beschreit dien watergod. Vergeefs is 't zegepralen :
 De lauw'ren zijn te duur, die wij met Tromp betalen.

Joan de Wit.

Dus leeft de schrandre Wit, de mond der vrije staten ;
 Die hofleeuw, die de hoed van 't land voor ramp behoedt.
 Een wakker raadsman is het schild der onderzaten.
 Zijn oordeel, rijk van roem, ontwijkt geen heldenmoed.
 Zoo blijft men op het land en doet de zeepest zwichten.
 Wie dat door raad verwint, verdient een heerlijk lof.
 De goudzucht heeft hem nooit doorschoten met haar schichten.
 Men maak' de Wit vrij zwart, hij volgt de last van 't hof.
 Zijn staatplicht wordt vergeefs van 't woeste grauw besprongen.
 Een ongekrenkt gemoed ontziet geen lastertongen.

AAN JUFFROUW M. R.

't Hair dat wij zoo wuft zien kronklen,
 Om uw oogen van karbonklen,
 Ieder als een heldre maan,
 Om de lelien en roze
 Die op uwe kaken staan,
 Vol van nectar en ambroze,
 Bezigt Venus vlugge wicht,
 Om de harten vast te zetten.
 Ieder krul verstrekt een schicht.
 Min gebruikt het hair voor netten,
 Als hij wis ter jacht wil gaan.
 't Menschendom bestaat door paren :
 Zonder min kan niet bestaan.
 Pallas heeft dit hair, voor garen,
 In haar diamanten naald,
 Om haar wapenrok te stikken.

't Stof moet schoon zijn als men maalt.
 Schoon sieraad kan elk verkwikken.
 Krijgt Diana eens een net
 Van uw haren, om te jagen,
 Dan behoeft zij brak, noch fret,
 Om de dieren te belagen:
 Wat door bosch en hollen zweeft,
 Blijft dan in haar jaagtuig hangen.
 Wie een schoone boeien heeft,
 Is niet meer dan half gevangen.
 Gouden kluisters nijpen niet.
 Phebus siert zijn zwaddrend hulsel,
 Als hij uit de zee opschiet,
 Met dit levendig vergulsel,
 Daar hij meê ten krits geraakt,
 En ontsluit, door zijn geboorte,
 Die de huiszorg wakker maakt,
 Alle vensteren en poorte'.
 't Middaglicht heeft groote kracht,
 Maar het moet voor d' ochtend duiken.
 Al wat minlijk lonkt en lacht,
 Doet het oog en hart ontluiken.
 Had Arachne zulke draân,
 Als hier om uw schouders zweven,
 In haar elpenspoel gedaan,
 En in 't proeftapijt geweven,
 z' Had de lippen van de faam
 Meer doen roemen op uw stukken,
 Dan op Pallas grooten naam.
 't Oog laat zich door stof verrukken.
 Glans zet alles luister bij.
 Speeld' uw hand op zulke snaren,
 't Raadhuis aan 't gezegend IJ,
 Zou op 't spel ten hemel varen;
 Ja, de klank van zulk een snaar,
 Zou de gevels steil op metsen,
 Eer de Grieksche harpenaar,
 Door zijn spel, de ruwe schetsen
 Aan het oog vertoonen zou.
 Jupiter zou Juno wraken;
 Zelf het hemelsche gebouw,

Om zijn hemelrijk te maken,
 In de pruik van zulk een vrouw.
 Die zijn hart door 't hair kan stoven,
 Schoonheid is een gloeiend' oven.

JUFFROUW TELLERS.

Weg, zei Venus minnestoker,
 En verwierp zijn taaie boog:
 Zelfs zijn gouden pijlenkoker;
 Want hij teld' in Tellers' oog
 Duizend nieuwe minnevonden.
 Mocht ik door uw blikken zien,
 'k Zou, zegt hij, zoo wild niet wonden;
 Want mijn pijl zou wissel vliên.
 Hierop vloog hij in de kassen,
 Die in 't hooge voorhoofd staan.
 Min kan d' allergauwst verrassen.
 Is 't dan vreemd, dat ik moet braân
 Door het blaken van haar lichten?
 Oogen schieten gloênde schichten.

PUNTDICHTEN.

Eigenschap van punt- en steekdicht.

Een punt- en steekdicht zijn van ongelijke kracht.
 Dit kittelt ons het oor; dat weet in 't hart te steken.
 Het leven van den mensch wordt naar 't bedrijf geacht.
 Het puntdicht roemt de deugd. Het steekdicht wraakt gebreken.

M. M. Ad.

Poëten, zegt Mathijs, zijn overzot van geest.
 Is 't waar? zoo heeft Mathijs al lang poëet geweest.

De dood.

Elk poogt de dood t'ontvliên, omdat zij 't leven bluscht.
 Het leven is een droom; de dood het bed van rust.

Aan K. F.

Kon Vos Latijn, zegt gij, zijn dicht zou verder vliên.
Gij kunt het; maar men kan 't niet aan uw dichten zien.

Dokter, advocaat, predikant.

De dokter, d'advocaat en preeker zijn vol trekken.
Veel vindt men overwijs, veel zijn geleerde gekken.
De botste willen 't meest: hun reden zijn geweld.
Deez' eischt het lichaam, die de ziel en d'ander 't geld.

Oordeel over de tijd.

Men scheldt de tijd voor kort, zelfs veel te snel van gang;
En elk zoekt tijdverdrijf; is dan de tijd niet lang?

Dokter en gravenmaker.

De gravenmaker en de dokter zijn beï straf:
Deez' helpt ons in de kist, die sluit ons in het graf.

Diefachtige Angeniet.

Wie afgerecht is, zeit Angniet, is gauw voor d'ooren.
Angniet is overlang gegeeseld binnen Horen.
Zij is gebrandmerkt en daarbij het land ontzeid.
Angniet is bot, en 't is een afgerechte meid.

Geschikte Jas.

Jas zweert, Jas vloekt, Jas steelt en moordt, dat ieder schrikt.
Al wat hij doet, zeit hij, dat is van God geschikt.
Hij vreest geen straf, roept hij: God schikt hem alles wel.
Jas is heel godloos en 't is een geschikt gezelschap.

Joost de grutter

Joost weigert God zijn ziel: wilt gij de reden weten?
Joost had zijn ziel, eerdat hij stierf, in 't meel gemeten.

Aan B. J.

Wie lof van andre schrijft, heeft dubbele kracht bedreven:
De dichters leven, als zij anderen doen leven.

Slapende Cupido.

Hier slaapt de mingod; want hij kan geen toegang vinden.
De harten laten zich geen meer door liefde binden.
Het huwelijk heeft zich tot woekeren gesteld.
't Hart wordt nu niet gewond dan door een pijl van geld.

Aan K. G. N.

Wie op zich zelve steunt, betoont zich overzot.
 Wie 't al op anderen laat staan, is machtig bot.
 Nooit moet men heel op zich, noch anderen betrouwen.
 De rechte wijsheid weet het middelpad te houwen.

De dag.

De dag ontsluit het hof der zorgen met het licht.
 Geen huis, hoe rijk, of 't is bij daag aan zorg verplicht.

Beurs t' Amsterdam spreekt:

Roemt Efezen op haar Kerk?
 Tyrus op haar ruime haven?
 Babel op haar metselwerk?
 Memphis op haar spitse graven?
 Romen op haar heerschappij?
 't Is een roem om uit te dond'ren:
 Maar al 't aardsch gewest noemt mij
 't Wonder van all' andre wond'ren.

Aan de schatkamer in de bank van leening t' Amsterdam.

O rijkdom! gij vertoont ons d' armoed van de stad.
 De hoovaardij is 't grootst' bederf der onderdanen.
 Wie zucht niet die dit ziet? te dier in deze schat:
 Zij kwam door zweeten, en vertrekt weer nat van tranen.

Niet om snel; maar om wel.

Marinus rijmt heel dra, laat hij aan ieder weten;
 En 't is de waarheid; maar het is weer dra vergeten.
 Piet rijmt heel traag, zegt hij, en 't valt hem vrij wat bang:
 Maar herfstooft rot niet licht; wat langzaam groeit duurt lang.

Aan gierige Melis.

Gij geeft op hoop, dat God u geven zal voor 't geven;
 Zoo wordt uw gift, o vrek! vergift, dat u doet sneven.

Aan Maria Vos, mijn dochtertje.

Bemin of vrees uw God; dit is de beste leer:
 Wie dat God vreest, doet veel; maar wie God mint, doet meer.

Rut de schoenmaker.

Rut stelt zijn werk heel laag, en 't is niet zonder reden;
Want Rut vaart best, als hij zijn werken ziet vertreden.

Barbier of Barbaar.

Barbier komt van de baard te scheren, zeit van Laar:
Maar mij dunkt, dat Barbier moet komen van Barbaar:
't Scheelt slechts één letter, maar het hart is één van wezen;
Neen: een Barbier is meer dan een Barbaar te vreezen.

Onbepaalde en bepaalde vrijheid.

De koning denkt en straft, de slaaf mag niemand krenken;
Maar 't staat hem vrij als vorst het allerstoutst te denken.

Elk zijn schoonst.

't Bederf der mannen heeft zijn oorsprong meest uit wijven.
Ik zal 't gelooven, zoo 't geen mannen zijn die 't schrijven.

Aan J. W. P.

Gij wilt uw goed, eerdat gij sterft, aan d' armen maken.
't Is overloffelijk; maar wilt gij hooger zien?
Zoo geef het nu gij leeft; dit zijn de grootste zaken:
Een penning die gij geeft, is meer dan d' and're tien.

Verwaande Flip.

Flip heeft een gaaf, zeit hij, verkregen van hier boven;
Maar 't volk heeft weer een gaaf van Flip niet te gelooven.

Steekdichter.

Wie steekgedichten schrijft, begint tot schrik te leven.
Van wie? van die hem stof tot steekgedichten geven.
't Kwaad wordt van hem als van de preekstoel aangetast.
Een steekdichtschrijver is een preeker zonder last.

Aan geblankette Neel.

Neel roemt zich schoon te zijn; maar 't is te duur een glans.
Trijn kost ze minder en behoudt ze ruim zoo zeker.
Waarom heeft zij ze wis en minder prijs, vraagt Frans?
Trijn kreeg ze van natuur, Neel koopt ze van d' aptheker.

JOAN VAN PAFFENRODE.

1618—1673.

OP DE VREDE TUSSCHEN DE KRONEN VAN FRANKRIJK
EN SPANJE, IN 'T JAAR 1659.

Pak op al 't wapentuig, rol op nu d' oorlogsvanen,
 Spaansch Neêrland! droogt uw tranen:
 Uw diepe bloedwel wordt gestopt,
 Die 't gulzig aardrijk had verkropt,
 In 't lauwe rood nu zat gezopen;
 Schept weer wat adem, mat Europe!

De gulden vrede komt de gruwelijke plagen
 Van uwe halzen jagen:
 Het naar en deerlijk moordgeschreeuw
 Van uwe bange wees en weeuw,
 Ten hoogen hemel opgestegen,
 Heeft eindelijk gehoor verkregen.

Geen blakend oorlogsvuur zal nu uw velden oesten,
 Vernielen noch verwoesten;
 En vreest geen dartelesoldaat,
 Die zijne moedwil meer verzaadt
 Met branden, schenden, rooven, ruiten:
 De vrede komt dit gruwel stuiten.

Het polver zal niet meer 't vernielend ijzer spouwen
 Uit zwangere kartouwen,
 En al het minder moordgeweer
 En laaft zijn lauwe lood niet meer
 In brein en ingewand der vromen,
 Als 't marschen is ten end gekomen.

De rusting en de schild zal zich nu moeten voegen
 Tot ijzers aan de ploegen:
 De kling buigt zich tot spa en zeis,
 Nu moe geknaagd aan menschen vleisch:
 En wil ze nog haar moordlust laven,
 Zij vindt licht brein en bloed in 't graven.

Daar trom, daar keteltrom en daar trompetten klonken,
 Daar korts de wapens blonken
 En daar het moedig paardgebriesch
 De smook en damp ten neuze uitblies,
 Van al de donderende trompen,
 Die 't aardrijk dekten met de rompen;

Daar zal Menalkas nu, van eik en beuk belommerd,
 Gaan rusten onbekommerd;
 Daar zal de zoete Galathee
 Haast zeggen aan 't onnoozel vee:
 Gaat nu naar huis met ronde buitken,
 Gaat, beestjes: 't daglicht is aan 't duiken.

De velden krielen haast van zachtgewolde troppen,
 In plaats van krijgerskoppen;
 Alarm en veldgeschrei heeft uit;
 Nu zal de ruischpijp en de fluit
 Gaan tureluren harders deunen,
 In plaats van 't droevig stervend steunen.

Gaat, landliên, en bewoont uw lang verlaten huizen,
 Richt uw vervallen kluizen,
 Het veergekropen onkruid weert,
 Den lang gebrakten akker keert,
 Zoo ziet gij haast weer willig koren,
 In plaats van dist'len en van doren.

De lieve vredezon komt u op nieuw bestralen,
 En heelen al uw kwalen:
 De menschen-vleeschbank wordt geslecht,
 Mits Frankrijk zich aan Spanjen echt:
 Dat honderd duizenden van menschen
 Geluk, en heil, en zegen wenschen.

De blijdschap en de vreugd doen zilte parels hangen
 Op uw verheugde wangen!
 Hier komt de vreê, zoo lang gehoopt,
 God heeft de bloedvlag eens gesloopt;
 Zijn lof en eere zij beleden,
 Van nu aan tot in eeuwigheden!

UIT «DEN ONDERGANG VAN JONKHEER WILLEM VAN ARKEL.»

REI VAN GORCUMSCHE BURGERS.

Wat twist en tweespalt van de vorsten
 Dikmaals onnoozel bloed vermorsten:
 Hoe 's heeren misslag wierd geboet
 Met storting van onschuld'g bloed
 Van zijn trouwhertige onderdanen,
 Blijkt aan deez' speelpop van geweld,
 Zoo dikmaals door de kling geveld
 In 't bloedbad en in burgertranen.

Wat ramp volgt ons weer op de hielen!
 De vijand dekt den stroom met kielen
 En heeft de bloedvlag weer ontrold!
 Zal Gorcum, nu zoo lang gesold
 Van dit rampzalige krakeelen,
 Weer zakken in een oorlogsgloed;
 Zijn wallen zijn nog klam van bloed,
 En moet het weer de treurrol spelen!

Indien dat groote heeren wisten,
 Op hoeveel ramp dat hunne twisten
 Den armen ingezeten staan;
 Hoe bitter 't geen, dat zij begaan,
 Den trouwen borger moet bezuren,
 En hoe dat hun oneenigheid
 Bij wees en weduw werd beschreid,
 Zij wachtten hen van oorlogsvuren.

Werd dan de Hemel nooit bewogen
 Door onze vaak bekretene oogen,
 Dat hij dit voorbeeld van ellend
 Nog deze zwarigheid toezendt;
 Zal hij dan nooit dit onheil stuiten,
 Eens geven end van zooveel hoon
 En aan de bloedige Belloon
 De roôgeverfde handen sluiten!

JOANNES SIX VAN CHANDELIER.

1620—1695

HEUGENISSE AAN EEN HEUVELTJE BUITEN NAARDEN.

O bergje, een heuveltjen gelijk,
 Want gij te leêg zijt zuid gelegen,
 Pas duizend schreên, aan 's heeren wegen,
 Van Naardens muur en waterdijk:
 Hoe lustig pronkt ge met dit gras,
 Rondom bekoorlijk, op de weien,
 Waar langs de zaaiers boekweit meien,
 Omtrent den korf van 't zoete was!
 Hoe welig toont ge zooveel groen,
 En vruchtbre bij onvruchtbre boomen,
 Van vogeldeuntjes ingenomen,
 Om eiernestjes uit te broên!
 Hoe levend spiegelt gij in zee,
 Die onder Gijsbrechts IJ gaat bureu,
 Daar zij de Waterlanders schuren
 En venedijken van zijn steê!
 Hoe sierlijk tilt ge vele steên
 Omhoog, die leêg, uit 't oog gezonken,
 Hier louter, met heur torens, pronken
 En over hoogten kijken heen!
 Hoe heerlijk haalt uw rug de stad,
 Met paân en singelgroen, voor oogen,
 Met tuinen, die de vischjes zoogen
 Met wortlen, in klaar vijvernat!
 Schoon Haarlems Blink op hooger stand
 Brageeren mag, zijn moeilijkheden,
 In 't dorre en gulle zand te treden,
 Verdrieten, als de zonne brandt.
 O bergje! wat een lieve locht,
 En kwinkelerende gewemel,
 Verhief mijn ingewand ten Hemel,
 Toen u mijn wellust eerst bezocht!
 Doch gij, met al dit fraaie zoet,

O bergje, smaaklijk aan de zinnen,
 Van buiten kittelende en van binnen,
 Verhieft alleen niet mijn gemoed :
 Maar gij, mijn nimf, met wie verzeld,
 Op 't grazig topjen neergezegen,
 Dat al zijn grasjes neeg genegen,
 Ik praatte en zong, in 't vrije veld :
 Gij, mijn Roselle, staalt mijn ziel,
 Die, dronken van de veljegeuren,
 Liet sluipen, in heur minnedeuren,
 Het schoon, dat minnaars wel geviel.
 Uw wijnbrauw leek een zee vol schijns,
 Uw nektarmondje en fulpe kaken
 Bloembeemdjes, die van roosjes blaken,
 Omringd van blanke sesamijns.
 Uw helder keeltje was een keel
 Van engeltjes, elk minlijk woordje,
 Heel zedig, bond mij, als een koordje,
 Zoo met gesprek als met gekweel.
 Roselletje! gij waart de praal
 Van 't bergje, en al zijn oogsieraadje,
 Als een juweel, in 't hooge laadje,
 Den luister geeft aan goud metaal.
 O bergje! wijl 'k die oogjes mis,
 Dat keeltje, kaakje en Venuslipjes,
 Zoo schijnt ge mij maar doodsche klipjes
 En al de omring wildernis.
 Vaarwel, o plaats van mijn geneugt!
 Vaarwel, o vogels, steden, boomen,
 Zaailanden, zoute en zoete stroomen!
 Vaarwel, o einde van mijn vreugd!

JOHAN VAN SOMMEREN.

1622—1676.

AAN JUFFR. CLARA DE WITT.

Als ik mij buig in uwe armen
 En wacht op 't minnelijk erbarmen,
 Dat uit uw oogjes nederdaalt,
 Zoo wil mijn ziel haar huis verlaten,
 Ten zij gij komt tot harer baten
 En 't angstig hert ten Hemel haait.
 Ten Hemel wordt het opgenomen,
 En leeft door goddelijke stroomen,
 Wanneer het raakt uw lieven mond,
 En dat die levendige tochten
 Mij tot uw lieve lipjens brochten,
 Waar door mijn zieltje wordt gewond;
 Gewond, en wederom genezen,
 Gerust, en wederom vol vreezen,
 Na dat ik voel die lieve geur;
 Vol vreezen, als het wordt geweigerd,
 Vol vreugde, die mijn ziel besteigert,
 Wanneer het roosje krijgt een kleur!
 Wel, laat ons dan te zamen leven,
 Zoo wordt een heil aan ons gegeven,
 Dat nimmer ziel en heeft gesmaakt,
 Dat nimmer oor en heeft vernomen,
 Dat nimmer hert en heeft bekomen,
 Maar dat daar in ons beiden staakt.

GERAERD BRAND.

1626—1685.

AAN DE MIN.

WIJZE: *Periocta*.

Door wie, en waar, en hoe leert gij, o MIN!

Uw letterkunde en uw wellevendheid?

Wie onderwijst de jongelingen in

Uw kunst om daar t' ontvouwen 't geen er leit

Op 't brandend hart, dat op uw wieken leeft,

Als 't boven d' aard, en zee, en hemel zweeft?

Deez' wijsheid leert geen Anaxagoras

Noch Socrates of wijze Tales; neen.

En hoort men 't geen er Phebus op Parnas

Van zingt, 't is wind en galm; hij dringt in geen

Verborgenschap, die in uw wijsheid is,

Veel min in uw altaarheimenis.

Gij zijt, o Min! een leerling van u zelf.

Gij volgt alleen uw eigen lessen na.

De hooftling leert van u in 't hofgewelf

Alleen niet; maar wie tusschen ploeg en spa

Zijn opgewiegd, die leert gij altemaal

Welsprekendheid van teekens, zonder taal.

Hier leest men 't geen uw goddelijke hand

In d' oogen schrijft; hier spreekt en smeekt men met

Een wenk, een lach, een lonk, een zucht; zoo spant

Uw godheid met de listen aan en wet

Het brein; ja, gij ontbindt de tong van al

De herders; dan hoort d' aarde hemelval.

Gij zijt het, die de schoone spreuken dicht,

En edele gedachten stort gij in

d' Inwoners van het veld: ja, gij verlicht

Het bosch; want waar gij zijt, gij blijft de min;

Men kan geen hut noch hoven in dat rijk:

De ware min maakt ongelijk gelijk.

'k Zing wonderen op wonderen; dikmaal wordt
 Een hert beweegd met een gebroken woord
 En halve traan. Geleerdheid schiet te kort.
 Welsprekendheid is stom; de liefde hoort
 Naar geen sieraad van woorden, maar begeert
 't Geen gij, o min, uw stomme dienaars leert.

Een ander vrij BARLAEUS lessen hoor
 Of Vossuis, of weeg 't bestier der staat
 En zoek en lees de wijsheid, door en door,
 Jaar in jaar uit; o min, wat mij aangaat,
 Ik val voor u en voor uw moeder neer:
 Dat ik uw konst uit twee schoone oogen leer.

Zoo wijk ook 't dicht, dat veel geleerder pen
 Zett' op 't papier, voor 't geen mijn ruwe hand
 In d' essenschors of eiken snijdt. Verwen
 Mijn zeden dan, dat IJ en Amstelland
 Nog van mij zegt: dien scherpte d' eedle min
 Zijn heusche tong en wetenschappen in.

1646.

AAN MEJOFFROUW SUZANNA BARLEUS, OP HET UITGEVEN
 VAN HET EERSTE DEEL DER VERSCHIEDEN DICHTEN.

Nu ga mijn brief alleen
 Naar 't doodsche Katwijk heen,
 Ter plaatse, daar niet lang geleên
 Mijn oog de wellust van mijn ziel
 En haar gezicht te beurte viel.

Zoek mijn SUZANNA daar,
 Hetzij die eenzaam waar,
 Of 't zij die bij den rozelaar
 Met rozen op haar kaken praal,
 Of langs de groene velden dwaal.

Vindt gij mijn blijchap hier,
 Die stichtster van het vier,
 Dat nooit gemaald werd op papier,

Zoo lach, zoo kus haar schoone hand,
 En groet de halsvriendin van BRAND.

Mij dunkt, ik zie u al,
 Als z' u ontvangen zal,
 Begunstigd door 't beleefd geval;
 Dat trekt de draad, die om u sluit,
 Met haar sneeuw witte tanden uit!

En mooglijk raakt ze u dan
 Ook met haar lippen an;
 Zoo brengt er 't lot u kusjes van,
 En al wat ziel en zin ontsteekt,
 Wat liefde voedt, wat vriendschap
 kweekt.

Voer hier dan 't woord voor mij,
Of breng uw lettren bij,
En maak, dat ik omtrent haar zij,
Gelijk zij altijd bij u is,
Dat 's nooit uit mijn gedachtenis.

Ei zeg, dat die u zendt
Door u haar gunst erkent:
En dat gij een getuige bent
Van 't hart, dat op mijn lippen lag,
Toen ik haar hart en vriendschap zag.

Verhaal haar hoe de tijd,
Die lief en leed verslijt,
Nu ook, terwijl gij bij haar zijt,

Mijn jaren telt, en teelt den dag
Die 't eerst haar vriend in d' oogen zag.

Zeg, dat dit jaargetij
Nu door haar afzijn mij
Tot vreugd noch lust, maar onlust zij.
Wensch, dat die dag, al vloogze ook om.
Nooit zonder haar te voorschijn kom.

Hier loopt mijn plicht ten end,
Die end noch palen kent:
En endelooze wenschen zendt.
Zeg, dat die hier geen ende schrijft
Haar dienaar zonder ende blijft.
1650.

AAN JOFFROUW SUZANNA BARLAEUS, OP HAAR GEBOORTEDAG.

Wacht niet, dat ik hier uw handen
Met een zijden lint versier,
Nu ik uw geboorte vier;
Want ik weet, gij haat de banden,
Ja, den schijn van slavernij.
Wacht ook nu geen krans van mij;
Want de kleuren van uw kaken
En de geuren van uw' mond,
Die men nooit op bloemen vond,
Kunnen zelf uw' krans wel maken.
Doch de liefelijke deugd
Van uw ongeveinsde jeugd
Kan nog beter kransen toonen.
Zeden zijn de beste kronen.

1651.

AAN MIJNE HUISVROUW OP HAAR GEBOORTEDAG.

Lieve weêrhelft, hartviendin,
Die ik als mij zelf bemin,
Trouwe bed- en echtgenoot,

Toen van daag het morgenrood,
 Toen de zon begon te naken,
 Om den dag in 't jaar te maken,
 Die ons vriendelijk en blij
 Stof geeft tot uw jaargetij,
 Toen bracht uw geboortedag
 Vreugd, die 't hart niet vatten mag;
 't Riep tot God, die ons de dagen
 En de jaren weg laat dragen,
 Dat deez' dag nog lang verschijn.
 Haar verjaardag is de mijn'.
 Die hier d' echtband maakt tot een,
 Hebben 't alles toch gemeen.
 't Heil dat haar uw gunst wil geven
 Is ook 't mijne met haar leven.
 Dat deez' beê aan u beklijf.
 Dat Gods zegen bij ons blijf.
 Dat genoegzaamheid met vreê
 Altijd onze vloer betreê.
 Laat de liefde nooit vermind'ren.
 Laat ze groeien met de kind'ren.

1670.

LIJKKLACHT OVER ENGEL DE RUITER, VICE-ADMIRAAL.

Treur Holland, treur, met al uw bondgenooten:
 De zeeheld, d' eer van Amstels oorlogsvloten,
 De strijdbre zoon van uwen grootsten held,
 Die temmer van 't uitheemsche zeegeweld,
 DE RUITER, die, van zijne jongste jaren,
 Zijn vader volgde in d' uiterste gevaren
 En proeven gaf van ware dapperheid,
 Van deugd, van trouw, van mannelijk beleid;
 Toen vloot op vloot, op 't vaderland gebeten,
 De vrijheid dreigde aan eene slaafsche keten
 Te sluiten, och, die held, die erfgenaam,
 Van 's vaders lof en heerlijke oorlogsfaam,
 Wordt ons, helaas! te vroeg, te ras onttogen.
 Hoe sloot de dood die edelmoedige oogen,

Daar 't vier in blonk van eed'len heldenaard,
 Die nimmer bloed voor 't recht der zeevaart spaart!
 Wat heeft de staat in dezen held verloren!
 Nu sterft de hoop, uit zijne deugd geboren.
 Nu zal hij, als de haat ons klampt aan boord
 En toeleit op verwoeden burgermoord,
 Zijn stevens naar geen vijands vloten wenden,
 Noch keeren de gedreigde staat-ellenden,
 Tot dienst en heil van 't waarde vaderland.
 Nu mist 's lands vloot in hem haar rechterhand,
 De vrijheid een beschermer, die, rechtschapen,
 Zijn adel meer met deugd dan 's vaders wapen
 Versierde, en om wiens dood alleen de nijd,
 Die 't zich nog schaamt, in 't duister zit verblijd.
 Men breng zijn lijk, bekranst met zeelaurieren,
 Om zijn cypres door eeuwig lof te sieren,
 Met tranen bij zijns vaders koud gebeent,
 Die nu op nieuw wordt in dien zoon beweend.
 Dit grafschrift zal, tot glorie van twee helden,
 Ons staat-verlies den volgende' eeuwen melden:
*Deez' grafsteen dekt den vader en den zoon,
 Twee Ruiters, waard een dubb'le heldenkroon.*
 1683.

GEBED IN STORM TER ZEE.

Op de maat van den 8^{en} psalm.

Almachtig God, daar alles voor moet buigen;
 De hemelen, die uwe macht betuigen,
 De winden, die nu woeden over zee,
 Bestormen ons met angst van deerlijk wee.

 De zwarte lucht bedekt ons met haar duister.
 De blijde dag verliest zijn heldren luister.
 Uw vriendelijk oog, o God, vertoont zich niet.
 Men ziet geen licht dan dat de bliksem schiet.

 Uw donder laat zich onder 't kermen hooren.
 Het bulderen van 't onweer stopt onze ooren.
 De duistre wolk werpt zware regens neêr.
 De zee verheft zich tot de wolken weêr.

Zoo mengt het zoet en 't zout zich met malkand'ren.
 De hemel schijnt in water te verand'ren;
 Ja, elke zee dreigt met den jongsten nood.
 In elke baar aanschouwen wij de dood.

Hier spalkt de dood haar felle kaken open:
 Hier heerscht de vrees. Wie durft nog leven hopen?
 Een afgrond, diep en steil, omvangt ons nu.
 Wij roepen uit de diepte, o God, tot u.

Help, Heer, och help: men kan hier nergens vlieden;
 Gij kunt alleen den wind en zee gebieden.
 Gij voert den mensch, tot zijn gerechte straf,
 In dit bederf, deez' poel, dit zoute graf.

Gij Heer, dien wij met ons gebed genaken,
 Die dooden kunt en weder levend maken,
 Verlos en red ons uit dit doodsgevaar.
 Bewaar ons door uw machtige eng'lenschaar.

Getrouwe God, die Noachs ark bewaarde,
 Toen 't al verging wat adem haalde op d' aarde,
 Och, laat ons in deez' golven niet vergaan,
 Die door uw macht en hulp alleen bestaan.

Dan zal uw lof op onze tongen zweven:
 Of moeten wij in deze baren sneven,
 Zoo breng ons uit deez' rusteloze zee
 In uwe rust, de wenschelijkste reê.

TEGEN DEN HOOGMOED.

Op de maat van den 72^{en} psalm.

Waar kan de mensch nog moed op dragen,
 Zoo hij zich zelven kent?
 Wat kan zijn hart zoo zeer behagen?
 Hij denke aan ieders end.
 Zwelt zijn gemoed door schat of staten,
 Die zoo onzeker zijn,
 Die hij verlaat of hem verlaten
 Met zorg, met angst, met pijn?

Of is hij fier op andre goeden,
 Op 't geen in 't lichaam leeft?
 En durft hij daar van iet vermoeden,
 Dat stof tot roemen geeft?
 't Is immers vleesch, zoo zwak geboren,
 Zoo broos, zoo vuil van aard.
 De tijd zal 't allerschoonste smoren;
 't Werd voor de dood gebaard.

Of roemt de ziel in haar gedachten,
 Die gast der leemen hut?
 Wat is er zwakheid in haar krachten!
 Zij valt, zoo God niet stut.
 Of roemt men op een deugdzaam leven?
 Dat past geen vroom gemoed.
 Al wat men heeft, heeft God gegeven;
 Zijn goedheid werkt dat goed.

Wat dienstknecht zal hoovaardig wezen
 Op goed'ren van zijn' Heer?
 De galm des lofs, hoe hoog gerezen,
 De blik van ijdele eer,
 En wat ons lieflijk straalt in d'oogen,
 Een ras verdorde bloem,
 Daar wereldlingen fier op bogen,
 Verdient geen prijs noch roem.

Of zal ik trotsch zijn op de zonden,
 Die anderen begaan;
 Omdat ze meerder zijn bevonden,
 Dan die ik heb gedaan?
 O neen, eens anders kwade zeden
 Verschoonen mijne niet:
 Zij dreigen mij met zwarigheden,
 Met welverdiend verdriet.

't Is tijd dan, dat ik mij verneêre
 Voor u, den hoogsten God,
 Mij zelf versma, mijn Schepper eere,
 Mij buige op zijn gebod.
 O God, al zit gij in den hoogen,
 Gij haat de hoovaardij.

Den hoogmoed kunt gij niet gedoogen
Erbarm u over mij:

Door hoogmoed was ik afgeweken,
Door ootmoed keer ik weêr.
Die deugd zal vele deugden kweeken
Ten dienst van haren Heer.
O Vader, schep die in mijn harte
Door uwen goeden geest;
Opdat mijn ziel haar boosheid smarte:
Zoo worde uw naam gevreesd.

Zoo kant zich d'ootmoed tegen 't kwade.
De trotsche wordt verplet:
De need'rige verwerft genade.
Zoo volg ik uwe wet:
Zoo stijg de need'righeid naar boven,
Daar Christus voor haar bidt,
Daar alle hemelen u loven,
Daar treft ze 't hoogste wit.

GRAFSCHRIFTEN.

Op Hugo de Groot.

DE GROOT, die hier nu rust, verwon d' uitlandsche list,
Zijn vijanden, zich zelf, de nijd, de burgertwist.
Ontrust hem niet; want hij, al wierd zijn rust gekwetst,
Ontrustte nooit de rust van het Gemeenebest.

Op Egbert Meesz. Kortenaar, Lt. Admiraal van de Maas.

De held der Maas, verminkt aan oog en rechterhand,
En echter 't oog van 't roer, de vuist van 't vaderland,
De groote KORTENAAR, de schrik van 's vijands vloten,
d' Ontsluiter van de Sond, ligt in dit graf besloten.

1665.

Op Johan de Wit.

Gij zijt een steen, zoo gij deez' steen ziet en niet weent.
Hier leit DE WIT, maar niet geheel in zijn gebeent:

Het ander overschot van zijn geschonden leden
 Wierd afgescheurd, verkocht of met den voet vertreden.
 Vervloekte ondankbaarheid, die dus de deugd beloont,
 En 's lands verlosser met zoo scherpe dorens kroont!
 Nog wenschte hij met zijn bloed het vier der twist te blusschen,
 En al zijn moordenaars voor Gods gericht te kussen.

1676

Op Joost van den Vondel.

Hier leit de lijkasch van den feniks, dien de Rijn,
 Een eeuw bijna geleên, zag rijzen t' Agrippijn':
 De Duitsche Euripides en Maro, Juvenaal
 En Flakkus, wiens gedicht, hoogdravende van taal,
 Zoo klaar als zinrijk vloeit, tot glorie van ons IJ.
 Betreur dien vader der volmaaktste poëzij.

AFBEELDINGEN.

Philips de tweede, koning van Spanje.

Dit 's Philips, die Neêrland met zijn Spaansch gebied vertrad,
 Die 't vier der wrake ontstak, toen 't om genade bad.
 Zijn averechts bestaan kan alle vorsten leeren,
 Geen volken tegen 't recht der wetten t' overheeren.

1676.

Willem I, prins van Oranje.

Dit 's Vader Willems beeld. Verlosser van ons land,
 Wat hebt gij staals gekeerd op 't punt van uw verstand!
 Wat hebt gij leeds beleefd! Een wereld vol verloops:
 Den twist van Paapsch, van Geus, van Luthersch en van Doops.
 Uw deugd, uw moed, uw list, uw zorg, uw goed en bloed
 Verdreef met God het juk van 't lichaam en 't gemoed.

1676.

Lamoraal, graaf van Egmond.

Dit 's Egmond, dien de nijd van Alva holp van kant,
 De dappre veldheer, schild en speer van Nederland;
 't Hoofd daar tot tweemaal toe heel Frankrijk voor moest beven.
 De sneê door zijnen hals deê recht en vrijheid sneven.

1676.

Maurits, prins van Oranje.

Gij hebt in 't harnas nooit voor vijanden gewicht,
 't Gebouw der vrijheid, door uws vaders hand gesticht,
 Doch in den opgang met zijn dierbaar bloed begoten,
 Voltooid: gij hebt den tuin met vestingen gesloten.
 Maar och, de kerk en staat is in uw tijd gescheurd,
 Daar Spanje om heeft gejuicht, dat Holland nog betreurt.

1673.

Michiel de Ruiter.

Aanschouw den held, der staten rechterhand,
 Den redder van 't vervallen vaderland,
 Die in één jaar twee groote koninkrijken,
 Tot driemaal toe, de trotsche vlag deê strijken:
 Het roer der vloot, den arm daar God door streê.
 Door hem herleeft de vrijheid en de vreê.

1673

Cornelis Pietersz. Hooft.

O, christen Kato, Hoofd vol breins en vrijheids mond,
 Die om 's lands voorstand op Leicester's moordrol stond,
 Hoe hebt gij, aan het roer van stad en staat gezeten,
 Gepleit voor 't heilig recht van 't dwangeloos geweten!
 Hoe zag uw verziende oog de zaken sinds gebeurd,
 Den twist, te licht, te vroeg gemaakt, te laat betreurd!
 Oprechte man, uw zorg, uw trouw, uw wijsheid leeren
 Dat beste christenen ook allerbest regeeren.

1671.

J. van Oldenbarnevelt.

Dit 's vaderland, uw vader,
 Uw voorspraak, redder, rader,
 Vermoord op 't hofschavot.
 Waar vond hij loon? Bij God.

1681.

Hugo de Groot.

O Delft, benij geen' Maas den grooten Rotterdammer:
 DE GROOT is ruim zoo groot. Deez' poogde Hollands jammer
 Te stuiten door zijn raad; maar tweedrachts oor bleef doof.
 Men scheurde veel te licht om liefdeloos geloof.

Indien zijn feniksgeest verdeeld waar' onder zeven,
't Vereenigd Nederland waar' onverdeeld gebleven.

1681.

Dirk Volkertszoon Koornhert.

Toen 't groote pausdom door een kleiner pausdom viel,
Zocht gij de ware kerk en vrijheid in uw ziel.
Twee pesten hebt gij met uw pen teruggedreven:
Het noodlot van Kalvijn, den mutsaard van Geneven.

1673.

Op de afbeelding van een godgeleerde.

Och, dat deze oogen, nu de wereld op oud Romen
En op het nieuw Geneef vast staroogt, hier alleen
Op Christus zagen: dat deez' mond aan d'Amstelstroomen
Het algemeen geloof verkondigde; maar geen
Vervalschte leer, die stof tot twist en scheuring geeft.
Hij roep: op Christenen, op, op, omhelst elkander.
Het nieuw Jeruzalem wel twalef poorten heeft.
Gaan wij door d'eene deur, laat hen dan gaan door d'ander.

1646.

Suzanna Barlaeus.

Deez' schoone omtrek, van den schilder mij gegeven,
Is meer dan doodverf, maar veel min dan 't lieve leven.
Al is 't slechts doek en verf, het moet mij dierbaar zijn.
Die 't ware goed ontbeert, vermaakt zich met den schijn.

1674.

Op Joost van den Vondel.

De grijze Vondel, die door treurstijl, heldentoon,
Door leer- en hekeldicht met d'oudheid om de kroon
Des lauwers streed, voor wien wat Neêrduitsch schrijft moet zwichten,
Vertoont zich in deez' print, maar leeft in zijn gedichten.

1679.

BIJSCRIFTEN.

Opschrift van een uurwerk.

Ik leer u hoe de tijd vergaat.
 De voorslag van het eeuwig slaat
 En roept vast: menschen, bidt en waakt,
 Uw sterf-, uw oordeelsdag genaakt.

1663.

Op de kist van Hugo de Groot.

Wie leeft de vrijheid meer verplicht?
 'k Heb Loevestein den Huig gelicht.

Op het witte borstbeeld van Johan de Wit.

Dus leeft DE WIT, 's lands raad en voorspraak, na zijn dood,
 Door zwarte en grauwe nijd besprengd met dierbaar rood;
 Maar 't woeden van de moord, vervloekt bij alle wetten,
 Kon 't Wit der blankste deugd met vuil noch vlek besmetten.
 Deez' witte steen verbeeldt zijn zuiv're onnoozelheid.
 De vrijheid vindt haar graf daar zijn gebeente leit.

1676.

UIT «HET LEVEN VAN Lt. ADMIRAAL DE RUITER.»
SLAG BIJ KIJKDUIN.

Ondertusschen liep de wind oostzuidoost, en 's morgens vroeg, den een en twintigsten van Augustus, met den dag, bevond zich de Lt. admiraal De Ruiter met 's lands vlote in 't gezicht van de kust van Holland, tusschen Petten en Kamperduin, geen twee mijl van 't land, en hij zag de vijanden in lij van zich leggen, zoodat hij dien nacht met een gelukkige voorzichtigheid en zeemansstreek den loef van hun had gewonnen. Ook leest men bij een Engelsch schrijver, *dat De Ruiter, volgens zijn gewoon beleid, zich dienende van het behulp der duisternis, zich dicht hield aan de kust, en, die koers houdende tot den volgenden morgen, de wind won van d' Engelschen.* De heer De Ruiter willende dit voordeel gebruiken, deed 's morgens bijtijds sein, dat zich elk in order zou rangeeren, om de vijanden aan te tasten. Dit werd spoedelijk in 't werk gesteld: ook zag men, dat d'

Engelschen en Franschen zich insgelijks in order schikten, wachtende de Nederlanders met kleen zeil in. Zij waren van gelijken in drie eskaders verdeeld. Het hoofdeskader onder prins Robbert, als admiraal, voerende de roode vlag, had Johan Hermans tot vice-admiraal en Johan Chicheley tot schout-bij-nacht. In 't eskader der blauwe vlag had de ridder Eduard Spragh het gebied en de graaf Van Ossery schout-bij-nacht. De graaf Van Estrée gebood over 't eskader der witte vlag, bestaande uit Fransche schepen. De Nederlanders naar de vijanden toeloopende, had Tromp eerst d' avant-garde of voortocht, De Ruiter de bataille of middeltocht en Bankert d' arrière-garde of achterhoede. Maar de vijanden omtrent ten half achten tegen hen aanwendende, liet de Ruiter straks daarna sein doen van ook te wenden, en liep met 's lands vloot voor de wind om, om des te eer aan de vijanden te raken. Door dit wenden kreeg nu Bankert met zijn eskader de voortocht, en Ruiter de middeltocht, en Tromp de achterhoede. Omtrent ten half negen viel Bankert op 't eskader van Estrée, die 's vijands voortocht voerde, in, en vervolgens de Ruiter op prins Robbert's eskader der roode vlag, Tromp op d' achtertocht der vijanden, 't eskader der blauwe vlag, onder den ridder Spragh. Toen begon de strijd aan alle kanten, doch in 't eene eskader veel scherper dan in 't ander. Van 't Fransch eskader der witte vlagge, onder Estrée, werd eenpariglijk van de Nederlanders en Engelschen getuigd, dat het zich vrij achterlijk hield, zonder zich recht in 't gevecht in te laten, hoewel 't Estrée aan geen moed noch beleid ontbrak. Doch men houdt dat hij door een heimelijke last van zijnen koning werd wederhouden. Maar zijn schout-bij-nacht, De Martel, pogende zijn eer te betrachten, raakte met etlijke schepen van Bankert's eskader in zulk een hard gevecht, zich dapper verwerende, dat hij in groot gevaar verviel en in den brand werd geschoten, dien hij ter nauwer nood bluschte, zich bergende bij d' andre schepen van Estrée, hebbende wel zes en dertig man verloren, en zich beklagende, dat men hem niet had bijgestaan naar behooren. Omtrent denzelfden tijd poogden de Franschen den lt. admiraal Bankert, die eenigszins van zijn eskader was afgeraakt, te verbranden; maar de brander, die 't op hem had gemunt, werd vruchteloos gespild. Daarna dreef Bankert de Franschen om de oost, daar ze in den wind bleven leggen hangen, zonder wederom af te komen, waarop zij door de vice-admiralen Evertszoon en Enno Doedes Star werden na gewend, doch gedurig afwijkende, hielden ze voor hun geen stand. De lt. admiraal De Ruiter had onderwijl met zijn eskader een schrikkelijk gevecht met prins Robbert's eskader der roode vlagge. Men sloeg etlijke malen door elkanderen heen, dan d' een dan d' ander de loef hebbende. De Nederlanders schoten met hun kanon zoo ras als met musketten, driemaal tegen de vijanden eens, d' Engelschen zeggen, dat men

zoodanig vocht, alsof men door een verborgen drift wou te kennen geven, dat dit de leste strijd zou zijn, in 't welk men d' uiterste proeven van beleid en dapperheid zou toonen. Ter zelfder tijd werden in verscheiden Hollandsche steden daar men, door 'tgruwzaam geschiet of bij andere middelen, kennisse kreeg dat de vloten aan malkanderen waren, openbare gebeden tot God uitgestort. Op het luiden der klokken liepen de kerken en de vergaderplaatsen van alle gezindheden vol, en vele duizenden van menschen smeekten, op den voorgang der predikanten en leeraren, om genade, bijstand en verlossing, ten goede des Vaderlands. Ook gedenkt mij, dat men binnen Amsterdam al ten negen of tien uren de gemeenten bijeen klepte, en niet alleen voor den middag, maar ook namiddag en 's avonds bedestonden hield: met zoo groot een bewegeuis der gemoeden en vurigheid van geest, als men daar nog nooit in eenigen nood onder d'ingezetenen had bespeurd. Want elk hield, dat aan dezen slag het gansche vaderland hing, en dat men nu vocht om 't uitheemsche juk t' ontgaan. Doch ik keer weder tot het gevecht, daar de lt. admiraal De Ruiter met de zijnen groote vlijt deed om prins Robbert te naderen: dan die was met vier of vijf branders omringd en werd van zijne noodhulpen manlijk beschermd. Maar desniettemin bracht De Ruiter eenige onorde in zijn eskader, dat wat vaneen raakte, zoodat eenige branders van hem afdreven. d'Engelschen zochten met hunne branders, die zij tot acht en twintig toe in de vloot hadden, veel te verrichten, doch de Nederlanders hebben hun eenige derzelveu met sloepen afgenomen, of hen genoodzaakt daar den brand in te steken. Een brander, genoemd de Luipaard, een Pinasschip, met twintig man en zes ijzeren stukken, gevoerd door Mattheus Borren, werd door De Ruiter's volk veroverd, en daarna door zijn last verbrand. Omtrent ten tien uren, of wat later, kreeg men een dikken mist met regen, die omtrent een uur duurde, doch evenwel werd gedurig gevochten. De lt. admiraal Van Nes raakte met prins Robbert en nog zes of zeven Engelsche schepen in een hachelijk gevecht, dewijl hij meest in 't voorste van zijn smaldeel was. Zijn bezaansroede werd midden door geschoten, en al zijn rondhout zoo beschadigd, dat hij zeer reddeloos en onmachtig wierd. Dus liggende, zag hij drie kapiteins van zijn smaldeel boven hem liggen, zonder de vijanden te naderen: dies zond hij een snauw naar hen toe, met bevel, dat ze nader zouden komen: maar in plaats dat t' achtervolgen, deden ze geen vlijt altoos om van plaats te veranderen. Een van de gemelde drie, voerende een schip met zeventig stukken, braste dan 't een en dan 't ander zeil tegen de mast, en bleef zoo aan bakboord van Van Nes leggen, die den vijand te stuurboord van zich had. De mist of rook wat opklarende, zag Van Nes drie vijandlijke schepen, 't zij branders of andere, branden. Daarna, terwijl Van Nes bezig was om voor zijn groot marszeil, dat stukken was geschoten,

een voormarszeil aan te slaan, en zich weer klaar te maken, was prins Robbert met nog eenige and're Engelsche schepen hem voorbij geschoten, de blinden voor de boeg bijzettende, en licht af voor hem henen loopende: maar zij kosten 't voor den lt. admiraal De Ruiter niet overhalen, waarom zij bijstaken. De lt. admiraal Bankert, ziende dat de Franschen geen stand hielden, vond ongeraden hen lang te volgen, om niet te verre van 't gros van 's lands vloot af te wijken, en wendde het naar De Ruiter's eskader, zich daar bijvoegende, om 't eskader der roode vlagge met te meer kracht aan te vallen. Hierdoor werd prins Robbert de last te zwaar, men gaf van alle zijden vreeslijk vuur op hem en de zijnen, en dreef hem om de west. Men zag hem te dier tijd noordwest aan, en de Franschen oost aan loopen, waaiende de wind toen uit den zuidzuidwesten. De Ruiter, Van Nes en Bankert vervolgden prins Robbert en 't eskader der roode vlagge, dat te vergeefs hulp van de Franschen verwachtte, tot omtrent twee uren na den middag. Ondertusschen was de lt. admiraal Tromp met zijn eskader, en 't eskader der blauwe vlag, in 't noorden t' eenemaal uit het gezicht geraakt. Derhalven oordeelde de heer De Ruiter, dat hij met de zijnen noodzakelijk diende te wenden, om Tromp op te zoeken en desnoods t' ontzetten. Hij braste zijn voormarszeil tegen, en hield het met zijn en Bankert's eskader voor wind af, naar 't geschiet toe, dat men noordoost van zich tusschen Tromp en Spragh's eskader hoorde. Prins Robbert dit ziende, en zoo bekommerd voor Spragh als De Ruiter voor Tromp, heeft insgelijks met de zijnen gewend, en zeilde aan bakboord, doch even buiten schoots van de Nederlanders, eenen streek met hun henen, en Estrée met de Franschen volgde d' Engelschen, maar wat verre achteraan. De lt. admiraal Tromp's eskader was omtrent ten negen uren tegen d' achterhoede der Engelschen, het eskader der blauwe vlag, aangewend. Hij werd van den admiraal en ridder Spragh, met het topzeil op de mast, kloekmoediglijk ingewacht. Doch eenige Engelschen verhalen, dat Spragh met dit inwachten prins Robbert's order te buiten ging, en dat hem belast was, en hij beloofd had, met zijn eskader omtrent prins Robbert's eskader te blijven, en niet van zijn zijde te wijken, daar hij nu ver in lij van al de rest een afgezonderd gevecht aanging. Doch wat daar van zij, 't is altijd zeker dat hij, toen hem Tromp ten strijde vorderde, niet met eere kon afwijken, en noodig oordeelde hem zonder te aarzelen 't hoofd te bieden. De vice-admiraal Sweers was met zijn smaldeel d' eerste die met de voorste schepen der blauwe vlagge, Johan Kempthorn en den graaf Van Ossery, den strijd begon: en korts daarna raakten beide d' admiralen, Tromp en Spragh, aan den anderen, elk gevolgd van de zijnen. Sweers drong zoo sterk op Kempthorn aan, dat hij eindelijk genoodzaakt werd te deinzen: 't welk de meeste schepen der blauwe vlagge deed afzakken,

werdende van de Nederlanders kort gevolgd. Maar Tromp en Spragh bleven elkanderen, d' eene met het schip de Gouden Leeuw, d' ander met de Royale Prins, zonder zeil te reppen, omtrent zeven glazen, dat zijn drie uren en een half, op zijde leggen, zonder ophouden op elkander schietende met geschut en musketten; en zoo gelukkig voor Tromp en de zijnen dat daar iet voorviel, 't geen zoo onmogelijk schijnt als 't waarachtig is: te weten, dat men zes geheele glazen (te weten, drie geheele uren, beginnende een vierendeel uurs na achten, en eindigende een vierendeel uurs na elfen) vocht, eer dat iemand op Tromp's schip, onder vierhonderd en in de zeventig menschen, gekwetst of bezeerd werd: 't welk niet anders kon aangemerkt worden dan voor een wonderlijke bewaring, in zoo groot een gevaar, niet bijgeval geschied, maar door een goddelijke bestiering en hulpe. Ook schrijf ik dit niet uit een los gerucht, maar uit een geloofwaardig bericht dergenen die 't den heer Tromp en and're ooggetuigen meer dan eens hoorden verhalen. De meeste kogels vlogen mis of over 't schip henen. Ook werd met geen minder zekerheid verteld, dat de lt. admiraal De Ruiter insgelijks met groot geluk vocht, en weinig dooden en gekwetsten kreeg, 't geen sommigen bewoog te zeggen, *dat het scheen als of men de kogels van zijn schip zag afstuiten*. 't Is ook zeker dat men den heer De Ruiter, in 't midden van 't gevecht tegen iemand hoorde zeggen: *Ik bid u ziet dit werk eens aangaan, ziet de kogels eens vliegen, en hoort ze eens snorren en huilen, en evenwel ons want staat nog en ons volk is nog meest gezond*. Verscheiden andere schepen spraken van gelijk geluk: en 't is zeker dat het getal der dooden en gekwetsten ten einde van den slag zeer klein was. Dan 't schip van Spragh werd zoodanig getroffen, dat hij ten twaalf uren op den middag de vlucht moest nemen; doch de lt. admiraal Tromp wilde hem niet verlaten, en schoot al volgende hem zijn zeilen en rondhout van boven neer, met namen zijn bezaansmast. Ook had hij ('t geen de graaf Van Ossery naderhand aan den heer Tromp mondeling betuigde) op zijn schip eerlang omtrent vierhonderd dooden en driehonderd gekwetsten. Vijftien of zestien schepen van Spragh's eskader stonden hem trouwelijk bij. Hierdoor raakte Tromp zoo verward onder de vijanden, die van alle kanten op hem troffen, dat hij zeer reddeloos werd. Het hing dien dag met zijn schip den Gouden Leeuw menigmaal als aan een zijden draad, door de menigvuldige branders, die daar op afkwamen, en telkens werden afgeweerd, vernield, of vergeefs verspild. Hij had tot eersten kapitein op zijn schip den dapperen Thomas Tobias, een Ier van geboorte en Roomschegezind, doch een groot liefhebber van den Vrijen Staat, die voor dezen als kapitein op verscheiden oorlogsschepen 't gebied had gevoerd, en altijd om zijn trouw en vroomheid was bedankt. Deeze gaf nu op nieuw groote blijken van zijn beleid en kloekmoedigheid; doch eindelijk werd het schip door 't groot getal der vijanden zoo door-

nageld, dat zijn masten dreigden buiten boord te vallen. Waarop hij uit de vloot moest wijken, en de lt. admiraal Tromp ging over op 't schip de Komeetstar, daar hij zijn admiraalsvlag liet waaien, en hield zich gedurig omtrent den Royalen Prins, het schip van Spragh, die op het schip Sint Joris overging, en met hetzelfde de Royale Prins, die groot gevaar liep van veroverd of verbrand te worden, beschermde zooveel als hij kon. Ook zag men Kempthorn met zijn smaldeeling van schepen daar weer naar toewenden, waardoor 't gemelde schip van 't blauw eskader zoo zeer werd omringd, dat er geen kans was om 't zelve te vermeesteren, of door branders te vernielen. In dit gevecht werd de Sint George of de Sint Joris, zoo reddeloos geschoten, dat d'admiraal Spragh zich genoodzaakt vond dat schip te verlaten. Hij ging dan in zijn sloep, met voornemen, om zich in den Royalen Charles te begeven. Doch hij had geen tien sloeps lengte geroeid, of een kogel, die dwars door de Sint Joris passeerde, brak de sloep, of trof den sloep zoodanig, dat hij last gaf terstond weer naar de Sint Joris te roeien; maar 't was te laat, want eer men binnen 't bewerp der touwen kon komen, zonk de sloep, en men zag den admiraal Spragh jammerlijk verdrinken. Hij werd van d'Engelschen, dat vreemd was, gevonden met het hoofd en de schouders boven water en echter zonder leven. Zijn armen waren door een doodelijke kracht zoo vast geklemd aan eenig deel van de sloep, dat men groote moeite had om die los te krijgen. Dit was het deerlijk einde van den ridder Eduard Spragh, den dappersten der Engelsche admiralen, die van vrienden en vijanden, om zijne manhaftigheid en heuscheid, werd geprezen, en uit meedoogen betreurd. Met hem verdrongen de heeren Littelon, Smithe en anderen, en de sloep van de Sint Joris, die 't lichaam van Spragh bewam, vischte zijn luitenant, doch half dood. Ondertusschen werd bij Tromp's eskader nog hevig gevochten tegen 't blauw eskader en de beschermers van 't schip van Spragh: en in dezen stand van zaken kwam De Ruiter met zijn en Bankert's eskader omtrent ten vier uren bij Tromp. Daar zag men dat meest al de schepen van de blauwe vlag schrikkelijk waren beschadigd, en dat velen hunne masten of stengen hadden verloren, en andere rampen geleden: 't schip van Spragh werd masteloos door een fregat gesleept, en 't stond geschapen dat er 't geheele blauw eskader zou gekleefd hebben, 't en ware het prins Robbert met de zijnen had ontzet. Ook hadden ze alles bijgezet, om niet te laat te komen: en gelijk De Ruiter zich bij Tromp voegde, zoo begaf zich prins Robbert bij Spragh. Ossery lag toen aan 't roer van den Royalen Prins met twee fregatten bij zich, daar prins Robbert nog twee fregatten bij zond, omdat reddeloos schip te meer te verzekeren en uit het gevaar te slepen. De lt. admiraal Tromp rangeerde zich met zijn bijhebbende schepen onder de hoofdvlagge, en omtrent ten vijf uren staken 't De Ruiter, Van Nes, Bankert en Tromp wederom bij, en op

de vijanden, die toen de loef van hun hadden, aan, en men raakte op nieuw aan elkanderen, en in een schrikkelijk gevecht. De gansche zee stond in vuur en vlam, die, door den dikken rook, gelijk bliksemstralen uit een donkere lucht uitborst. Elk verging 't hooren en zien door de duisterheid der buskruitdamp, en door de donderslagen van zooveel duizenden stukken geschuts, en 't balderen van zoo groot een menigte van musketten als er gedurig vuur gaven. Hier vertoonde zich de schrikkelijkheid van den oorlog ter zee aan alle kanten. De kogels, bouten, schroot en splinters vlogen van alle zijden, met een ijselijk gekraak en geknars van al wat getroffen wierd. De zee werd met lichamen, door geen eene soorte van dood omgekomen, bezaaid. Sommigen moesten door 't scherp, anderen door splinters, anderen door 't vuur, anderen in 't water sterven. 't Gekrijt en 't gejammer der gekwetsten en stervenden vervulde verscheiden schepen, en hij moest een hart van steen of harder dan metaal hebben, die 't vergieten van zooveel christenbloed met droge oogen kon aanschouwen. Dit was het deerlijk lot der twee vermaardste zeevolken, weleer door de banden van eenen godsdienst en van 't nabuurschap aan een verknocht, en die nu hunne uiterste krachten inspanden om elkanderen te vernielen: doch de Nederlanders door den uitersten nood geperst, hebbende geen ander middel om den staat van 't vaderland voor zijn ondergang te bevrijden. In dat zwaar gevecht werd prins Robbert door verscheiden van zijne beste kapiteinen trouwelijk geholpen: met namen, door den heer Johan Hermans, den graaf Van Ossery, Johan Kempthorn, en de kapiteinen Davis, Stont, Legge, Berry, Earnly, Roger Strikland, Karter en anderen. Doch De Ruiter, Van Nes, Bankert, en Tromp, drongen zoo sterk op hen in. en vochten zoo dapper, dat d' Engelschen genoeg te doen hadden om 't admiraalschip van Spragh, den Royalen Prins, en andere beschadigde en reddelooze schepen, te beschermen en uit het gevecht te sleepen. Men had groote moeite aangewend om 't schip van Spragh met branders aan te steken: doch men kon 't door de tegenweer der omliggende Engelschen niet aan boord komen. Een der Nederlandsche branders raakte aan drie Engelsche fregatten vast, doch smeulde alleen zonder branden, en d' Engelschen ontkwamen 't gevaar. Omtrent ten half zeven uren raakten twee Engelsche branders en een van hunne oorlogsschepen in brand, en een ander oorlogsschip zag men zinken. Ook was het jacht de Henriëtte aan de zijde van Ossery gezonken. De graaf Van Estrée lag nu met het Fransche eskader op een bekwame verte boven wind van prins Robbert en bleef daar liggen, zonder op de Nederlanders af te komen, die zoolang vochten totdat prins Robbert en d' andere Engelschen omtrent ten zeven uren afweken, en van de Nederlanders tot na zonnenondergang werden gevolgd. d' Engelschen hebben 't naar hunne kust overgewend, en dienden zich van den nacht, om 't schip

van Spragh, en andre schepen die zeer reddeloos waren, en aan 't rondhout zeer beschadigd, met fregatten weg te sleepen. Dus keerden ze weer naar hunne kusten en havens, en ruimden de zee. De heer De Ruiter dankte God, dat 'slands vloot in dien harden strijd de zee had behouden, en de vijanden gedwongen 'slands zeegaten te verlaten. Als iemand hem geluk met den zegen wenschte, en zich verheugde dat God hem wederom in zooveel gevaar bij 't leven had bewaard, was zijn antwoord: *Mijn leven is niet, 'tis ten dienst van 't vaderland. Doch ik zou wel zoolang wenschen te leven, dat ik 't zelve mocht hersteld zien, en daar 't mijne toe doen. Dan zoo 't God niet belieft, ik ben oud, en des levens en der moeite zat.* Hij zei tot zijn predikant Westhovius. *Nu mag men zeggen, ziende op zeeke's schriftuurspreuk: Heden heeft de Heere heil in Israel gegeven, onze gebeden verhoord, en voor ons gestreden:* en tegen een ander, *wat zal ik zeggen? Monden en tongen ontbreken ons om Gods goedheid, aan ons betoond, naar waarde te melden en te verkondigen.* Ook heeft men hem 's avonds over tafel hooren zeggen: *De zegen is groot, mochten wij slechts 't geluk hebben van recht dankbaar te zijn.* Hij beriep nog dien zelfden avond de lt. admiralen Bankert, Van Nes en Tromp aan zijn boord, daar verstaan werd, dat, nu men, volgens het oogmerk van den Staat, en 't besluit op den twaalfden der maand genomen, de vijanden van 's lands kusten had verdreven, men met 's lands vloot (drijvende aan 't gevecht omtrent negen mijlen noordwest van Texel) in 't noordwest tusschen Texel en 't Vlie, die eilanden in 't gezicht, ten anker zou komen, en de gemelde zeegaten verder veiligen voor de schepen die uit het oosten of het noorden te gemoet werden gezien. Daarna verstond de heer De Ruiter dat de vice-admiralen Jan de Liefde en Izaäk Sweers hun leven, in 't manhaftig betrachten van hunnen plicht, voor 't vaderland hadden gelaten: en ook de kapiteinen Jan van Gelder, de Ruiter's behuwdzoon, David Sweerts, Hendrik Visscher en Dirk Jobszoon Kiela. Van Gelder was de buik weg geschoten. De kapitein Jan Dik was zwaarlijk in zijn been gekwetst en de kapitein Jan de Jong werd aan zijn oog gewond. Ook werden Joris van Andringa, De Ruiter's secretaris, en Jonker Hendrik van Eeden met schroot in de beenen geschoten. Wijders had men in 's lands vloot weinig gekwetsten en dooden: ja in 't gansche eskader van Amsterdam vond men niet meer 71 dooden en 120 gekwetsten, en in d'andre eskaders naar gelang. Niet een eenig oorlogsschip werd aan de zijde der Nederlanders vermist of verloren. Doch zij raakten vier of vijf branders kwijt. Het brandschip d' Eenhoorn werd in den grond geschoten, maar de kommandeur Willem de Rave met zijn volk gebergd. De schepen van den lt. admiraal Tromp en den schout-bij-nacht De Haan, en van de kapiteinen Van Brakel en Jan de Jong, moest men daarna opzenden, om

binnen gaats hersteld te worden. Al d'andere bleven in zee, en hermaakten hunne zeilen, staande en loopende want, rondhout en al 't geen buiten gedaan kon worden. Maar d' Engelsche vloot was zoo gehavend en reddeloos, dat ze noodzakelijk de zee moest verlaten. Ook was 't getal der dooden en gekwetsten aan hunne zijde ongelijk grooter dan aan de zijde der Nederlanders. In 't schip van prins Robbert waren zestig dooden of doodelijk gekwetsten, in dat van Spragh nog meer: doch de dood van dien dapperen admiraal was hun grootste en smertelijkste verlies. Ook sneuvelden nog twee voortreffelijke zeekapiteinen, Willem Reves en Heyman, en de landkapiteinen De Neve en Merrywater, en ook de heer May, die vrijwillig diende. De ridder Johan Kempthorn, vice-admiraal, de kapiteinen Kourtney, Haward en Willem Jennings waren gewond. Aan de Fransche zijde, daar 't minst gevochten werd, had men ook de minste dooden, en onder dezelve den kapitein d'Estival. Onder de gekwetsten waren de ridder Montbrun, en de kapitein Jakob d'Oleron. En gelijk de Nederlanders niet een oorlogsschip hadden verloren, zoo had men een of twee van de grootste Engelsche schepen zien zinken, en zes of zeven zien branden, zonder dat men wist of het branders of and're schepen waren: ook houdt men, dat ze ten minsten acht of tien branders verloren: anderen begrootten 't getal wel op twintig, doch telden daaronder eenig kleen vaartuig: onder anderen had de kapitein Jan van Brakel een Engelschen brander genomen, die op werd gezonden.

REIJER ANSLO.

1626—1669.

AFSCHEID VAN AMSTERDAM, BIJ 'T BINGERLOGH.

Hier, daar de Rijn met radde waat'ren stroomt

Door bergen hard van steenen, vol geboomt,

Of wijngaarddranken,

Hier reize ik heen; maar gij, mijn voedstervliet,

Mijn Amstelstroom, al zie ik u hier niet,

Ik wil u danken

Voor al uw gunst, waarvan ik roem en boog.

O Waternimf, gij zijt mij uit het oog,

Niet uit het harte.

't Is waar, mijn stad, dat ik van u niet lang
Ben afgeweest, maar 't is mij reeds te bang

En groote smarte:

Mijn hart wordt flauw, als 't denkt om al zijn bloed,
Om vriend en vreemd, in mijn zoo teer gemoed

Zoo diep gekropen;

Ik acht mij aan mijn bakermat verplicht,
En toen ik nu uit Holland en het Sticht

Was uitgelopen,

Toen keerde ik mij heel twijfelend langs de brug
Bij Nieuwersluis tot driemaal toe terug

Naar Amstels vesten,

Totdat mijn geest, bevangen met een' tocht
Tot reizen, mij weer aan het reizen brocht,

En sprak op 't leste:

«Op, maak u op, om met een hoogen toon
Te Rome voor des Tibers myterkroon

Latijn te spreken.»

Ik stond verbaasd, en even als die geen,
Die voorwaarts drijft, en door de stroomen heen

Niet ziet te breken;

Maar ziet nog eens, zoo ver nu van den kant,
Zoo deerlijk om naar 't lieve vaderland,

Zoo waard als 't leven:

Zoo is 't met mij, die om 't Roomsche feest
U, die zoo lang mij zijt zoo lief geweest,

Nu moet begeven.

1649.

HIERONIEMUS SWEERTS.

1627—1696.

LIEDJE.

Nimf Rozelijntje stond op strand,
 En zag de witte zeiltjes zwellen,
 Die zachtjes naar het Nederland,
 Schier vlak voor wind, af kwamen hellen:
 Ach, zei ze, dat mijn tweede ziel
 De ballast was in deze kiel!

De maagd hield vast een ooge in 't zeil
 En storf schier van het lang verlangen:
 Dan zwijmt de hoop, dan denkt ze aan 't heil,
 Zoo zij hem aan haar borst mocht prangen.
 Dies schijnt de tijd aan Rozelijn,
 Elk oogenblik een jaar te zijn.

Den hollen balk raakt eens te land'
 En Rozelijntje krijgt haar wenschje;
 Toen scheen 't, of duinen, zee en strand
 Zich ook verheugden met dit menschje,
 Ja, 't scheen de grond van 't Zuierdiep
 Met Rozelijntje welkom riep.

Toen zag me', uit ongeveinsde min,
 Aan wederzijd' veel kusjes plukken,
 Toen mocht de zoete harderin,
 Hem aan haar blanken boezem drukken,
 Want liefde, die uit 't herte spruit,
 Die toont het in de werken uit.

DE HUISHOUDENDE VRIJER.

Bloed, wat is 't een helder weertje!	Trijntje, jij kunt onderwijlen,
Potje, pannetje, bereekt me niet.	Potje, pannetje, breek me niet.
'k Moet eens kuiëren naar mijn Geertje.	Heerd en keuken schrobben, veilen
Potje, pannetje, lepeltje, kannetje,	Potje, enz.
Potje, pannetje, breek me niet.	

Schuur je potten, wasch je vaten,
 Potje, pannetje, breek me niet.
 Ga toch bij de buurt niet praten,
 Potje, enz.

Schik de tafel en de stoelen,
 Potje, pannetje, breek me niet.
 Wil de kann' en glazen spoelen,
 Potje, enz.

Sprei het bedd' op, zwart de schoenen,
 Potje, pannetje, breek me niet.
 Wil vooral je gootsteen boenen,
 Potje, enz.

Trijntje Krelis, zoete sloofje,
 Potje, pannetje, breek me niet.

Ga dan zitten op een stoofje,
 Potje, enz.

Wil je naaien, spinnen, breien,
 Potje, pannetje, breek me niet.
 Doe 't vrij, ik mag 't wel lijn,
 Potje, enz.

Zoo de vaak jou dan komt kwellen,
 Potje, pannetje, breek me niet.
 Slaap met zorg, pas op het schellen,
 Potje, enz.

Nou vaarwel zoo lang, tot flusjes,
 Potje, pannetje, breek me niet.
 Dan verdien jij zeven kusjes.
 Potje, enz.

CORNELIS MAERTSZ.

† na 1661.

NOORDENWIND EN ZUIDERZON.

Daar ging eens een pelgrim treden
 Met een tabbaard, dik en zwaar,
 Noordenwind werd hem gewaar,
 Dies begon hij zijne reden
 Tot de zuiderzon en sprak:
 Stroop dien pelgrim van zijn pak.

Zuiderzon zei: Hagelblazer,
 'k Kan 't wel doen, geloof het vrij,
 Ja, veel beter zelfs dan gij.
 Noordenwind zei: 'k Heb geen dwazer
 Reden immermeer gehoord;
 Wat ik aanvang, 't gaat al voort.

Zuiderzon zei: Zonder kijven,
 Laat ons beiden eens bezien,
 Wie den mantel stroopt van dien;

Ik wil wel de laatste blijven;
 Ben je nu zoo kloek en sterk,
 Leg uw kracht dan eens te werk!

Noordenwind, met roode kaken,
 Blies uit onweer ende storm,
 Dat de droeve zeeman korm,
 Hij deed sneeuw en hagel maken
 En hij worp dien, hard en stijf,
 d' Armen pelgrim op het lijf.

Maar, doe 't onweer hem aanrande,
 Heeft deez' op zijn rok gepast,
 En hij hield zijn tabberd vast
 Met twee dicht genepen handen,
 Ja, hij wond hem om zijn kop;
 En — de noordenwind gaf 't op.

Doe de noordenwind dus kaaltjens
 Daaraf kwam, met al zijn werk,
 Stak de zon 'er hoofd door 't zwerk
 En ze schoot 'er flikkerstraaltjens
 Op den pelgrim, die, zeer heet,
 Daarop straks bedauwt van zweet;

En, mits door den glans der zonne,
 Moede en mat 'em gansch begaf,
 Worp daarop zijn mantel af.
 Dat is louter 't spel gewonnen,
 Zei de zuiderzon, zie daar!
 Ja, zei noordenwind, 't is waar.

Deze pelgrim zijn wij menschen:
 Noordenwind is tegenspoed,
 Die ons vlijtig toezien doet;
 Maar het ware een zaak naar wenschen,
 Dat men zoo oppassen kon
 In des voorspoeds Zuiderzon.

J. OUDAEN.

1628—1692.

DE LEEUW BEVREDIGD MET BRITTANJE.

Geweld van ketenen en krammen,
 Noch paalwerk om de zee te dammen,
 Noch zeekasteelen op de strand,
 Vol solferbrakend ingewand,
 Zijn machtig om den leeuw te temmen,
 Wen hij de zee wil overzwemmen
 En blusschen zijn ontsteken gloed
 In 't holle water van den vloed:
 Dies komt hij bruisen door de baren,
 En weet van zwichten noch bedaren;
 En schoon men met dat schakel-touw
 Van ijzer hem beknellen wou,
 Die halsband sluit, en past rechtschapen
 Het horenbeest aan 't Engelsch wapen,
 Maar niet den leeuw om zijnen hals;
 Hem rinkelt deze klank te valsch,
 Die geene ketting na wil sleepen:
 Dies wordt, al wat zijn klauwen grepen,
 Vaneengerukt en afgemaakt;
 En daar hij 't al vermaalt en kraakt,
 Tot gruis verbrijzelt met zijn tanden,
 Neemt hij den sprong zoo fier te lande,
 Dat gansch Brittanje lilt van schrik
 En davert elken oogenblik,
 Wanneer de donders van zijn brullen
 Haar krijtestrand en rotsen vullen
 En galmen met een naar geloei,
 Dat heel het eiland overwoei:
 Dies jaagt zijn jacht (wie kan hem dwingen)
 De meerd're en mind're vluchtelingen,
 Daar 't al de doodverf heeft gezet;
 Helaas, wat raad! wie helpt, wie redt
 Uit zulk een nood en naar benauwen

Van zijn ter greep gezette klauwen!
 En schoon hij weer te water gaat,
 Zoo staat de sprong (helaas wat raad!
 Wie helpt, wie redt!) in elks gedachten
 Gezwind haast hier of daar te wachten.

Dit was de angst en dus de stand,
 Van 't korts nog wreev'le Brittenland,
 Dat zee en stroomen dacht te dwingen:
 Maar toen de Leeuw het kwam bespringen,
 Bestoken in het eigen nest,
 Was 't ijdel en vergeefs geprest:
 Want schoon hun doggen vinnig blaffen,
 Daar heeft de Leeuw niet met te schaffen:
 Geen raad, geen uitkomst, als voortaan
 Dien vorst der dieren t' ondergaan,
 Om zijn verbolgenheid te breken
 Met need'rig en deemoedig smeeken;
 Want ootmoed wint op 't Leeuwenhart,
 Dat, hoe getergd en aangesard,
 Zijn eed'len tuk niet kan verzaken
 Aan die deemoedig hem genaken.
 Brittanje, na een ruime wijl
 Te leggen sport'len, volgt dien stijl;
 En lokt, en streelt, om peis te kussen,
 En d' eed'le gramschap uit te blusschen:
 Het moedig dier is straks gedwee,
 En poogt den voet niet eene schreê
 Haar verder op het hart te zetten,
 Noch schrijft geen sporelooze wetten
 Van zee-gezag of heerschappij;
 Maar laat alle elementen vrij,
 Dat elk wie 't lust zijn aêm kan halen:
 De vrije zeevaart lijdt geen palen.

Op zulk een redelijk besluit,
 Drijft hij den ijd'len hoogmoed uit,
 En noodzaakt d'onvernoegde Britten,
 Met ieder stil te laten zitten,
 Ook zich te schikken tot de rust:
 Zoo mag Euroop, tot op de kust
 Van Indus, al hare onderdanen,
 In schaduwe der vredevanen,

Zien bruisen door de vrije zee:
 Want d'eed'le Leeuw omhelst den Vreê
 En geeft den vrede: 'T SCHAPEN-EILAND
 Mag zijne SCHAPEN al het weiland
 Nu af zien scheren, buiten vrees
 Der GROOTE LEEUWEN, als voor deez':
 Deez' Leeuw geeft vrede en leit zich neder:
 Wie heeft het hart en wekt hem weder?
 Al heeft in hem de moedigheid
 't Getal der jaren niet verbeid,
 Wie zal hem zijnen roof doen slaken
 Uit zijn met recht gevreesde kaken?
 Wie zal hem, van d'olijveblaân
 En palm beschaduwd, op doen staan?
 Hij is geen van die slechte Leeuwen,
 Die zich ontzet voor 't zwijne-schreeuwen;
 Of van een' trommel of een toorts
 Gevoelt een rilling en een koorts;
 Of schrikt voor 't kraaien van de hanen:
 Hij kromt den nek en schudt zijn manen,
 En haalt, naar zijn ontzagb'ren aard,
 De scherpe naag'len binnenwaart;
 En niet als waar hem 't hert gekrompen,
 Doch om ze niet te doen verstompen
 En af te schaven, buiten tijds:
 Maar op het naad'ren zijnes strijds
 Komt, met den wasem zijner longen
 Een vuur hem uit de borst gesprongen
 En uit zijne oogen eene vlam,
 Die nooit zijn' terger wel bekwam,
 Maar welk hij met zijn bloed uitbluschte.
 De Hemel geef hem lang te rusten.

TER EEUWIGER GEDACHTENISSE VAN JOHAN VAN
OLDENBARNEVELT.

Wil Ennius de rouwklacht niet,
 Noch dat men op zijn overlijden
 Met tranen 't koude lijk begiet,
 Als 't geen zijn naamklank zoud' ontwijden,
 Naardien zijn edel lofgerucht
 Zich uitbreidt in de ruime lucht:
 Wie wil dan klacht of tranen storten
 Op 't leed van 's lands beroemden held,
 Om dus den eerklank te verkorten
 Van dien vermaarden BARNEVELT?

't Is waar, 't is een half eeuw' geleên,
 Dat hij dien nooddwang moest bezuren;
 Maar nooit verdroog' in eeuwigheên
 De kwel van zulke hert-kwetsuren:
 En welke oprechte inboreling,
 Dien 's lands belang ter harten ging,
 Zou niet zijn hartewee verklaren,
 Wen hij bevindt en overweegt,
 Schoon na verloop van duizend jaren,
 Wat gruwelen de boosheid pleegt?

Maar wij, die een meer eed'le wraak
 Dan met een ijd'len wensch betrachten,
 Bestaan 's mans deugden, tot een baak,
 In 't oog van alle nageslachten
 Ten toon te voeren, dat de nijd
 Het ingewand aan stukken splijt,
 En dat die drog der dwing'landijen,
 Met al dien aanhang die haar steef,
 Tot eigen schande moet belijen
 Hoe dolle tocht haar moedwil dreef.

Toen wierd 's lands hoogheid geschoffierd
 In hem, die 't onheil zocht te keeren;
 Maar van dat gruwzaam ongediert
 Verbeten, zag dien trotsch braveeren

Met 't geen de deugd het uiterst vergt,
 Wanneer 't geduld getrapt, getergd,
 Het leed al hijgend op moet kroppen;
 Hetgeen de trouw de spraak versmoort,
 De vrijheid doet de keel verstoppen:
 Is 't wonder, daar m' haar stem vermoordt?

Totdat hij sedert, als de zon
 Door alle nevels heen gebroken,
 Voor elk het hoofd opbeuren kon
 In 't geen waarvan hij was besproken:
 Maar schoon gij uit dien nacht de kim
 Te boven komt, o dapp're schim!
 Helaas! uw bloed aan dierb're droppen
 Vergoten, keert niet weer te lijf,
 Maar zal met zooveel tongen stoppen
 De bloedkeel van dat snood bedrijf.

Waar blijft de bastaard-vierschaar nu
 Zoo nijdig op zijn heldenfeiten?
 Die wil hij, van geen laster schuw,
 Voor al de wereld wel bepleiten,
 En is getroost om ze altemaal
 Te leggen op een juiste schaal,
 Niet neergedrongen door den degen:
 Men neemt zijn doen en haar bedrijf;
 Laat 's lands gerecht die beide wegen,
 En zien wie aan de waarheid blijf.

Dit heeft DE GROOT, dat groote licht,
 Dat door de muren heen kon bersten,
 Zoo vroeg betuigd; en hen beticht,
 Dat ze eerloos op hun tanden knersten:
 Maar om hun zaak, als dat behoort,
 Gestand te doen, geen enkel woord
 Vermochten in het licht te geven:
 Dies is hun grafschrift zelfs beschaamd
 Te melden voor nazaat en neven,
 Wat rechter zulk een vonnis raamt.

Dit heeft hij zelf aan zijn papier,
 En dat de Spaansche stoel, bevolen;
 En werpt de vierschaar deez' in 't vier?

Beslecht men zoo 't geding met kolen?
 Nu mannen, zegt, wat is er gaans?
 Of riekt de Spaansche stoel te Spaansch?
 Zoo ja, hier blijkt de landverrader,
 En 't maakt volop uw vonnis goed;
 Zoo neen, zoo lijdt dan dat de vader
 Des vaderlands zijn onschuld doet.

Dit heeft deze allervroomste ziel,
 In zijne ballingschap en banden,
 Die HOOGERBEETS, op wien nooit viel
 De minste schijn van smet of schanden,
 Betuigd, nooit onderrechtens moe,
 Tot zijnen laatsten adem toe:
 En UITENBOGAART, na lang zwerven,
 Treedt voor den dag, zet voet bij voet;
 Koomt vreedzaam, oud en eerlijk sterven,
 Daar 't eerloos recht het lijden moet.

Zelfs LEDENBERG, dien 't flauwe hert,
 Door 't straf geweld van zijnen hater,
 Zoo klein, zoo toegenepen werd,
 Dat het, helaas! versmolt als water,
 Wijst, (zeid' hij) door zijn eigen strot,
 Zijn ziel een korter weg tot God:
 Nu staat het vonnis uit te spreken
 Bij Hem, die alles rechten zal,
 (Ons is 't uitwendig slechts gebleken)
 Van hun bestaan en dit geval.

Wat rest er nu, als dat het spook,
 Dat zulk een gruwel heeft bedreven,
 Verzwinde in damp, verdwijne in rook,
 Op vleermuisvleug'len heen ga zweven
 En wegduik in zijn duist'ren nacht,
 Waar uit het eerst is voortgebracht:
 En hij, die 't trouw'loos heeft besteken,
 Moet eeuwig zwijgen als een mof,
 Als die geen eer heeft van zijn spreken.
 Deez' held alleen heeft sprekens stof.

DE LASTERKLADDE DER LANDVERRADERIJE OP DE
HEEREN MAGISTRATEN,

UITGEWORPEN, AFGEKEERD EN NEERGETREDEN.

Lacedemoniërs, Atheners en Thebanen,
Doorluchtige Overheën van razende onderdanen,
Die uw beproefde trouw, te velde en in den raad,
Manmoedig hebt besteed tot welstand van den staat,
Wij eischen 't voorbeeld niet van uw beroemde daden,
Noch pogen 't heerlijk loof van uwe lauwarebladen
Te passen om de kruin der helden onzer eeuw,
Der Vad'ren onzes volks, naardien een woest geschreeuw
Der bitter' opgeruide en hollende gemeente,
(Een kanker die zoo diep doorettert in 't gebeente)
Niet eens meer van 't genot van hunne deugd bewust,
Die glorie heeft vertrapt, dien luister uitgebluscht:
Maar ach! Wij vord'ren u, in deez' ondankb're tijden,
O trouwe Focions, rechtvaardige Aristiden,
Naamhaftige Agissen, Epaminonden en
Themisthoklen, en wie men verder waardig ken,
Dat ze om hun heldendeugd en door verloop van zaken,
Om hun standvastigheid verstrekken tot een baken
Der volgende eeuwen, van het wankelbaar geval,
(Wanneer 't hun kielen smeedt en dreef aan lager wal:)
U eischen we, om een proef van uw geduld te aanschouwen,
En hoe uw grootsche ziel een zelfden moed kon houwen
In uw verlatenheid, in ballingschap, in nood,
In boei en vangenis en 't grijnzen van de dood:
Met reden, want althans is ons de tijd herboren,
Van die in uw bedrijf hun uitkomst zien en hooren.
Of is ons, om een held te schoeien op de leest
Van zijn volmaakten stand, ooit Rome nut geweest,
Om zijne Scipco's, Kamillen en Metellen,
Pompejen, Cicero's en Kato's voor te stellen,
Wij zoeken ze andermaal. Maar hoe doch? in dien stand
Daar een Pompejus wordt geboren aan den Strand,
Daar m'eenen Kato ziet naar Cesars kerker rukken,
Daar eene Cicero, gedrukt van ongelukken,
Kloekhartig reikt den hals aan zijnen moordenaar,
Aan Lenas, dien hij zelf verlost uit halsgevaar.

En vraagt me, wie ze zijn die wij gelijk waardeeren,
 Met zulken heldenaard? Het zijn de burgerheeren,
 's Lands trouwste Vaderen, bijna van stad tot stad,
 In goed en bloed gehoond, besproken en beklad,
 Geteisterd en getornd en (zou men 't zeggen mogen)
 Als in het aangezicht getrappeld en gespogen:
 En wil men nader proef, als bleek het niet zoo klaar,
 Wijl zachter uitkomst dekt het doorgestaan gevaar,
 Bij meerder uitstek zijn 't DE WITTEN en DE GROOTEN,
 Wien nu d'ondankbaarheid van 't kussen poogt te stooten;
 Niet slechts d'ondankbaarheid, (dat heeft men meer gehoord)
 Maar d'onverzoenb're wrok, de manslag en de moord:
 Waar toe een leugengeest, uit d'afgrond opgezonden,
 Als met een jachtgespan van doggen en van honden,
 Hen aanbast, schendt en bijt, van last'ren schor en heesch:
 Des poogt de razernij de tanden in hun vleesch,
 De klauwen in hun bloed te zetten en te verven,
 Hun hart, indien ze kon, te kappen en te kerven;
 Ja, tot een gruwelvloek van alle gruwlikheên,
 Men durft het rechterambt der eeuwigheid bekleên,
 Met hen in eeuwigheid ten afgrond af te stooten:
 Een boosheid waard den disch van Molochs feestgenooten,
 En waard de priesterschap, die zulk een stuk bekranst,
 En grimlacht in de vuist en om die gruw'len danst,
 En blaast in haren stoet en tuimelende scharen
 Den Geest van Molochs geest en Baäls brandaltaren.

Nu zegt mij burgeren, nu zegt mij, waar van daan
 Deeze' dolle en woede drift? (laat aan d' een zijde staan
 't Onloochenbaar bewijs van hun bedreven daden,
 Waar met m' al juichende die Helden en die Raden,
 Toen hunnen arbeid kwam het Vaderland te baat,
 Erkende als Vaderen en steunsels van den Staat,
 En op de Zegekoets der glorie zag geheven)
 Waar heeft hun trouw verdiend, wat heeft hun deugd bedreven,
 Dat deeze' bejegening, dat deeze' onthaling past?
 't Is niet genoeg, dat elk met last'ren jankt en bast,
 En hen bestormen laat van *Duivelen met staarten*,
 (Zoo speelt die Helsche geest zijn spel met blinde kaarten)
 Maar zet eens voet bij 't stuk, betoont het, wijst het aan,
 Waar in hun wanbedrijf en misdaad zal bestaan;
 Maar met gegrond bewijs, dat, voor den dag getreden,

Is bondig onderlegd van waarheid en van reden;
 Niet met die lamme en lompe en uitgelijmde praat
 Van weggezonden schat, van schendig landverraad,
 Van koop en levering, met 's vijands macht gesloten,
 Daar 't onze steden geldt, en 't geld daarvoor genoten:
 Een voorwerp dat men thans in zoo veel vormen giet,
 Dat wien 't wanschepel lijkt, het lijkt zich zelven niet;
 Daar ieder, op zijn pop verliefd, haar zoekt te hullen
 Met onderscheidenheid van vonden, ja van prullen
 Gevonden in den stank en drekhoop, bij de straat,
 Dat m' om den Molik lacht, die zoo wanschiklijk staat:
 Maar wat behoeven wij dit wangedrocht te ontleden?
 Ontschuldung geldt er niet, men luistert naar geen reden.

Maar gij, doorluchtige, beroemde Vaad'ren, gij
 Behoudt, in 't eerlijk bloed der burg'ren, uw waardij
 En achting, nooit naar eisch der grootheid uit te meten;
 Des moet uw eigen hart en 't rustige geweten
 U vergenoegen en beloonen bij zich zelf,
 Hoe zeer d' ondankbaarheid uw daden onderdelf;
 En lust u 't oog terug te wenden naar die beelden
 Der Helden, die zich zelf met die vernoeging streelden,
 Zoo wacht ook 't eigen lot, dat, na verloop van tijd,
 Gij buiten reik gesteld van laster en van nijd,
 De nazaat uw bedrijf zal kennen en waardeeren,
 En uw gedachtenis niet min dan heilig eeren;
 Terwijl uw' hateren, in 't ongedenk gebracht,
 Verdwijnen in hun graf en herkomst van den nacht.

1672.

OP DE HELDENBEELDEN VAN DE NIEUWE MEDAILLE DER
 HEEREN GEBROEDEREN CORNELIS EN JAN DE WIT.

De deugd en, 't geen haar eigen is,
 Hare edele gedachtenis,
 Herleeft in kunststuk, dat, verheven,
 De twee Gebroeders op een rij,
 d'Een *vroom van leven*, d'ander *vrij*
 Van 't *Schelmstuk*, heerlijk doet herleven,
 Dat elk met schaamte of weedom knaagt.
 't Zij *deez' het Heldenwapen* draagt,
 Of *die den Tabbaard*, 't zijn twee zielen,

Die hagelwit, voor 't vaderland ,
 Zich met bedaardheid en verstand
 Pal zettende, om hun deugden vielen :
 Nu lust ons nog hun schets te zien ;
 Dat kan de boosheid niet verbiên ,
 Wie 's Hemels wraakt volgt op de hielen.

JOHANNES VOLLENHOVE,
1631—1708.

OP DEN GRUWZAMEN NACHTSTORM IN WINTERMAAND
 DES JAARS 1660.

Afgrijselijk nachtgeweld! o wind !
 Hoe valt ge aan 't stormen, dus ontzind?
 Hoe dus verbolgen opgesteken
 Uit den noordwesten en die streken?
 's Lands koopfortuin had u te vriend,
 Met een' voorwind en spoed gediend
 Van alle winden, waar ons zeilen
 De wereld koopen en weer veilen
 Van kust tot kust, en Hollands vlag
 De zon voorbij zeilt en den dag,
 Om onzen zeeleeuw vet te mesten
 Met d'inkomst van zooveel gewesten;
 Toen kwam uw gunst al 't land te sta.
 Wat hitste nu deze ongena
 Zoo schendig op; daar ge al uw buien
 Tot ons bederf scheent op te ruïen;
 Daar tonnen gouds in zee gesmoord,
 Met kielen in den grond geboord,
 De beurs uitschudden en bederven?
 Dit slaat des koopmans hoop aan scherven.
 Wat borg, wat zeeverzekeraar
 Staat voor deez' schade in? geen gevaar
 Stopt Tessel nu: 's lands keel staat open.
 Maar och, een vloot, eer ze uit kon loopen,
 Legt in den schoot van 't Vrije Land
 Vergaan, verdreven en gestrand.
 De Noord- en Zuidzee drijft vol wrakken,
 Gekerfde masten, kist en pakken,

En geld en goed, dat onder een
 Langs al de doodsche kusten heen,
 Geslingerd, los komt aangedreven,
 Met eigenaars, met al gebleven.
 O Maas, en Waal, en IJselstroom,
 Wat nachtstorm wekte u in den droom?
 Waar bergt ge al 't nat, verlegen vlieten,
 Gewoon uw stroomnat zacht te gieten
 Uit uw volle waterkruik
 In 's ocean's gezwollen buik?
 Deez' zeeplaag komt uw stroomen plagen,
 Verovren en ten bedde uitjagen.
 Uw vruchtbare akkers leggen blank.
 De zeeplas bruist en gaat zijn gank,
 (Geen dam noch paalwerk houdt nu tegen)
 Ja gaat met heele dijken vegen,
 En huilt, en schuimt, en schendt, en sloopst,
 Waar 't vetste kleiland onder loopt.
 Zoo ziet de golf bij d' Indianen,
 Op 't bulderen der dolle orkanen:
 Een zeegegruisch, dat schip bij schip
 Te bersten jaagt op bank en klip.
 Zoo stortte 't onweer uit de wolken,
 Dat Latium, met steên en volken,
 En gansch Sicilië scheurt van een,
 Met kracht bevochten van twee zeën.
 Zijn weêr en wind, van haat bezeten,
 Op ons verwaandheid fel gebeten?
 En woedt het woeste zeegegeweld,
 Om zich te wreken en weer veld
 Te winnen, in zijn' vaart en bruisen
 Te noô gestuit met macht van sluizen,
 Met wind en molens uitgemaald?
 En poogt de zee heur scha betaald
 Te zetten aan de Nederlanderen,
 Die haar natuurwet stout veranderen?
 Nog schut geen zeeschaê 't landverdriet.
 Wien rijzen al de haren niet
 Te berge, als 't onweêr aan komt snuiven,
 Dat steenen aan dun stof verstuiven,
 Dat want, en gevelspits, en dak

Van boven tuimelt, krak op krak;
 Geen' boom alleen rukt van zijn' wortel,
 Maar kerk en toren klinkt de mortel
 En treft den aardboôm met een' schrik,
 Als voor den jongsten oogenblik?
 De zon rees trager op in 't dagen
 Op haren sidderenden wagen,
 Gedoodverfd in heur aangezicht:
 De zon verschrikte en schroomde in 't licht
 t' Aanschouwen zoo veel jammernissen,
 Dat handenwringen, menschenvisschen,
 Dat loeien van het stomme vee,
 De dorpen in een bare zee
 Gedompeld, wei bij wei verdronken,
 Als waar de wereld weggezonden;
 De landzaat, stijf van kou, doornat,
 Van honger flauw, van arbeid mat,
 Op dak of boom, om zich te redden,
 Gevlucht. O nacht, die geene bedden
 Hun nachtrust gunt, te droef en bang,
 Gij zult ons heugen jaren lang.
 O stormwind, die elks hart vervoerde,
 En zoo verwoed uw vinnen roerde,
 Uw les kwam ons te dier te staan,
 Om haastig in den wind te slaan.
 Gezegend weiland, Vrij Geweste,
 Nu draag geen moed op muur of veste,
 Of huizen, hemelhoog gebouwd;
 Al regent u de schoot vol goud;
 Al juichen alle zeên en wateren
 Uw vloten tegen, dat ze schateren;
 Al ziet ge, op ieder stroom en vaart
 Bedreven; andren in de kaart;
 En vreest voor watervloek noch roover,
 Een wind, Gods adem, mag u over.

1660.

OP HET JAARGETIJD VAN MIJNE EEGA.

Zou mijn hart niet opengaan
 In het kriecken van den morgen?

Weg nu kommer, angst en zorgen,
 Hier mag weer een wijze op staan,
 Als de zangberg mij eerst leerde,
 Toen mijn waarde bedvriendin
 't Jeugdig hart door kuische min
 Met een lief geweld verheerde.
 Blijde en welkome dag,
 Dat uw licht weêr vroolijk schijne
 Voor mijn huislicht, mijn GEZYNE,
 Die geen daglicht vroeger zag.
 Hoe verheugde u haar geboorte!
 Hoe blijgeestig van gelaat
 Zag d'oranje dageraad!
 Welk een glans uit d'oosterpoorte
 Scheen den nacht zijn oogen blind!
 Wat verhief zich een geschater
 Uit de Vecht en 't Zwarte Water!
 Hoe verblies de westenwind
 Vorst en sneeuwjacht met zijn' asem!
 Hoe ontlook het nieuwe groen,
 Vroeger dan het jaarseizoen,
 En de bloemhof, zoet van wasem!
 Rees in Sprokkelmaand voorheen
 Blijder dag dan deez' dertiende?
 't Is de dag, die ook verdiende,
 Drie paar jaren nu geleên,
 Mij en u, mijn uitverkoren,
 Te verbinden hand aan hand,
 En te leev'ren 't waardste pand,
 Mij van boven toebeschoren.
 'k Noem geen nektar sinds zoo zoet,
 Als 't vermogen van uw lippen;
 Geur en galm, die ijs en klippen
 Zou ontsteken met een gloed.
 En uw min heeft nooit verdrotten
 Van vier deelen levens een
 Aan mijn huishulp te besteên:
 Daar nu zoet en zuur genoten,
 En afzetsels, niet veraard,
 Hart aan hart steeds vaster strengelen,
 Bloed met bloed te gader mengen;

Brein en geest zich openbaart
 In de kindschheid van Antonie;
 En geen schilders kunstpenseel
 Ons zoo levendig, zoo eêl
 Afbeeldt als Arnoldus' tronie,
 Of zijn Jacobbroer. Van twee
 Zwijge ik, die omhoog gevaren,
 In 't gejuich der eng'lenscharen
 Ras vergaten druk en wee.
 Hemel, kroon dit jaargetijde
 Met uw gunste, en altijd meer,
 Als het weêr en weder keer':
 Dat ik u mijn tonen wijde,
 Dank'bre tonen, jaren lang.
 Zegen daal' mijn lief op zegen
 In den schoot, als dauw en regen.
 't Noodlot ga met mij zijn' gang:
 Blijft mijn weêrhelft na mij over,
 'k Overleef mij na mijn tijd.
 Sture vorst, vergeefs benijdt
 Ons uw strengheid bloem en loover,
 Deze trouwkrans eischt geen hulp
 Van laurierblad, roze of tulp.

1663.

WILLEM VAN FOCQUENBROCH.

† na 1670.

DRINKLIED.

Diogenes, de wijze,
 Die woonde in een vat,
 Hier uit kan men bewijzen,
 Dat wijsheid woont bij 't nat.
 Indien gij dan de wijsheid mint
 In 't vaatje gij die vindt;
 Komt, volgt dan met malkander
 Den Grooten Alexander,
 Naar 't holle vat, naar 't holle vat,
 Daar Diogeen in zat.

De Groote Alexander
 Sprak tegen Diogeen:
 «Indien ik was een ander,
 'k Wenschte in uw plaats te treên.»
 Wordt ons dan hier niet klaar vertoont,
 Dat in het vat de wijsheid woont?
 Komt, volgt dan met malkander
 Den Grooten Alexander,
 Naar 't holle vat, naar 't holle vat,
 En houdt u bij het nat.

J. A. VAN DER GOES.

1647—1684.

UIT «DE IJSTROOM.»

Hier legt een zwaar gevaarte op stroom om voort te varen,
 De Goudkust van Guinee te zoeken door de baren,
 En 't hooge strandkasteel van Mine en Kormantijn,
 De Britsche zeebanier ontruikt, die in den schijn
 Van bondgenootschap, langs het goudstrand op kwam donderen,
 Om 't alles van ivoor en goud hier leêg te plonderen.
 Nu is die roofzucht streng de nagels afgekort,
 En 't rijk Guinee wordt in onz' vloten uitgestort,
 Die kielen, die vooruit met volle zeilen streven,
 En telkens, beurt om beurt, gereed zijn vier te geven,
 Met zeeschalmeien en kanon het vaderland
 Te groeten, zeilen naar de kruidige Levant,
 Om Amsterdam en 't IJ te zeeg'nen met de kruiden
 En eed'le drogerij, gegroeid in 't riekend Zuiden,
 Daar 't kreeftvier op het hoofd der Abissijnen steekt,
 En daar d' Egyptenaar de drogen zoekt en kweekt
 In rijke hoven en zijn kruidwaranderijen,
 En daar d' Araber op gebergte en woestenijen
 Den kruidooft opgaart, eens t' ontleen aan onzen vloed,
 Eer dat de zomer, aan het rijpen, wordt begroet
 Van 't nakend herfstseizoen: 't en ware een storm aan 't wassen,
 De vloot in d' oogen stak en gijzelde op de plassen.
 Zij brengt ons sappen aan met gommen, groot van kracht,
 En drogen, tot behulp der kranken voortgebracht,
 Gewoon het lichaam op te heemlen, 't kwaad te weren,
 En ziekten bij den duim te houden en te keeren.
 De verfkuij wacht reeds naar haar gallen en aluin
 En konsenilje, grijs van graan of levend bruin
 Van buiten, die door konst gehelderd tot scharlaken,
 Alleen de zon schijnt af te malen door haar blaken.
 Daar zijn ze me uit het oog. Nu wil ik rij aan rij
 De vloten zien en wat ze aanvoeren op het IJ.

De Groenlandsvaarder tart, op saâmgekleefde boomen,
 In bare zee 't geweld van stormen en van stroomen,

Ijsbergen, rotsen en gedrochten, een gevaart
 Dat vloten 't lichaam kneust en morselt met zijn staart.
 Nog kan hij 't altemaal verduren en, gebroken
 Door ijs en sneeuw in 't oog der hongerige spoken,
 De watermonsters in hun eigen rijk en strand
 Met sporen nopen en hun leiden naar zijn hand.
 De walvisch woelt vergeefs met bulderen en wenden,
 Als hem de zeeharpoen gestraald is in de lenden:
 Hij blaast vergeefs door twee fonteynen naar de lucht,
 En verft het pekelt met scharlaken waar hij vlucht.
 Zoo wijkt een hert, te spa bekommerd voor zijn leven,
 Den doodelijken pijl hem door den rug gedreven;
 Geen schuilplaats noch spelonk verlost hem van dat wee;
 Hij schrijft zijn vlucht met bloed en draagt zijn vijand mee.
 Dat monster, 't geen een klip kon schijnen voor de vloten,
 Valt eindelijk meê in 't net en wordt gekapt aan mooten,
 Van zijn baleinen voort ontleed, en al zijn traan
 En smout, in tonnen en karteelen afgelaân.

Ga heen, beschuldig nu d' aloudheid vrij van logen,
 Die Venus, wie de vlam der minne straalt uit d'oogen,
 Die 't alles blaakt en brandt, geteeld roemt uit den vloed
 En bruisend schuim der zee, aartsvijand aller gloed;
 De wilde Noordzee zelf, in 's werelds nacht gescholen,
 Boet vier aan tusschen 't ijs en warmt zich bij de kolen,
 Wanneer de visschen 't smeert met kracht wordt uitgeroost,
 Om licht, dat schippers in hun lange nachten troost.
 Zij zelf voedt in haar borst een heimlijk vier van binnen,
 't Geen al haar water uit kan dooven noch verwinnen.
 De felle Hekla, van een toring aangerand,
 Spuwt haar verzengde long en brandend ingewand
 Bij groote brokken uit, die bulderen en draven,
 Als of de Hemel stortte uit zijn gewricht en naven.
 De vlam der binnenkoorts, die haar allengs vrijbuit,
 Barst menigmaal ten kele en monde al loeiende uit.
 Heel Ijsland beeft, wanneer dat groot gevaarte aan 't kraken,
 Een blauwe zee van vier en zwavel schijnt te braken,
 En wentelt uit zijn keel en schoorsteen met een zucht
 Verbrande steenen, aarde en asschen naar de lucht,
 En rolt ze al gloeiend, met den blaasbalg van zijn asem,
 Door d' open lucht, bezwalkt van zwarten rook en wasem,
 Waar in zij flikkeren als starren met hun gloed,

Tot dat ze al sissende neerplompen in den vloed.
 Men zegt, dat hier voorheen d' ijsgoden, onder 't duiken
 En spelen, in hun kil met brandende paruiken
 Neerdropen, aangerand van onbekende vlam,
 Toen in dien afgrond eerst vulkaan zijn woonsteê nam.
 Men hoort de reuzen met de mokers hier rinkinken,
 Den oven ruischen, 't staal en hijgende aanbeeld klinken,
 Daar 't ijszeegodendom, niet meer voor 't vier vervaard,
 De vlam ontduikt, maar voedt de vonken aan den haard.

Hier zeilt de houtvloot aan met honderd zware schepen,
 Die in den schoot van 't IJ de Noordsche bosschen sleepen.
 Matroos, gemoedigd door zijn winst, begroet alreê
 Zijn jonge vrouw, die t'huis gesmoord in hartewee,
 Den Hemel smeekt, dat hij zoolang de wilde baren
 In toom hou, tot het schip komt voor de palen maren;
 En Volkert, hare min waardeerende uit haar trouw,
 Zijn spaarpot uitschudde in den schoot van zijne vrouw.

Dan wenscht zij hem het woord weer uit den mond te kijken,
 Te hooren hoeveel winst de reeders zullen strijken;
 Hoe onbezorgder nu de vloot is afgelaân,
 Als toen Brittanje Noord- en Oosteroceaan
 Benauwde, en vlammente op een rijken buit van 't Oosten,
 Zich zeeschoffeeren en verkrachten dorst getroosten,
 De Noordsche stranden tergde en razende onverzaad,
 Het onverwacht geweld vermengde met verraad;
 Te Bergen eindlijk, niet verdacht op zulke trekken,
 Met havenschennende banieren in kwam breken:
 Maar tot haar erfschandaal, gedreven uit den vloed,
 Der Nederlandren schrik van 't hart wiesch met haar bloed.

d' Oostzee heeft uit de Belt en Sont, als uit twee monden,
 Zich van haar schat ontlast en dien aan 't IJ gezonden,
 Gelijk ze jaarlijks pleegt; d' Oostzee, die wijd en breed
 Met haren langen arm zoo veel gewesten meet,
 Eilandenrijen scheidt en groote koninkrijken,
 Die heel Europe voor haar heirbijl zag bezwijken.

Het heugt haar nog, hoe 't heir der Goten hier voorheen
 Uit alle eilanden en gehuchten snel bijeen
 Gerukt en voortgeprest uit kuilen en moerassen,
 Tot daar de snelle Don stort in d' Euxijnsche plassen;
 En die in 't ijsre rijk van Zweden 't ingewand
 Der aarde polsen, en met een verwoede hand

Afscheuren uit den buik der zwarte kopermijnen;
 En Moskoviters uit gebergten en woestijnen
 Uitstoven bij haar strand, gesterkt van al de macht,
 Die Tarter, Deen en Noor ooit heeft te been gebracht;
 En witte Russen, die zich wapnen en braveeren
 Met berenhuiden en getouwde borstgeweren.

Zij weet nog welk een kreet door 't bange Europe klonk;
 Hoe heel Germanje dreunde en daverde, oud en jonk
 Het haar te berge stond, toen d' opgedrieschte vloeken
 Bestonden, heet op wraak, Italië te bezoeken,
 Om nu der Cimbren dood te wreken met meer macht,
 In eenen veldslag van 't Romeinsche heir geslacht;
 Daar tachtig duizenden uit d' Oostersche gewesten
 Het vijandlijke land met bloed en lijken mestten.
 Den Roomschen Adelaar, ellendig onderdrukt,
 Is menigmaal door hun de slagveër uitgerukt,
 Tot ze onder Alarik, die 't Westen eerst vervaarde,
 Het vette Illyriën verwoesten met den zwaarde,
 En schonden de paruik der Italiaansche steên,
 In stukken gerammeid, gebrand en plat getreên,
 Terwijl de vlamme in 't eind de kroon van Rome schendde.
 Een diepe doodschrik zette al 't aardrijk overende,
 Toen die vorstin, den toom van 't krijgsgeluk zoo ruim
 Gevierd, die 't aardrijk pleegt te draaien op 'er duim,
 Drie werelddeelen zag getemd in hare banden,
 Nu zelve een streng Barbaar, met saamgebonden handen,
 Moest smeeken en gezengd, geblakerd van den gloed,
 Uit bitteren nood den dorst versloeg met burgerbloed.
 Nog had ze licht het hoofd weer moedig opgestoken,
 Had Totilas niet met meer wreedheid ingebroken,
 't Geplonderd Rome van zijn bergen afgescheurd,
 Murage en 't kapitoel (waarom Europe treurt.)
 En bouwsieraden, uit alle oorden toegezonden,
 Nu eeuwen lang gespaard, met eenen brand verslonden,
 En 't heele christenrijk gebloedvlakt in een' tocht.

Nu heeft die groote macht zich zelf in rust gebrocht
 En al te nauw besnoeid om weder uit te spatten,
 Verrijkt ons uit d'Oostzee met hare koopmansschatten.

De Zwedenrijker zet het wapenhuis aan 't IJ
 Geweld van koper en moorddadig ijzer bij,
 Met bergerts en metaal, om van gesmolten vlieten

En eenen stroom van vier het grof kanon te gieten,
 Met kogels en wat meer de zeevaardij beschermt.
 Hij levert pelterij, die 't koude lijf verwarmt,
 En milden honig, met zijn was in bosch en heien
 Vergaard, aan smaken en kleuren onderscheien.

De Deen volmaakt de gifte en graaft de loodmijn uit,
 Scheept ossen af, die niet dan dor gebeente en huid,
 En afgeslaafd voor ploeg en karre in hun gareelen,
 Zoodra ze hier verlost in vette weien spelen,
 Zich zelf herscheppen, en ten dienst van hunnen heer
 Betalen 't lieflijk gras met voedzaam vleesch en smeer.
 Die zouden aan Merkuur gewisser voordeel geven,
 Als stieren van Apol, langs 't dor geberg't gedreven;
 Daar nauwlijks bitter wilge en kruipend aardveil groeit,
 Indien hij nog misschien met stelen zich bemoeit.

Het vruchtbre Pruisen schenkt in volgeladen kanen
 Voor overvloed van geld een rijken schat van granen,
 En gaart een groot gewicht van dierbren ambersteen,
 Niet voor het aangezicht der droevige Klimeen
 Gestremd in 't nat der Po uit Faëtuzes oogen
 En haar gezustren, met een popelschors omtogen,
 Al zonnelingen, moê gekreten aan den vloed,
 Om broeder Faëton, gesneuveld door zijn' moed;
 Maar die in 't Baltisch meer (als weste'- of noordenwinden
 Opblazen, om weerzijds een roef op strand te vinden,
 Het witte zeeschuim op te jagen, dat het kraak'
 En kleve op rijzenhoofd, gehelmde duin en baak.)
 Gevischt wordt en op strand gedreven van de stroomen,
 In onbekend gewest gedropen langs de boomen,
 Gesneden, gepolijst en konstig gegraveerd,
 En zelfs in 't schatrezoor van koningen begeerd,
 Het zij hij 't elpenbeen in blankheid kan verdooven,
 Of sleepe een straal van vier, alsof de zon van boven
 Hem met een flikkering vereerd had van haar licht,
 Voor welken glans 't albast des maagdeboezems zwicht,
 Wanneer hij door de konst gedreven tot koralen,
 Zich om den blanken hals mag wentelen, en dalen
 Vrijmoedig 't kropje van godinnen op en neer.
 Nog geeft hem d' artsenij geen minder naam en eer:
 Het zij de vlam hem dwingt het helmglas op te klimmen,
 En teert zijn lichaam uit tot olie, zout en schimmen,

Het zij hij klein tot gruis en stof verteerd, met kracht
De moeder sust en haar opklimmingen verzacht.

Nog stond me een wonder, een geheim, in top te halen,
't En waar mijn dichtheldin, te zwak voor zulke stralen,
Gelijk een teedre maagd voor 't licht der middagzon,
Alleen een ruwe schets en schaduw malen kon.
d' Egyptenaar gewaagt van zijne Zandmumijen,
Die, zwart en uitgedroogd, misschien tot nut gedijen
Der artsen, maar om hun mismaakt en dor gelaat
Verstrekken zeker een verschrikkelijk sieraad.
Wij kennen lijken in een ambergraf gesloten,
Met blinkend spiegelglas van barnsteen overgoten,
Gelijk een glazen kleed, aan 't gansche lijf gepast,
Waarin het blanke rif, van nuchtren slaap vermast,
Schijnt een violendauw en verschen geur van rozen
Te blazen uit den mond en lippen, die nog blozen.
Eert nu nog Martiaal met zulk een' vollen zwier
Het ambersteen graf, zich sluitende om een mier!
Gij eedle rompen, die geveiligd voor 't vernielen
Der eeuwen, even schoon en onverteerd uw zielen
Met goddelijker glans verheerlijkt, in een rij
Van Serafijnen wacht om weer, in maatschappij
Vereenigd en opnieuw van hemels vier ontsteken,
Den ijzen keten van het sterflot af te breken
En 't Cherubijnendom te groeten mond aan mond,
Dankt kerkring voor zijn konst en amberbalsem-vond,
Die u gerust bewaart voor haviksklauw en tanden
Der elementen, die u dreigden aan te randen.
Nu scheurt de lucht vergeefs op u haar nagels af.
Geen water zal 't vernis van 't kristallijnen graf
Afweeken en door 't kleed en glazen rusting dringen.
Mij dunkt, ik zie met vreugde u luistren naar mijn zingen.
Een straal van dankbaarheid blinkt uit in uw gezicht,
En uit uw zwijgen klinkt meer lof als uit mijn dicht.

De graanvloot, die in lij daar achter blijft laveeren,
Koomt met de Dantziger pontkamer ons vereeren
En brengt heel Polen en Podolie in aan graan,
Bekwaam de wereld uit hare akkers te verzaân
Met haver, eedle tarwe en alle korenzaden,
Indien het rijk met d' Ukranye niet beladen,
(Daar Dorozensko uit zijn poelen opgestaan

De scherpe horens van de Turksche halve maan
 Met zijne sabel wet en dreigt den Poolschen adel
 Door zijn kozakken fier te lichten uit den zadel.)
 En hier van Tarter, daar van wreedten Turk bestreên,
 Zijn korenschuren min verzien konde als voorheen.
 Terwijl het landvolk in Russinje en Wallachije,
 Getergd door hun geweld en oorlogszazernije,
 De sikkels nederwerpt, het harnas voor de borst
 Omgorden komt, een oogst van lijken ploegt en dorscht,
 En ziet het zaad door bloed verstikken in de voren.

Maar roem niet al te trots op uw gewas en koren,
 O Polen, dat zoo ver met uwe grenzen springt,
 Dien ongemeten kreits van korenrijken dwingt;
 Zuid-Beveland alleen, de schuur der Zeeuwsche baren,
 Mijn vaderland, braveert met schooner korenaren.
 De milde Ceres heeft hier laatst haar' troon gebouwd,
 En 't veld gehuldigd met een' tabberd geel van goud.
 Men hoort bescheidenlijk de gouden plooiën kraken,
 En ziet den wind den halm verkoelen voor het blaken
 Der steile zomerzon, en d' opgezwollen aar
 Uitkemma, streelen als een pruik van goudgeel haar.
 Gelijk een voedster, door een heimelijk bewegen,
 Haar lieven voedsterling, in haren schoot gelegen,
 De malsche wangen streelt, het minnend hart verkwikt,
 En met de gouden naald de blonde lokken schikt.
 'k Had u de vlagge lang voor 't Goes' gewas zien strijken,
 Was dit geen duim bij uw groot lichaam te gelijken.
 En deeg dit eiland uit zoo wijd als uw gebied,
 De zoute Schenge week uw' rijken Weichsel niet.

Waar zal ik eindelijk mijn zeevaardicht bepalen?
 Zoo vele schepen doen alom mijn oogen dwalen.
 Maar zie de vloot uit Spanje en Portugal rukt voort,
 En glipt langs Pampus heen. Kom, jongen! voer me aan boord.
 Mijn hart bezwijkt en schijnt het lichaam te verlaten,
 En wenscht om sap van zielverkwikkende granaten,
 Vervuld met nectar, zoet of amber in den mond,
 Met citers en het ooft, dat uit Chineeschen grond
 In Spaansche lucht verplant, beschaant den bos der rozen
 En gulden appels, die in Hespers boomgaard blozen,
 En zelve Hercules verlokten tot den roof.
 Ik zie d' oranje en limoenen, nog met loof

En frisschen dauw besproeid, en macht van Spaansche wijnen
 Met druiven, door de zon gesmolten tot rozijnen.
 Maar al dit zoet verdooft den bittren nasmaak niet
 Der galle, ons ingeperst met tranen en verdriet,
 Toen Neêrland, door de hoof van 't Spaansch genet vertreden,
 Haar vesten zag in bloed verdronken, hare leden
 Gebroken en geblaakt op 't gruwzaam moordschavot.
 Maar Spanje, edel land, wie zag uw' roem geknot?
 Wat Paradijs kon u in vruchtbaarheid verwinnen?
 Wie zou u niet om uw landouw en ooft beminnen,
 Indien de hemel in een land, zoo mild en goed,
 Ook menschen had gesteld zoo lieflijk van gemoed?
 Maar zij verwinnen elk zoo ver door hun verwoedheid,
 Gelijk de muskadel en dadel, door hun zoetheid
 Den wringenden olijf. Nu hoeve ik geen bescheid
 Te vragen, waar van daan de vloot, die herwaart leit,
 Naar onzen IJstroom keerde en met wat schat geladen.
 Ik ken ze aan haar getal en nieuwe pronksieraden.

Bordeus en Nantes heeft die vroolijk afgelaân,
 En andre zeesteên aan den Franschen Oceaan.
 Zij sleept ons Bachus in en troost bedrukte harten
 Met helder wijngaardzog, een artseni voor smarten.
 Zij overstroomt ons met een rijke zee van wijn,
 En geeft dien nectar smaak met manne en ambrozijn
 Van strandzout, opgedroogd in breede strandspelonken,
 Dat in de zoutkeet hier, bestreên met vier en vonken,
 De zwarte huid met kracht wordt afgestroopt en net
 Gelouterd komt in 't licht op 't sierlijkst geblanket;
 En d' edelste kastanje uit Bloische bergwaranden,
 Voor wintersnoeperij gestuurd in onze landen.

Met zooveel nut voorziet ons Frankrijk; maar met een
 Van zijn lichtvaardigheid en wispelturigheên,
 Die, onze eenvoudigheid verbasterende, zeden
 En drachten indringt bij onze ouders niet geleden,
 Bij wie een man in 't veld bij 't klinken der trompet
 Wierd uitverkoren, geen hofjonker in 't salet.
 Men kende geen pluimage als op den kam der helmen,
 Geen degens als tot straf van moordenaars en schelmen.
 Nu strekt het beî tot pracht, die 't jonkerdom verfraait,
 Zoodra 't de weerhaan maar in 't hof van Frankrijk kraait.
 Die leert ons nu het hoofd en beide d' oogen duiken,

In 't masker en de pracht van krullende paruiken,
 Ons haar te scheren om sieraad met geld betaald
 En licht een' dooden romp van 't schandig rad onthaald.
 Zoo dra de morgenzon haar rossen heeft geslagen
 In 't gloeiende gareel en van den gouden wagen
 De wereld toelacht met een vroolijk aangezicht,
 Gewennen we ons, verwijfde, als was 't onze eer en plicht,
 Te vragen, welk een wet ons Frankrijk heeft gegeven,
 Wat kleedinge ons belast. Waartoe vervalt ons leven!
 Zorgvuldige natuur, gij hadt ons door uw hand
 Geen redelijk begriip genoeg in 't hart geplant,
 Om 't lijf te hoeden voor de lucht en hare stormen,
 't En waar men 't laken snede in allerhande vormen,
 En elk een Proteus scheen in drachten naar 't geval,
 Of een kameleon in kleuren zonder tal.
 Maar voor de wulpschheid, die uit Frankrijk aan komt drijven,
 Leert d' Engeland ons aan deftigheid beklijven.
 Hij noopt den oorlogsmoed met sporen in de zee;
 Maar deelt zijn koopmarschap milddadig uit in vreê.

DE THEEMS IN BRAND.

De Britsche wolven, uitgelaten
 In breidellooze razernij,
 Verbranden Neêrlands koopvaardij
 En blakren Holland in zijn gaten
 En zetten, tegen kriegsverband,
 't Onnooz'le Schelling in den brand,
 Die, Engeland om 't hart getroffen,
 De Koningstad begraaft in puin,
 En bliksemt haar verheven kruin,
 Totdat ze in de asch komt nederploffen:
 Nog hoort ze naar geen vreêgesprek,
 Maar trapt haar bureu op den nek.
 Held MICHAEL, van eedlen toorn
 Ontstoken, blaakt van ongeduld
 Om tirannie, zonder schuld,
 Den armen dorpeling beschoren,
 En wenscht door heldenmoed met lof

Haar trotschheid neer te treên in 't stof.
 Zoo rukt hij, met een bosch van kielen
 Den Theemstroom op, in 't ingewand
 En aangezicht van 's vijands land;
 Maar niet ten plaag van arme zielen:
 Dat voegt geen oorlogsleeuw vol moed,
 Maar winterwolven heet naar bloed.
 Hij sluit den stroommond zelf van buiten
 En houdt den Watergod in toom,
 Daar GENT, die Zeemars zonder schroom
 En van geen driest geweld te stuiten,
 Het ondier, met ons bloed gemest,
 Verworgt en foltert in zijn nest.
 Zoo volgt de boschleeuw, opgestoven
 Na lang geduld, door wildernis
 En wegen, daar geen uitvlucht is,
 Den tijger in zijn hol van boven;
 Geen woestenijspelonk, hoe naar,
 Beschermt zijn vijand in gevaar.
 d' Aloudheid juichte op alle straten,
 Europe had niet keels genoeg,
 Toen Haarlem met getanden boeg
 De keten brak van Damiaten
 En rukte, d' Aziaan ten spot,
 Gevangen Kerstens uit het slot.
 Nu zeilt men over ijzren vloeren
 En schepen, uit verbaasden moed
 Gedompeld in den steilen vloed
 Om hier den Waterleeuw te snoeren,
 Die bruist door duizend kogels voort,
 En klampt de Britsche macht aan boord.
 Nu smookten al haar oorlogsschepen
 En strandkasteelen, kloek vermand,
 En magazijnen in een brand,
 Die Londen eeuwig na zal slapen.
 De Theems kroop opwaarts naar zijn bron,
 Beducht of weder Faëton,
 Ten zonnewagen opgestegen,
 In zulk een onverwachten stond
 Hem blakerde op zijn eigen grond.
 De Theemsnimf, schreiende en verlegen,

Versmacht op haar gewone reê,
 En dompelt haar paruik in zee.
 Zoo beefden eertijds d' Italianen,
 Toen Hannibal zijn legermacht
 Voor Romen over d' Alpen bracht
 Met uitgevouwen standerdvanen.
 Dat heet de zeeslang, trotsch en dol,
 Verwurgen in haar eigen hol,
 Die buiten recht gespat en banden,
 Als of de Leeuw van Holland sliep,
 Nog flus door al de wereld riep:
 Wij hebben 't zeegeweld in handen.
 Maar gij, die in den lichten brand
 Uw leven waagt voor 't Vaderland
 En 's vijands machten durft besnoeien,
 Als gij hem in den boezem boort
 En op zijn eigen strand versmoort
 Om vrede uit oorlog te doen groeien,
 Hoe maakt ge met uw halsgevaar
 Den heelen Staat uw schuldenaar!

OP DE AFBEELDING VAN MARTEN H. TROMP.

Hier blinkt manhaftigheid, die allen roem verdooft.
 Wie kent dit aanzicht niet, daar Spanje en Brit voor vreezen!
 Zijn moed past Hercules, aan Mars zijn deftig wezen;
 Maar niemand voegt zoo wel de lauwer om het hoofd.

J. VAN BROEKHUIJZEN.

1649—1707.

AAN DE MOEZEL.

O nimfjes, die mijn zinnen streelt En aan den groenen Moezel speelt, Daar kriele Saters schuilen In bosschen en in kuilen;	Als gij met dit verglaasde nat Uw beentjes tot de dij bespat En gaat in 't water woelen, Kan dat uw min verkoelen?
---	---

Ik acht wel neen, want Cytheré
 Sproot zelve midden uit de zee;
 En eer ze aan Cyprus landde,
 Begon de zee te branden.

Daar ik met hoofd en lichaam duik
 In 't stroomen van uw milde kruijk
 Om 's middags brand te mijen,
 Komt mij mijn min bestrijen.

Opborlen komt met feller vier
 Mijn min, och arm, zoo ver van hier.
 Ik voel, ik voel haar koortsen:
 Uw golven zijn mijn toortsen.

Wanneer ik naar versmachten dorst
 Te laven tracht mijn droge borst,
 Al wat ik heb gedronken
 't Zijn gietelijke vonken.

Indien nu eens mijn zieltje wist,
 Hoe vast mijn hertjen is gesplist
 Aan hare gunst en deugden,
 Wat zwom ik dan in vreugden!

Beveelt uw stroom, dat zij het zegt
 Den Stichtschen Rijn en blanke Vecht,
 Daar zij met vochte leden
 Komt drijven naar beneden.

Of zou de wind met sneller vlucht
 Mijn bede brengen door de lucht?
 Ai windje, breng mijn lusje
 Mijn hart ook met dit kusje.

Ik zal bij beurten in 't verschiet
 Op galm van versch gesneden riet,
 Terwijl ik hier ga dwalen
 Mijn vlam aan 't woud verhalen.

Aan 't woud, o nimfjes! daar gij speelt
 En uwe dieverijtes heelt,
 Uw partjes en genuchjes,
 Uw lachjes en uw kluchjes.

Zoo mag de schelle nachtegaal
 Veranderen zijn oude taal
 En onder bruine blaren
 Mijn klacht aan zijne paren.

1676.

ZANG.

Kon mijn verlangen doen de trage dagen ijlen
 En d'uren korten, die ik treurend hier verslijt;
 In Duitschland vond ik niet dan Italiaansche mijlen,
 Met dubbele wieken vloog de schoorvoetende tijd.

Hoe kan ik het vermaak van uwe schoonheid roemen,
 O schoonste lentemaagd, o zoetste jeugd van 't jaar,
 O milde moeder van zoo veel vermaalde bloemen?
 Mijn lente is wijd van hier en 't afzijn valt mij zwaar.

Sier vrij, o westenwind, gij wekker van het leven,
 Der velden schilderij met levendig vernis,
 Met nieuwe lokken 't woud en schaduwrijke dreven:
 Mijn hart blijft onvernoegd, daar 't nog al winter is.

Ik mis de zonnen, lief, van uwe krachtige oogen,
 Daar gij mij nu mee doodt en dan weer 't leven gont,
 Den heldren hemel van uw schoonheid en vermogen,
 De lieve woordjes, die daar dauwen uit uw mond:

Uw boerterijtjes en onnoozele genuchjes,
 Uw lokjes en uw ernst, daar gij mij in verwart;
 Uw zoete toovertaal, uw lachjes en uw zuchjes;
 De vriendschap van uw tong, de gunsten van uw hart.

Getuige zij de nacht, hoe vaak mijn klachten stuiten
 Op stijle rotsen en der bosschen bruin gewelf.
 Vrouw Echo kent uw naam en mijnen zang van buiten;
 Onnoodig is mijn stem: zij kweelt mijn zang van zelf.

Zoo slaat een dadelboom in eenzaamheid aan 't treuren,
 Wiens takken niet en zien de takken van zijn ga,
 Tot dat hun rijzig groen 't hoofd door de lucht komt beuren
 En oogt 't beminde loof met vroolijk lonken na.

O wonderlijke min! o kracht niet om vertolken!
 Met mij was 't ook gedaan en 't leven liet ik hier,
 Zoo niet uw gunstig oog kwam dringen door de wolken
 En zag van Utrecht af tot binnen 't oude Trier.

MORGENZANG.

De morgenstond, gehuld met stralen
 Nog schooner dan hij voortijds plach,
 Bezaaid het voorhoofd van den dag
 Met goud, met paarlen en korallen.

De maan verflauwt schier dat men 't ziet,
 De nacht allengskens aan 't verdwijnen
 Rolt op haar duisteren gordijnen;
 De starren deizen in 't verschiet.

Kwijt is de hemel duizend oogen
 En wacht de schooner komst van een.
 Het bijtje draagt zijn buit vast heen,
 Dien 't heeft uit roos en tijm gezogen.

De forsche leeuw, der dieren vorst,
 Ontwaakt het bosch met moedig brullen.
 Ei zie zijn maan en staart eens krullen
 En 't zwellen van die breede borst!

Hou op, o wijd geduchte koning!
 Endymion, op uw geluid,
 Loopt, wat hij mag, ten bosschen uit;
 En schrikt nu voor zijn oude woning.

Hij vindt zijn meesteres in 't veld,
 Die onder breede beuketoppen
 Haar buit en de bebloede koppen
 Der borstelige zwijnen telt.

Hoe vroolijk komt dat meisje zingen,
 Dat voor haar schaapjes, dik van vacht,
 Zoo vriendlijk als de morgen lacht,
 Als hij komt uit de kimmen dringen.

Het lammeke, zoo jong als 't kruid,
 Zoo wit als melk, zoo zacht als rozen,
 Schijnt met zijn herderin te koozen
 En huppelt voor- en achteruit.

't Pluimdragend gild met open gorgels
 Bedenkt der zon, die nu, gehuld,
 Hun veëren en hun hof verguld,
 Op wilde maat van duizend orgels.

Wat kunst van zangerige veël
 Kan dezen wildzang evenaren?
 Wat hand, met afgerichte snaren
 Haalt bij die ongeleerde keel?

Zijn ossen Melker drijft van binnen
 En spant ze voor den gladden ploeg.
 Mooi Haasje, schoon 't haar dunkte vroeg,
 Begint een deuntjen onder 't spinnen.

't Verward geluid en 't licht verkracht
 De stilte en krepelgaande droomen;
 De zon begint alreê te komen
 En wekt den slaperigen nacht.

De hoveling, die uit de lippen,
 Van Clorisje zijn leven zoog,
 Schrikt, dat de nacht hem zoo bedroog,
 En Cloris met den droom gaat glippen.

De sterke smid met de armen bloot
 Is nijverig en drok aan 't werken,
 Hij hoort het gloeiend ijzer snerken
 En 't borlend water in de goot.

Op, Roosje! laat ons 't bedde ruimen,
 De vlam van onze kaars is dood,
 Beschaamd voor 't purper morgenrood,
 De zon beschijnt ons op de pluimen.

Op, op mij hartje! laat ons gaan
 En zien, of onze hof kan roemen
 Op zooveel roze- en leliebloemen
 Als op uw blijde koontjes staan.

JAN LUIJKEN,

1649—1712.

UIT DE „DUITSCHER LIER”.

LUCELLA.

WIJS: *la belle Iris*.

's Uchtends, als het haantjen kraait,
 Onder 't klappen van zijn wieken,
 Als de dag begint te kriecken,
 Eer de huisman ploegt of zaait,
 Gaat Lucella bloempjens pluiken,
 Daar zij 't gretig oog mee streelt:
 Bloempjens die naar honig ruiken,
 Daar de lekk're bij in speelt.
 O Lucel, wiens bloeiend schoon
 Al het puik der veldgodinnen

Pralende komt te overwinnen,
 Strijkende de schoonste kroon,
 Waard ten troon te zijn verheven,
 Laat deze oogen streelerij;
 Wordt gij van een lust gedreven
 Tot de bloemen, ga met mij.
 Loop niet meer door 't wilde lof,
 Ga met mij in liefdens gaarde,
 Schoonste nimf, daar baart ons d' aarde
 Bloemen van een eelder stof,
 Die alleen de reuk niet vleien,
 Maar het liefelijk gevoel
 Schaffen duizend lekkernijen
 Door een streelend geestgewoel.
 Liefdens hof braveert het al:
 Laat het haag'len, laat het waaien,
 Laat de hemel bliksems zwaaien,
 Met een zwaren donderval:
 Laat de gure winter beven,
 Dat al 't geurig groen bederft,
 Liefdens bloemen blijven leven,
 Laat het sterven wat er sterft!

DWAASHEID.

TOON: *Anacreon.*

't Is een vermaak, 't is een vermaak te minnen;
 Ik schat die vreugd veel hooger dan het goud,
 Wanneer de nimf, niet al te stuursch van zinnen,
 Met wederliefde u toekaast, als in 't woud
 Vrouw Echo, door het pijpen van een herder
 Getart, getergd,
 Bij 't rijzende gebergt,
 Haar weerklank hooren laat,
 Zoo lang het fluitje gaat.
 Men vindt er die, men vindt er, die als zotten
 Haar jonge jeugd verzuchten, zonder maat,
 Om maagden, die met hun verdienste spotten;

Dat is een min, die mij voor 't voorhoofd slaat;
 Hij doe 't wie wil, ik acht hem niet rechtschapen;

't Is zotternij,
 Te blijven in de lij;
 Men spil de gulden jeugd,
 Zoo lang zij bloeit, met vreugd.

Als ik bemin, als ik bemin een schoone,
 Ik buig mij neêr en bie mijn diensten aan;
 Maar zoo zij mij geen gunsten wil betoonen
 En langen tijd laat zonder weêrmin gaan,
 Ik scheid er van, ik laat ze, ik spoel die minne,

Ik spoel die smart,
 Slechts rustig van het hart,
 Met eene kroes vol wijn,
 Gezwollen aan den Rijn.

OPWEKKING.

Wijs: *Nova*, of: *Stukje Pens*.

Lustig vrijers, lustig vrijsters,
 Speelt eens zoetjens mond aan mond,
 Kweelt eens lustig op als lijsters,
 Spoelt de lippen in het rond

Met offerwijn,

Geplengd ter eeren van de minne,
 Schooner dan de zonneshijn.
 Schoone min, die hier in d' oogen
 Van de brave maagdenstoet
 Toont uw goddelijk vermogen,
 Roert en blaakt het jeugdig bloed

En 't fiere hert;

Wij plengen u deez' wijn ter eeren,
 Opdat gij ons gunstig werd.

Gunstig als de held verkeerem,
 Die, gesterkt door uwe hand,
 't Nimfen 't praten kan verleeren
 En verkeerem ijs in brand

En staal in vuur;

Zoo klimt men op den troon der weelde,
 Schoon de nijd ziet wrang en zuur.

TEVERGEEFS PREEKT MEN DEN DOOVEN.

O, dat de min zich zelf bespieglen wou
 Aan 's anders schade, aan 's anders naberouw,
 Aan 's anders schande en los gewenschte trouw,
 En groote ellenden!

Men hoorde niet van zooveel bitter leed,
 Van zooveel ramps, door losse min gesmeed,
 Van zooveel spijs, die 't harte knaagt en eet,
 En 't al kan schenden.

Maar 't is vergeefs, wat voorbeeld dat men stelt:
 Hoe ver het naar de grootste jam'ren helt,
 Nog doet het op de liefde geen geweld,
 Het is verloren.

Hij draait het oog ten klaren spiegel af,
 En scheldt de schroom en vrees voor bloên en laf.
 Wat gouden les men ooit dien dwaze gaf,
 Hij wou niet hooren.

Men spreek', men preek', men leer' vrij jaren lang,
 De dart'le min gaat zijnen ouden gang,
 Hij licht en acht het al voor kinderzang
 En beuzelingen.

Dies is 't onnut, dat ik mijn uren spil,
 Met leering, die ik lang voor ijdel hil:
 Ik laat de min zijn gangen gaan en wil
 Van zoetheid zingen.

MIJN LIEF IS AL MIJN VREUGD.

TOON: *Windeken daar den bos af drijft.*

Och Leliana! och al mijn goed,
 Die mijn hartjen branden doet,
 Door uw lonkjens,
 Vol van vonkjens,
 Vonkjens, die van 't lodder oog
 Kwetsen, als pijltjens van een boog.
 Schoone, waar schuil je hier in 't groen?
 'k Moet mij laven met een zoen

Voor de tipjens
 Van uw lipjens,
 Lipjens, die als rozeblaân,
 Zijn met een zoete dauw belaân.
 't Rijzend zonnetjen gaat mij voor,
 Wenkt mijn lusjens, om zijn spoor
 Na te reppen
 En te leppen
 't Vochjen van uw mondjen zoet,
 Als hij 't van zijn Laura doet.
 Nu dan, mijn waarde, sla geluid,
 Steek uw hoofd ten groenten uit;
 Met dit wachten
 Mijn gedachten
 Raken in een diep gepeins;
 Lelienhalsjen, dat 's niet reins.
 Of hebt gij uit boerterij
 Voorgenomen, dat je mij
 Wat zoudt kwellen
 En eens stellen
 In een vuur van ongeduld?
 'k Zweer, dat je 't mij betalen zult.
 Als ik je nu maar vinden kan,
 Prille nimf, zoo moet je er an;
 Honderd kusjens
 Zijn mijn lusjens
 Niet genoegzaam tot een wraak:
 't Geldt dan uw halsjen, mond en kaak.

KLACHT.

Wijs: *Aimable bergère.*

Verbiedt gij mij 't minnen?
 O schoone, wat 's dat?
 Gij roofde mijn zinnen
 En weest mij dat pad.
 Aan u moet ik klagen
 Mijn smart ende leed:

Gij kunt het vervagen,
 Gij hebt het gesmeed.
 Ach, schoone verkeer eens
 En wees niet meer wrang!
 Wordt zachter en leer eens
 Des liefdens bedwang.

HET WACHTEN VALT PIJNLIJK.

Wijs: *Si mille torments.*

Vervager der dagen, zoo stadig in 't jagen,
 Hoe vliegt gij, hoe vliegt gij zoo trage?
 Nooit suste u 't rusten, of zoude 't u lusten
 Een minnaar, een minnaar te plagen?
 Wanneer ik verlange, dan traagt gij uw gangen,
 Dat valt mij, dat valt mij zoo bange;
 Ik achte te smachten; dit beiden, dit wachten,
 Dat smaakt mij, dat smaakt mij zoo wrange.
 Wanneer mijn beminde haar bij mij laat vinden,
 Dan kunt gij, dan kunt gij verslinden,
 O gure, zoo dure, vergulden, schoone uren,
 Dan tart gij, dan tart gij de winden.
 Dan tart gij de stroomen, die langs hare zoomen
 Als pijlen, als pijlen afkomen.
 De kusjens, de lusjens van heden, van flusjens,
 Die maakt gij, die maakt gij tot droomen.
 Dit uurtjen is henen, dit weder verschenen,
 Dit kusjen, dit kusjen verdwenen.
 Dat glijden der tijden is beter te lijden,
 Als 't treuren, als 't treuren alleene.
 De dag is aan 't rijzen en 't nachtjen aan 't deizen,
 Ai rep u, ai rep u wat, grijze!
 Ga spoeden, nooit moede, dan noem ik u goede,
 Dan zal ik, dan zal ik u prijzen.

BUITENLEVEN.

*Die d' onrust niet in 't hart en heeft,
Leeft zalig als hij buiten leeft.*

Gelukkig mensch, wien 't is gegeven
 Bij 't vreedzaam en onnoozel vee,
 Dat nooit noch kwaad noch onrecht deê,
 In 't veld zijn dagen af te leven!
 De bloemenkrans braveert de gouden kroon,
 Die 's koning zorg bij nacht doet waken;
 Geruster zit men onder daken
 Van riet gebouwd, als den hoogen troon.
 O! hoe plezierig is 't, te kruipen
 Ter kooie op een veed'ren zak,
 In 't landhuis onder 't lage dak,
 Wanneer de regenvlagen druipen,
 Een koele wind in hooge beuken ruischt!
 De krekkel, die geen zorg wil dragen
 Voor winter, zingt uit ruigte en hagen.
 Tot dat men wordt in zoeten slaap gesuisd.
 Daar leit me' en ronkt en droomt in vreden;
 Niet als de vorst, die onverwacht
 Uit zijnen slaap springt, en bij nacht
 Het klamme zweet vindt op zijn leden,
 Omdat hem docht, men stak hem naar het hart;
 Maar, hoe het veld begint te gelen,
 Hoe in 't groen de geitjens spelen,
 Hoe Bloemerts fluit de nachtegalen tart.
 De hofhond bast met zijnen makker;
 Wanneer de huisman 's morgens vroeg
 Vóór dag met omgekeerden ploeg,
 Al zingend' trekkende ten akker,
 Op zijnen guil voorbij de hoven rijdt,
 Dan waakt me' en hoort de wakk're hanen,
 Die ons tot naarstigheid vermanen;
 Gelukkig mensch, die zoo zijn jaren slijt!
 Men opent vensteren en deuren,
 Men ziet de starren dun gezaaid,
 Men voelt, hoe 't westenwindjen waait,
 Dat met een schat van versche geuren
 Van vlierbloem en violen suikerzoet,

Van wijnruit, thijm en hagerozen,
 Die als een rood scharlaken blozen,
 U in uw huis zoo liefelijk begroet.
 Daar ziet men 't bloode haasje loopen,
 Ginds zeilt de havik in de lucht,
 De klokken raast en is beducht,
 Dat hij haar kooft heur kiekens stroopen;
 De tortel kirt, de zwarte lijster fluit,
 Men hoort langs 't veld de beesten loeien,
 Terwijl de dag begint te gloeien
 En langs hoe meer haar licht te spreiden uit.
 Men ziet den hof met vruchten prijken;
 Men zaait of plant of ent den boom,
 Of kweelt een deuntjen aan den stroom;
 Zoo gaat de zomermiddag strijken,
 Tot dat de zon, in 't west aan 't ondergaan,
 De schaduw rekt langs beemd en heiden,
 En jaagt de beesten uit de weiden
 Ter kooie met hun uiers vol gelaân.
 Bij winter, als de waat'ren sluiten,
 Wanneer het snerpen van de vorst
 Het land met eene harde korst
 Bedekt, dan blijft men in der muiten;
 De avond steekt heel vroeg haar lampen aan,
 De deeren zit er bij te spinnen,
 Men sluit den lauwen zomer binnen
 En laat gerust den winter buiten staan.
 Dan groeit het roet in schoorsteenhoeken,
 Dan knapt de harde beukenstam
 En roost de schenen met zijn vlam,
 Terwijl men gaat te gast in boeken;
 Men braadt in d' asch kastanjen of vertelt
 Malkander sprookjens; zoo met vreden
 Verwacht men weer de zoetigheden
 Des zomerzons, die 't koude bergsneeuw smelt.
 Dit leven loofden alle wijzen,
 Dit haagde CATS en WESTERBAAN,
 Die prijzen 't ons met verzen aan,
 Dit leven zal ik altijd prijzen.
 O, dat het lot mij zulk een leven gaf!
 Mijn zanglust zou veel schooner bloeien

En met den wilg aan 't beekjen groeien;
 Gelijk een zwaan leide ik het leven af.
 Gelukkig mensch, wien 't is gegeven
 Bij 't vreedzaam en onnoozel vee,
 Dat nooit noch kwaad noch onrecht deê,
 In 't veld zijn dagen af te leven!
 De bloemenkrans braveert de gouden kroon,
 Die 's konings zorg bij nacht doet waken;
 Geruster zit men onder daken
 Van riet gebouwd, als den hoogen troon.

LUCAS ROTGANS.

1654—1710.

UIT DE «BOEREKERMIS».

Apollo had zich moede in Thetis arm gekust
 En sloop ten zeebedde uit en stoorde mijne rust,
 Wanneer ik langs den weg, beplant met groene boomen,
 Een veldgerucht vernam en zag in 't naderkomen
 De landjeugd hand aan hand spanseeren, opgetooid
 Met witte huiven, net gestreken en geplooid.
 De haarnaald stak in 't hoofd, de keten van koralen
 Blonk om den rossen hals, om met meer zwier te pralen.
 De zilvren sleutelreeks en beugeltasch, daar bij
 Gehangen, klonk in 't gaan en wapperde aan haar zij.
 Het blauwe keurslijf droeg 't livrei van hare kaken.
 Beneden gloeide een rok, gesneên uit rood scharlaken,
 Die mogelijk in een jaar geen zon- of maanlicht zag,
 Maar, tot dit feest gespaard, zoolang vergeten lag
 In Grietje Goris' kist. De hoolblok was versmeten
 En halfgesleten klomp voor muiltjes, net gemeten.
 De witte handschoen dekt den purpren arm, halfgaar
 Gebraden door de zon, geschilderd jaar op jaar.
 Zoo zag ik langs den weg de boeremeisjes treden.
 De knapen, die hun tijd in 's meesters dienst besteden,
 Verschenen aan heur zij, versierd en opgeschikt
 Met broeken, om de kuit met linten toegestrikt.

Het hemd blonk om den hals met twee paar zilvren knoopen.
 De hemdrok, glad geperst en aan de borst half open,
 Was voor en op de mouw met passement bezet.
 Een ander vrijer droeg een saaien wambes, net
 Gesneden naar de kunst door loome Gijs van Koten,
 Een speeluis, wel bekend aan zijn twee berepooten
 En dikgezwollen buik. Hij was een kunstenaar,
 Die geestig 't stof door 't oor kon halen van de schaar.
 Een ander had een rok, wel lang en ruim gesneden
 En op den groei gemaakt, gehangen om zijn leden,
 Nog versch gekocht in steê, in 't Vlaamsche spinnewiel,
 Dicht aan de Luizemarkt, bij Govert zonder ziel.
 De sluier om het lijf verbeeldde 't kermisteeken.
 De hoeden, glad geveegd, geschuierd en gestreken,
 Braveeren op de kruin en blinken onder 't gaan,
 Als uitgebraakte vocht bij 't schijnen van de maan.
 Zoo treedt men hand aan hand gedost met kermiskleeden.
 Ik schiet mijn rok aan 't lijf en volg hen daar ze treden,
 Begeerig om dit spel t' aanschouwen en hun zwier,
 Hun handel en gebaar te malen op 't papier.
 Zoodra 't gezelschap aan de dorpsbrug was gekomen,
 Zag ik een ouden grijn, van blijdschap ingenomen,
 De meisjes een voor een begroeten met een kus.
 Hij gaf aan elk de hand en sprak in 't end aldus:
 Zijt welkom in ons dorp. Wij zullen samen spijzen.
 Ik noô jou aan mijn disch. En jij, o Brechje Gijzen,
 O dochter van mijn vriend en puikje van de buurt,
 Moêr Teunis heeft voor jou heur schotels schoon geschuurd
 En 't gansche huis gestoft van boven tot beneden.
 't Is zulk een puntig wijf. Zij heeft mij lang gebeden,
 Dat ik op 't hoogtijd jou zou noojen met jou vaâr.
 Koom binnen met jou volk. De kermisharst is gaar.
 Ik heb een paterstuk gezojen van een stiertje,
 Geweid van Melkerbuur, jou oom: het was een diertje,
 Net even oud als jij en met jou opgebracht.
 Ik heb 't voorleden jaar gekocht en toen geslacht,
 Maar in de kuip gespaard voor jou, mijn lieve moêrtje;
 Koom binnen, 'k zal jou wel onthalen met het boertje,
 Dat naar jou hijlijk staat; ik zie 't wel aan zijn neus;
 De linker is verliefd, maar jij blijft even beus
 En wilt nog niet; zoo heeft jou vaârtje lest gesproken,

Die 't hijlijk geren zag. Koom, zie mijn wijf eens koken.
 Zij heeft wat vleesch en spek gehangen over 't vier,
 En worsten, lest gestopt door zinnelijke Knier,
 Ons buurwijf; z' is zoo net, jij hoeft niet vies te wezen:
 Het is geen druipneus, neen, dat heb je niet te vreezen.
 Nog heb ik rijstenbrij, bestrooid met pijpkaneeel
 En suiker; o, die kost glijdt zachtjes deur de keel!
 Ik zal ook hering, pas gezouten, op doen maken,
 Spekvet en dik van rug, daar zal ons bier op smaken.

Terwijl de grijzerd het gezelschap noodt en praat
 En op zijn maaltijd stoft, komt bestemoër op straat
 Van 't vier geloopen met een van haar dochters zonen.
 Het zweet droop langs haar neus en ingevallen koonen;
 Zij had een schuimspaan in haar maag're vuist gevat.
 De hemdsmouw, opgeschort tot aan de schouders, zat
 Met spelden vastgehecht; zij noodde, blij van zinnen,
 't Gezelschap in haar huis; dat trad verheugd naar binnen.
 En ik ging voort om al de kermisvreugd te zien
 En 't geen' er buiten of in 't jongspel zou geschiên

Terwijl ik wandel, door nieuwsgierigheid gedreven,
 Zie ik van verre in 't dorp twee goochelaars, verheven
 Op hunne ladder staan, die, rustende aan den muur,
 Het volk vermaken bij 't gezwets met kuur op kuur.
 De kinkel grijnst en houdt zijn oor en mond wijd open.
 Hij schatert, jucht en zwelt, terwijl zij wind verkoopen.
 De tandelooze bes, die lang aan 't flerecijn
 Nog onlangs lag te bedde en kromp van smart en pijn,
 Vergeet haar leed: dit spel kan haren geest bekooren.
 Zij grinnikt in haar vuist en meesmuult onder 't hooren.
 Zoo werken ijdele klap en potsen in 't gemeen
 Veel meer op 't hart van 't volk, dan welgezouten reên
 En stichtend onderhoud: als heeroom eertijds leerde,
 Toen hij de kermisvreugd verfoeide en 't feest blameerde.

Daar kreeg ik bij geval de kaatsbaan in mijn oog.
 D'een boog en kromde 't lijf, een ander hijgde en vloog
 Zijn eigen schaduw na en kruiste heen en weder.
 De kaatsbal rijst omhoog en daalt weêr schielijk neder.
 Maar weinig denkt de jeugd, bij 't vliegen van den bal,
 Hoe dat haar leven strekt een speeltuig van 't geval,
 Een kaatsbal van 't geluk. Maar zangster staak uw preeken:
 Een ander stoor' de vreugd en geesel' de gebreken.

Daar zag ik op den grond een rij van kegels staan.
 Men wedt, men schreeuwt en smijt de munten door de baan.
 De jongen schudt zijn beurs en spilt de zilvren schijven,
 Zoo lang vergaderd met zijn meesters vee te drijven.
 De knoopen, uit de broek getrokken en van 't hemd:
 't Is al verloren. Goôn! hoe is zijn hart beklemd!

Hier blinkt de kermiskraam, verrijkt met beugeltasschen
 En sleutelreeksen, die de boeremeisjes passen;
 Want bouwman had haar huur voor 't gansche jaar betaald.
 Elk zoekt haar gading bij de koopvrouw en verdwaalt
 Schier in haar keur, door al 't verschiet van koopmanschappen.
 d'Een dingt een voorschoot en een ander stof tot kappen.
 Men toetst de gouden bel en Dibbrig koopt een paar.
 Maar bruine Wybrig steekt een blanke naald in 't haar
 En Teuntje, meest gekapt met strikken aan haar ooren,
 Zoek naar een stelsel om heur vrijer te bekoren.

Daar komt een boerezoon, geslopen uit een hoek,
 De meid verrassen met een zoeten kermiskoek.
 Ginds rookt de wafelkraam, daar Jaap en bleeke Stijntje
 Vast smullen zij aan zij, besloten door 't gordijntje;
 Hij veegt de boter van haar lippen met een kus
 En vat haar in den arm; maar 't meisje zegt: sus, sus,
 Bedwing jou, lieve Jaap, aârs gaat mijn eer verloren;
 Wacht tot wij zijn alleen: de bakster mocht het hooren.

Wat verder kruist een vent bestoven langs de straat.
 Hij vloekt, hij dreigt, hij scheldt en slingert daar hij gaat.
 Toen riep 'er een: sta ruim! die kerel is beschonken!
 Wel, hoeveel vanen heeft die biervlieg wel gedronken,
 Of mutsjes brandewijn? Sta, sprak een jongen, blijf
 Wat achter, heerschapp, of hij valt ons beide op 't lijf.
 Ik ken dat gulzig zwijn; 't is Jasper met de kuitén,
 De weerd in d' Uilevlucht, een herberg, daar de guiten
 En luie bedelaars vergaâren in den nacht.
 Daar wordt gestolen goed door dieven t'huis gebracht
 En van zijn wijf verkocht, gelijk de burens zeggen.
 Indien men dezen kwant deê op de pijnbank leggen,
 Wat zou hij klappen! 't is de grootste guit van 't land.

Hier zweeg de jongen en toen zag ik aan den wand
 Een andren dronkerd staan, verbleekt en doodsch van kaken.
 Ik vreesde, dat die vent zijn darmen uit zou braken.
 Geen brandspuit lost zoo snel het water, als de maag

Het ingezwolgen nat. Dit beurt vast alle daag,
 Zei 't wijf, dat hij hem stond; ei, wil mijn klachten hooren,
 Heb deernis met mijn ramp: och arm! ik ga verloren
 En raak in arremoe met zulk een dronken bloed:
 Zijn onverzaadbare keel verzwelgt vast al mijn goed.
 Hij heeft, niet lang geleên, een zilvren bel verdronken
 Van Pietje, 't jongste kind, hem deur zijn peet geschonken:
 En Aaltjes pillegift was haast deur 't gat gelapt:
 Daar had de weerd al voor zes gulden op getapt.
 Ik heb hem weêr gelost en in mijn kas gesloten.
 Zoo zuipt hij dag op dag en 't heeft mij lang verdrotten:
 Mijn kinders krijten t'huis van honger, slap en flauw.
 Toen kwam een ander zwijn; de straat viel hem te nauw.
 Zijn huisvrouw schraagde met haar arm zijn zwakke leden,
 En bracht hem geren t'huis; hij luistert naar geen reden,
 Maar hoont den dienst en zorg door schelden, vloekt de trouw
 En loont met dreigen zelfs de noodhulp van zijn vrouw.

Wat werkt de drank in 't volk al kluchtige gebaarden!
 Hoe kan een reedlijk hart door dronkenschap ontaarden!
 Wat brengt zij vruchten voort, verscheiden van natuur!
 Zij slijpt de wapens voor de gramschap, stookt een vuur
 Van twist en tweedracht in de menschelijke zinnen,
 Ze ontsluit het hart en laat de vuile driften binnen,
 Zij spreidt de lustkoets voor d' onkuischheid, die de ziel
 En 't lichaam smet; gelijk een roerelooze kiel,
 Door stormen op de zee geslingerd heen en weder,
 Dan aan de wolken rijst of stort ten afgrond neder,
 Tot ze eindlijk, op een klip geslingerd, barst van een:
 Zoo kruist een dronkerd op de golven hier beneên,
 Tot zijn verzwakte kiel, ontbloot van 't roer der reden,
 Op bank of klip vergaat van ongebonden zeden.

JAN DE REGT.

† 1715.

VECHTZANG.

O Vechtstroom, met uw blanke zwanen,
 Uw vogels, visschen en geboomt,
 Uw hofsteên en uw schoone lanen,
 Alom met welig gras bezoomd!

Als ik de lustige landouwen,
 Door uw kristal van een gedeeld,
 En al uw trotsche veldgebouwen
 Bezie, hoe wordt mijn oog gestreeld!

Als gij mij onder 't spelevaren
 Vertoont uw akkers op een rij,
 Bezaaid met gouden korenaren,
 Wat zet gij mij vernoegen bij!

Gezeten aan uw oever neder,
 Verkwikt gij mij door 't helder nat,
 En dus hervat ik 't leven weder,
 Bijna verloren in de stad.

Ik voel mijn geesten door den gorgel
 Van uwen nachtegaal gewekt:
 Een klank veel zoeter als een orgel,
 Die mijne ziel naar boven trekt.

Ik hoor een liefelijk geschater
 Van duizend vogels onder een;
 De galmen rollen over 't water
 En langs uw groene paden heen.

Zij vliegen over bloem en kruiden
 Van Nieuwerode naar den Dom,
 Van Goudestein naar 't slot van Muiden
 Gekaatst al heen en wederom.

Ik zie de spartelvisschen springen
 En dansen op uw kristallijn;
 Wie kan zijn vreugde noch bedwingen,
 Daar zelfs de visschen vroolijk zijn?

Het vee met opgesteken ooren
 Schept ook behagen in 't gefluit,
 Alsof Arion was herboren
 En Orpheus met zijn blijde luit.

Ik hoor uw vloeiend zilver bruischen
 Gelijk een zachte waterval:
 Uw eik en populier aan 't ruischen
 Voltooiën 't aangenaam geschal.

Het westenwindje blaast violen
 En strooit mij rozen in den mond.
 O Vecht! gij hebt mijn hart gestolen,
 Ik rijs niet weder van uw grond;

Uw grond, die steeds van milden honing,
 Van melk en malsche boter vloeit:
 Dus leef ik rijker als een koning,
 Vernoegd en van geen zorg gemoeid.

JAN BAPTISTA WELLEKENS.

1658—1724.

GEDACHTEN.

De wingerd pronkt met druif en 't veld met korenaren,
 De rozelaar schenkt geur, de linde groene blâren;
 De gaven zijn verdeeld. Nooit een bezit die al:
 Zijt niet wangunstig, maar laat aan den nijd zijn gal.

De nacht volgt op den dag, de winter na den zomer,
 Na jeugd de mannenkracht, dan oudheid, zwak en loomer.
 De wereld vliegt voorbij en neigt tot ondergaan,
 Maar liefde en waarheid, beide oneindig, blijven staan.

De mol leeft met vermaak in de onderaardsche woning;
 De kikker woont in 't riet gelijk een machtig koning;
 En ieder prijst den staat, waaraan hij is gewend;
 Gelukkig, die niet kent zijne armoede of ellend.

De zon schenkt ieder licht; de dauw bevocht de weiden;
 Te keurig wil de mensch zijn weldaad onderscheiden.
 Een bies buigt voor den storm, daar de eik krijgt krak op krak:
 Wat is de lage staat een onbekend gemak!

UIT DEN «LIJKZANG OVER MIJN JONGSTE ZOONTJE.»

Waar is Michieltje, ons jongste kind,
 Van ons zoo lief zoo teer bemind,
 Die altijd «Moeder, Moeder!» riep
 En als een roos zoo zacht in moeders armen sliep?

Waar is hij, die zoo vroolijk zong
 En danste en als een hertje sprong,
 Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat,
 En nooit van bezigheid en leerlust was verzaad?

Dan tjlpte 't muschje op zijnen duim,
 Dan vloog de gauwe tor in 't ruim,
 Zijn dieren, ruiters, zij aan zij,
 En jagers schikte hij, als in een schilderij.

Dan sneed hij geestig met de scheer
 Of kwam met pluim en zijgeweer,
 Wanneer hij Gijsbrechts hoofdrol speelt,
 En met een deftigheid dien grooten man verbeeldt.

Maar, ach! d'aartsengel Gabriël
 Was nu zijn rol in 't naaste spel,
 Met vleugeltjes, in 't wit gewaad:
 Verborgten voorbedied van zijn aanstaanden staat!

Doch 't was altijd geen kinderwerk:
 Hij sloeg zijn oogjes op naar 't zwerk
 En zag de sterren, zon en maan,
 En vroeg naar hunnen aard en op- en ondergaan.

Of leerde uit zijnen boek vol prent,
 Den Bijbel, van 't begin tot 't end,
 Hij kon en leid' hem andren uit;
 Dan schold hij Judas, dan Pilatus voor een guit.

Toen elk vast weende om zijn verdriet,
 Riep hij: «Ei, Moeder, schrei toch niet!»
 Geduldig in zijn groote smart,
 Ging hem haar droefheid meer als eigen leed aan 't hart.

Dus smolt zijn adem in de lucht.
 Hij liet niet één benauwde zucht,
 Maar weltevreden met zijn lot,
 Vloog, als een engeltje, met open arm naar God.

O bloempje net van zeven jaar,
 Al valt uw afzijn ons nu zwaar,
 Wij zien u van den steel gerukt,
 Eer u onze aardsche ellende en bittere rampspoed drukt.

DAVID VAN HOOGSTRATEN.

1658—1724.

AAN ROZEMOND.

Daar rijst het schoone morgenlicht
 En schuift de dampen van 't gezicht
 Des hemels, van geen rouw betogen,
 En trekt eens ieders hart en oogen.
 O wellekome dageraad!
 Hoe lokt gij mij in dezen staat,
 Nu 't jaar met zijne prille tijden
 Het al komt zegnen en verblijden,
 Nu 't vlug gevogelte zich rept
 En kruid en bloem weer leven schept!
 En zal mijn Rozemond de pluimen
 Voor zulk een lief vermaak niet ruimen?
 Het bosch, en weide, en berg, en dal

Schept adem; het verheugt zich al.
 Het vee komt zelf op groene zoden
 (Wat wacht ge?) ons tot de liefde nooden.
 De liefde blijkt uit al 't gebaar.
 Wat leeft er zonder wederpaar?
 O Rozemond! verlaat de pluimen,
 Eer mij de zon het veld doet ruimen.

PIETER RABUS.

1660--1708.

GEVEINSDE HEILIGHEID.

Hoe deftig, ernstgelatig,
 Hoe stemmig en hoe statig
 'Treedt deze man op straat!
 Elk oogt waar heen hij gaat.

Dan kijkt hij naar den hoogen
 Met opgeslagen oogen,
 Of hij bij klaren dag
 Den hemel open zag.

Komt hem een arme tegen,
 Hij geeft hem geld — of zegen;
 Hij bidt in 't openbaar
 Gebeden, hard en klaar.

Op kreuken en op vouwen
 En zoomen zijner mouwen
 Staan titels van de wet,
 Met letteren gezet.

't Volk, om zijn eer te tuigen,
 Doet niet als stuipen, buigen
 En groeten, zoo wanneer
 Hen voorkomt zulk een heer.

En met die ijdelheden
 Toont hij zich wel tevreden.
 Is dat wel 't recht bescheid
 Der ware heiligheid?

ELISABETH KOOLAART, GEB. HOOFMAN.

1664—1736.

VEENBERGER BEEKZANG.

Klare beek, wier kronkel-stroompjes
 Schitteren met gouden zoompjes,
 Als het licht natuur doet leven;
 Wat kan ons uw waterval,
 In dit zielbetooverend dal,
 Niet al lust en blijdschap geven?
 's Morgens, eer de zon de dropjes
 Afdroogt van de rozenknopjes,
 Lust ons, vroolijk, korf en mandjes,
 Van 't gebloemt, dat langs uw boord
 Ons op 't veldtapijt bekoort,
 Op te vullen langs uw randjes;
 Of in 't lommer neêr te duiken
 Van naburige elzenstruiken;
 Blijden morgenzang te paren,
 Met de weergalooze keel
 Van de schelle Filomeel,
 Dat het schatert door de blaâren.
 's Avonds, als uwe ijpen-dreven
 Langer schaduw van zich geven,
 Schaft ge ons aangename plassen,
 Lauw van middagzonneshijn;
 Daar we ons in uw kristallijn
 Loopend, lobb'rend, spelend wasschen.
 Deze streek is vrij en veilig,
 Boom en bron Diana heilig,
 Zonder lagen, zonder smetten;
 Daar geen Satir, daar geen wicht,
 Trotsch op zijn gevreesden schicht,
 Dartle voeten in durft zetten.
 Hier verslijt men, zonder zorgen,
 En den avond, en den morgen,

Middernacht en middaguren;
 Altoos lustig, altoos blij,
 Altoos vreeze en kommer vrij.
 Lang moet zulk een leven duren!

OP DEN VERJAARDAG VAN MIJN ECHTGENOOT.

Terwijl de gure vorst
 Zijn kegellokken kemt,
 En duin en dal bekorst,
 En vlotte vloeden stremt;
 En door de dunne lucht
 Op noorden wieken snuift,
 En 't laatste loof, ter vlucht,
 Uit bloem- en boomgaard stuift,

Daar wenschte ik, dat de Mei,
 Die 't sterflijk hart verblijdt,
 Als ze aan de lenterei
 Verschijnt op haren tijd,
 Met rozen opgetooid,
 Gekleed in levend groen,
 Met hyacint bestrooid,
 Haar bloemkorf op wou doen.

Dan vond mijn ijver thans
 Blij groen en blozend rood,
 Tot een geboortekrans,
 Voor u mijn Echtgenoot.

Dan las ik uit haar tuin
 Al 't geen het oog verheugt,
 En knoopte 't om uw kruin,
 Ten blijk van gulle vreugd.

Maar schoon het jaartij kwijnt,
 Geen nood, mijn lief, mijn licht;
 Daar mij de zon beschijnt
 Van uw vernoegd gezicht,

Ontdooit mijn koude geest
 En schiet een letterspruit
 Met bloemen op uw feest,
 In blijde zangen uit.

Dit zij uw jaarfestoen,
 Dit uw geboortekroon.
 'k Beken, 't is wintergroen
 En derft het lenteschoon.

Maar 't wintergroen houdt vast,
 Daar 't Meigroen schiet te kort.
 Zoo groent de harde mast,
 Als 't purpren roosje dort.

Zoo duurzaam blijve uw trouw
 Aan mijne vrouw verpand.
 Geen tegenspoed noch rouw
 Verbreken dezen band.

Mijn hart, u toegewijd,
 Blijft aan uw hart geknoopt,
 In weerwil van den tijd,
 Die 't al vernielt en sloopt.

Leef duurzaam, groei en sta,
 Standvaste winterstam,
 Ten schaduw voor uw gâ,
 Door heete zomervlam

Noch winterkou beknelde:
 Tot namaals u Gods hand,
 Als u de doodbijl velt,
 In 't paradijs herplant.

HUBERT KORNELISZOOM POOT.

1689—1733.

DE MAAN BIJ ENDYMION.

De zuster van de zon
 Liet op Endymion
 Haar minnende oogen dalen.
 't Was nacht toen zij hem zag;
 Maar heur gezicht schoot stralen
 Trots Phebus over dag.

Men hoorde mensch noch dier,
 Geloei van koei noch stier,
 Gerucht in veld noch kolken.
 Het weer was zonder wind,
 De hemel zonder wolken,
 Diane mingezind.

De herder, onbewust
 Van alles, sliep gerust
 In Latmus wilde bosschen.
 Zij hield haar zilvren kar
 En hagelwitte rossen
 Recht op hem aan van ver.

Haar eeuwigbleek gelaat
 Werd rozig inkarnaat
 In 't nadrend nederrijden.
 Diones dwerg schoot straf;
 Latones telg most lijden;
 Zij steeg ten wagen af.

De bloemen aan den top
 Des heuvels loken op.
 De tijd scheen te verjongen.
 De nachtegaal hief aan:
 Het woud kreeg duizend tongen,
 't Geboomt veel groener blaën.

Terwijl kwam Phebe bij
 Den slaper, dien ze blij
 Toelichtte met haar glansen.
 't Gaat wel, zei zij, mij leit
 Aan lucht noch starrentransen:
 Hier slaapt mijn zaligheid.

Nu scheen 't eens of 't haar speet,
 Dat Jupiter dus wreed
 Endymion dorst boeien
 Met vaak; dan was 't weer: neen,
 Laat hier vrij mankop groeien,
 Het slapen sterkt de leên.

Dat ik naar mijn geval,
 Nu eens een zoentje stal,
 Wat was er aan bedreven?
 Maar zoo hij wakker wordt!
 'k Zal 't dubbel wedergeven:
 Wie doet hem dan te kort?

Zij nam hem in haar arm.
 De middernacht was warm
 En kweekte lusje op lusje.
 De koude maan werd heet.
 De herder kreeg een kusje,
 Hij klaagde van geen leed.

Daar had gij 't Saterdom
 Zien naadren van rondom
 Uit ruigt en wildernissen.
 't Geil vier brandde onbegrensd.
 't Is lichtelijk te gissen
 Wat dit gebroedsel wenscht.

Zij schoven 't dicht gewas
 Wat open: elk mikt ras
 En scharp; loopt, geitevoeten:
 De blakende godin
 Zal hier haar lust wel boeten,
 Zij heeft in u geen' zin.

De zoete minnares
 En wakkre jachtgodes
 Verloor zich met verblijen
 In minsliefkoozerij.
 Laat maagden ook eens vrijen.
 De vrijerij is vrij.

In 't ende most ze heen.
 Zij liet haar lief alleen!
 En voer, doch traag, van d' aarde.
 Ik weet geen minnaars ziel,
 Die blijdelijker paarde,
 Daar 't scheiden harder viel.

ROZEMONDS TOOVERIJ.

Mij plaagt genoeg de strenge tooverij
 Van een, die zelf mijn ziel betoovert,
 Ontheistert en veroverst,
 Door zoete dwinglandij.
 Maar wie, wie heet me u dus ten afgrond drijven?
 Wie anders toch dan Rozemond,
 Die 't hart van binnen wondt
 En 't lichaam heel laat blijven?
 Wat wonder is 't, dat fluisterend gelol
 En preveltaal en tooverrijmen
 De blonde maan doen zwijmen?
 En dat een grauwe kol
 De stroomen stuit, de bloemen doet verflensen?
 Den mensch herschept en plompt in wee?
 Mijn schoone kan het mee:
 Zij maakt geraamt van menschen.
 Haar wangen, die vrouw Flora siert, niet dom,
 Doen mijn gelaat, helaas! verbleeken.
 Haar zwijgen doet mij spreken.
 Haar spreken maakt mij stom.
 Haar lachen doet mij heete tranen schreien.
 Haar voortgaan doet mij stille staan.
 Haar stilstaan doet mij gaan.
 Wie zal mijn wanhoop peien?

Ik klaag, ik zucht, ik steen bij dag bij nacht.
 Ik kan haar aanschijn niet ontberen,
 Of zou in lucht verkeeren,
 Gelijk mijne ijdele klacht.
 Och! kon haar zoet gezicht mijne oogen blinden;
 Zoo zou misschien heur aardig beeld,
 Daar Venus' glans in speelt,
 Op mij geen vatten vinden.
 Nu voedt haar ijs mijn vier, op hoop van gunst.
 O vreemd! o onbegrijpelijk wonder!
 Hier speelt een eunjer onder,
 En dit is tooverkunst.

ZOMERSCHE AVOND.

De moede zonnewagen
 Staat vrachtloos, d' avondzon
 Zinkt in de westerpekelbron.
 Aldus ontglippen ons de wentelende dagen.
 De star der mingodin
 Ziet d' eerste op 't aardrijk neder,
 Mineia's dochters vliegen weder:
 Ook spant de stille nacht zijn zwarte paarden in.
 Wij zien de schemeringen
 Verdikken, daar we staan.
 Alreede heft de gulden maan
 Haar horens op en rukt ter bane in hare kringen.
 Hoe rust het hangend loof
 Der luisterende boomen!
 Geen wind beroert de vlakke stroomen.
 Het slaperige veld wordt blind en stom en doof.
 Thans telt de herder blijer
 't Gestalde vee, half vet.
 De melkmeid schikt haar hoofddoek net
 En wacht met ongeduld de komst van haren vrijer.
 De stad, het woelen moe,
 Sluit angstig voor gevaren,
 Die in 't bedrieglijk duister waren,
 Haar logge poorten, en elk huis zijn deuren toe.

Voort biên de heusche bedden
 Den matten werkliên rust.
 De halve wereld voelt met lust
 Zich uit den dichten drom der daagsche zorgen redden.

NACHT.

De gouden dag bestraalt althans
 Uit een gansch vreemden hemeltrans
 't Verre aardrijk onzer tegenvoeters.
 De pas volklonken middernacht
 Boeit hier door vaak en slaap (die heusche zorgverzoeters)
 Al 't sterfelijk geslacht.

Slechts ik, dus vroeg eens opgestaan,
 Zie 't rijzend licht der schoone maan
 Op gevels flikkeren en torens.
 Zij meet het blauw met elpen schreên,
 En scheurt in koelen moed met hare zilvren horens
 De donkerheid van een.

Der starren eindeloos getal
 Speelt, met een flonkerenden val,
 Een gloeiende muziek van kringen;
 En geeft aldus, bij 't hemelsch hof,
 Den overgrooten Voogd en Heerschap aller dingen
 Oneindelijken lof.

Hoe luistert de onbeweegde lucht!
 Daarin schrijft nu geen vogelvlucht
 Heur schaterende wemelsporen.
 De wufte winden liggen stil.
 Het levend kristallijn, bij 't schubbig vee verkoren,
 Glijdt zacht langs rand en kil.

De weg houdt roepen in en praat,
 De wei haar loeien en geblaat.
 'k Verneem alom een vredig zwijgen.
 Zoo sta 'k heel onverlet en vrij.
 Zou dit een looden geest geen luchten trek doen krijgen
 Tot zoete rijmerij?

O stille, o ongestoorde rust,
 Der wijze lettren lieve lust,
 Men zou bezwaarlijk u volroemen.
 O nacht, met uw bedauwde kroon,
 Gevlochten van groen heul, en onverflenste bloemen,
 U groet mijn lage toon.

NAGEDACHTENIS OVER HET AFSTERVEN MIJNER MOEDER.

Schoon troost en tijd den rouw verzoeten,
 Waar mee wij eertijds moeders lijk
 Geleidden naar het stille rijk,
 Daar alle menschen komen moeten,
 Nog denk ik om die vrome weer,
 En zou ik niet van haar gewagen,
 Die mij heeft onder 't hart gedragen?
 Dat waar mij al te luttel eer.
 Zou met de zwarte treurgewaden
 Haar achting en gedachtenis
 Versleten zijn? O neen; mij is
 d' Ondankbaarheid nooit aangeraden
 Van die recht moederlijke tong.
 O zerk! o zand! o dor geraamte!
 Ik draag de lieverei der schaamte,
 Omdat ik, toen de nood mij drong
 Tot klagen, geenen lijkszang kweelde.
 Mijn moeder, heusch en braaf van aard,
 Was d' eêlste rouwgedichten waard.
 Och, of mijn kunst haar ziel verbeeldde.
 Hoe stierde zij langs 't pad der deugd
 Haar' onbesproken levenswandel!
 Zij was getrouw van woord en handel,
 Ook in het opgaan harer jeugd.
 De christentempel kan getuigen,
 Hoe vlijtig zij haar Schepper zocht
 En zonder prijs de schatten kocht,
 Waaruit de zielen voedsel zuigen.
 Zij schepte in 't heilig blad haar' lust.
 Hoe dikwijls heeft de geur der lelie

Van 't eeuwigbloeiend Evangelie
 Haar hart verkwikt, haar zorg gesust!
 Haar ijverig gebed schoot bressen
 In 's hemels diamanten vest.
 Ook heugt mij, hoe ze tot op 't lest
 Ons wees naar 't licht van 's Heilands lessen.
 De wereld achtte zij gering
 En dacht om praal noch hooge staten,
 Zeer wel tevreeën en godgelaten.
 Och, waarom slooft de sterveling?
 Een weinig eigen lands te ploegen,
 En zoo veel vee als dag aan dag
 Zijn' nijvren meester voeden mag,
 En 't altijd rijke vergenoegen,
 Het hoofd der schatten, kent hij niet,
 Die overal van rust versteken
 De dartele Fortuin blijft smeeken,
 En nimmermeer terugge ziet.
 't Genoegen laat ons zachter sterven
 Dan of men 't Fransche aan 't Spaansche land
 Gehecht had door een' koningsband.
 De hoogheid doet gerustheid derven.
 Mijn moeder hield den lagen voet
 Van haar' gemaal, die haar geleidde.
 't Genoegelijk gelaat van weide
 En akker streeelde 't stil gemoed.
 Wat vaders arbeidzame handen,
 Verworven door gestaêge vlijt,
 Daar 't land, van gloênde hitte splijt,
 Wanneer de zomerstralen branden,
 Of daar men melkt in 't welig groen,
 Hield zij te rade en liet het strekken
 Om hare kinders op te trekken
 En armen menschen goed te doen,
 Te troosten naar 't gering vermogen.
 Hoewel geleeke ze, trouw en kloek,
 De vrouw wiens lof in 't heilig boek
 Zoo heerlijk wordt in top getogen!
 Hoe bond ze aan haar den reinen zin
 Mijns vromen vaders, die na 't paren
 Geheele vier en twintig jaren

Haar trouw bezat en kuische min!
 Hoe streelde zij zijn moede leden,
 Wanneer hij nat van eerlijk zweet,
 Ten dienst van 't huisgezin besteed,
 Des avonds t'huiswaart was getreden!
 O ongeschonden huwlijkstrouw!
 O vrouw! wel waardig, dat uw liefde
 Het hart van zulk een' man doorgriefde.
 O man! wel waardig zulk een vrouw.
 Tot dus ver leefde men voorspoedig:
 Maar daadlijk rijst er voor ons oog
 Een donkre stormbui recht om hoog.
 Ik schrik en word op nieuw weemoedig.
 Mistrouw 't geluk als 't vleit en lacht.
 Een doodsche tering, moê van waren,
 Vaart u, o moeder, fel in d'aêren,
 En vult het huis met klacht op klacht.
 Die eertijds frissche leden slinken
 Gelijk de sneeuw, die aan den voet
 Van 't steil gebergt versmelten moet
 Als wij de lentezon zien blinken.
 Dat wezen, onlangs nog zoo blij,
 Staat treurig; 't oog schiet flauwer sralen.
 Toen liet men eenen lijfarts halen,
 Of licht zijn kunst en artsenij
 De kranke dienstig kosten wezen;
 En of men mooglijk, of men haar
 Mocht redden uit het doodsgevaar
 't Geen echtgenoot en kroost doet vreezen.
 Doch kunst noch kruiden baten iet.
 Helaas! 't is een ellendig strijden
 Daar sterker macht van alle zijden
 U aanvalt en het lemmer biedt.
 De ziel kwam op die bleeke lippen.
 Ik zelf heb eindlijk 't jongste woord
 Uit dien oprechten mond gehoord,
 Toen 't veege leven heen wou glippen.
 O Heiland, sprak ze, 'k geef mijn' geest
 Aan u zijn' Schepper gaarne weder.
 Hierop vaart snel een engel neder
 En voert de ziel in 's hemels feest.

Het mager lijk wordt uitgedragen.
 Een enge bus, een linnen kleed
 Betaalt in 't end haar zorg en zweet.
 Wat is de wereld? mag men vragen.
 Zoo werd mij dat liefstallig woord
 Van moeder, 't geen den droeven kinderen
 Een toevlucht strekt om 't leed te minderen,
 Voor eeuwig in den mond gesmoord.
 Het mannelijk gemoed mijns vaders
 Werd week gelijk het smeltend was.
 Men zwom in eenen tranenplas,
 Tot dat de zon met hare raders
 Veel dagen zeewaart had gebracht.
 O moeder, mag men nu gelooven,
 Dat gij in 't eeuwig hof der hoven
 Nog denkt om 't sterfelijk geslacht,
 Zoo sla uwe oogen naar beneden
 En zie, wat rampen en verdriet
 Gij met uw leven hier verliet.
 Hoe wordt des huismans hoop bestreden!
 Die roeit nu tegen stroom en wind.
 Uw lichaam, dat vijf kinders baarde,
 Slaapt in den zachten schoot der aarde,
 Daar 't veepest ziet noch jammer vindt.
 Rust voort: het leven hangt aan 't lijden.
 Gij hebt kloekmoedig doorgestreên.
 Och, waarom zou men tegen reên
 Een reine ziel haar' loon benijden?

UIT «HET NUT VAN DEN VREDE.»

Hoe gelukkig zijn de volken,
 Daar een zon van vreê de wolken
 Van den krijg, die altijd woedt,
 Wegschuift en verdwijnen doet!
 Rome kromp van burgerkrijgen
 En most lang om aêmtocht hijgen,
 Maar herleefde door de rust,
 Als ter goeder ure August
 Janus' tempel had gesloten

En den fellen twist verstooten,
 Lang gevoed, met dwinglandij,
 Om de wereldheerschappij.
 Als de teerton wordt ontsteken,
 Mag men van de rampen spreken,
 Even als het varend volk,
 Dat nog onlangs op den kolk,
 Hard geslingerd van de baren,
 Koomt ter haven in gevaren,
 En herdenkt met vreugd zijn wee
 Op den oever van de zee.
 Doch in blijder zaligheden
 Dartlen dorpen, vlekken, steden,
 Als de vrede 't land verheugt.
 Bachus, eeuwig groen van jeugd,
 Rijdt dan hand aan hand gereeder
 Met de gele Ceres weder
 Door de dalen, ongekweld
 Van 't gewapende geweld.
 't Kouter dat voorheen most roesten
 Blinkt dan weer; de welige oesten,
 Daar een milder vocht op droop,
 Vullen 's landmans grage hoop.
 Titir's kudde scheert de heiden
 En het groen der malsche weiden
 Huppelende door het kruid
 Op den toon der herdersfluit.
 Zuivelman, wiens gladde koeien
 Mild van room en boter vloeien,
 Valt aan 't karnen, al verblijd
 Door zoo zegenrijk een' tijd.
 Flora siert de lustprieëlen,
 Daar de blijde vogels kweelen,
 En Pomoon belaadt den tak,
 Nu gebogen en te zwak
 Voor zijn' eigen last en vruchten,
 Stil gegroeid in vrije luchten.
 Melibé nu poot en ent:
 Hier is geen soldaat omtrent.
 Maar wat schooner pronkgebouwen
 Mag het vroolijk oog beschouwen!

Al wat d'oorlog vallen deê
 Klimt en praalt in tijd van vreê.
 'k Zie aldus de nutte nering,
 Als ontslagen van een tering,
 Weder bloeien, frisch en blij.
 's Koopmans zeilen schieten vrij,
 Met de winden, snel en vlugge,
 Over Nereus' groenen rugge
 Naar den vroegen morgenstond,
 Of naar 't zuiden, heet van grond,
 Of naar 't schemervallig westen,
 Daar de gouden zon ten lesten
 Steil voorover nedervalt
 En haar moede paarden stalt.
 Ziet dan al d'uitheemsche waren,
 En bedankt de zoute baren.
 O, wat brengt de rijke vreê
 Wenschelijke schatten meê!
 Dat zijn zenuwen van staten.
 Dat kan koninkrijken baten.
 Hermes' roê, die slangen draagt,
 Troost de landen daar men klaagt.
 d'Eedle kunsten triomfeeren
 En d'eerwaarde deugden keeren,
 Kuisch en schoon en leliewit,
 In haar korts geruimd bezit.
 Hemel, aarde, licht en water
 Juichen voort met blij geschater.
 't Is er bruiloft. Alles mint.

AKKERLEVEN.

Hoe genoeglijk rolt het leven
 Des gerusten landmans heen,
 Die zijn zalig lot, hoe klein,
 Om geen koningskroon zou geven!
 Lage rust braveert den lof
 Van het hoogste koningshof.
 Als een boer zijn hijgende ossen

't Glimpend kouter door de klont
 Van zijn' erfelijken grond,
 In de luwt der hooge bosschen,
 Voort ziet trekken; of zijn graan
 't Vet der klei met goud belaân;
 Of zijn gladde mellekkoeien,
 Even lustig, even blij
 Onder 't grazen, van ter zij
 In een bochtig dal hoort loeien;
 Toon mij dan, o arme stad,
 Zulk een' wellust, zulk een' schat:
 Welige akkers, groene boomen,
 Malsche weiden, dartel vee,
 Nieuwe boter, zoete meê,
 Klare bronnen, koele stroomen,
 Frissche luchten: overvloed
 Maakt het buitenleven zoet.
 Laat een' koopman koopmanswaren,
 Huis en hof en kas en goud
 Wagen op het schuimend zout
 Daar de witte zeilen varen,
 Varen, maar met groot gevaar;
 Veemans rijkdom blijft vandaar.
 Laat de drokke pleitzaal woelen,
 Menig vreezen, dat de schaal
 Van de vierschaar rijze of daal'
 Voor de strenge rechterstoelen;
 Veeman houdt zich bij zijn vee,
 En daar blijft zijn zorreg meê.
 Zaaïen, planten en verzetten
 Geeft hem werk; hij vischt en jaagt,
 Dikwijls valt hem eer het daagt
 Vliegend wild in looze netten:
 Dikwijls voert hij met zijn raân
 Grazig zuivel steewaart aan.
 Appels enten, peren plukken,
 Maaien, hooien; schuur en tas
 Stapelen vol veldgewas;
 Schapen scheren, uiers drukken;
 Zeven kinders en een wijf
 Zijn zijn daaglijksch tijdverdrijf.

Vork en riek en schup en spade
 Zetten zijne lusten pal,
 't Zij de welgemeste stal,
 't Zij de boomgaard hem verzade,
 't Zij de kruidben niet te loom
 Op zijn lage tafel koom'.
 Als de lente 't land beschildert,
 Als de zomer zweet en gloeit,
 Ploegt en spit hij onvermoeid.
 Als de winter 't woud verwildert,
 Houdt hij den beroekten haard
 Met zijn vrienden, rond van aard.
 't Herftseizoen, vooral te danken,
 Snijdt hem druiven, perst hem most,
 Most die slechts wat moeite kost:
 Hemelwaarde wingerdranken
 Vullen dan met wijn zijn ton;
 Onlangs schutten ze ook de zon:
 Want des zomers, na veel zwieren,
 Neemt hij, om zich goed te doen,
 Onder 't loof een slaapje in 't groen,
 Daar de vogels tierelieren,
 Daar een levendige vliet
 Van de steile rotsen schiet.
 Els, zijn liefste door het trouwen,
 Wiegt met zang hem, daar hij slaapt,
 Schoon ze vrij al wijder gaapt
 Dan de hoofsche staatjonkvrouwen;
 En hij kust' er Elsje voor.
 Dus brengt melker 't leven door.

MORGENZANG.

De blanke dageraad bemaalt met gulden glansen
 De dagkim, als hij plach.
 Het kriekende oosten pronkt met koele rozekransen,
 En gaat in arbeid om den arbeidzamen dag
 Te baren. Midlerwijl verkrijgen alle dingen

Hun verf en wezen weêr.
 d' Ontwaakte nanacht wijkt: de stomme wouden zingen,
 Beluisterd van het veld langs 't vlak gekamde meer.
 Ginds streeft een herderin, die fier op natte struiken
 Heur naakte voeten zet.
 De ploeger wekt zijn' os: de visscher licht zijn fuiken:
 De reiziger tijgt op weg: de jager spant zijn net.
 Thans ziet men Melkerbuur den vollen emmer dragen;
 Hij zingt en kent geen leed:
 Hij prijst zijn jeugdig vee, hij prijst de jeugd der dagen,
 Hij prijst de klaverwei, die room en boter zweet.
 Hij hoort den nijveren smid het heilig kouter smeden,
 Dat zijnen akker bouwt.
 Ook toont hem 't nuchtre licht de huiverige steden,
 Daar hem de noeste markt fijn zilver telt en goud.
 O lachende uchtendstond, gewenschte troost der zieken,
 En leven van mijn lier,
 Ik zou met langer lied uw vroolijke aankomst danken,
 Maar och! gij vaart te snel, gij vaart te snel van hier.

VROOLIJK LEVEN.

Waar is mijn citer toe bereid?
 Wat klanken wil ze geven?
 Wat zing ik, daar een ander schreit:
 De vroolijke blijgeestigheid
 Is 't leven van het leven.

Wat laat zich 't volk door ijdlen schrik
 En mijmerende zorgen
 Beknellen? Vrienden, doet als ik:
 Gebruikt toch 's levens oogenblik,
 Zoo lang de dood wil borgen.

Al schokte zelfs de hemelspil
 Uit haar metalen pannen,
 Weest gij te vreên, gerust en stil:
 Een, die gelukkig leven wil,
 Moet hoop en vrees verbannen.

Zoudt gij gestaag bekommerd zijn?
 Zoo druk uw vreugd besnoeien?
 Neen, neen! Verdrijft die boezempijn,
 Gij woont zoo ver niet van den Rijn,
 Daar muskadellen groeien.

Hoeft gij geen kleeren nachte kost
 Van goede liën te prachen:
 Wat scheelt 't u, hoe de wereld host?
 Daar Herakliet om schreien most,
 Most Demokriet om lachen.

Maar, zegt gij, ach! het weer wordt zwaar,
 Ons dreigt een felle donder!
 Geen nood! ai, beidt een luttel maar:
 De nevel scheurt; de lucht wordt klaar;
 Het onweer is al onder.

Dan — 't licht is ook aan 't ondergaan,
 De nacht zal u benarren.
 Mij niet, nu komt de blanke maan
 Met haar vergulden horens aan
 En honderd duizend starren.

MEI.

Zoo verdween met natte leden
 's Winters grauwe dwinglandij
 Voor de groene monarchij
 Der bebloemde lieflijkheden;
 Zoo genaakt de zomerbrand
 't Vee- en vischrijk Nederland.

d' Overvriendelijke lente,
 Weer beziel'd door 't zonnevier,
 Monstert met haar schoonsten zwier.
 d' Eedle Floeimaand, naar gewente
 Met de prilste blaân bekranst,
 Pronkt en lonkt en lacht en danst.

't Westen waait met bolle vlagen
 Welig t' onswaart, pas op pas.

Spichtig riet en mollig gras
 Danken 't zoet der zachte dagen
 Voor den groei, die 't hart bekoort,
 Daar men hem nu piepen hoort.

Hagen worden paradijzen,
 En het versch ontloken kruid
 Wasemt zulke geuren uit,
 Dat er dooden van verrijzen.
 d'Aarde toont in wijk bij wijk
 Schaduwen van 't hemelrijk.

'k Zie het dartelende Arkaadje
 Met zijn bruine heuvels hier.
 't Beemdheil zaligt mensch en dier.
 Akker, weide, duin, bosschaadje,
 Zeên, rivieren, grijsheid, jeugd:
 Alles zwijmt bijna van vreugd.

d' Uchtend dauwt Gods zegeningen
 Op de bloesems, boôn der vrucht.
 Loof en wemelende lucht
 Hoort men liefdedeuntjes zingen.
 't Minnen had nooit beter aard.
 Zie, ei zie, hoe alles paart.

Zie, hoe 't rondgaat met de jaren:
 Daar de snoek lest schoot door 't nat,
 Graast nu 't levend botervat,
 Dicht bij malsche zomerairen,
 En daar 't al in hemelwol
 Wegkromp, staat de weelde vol.

't Veld vergeet zijn mond te sluiten
 En de steên, met lust verlaân,
 Rijden, varen nu en gaan
 Om een Meigezicht naar buiten.
 Daar verdwalen d' oogen blij
 In Gods landschapschilderij.

Al hing mijn gezang van rozen,
 Leliën en thijm aaneen,
 't Zou zijn ambt te schraal bekleên.

Ja, al schreef ik zonder poozen
 Met een straalpunt van dit licht,
 't Hechtte nauw. Maar zwijg mijn dicht.

Dat de Blijdschap langs deez' velden
 Met al haar liefalligheên
 Zelf voor ons in 't vleesch verscheen,
 Heel zou zij niet kunnen melden
 't Schoon, dat ons de Meitijd biedt.
 Denkt nu eens, die 't hoort en ziet:

Bleef 't geschapen' onvolprezen
 Van den keurelijksten toon,
 Hoe volmaakt en overschoon
 Moet de Schepper dan wel wezen!
 O, hoe kunstig is de hand,
 Die het Oost en West bespant.

Hemel, leer ons recht bemerken,
 Hoe gij voor ons welzijn waakt,
 En de tijden vruchtbaar maakt.
 Leer ons in die milde werken
 U meer vinden, vrij van smart,
 En vernieuw ons wintersch hart.

Dat blijv' dor noch koud van deugden.
 Maar vereere uw Majesteit
 Wasdomrijke dankbaarheid;
 Met de schepsels, die 't verheugde,
 Hou 't uw lof zoo frisch en groen
 Als gij 't groenste bloeiseizoen.

OP DEN DOOD VAN MIJN DOCHTERTJE.

Jacoba trad met tegenzin
 Ter snoode wereld in,
 En heeft zich aan het eind geschreid
 In hare onnoozelheid.
 Zij was hier nauw verschenen,
 Of ging wel graag weer henen.

De moeder kuste 't lieve wicht
 Voor 't levenloos gezicht
 En riep het zieltje nog terug,
 Maar dat, te snel en vlug,
 Was nu al opgevaren
 Bij Gods verheugde scharen.

Daar licht en speelt het nu zoo schoon
 Rondom den hoogsten troon,
 En spreidt de wijkjes luchtig uit,
 Door wee noch smart gestuit.
 O bloem van dertien dagen,
 Uw heil verbiedt ons 't klagen.

1733.

DIRK SMITS.

1702—1752.

LIJKKRANS VOOR MIJN DOCHTERTJE.

Een rei van englen zag
 Door 't dunne wolkfloers heen,
 Of ergens, hier beneên,
 Een zuivre parel lag,
 Die waardig was te pralen
 In 't goud van 's hemels zalen.

In 't einde viel het oog
 Op MARGAREETJE, een wicht,
 Dat pas door 't levenslicht
 Bestraald werd van omhoog
 En blijdschap noch ellende,
 Noch deugd noch ondeugd kende.

Dat Parelkje vol glans
 Behaagde 't Engeldom,
 Des daalde 't, in een drom,
 Van 's hemels hoogen trans
 En streek met penne en veder
 Bij GRIETJES wiegje neder.

Hier nam het met een vaart
 Dat Parelkje in zijn macht,
 Belonkte en kuste 't zacht
 En vloog 'er mee van de aard'
 Naar 't rijk der zaligheden,
 Doch liet de schulp beneden.

OP VERSCHIEDEN SERAFIJNTJES, KUNSTIG GETEEKEND
DOOR DEN HEER DIONYS VAN NIJMEGEN.

Wie houdt mij opgetogen
In 't licht der hemelbogen
 Waar de ongestoorde vreugd
Der vlugge Cherubijntjes
En snelle serafijntjes
 Al 't Geestendom verheugt?

De Cherubijntjes stegen
Misschien langs heldre wegen
 Van hier naar hooger licht.
De Serafijntjes rennen
Hier met hun witte pennen
 En minlijk aangezicht.

O hemelsche aangezichten!
De lonkjes, lachjes, lichtjes
 En straaltes, die gij spreidt,
Doen me uit uw zuivre trekken
Den invloed klaar ontdekken
 Der zoete zaligheid.

Ei, let, hoe blij elk hemelt
En waalt en woelt en wemelt.
 'k Zie ieder, op zijn wijs,
Nu keeren, wenden, draaien,
Dan tuimelen en zwaaien,
 Den Hemelvoogd ten prijs!

Deez' kromt de winkbrauwboogjes
En staart met heldere oogjes
 Op 'tschoon van 't schoonste rijk;
Die, luistrend toegeschoten,
Vangt de eeuwig blijde noten,
 Van 't heiltriomfmuzijk.

Deez' rust, gerust en veilig
Die zingt het driemaal heilig
 Met eedlen zwier en val;
Een ander schijnt te vragen,
Met de oogjes neergeslagen:
 «Waar ligt het tranendal?»

Zoo ver is 't hier van schreien!
O lodderige reien,
 Wat moogt gij hier verblijd
Op uwe wickjes zweven!
Hoe wordt door 't lage leven
 Dit hooge aan u benijd!

Ach! zou ons kroost, na 't sterven,
Deez' vreugdeschat verwerven,
 Ontslagen van verdriet,
En, in deez' zalige orden,
Mee Serafijntjes worden? —
 O ja, ik zie 't! ik zie 't!

Dat met die rozekoontjes
Is de oudste mijner zoontjes;
 Hier kent hij leed noch pijn.
Cornelisje, ei, kom nader;
Vlieg bij me; kus uw' vader,
 'k Zal... Hoe!... Wat wil dit zijn?

O Dionys! — ge ontroert me,
Uw teekengeest vervoert me,
 Al is mijn dichtgeest log:
'k Wij echter u deez' klanken,
Om uwe gunst te danken
 Voor 't kunstige bedrog.

JUSTUS VAN EFFEN.

1684—1735.

Uit den „Hollandsche Spectator”

TAFEREEL VAN EEN VRIJAGE ONDER OUDHOLLANDSCHE
BURGERLIEDEN.

I.

In mijne eerste jongelingschap heb ik zoo in mij zelf als in mijne makkers ondervonden, dat in die bloem der jaren diegenen, die van geest niet misgedeeld zijn, zoo wonder veel met die gave op hebben, dat ze zich verbeelden, dat dezelve de spil is, daar 't al in de menschelijke samenleving op draait, en dat niets wel uitgevoerd wordt, zonder dat er geestrijkheid meê gemengd zij. In die gedachten heb ik duizendmaal toen ter tijd bij mij zelven overwogen, hoe toch boeren, werkgasten, in één woord plompe en ongeslepen vernuften het stellen mochten, als ze verliefd waren en hun genegenheid aan 't voorwerp van hun min trachten te ontdekken en smakelijk te maken. Een declaratie van liefde, waarvan ik honderden opgesmukte en behaaglijke staaltjes in romans en galante vertelseltjes gezien heb, kwam mij voor als een meesterstuk van 't menschelijk vernuft en ik hield mij verzekerd, dat het niet anders wezen kon of één vrijer, die zich op een boersche en lompe wijze daarvan kweet, moest aanstonds, met verbod van nooit weer te komen, afgezet worden en de zak krijgen. Ik kwam eenigszins achter het geheim van die kunsteloze vrijerij, mij bevindende op een adellijk huis, alwaar, mits het kermis op het dorp was, een goed getal jonge boeren en boerinnen vergast wierden en vroolijk waren. Ik beluisterde verscheidene verliefde paartjes, doch hoewel ik, wat meer ervarenheid krijgende, wel bespeurde, dat de liefde bij dat ongemanierd manvolk niet minder hevig en teeder was, dan bij de best opgevoede, kwam mij hun manier van dezelve uit te drukken, zeer onaardig en zelfs walgelijk voor, en ik maakte mij wijs, dat, zoo echter dezelve op 't gemoed der vrijsters eenigen indruk maakte, de eenige reden daarvan moest zijn, dat dezelve niet minder dan de vrijers van geest en verstand waren beroofd. Zulks scheen mij aldus toe, omdat ik die wijze van vrijen niet overeen bracht met de natuur zelf, maar dat ik dezelve vergeleek met de zoo gezegde hoflijkheid van fatsoenlijke en geestrijke galants. Doch de dwaling uit die misvatting ontstaan, is mij in rijper ondervinding niet lang bijgebleven. Ik heb geleerd, dat de liefde, die zoo dikwijls de schrandersten plomp maakt, al zoo dikwijls de onnoozelsten snedigheid bijzet en gaven, voor hun zelf tot nog toe verholen, uit den ontdooiden boezem deed opborrelen. Zoodra die vermeesterende passie eens tot in het innigste van 't hart is door-

gedrongen, verbant ze uit hetzelfde noodwendig alle wezenlijke boerschheid, ten minste jegens 't geliefde voorwerp; nooit is ze welsprekender of beter in staat om zich zelf op 't krachtigst en levendigst af te malen, als wanneer 't verstand haar alleen laat begaan en zich met haar belangen niet bemoeit. Ze vertoont zich als dan in de uitdrukkingen, die haar hevigheid zelf als weet te scheppen, in haar volkomene waarheid en oprechtheid en kan nauwelijks missen zich te doen kennen voor 't geen ze is; 't hart zelf spreekt en doet zich onfeilbaar aan 't beminde hart hooren en duidelijk verstaan. Van die waarheid heb ik niet lang geleden een aangenaam voorbeeld gezien, 't welk ik zal trachten met zijn ware verven af te schilderen.

Mij bevindende in een voorkamertje aan een venster met een horretje bedekt, om de aangenaamheid van een heldere maneschijn te genieten, zag ik zonder gezien te worden mijn naaste buurvrijster, een zoet, geschikt meisje van achttien of negentien jaar, op haar stoep staan, met een stooftje onder haar voorschoot, waarschijnlijk om haar moeder op te wachten, een hupsche deugdzame weduwe, die met voor de lieden (geholpen door dit haar eenig kind) linnen te naaien fatsoenlijk aan den kost weet te komen. Dewijl Agnietje wat heen en weer dreutelde, komt er een timmermans knecht, een wakkere wel gemaakte jongen (doch die niet veel ouder zijnde als 't meisje, er nog zoo wat lobbessachtig uitzag) met zijn hoedje in de hand en met al de teekenen van schroomachtigheid naar haar toetreden. Terstond scheen ze eenigszins ontzet in huis te willen gaan, wanneer ze aldus door den jongman werd aangesproken: Och buurvrijstertje, wees toch niet bang voor mij, dat bid ik je. Ik zou immers geen kind kwaad doen, 'k laat staan dan jou; ik wou je maar verzoeken, mijn zoete kind, of ik mijn pijpje, dat uitgegaan is, eens aan je testje mocht opsteken. — Deze woorden met een bevende stem uitgesproken en die eer schenen te komen van iemand die bevreesd was, als die een ander vervaard wilde maken, stelden Agnietje gerust. Och ja, vriendje, antwoordde ze, 't is zeer tot je dienst; maar wat scheelt je toch? 't is puur of je ontsteld waart. — Daarop reikte ze haar testje over. Dat ben ik ook, mijn lief kind, hernam hij, en als je me een oogenblikje tijd wilt geven, zal ik je de reden wel zeggen. — Onderwijlen was hij bezig met zoo langzaam als 't mogelijk was, zijn tabak vuur te doen vatten, terwijl iedere uitblazing van den rook in een teederen zucht veranderde. Eindelijk wat tot bedaren gekomen zijnde: ken je me dan niet buurdochtertje? sprak de goede hals. — Wel me dunkt, antwoordde ze, dat je me aan 't oog hangt en dat ik je meer als eens hier voorbij heb zien gaan. — Dat is geen wonder zeker, hervatte de vrijer; och! ik ben hier meer dan honderdmaal voorbij gekomen, maar ik heb je nooit durven aanspreken: 't was of ik de koorts op 't lijf kreeg, als ik maar een voet naar je toe wou zetten; maar ik heb evenwel nu mijn stoute schoenen aangetrokken.

Hoor het hoogste woord moet er uit. Zonder dat kan ik toch nacht noch dag om uwentwil niet rusten en ik wil hopen, mijn lieve kind, dat je 't me ten beste zult houden en niet kwaad 'er om tegen me worden, want hoe kan ik het gebeteren, dat ik je zoo lief heb, en dat kan immers jou 't minste kwaad niet doen. . . Ei, hoor die malle jongen eens aan, sprak Agnietje hierop; wat kan hij zoet keuvelen; zou men niet denken, dat hij 't meende. Kom, kom, jij vrijer, dat pijp aansteken duurt wat telang; je hebt de rechte niet voor, vriendje, dat verzeke ik je. Had ik geweten, dat je hier kwam om de gek wat met me te steken, je zoudt mijn test niet gehad hebben; kom lustig, jij vriendje, geef jij de test maar gauw weer over en marcheer maar af naar andere meisjes, die zoo gek zijn, dat ze aan zulke praatjes geloof slaan. — Ik de gek met jou steken? Ik de gek met jou steken? Zie, als ik zulke woorden van je hoor, dan is 't of er een mes door mijn hart gaat. Och, mijn engel, och, mijn hartjelief, geloof dat van mij niet: daar is zoo een zieltje valsheid in mijn geheele hart van onder tot boven niet; dat zal de geheele wereld van me moeten getuigen, mijn allerliefste bekje. — Kom, kom maar, wierd er hem op toegevoegd, talm maar niet, geef me maar aanstonds mijn test weerom; ik moet in huis gaan en daarbij, ik heet geen bekje, geen hartje, geen engeltje, en ik versta niet, dat je me die malle namen langer geeft: Agnietje ben ik gedoopt en zoo moet je me heeten, als je me wat te zeggen hebt. — Wel nou dan Agnietjelief, hervatte de vrijer zeer ontzet door de spijtigheid van 't meisje; ik wist niet, dat ik 'er aan misdeed; die woordjes die zijn me zoo van zelf in den mond gekomen, zonder dat ik 'er naar gezocht heb. Ik ben nog onbedreven in de wereld en jij bent, zoo waar als ik leef, de eerste dochter, die ik nog ooit of ooit aangesproken heb. Nou zal ik m'er in het toekomende voor wachten, mijn allerliefste Agnietje lief. Kom, laat ik je testje weer in je stoofje zetten; maar ik bid je sta me nog maar een eenig oogenblikje te woord; wat zou je daar nou aan hebben, dat ik van droefheid ziek wierd. Je hoeft niet te gelooven 't geen ik je zelf zeg, dat weet ik immers wel; maar laat naar me hooren. Mijn ouders wonen hier dicht bij in de . . . straat, en staan bij ieder voor brave, degelijke lui bekend: ik ben 'er eenigste zeun en heb maar eene zuster. Ze kunnen 't vrij wel stellen, en ik kan een goed ambacht, dat ik neerstig waarneem. Daarbij heb ik nog een oud motje, dat 'er warmpjes in zit, en van 'er rentjes leeft; ze houdt zoo veel van me, of ik 'er eigen kind waar, en men zus en ik moeten al 't goedje van 'er erven; zoodat ik met 'er tijd baas kan worden en van jou, mijn zoete Agnietjelief, een gelukkige vrouw maken. Daarbij ziet me niemand ooit in kroegen of herbergen. Ik ga alle Zondag te kerk en teugen Paschen hoop ik nu belijdenis te doen. Zie, dat zal je alles van me zoo vernemen als ik het je daar zeg; en zoo ik je 't minste

leugentje op de mouw speld, zoo mag ik wel lijden, dat ik men leven je lief bakkesje niet meer en zie, en dat 's immers al wat men zeggen kan. — Dit alles had mijn buurmeisje met al te veel oplettendheid aangehoord, om het met onverschilligheid aan te hooren. Hoor, buurvrijer, gaf ze hem eindelijk met een zachtzinniger toon tot antwoord, al 't geen je daar gezeid hebt, kan wel waar wezen; ik heb zulke kwade gedachten niet van men evennaaste, dat ik daar aan twijfelen wil. Maar ik hoop daar niet naar te vernemen: ik heb 'er niet meê te doen; 't zijn zaken die buiten mij zijn. Hebben je ouwers en je motje geld en goed, zoo veel te beter voor jou; ik wensch je goeden avond, ik moet naar binnen gaan. Moeder staat zoo aanstonds t'huis te komen en zoo ze me hier met een manspersoon zoo laat zag praten, daar zou een leven leggen als een oordeel en de vrouw zou gelijk hebben ook. — Hierop vatte de vrijer Agnietje met een vriendelijken dwang bij de hand en verzocht haar met een hikkende stem (en ik geloof waarlijk dat de goede bloed wezenlijk tranen stortte) hem zoo onge- troost niet weg te zenden. Ik bid je, zoo lief als ik je heb, mijn zoete Agnietje, van nog een beetje te blijven; hoe zou 't van je hart kunnen me zoo te laten gaan, daar je zoo een goedaardig meisje bent. . . Ei, kijk, borst hier op Agnietje al lachende uit, dit is immers nou te mal om 'er van te spreken: hoe kan jij weten, buurvrijer, of ik goedaardig ben of niet, dewijl je me voor d' eerste reis van je leven spreekt; of heb je ook naar me vernomen, zooals je wilt hebben, dat ik naar jou doe? — Naar jou vernomen! mijn liefste Agnietje; naar jou vernomen! Wel foei, dan was ik liever dood. Ik hoef naar jou niet te vernemen. Ik ben zoo verzekerd, als dat ik hier levendig voor je oogen sta, dat je goedaardig bent en dat je deugdzaam bent en dat je in alle deelen zoo een hupsche jongedochter bent, als 'er op voeten gaan kan. Vraag me toch niet, hoe ik dat weet. Wel, ik zie het in je lieve bakkesje en ik voel het aan men hart; dat kan immers niet bedriegen; en ik zou 'er op willen sterven, dat het waar is. Maar hoor, Agnietje, 't zou me leed zijn, dat je om mijnentwil kijven van je moeder kreeg en daarbij voel ik, dat jou handjes zoo koud worden als een bot, en dat gaat me aan men ziel; laat ik je maar eens een vraagje doen: is 'er ook een ander vrijer, die de eerste brieven bij je heeft? Zie, dan zou ik van de zaak afzien, al zou 't me nog zoo hard vallen; want ik ben al te eerlijk een kerel, als dat ik een ander de voet dwars zou willen zetten. — Komaan, antwoordde Agnietje, daar wil ik je wel op antwoorden. Neen, ik heb nooit geen vrijer gehad, maar ik wil 'er ook nog geen hebben, al was hij nog zoo; ik kan daar nog wel een jaartje of tien meê wachten en ik heb mijn moeder te lief om 'er zoo gauw te verlaten. Daarom, buurvrijer, doe geen vergeefsche moeite meer om mij. Zoo 't zoo met je gesteld is als je voorgeeft, zoo zal je wel een mooier meisje krijgen als ik,

en een zoete stuiver er bij en dat zou je bij mij niet vinden; want men moeder en ik hebben werk genoeg om door naarstigheid en goed overleg fatsoenlijk door de wereld te komen. — Och, zooveel te beter, mijn lieve Agnietje, voegde de jongman haar daarop toe; zooveel te meer plezier zal ik hebben, als ik zoo gelukkig zal mogen zijn van je met meer gemak en rijkelijker te doen leven. O, mocht ik voor eerst maar van je verkrijgen, Agnietje lief, dat ik je nou en dan eens mocht komen bezoeken; als je me dat maar toestond, zou ik niet ruilen willen met de beste burgemeesterszeun van de heele stad. — In alle geval, sprak Agnietje, dat zou je niet aan mij, maar aan men moeder moeten verzoeken. Maar dat hoef je niet te beginnen: ze zou 'er toch geen ooren naar hebben; en al was 't zoo, zoo zou ik het toch niet toestaan. Eens zoo goed als duizendmaal, ik wil toch met geen vrijers te doen hebben. — Maar mag ik dan ten minste nou en dan niet eens voorbijkomen, mijn liefste Agnietje? — Wel, malle jongen, sprak zij daarop al lachende, kan ik je dat verbieden? Is de straat voor jou zoo vrij niet als voor een ander? — Ja, maar je weet wel, jou guitje, waar ik heen wil; ik wou vragen, of je dan zoo goed niet zou wezen, en komen eens aan de deur? — Dat zou bij geval kunnen gebeuren, wierd hem daarop toegediend, maar zoo 't al zoo was, versta ik absoluut niet, dat je men aanspreekt: ik zou 't je zeer kwalijk afnemen. — Ei, je zult ummers niet mijn liefste Agnietje? — Nu, dat zal je dan gewaar worden; doet het op dien koop maar eens. — Dit zeide ze met een zekere spijtigheid, die mij vrij wat gemaakt voorkwam en hiermede, nadat de goede slokker te vergeefs om een zontje had gebedeld en uit een diepe eerbied, de oprechte en innige teederheid zoo eigen, niet hard daarop had durven aandringen, was de vrijage voor dien avond uit. Doch 't geen ik voor den jongeling, in wiens liefde ik niet na kon laten een teeder belang te nemen, een goed teeken vond, was, dat Agnietje, de deur redelijk hard toegesmeten hebbende, dezelve zoo zachtjes als 't mogelijk was weer opende, om den jongeling nog eens na te zien en daarna even zacht dezelve weer toe sloot.

II.

Na d' eersten aanval van onzen hupschen werkgast op 't onbedreven hart van 't zoete Agnietje, twijfelde ik niet, of hij zou den volgenden Zondag zijn uiterste best doen, om de kans weer te wagen. Hierin bedroog ik mij niet en 's achtermiddags na 't uitgaan van de kerk zag ik hem zinlijk uitgedost en 't hairtje netjes gepoederd, 't geen hem een heel ander manspersoon deed lijken, met een langzame tred aankomen. Doch de arme vrijer wendde vergeefsche moeite aan. De deur en vensters bleven bij Agnietje gesloten, 't geen hem, wanneer hij voor de derde reis 't huis voorbij spanseerde, met de uiterste verslagenheid zijne oogen naar den

hemel deed verheffen, als of hij aldaar over Agnietjes ongevoeligheid en wreedheid klachtig wou vallen. Ik ben verzekerd, had hem 't meisje in dien naren toestand gezien, dat het haar zeer aan 't hart gedaan en voor vast tot deernis zou bewogen hebben. Maar 't was haar schuld niet en 't zoete schaap was even te voren met moeder uitgegaan met een bijbelje onder den arm, naar alle waarschijnlijkheid om de avondpreek te gaan hooren. Ik had een waarachtig medelijden met den armen hopeloozen knecht, die volgens den aard der oprechte en teedere minnaars, dewelke altijd 't ergste vreezen, zich gewis verbeeld zal hebben, dat Agnietje een afkeer van hem had en nooit eenige genegenheid voor hem zou hebben. Doordien ik 't overige van de week 's avonds zelden t'huis was of wel met bezigheden bezet, vernam ik niets verder van de zaak tot Zondags daaraan, toen ik, uit de kerk komende, mij verbeeldde onzen jongman voor mij uit te zien gaan in onze straat en naar de kant van mijn huis. In 't voorbij stappen zag ik, dat ik mij niet bedroog, doch 't geen mij ten hoogste verwonderde was, dat hij een meisje op zij had, met dewelke hij het zeer druk had en die mij niet ouder noch leelijker voor kwam als ons buurvrijstertje, maar, hoewel niet veel zwieriger, vrij wat kostelijker was uitgedost en rijkelijk met goud en zilver behangen. Ik twijfelde geenszins, of zijn oogmerk was om Agnietje te trotseeren en zich over hare spijtigheid te wreken, met haar te doen zien, dat hij om haar zoo zeer niet eens verlegen hoefde te wezen en schoon zij hem met den nek aanzag, dat hij niet voor 't hoofd wierd gestooten van jongedochters, die ruim tegen haar opkonden. Ik bleef op mijn stoep staan om te zien, hoe dit werkje af zou loopen, wanneer ik dit paartje tot mijne uiterste verbaasdheid t' mijwaarts zag naderen en bij Agnietje aankloppen. Doch die verbaasdheid verminderde zeer, wanneer ik hem 't zoete meisje, dat bij hem was, met den naam van zuster hoorde aanspreken. Ik was toe terstond achter het geheim en ik bemerkte klaar, dat de verliefde Kobus zijn nood aan zijn goede zusje geklaagd moest hebben en dat de liefde hem schranderheid genoeg had ingeboezemd om te begrijpen, dat 'er geen zekerder middel kon uitgedacht worden, om toegang bij zijn liefje te verkrijgen, als dat die twee meisjes met elkander kennis maakten. Of nu deze visite geschiedde onder voorgeven van 't maken van eenig linnen te bestellen, of dat de baan reeds van te voren was klaar gemaakt, dat kan ik niet zeggen, maar dit weet ik, dat de deur door de moeder zelve wierd geopend en dat zuster en broer beiden in huis traden, de eerste al een weinig ontzet, doch de ander zoo bleek als de dood en buiten twijfel met een popelend hart. Na dat ze ruim een uur gezeten hadden, hoorde ik aan 't geschommel, dat ze opstonden om te vertrekken, waarop ik mij op 't spoedigst aan mijn venster begaf. De deur geopend zijnde, hoorde ik de moeder zeggen: Wel nou dan, Agnietje, 't is

toch lief weertje, ik mag het wel lijen, kind; maar niet lang uitblijven. — Neen, moeder, was 't antwoord, ik zal maar een grachtje omgaan, terwijl Keetje 't me zoo verzoekt; binnen een klein half uurtje ben ik al weer t'huis. — Hierop marcheerden ze af en kwamen waarlijk binnen den bestemden tijd weerom. Doch wanneer Agnietje wou gaan aankloppen, wierd ze van haar minnaar terug gehouden en met de bewegelijkste toon om een zoentje van afscheid gebeden. Doch hoewel hij in zijn zaakjes al zoetjes gevorderd scheen, twijfel ik, of hij wel tot zijn voornemen zou gekomen hebben, zoo zusje Keetje niet tusschenbeide was gekomen. Maar heden, Agnietje, sprak de behulpzame sloof, dat is zoo een zaak ook niet; dat zal immers d' eerlijkste jongedochter aan geen wild vreemde weigeren, als ze van hem t'huis gebracht wordt; en daarbij een zoentje is maar stof, die het niet en lust die veegt het of. — Hierop liet het meisje zich gezeggen en ik telde duidelijk aan 't smakelijk geklap, dat het 'er drie zoentjes kostte, de eersten, naar ik vast geloof, die ze ooit aan een man gegund had en die ik niet geloof, dat de verrukte Kobus voor drie duizend gulden zou hebben willen missen. Sedert dien tijd mankeert het niet, of Keetje-zus komt haar nieuw vriendinnetje ten minste een reis of driemaal 's weeks bezoeken en wordt altijd zonder fout van haar broer afgehaald, die bij die gelegenheid, als 't weer het maar eenigszins toelaat, nu en dan de gunst geniet van met zijn liefde een wandelingetje te doen en bij moeders afwezen voor zijn zusje niet ontziet, voor 't recht van zijn zuivere teederheid te pleiten. Mijn meiden niet alleen, maar al 't vrouwvolk van de buurt hebben 't heele werk al in de neus, en Kobus kennende voor een welgesteld jongman, die de meisjes voor zich zelve en de moeders voor hare dochters liever zouden hebben, spreken zeer lebbig van de onvoorzichtigheid van buurvrouw, die zoo eene verkeerig toelaat. Ik weet zelf, door middel van onze meid Pieterneel, dat eenige wijven, kwansuis uitgedienstigheid, de moeder aan boord geweest hebben om haar te overreden, dat het geen echt spel met Kobus kan zijn en al meende hij 't al, dat immers de vader, die eigenaar is van verscheidene huizen en een deftige kostwinning daarbij heeft, in der eeuwigheid niet toe zou staan, dat zen eenige zoon een dochter zonder goed zou trouwen. Maar onze buurvrouw, die gansch niet gek is, heeft haar koeltjes voor haar raad bedankt, haar ernstig verzoekende zich voortaan met haar zaken, die ze zelf in staat was te bestieren, niet te bemoeien. . . Gij zoudt uw leven niet gelooven, hoe onze jongman, sedert dat de zaakjes van zijn liefde wat voor den wind gaan, veranderd is. Hij is opgeloken als een roos en daar hij van te voren vrij wat melkmuilachtig 'er uitzag, den kop liet hangen en maar armen en beenen scheen te hebben om te werken en van plaats te veranderen, gaat hij op zijn lijf zoo recht als een kaars en heeft zoo een goed fatsoen als de braafste burgerzoon van

de stad. Zijn hairtje is netjes en naar de mode met een kuifje gesneden, zijn hoedje zwierig opgetoomd en hoewel hij nog de zelfde kleeven aan heeft, zoo staan ze hem heel anders aan 't lijf. Zijn spraak, dat meer is, is dezelfde niet meer en zijn tong is wel eens zoo glad en los geworden. Met Agnietje is 't net eveneens gelegen. In al haar trekken, die hoe fraai ze ook waren, door haar onnoozelheid en door de ongevoeligheid van haar hart, dof en sprakeloos waren, straalt een aangenaam leven door en haar oogjes, nu met een zacht vuur beziel, beginnen te leeren spreken en zeggen, naar ik gis, dikwijls meer, als 't hun toegelaten wordt. Mogelijk zult gij mij vragen, hoe ik die gansche verandering in de jonge luiden heb kunnen gewaar worden? Hiervan zal ik u in korte woorden verslag doen. Ik vernam welhaast, dat de vader van Kobus een man was mij zeer wel bekend, vermits ik hem als advocaat in verscheidene zaken met een gewenschte uitslag gediend had, 't geen hem meer als eens had aangezet om in andere affaires, die van mijn professie niet en zijn, met mij raad te plegen. Op een zekeren tijd kreeg ik zeer onverwacht een visite van den goeden man, expres om mijne gedachten omtrent zijns zoons vrijage te weten. Je hebt me zoo dikwijls te recht geholpen, heer advocaat, zei de man, dat je 't me nu ook niet weigeren zult, in een zaak daar me veel aan gelegen is. Je zult zekerlijk wel weten, terwijl de heele straat 'er vol van is, dat men jongen naar je buurmeisje Agnietje vrijt. Hij is 'er als dol naar; nou trouwens, dat is geen wonder: wij hebben al mee zoo geweest, en ik moet zeggen, dat hij zoo wel oppast, zoo geschikt is en in alles mij en zen moeder zoo voldoet, dat het ons leed zou wezen des jongens genegenheid tegen te staan, 't geen hem vast en zeker een groot hartzeer aan zou doen en mogelijk ook wel op den hol helpen. Maar 't moest evenwel een lutje bijkomen. Je kent buiten twijfel je buurlui en je zult me wel ten naastenbij weten te zeggen, hoe het 'er mee staat. — Ik dacht voor vast, dat de goede man van mij weten wou, of 'er een stuivertje zat bij 't meisje; derhalve antwoordde ik hem, dat ik niet geloofde, dat 't 'er breed bij die menschen zat, dat, naar ik had kunnen merken, de jongedochter vrij wel van linnen en wolle onderleid was, maar dat ik niet geloofde, dat de moeder haar veel ten huwelijk zou kunnen geven. — Dat is de vraag niet, mijn heer, antwoordde mijn vrome cliënt; dat heeft de dochter zelf ten eersten aan onzen Kobus bekend gemaakt en dat kan me ook weinig schelen: 't liefste geld is 't geen men zelf wint. Mijn jongen verstaat zen handwerk en is naarstig. Ik denk hem met den eersten zijn proef te laten doen en tusschen jou en mij, ik heb door oppassen en spaarzaamheid al vrij wat meer vergaard, als de lui wel denken; ik wou maar van je weten, of Agnietje zich wel draagt, of ze wat weet van huis te houden en voornamenlijk of ze goedaardig is; want mijn Kobus is

een kalf van een jongen en, zoo hij een kwaad wijf had, hij zou zich dood kniezen. Maar ik kan het van 't meisje niet denken, zoo een aanvallig ding als 't is; onze Keetje is 'er schier al zoo mal mee als haar broer en d' ouwe vrouw houdt 'er alreeds zooveel van, alsof het 'er dochter waar. Ik antwoordde, dat de vrindschap van hem en van zijn huisgezin niet beter als aan Agnietje kon besteed worden, dat ik voor haar goede inborst wel zou durven instaan, dat ze zeer wel was opgevoed, en dat, schoon men t' mijnent schier al kan hooren, wat 'er in 't buurhuis omgaat, ik in den tijd van zes jaren niet gemerkt had, dat 'er 't minste woord tusschen moeder en dochter was voorgevallen, dat ze de gehoorzaamheid zelf omtrent de oude vrouw was en dat, wat aangaat overleg en zuinigheid, mijn buurvrouw daarin uitgeleerd was en dat het niet mankeeren kost, of haar dochter, gansch niet misgedeeld van verstand, moest die kunst van haar hebben afgezien. In één woord, dat ik niet en twijfelde, of Kobus had wonderwel uit zijn oogen gekeken en zou een gelukkig man zijn met Agnietje. — Wel ik ben van harten blij, dat je zulke goede getuigenis van de vrijster geeft, sprak hierop de goede man. Maar zou je evenwel niet denken, dat de jongelui nog een jaartje of anderhalf behoorden te wachten met trouwen? 't zou nog maar kinderwerk wezen, vrees ik. Neen, mijn lieve buurman, antwoordde ik, dat is gansch mijn gevoelen niet; diergelijke zaken moeten niet sleepende gehouden worden, zoo men geen gevaar wil loopen, van ze door nijdigheid en achterklap te zien vernietigd. Ik zou 'er in uw plaats maar hoe eer hoe liever mee doorgaan. Uw zoon, die tot nog toe zoo zedig geleefd heeft, zal nu, naar mijn gedachten, bij Agnietje kunnen brengen, 't geen hij bij 't meisje wenscht te vinden en zekerlijk ook wel vinden zal. Je verstaat me wel en je zoudt niet gelooven, hoeveel zulks wederzijds toebrenge tot eene standvastige huwelijksliefde. — Wel hoor, heer advocaat, 't zal dan best zijn dat we 't houwelijk maar den eerste sluiten. Maar ik moet je iets verzoeken en dat moet je me niet weigeren: 'k heb tegen morgen middag Agnietje met haar moeder te gast genood. Ons motje zal 'er ook zijn; daar moeten de kinderen thans of morgen een zoet stuivertje van erven; maar daar is beter naar te wachten, als naar te vasten; want ze ken het 'er, als je weet, wel ontmaken; nou dat's tot daar toe. Mijn verzoek zou dan zijn, dat je meê op de portie woudt komen, dan zouden we eens van de zaak in den grond kunnen praten. Maar ik zeg je van te voren, dat je niet getraceerd zult worden: wij hebben daar geen kennis van; we zullen een schoone, beste ribbe in den oven laten zetten en daar zal moeder wat grauwe erwten bij koken en nog eenige wissewasjes er bij gereed maken; altijd je zult den kost hebben. Deze noodiging stond mij wonder wel aan. Ik beloofde, dat ik zonder fout op 't bestemde uur t'zijnent

zou wezen. Ik heb het ook nagekomen en het mij in 't minst niet beklaagd.

III.

Gelijk mijn gewoonte is in een gezelschap, om het herhalen van 't ceremonieel te mijden, niet van de eersten te verschijnen, had ik net het gewone uur van het middagmaal afgewacht, om mij naar mijn hupschen cliënt te begeven, en ik kwam juist teffens met het gebraad binnen. Daar wierd naar niemand als naar mij meer verlangd en ik weet niet, ergens van mijn leven met natuurlijker teekenen van ongeveinsde heuschheid ontvangen te zijn. 't Gansche gezelschap bestond in Agnietje met haar moeder en de luiden van 't huis, die met mij en het oude motje, wiens tegenwoordigheid mij als een goed teeken voorkwam, het getal van acht uitmaakten. Vader stak mij aanstonds de hand toe en drukte de mijne door enkele gulhartigheid vrij wat ruw en gevoelig. Moeder kwam hier op mij haar mond aanbieden en ik kuste haar dat het klapte, zoowel als 't goede motje, die mij al grunselende meer als tienmaal verzekerde, dat ik van harte welkom was. Doch de geringe onaangenaamheid, die ik hier had moeten ondergaan, wierd mij dubbeld vergoed door drie zoentjes zonder erg, die door ieder van de zoete jonge meisjes tegen zooveel van de mijnen geruild werden en van dewelken ik met minder geluid wat langzamer als van de vorigen mijn genot nam. Agnietje, die buiten twijfel wist, hoe ik mijn best had gedaan om 't werkje voort te zetten, wierd, zoodra ik haar naderde, hoewel haar mooie bruine oogjes zeer vriendelijk stonden, zoo rood als bloed. Doch 't is niet uit te drukken, met wat doorstralende vriendschap ik van den hupschen Kobus om dezelfde reden onthaald wierd. Nauwelijks kon ik mijne handen uit de zijne ontwarren. Had hij zich niet ontzien, ik geloof, dat hij mij dezelve gezoend zou hebben en zijne dankbaarheid was duidelijk geschreven in alle de trekken van zijn wezen. Vader en moeder, hunne Zondagsche pakjes aan hebbende, zagen 'er netjes, doch maar als gemeene burgerluitjes uit; motje was met blonde, of liever gele scheeltjes gekapt, die, gelijk als de rest van haar kleeding, ruim half zoo bejaard schenen als de goede sloof zelf. Agnietje, zusje Keetje en de vrome vrijer waren in 't nieuw en al een trapje of twee hooger in zwier geklommen als van te voren en ons vrijstertjes moeder was als een fraaie burgervrouw aangedaan, zonder de minste kostelijkheid, maar met een kuifje op het hoofd en in alles propertjes en helder. Dewijl zij wat fatsoenlijker als de man en vrouw van 't huis opgebracht scheen, geloof ik voor vast, dat ze met raad en daad tot het dekken van de tafel, gelijk ook tot het ordonneeren van 't eten zal geholpen hebben. Want alles was op zijn burgers even ordentelijk: het tafellaken fijn en ruim en de ser-

vetten fraai geplooid en binnen ieder eenig wittebrood; daarbij lagen bij alle de tinnen borden nieuwmodische messen, nevens zilveren lepels en vorken, die pas uit den winkel schenen te komen. Terwijl ik deze omstandigheden aanmerkte, werd het eerste gerecht opgedischt, bestaande alleen in een zeer grooten schotel potagie van een kalfschinkel met balletjes en saucijsen. Komt, vrienden, sprak vader toen, laat het eten niet koud worden, als 't je blijft, en neemt je plaats. Hoor man, zei moeder daarop, laat mij daar eens mee omspringen; ik zal 't wel schikken zoo als 't hoort; mijn heer de advokaat is nog een vrijer: laat die tusschen de meisjes gaan zitten; onze Kobus naast Agnietje, daarna buurvrouw en dan motje en dan zullen wij onze plaats van zelf wel vinden. Zoo gezegd zoo gedaan en in een oogenblik was dat garen, dikwijls zoo verward in andere gevallen, afgehaspeld. Agnietje, haar moeder en ik namen aanstonds ieder wat op ons bord, en Kobus, die al wat in den schotel gelepeld had, gelijk d' andere vrienden, volgde ons daarin op het aanstooten van zijn liefje, die hem zachtjes toebeet: foei Jacob; want Kobus was reeds al Jacob geworden en aldus zullen wij hem in 't vervolg noemen. De potage opgenomen zijnde, werd 'er een groote en keurlijke runderribbe in de plaats gezet tusschen twee schotels grauwe erwten, en was aan d' andre kant vergezeld met een slaatje en wat gestoofde appeltjes. Zie, daar heb je 't al, vrienden, sprak vader, zoodra alles in orde was; je moet het zoo voor lief nemen. De hartepastei staat in 't midden en hoe meer je eet, al zou je me de beenderen maar overlaten, hoe meer plezier je me doen zult. Na dit hartelijk compliment kwam het aan 't opsnijden van den harst en mits ik zag, dat niemand aan dit zwaarwichtig werk de hand dorst slaan, was ik gedienschtig genoeg, hoewel in alle deelen een slecht opsnijer, om de zaak te ondernemen. Schoon ik 'er eer stukken afhakte en afzaagde als behoorlijk afsneed, werd mijn bekwaamheid in 't algemeen tot den hoogsten top opgevijseld en ieder werd naar zijn genoegen gediend. Jacob, die zijn liefje, nevens haar moeder en mij, met een vork zag eten, door zijn' eerste misslag op zijn hoede zijnde, bezocht zulks mede en voor de eerste reize ging zulks al vrij wel; want waarin toch slaagt de liefde niet. Vader keek die wellevendheid van zijn kind met aandacht aan. Wel jongen, sprak hij, waar mag jij toch geleerd hebben met een vork te eten? En 't gaat je nog al wel of ook. Wel nou, hou jij jou bij die hoofsche mode; ik zou wel mee doen, maar hoor, ik ben te oud om van gewoonte te veranderen. Ik ben tot die grootsche zwier niet opgevoed. Je moeder en ik, jongen (vergeet het van je leven niet, al kwam je tot nog zulken staat), bennen hier in het burgerweeshuis groot gebracht en we hebben het van den grond of moeten ophalen zonder, Goddank, onze conscientie of iemand te kort te doen en terwijl we een stuivertje voor de kinders overgegaard hebben, zoo mogen we wel lijen, dat ze fatsoenlijker zijn als wij;

zeg me wie ik ben en niet wie ik geweest ben, zeit het ouwe Hollandsche spreekwoord, wat zeg jij, moeder? — Eer heit je hart, vader, sprak de oude vrouw daarop; wij willen ons niet uitgeven voor 't geen we niet bennen, gelijk 'er menig is, die op een stroowisch is komen aandrijven; maar niemand heit iets op ons te zeggen en een duit op ons te prittendeeren, en we meugen onze ooren schudden dat ze klappen. — Ondertusschen at noch dronk de goede Jacob bijkans iets; hij verzadigde zich en maakte zich als dronken in 't aanzien van zijn bekje. Hij bekeek haar zonder ophouden, als of hij haar voor de eerste reize van zijn leven zag of wel, alsof hij haar nooit weder zou zien. Men zou gezworen hebben, dat hij stom en doof was, behalve als hij iets met Agnietje te verhandelen had. Hoewel hij haar voor vast het eten niet misgunde, vatte hij haar gedurig bij de rechterhand en keek dezelve aan, als of hij 'er zijn maal meê doen wou; doch liet ze tienmaal in een kwartier uur los, op d' eene of d' andere van de volgende berispingen: schaam je u niet, Jacob? ei wat, hou toch je fatsoen; foei wat denken de menschen wel. Daarop miste Jacob niet, altijd excuus te verzoeken en in een oogenblik in dezelfde fout te vervallen. De schotels, die in haar soort alle goed waren, afgenomen zijnde, ging het gansche huisgezin nevens Agnietjes moeder voor een oogenblik in een ander vertrek en dewijl ik alleen bij de liefjes bleef, vatte Jacob, die eindelijk op Agnietjes gezondheid een glaasje vijf zes in plaats van één geleege had, vervoerd door zijn liefde en stout door den wijn, zijn engel wat ruw in den arm en wilde haar met geweld eenige zoentjes afpersen. Doch 't zoete kind hield haar zeer gebelgd en stiet hem terug op een zeer onzachte manier. Is dat nou welgedaan, mijn allerliefste menheer advocaat, daar we nou reeds zoo ver binnen? sprak Jacob, mij zijn nood met een bedrukt wezen klagende. Wel Jacob, antwoordde ik, 't meisje heeft evenwel zooveel ongelijk niet; je weet immers 't spreekwoord wel: Wijs bij de lui en mal om een hoekje. . . . Om een hoekje, voegde me de goede hals daarop toe; dan is 't nog erger; maar je bent zoo een braaf man, mijn heer; spreek jij eens in de gerechtigheid; de koop is nou te naasten bij klaar; wat kwaad kan het, dat ze me nu en dan een klein vrijheidje toelaat en als op de hand geeft. — Hoor eens, Jacob, was mijn antwoord, Agnietje overlegt haar zaakjes zeer verstandig, want hoe meer men dikwijls in dat slag van koop op hand geeft, hoe min dat dezelve houdt. Nauwelijks had ik dit geüit, tot groote verwondering van den vrijer, die zich verbeeldde, dat het onmogelijk was, dat zijn patroon, waar in het ook mocht wezen en bij name in eene zaak, die hem zoo redelijk voorkwam, hem tegen zou vallen, of 't gezelschap kwam weer binnen en ik, na eenige woorden in 't geheim met vader en moeder gewisseld te hebben, nam mijn afscheid, daartoe gedwongen door eenige pressante affaires, doch onder expresse voorwaarden van binnen

een uur of twee weer daar te zijn en het koude gebraad te helpen orberen. Op mijn weeromkomst vond ik de vrienden in een ander vertrek bij het vuur bezig met een eerlijk lanterluitje te spelen en vernam, dat ze Jacob, die door afgetrokkenheid van gedachten zich gedurig beest maakte en voornamelijk door 't menigvuldig verzaken, schoon beet hadden. Doch zulks scheen hem niet eens aan zijn koude kleeren te raken. Wel haast wierd 't gezelschap weder verzocht in 't eetkamerkje te treden, daar ik de tafel bedekt vond met de koude ribbe, een bankethammetje, een slaatje met een ijbokkinkje, rookvleesch, boter en kaas, amandelen en rozijnen, alles al vrij wel in orde geschikt. Wij gingen op nieuw aan 't peuzelen, aangezeten zijnde, op dezelfde wijze als 's middags. Wij waren toen aan malkander gewend en wel eens zoo vrij en vroolijk als van te voren. Motje, die de wijn heel wel mondde, nadat ze gezegd had, dat het gezicht en 't gevrij van de jonge lui haar weer jeugdig maakte, begon een deuntje uit ten treuren op te zingen. Deze kans nam ik waar om den vrijer een slag toe te voegen, waar mede ik meê mijn voordeel dacht te doen, en vroeg 't goede bestje, of ze niet een deuntje van den ouden tijd wist, daar zoo wat van zoenen in kwam. Terstond was ze gereed en ze bracht 'er eentje voor den dag uit de beste doos, waarin de zoentjes zoo dicht stoven als hagel. De meisjes, en Agnietje voornamelijk, hielden zich in 't begin wat weigerig, doch zoodra ik haar verzekerd had, dat zulks onder de eerlijke dochters de manier was, als de manlui het maar niet te bont maakten, en Jacob zijn bekje daarop had toegevoegd: zie je 't nou wel, mijn heer zegt het ummers zelfs, gong het zoo glad, of 't van een leien dakje liep. Dit spelletje stond mij zeer wel aan. Maar 't is niet uit te drukken, hoe Jacob in grasduinen ging! Hij was t' eenmaal opgetogen en verrukt, en zijn geluk was te groot, als dat hij het om zoo te spreken verzwelgen kon. Doch wanneer dit zoo wat geduurd had, sloeg vader met een mes op tafel en verzocht het gezelschap zich wat stil te houden, terwijl hij wat te zeggen had, daar veel aan gelegen was. Hoort, vrienden, sprak de goede man, 't is nou tijd om eens tot de zaak te komen; alle jok op een stok, zei Klaasbuur en..... Hier viel moeder in zijn reden: Kom man, laat mij u dat liever eens zeggen: ik zal dat beter klaren, denk ik. Je weet wel, mijn heer de advocaat, vervolgde ze, en je ziet het ook wel voor je oogen, dat de jongelui malkander wel meugen lijen; vader en ik hebben niets tegen 't huwelijk en heur moeder meê niet. Daarbij staat Agnietje ons motje heel wel aan, en omdat ze den jongen zoo lief heit (niet waar motje?) zoo denkt ze en wij ook, dat het werkje maar hoe eer hoe liever zijn voortgang hoorde te hebben; maar men spreekt van huwelijksche voorwaarden en daar hebben we zoo geen kennis van, dat jij ons daar eens in te recht wou helpen. Je bent ons altijd zoo een goed vriend geweest

en je zult ons dezen dienst ook nog wel doen. — Hoor, moedertje, antwoordde ik; ik zal u de zaak zeggen, zooals ze mij op 't hart legt. Wat hebben wij hier veel omslag te maken omtrent huwelijksche voorwaarden. De jongelui meenen malkander met hart en ziel en daar 't hart en 't lichaam gemeen worden, behoorde 't geld ook gemeen te wezen. — Dat vat je wel, sprak vader hierop. — Daar spreekt een engel uit je mond, galmde Jacob hem na. Doch nog een weinig gehoor verzocht hebbende, voer ik aldus voort. Hoewel ik het niet vast weet, zoo vermoede ik nochtans, dat Agnietjes moeder juist niet in zoo een goeden doen is als onze buurman, en dat de vrijster mogelijk van haar kant, behalve haar goede huishouding en spaarzaamheid, weinig of niets ten huwelijk zal hebben, doch Hierop borst motje uit: Hoe weinig of niet? Neen, neen, dat zal zoo niet gaan; dat versta ik gansch niet en ik zal 't ook niet lijden al was het nog zoo; al heel niet. — Niet weinig over zoo een onverwachten uitval ontzet en niet anders denkende, of motje zocht een stok in 't wiel te steken: Hoe vrouwtje, sprak ik, wel wat wil dit zeggen? dat komt me zeker onverwacht voor. Ik had mij vast verbeeld, dat de zaak u wonder wel aanstond; waar van daan mag toch zoo een schielijke verandering komen. — Wel wie zeit, antwoordde bestje, dat ik van gedachten veranderd ben; maar ik zeg als nog, dat ik niet lijden zal, dat het meisje niet met al ten huwelijk brengt; en kan haar moeder 't niet geven, dan zal ik 't haar geven. Is 't kwalijk gezeid? Zie, ik weet, dat aan Jacob de som van duizend rijksdaalders toegedacht is en die zal zij ook hebben; en hoor zusje Keetje, daar zal jij geen schâ bij hebben, en als jij maar een hupsche borst tot je vrijer krijgt, al had hij geen roode duit in de wereld, zoo zal ik je 't zelfde geven. — Hierop veranderde 't geheele gezelschap van gelaat en voornamelijk Jacob, die op 't eerste zeggen van motje de doodverf had gezet, even als een misdadiger, die zoo even zijn vonnis ontvangen heeft. Doch dewijl ieder eenigen tijd lang bedeesd bleef, hernam bestje 't woord: Wel hoe sta jelui zoo op men en kijkt; je denkt immers niet, hoop ik, dat motje zoo een milde bui heeft, om dat ze een glaasje te veul gedronken heeft; dat zeg ik, dat meen ik, kom laat maar een notaris halen, om het te beschrijven. Dat ik nou doe, heb ik al lang in 't hoofd gehad, want ik ben oud en niet gewend rijkelijk te leven, zoodat ik men geld toch niet verteren kan, en of je lui 't nou of na men dood hebt, dat's immers evenveel. — Nauwelijks had zij dit gezegd, of Jacob, zich zelf ontrukkt door zoo een onverhoopt voorval, vloog motje al schreiende om den hals; ik wenkte Agnietje, dat ze 't zelfde zou doen, die, hoewel doodelijk ontsteld, van die plicht zich met een ongemaakte en teedere dankbaarheid kweet, waarin zij van ons allen gevolgd wierd. De tranen ontliepen mij tegen wil en dank zoo wel als d' anderen; motje schreide meê van vreugd, omdat ze zoo een goede zaak verricht had en

ik kan u verklaren, dat ik in mijn schreien een veel gevoeliger en inniger vergenoegen smaakte als in ons vorig gezang. Ondertusschen drong motje hard aan op 't halen van een notaris, en hoewel ik zulks onedelmoedig oordeelde en als een soort van wantrouwen op 't woord van de goede sloof, most zulks, of wij hoog of laag sprongen, geschieden; vermits zij bijbracht, dat wijl ze geen andere vrienden hadde, als die tegenwoordig waren, 't huwelijk met een nog van denzelfden avond kon gesloten worden. Alles wierd naar haar wensch en in zeer korten tijd verricht. Dit deê Jacobs verrukking tot haar hoogsten top stijgen. Hij vatte zijn Agnietje, uitschreeuwende nou ben je evenwel de mijne, in zijne armen. Zij viel van haar kant in de zijne van ontsteltenis, nauwelijks wetende wat zij deed, en ze scheen op stip van in een flauwte te vallen, had haar vrijer met duizend verliefde kusjes haar geesten niet weêr gaande gemaakt. Gij kunt makkelijk denken, dat het overige van den avond en een gedeelte van den nacht met een verdubbelde vreugd doorgebracht wierd.

HET BEDERVEN VAN KINDEREN DOOR HUNNE OUDERS.

Heer Spectator.

Daar gij in uwe nutte en vermakelijke schriften zoo vele misbruiken en kwade gewoonten met reden berispt en ten toon gesteld hebt, heeft het mij verwonderd, dat gij tot nog toe, ten minste naar mij voorstaat, uw gedachten niet hebt laten gaan over een gebrek, 't welk hedendaags zoo algemeen is, dat het schier onmogelijk schijnt, hoe het uwe oplettendheid heeft kunnen ontglippen. Ik wil spreken van het zwak, dat verscheiden onzer getrouwde vrouwen aankleeft, van altijd en in alle gevallen, het komt te pas of niet, haar kinderen te doen strekken genoegzaam tot het eenig onderwerp der conversatie. Onlangs heb ik mij juist in het gezelschap van diergelijke malle moedertjes gevonden, en de verhandeling van deze verdrietige stoffe wierd 'er zoodanig uitgerekt en verveelde mij dermate, dat ik, t'huis gekomen zijnde, aanstonds besloot het getal uwer correspondenten te vermeerderen en u een kleine schets van dat deftig onderhoud toe te zenden op hoop, dat dezelve zal kunnen dienen tot een spiegel voor al degenen, die met dit euvel besmet zijn.

De bijeenkomst was vrij groot en bestond uit mans en vrouwen, die des middags op een kopje thee en des avonds op een kreeftje genoodigd waren. Men sprak in het eerst van het dagelijksche nieuws en andere on-

verschillige zaken, waarin ik, die korts in Den Haag was geweest, overvloedig mijn beurt kon krijgen. Maar eindelijk stoorde een zwierige dame deze gemeenzame praat met aan haar' man te vragen, of haar dochter wel zoet was, toen hij uitging. Na dat hij hierop geantwoord had, vervolgde zij, zich keerende tot de vrouw van den huize: Je zoudt je leven niet gelooven, nicht, hoe onze Betje begint te groeien. 't Wordt een alderliefst dingetje en sedert dat zij een *sakje* gedragen heeft, is 'er een heel Fransch air ingekomen. Trouwens de mademoiselle getuigt ook, dat zij de geestigste van haar schoolmakkertjes is. Alles wat haar voorgedaan wordt, doet zij na, en zij heeft een memorie als ijzer en staal. Gisteren zei ze voor mij een *Sonnet* van *Drelincourt* zonder haperen op met zulk een nette pronunciatie, dat ik het niet zou kunnen verbeteren, schoon ik mij durf vleien de Fransche taal volkomen meester te zijn. Als ze zoo voortgaat, zal ze toekomstende winter een rol hebben in de tragedie van *Polieucte*, die de juffertjes onder malkander zullen spelen. Zij is bezig met een tasch van koninginnensteek te naaien, en ik heb 'er expres een blad van bij me gestoken, om de vrienden haar handwerk eens te laten zien. Kijk, zou je wel zoo veel van dat kleuter verwachten? O, 't is zulk een vernuftige meid! Ze zit nooit leeg en ze heeft een pop, die zij met hulp van onze *Trijntje* heelendal zal kleeden. Ja, ziedaar, ik wil garen bekennen, dat ik 'er recht mal meê ben, en vader mag hem zoo wat houden, hij speelt ook niet slim bij. 't Is ons eenigste kind, gelijk je weet, en naar alle apparentie zal het 'er wel bij blijven: zoodat men zich niet hoeft te verwonderen, dat wij 'er zoo veel werks van maken. Maar hoe vaart jou *Jantje* toch? Zal die zoete schelm niet eens binnen komen? Ik denk immers, dat hij al uit school is? — Hierop wierd haar geantwoord: Och nicht, hij is niet gekleed en speelt met zijn broertje en zusje op de kinderkamer. Hij avanceert wakker en begint al fraai *De Spreuken Salomons* te leeren. Maar 't is jammer, dat het bloedje zoo zwak is en de minste kou niet verdragen kan, waardoor wij genoodzaakt zijn, hem dikwijls t'huis te houden. Doch het schaap is nog jong en zal zijn schâ wel weer inhalen. Wat wil men ook veel van een jongen van zes jaar hebben? Ik ken 'er wel, die in zulk een ouderdom nauwlijks een A van een B wisten te onderscheiden en die echter bekwame en verstandige mannen, ja, pilaren van de beurs zijn geworden. Hij zal in de aanstaande week met zijn oom eenige dagen naar buiten gaan om zich wat te verluchten, en als hij gezond weerom komt, gelijk ik hoop, geloof ik, dat ik hem op een schrijfschool zal doen, of bij Monsieur *Subremont* in de halve kost besteden; want het zou mij niet van mijn hart mogen om hem buiten de stad te zenden, schoon zijn grootvader daar zeer op gesteld is. Die goede man wou 'er garen een advocaat van maken; maar daar hebben wij geen zin in. Je weet wel, hoe

het op de academie toegaat. De jeugd is haast verleid en onze knaap is van een meegaand humeur. Hij zou licht bedorven worden en dat zou me eeuwig knagen. Ook loopen 'er zooveel praktizijns leeg, dat het zich zelve schaamt. Daar is niet beter, naar mij dunkt, als hem bij een deftig koopman te bestellen, en zoo hij maar half zoo gelukkig in de negotie is als mijn oudste broeder zaliger, dan zal hij wel door de wereld komen. Wat onze kleine *Piet* belangt, dat wordt een doortrapt guitje. Hij weet honderden van deuntjes den hals te breken, en je zoudt je bederven van lachen als hij de *Mirliton* zingt, die hij van *Kaatje*, de min van onze *Saar*, geleerd heeft. Tegen kermis gaat hij in de broek, daar ik reeds naar verlang; want ik stel vast dat hij 'er grappig uit zal zien. Wij waren laatst eens met hem in de komedie, en toen hij thuis kwam, wist hij niet weinig te vertellen; ook zat hij zoo stil als een muis. Ik heb hem eenig poppegoed gekocht, en onder anderen een heer en een juffer, die hij *Cinna* en *Emilia* noemt. — Wel, viel hier een derde op in, hoe krijgt hij het zoo krom en hoe is het mogelijk, dat hij die vreemde namen onthouden kan? — O, was het antwoord, dat is nog niemendal. Ik zou je wel andere staaltjes van zijn gauwheid kunnen verhalen; maar je mocht denken, dat ik je wat wijs maakte en dat mij de eigenliefde hem zoo deed prijzen. Hij is zeer oplettend en wij hoeven niet veel onder malkander te spreken, daar wat aan gelegen is, of hij zou het dadelijk aan de meiden overbrengen. Nu, dat is tot daaraan toe. Hoe staat gij 'er mee mevrouw ***? Zal men u haast feliciteeren met de vermeerdering van uw geslacht? Ik heb gehoord dat je al een baker hebt aangenomen. Maar tusschen ons gezeid, ik weet niet, hoe je aan dat vrouwmensch komt. Mijns mans zuster heeft haar weggejaagd, omdat het zulk een morsig zwijn is. Had gij u toch bij haar geadresseerd, zij zou je wel gewaarschouwd hebben. — Ik heb niet beter op mijn slag kunnen raken, zei mevrouw ***, en waarlijk ik geloof dat ze belogen wordt. Ten minste heeft ze in de laatste kraam, die ze bediend heeft, zich vrij wel gekweten. En dat uw zuster niet zeer van haar voldaan is geweest, vind ik zoo vreemd niet. De kamenier is een ongemakkelijk zeeschip en kan met niemand accordeeren. De minste bagatellen brengt zij op het vuilste aan, en ik weet van nabij, dat zij eens groote en hevige woorden met baker gehad heeft, die zij zoo wel in 't ongelijk wist te stellen, dat zij de deur uit moest. Hoe 't zij, ik denk het te wagen. Maar ik hoor slechte geruchten van mijn min, en wenschte wel dat ik een andere had. Men zegt dat zij een bedrogen vrijster is, schoon ze mij wijs maakt dat haar man vaart. Doch dit alles was nog over te stappen; maar men voegt 'er bij, dat ze veel van de lik houdt en dat is een slechte post. Ik zou me gelukkig rekenen, indien uw *Kaatje* buiten dienst was. Nu moet ik zien hoe ik het stel. Maar à propos, vrouwtje, ik hoop niet, dat je kwalijk zult nemen, dat mijn man, die nog

iets te doen had en mij beloofd heeft aanstonds te volgen, ons *Kareltje* mede brengt. Wij konden geen huis met hem houden, toen hij hoorde, dat wij hier naar toe gingen; en wat wij ook deden, hij wou niet naar school, of papa moest hem beloven zelf vroeg uit te halen. Hij zal wel zoet wezen, want hij is heel gezeglijk en kan met het minste woord geregeerd worden.

Deze lofspraak was nauw geeindigd en met een compliment beantwoord, of mijnheer trad binnen, met zijn zoon aan de hand. Dadelijk had men het leven gaande. Maar heden man, riep mevrouw *** met een barst uit, schaamt ge u dan niet, dat je den jongen de jurk niet eerst hebt laten uitdoen? Ik heb immers zijn beste rokje beneden gebracht. Foei! Het is schande dat je ook niet beter weet hoe het hoort. Zie hem die das eens zitten! Wel! Men mag jelui wel wat betrouwen! Indien mij het gezelschap niet beter kende, zoude ik niet door jou toedoen voor het slordigste schepsel worden uitgekreten dat de aarde betreedt? Ei, wijfje, sprak de goede hals, (die ruim zoo gek met zijn *Kareltje* scheen als madame) wat is 'er aan gelegen? Wij zijn hier onder familiare vrienden. Kom, mannetje, voer hij voort, maak nu eens een mooie dienaar aan de oomen en tantes. Lustig als een vrijer! Je moet niet timide wezen. — Het kind kweet zich zoo goed als het kon, men zette het aan een klein tafeltje en papa haalde straks eenig speelgoed uit den zak, opdat zijn zoontje den tijd toch niet zou vervelen. Onderwijlen had de traktante belast, dat men *Jan* en *Pieter* wat zou opschikken en van boven doen komen, welk gebod gehoorzaamd zijnde, namen deze drie gastjes de gansche kamer in, en begonnen zulk een geweld onder malkander te maken, dat men hooren noch zien kon. De grootste baldadigheden wierden hen toegelaten. Alles was aardig. Men schaterde van lachen om hunne kuren en *Pietje* kreeg bevel van zijn moeder dat hij eens zingen zou; waarop hij aan het schreeuwen tijde als een mager varken, en een deuntje ophief, daar vrij wat van *Sint An* onderliep. Dit werd gevolgd van een tweede, en het tweede van een derde, ieder om het stichtelijkst. Maar niets scheen meerder te behagen dan: *Zet hem op een ton, keert hem om*, enz., want dat werd telkens met een algemeen handgeklap toegejuicht: waardoor de jongen, die slim genoeg was om te merken, dat vader en moeder zich zeer hiermede kittelden, zoo grootsch werd, dat hij gedurig van voren af begon. Nadat hij eindelijk een heesche keel van het lollen gekregen had, viel hij weer met zijn kameraadjes aan het ravotten. Vooral speelde het zoete *Kareltje*, op wiens gezeggelijkheid zoo hoog geroemd was, wakker den baas, zijnde altoos haantje de voorste; en schoon papa hem al eens verbood, het mocht niet helpen. Hij ging zijn wereldschen gang tot de knecht met de sleê hem kwam halen, waarna ook de twee andere raasberen den aftocht moesten blazen; en nu hoopte ik van dit rumoer een einde te zien en gelegenheid te

krijgen tot een aangenamer onderhoud. Doch ik rekende buiten den waard, en dit blijspel moest nog een bedrijf hebben eer het uit was. *Kaatje*, de minne van het jongste kind, kwam met het zelve in de zaal, en zette het op de moeders schoot, zeggende: Kom lieverd, vat nou jou maatje eens in je boutjes, dan zal je naar bedje gaan. Dat is een zoet hartje! Och, mevrouw, ze is zoo stil geweest. Wij hebben 'er niet eens hooren kikken. Heden ze het zoo lief met 'er broêrtje gespeeld! — Ik had de grootste moeite der wereld om mij van misselijk worden te onthouden, toen mevrouw haar aannam. 't Was niet als: Saartje! Saartje! Saartje! wat de klok sloeg. Zij drukte en zoende het wicht, dat ik wel duizendmaal docht, dat zij den aap zou slachten, die uit een overmaat van teedere genegenheid de jongen dood foolde. En schoon het stoute ding, in plaats van kussen, haar moeder met de handen in het aangezicht krabde, en alle weer deed om los te raken en bij de min te wezen, het wierd voor suiker opgenomen. Ja, zelfs hoorde ik die goede sloof op een zingenden toon zeggen: het is mijn jongste dochtertje, het is mijn *Saartje*, en al wat mijn *Saartje* doet is wel gedaan. Woorden, die zij ten minsten een reis of drie herhaalde. Voorts kregen al de wijfjes hoofd voor hoofd, gelijk mede de mans, waaronder ik ook begrepen was, dat *Saartje* in den arm. De een prees de netheid van haar' opschik, een andere de kostelijkheid van haar lijnwaad en kanten, een derde de zwaarte en het fatsoen van haar gouden bel, die aan een keten van het zelfde metaal hing en op de eene schouder met een groen zijden strik vastgehecht was. Deze keten was zoo massief, dat ik ze eerst voor het werk van een befaamd koperslager aanzag; en dit sieraad, of liever dezen ballast, had zij tot een pillegift gekregen. Kortom, zij had geen stuk aan 't lijf, dat niet met de uiterste nauwkeurigheid geëxamineerd en hemelhoog verheven wierd, mogelijk om 'er naderhand in een ander gezelschap den spot mee te drijven. De minne, gelijk het gemeenlijk gaat, kreeg mede haar deel van de louanges. Wel *Kaatje*, riep ieder om het zeerst uit, je zult eer van dit kind hebben. Dat zijn wangen, dat zijn armpjes! Ei, zie, de meid is zoo vet als modder. Men kan wel merken, dat zij geen gebrek lijdt. — Gebrek? zei de doortrapte feeks, daar het ze gien nood of. Ik ben Goddank zoo gezond as ien visch; en schoon het mij niet past mevrouw in haar bijzijn te prijzen, ik durf evenwel zeggen, dat ik zelden in huizen geweest bin, daar zukken goede tafel gehouden wordt. Ik krijg alle maaltijden een glaasje wijn toe; en men weet wel, dat wij ons wat dienen te koesteren, om die lieve schepseltjes, welke aan onze zorg zijn toevertrouwd, van ons voedsel rijkelijk te kunnen mededeelen. — Dit praatje zou zekerlijk nog langer geduurd hebben, zoo de moeder het niet had afgebroken. *Kom, mijn engel*, zei ze, *zoen de vrienden goenacht, en dan zal memmetje* (een naam, dien ik wel meer aan de minnen

heb hooren geven) *jou weer boven brengen. Klaas Vaak begint al zand in jou oogjes te strooien, en je bent al een geruimen tijd uit je wiegje geweest.* Nadat zij vertrokken was, kreeg de conversatie weder denzelfden loop, en hoe onwaarschijnlijk het u, Mijnheer de Spectator, en alle verstandige menschen ook moet voorkomen, ik kan u echter met waarheid betuigen, dat 'er nauwelijks tien woorden gesproken wierden, die een ander sujet behelsden. Onze hospes, 't zij dat hij begon te merken, dat mij dit niet weinig verveelde, 't zij dat hij het zelf moede was, proponeerde een verkeertje; maar dewijl het sterk naar acht uren liep, nam zijn vrouw het woord, en sprak: Hartje, dat had je eerder moeten bedenken: het is nu niet de pijn waardig; want ons collation zal strakjes worden opgezet. Ik heb voorgenomen de vrienden met een kreeftje te onthalen, die ik van Rotterdam tot een present heb gekregen. Ze zijn zeer wel in 't koken uitgevallen, en onze jongens (deze moesten 'er weer met de haren worden bijgetrokken) hebben 'er reeds een binnen. Toen ik flusjes achter was, om een weinig orde te stellen, zei onze Piet: He, maatje, die krabbetjes smaakten als bout. Wat dunk je van die guitzak? *Joost*, ga jij eens zien of het in de eetkamer al klaar is. — Ja mevrouw, zei *Joost*, toen hij weerom kwam, als 't je maar blijft, kun je aan tafel gaan. — Dit deden wij, zonder veel ceremoniën te maken, en vonden een sierlijk en welgeschikt collation, dat zeer proper was aangericht. Een glas lekkere wijn vervroolijkte de harten, en alles ging beter dan te voren; maar de kinderachtige sociëteit had mij zulk een pijn in 't hoofd bijgezet, dat ik zeer naar huis verlangde, en 't was of er een molensteen van mijn schouders wierd gelicht, toen men mij kwam boodschappen, dat mijn knecht aan de deur stond. Ik nam de eerste van allen mijn afscheid, ondanks de vriendelijke noodiging van onze traktranten, die hun best deden om mij zoo lang te houden tot de overigegasten zouden gaan.

Nu laat ik u eens oordeelen, mijn waarde Heer, of het niet te beklagen is, dat vrouwen, die anderszins niet misdeeld van verstand zijn, vermaak kunnen scheppen, om zich dus bespottelijk aan te stellen. Ik ben nog ongehuwd, en echter kan ik zeggen, dat ik zoo groot een kindergek ben als enig mensch. Maar mij dunkt, onder verbetering, dat een al te sterke genegenheid voor de vruchten, waarmede de Hemel een gewenscht huwelijk gezegend heeft, den zelve somtijds meer tot na- dan voordeel kan strekken. En ik zou mij zeer bedriegen, zoo de meeste losbollen en lichtmissen, waarmede de tegenwoordige wereld maar al te veel vervuld is, hunne verkeerde gangen niet voor een gedeelte aan hunne ouders te wijten hebben. Alles in te willigen en goed te keuren, wat zij in hunne jeugd uitvoeren, stoutheid voor aardigheid aan te zien, hen in hun bijzijn te prijzen; kortom de roede niet dan met tegenzin te gebruiken, maakt de kinderen weder-

spannig, los en ongebonden, en gansch gelijk aan een paard, dat zonder toom en gebit aan het hollen raakt, en niet zonder groot gevaar te stuiten is. Doch deze stoffe past beter door u behandeld te worden. Ook heb ik mijn oogwit bereikt en laat de rest aan een bekwamer pen over.

ARNOLD HOOGVLIET.

1687—1763.

UIT « ABRAHAM DE AARTSVADER. »

Sodoms Ondergang.

De morgenzon, die met een vroolijk aangezicht
 Al 't aardrijk leven geeft, was met een droevig licht,
 Vol zwarte rimpels in het bleek en treurig wezen,
 Toen Loth in Zoär kwam, ten oostkimme uitgerezen.
 Natuur had nu 't gelaat niet lieflijk opgetooid,
 Noch goud, noch rozen voor de dagpoort uitgestrooid,
 Maar eenen valen damp rondom de kim getogen,
 En ging, bezwangerd door het godlijk Alvermogen,
 Met angst in arrebeid, om uit haar ingewand
 Te baren 't werktuig ter vernieling in Gods hand.
 De vlugge deelen van salpeter en van zwavel —
 Die 't oog der wereld uit des aardrijks zwarten navel
 Naar boven trekt, verdunt en door de hitte scheidt,
 En opgeheven door geheel den dampkring spreidt —
 Had nu Gods Almacht uit de kreitsen en de kolken,
 Rondom den aardbol, opgepakt tot dikke wolken,
 Die, door den adem van zijn gramschap voortgeprest,
 Van alle zijden, uit het wijde dampgewest
 Zich thans vergaderen en, dicht opéén geschoven,
 Het morgenlicht en al den hemelglans verdooven,
 De zon bedekken en een schemerduisternis
 Verspreien door het dal, waar 't naar en aaklig is;
 Daar al 't gedierte slaat aan 't loeien en aan 't huilen,
 't Gevogelte verbaasd aan 't vliegen — raven, uilen
 Aan 't krassen, dat het gilt door al de wouden heen :

Terwijl nochtans, o schrik! de vier vervloekte steên,
 Vermoeid van wellust, op het zachte leger rusten,
 Of ongevoelig zich verzaden in haar lusten!

Thans daalt de Wraak van God, op Zijne donderstem —
 Die uit het opperste paleis, met kracht en klem,
 Klinkt door de Hemelstad — op vleugelen der winden
 Gedragen, naar beneên, om Siddim te verslinden:
 Haar ademtocht is vuur, dat naar en ijslijk brandt;
 De bliksemflitsen draagt ze in hare rechterhand;
 En in de linker torst zij zwarte donderkloten.
 De schrikfool, met wee en plagen vol gegoten,
 Hangt, als een koker in haar gordel aan haar zij'.
 Zij laat de winden uit haar schuilspelonken vrij
 En gaat de deuren van de orkanen openstooten,
 Die thans, al loeiende uit vier hoeken voortgeschoten,
 Afgrijslijk gieren door de sulferwolken heen
 En dringen ze overal, totdat ze, dicht inéén
 Geperst en door 't geweld der winden saamgedrongen,
 (Gelijk het water uit een spons met kracht gewrongen)
 Een dichte regenvlaag van zwavel overal
 Ter nederstorten in 't vervloekte Siddimsdal,
 Dat eindelijk, maar te laat, op 't loeien en het kraken
 Der donderslagen, uit den slaap begint te ontwaken,
 En schrikt en beeft, daar 't al de bliksemschichten ziet,
 Die Gods getergde wraak thans uit den Hemel schiet,
 Want nu, o wee! nu wordt het hemelvuur ontsloten,
 En met het vuur ook al de plagen uitgegoten:
 Zij slingert ijselijk den bliksem naar omiaag,
 Ontsteekt de zwavel, die, gelijk een gloênde vlag,
 Met brandend zout gemengd, vervaarlijk naar beneden
 Druipt op al 't veld en op de vier bedorven steden.
 Eerst raakte Sodom in den brand, en kort daarna
 Gomorra, Seboim en 't godloos Adama,
 Met al hun tempels en verheven hoofdbouwen.
 Nu hoort men 't naar gekerm van mannen en van vrouwen:
 Elk roept er: «brand! ach! brand!» en waar ze de oogen slaan,
 Men ziet de woningen alom in vlammen staan
 Door 't vreeslijk flikkren van den vuur- en zwavelregen,
 Die op de daken lekt en zet het allerwegen
 In lichtelaaië vlam. — 't Geschreeuw van wee en ach,
 De bleeke vreeze, de verbaasdheid en 't geklag

Zijn in de huizen en de dood loopt langs de straten,
 En heeft de pijnen en ellenden losgelaten,
 En ziet de menschen met verwoede blikken aan:
 Maar nu begint het vuur vast naar beneên te slaan,
 Door dak en zoldering en doet de binten kraken,
 Berooft de menschen van den schuilhoek hunner daken
 En jaagt hen buiten 's huis, waar 't kermen en 't geweën,
 Het knerssetanden van de pijn en 't naar gesteën
 Poogt door den dikken drang der wolken heen te dringen.
 Hier vluchten vrouwen met heur teedre zuigelingen,
 In schande en overspel geteeld, maar keeren vlug,
 Geschroeid, geblakerd, in het brandend huis terug,
 Dat op haar nederstort met geveltop en muren.
 Dáár moeten zij het vuur van hunnen lust bezuren
 Met gloënde droppen, op het midden van den straat;
 Terwijl de vlam in 't kleed en om het lichaam slaat.
 Ginds snelt een dichte drang (om nimmer weêr te keeren!)
 Die staâg den zwaveldrop afschudden van hun kleêren,
 Ter stad uit naar den stroom, waar elk zich heil belooft;
 En elders loopen ze, met kleedren over 't hoofd,
 Naar 't dichte cederwoud, om in zijn koele lommer
 Te schuilen — maar helaas! de hopelooze kommer
 Is overal en de angst maakt hun het veld te nauw.
 De boomen missen 't loof; het woud verliest zijn schaâuw
 De palmen knappen en de balsemstruiken gloeien;
 De olijven branden en de cederbosschen schroeien,
 Of steken, blakende in den heeten zwaveldrop,
 De gloeiende armen naar den hoogen hemel op.
 De stroomende Jordaan was van den schrik geweken
 En opgekrompen naar haar oorsprong; al de beken
 Naar heure bronnen; en de bronnen, zelf vervaard,
 Verschuilen in 't gebergte of kruipen diep in de aard'.
 Daar was geen water in het land, dan 't vocht der tranen.
 Nu sloeg de brand ook in het veldgewas en granen,
 En schroeit ellendig 't vee, dat met een naar gegil,
 Met opgetrokken staart, den gloed ontloopen wil,
 Tot dat het nederploft en stikt in sulferdampen.
 Het is er overal vol doodelijke rampen.
 't Gevogelt schreeuwt `verschrikt en vliegt al heen en weêr,
 En valt van boven met verschroeide vlerken neêr
 Op 't gloeiend aardrijk, bij het angstgeblaas der schapen.

En thans begint de grond afgrijselijk te gapen,
 En scheurt van droogte en splijt van hitte aan allen kant.
 'Thans vliegt de lijn en 't pek der putten in den brand;
 En 't onderaardsche vuur begint nu mee te gloeien
 De buik des aardrijks slaat vervarelijk aan 't loeien
 En braakt een zee van vuur en vlammen, dat de lucht
 Van pijn en weedom krimpt en van benauwdheid zucht,
 Terwijl heel de aarde schudt en beeft van 't opensplijten.
 Helaas! waar bergen zich de onzaalge Siddimijten?
 Daar alles nederstort, en brandt en beeft en kraakt, —
 Het uur der wrake is daar — hun jongste dag genaakt!

Daar was een welkuil, diep in 't aardrijk, die met buizen
 Het water der Jordaan door onderaardsche sluizen
 Verzwolg, en voerde door den grond in 't Roode meer:
 Dien poel gebruikt Gods hand tot Siddims ommekeer
 En maakt door 't vuur, nu diep het aardrijk ingebroken,
 De breede waterkolk aan 't schuimen en aan 't koken.
 Straks spartelt overal het ziedend water uit
 En borrelt uit den grond met ijselijk geluid.
 De steden waggelen, reeds half in puin bedolven;
 Het dal begint, gelijk de ontstoken zee, te golven
 Met holle baren; al de dalen rijzen op;
 De heuvels zinken en verbergen hunnen top;
 Het vlakke veld begint met hoogten uit te puilen;
 Spelonk en steenrots, waar nog menschen zich verschuilen,
 Vertoonen de opening en barsten van elkaâr.
 Nu hoort men eindelijk het uiterste misbaar
 Der Sodomieten, daar de dochter hare moeder,
 De zoon zijn' vader en de broeder zijnen broeder
 In diepe kolken ziet verzinken overal;
 Daar 't aardrijk geeuwt en gaapt en spart in 't Siddimsdal
 Wel duizend monden op en schijnt bij 't binnenslokken
 Dier goddeloozen weêr te walgen van die brokken.
 Maar eindelijk bonst Gods Wraak met haar metalen vuist
 Des aardrijks schors van één en wentelt en vergruist
 En dompelt twee paar steên en wat haar muur omvademt,
 Heel 't vruchtbaar dal en wat nog in zijn beemden ademt,
 En mensch en vee in dien afgrijselijken poel,
 Zoo dat een wolk van asch bij 't borlen en gewoel
 Van 't sissend water uit de schrikkelijke kolken
 Rijst met den wasem, vol van stiklucht, tot de wolken.

Toen zag men overal slechts water wijd en zijd;
 Een' poel, in d' omtrek meer dan vijftig mijlen wijd;
 Een doode zee, waarin noch dier noch visch zou leven;
 Die steeds van uit haar diepte een pestlucht op zou geven.
 Straks groeit aan de oevers een verwonderbare vrucht,
 Als blozende appels, maar vol asch en zwavellucht;
 Het treffend zinnebeeld van wellust en godloosheid;
 Een eeuwig teeken van der Siddimieten boosheid,
 Dat nu de Godheid aan die giftige oevers plant;
 Terwijl haar Almacht legt de orkanen aan den band
 En laat den noordenwind, die de opgepreste buien
 En dikke wolken jaagt naar 't waterzuchtig zuïen,
 De lucht opklaren aan den blauwen hemelboog.
 De strenge Wraak was opgevaren naar omhoog,
 Waar Gods Rechtvaardigheid, van Siddims hoon gewroken,
 Barmhartigheid omhelsde, als zij, in liefde ontstoken;
 Zij staâg op 't schoonst vereend, schoon 't menschelijk brein ze scheidt,
 In 't eeuwig Wezen, dat Zijn glans en majesteit
 Met schooner luister en met levendiger stralen,
 Van Zijnen troon verspreidt door al de hemelzalen.

L. W. VAN WINTER, GEB. VAN MERKEN.

1721—1789.

UIT «GERMANICUS.»

Een storm op zee.

Inmiddels haalt de zon het glansrijk aanzicht onder.
 't Noordwest betreft als 't zuid. De zeemeeuw merkt den donder
 En spoedt zich landwaart heen met een verlaagde vlucht.
 De buien drijven aan en vullen 't ruim der lucht.
 De heldre dag wordt in een' duistren nacht begraven.
 Men oogt naar 't strand en wenscht, doch vruchtloos naar een haven.
 Een akelige stilte ontzegt alreê de vloot
 Den dienst van 't zeil: men haalt, op 't naadren van den nood,
 Het in zoo ras men kan en poogt door ijvrig roeien
 Zich met de kielen van 't gevaarlijk strand te spoeien,
 Waarachter 't zwarte zwerk ontzaglijk zich verspreidt.

Het witte weêrlicht barst uit deze duisterheid
 En flikkert in de lucht met blikkerende stralen.
 De donder volgt van verre en rolt in 't nederdalen
 Zijn rommelend geluid gestadig nader aan.
 De wind steekt schielijk op. De wolken, overlaân
 Van stoffen, bersten los in zware hagelbuien.
 Het oost grimt tegen 't west en 't noorden tegen 't zuïen.
 De scherpggetande haai zwerft bij het stormgehuil
 Rondom en vlamt op buit met opgesperden muil.
 De ontstelde vlotting poogt de kielén sterk te omgorden,
 Die door der golven kracht uiteen gewrongen worden.
 De naden gapen door het bonzen en gestoot
 Der bulderende zee. De fel geschokte vloot
 Wordt van elkaâr verstrooid en hier en ginds gedreven;
 De stuurman staat verbaasd; de dappre krijgslîen beven;
 Hun kundelooze drift om het bootsvolk hulp te biên
 Vergroot het lijfsgevaar, dat zij voor oogen zien.
 Zij jammren in den nood om hun verlaten vrouwen;
 Of vloeken hem, die 't eerst bestond de zee te bouwen.
 Wat dreef ons, roept men, naar dit doodlijk element?
 Was niet de weg te land min zorglijk, meer bekend?
 Was de aard niet groot genoeg voor 't werelddwingend Romen?
 Wie kan de onstuimigheid des oceaans betoomen?
 Neptunus deelt zijn macht geen stervelingen meê:
 Hij voert alleen 't gebied op de ongetrouwe zee.
 Een ander smeekt de Goôn het onheil af te wenden.
 't Verdubben van 't gevaar verdubbelt hunne ellenden.
 Al de elementen zijn dit oogenblik in strijd.
 De blauwe bliksemgloed verspreidt zich wijd en zijd.
 De schorre donder bromt en stort al bonzend neder,
 Mengt raatlend slag in slag. Bij 't schrikverwekkend weder
 Scheurt al het zwerk vaneen met klaterend geluid
 En giet in d' oceaán een zee van wolknat uit.
 De toemelooze storm doet in zijn gruwzaam hollen
 Steeds over golf op golf nog zwaarder golven rollen,
 En stapelt ze te berge in 't aaklig ruim der lucht.
 Het daavrend zeestrand huilt; de ontstelde hemel zucht.
 Dit alles jaagt den dood in aller hart en oogen.
 Deze is minst om zichzelf, meest met zijn' vriend bewogen;
 Die heeft zich met dit schrift zijn' schat om 't lijf gegord:
 Indien mijn lichaam nog op 't strand geworpen wordt,

Vergun 't een handvol aarde, o vreemdling! op mijn bede;
 Mijn lot kon 't uwe zijn: bezit dit goud in vrede.
 Men ziet bij 't bliksemlicht, hoe 't hevig bruisend nat
 De beelden van de Goôn in 't glansrijk aanzicht spat
 En 't paviljoen bestelpt. Hier baat geen handenreppen;
 De sterke slingring doet de kielen water scheppen;
 De baren storten in, in weerwil van 's volks vlijt,
 En stooten 't al omver. Hier breekt een steng, daar splijt
 Een zware mast vaneen; ginds wordt door de onweêrvlagen
 Een ra en daar een roer aan splintren weggeslagen.
 Men werpt den rijken buit van 't groot Germanisch oord,
 Pakkage, voorraad, vee, tot redding overboord;
 De beste wapens zelfs; en acht, in 't hevig woeden
 Des storms, genoeg gehoed, indien men 't lijf kan hoeden.
 De weggeworpen schat, door al de zee verspreid,
 Geeft, waar hij aanspoelt, blijk van Romes mogendheid,
 Doch tevens van de ellend der dappere legervanen,
 En meldt haar ongeval aan Friezen en Germanen.

Het bulderen des orkaans verzwaart den hoogen nood.
 Hij dondert uit het zuid en jaagt de veege vloot
 Met toemeloos geweld naar klippen, banken, zanden;
 Verbrijzelt hier en ginds de kielen onder 't stranden.
 De droeve vlootling, die, hoe moede en afgemat,
 Nog heul zoekt aan een plank of touw of kabel vat,
 Stort, van het wrak gestormd, al jammrende in de golven,
 Waar 't veege leven stikt door 't woedend nat bedolven.
 Hoe velen stijgen met de baren naar de lucht
 Of tuimlen met hen om! 't Zielroerend weegezucht
 Van hen, die uit het nat de handen opwaarts steken
 En met de doodverve op 't gelaat om 't leven smeeken,
 Wordt door de winden en 't gebruis der zee verdoofd.
 Ginds zinken honderden, alreë van 't licht beroofd.
 Germanicus, om 't lot der veege vloot verlegen,
 Poogt, boven op zijn schip ondanks 't gevaar gestegen,
 Rondom zich heen te zien. De nare duisterheid,
 Die al de lucht als met een rouwfloers overspreidt,
 Bepaalt zijn oog alom. Hij blijft zorgvuldig staren,
 Om, als de roeigalei door de opgeruide baren
 Te berge wordt gevoerd, van meer verheven stand
 Zijn oog te kunnen slaan naar d' een' en d' anderen kant.
 Zoo staat een marmren zuil. die sinds onheugbre dagen

Een' tempel, lang verzwakt, alleen bleef onderschragen,
 En die, als 't oud gebouw en op en om hem stort
 En 't aardrijk siddren doet, niet neêrgeslagen wordt.

ZIJN EN LEVEN.

Zoo ik aan het gros der menschen
 Op een feest iets goeds moest wenschen,
 Zou mijn wensch, hoe welgegrond,
 Slechts aan weinigen behagen;
 't Grootste deel zou zich beklagen,
 Dat het zich beleedigd vond.

Echter zal ik altoos denken,
 Dat mijn wensch hem niet kan krenken;
 Hoort, waarin die wensch bestaat:
 Vrienden, 'k hoop, dat God zal geven,
 Dat gij haast begint te leven,
 Eer het leven u verlaat.

Op dien wensch zou elk verstommen,
 Zij, wier jaren 't hoogste klommen,
 Zouden vragen, vol verdriet:
 Spot hij met de grijze haren?
 Tellen wij geen hooge jaren?
 Zeg ons: leven wij dan niet?...

't Antwoord, dat hierop zou voegen,
 Gaf misschien nog meer misnoegen,
 Schoon 't de rede voor zich heeft:
 Kan een mensch, die nooit van leven
 Eenig teeken heeft gegeven,
 Zich beroemen, dat hij leeft?

Leeft Argant, die, grijs van zorgen,
 Van den morgen tot den morgen,
 Slaaft en slooft om geld en goed,
 Schoon 't een vreemdeling moet erven,
 Schoon hij op zijn kruk loopt sterven?
 Leeft de schrokker?... Neen — hij wroet.

Leeft Neraan, die in de kroegen
 Met een onbesuisd genoeg
 Tot den dageraad rinkinkt
 En zijn wijndorst niet kan lesschen
 Aan een dubblen trits van flesschen?
 Leeft de zwelger?... Neen — hij drinkt.

Leeft Geront, die t' aller uren
 Trouwe vrienden, heusche bureu,
 Door zijn norsche twistzucht kwelt,
 En door schreeuwen, tieren, razen,
 Vrouw en kinders kan verbazen?
 Leeft de wargeest?... Neen — hij scheldt.

Kunt ge in Damons duivenvlerken
 Of Soubize leven merken,
 Schoon hij vleit en lacht en lonkt,
 En door tabatière en ringen
 Elk tot achting waant te dwingen?
 Leeft de pochhans?... Neen — hij pronkt.

Als Baillart de zonnestralen
 In het zuiderpunt ziet pralen,
 Daar hij op zijn bed nog gaapt;
 Of van 't ledikant gekomen,
 Tot den avond staat te droomen:
 Leeft de domkop? Neen — hij slaapt.

Leeft Leander, die op aarde
 Niets van ongemeene waarde
 Dan zijn grauwe paarden kent;
 En voor 't kriecken van de dagen
 Rijdt en rost op zijnen wagen?
 Leeft de voerman?... Neen — hij rent.

Als Tartuuf, met kromme klauwen,
 De arme weduw durft benauwen,
 Wie hij bijstand heeft beloofd;
 Als hij veinst haar te onderschragen
 Om haar tot op 't been te knagen:
 Leeft de woekraar?... Neen — hij roof.

Leeft Chrisip in stille hoeken,
 Als hij in een schans van boeken

Zonder einde kladt en wrijft,
 En onsterflijk waant te wezen,
 Schoon geen mensch zijn schrift wil lezen?
 Leeft dan 't wijshoofd?... Neen — hij schrijft.

Doch 't wordt tijdte bericht te geven,
 Wat men moet verstaan door leven.
 't Is geen leven van een plant;
 't Is geen leven van de dieren,
 Die hun driften niet bestieren:
 't Is het leven van 't verstand.

't Is van jongs af zich te wennen
 Om den oorsprong wel te kennen,
 Wien men 't wezen schuldig is;
 Hem met hart en ziel en zinnen
 Boven al wat leeft te minnen
 Met de diepste eerbiedenis.

't Is den naaste gunst te toonen;
 Zijn gebreken te verschoonen;
 Hem in allen rouw en pijn
 Onzen bijstand trouw te wijden;
 Voor zijn naam en goed te strijden;
 Altoos hem een steun te zijn.

't Is om van de kindsche dagen
 Tot den jongsten snik te dragen,
 Als 't een mensch, een christen voegt,
 Die het goed van 't kwaad kan schiften,
 Die geen slaaf is van zijn driften,
 Wijs, behulpzaam en vernoegd.

Dus zou elk, om strijd verheven,
 Op deze aarde waarlijk leven
 God ter eere, elkaar ten nut.
 Dus zou 't ongeluk ons allen
 Ongeloofelijk lichter vallen,
 Daar de deugd ons onderstut.

Gij, o roem der jongelingen,
 Op wiens feest ik wensch te zingen!
 Gij, die in uw lentetijd,

Daar ge uw Schepper toont te vreezen,
 En elk tracht van nut te wezen,
 Ouder dan veel grijsaards zijt!

Gij, die reeds met mannenstappen
 In het koor der wetenschappen
 Naar verheven plaatsen streeft!
 Gij, de wellust uwer magen;
 Gij, een licht in duistre dagen,
 Gij bewijst ons, dat gij leeft.

d' Eeuwige' Almacht rekk' uw jaren;
 Wil uw dierbaar leven sparen;
 Zij en blijve uw toeverlaat;
 Blijve uw neigingen bestieren;
 Leere u daarop zegevieren;
 Veilige u voor 't zeedlijk kwaad!

Leef uw oudren tot een zegen,
 Toon, wat immer u bejegen,
 Dat ge uws vaders naam verdient.
 Waardig voorwerp van mijn wenschen
 Leer, leer leven aan de menschen,
 En blijf tot mijn dood mijn vriend!

WILLEM VAN HAREN.

1710—1768.

HET MENSCHELIJK LEVEN.

Helaas! helaas! hoe vlieden onze dagen,
 Hoe spoedt zich ieder uur met onzen luister heen!
 Hoe flauwe vreugd, hoe bitter plagen,
 Hoe min vermaak, hoe veel geweent!

O, dierbaar perk van drie tot zeven jaren,
 Als ieder voorwerp 't oog bekoort, het harte streelt,
 Och, of ze zonder einde waren,
 Als alles lacht, als alles speelt!

Beminlijk kind, speel, nuttig u deez' dagen;
 Want 's werelds grootheid schaft aan ons 't genoeg niet,
 Dat u door uwen houten wagen
 En door uw kaartenhuis geschiedt.

Haast zal men u door strenge meesters leeren,
 Wat taal Demosthenes verkondde in Pallas' stad
 En Cicero voor 's werelds heeren,
 Toen Rome nog de kroon op had.

O moeilijk werk, benauwde en pijnlijke uren!
 Ze is maar een schets, deez' roe, waarmee men u kastijdt,
 Der slagen, die ge eens zult verduren
 Van 't stuursche lot in later' tijd.

Wat open veld verschijnt daar voor onze oogen?
 O jongeling! hoe werkt uw geest, hoe kookt uw bloed!
 De driften, in het hart gevlogen,
 Ontsteken een' ondoofbren gloed.

Ja, goot gij dan de onafgepeilde stroomen
 Des Oceaaans daar op, gij bluschte 't vuur niet uit:
 Hoe zal de rede het betoomen,
 Zij, die hare oogen pas ontsluit!

Gelijk Aurore, in 't oosten doorgeblonken,
 Ja, nog veel schooner staat de wellust in haar praal:
 Haar adem is de pest; haar lonken
 Verdelgen als de bliksemstraal.

In zulk een strijd ziet gij de dagen klimmen,
 Gelijk het frisch gebloemt zich opheft in een' tuin,
 En wordt een man. Maar, ach! wat schimmen.
 Omsingelen opnieuw uw kruin!

Nu vlucht de slaap reeds in den vroegen morgen,
 Ja, somtijds heeft de nacht geheel voor u geen rust.
 Vermoeden, vrees, wantrouwen, zorgen
 Verdooven kennis, ijver, lust.

Nu ziet ge eerst klaar de boosheid aller dingen,
 Hoe min het wuft geluk naar breidel hoort en toom,
 En hoe de staat der stervelingen
 Gelijk is aan een' vluggen droom.

Terwijl de vreugde u bloemen schijnt te geven,
 Ach, zieldoorgrievend nieuws! ontruk u 't lot een vriend
 Een' vrouw, beminder dan het leven,
 Of 't waardste pand, het liefste kind.

Vlucht dan, reis vrij naar afgelegen staten;
 Zeil door de middellijn naar 't verre Zuiderland;
 Hun denkbeeld zal u nooit verlaten:
 Het staat, het wacht u reeds op strand.

De droefheid is gelijk aan wreede dieren,
 Verwoeder dan een leeuw, in netten stijf verward,
 Doorknagende als een worm de nieren,
 Verscheurende als een gier het hart.

Wie koomt daar aan, vermoeid en neergebogen?
 Zijn wenkbrauw is gelijk aan 't ingaan van de nacht,
 De glans der maan is in zijne oogen,
 Zijn kruin is 't zwerk, met sneeuw bevracht.

't Is de ouderdom. Waar mag hij toch op wijzen?
 Wat teekent hij daar ginds met zijnen vinger af?
 Wat hoop van aarde doet hij rijzen?
 't Is 't eind van alles, — 't is het graf.

Hoe velen is nog min geluk beschoren,
 Die de ijzren armoê fel met scherpe tanden bijt,
 Die nacht en dag het kermen hooren
 Van 't teeder kind, dat honger lijdt.

Heeft de aarde dan geen voedsel voor ons allen?
 O Hemel!... And'ren prangt een lichaamskwaal en doet
 Hun 't leven onverduurbaar vallen
 In 't midden van den overvloed.

Somwijlen rukt, voor 't eind van uwe dagen
 Fortuin uw staat ter neer, gelijk men in 't woud
 Een hoogen eik, omverr' geslagen,
 Na 't woeden van den wind aanschouwt.

Dan wordt een dwaas op uwen stoel verheven;
 't Geweld verwoest uw erf; de laster verft uw kleed;
 Geen vriend durft zich naar 't huis begeven,
 Daar 't bleek gebrek den vloer betreedt.

Wat is de mensch, hoe machtig, hoe vermetel?
 Genaakt het uur, al staat een heir rondom het hof,
 De koning valt van zijnen zetel
 En wordt een handvol asch en stof.

Gij, Gij alleen, oneindig Opperwezen!
 Gij, Vader en Monarch van al wat was en wordt,
 Hebt geen verandering te vreezen,
 Noch dat Uw' sceppter zij verkort.

d' Oude eeuwen, die voor 't menschdom gansch verdwijnen,
 En zij, die zullen zijn in later tijdsgewricht,
 O God! die roept Ge, en zij verschijnen
 Te zamen voor Uw aangezicht.

Gij ziet hen voor Uw zetel henen drijven,
 Als kielen langs de zee genoopt door wind en vloed:
 De eene is bekroond met vrede-olijven
 En de andere bevekt met bloed.

Gij hebt den tijd van de eeuwigheid gescheiden,
 Gij hebt zijn vleugelen met Uwe hand gewrocht,
 Opdat hij niet te lang verbeiden
 En niet te snel vervliegen mocht.

Het noodlot zit geknield voor uwe voeten
 En leest in 't heilig boek Uw onweerstaanb're wil;
 Maar, als Uwe oogen het ontmoeten,
 Verandert alles of staat stil.

Daar 't eeuwig licht een zee verspreidt alle uren
 Van heil en van geluk uit 's Allerhoogsten schoot,
 Daar kan geen rouw, geen droefheid duren,
 Daar vlucht de smart, daar sterft de dood.

ONNO ZWIER VAN HAREN,

1713—1779.

UIT «DE GEUZEN».

De Lange en Rozemond.

't Geweld der winden, aan het woelen,
 Heeft niet alleen aan Vlaandrens rand
 Zijn woeste werking doen gevoelen
 Maar ook langs Walchrens westerstrand.
 Ter Veer, het oostlijkst van de steden,
 Heeft van het onweêr niet geleden,
 Doch hoorde 't buldren van den wind.
 Wie kan gerust in stormen wezen,
 Wanneer men heeft in zee te vreezen
 Voor 't lot van vader, man of kind?

Maar niemand heeft in Veere's wallen
 Met meerder angst den avondstond
 En naderenden nacht zien vallen,
 Dan gij, begaafde Rozemond!
 't Is juist acht jaren thans geleden,
 Dat gij, beroemd door zachte zeden,
 Uw trouw aan uw De Lang' verbond;
 Dat hij, gelukkigste aller menschen!
 Genoot het toppunt zijner wenschen
 In 't blij bezit van Rozemond.

't Is waar, wanneer de lentedagen,
 Met d' eersten milden zonnegloed,
 De bulderende wintervlagen
 Verdreven van den breedten vloed,
 Dat jaarlijks zijne nijvre zorgen
 Hem maanden lang voor 't oog verborgen
 Van zijne vrouw en huisgezin;
 Maar welk een vreugde in najaarstijden,
 Als vader vrouw en kroost verblijden
 En voeden kwam door zijn gewin!

Hoe vroolijk gleden dan niet de uren

Van 't weêr vereende jonge paar!

Als ze in de koû, bij goede vuren,

De winst bereeknen van het jaar;

Als, samen aan den disch gezeten,

Na vroeg en matig avondeten,

Bij 't langzaam naadren van den nacht,

Zij hem verhaalt, wat kindren zeiden,

Die om zijn afzijn dikwijls schreiden,

En welke troostreên zij bedacht.

Of wel, als hij, in Kersttijds rusten,

De zeekaart toont aan Rozemond

En aanwijst waar, op Groenlands kusten,

Hij 't laatst de beste nering vond.

« Hier, » zegt hij, « ziet men Hekla branden;

Dáár was 't, in 't ijs, op Spitsbergs stranden

Dat ons de felle orkaan besprong.

De Hemel, die ons hoorde smeeken,

Zag mij voor u alleen verbleeken . . . »

Haar oog en hart volgt zijne tong.

Zoolang de dwinglandij, aan 't woeden,

Noch wederstand noch palen kent

Was 't hare zorg voor drift te hoeden

De Lange, aan haren raad gewend.

Doch als nu God, getergd door Spanje,

De Vrijheid toonde bij Oranje,

Toen was zij de eerste, die haar man

Vermaande, in 't dringen der gevaren

Zijn bloed en leven niet te sparen,

Waar God en land hem roepen kan.

Zij zeide: « ik zal nooit overleven,

Mijn waarde en dierbare echtgenoot!

Den dag, die u den dood zou geven

Voor 't vaderland op kust of vloot;

Maar 'k wensch het einde mijner dagen

Veeleer, dan dat de Spanjaards zagen,

Dat voor 't gevaar De Lange beeft;

Of ik 't verwijt zou moeten hooren,

Dat laffe rust hem kan bekoren,

Als 't vaderland hem noodig heeft. »

Hij antwoordde: « o, mijn zielsbeminde!

Mijn welzijn is altijd gewis,
Mits Rozemond slechts ondervinde,
Dat haar De Lang' haar waardig is.
Ik ga voor godsdienst en de landen,
Voor Rozemond en onze panden
De vrijheid zoeken of den dood;
En 't zal Oranje nooit berouwen,
Wat zijne zorg mij mag betrouwen,
Hetzij te land of op de vloot.»

Hij scheen nog meer te willen spreken,
Maar 't zwellend oog verkropte een vloed
Van vocht, gereed om door te breken,
In weerwil van zijn fieren moed.
Doch Rozemond durft vrijlijk storten
Die tranen, welke ons leed verkorten:
Een kus scheidt haar van haren man;
Een teedre kus, die op de lippen
Hun beider zielen saâm doet glippen,
En echte min slechts geven kan.

Wijl tweedracht, uit de hel ontsloten,
Gansch Nederland in onrust zet,
En 't menschenbloed, alom vergoten,
Rivieren, kust en zee besmet,
Vult zachte vreê, der deugds belooning,
O Rozemond! uw hart en woning:
In beide is alles even rein.
Geen driften gaan in 't harte zweven,
Geen weelde stoort de rust van 't leven;
Het zedig huis is net en klein.

Drie kindren, lieve en waarde panden,
Gewenschte vruchten van haar trouw,
Versterken nog de teedre banden,
Zoo heilig bij de kuische vrouw.
Haar oudste zoon, nu zeven jaren,
Spreekt reeds van op de zee te varen;
Het meisje speelt aan moeders schoot.
De meerdere gunst schijnt haar te spijten,
Wanneer de moederhand, op 't krijten
Van 't zuigend kind, de borst ontbloot.

Een weinig melk, een weinig water,
 Met meel en eieren gemengd,
 Geeft d' eenen vroeger, d' ander later
 Het voedsel, eerst op 't vuur gezengd.
 Terwijl is moeders oog aan 't dwalen,
 En zoekt op wien zij 't meest kan pralen;
 't Is echter, of zij 't hoogste prijkt
 Met hem, die 't eerst haar is gegeven,
 Die 't verst gevorderd is in 't leven,
 Die 't meest op haren man gelijkt.

De buien, die zich laten hooren,
 't Gehuil der winden in de lucht
 Komt deze zoete vreugde storen
 En wekt zoo menig bange zucht.
 «Wie weet», zegt zij bij zwaren regen,
 «Wie weet, waar hij nu is gelegen
 Of zwerft, verwaaid in holle zee!
 Zij spraken laatst van uit te varen
 En nergens Spanjes vloot te sparen,
 Zelfs niet op Englands kust of reê.

O! dat men tijden mocht beleven,
 Dat iedere zwakke jongevrouw
 Voor haren man niet altijd beven,
 Noch zorg voor weezen voeden zou!
 Voor weezen?"... Rozemond, bewogen,
 Voelt tranen schittren in hare oogen,
 Haar hand veegt die weer spoedig af;
 Maar de oudste kindren laten 't spelen,
 Om door hun zoentjes 't leed te heelen,
 't Geen ieder vreesde, dat hij gaf.

Die kindren eischen al haar zorgen:
 De kindsheid vordert vroege rust;
 De aanstaande nacht zal voor den morgen
 Bereiden nieuwe kracht en lust.
 De moêheid blijkt alreeds aan 't gapen.
 Een kort gebed verhaast het slapen;
 Die slaap is zuiver, ongestoord;
 Schoon Rozemond, diep in gedachten
 Op 't zeemanslot in zulke nachten
 Met siddring elken rukwind hoort.

«Maar», denkt zij, «wat kan 't zorgen helpen?
 Hij is, o God! in Uwe hand,
 't Zij hem de golven overstelpen,
 't Zij post en plicht hem roepe aan land!
 Ik moet voor deze kindren leven! »
 Nu nog de borst aan 't klein' gegeven!
 En als de lamp is uitgebluscht,
 Keert Rozemond zich in gebeden
 Tot 's Hemels goedertierenheden,
 En hare slaap is ook gerust.

H. ASSCHENBERG.

1726—1792.

DE PHILOSOPHISCHE EIEREN.

Louw, die een rijke fokker was
 En in zijn echt door 's hemels zegen
 Twee wakkre zonen had verkregen,
 Waarin men 's vaders beeltnis las,
 Liet dus zich aan zijn wijfje hooren:
 «Mijn Maartjelief! mijne uitverkoren!
 «Wat zullen wij met Krelis doen?
 «Jij weet, wij hebben rijklijk poen,
 «En om van hem een boer te maken,
 «Dat zijn gewis te slechte zaken.» —
 Juist kwam, in 't voeren van deez' reden,
 De heer van 't dorp naar binnen treden,
 Dien vroegen zij terstond om raad,
 Wat best te doen met Krelismaat?
 Hij sprak: «Ik liet hem wis studeeren!» —
 «Fiat! studeeren,» zei de boer:
 «Wie weet, wat hij kan worden, moêr!
 «En hoe men hem zal respecteeren!» —
 «Voorts,» zei het heerschap: «volgt mijn raad:
 «Indien gij hem studeeren laat,
 «Moet hij de wijsbegeerte kiezen,

«Daar kan men nooit iets bij verliezen.» —
 «Wat 's dat?» vroeg Louw: «ei, zeg het mij!
 «Is dat niet, spreek, filosofij?» —
 «Ja, Louw! dat hebt gij net geraden,»
 Was 't antwoord: «'k weet geen beter zaak,
 «Noch die men leert met meer vermaak,
 «En die den geest meer kan verzaden.» —
 Men zoekt straks naar een schrander man,
 Daar Kees die kunst van leeren kan.
 Hij gaat van huis, om in die zaken
 Zich kundig en beroemd te maken. —
 Na één jaar afzijns komt hij weer,
 Bezoekt zijn moeder en zijn vader;
 Elk op zijn beurt omhelst hem teer.
 Louw zegt in 't eind: «Mijn zoon, kom nader!
 «Zet u aan tafel naast mijn zij'.
 «Wat zijn wij thans vernoegd en blij!
 «Laat ons wat van jouw wijsheid hooren,
 «Het zal ons zekerlijk bekoren:
 «Philosopheer wat met ons, Kees!
 «Jij weet, dat ik al heel veul lees.» —
 «Dat 's waar,» sprak Kees: «maar 't u te zeggen,
 «En 't philosophische uit te leggen,
 «Daarin wordt nooit uw wensch vervuld,
 «Dewijl gij 't niet begrijpen zult.» —
 «'k Zal wel,» zei Louw, «wil maar beginnen,
 «Ik luister toe met al mijn zinnen.»
 Kees zag een bord met eieren staan,
 (Drie was 't getal) en ving dus aan:
 «Ei, vader! wil mij eens ontvouwen
 't Getal der eiren, die we aanschouwen?» —
 «Wel jongen!» sprak de boer, «wel, drie.» —
 «Abuis! want mijn philosophie
 «Ontdekt mij, dat er vijf zijn vader.» —
 «Loop, loop, verklaar mij dat wat nader,
 «Want, of mijn oog bedriegt mij zeer,
 «Of drie, drie zijn er, en niet meer.» —
 «O neen,» sprak Kees, «gij zijt bedrogen:
 «Ik zie met philosophische oogen.
 «Maar antwoord mij op mijne beê:
 «Waar drie zijn, zijn er daar geen twee?»

«Wel vast,» zei Louw, «dat kan niet missen;
 «Daar kan geen mensch zich in vergissen.» —
 «Welnu, is drie en twee geen vijf?» —
 «O ja, mijn zoon! dat 's buiten kijf.
 «Ik heb de filosoofsche knepen,
 «Versta je 't? nou al klaar begrepen.» —
 Straks grijpt hij 't bord met eiren aan
 En zegt: «Zie, of wij 't ons verstaan.
 «Dut ei is, vat je 't? voor jouw moeder,
 «Dut is voor mij, dut voor jouw broeder:
 «Eet jij nou met jouw wijzen kop
 «De philosophische eieren op.»

J. C. BARONESSE DE LANNOY.

1738—1782.

AAN AVITUS

Wat ik u bidden mag, Avitus, laat mij kijken:
 Ik ben volstrekt van zin in kwaad humeur te blijven:
 Ik ben verstoord, vermoeid en in een maand drie vier
 Zet ik uit loutre spijt geen pen meer op 't papier.
 'k Heb waarlijk veel geduld, maar 'k wil het niet verbergen,
 Zulk eene onreedlijkheid is niemand meer te vergen.

Ons Neêrland is met recht om kunde en geest geacht,
 Maar welk geleerde of hier den briefstijl heeft bedacht!
 Wat koud en statig brein, van kunst en smaak verstoken,
 Heeft dus bij ieder woord zijn reednen afgebroken,
 En door dat fraai verhaal van titels zonder end,
 Aan 't schriklijkst wangeluid ons buigzaam oor gewend?
 Ik moest in 't Nederduitsch een reeks van brieven schrijven,
 Waarvan ik met fatsoen niet één' kon schuldig blijven;
 Ik wilde op mijne wijs nog al bevallig zijn,
 Maar 'k vind geen maat of stijl, hoe zeer ik mij verpijn':
 Niet dan *U Wel-Eerwaarde* en *U Hoog-Wel-Geboren*,
 En *U Wel-Edele Gestrenge* treft mij de ooren.

Ik schrap het tienmaal uit, ik zoek verstaanbre taal;
 Maar 't blijft in ieder brief voor 't minst nog twintigmaal,
 En waarlijk, hoe mijn oor het minder kan gehengen,
 Hoe meer 't mijn pen behaagt *Wel-Eedlens* voort te brengen:
 'k Betuig, zoo 'k eenen stap den schoorsteen nader kwam,
 Geen woord van 't geen ik schreef waar veilig voor de vlam.

Laat ons dit oogenblik 't gebruik ter zijde zetten,
 En wil op 't volgende eens met al uwe aandacht letten:
 « *Mijn Heer!* (ik schrijf aan u) *Mijn Heer*, het was mij lief,
 « Dat ik mij zag vereerd met *Uw Wel-Eedlens* brief;
 « 'k Had *U Wel-Edelen* reeds voor een maand geschreven,
 « Maar ik wou met één bericht aan *U Wel-Edlen* geven,
 « Wie 't ambt verkrijgen zal van onzen vriend Licijn,
 « 't Geen *U Wel-Edlen* wis een blijde maar zal zijn.
 « 'k Verneem, *Wel-Edel Heer* dat *Zijn Hoog-Wel-Geboren...* »
 Houd op, verzoekt ge wis, etcetra: spaar mijn ooren!
 Welnu, zie daar den stijl, waar 's lands gewoonte wil,
 Dat hier een reedlijk brein zijne aandacht op verspill',
 Hoe! in deze achttiende eeuw, in deez' beschaafde tijden,
 Waarin wij zoo veel zucht aan de eedle kunsten wijden,
 Nu schier geen stad van rang in Neêrland wordt genoemd,
 Die op geen maatschappij van fraaie lettren roemt;
 Nu een gebrek van smaak, zoo grof, bij ons te vinden!
 't Zal voor niet lang meer zijn; 'k blijf borg er voor mijn vrienden:
 Een volk, waar zulk een drift tot vordring wordt bespeurd,
 Neemt in volmaaktheid toe, en alles krijgt zijn beurt.
 Gij hebt alreeds gezorgd, dat uw gewijde koren
 Voor 't stootendst kreupelrijm den schoonsten zang doen hooren:
 'k Hoor van den kansel thans een stijl, die mij bekoort;
 De drukpers brengt voortaan geen barbarismen voort;
 De taal wierd zelfs hervormd in onze nieuwspapieren;
 En geen bevalligheid zou onzen briefstijl sieren!
 't Natuurlijk *U* en *Gij*, dat ieder volk vernoegt,
 Zou hier een vrijheid zijn, die bij geen aanzien voegt!
 Gij schertst er immers meê, mijn dierbre landgenooten!
 Geen welbezintuigd hoofd heeft immer zulks besloten;
 En 'k hoop, dat hij die 't eerst, misschien uit loutre pret,
 In 't lichaam van een' brief die titels heeft gezet,
 Aan de oevers van den Styx wel plechtig is verwezen,
 Om driemaal 's daags dat stuk met luider stem te lezen;
 Ik wed, dat Cerberus al blaffend hem versaagt,

En dat geen enkele schim zich ooit omtrent hem waagt
 Mij dunkt, ik zou mij schier in goeden ernst verstoren!
 Maar heb ik mijn geduld ook niet met recht verloren?
 'k Beproef het met vermaak op al wat nuttig is,
 Maar moeite zonder vrucht geeft niets dan ergernis.
 Hoe! 'k zal aan 't hoofd eens briefs met groote lettren schrijven,
 Herschrijven aan het slot en plechtig er bij blijven,
 Dat ik met al mijn hart dien heer of die mevrouw
 Voor *Edel* en *Gestreng* en *Welgeboren* hou,
 En 'k vind met al die zorg, dat niemand mij geloove,
 Ten zij ik zwier en kracht aan mijn geschrift ontroove,
 En midden in mijn' brief, misschien nog vijftigmaal,
 Dien aangenamen sleep van *Edelens* herhaal!
 'k Wil waarlijk eens zoo lief, indien 't u kan vernoegen,
 Bij ieder brief, dien 'k schrijf, eene attestatie voegen,
 Door secretaris, klerk, getuigen en zoovoort,
 En 't zegel van 't het land bekrachtigd, zoo 't behoort,
 Dat ik, Mijnheer, Mevrouw, Mejuffer, wie 't moog wezen,
 U houde voor al 't geen ge aan 't hoofd mijns briefs zult lezen,
 't Geen ik aan 't slot herhaal als uwe dienaars,
 En nog tot meer verstand u toevoeg op 't adres.
 Maar in mijn rede zelf...! 't is met de menschen spotten,
 En liever leerde ik nog de taal der Hottentotten,
 Dan dat ik tegen licht en reden en fatsoen,
 Mijn goede moedertaal dien hoon meer aan hielp doen.
 Ik weet, dit belgt u niet, goedhartige Bataven!
 Gij zelf miskeurt den trant, waaraan we ons dus verslaven,
 Uw kieschheid juicht mij toe en geeft mijn rede klem:
 De dames hebben toch in 't stuk van smaak een stem:
 Gij kunt, wat ons mishaaft, geen oogenblik gehengen.
 Maar ik behoef mijn seks' hier niet ter baan te brengen:
 Ik overtuig u slechts van 't geen gij zelf begeert.
 Verwerpt een wangebruik, dat uwen smaak onteert!
 Of laat ge aan ons den roem eens voorbeelds, zoo gewichtig,
 't Geldt uw voortreffelijkheid, mijnheeren! zijt voorzichtig!
 Ik onderzoek hier niet wat andre volken doen;
 Elk kan bij 's lands gebruik zich houden met fatsoen;
 Laat Gal en Brit bij 't hunne, en wij bij 't onze blijven:
 Maar 't is toch ons belang gezonden smaak te schrijven,
 Te zorgen, dat men ook bij ons die gratie vindt,
 Die elk beschaafde geest met zooveel recht bemint.

Hier twintig jaar verloopt, zult gij verwonderd wezen,
 Hoe iemand hier een' brief tot aan het slot kon lezen.
 't Gebruik is maar alleen voor dwazen een tiran,
 't Moet onderworpen zijn aan hem, die denken kan.

I, 80.

SIMON STIJL.

1731-1804.

UIT «DE OPKOMST EN BLOEI DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.»

Karel V.

Karel van Oostenrijk, zijnen vader na deszelfs dood niet alleen in het gebied der Nederlandsche Provinciën opvolgende, maar ook in zijne plaats op den Spaanschen troon gesteld, vervolgens tot keizer verheven en daarenboven verrijkt met de schatten der nieuwe wereld, steeg van tijd tot tijd zoo hoog, dat alles hier onder den dwang van zijnen wil moest bukken. Vergeefs poogde de koning van Frankrijk, voorheen zijn mededinger naar de keizerlijke kroon en naderhand zijn aanzienlijkste tegenstrever, dat gezag te ondermijnen door het ondersteunen der moedigste misnoegden: alle tegenstand diende slechts, om er de verdere uitbreiding van te billijken met schooner schijn van recht. De stad Gent, die openlijk tegen den keizer opstond, werd nu, veel gemakkelijker dan te voren door Maximiliaan, tot gehoorzaamheid gebracht. De provinciën, welke tot op dezen tijd of hare vrijheid bewaard, of eenen anderen heer gehoorzaamd hadden, als Friesland, Groningen en Overijsel, werden met het groote lichaam der Nederlanden vereenigd. Utrecht werd in een nauwer verbond met Holland getrokken en de Hollanders zelve hadden gaarne gezien, dat deze provincie toen, met verlies van al hare rechten, tot een aanhangsel van hunnen staat gemaakt ware; zonder zich te bekommeren over de gevolgen, die zulk een gewaande triomf teweeg brengen moest. De keizer, die niets liever wenschte, dan de onderscheiding in het staatsbestier van zoovele naburige gewesten weg te nemen, vermits hij die aanmerkte als den grootsten hinderpaal voor zijn willekeurig gezag, oordeelde niettemin, dat de tijd voor hem nog niet geboren was om dien sprong te wagen. Gelderland verschaftte hem, zoo lang hertog Karel van Egmond leefde, de grootste moeite,

maar het werd na zijnen dood door de keizerlijke wapenen welhaast overheerd en de strijdbare Maarten van Rossem zelf, bij de Hollanders zoo gevreesd door ontelbare brandschattingen en strooperijen, begaf zich in dienst van den overwinnaar. Zeventien Nederlandsche Provinciën, dus onder eenen heer gesteld en ten naasten bij als leden van hetzelfde lichaam verbonden, zagen zich nu weinig minder dan het keizerrijk of de heerschappij van Spanje aan zijnen schepter onderworpen; en de Nederlandsche vrijheid, op den oever van haren ondergang gebracht, was onherstelbaar verloren gegaan, had men haar vervolgens niet door buitensporige geweldenarijen uit den doodslaap gewekt.

Karel de V was inderdaad een groot man: hij zou het ook zonder zijnen verhevenen rang geweest zijn, omdat zijne bekwaamheden natuurlijk waren. Zijne staatkunde evenaarde zijnen oorlogsmoed, zijne wakkerheid is onbeschrijfelijk; en hoe de Fransche schrijvers dit ook trachten te bewimpelen, hun Koning François de I was in vorstelijke deugden geenszins met hem te vergelijken. Hij was een Nederlander en zijn levensloop kan ons overtuigen, dat het Nederlandsche karakter door zijne aangeborene bezadigdheid niets behoeft te verliezen van dat vuur, hetwelk tot de uitvoering der gewichtigste zaken vereischt wordt. Het schittert bij vlugger geesten bevalliger aan alle zijden uit, maar het blijft ook zwakker, omdat het in geen brandpunt verzameld wordt. Onze keizer, die al zijne bekwaamheden tot een nuttig einde wist te vereenigen, was dus alleen tegen François den I, Hendrik den VIII, den Kardinaal Wolsey en den paus te zamen opgewassen. De heerschezucht, die altoos de zwakheid van groote vorsten is, was ook de zijne en het is zeker, dat de Nederlandsche privilegiën daartegen eene zwakke borstweer verstrekten; maar zijne heerschappij viel, naar het schijnt, den onderzaten dragelijker, omdat hij bekwaam was dezelve met wijsheid en achtbaarheid te onderschragen. Hadden zijne wijduitgestrekte oogmerken hem niet in zoovele oorlogen gewikkeld, nu tegen Frankrijk en Engeland dan tegen den kerkelijken staat in Italië, ja, dikwijls tegen de Turken, mogelijk zouden de Nederlanders, die hij als zijne landslieden beminde, onder zijn bestier gelukkiger geweest zijn. Vele zijner instellingen bewijzen, dat hij de deugden en gebreken van onzen landaard grondig kende en er gepaste maatregelen ten algemeene nutte naar wist te nemen. Maar hij werd te veel afgetrokken, om op alles behoorlijk acht te geven en niettegenstaande zijne onmetelijke rijkdommen, was het steeds uit gebrek van geld, dat hij zich genoodzaakt vond de Hollandsche en Brabantsche steden door zware beden uit te putten; ja, hetgene nog erger was, den koophandel aldaar door schadelijke belastingen te stremmen. Men leest met verontwaardiging, dat de Staten, om dat juk eenigszins verlicht te zien, tot zijne ambtenaars door vleierijen en ge-

schenken hunne toevlucht moesten nemen. Had hij nog, toen hem de wisselvalligheid van het oorlogslot begon te vervelen, zich kunnen verge-
noegen met het gerust bestier van zijne eigendommen; had hij moed
genoeg gehad om zijn verkregen geluk te genieten, zijne natuurlijke
bezadigdheid, zijne wijsheid, zijn geslepen oordeel zouden hem te stade
gekomen zijn, om zich bij de late nakomelingschap zoowel onder de
beste vorsten, als onder de roemzuchtigste overwinnaars, den eersten rang
waardig te maken. De vrijheidlievende Nederlanders, hem boven anderen
aangenaam, zouden hem overtuigd hebben, dat de belangen van zulk
een' vorst, als hij wenschte te zijn, nooit kunnen onderscheiden zijn
van de belangen des volks, dewijl zij van beide zijden op de algemeene
welvaart uitloopen.

Is het niet een verbazend voorbeeld van de nietigheid der menschelijke
bedrijven, dat wij dezen keizer, zoodra het tijd wordt om zich daartoe
te verledigen, eensklaps in de duisternis van een klooster zien verdwijnen;
dat hij, na ontelbare belegeringen, veldslagen en triomfen, den luister van
zijn troon niet meer kunnende verdragen, in zulk een zwaarmoedig ver-
blijf liever langzaam wenscht te sterven, dan ten nutte van het menschelijk
geslacht een nieuw en gelukkig leven aan te vangen? Het is de zwakheid
der grootste zielen, dat hunne onbepaalde begeerten beter kunnen uitge-
bluscht dan gematigd worden, en dat de goederen, welke zij het vurigst
nagejaagd hebben, door het eerste genot zoo verachtelijk worden, als zij
te voren bekoorlijk schenen. Hoe het zij, keizer Karel moest niet alleen
als vorst, maar ook als vader zijne zorgvuldigheid verder uitgestrekt heb-
ben. Viel het bestier van zoovele rijken en staten hem lastig, het ware
vooreest genoeg geweest, het keizerrijk aan zijn broeder Ferdinand af
te staan; zoo kon hij Spanje met de Nederlanden voor zich behouden
hebben, om zijn zoon door dagelijksche voorbeelden van billijkheid en
deugd tot derzelver regeering bekwaam te maken. Hij was dezen zoon,
dien hij beter moest gekend hebben, zulke staatlessen verschuldigd, eer
hij het waagde, hem tot dat gevaarlijk toppunt van opperheerschappij te
verheffen, hetwelk nu, dewijl het ontijdig geschied is, zoo wel voor Filips
als voor zijne onderdanen, eene reeks van plagen na zich heeft gesleept.

Het ontbreekt niet aan bijzondere trekken, die ons aanleiding geven, om
zoo gunstig van des keizers regeering te denken, indien hij die tot het
einde zijns levens had willen behartigen. Schoon zijne beden zwaar en
menigvuldig waren, nochtans kan men aanmerken, dat niemand onder alle
graven de trage toestemming der Staten, hunne weigeringen en het ge-
stadig krakeelen over den omslag der penningen, met zooveel geduld
verdragen heeft. Zelden werden zij ingewilligd, zonder dat men eenige
gunst of voorwaarde, tot vergelding daartegen wist te bedingen. De steden

waren veel machtiger dan ooit te voren; zij wilden zulks voor den vorst ontveinzen, die, zonder hierover verstoord te zijn, op maatregelen bedacht was, om met behendigheid den dekmantel op te lichten; en hoewel hij in eene zaak van dat belang zijn oogmerk nooit bereikte, heeft zulks echter zijne liefde voor het volk geenszins verkoeld, veel min hem aangezet, om door geweldige middelen zich te verzekeren van hetgene hij door zachtheid niet verwerven kon. Zijn ontwerp bestond voornamelijk in het heffen des honderdsten pennings van alle uitgaande koopmanschappen, en des tienden van de inkomsten der vaste goederen, alsmede de jaarlijksche winst der kooplieden. Dit was zeer wel uitgedacht, om het voorgestelde oogmerk te bereiken, maar het ontmoette zoo vele zwarigheden, dat de keizer zelf den honderdsten penning terstond wederom afschafte en de nalatigheid op het invorderen des tienden, welke in de meeste steden zeer groot was, door de vingers zag. Dus kan men van hem zeggen, dat hij tusschen alleenheersching en dwingelandij onderscheid wist te maken. Hij was naar het schijnt zoo streng niet in het gebieden, als zijne zuster, de landvoogdes, in het opvolgen van zijne geboden. Dit blijkt mede uit de handelingen over het verlofgeld, dat men van het uitgaande koren moest betalen, welke van 's keizers zijde onophoudelijk werden aangedrongen, en even ernstig door de Staten afgeweerd, als ten uiterste nadeelig voor den koophandel.

De landvoogdes, verre van naar rede of bescheid te luisteren, zou er alles aan gewaagd hebben, om dit stuk door te drijven; maar toen hieruit een algemeen ongenoegen sproot, zoo dat men zelfs te Amsterdam voor een oproer begon te vreezen, veranderde de keizer van gevoelen, en vergunde den ingezetenen deze belasting voor eene matige som af te koopen. Zulke voorbeelden bewijzen ons, dat hij zonder trotschheid, als een bekwaam stuurman, het roer naar den eisch wist te dwingen en te draaien; hetgene bovenal vereischt werd bij een vrijmoedig volk, daar men gewoon was de nederigste verzoekschriften met deze en dergelijke uitdrukkingen te besluiten: *Zoo doende, zal uwe Keizerlijke Majesteit weldoen*. Nog bezat hij, boven deze hoedanigheden, ook de wijsheid van verstandige raadslieden te kiezen; hetwelk, om er niets anders van te zeggen, duidelijk genoeg te zien is uit de verheffing van den grooten Viglius, die, had hij namaals maar half zooveel invloed op Filips gehad, alleen bekwaam geweest ware, om de Nederlanders te leiden waar hij wilde.

Viglius, een der eerlijkste en schranderste staatsmannen van zijnen tijd en volmaakt kundig van alles wat het vaderland betrof, diende den keizer gedurig met zijnen raad, en redde hem dikwijls uit de neteligste omstandigheden. Wij zien er een uitmuntend voorbeeld van in het beslechten van het verschil met de Duitsche Stenden over de leenroerigheid dezer gewesten met betrekking tot het Rijk, welke men niet openlijk kon verwerven,

dewijl zij te dikwijls erkend was door voorgaande graven, die er, uit hoofde van hunne bijzondere betrekking tot de keizers, geene zwaarigheid van maakten, en waardoor men evenwel oordeelde, dat de natuurlijke rechten van een onafhankelijk volk te veel zouden besnoeid worden. De tegenwoordige keizer, en tevens graaf, was niet genegen om deze zaak door zijn gezag af te doen, opdat hij niet schijnen mocht, aan de eene of de andere zijde, zijne onderdanen te verongelijken. Hij liet het stuk door Viglius bepleiten, die de zaak ten einde bracht door eenen bekwaren middelweg, waarbij de Nederlanders voor een gering aandeel in de rijkslasten, in het volle bezit hunner voorrechten beveiligd werden, gelijk breeder te zien is bij den heer Wagenaar. Wat had men dan niet te wachten gehad van zulk eenen vorst, indien hij, eenmaal den oorlog vaarwel gezegd hebbende, zich onbepaald op het vreedzaam bestier zijner staten had willen toelleggen? Maar hij had ook buiten twijfel gebreken: hij was heerschzuchtig, listig, gestreng tot wreedheid toe en onverzettelijk in zijne beginselen. Wij moeten niet ontveinzen, dat zijne bedrijven ten aanzien van den godsdienst onverantwoordelijk zijn. Jammer is het, dat zijn krijgsmachtig leven hem meer gelegenheid gegeven heeft, om de gedachtenis dezer gebreken te vereeuwigen, dan om zijne kroon met den luister der deugden, welke hij waarlijk bezat, te versieren.

Leicester.

Leicester was geveinsd, listig, wraakgierig en ruim genoeg van geweten, om een gevaarlijk staatsdienaar te zijn, hetwelk hij echter niet was. Het ontbrak hem aan geduld, aan voorzichtigheid en aan vele andere daartoe vereischte hoedanigheden. Hij bezat niets van die innemende beschaaftheid, waarachter de ondeugden veilig schuilen en die dikwijls de deugd zelve doet verlegen staan. Hij was trotsch, maar zonder achtbaarheid; en somtijds gemeenzaam willende zijn, gelijk dat onder de Nederlanders noodzakelijk is, verviel hij tot laagheden. Hij had moeds genoeg om gevaarlijke aanslagen te smeden, maar hij wist die nooit vooraf te bereiden: mislukten zij, zoo had hij niets in gereedheid, geene uitvluchten, geene bewimpelingen noch kleuren, waaraan het schrandere verleiders zelden ontbreekt, om zich te dekken tegen het verwijt der beleedigde partij. Dikwijls zag men hem in zulk een geval zijne toevlucht tot armhartige logentaal nemen, en bevelen, die men hem met zijne eigene hand onderteekend vertoonen kon, met duren eede verloochen. Plechtig zijn woord

te geven, en het 's anderen daags openlijk te breken, was een spel, daar hij zich nooit aan kreunde. En schoon het zeker is, dat een dwingeland de deugden, welke hij onderdrukken wil, niet alleen moet kennen, maar ook bij nabootsing weten te vertoonen, verre van daar schijnt Leicester niet eens te hebben begrepen van hoeveel belang het is voor een opperhoofd, dat hij ten minste gehouden worde voor eenen man van eer. Hij was in de regeering juist hetzelfde, dat in den oorlog een partijganger of vrijbouter is, altoos vaardig tot verrassende aanslagen, maar onbekwaam tot zaken van omslag en nasleep. Dit was het dat hem, nadat hij veel verwarring in deze landen veroorzaakt had, tot de buitensporige gedachten vervoerde, om zich met geweld meester te maken van eenige voorname Hollandsche steden. Het ongelukkig voorbeeld van Anjou schrikte hem geenszins af: trouwens, hij was de man niet, om zelfs uit zijne eigene misslagen wijzer te worden; hetwelk buiten tegenspraak een blijk van gering verstand is. De natuur brengt enkele menschen voort, die bekwaamer zijn en tevens meer lust hebben, om af te breken dan om te bouwen. Eene ergere soort is er van zulken, die zelfs hun eigen werk eer het half voltrokken is, door ontijdige drift in duigen slaan. Leicester had met beiden eenige overeenkomst; doch met de laatsten de meeste. Het schijnt vreemd dat de koningin, die met zooveel schranderheid haar ontwerp had gesmeed, geen bekwaamer man tot deszelfs uitvoering heeft weten te kiezen. Maar hij was haar gunsteling en verborg, naar het schijnt, ten hove zijne aanstootelijke gebreken. Of heeft Elizabeth ook gedacht, dat die ruwe fierheid, welke hem eigen was, best geschikt ware, om de zachtheid en eenvoudigheid van onzen landaard te krenken? Mogelijk, ja.

De Oostindische Compagnie.

Maar de maatschappij heeft ook door gedurige winsten den ingelegden schat boven alle verbeelding vergroot. Nauwelijks was zij zeventig jaren in stand geweest, of zij rekende hare jaarlijksche inkomsten op tien of elf millioen. Deze som is naderhand, zegt men, veel grooter geworden; maar zoo wij slechts tien millioen voor een doorgaand getal van honderd en zeventig jaren stellen, en daartegen eene jaarlijksche uitgaaf van acht millioenen, volgens eene niet ongegronde gissing: zoo wij daarenboven in aanmerking nemen, dat de maatschappij, die vier jaren na hare oprichting vijf en zeventig ten honderd uitdeelde, vervolgens, het eene door het andere, weinig meer dan twintig heeft gedaan; die rekening zal ons nog een zeer flauw en echter een verbazend denkbeeld van haren opgehoopten rijkdom geven. Het zal ons dan geenszins verwonderen, dat het vaderland

menigmalen aan deze maatschappij eenen steun gevonden heeft en dat zij bij het vernieuwen van haar octrooi, hetgeen telkens na een zeker getal jaren geschieden moet, somtijds twee of drie millioen tot een geschenk heeft kunnen geven.

In hoevele andere opzichten zien wij ook de welvaart des vaderlands niet door deze maatschappij bevorderd, daar een goed deel van hare jaarlijksche uitgaven, tot de uitrusting van omtrent veertig schepen geschikt, onder kooplieden, winkeliers en ambachtsvolk wordt verspreid; daar vele van hare overgevoerde waren, hier verkocht zijnde, onmiddellijk haren kooper een rijken winst uit andere landen toebrengen, en daar vele andere, binnen's lands blijvende, den bloei der fabrieken levendig houden! Al deze zaken vallen onder geene rekening; maar nog veel minder kunnen wij het juiste denkbeeld achterhalen van den omslag der zaken in Indië. Wat al sterkten gebouwd, eilanden en zeekusten bezet, koningen cijnsbaar gemaakt, of tot vrede en vriendschap bewogen! Welk een vermogen, beleid en staatkunde, om boven andere Europeanen, die ons gedurig ondermijnen, den voorrang tot in Japan en China te bewaren? Het is weinig, hiervan te zeggen, dat de maatschappij op Batavia eene bijna koninklijke hofhouding heeft, dat zij in Oost Indië streken lands bezit, welker uitgestrektheid, indien men alles te zamen neemt, die der Vereenigde Nederlanden verre te boven gaat; dat zij eene volkplanting voedt, welke jaarlijks door acht duizend aankomelingen wordt onderhouden, honderd en vijftig zware schepen van de eene naar de andere kust af en aan doet varen, en des noods een leger van vijf en twintig of dertig duizend gewapende mannen te velde brengen kan.

Vindt men wel ergens, in oude of nieuwe geschiedenissen, het voorbeeld van eenig burgerlijk genootschap, welks vermogen vorstelijk geweest is, zonder gevaarlijk te zijn voor de rust van den staat? En indien men het vond, zou men tevens wel eenen staat vinden, die niet uit onrechtvaardig mistrouwen deszelfs natuurlijke voorrechten besnoeid hadde? De duurzame eenstemmigheid, welke wij hier gewaar worden tusschen het staatsbestier en den koophandel, is niet in alle deelen een uitwerksel der wetten. Zij wijst ons meteen op een ander beginsel, hetwelk beter dan de dwang der wetten, onder een vrij volk, de rust en veiligheid bevordert. Want wij ontmoeten weinige wetten, die de rechten en verplichtingen der maatschappij zeer nauwkeurig bepalen; en hetgeen merkwaardig is, onze geschiedenissen maken evenwel geen gewag van zware geschillen tusschen de regeering en de maatschappij. Het beginsel, waarop ik doel, is juist hetzelfde hetwelk, indien het eenen onbepaalden invloed had, bekwaam zou zijn, om alleen het geluk voor een gansch volk te volmaken: het is hetzelfde, hetwelk ons dienen moet, om de aangenaamste vruchten der vrijheid in te zamelen, met

uitsluiting van al hare wrangheden. Het heeft, zoo men wil, meer betrekking tot wijsheid dan tot deugd, dewijl het bovenal die billijkheid van oordeel onderstelt, waardoor wij bewogen worden, om geene bijzondere belangen, ten nadeele van het gemeene welzijn, onze achting waardig te keuren. Maar hoe zelden is dat oordeel algemeen en hoe vele deugden heeft men niet van nooden om wijs te zijn, ja! om niet dikwijls de eenvoudigste waarheden aan een blind vooroordeel op te offeren.

Zal deze hoedanigheid nog lang het kenmerk onzer natie zijn, gelijk zij, ten minste met betrekking tot dit en mogelijk meer andere onderwerpen, ruim anderhalve eeuw geweest is? Eene angstige vraag! Maar het gaat vast genoeg, dat wij zoo lang het gelukkigste, zoo niet het voortreffelijkste volk op den aardbodem zullen blijven. Groote zaken zonder omslag af te doen, en onder de genietingen van het verkregen geluk even bedachtzaam te blijven op de bevestiging en vermeerdering van hetzelfde: dat is de oude Hollandsche deugd en deftigheid, waarvan de hemel geve, dat onder onze nazaten, hoe de wereld verbastere, nog altoos vaste voetstappen gevonden worden!

Het is zeker een ongemeen verschijnsel driemaal 's jaars zeventien burgers, uit een getal van vijf en zestig te zien vergaderen, om in een ander wereld-deel aan keizers en koningen de wet te geven, en echter de wet des vaderlands met den diepsten eerbied hulde te doen. Zij vergeten nimmer hunne afhankelijkheid van octrooi der hooge machten, die hen voor het overige in alle vrijheid handhaven, en hierdoor niet minder onze hoogachting tot zich trekken. Zij maken, als onafhankelijk, met weinige afgevaardigden uit de ridderschap, hunne eigene schikkingen. De representant van zijne Doorluchtige Hoogheid, met den nieuwen regeeringsvorm hiermede ingelijfd, was zelfs koopman. Voor tegenwoordig is er niet eens zulk een ambtenaar. De verbonden van vrede en koophandel, welke de maatschappij in de Indië sluit, worden alleenlijk tot meerder aanzien met den naam der hooge overheid bekrachtigd. Zij regelt, met derzelver toestemming, hare eigene munt, en brengt aan het Gemeenebest niets meer op, dan hetgeen zij billijk acht van haren overvloed af te staan. Men stelle eens, dat een vorst als Karel de V of Filips van Bourgondië, zich aan het hoofd van zulk eenen staat bevonden had; met hoe vele beden, schattingen en tollén zou hij dat aanzienlijk lichaam belemmerd hebben, en hoe zeker zou dit het middel geweest zijn, om uit onzen hoogsten voorspoed ons onvermijdelijk verderf te doen geboren worden?

(UIT HET «LEVEN VAN JAN PUNT».)

De brand van den Amsterdamschen Schouwburg.

Al hadden wij de bekwaamheid van Hooft en Vondel te zamen, 't zou ons aan moed. ontbreken om in een breede beschrijving te treden van de deerlijke gesteltenis der schouwplaatse in dat allerijjslikt geval. Wat is ooit vreeslijker, dan eene weerlooze prooi te zijn voor het alverslindend vuur? Wat is zoo akelig, als blindeling te worstelen in eenen dikken nevel van scherpen rook en gloeiende dampen, omringd van afgematte zieltogenden, daar 't gejammer en geweën, door schelle of schorre noodkreten somtijds afgebroken, echter niet dan in doodstuipen eindigt? Wat is in 't uiterste gevaar des levens wreeder, dan met één elk oogenblik de dood uwer waardste vrienden of dierbaarste panden te verwachten? Ouders, kinderen, zusters, broeders, echtgenooten elkander het laatst vaarwel met eene gebrokene stem te hooren aanhijgen? Vruchteloos naar de uwen om te zien, terwijl de een voor uwe voeten bezwijkt, de ander, om uwen bijstand smeekende, door den drang voor u ongenaakbaar is en een derde, dien gij zoekt, nergens gevonden wordt? Wie zou niet in angstig doodzweet versmelten, zoo hij zulk een tafereel met zijne ware kleuren geschilderd zag? Men verbeelde zich dan slechts in het voorbijgaan, voorwaart op het verlaten tooneel, een wassend getij van golvende vlammen, fel aan 't blaken, en bij vlagen aanbruisende over het smeulend orkest; boven 't hoofd een luid gerucht van spattende vonken, en nog hooger een nare verduistering door wolken van rook en smook, die, achter bij de halfgestopte uitgangen neêrgeslagen, den vluchteling gedurig te rugge drijven. In de galerijen en loges ondraaglijke hitte en vertwijfeld ongeduld, daar velen gereed staan om van boven neêr te springen; in den bak blinde verwarring, uitzinnig gewoel en razende wanhoop, die tegen steile muren klautert. Overal grijnzen van de Dood, elk om 't akeligst, en, daar men 't sterflot zeker acht, nog hartbrekende bekommring, of men levendig tot assche zal verstuiven of anders, gezengd, geschroeid, in den drang vertrappeld o door eenen nederploffenden balk verplet worden. Menigten, die oopengepakt en schier plat geknepen, als een enkel lichaam door 't gedrang van den grond getild, en als in een maalstroom heen en weer gevoerd worden, met uitstekende armen, handen of bloote kruinen, terwijl zij met een open mond en keel het aanstuiwend vuur onwillig inzwelgen; zwangere moeders, teeder kroost, tegen die wanden geperst, onder de banken gestommeld, gekneusd, verminkt en onder 't puin bestulpt. Aanzienlijken... maar wie rept nog van aanzien of wereldsche grootheid, daar de gansche mensche-lijkheid siddert? Wien rijst het hair niet te berge, als hij hooren moet,

dat in zulk eene ellende nog ontaard gespuis gevonden wierd, 't welk de reeds gesneuvelde lijken bestond te plunderen en berooven? Hemel! wat moesten wij van 't menschedom denken, indien er ook bij zulke rampen geene even groote voorbeelden van edelmoedigheid en deugd gevonden wierden? Intusschen blaakte en kraakte 't nu al, en schoon er van tijd tot tijd gewenschte ontruiming kwam, echter zijn nog velen verongelukt, die, anders geene vreemdelingen in den schouwburg zijnde, misleid wierden, door de menigvuldige veranderingen en herbouwingen, en vruchteloos hun behoud langs de oude en nu ontoegankelijke wegen hadden gezocht. Men heeft ze naderhand van onder het tooneel en uit de blinde gangen opgedolven. Eer 't elf uren was, lag het dak reeds ingestort, en dus is dit grootsch gevaarte, met al zijn praal en pracht en onbeschrijflijken toestel, ten koste van vele ongelukkigen, binnen twee uren in asch en rook verdwenen. Allerbeklaaglijkst einde, nadat het schier anderhalve eeuw de liefde van onze wereldstad en de glorie van het lieve vaderland was geweest!

J. LE FRANCO VAN BERKHEY.

1729—1812.

WINTERPRET.

De winter had alreede zijnen witten sluier van blanke sneeuw aangetogen; de sneeuwstarretjes tintelden op zijnen reinen tabbaard; de hagelkorrels blonken als paarden op de statelijke plooiën; de zonne omboorde aan de kimmén zijnen sleep met gouden en purperen wolken; de ijskristallen hingen, als diamanten baggen, van de toppen der boomen; de kruiden vertoonden op de struiken een weefsel van fijn kantwerk, door den rijm op de snippelige verdorde takjes gansch onbedwongen gedauwd; de koude had vloeibare beekjes, vlietjes en rivieren gestremd; de kabbelende golfjes tot een' effen spiegel geplaveid.

Het was koud; het huiverde; het was winter, toen de Rijnlandsche knapen, aan het vaderlandsch wintervermaak denkende, de schoverlingen gereed maakten, om met hunne meisjes of speelgenooten over de stroomén te glijden, en met hunne losse zwieren als vogelen over het ijs te vliegen. Deze maakte partij, om met zijn zoetertje een gebuurreisje te doen, of om bij den mutserd om een kaartspelletje of lanterluitje uit te rijden;

gene had zijn ijsleetje vaardig, om zijn meisje te kruien; een ander wederom bracht het ros voor de arreslede in gereedheid en schikte de bankjes voor zijne gezellinnetjes, terwijl de vergulde bellen op de schoften van het paard rinkinkende, den winter verwelkomden.

In de slooten en vaarten zag men Weiman, op eene prikslede met een lang roer achter kade en damhek de ganzen bestoken. Aan den tocht der watermolens zat Vischliet op een klomp ijs in eene bijt te visschen; op de meren en breede wateren laveerden of zeilschuitjes met witte zeiltjes op de breede stalen schenkelen, sneller dan de wind, die ze voortjoeg. Hier zag men een koppel jongeluitjes achter elkander slaghouden; elders reed men arm aan arm in 't breede. Ginds weder bond een heusche knaap de schaats aan de tengere voetjes van zijn ijsliefstetje; men zag hem dikwijls den schaatsstrik verplooiën, om het gezicht van die lieve voetjes wat lang te hebben of zijn meisje wat te kwellen.

't Was een schoone winterdag; de blauwe hemel was zonder wolken, 't krioelde van groot en klein en allerhande slag van volk. De schooljeugd, de herders en herderinnen: alles was op de been; de liefde zelf, schoon naakt, dartelde over 't ijs, en, door de meisjes en knaapjes heen zwervende, vloog hij zich warm en scheen op het holle ijs zijne schichtjes te slijpen.

Zoo 't waar is, 't geen de ouden zeggen, en waarvan onze Hollandsche hartjes in hunne minnedeuntjes het altijd zoo druk hebben, dat er namelijk ook zulk een Hollandsch Cupidoetje is, dan heeft dat linkertje des winters ruim beter kans, om hartjes te binden dan de Grieksche en Romeinsche minnestokertjes des zomers, in de Idalische velden. Wat al kansjes! Nu bidt hij het medelijden af, om met zijne naakte leêtjes onder 't schoudermanteltje van de meisjes te schuilen; dan sluipt hij in 't ijsleetje, en, zich op het stoofje van een of ander zoetertje verwarmende, stookt hij de liefdevlam; hij leert dan de knaapjes, om een sledekusje vragen en het stoofje omroeren; 't meisje, wonder in haar schik om die gediensigheidsjes, weigert nooit. Dan neemt dat linkertje zijn slagje wel eens waar en blaast hij hun een oostertochtje in de oogen, dat den gelieven de traantjes langs de wangen rollen en zij schijnen te schreien, om den vrijer gelegenheid te geven, de kille oogenpareltjes af te drogen. Aan eene ijstent of pleisterplaats gekomen, trippelt hij mee en leert den knapen het meisje uit de slede tillen, en eene warme teug brengen. Hij sluipt de pleisterplaats in en neemt het boeltjen op; rijst er eene partij op, om ten ijs te gaan, hij mede achter aan. Een gepaarde troep herders en herderinnen rijden achter elkaar en houden, hand in hand geslagen, in eene rechte lijn slag. De meisjes met de schortjes op de heup geflodderd, en met korte rokjes, laveeren op den forschen slag der voorrijders zoo wonderlijk bevallig op zijde; dat de rok-

jes slepen; de meeste der veen- en herdersknaapjes, die de thans vaderlandsche tabak niet ontberen kunnen, hebben de bonkes in den mond en laten de rookwolkjes in de vaart der lucht versmelten. 't Hollandsch minnegoodje, straks met een boerenwambuisje aan, een schippersmutsje op 't hoofd en een paar kleine schaatsjes onder de zolen, scheert als een bliksem vooruit, en, een sneeuwbal gereed hebbende, smakt hij dien tegen de bonkesjes aan, dat de eindjes pijp een eind weegs vooruit over 't gladde ijs, net in de vaart van den gepaarden slinger vallende, den voorrijder, en met hem den ganschen sleep, hals over kop ter neder ploft; daar de meisjes, hier en daar verstrooid, niet weinig verlegen zijn over zulk een' val.

UIT «DE DENKER».

1663—1775.

EEN ACHTTIENDEEEUWSCHE REDERIJKER.

Heer Denker!

Ofschoon de ondervinding mij geleerd heeft, dat het gemakkelijker is te klagen dan getroost te worden, houde ik mij nochtans verplicht, mijne toevlucht tot u te nemen, in afwachting van uwen wijzen raad.

Van zeer fatsoenlijke, doch nederige ouders geboren en zedig opgevoed zijnde, ben ik vóór elf jaren getrouwd met een jongen borst, die een braaf en ijverig man was, veel ter kerk kwam en langzamerhand lust in boeken kreeg.

Eene nering doende, die nog al wat omslag heeft en tijd vereischt, zag ik haast, dat er wat te veel gelezen wierd. Hij viel meest op poëten en treurdichten. 's Nachts sneed hij wel eens in zijn' droom een rol op, daar ik in 't begin van schrikte, maar ras aan gewende.

Dit mocht alles nog wat heengaan; maar toen werd er onder eenige jonge lieden eene komedie opgericht, en mijn man aangepord om mede te spelen.

In het eerst was het eene aardigheid; naderhand werd het eene sterke bezigheid, die nog al geld kost; want, als de toekijkers lieden van de Vermaning waren, dan was het niemendal, maar daar komen heele scheeps-ladingen vol van alle kanten, en veel groote heeren en dames, zoo dat Tackele, zoo heet mijn man, zich nu veel zwieriger kleeden moet. Eerst ging hij op zijn burgers, nu met een grijs kleed in den winter, met witte

kousen; hij heeft eene pruik opgezet, en, als hij speelt, gaat hij met lubben.

Mijne moeder zaliger schreide bitter, toen zij hem eerst zoo uitgedost zag; maar hij haalde aanstonds een vers voor den dag:

Hoe moeder! is het ernst? Is 't nu een tijd van schreien?
 Wat komt u over? Zijt gij van verstand beroofd?
 De zon scheen nooit zoo schoon op uwer kinderen hoofd.
 Als nu
 Nu worden we van elk bewierookt, aanbeden.

 Ai, wisch de tranen van de kaken.

Ik meen, dat hij het koning Faëton noemde.

Het spelen als spelen zou mij zooveel niet kunnen schelen, maar zij hebben zoo vele bijeenkomsten, en die duren zoo laat in den nacht, dat ik somtijds tot drie uren moet opzitten, eer Taekele aanklopt.

Denk, Mijnheer, dat mij dan het gemoed vol wordt; eens deed ik hem open, geheel beschreid, zeggende: «Is dat nou uitblijven, Taekele?» Het was aanstonds:

Helaas! mijn bedgenoot, is dat, na groot verlangen
 Het aanzicht van uw man en bedgenoot ontvangen?

Wat zal ik doen? Evenwel bekeef ik hem.

«Wij hebben Electra overhoord,» voerde hij mij te gemoet, en zong ten eerste op:

Mijn allerliefste, ik koom hier haastig aangevlogen,
 Vergeet al mijn sieraad; gij ziet mijn vreugd in de oogen.
 Ik breng een blijde maar. Uw jammerlijke ellend,
 Al uw geleên verdriet en droefheid neemt een end.

«Dat is,» zeide ik, «onze Heeren zullen de komedie verbieden, zooals ze onlangs op de school gedaan hebben? Dat was een zegen.»

Ik werd kwaad.

Hij blijft altoos hangen in zijne rollen, en even koel. Het antwoord was:

Schep moed, Mevrouw, bedaar, verhaast u niet in 't spreken!

En ik weet niet, wat al. Onderwijl vreeze ik, dat hij gek zal worden, want hij leert nu, 37 jaar oud zijnde, dansen.

Begrijp, Mijnheer, onze Taekele! wiens voorouders brave Mennisten waren, en ze zeggen, dat er niets zoo schadelijk voor het hoofd is als voor koning te spelen en te leeren dansen.

De heele stad tilt er van op, als er gespeeld zal worden. In het begin ben ik er eens geweest; maar nu komen er zooveel dames, dat wij achter af moeten zitten: ook schaamt hij zich, dat ik zijne vrouw ben; en, sedert dat hij voor koning gespeeld heeft, is het hoofd puur verkeerd.

Ik verzoek, dat gij ons eens uit den droom helpt; is comediespelen wel goed voor geringe burgers? Ik ben enz.

CLAASKE.

HIERONYMUS VAN ALPHEN.

1746–1803.

DE STARRENHEMEL.

Eene Cantate.

Koor.

Nu lust het ons, van God te zingen,
 Den Schepper van het grootsch heelal,
 Den Heer, den vriend der stervelingen,
 Die is, die was, die wezen zal.
 Schoon de avond valt, zijn gunstbewijzen
 Verdwijnen niet, gelijk de zon.
 De nacht zal ons gezang doen reizen,
 Waar nooit de dag het voeren kon.

Solo.

Sprei uit uw vlerken, stille nacht!
 O wolken, drijft voorbij!
 Dat 's hemels glans in volle pracht
 Voor 't menschedom zichtbaar zij!

Koor.

Sprei uit uw vlerken, stille nacht!
 O wolken, drijft voorbij!

Recitatief.

Daar rijst het tintlend starrenheir!
 En de aarde zwijgt verbaasd;

't Gestarnte spiegelt zich in 't meir,
 Waarop geen windje blaast.
 't Is alles hemel, wat men ziet;
 Zelfs bergen vluchten heen.
 't Verdorde blaadje schuifelt niet:
 't Gestarnte spreekt alleen!

Koor.

Kniel, menschdom! kniel! bid zwiĳgend aan;
 Gij, englen! moet de citers slaan;
 Knielt, menschen!... zwiĳgt! bidt aan...
 Bidt aan!...

Solo.

O stilte, die mijne aandacht boeit!...
 O stroomen van gedachten,
 Die bruisend in mijn boezem vloeit!...
 Hoe zalig zijn die nachten,
 Waarin 't gordijn wordt opgehaald,
 En mij 't heelal in de oogen straalt!

Duet.

A.

Wie kan al de starren meten?
 Wie spreekt heur getallen uit?
 Wie heur doel en during melden
 Of den kring, die haar besluit?

B.

Hij, die al wat Hij formeerde,
 Met één wenk regeeren kan,
 Noemt de starren bij heur namen,
 Meet den hemel met een span.

A.

Eeuwig God! onze oogen scheemren,
 Wat is groot, dan Gij alleen?

B.

Eeuwig God! uw macht en goedheid
 Drijft de starren voor zich heen.

A. en B.

Zonnestelsels! kleine stofjes!
 Zingt zijne liefde en majesteit!
 Ja, een schepsel Gods te wezen,
 Dit alreê is zaligheid!

Aria.

Laat dan dit stipje van 't heelal
 Een druppel aan den emmer wezen:
 Waar ooit een schepsel wonen zal,
 Wordt nimmer God vergeefs geprezen.
 Ja, noem deze aarde een niet,
 De Godheid hoort haar lied.

Koor.

De Godheid hoort ons lied; wij zingen,
 Het hoofd omhoog, een vroolijk lied.
 Al is 't maar taal van stervelingen,
 Het koor der engelen woont hier niet,
 Hun toon zal echter de onze ook wezen,
 Als 't licht rijst uit de duisternis,
 Wanneer de dooden zijn verzezen,
 En de aarde opnieuw een Eden is.

Recitatief.

Is de nacht niet reeds een Eden?
 Schenkt de nacht geen zaligheden,
 Bij het licht der avondster?
 Ja door zonneglans beschenen,
 Reist Saturnus vroolijk henen,
 Naast hem wandelt Jupiter.

Solo.

Spoort mij de dag tot danken aan,
 De nacht doet mij verstommen;
 En zie ik duizend starren staan,
 'k Zie duizend heiligdommen,
 Waarin mijn Schepper wordt geëerd,
 Als die 't heelal regeert.

Koor.

Als die 't heelal regeert.

Trio.

A., B. en C.

Zou 't christendom zich niet verblijden,
 Wanneer zijn oog de starren ziet?
 Daar staan de grenzen van het lijden:
 De starbewoners weenen niet!

A.

Eedle grijsaards, die met zilvren haren,
 Bukkend, waggelend, neerziet in het graf:
 Ziet de woning, waar ge heen zult varen,
 Legt gerust het aardsche leven af!

B.

Jongelingen, maagden, frisch van krachten!
 Uwe vrome vaadren wonen dáár,
 Staan met open armen u te wachten:
 Eert hun God en streeft hun deugden naar!

C.

Menschdom! zie het huis van Jezus' Vader!
 Zie den troon, waarop Hij zelf gebiedt,
 Zondig menschdom! treed eerbiedig nader,
 't Is de troon, dien Hij om u verliet.

A. B en C.

Ja! Orion is zijn wagen,
 Gij, o Melkweg! zijt zijn pad,
 Juicht, wanneer ge Hem moogt dragen,
 Die geen starren tot zijn wagen
 Noodig had.

Koor.

Deze aarde selv' heeft Hem gedragen,
 Zij is de parel van 't heelal;
 In haar schiep Jezus welbehagen,
 Hij nam haar op in haren val.
 Al rollen daar tien duizend zonnen
 Rondom het ongenaakbaar licht:
 Hier is zijn levensloop begonnen,
 Hij heeft zijn zetel hier gesticht.

Solo.

Gij, englen, die op starren treedt!
 Aanschouwt met eerbied onze woning;
 Schoon gij met luister zijt bekleed,
 Uw Vorst is hier ook Koning;
 Wij zijn ook schakels in 't heelal
 En leden van het Rijk, dat eeuwig duren zal.

Koor.

Juich, hemel, juich! de Koning leve!
 Zijn rijk groeie aan in deugd en macht;
 Dat al wat leeft Hem eere geve
 Voor 't geen zijn goedheid heeft volbracht.
 Grijpt moed, bedrukte stervelingen!
 Loopt hier uw pad door een woestijn,
 De schepping zal eens samen zingen,
 En God in allen alles zijn.

J. BELLAMY.

1757—1786.

CHLOË.

«Wij hebben een zuster op de aarde gevonden!»
 Zoo zongen twee englen van blijdschap verrukt.
 Zij vlogen den hemel al zingende binnen;
 Doch keerden weer aanstonds naar de aarde terug.
 Nu vlogen hun broeders al juichende mede,
 De hemel verlangde dit wonder te zien!
 Zij vlogen en kwamen, zoo snel als de bliksem,
 Op de aarde in een boschje van olmen ter neêr.
 Daar zagen zij Chloë, zoo schoon als de morgen,
 Verzonken in aandacht, eerbiedig geknield;
 De tranen der godsvrucht versierden heur wangen,

Als drupjes des morgens de jeugdige roos.
Nu sloeg ze heur oogen eerbiedig naar boven,
Als zag zij de Godheid in 't heilige bosch!

Nu riepen eenstemmig de juichende geesten:
«Wij blijven, o Vader! bij Chloë in 't bosch!»

Toen schudde de Vader der schepping de toppen
Der olmen — een windje ging suizend door 't loof;
En de englen hoorden 't bevel van hunn' Schepper:
Zij voerden het meisje, noch biddende, omhoog!

«Wij hebben een zuster op de aarde gevonden!»
Zoo zongen al de englen van blijdschap verrukt.
Zij vlogen den hemel al zingende binnen,
En brachten het meisje eerbiedig voor God!

AAN HET VADERLAND.

Vaderland, mijn aardsche hemel!
u zij mijn gezang gewijd!
Troon der vrijheid, wieg der helden,
groot geworden in den strijd;
Vaderland, dit waart gij immer,
sinds de dwang uw' grond ontvlood!
Ja, mijn Vaderland, gij bleeft het
zelfs in 't barnen van den nood!

Brit en Gal mocht zich vereenen —
vallen op uw helden aan:
Gij hadt RUITERS, gij hadt TROMPEN,
bliksems van den oceaan!

Toen zaagt gij de verste volken
knielen voor uw glorievlag!

Daar men uwe zegeteekens
zelfs op 's vijands stranden zag!

Maar! mijn Vaderland! hoe droevig!
hoe rampzalig zijt ge nu!

Dolle Britten — bastaardzonen
woeden grimmig thans op u.

Ach! de Vrijheid beeft en siddert
in heur statig heiligdom!

Hoor! . . . verwoesting brult en dondert! —
en — de Dapperheid is stom! —

Zou de Dapperheid dan slapen? . . .

neen! die fiere leeft en waakt!

Zie, hoe 't vuur der eedle wraakzucht

in heur glinstrende oogen blaakt!

Doggersbank! gij kunt getuigen,

dat in 't vrije vaderland

Helden leven, welker boezem

voor de zaak der vrijheid brandt.

Doggersbank! gij zijt ons heilig!

maar — voegt u die eer alleen?

Mochten al de noorderbaren

deelen in uwe eertrofeen!

Neen! mijn Vaderland! uw Helden

zijn van RUITERS niet ontaard!

Neen! geen kroost der Batavieren

is voor Britsch geweld vervaard !

Maar — wat kan een Leeuw verrichten,

als men hem aan ketens legt? —

Aan zijn overforsche klauwen

eenen wissen prooi ontzegt?

Zou het wild gedierte vreezen,

wen 't den Leeuw gebonden ziet?

Neen! 't bespot zijn forsche krachten,

doch het vreest zijn klauwen niet!

Vaderland! voorheen zoo roemrijk,

zend uw' heldenstoet in zee!

O! ik weet het! de overwinning

trekt met uwe helden mee!

O! dan zal de Vrijheid juichen!

juichen zal de Dapperheid!

Daar het gansche volk van Neêrland

tranen van verrukking schreit! —

Dan zal gansch Europe uw vlaggen

weer vereeren als voorheen!

Dan zult gij op malsche rozen

langs den weg van voorspoed treên!

Vaderland! weleer zoo roemrijk,

zend uw' heldenstoet in zee!

O! ik voel het! de overwinning

trekt met uwe helden mee!

AAN DE UTRECHTSCHEN BURGEREN.

Burgers! kroost der eedle vrijheid!
 Zuilen van uw Vaderland!
 Welk een blijdschap! 'k zie de wapens
 Blinken in uw fiere hand!
 Vuige, laffe, oneedle slaven
 Krommen zich in ketens neêr:
 Ketens passen vuige slaven
 Vrije burgren 't krijgsgeweer!
 Schoon een rot van lage zielen
 Uw' ontvlamden ijver doemt:
 't Is genoeg, dat de eedle Vrijheid
 U haar echte telgen noemt!
 Of zoudt ge u den sabel schamen? . . .
 Volk! — verlaat uw Vaderland!
 Ruk der vaadren zegeteekens —
 Plof uw Vrijheid in het zand!
 Maar! — wat zeg ik? — eedle burgers!
 Neen! die taal beleedigt u!
 Neen! gij zijt Bataafsche burgers;
 De oorlogswapens passen u!
 Dat een opgetooide jonker
 Voor der vrouwen spiegel praal!
 Gij, gij spiegelt uwe blikken
 In uw glinstrend heldenstaal!
 Klopt uw edel hart niet sterker —
 Gloeit u 't manlijk aanzicht niet —
 Kunt ge uw Vrijheid niet gevoelen,
 Wen ge u zelf gewapend ziet?
 Ja! dat kunt gij, eedle burgers!
 O! dan huppelt u het hart!
 Daar ge reeds, in uw verbeelding,
 't Woeden van den vijand tart!
 Welk een blijdschap! 't teeder knaapje
 Gespt zijns vaders slagzwaard aan:
 Roept, al lachend, tot zijn moeder,
 Dat hij meê ten strijd zal gaan,
 Ja! uw voorbeeld, Batavieren!
 Vormt uit ieder kind een' held!

Juich! O Vrijheid! ieder knaapje
 Wordt voor u een oorlogsheld!
 Vrije burgers! vaderlanders!
 Dat uw ijver immer blaak'!
 Dat uw vuist den trotschen tempel
 Onze Vrijheid steeds bewaak'!
 Zoo leev' 't kroost der Batavieren,
 Steeds voor God en 't Vaderland!
 Bij den jongsten stond der wereld,
 Vall' hun 't slagzwaard uit de hand!

KRIJGSLIED.

't Is oorlog! grijpt de wapens aan!
 De trotsche JOSEPH komt!
 Wij zullen zijn geweld weêrstaan,
 Wanneer hij bij ons komt!
 Zijn trotschheid zag op 't Vaderland,
 Als op een stofje, neer:
 Welaan! de sabels in de hand!
 Zijn trotschheid moet ter neer!
 Hij dacht, dat hij maar eischen kon,
 Dat Neêrland alles gaf:
 Maar neen! onze oude moed verwon,
 En sloeg zijn eischen af!
 Nu rukken reeds zijn benden aan!
 Doch niets verzette uw' moed!
 Gij moet dat woest gespuis verslaan,
 Of smoren in uw bloed!
 Wie aarzelt is geen Batavier —
 Dien eedlen naam onwaard!
 Besloten, moedig, trouw en fier,
 Dit was der vaadren aard!
 't Is oorlog! grijpt uw krijgsgeweer!
 De Godheid staat u bij!
 Dan zinkt de trots van JOSEPH neêr!
 En gij blijft immer vrij!

MIJN LIER.

'k Speelde in schaâuw der olmenbladen
 op mijn lier een vroolijk lied,
 Doch ik zag het minnegoodje
 bij mij in de struiken niet.
 Arme dichter, is dat spelen!
 riep de jongen schaatrend uit,
 Kom, ik zal uw lier eens stellen,
 want zij geeft een valsch geluid.
 'k Gaf den knaap mijn speeltuig over.
 't Wichtje zet zich bij mij neêr,
 Maar deed al mijn snaren springen.
 Jongen, riep ik: geef 't mij weêr,
 Doch hij zei, ik zal 't herstellen!
 snaren heb ik, schoon en goed,
 Wil ik ze op uw speeltuig spannen?...
 o! zij klinken eêl en zoet!
 IJlings smeeft hij de oude koorden,
 vol verachting, tegen de aard.
 En in weinig oogenblikken
 had hij mijne lier besnaard.
 Dichter, speel nu eens een liedje!
 sprak hij. — 'k Nam terstond mijn lier,
 En begon den lof der vrijheid,
 doch mijn zang had kracht noch zwier.
 «Wichtje, is dit mijn lier nu stellen!
 «zij geeft staag een valschen toon...»
 't Is maar, zei de looze jongen,
 dat gij 't nog niet zijt gewoon.
 Zij zal straks wel beter klinken;
 speel eens van het zoet der min;
 Hoe ik, met mijn kleene handjes,
 sterke mannen overwin.
 Speel van Fillis, van de vonkjes,
 die zij uit heure oogjes schiet;
 Want voor lager soort van zangen
 schonk ik u die snaren niet.
 'k Deed gelijk het wichtje zeide;
 'k zong van Fillis schoone leên....

En mijn snaren — welk een wonder!
 klonken beter dan voorheen.
 Wis, mijn speeltuig heeft iets wonders!
 iets mij onbegrijplijks in,
 Want het geeft geen zuivre tonen,
 dan voor Fillis en de min.

DE VIER JAARGETIJDEN.

In de lente pluk ik bloempjes,
 Om mijn Fillis borst te sieren.
 En dan plukt mijn Fillis bloempjes,
 En dan vlecht zij lentekransjes,
 Om mijn slapen te bekronen.
 De eerst ontloken lentekruidjes
 Drukken wij met dartle voeten.
 Van het spits der hooge duinen
 Zien wij, hoe de wulpsche golfjes
 Op de blanke stranden spelen.
 't Dansend zonlicht doet het blosje
 Van mijn Fillis hooger gloren.
 Ieder lachje van mijn Fillis
 Schildert mij de vreugd der lente.

In den zomer, wen het windje,
 Wen het lieflijk westenwindje
 Door de groene takjes ritselt,
 Wandel ik door 't olmenboschje
 Met mijn Fillis aan mijn zijde.
 Midden in dit somber boschje
 Staat een aangenaam priëltje,
 En dan ga ik met mijn Fillis
 In dat schoon priëltje zitten.
 Daar verbeiden wij den avond,
 En terwijl ik Fillis streele,
 Kussend in mijne arme drukke,
 Wordt het om ons henen duister.
 En dan gaan wij, bij 't geleide
 Van het koelend avondwindje,
 Vroolijk uit het boschje treden.

In den herfst, wanneer de bladen,
 Door 't geloei der noordenwinden
 Langs de ontbloote velden stuiven,
 Ga ik met mijn lieve Fillis,
 In den vruchtenrijken boomgaard. —
 Fillis vreest niet voor een vlaagje. —
 En dan plukken wij de vruchten,
 Die van kromgebogen takken
 Zich aan mijne Fillis bieden.
 Beiden zijn wij vol van blijdschap,
 En wij keeren vol van blijdschap,
 Met het blozend ooft geladen,
 Uit den welbeplanten boomgaard.

In den winter, wen de vloeden
 Door den oostenwind verstijven,
 Als de dikgepakte wolken
 't Veld met blanke sneeuw bestrooien,
 Ben ik, naast mijn lieve Fillis,
 Bij den warmen haard gezeten.
 O! dan straalt het blij genoegen
 Uit heur vroolijk lachende oogen!
 O! dan smaak ik niet dan wellust!
 Duizend lachjes, duizend kusjes,
 Duizend wederzijdsche kusjes
 Zijn de sprakelooze tolken
 Onzer onuitspreekbre vreugde.
 Zoo verslijt ik vaak den avond
 Aan de zijde van mijn Fillis.

Dus vind ik in lente en zomer,
 Herfst en winter altoos vreugde.
 Maar — al was het immer lente,
 Zonder mijn geliefde Fillis
 Zou 't mij eeuwig winter wezen.

HET GEBREK IN CHLORIS.

Natuur gaf aan mijn Chloris
 Heure allerschoonste gaven.
 Zij gaf haar schoone leden,

Zij gaf haar tintlende oogjes
 En blosjes op de wangen.
 Zij gaf haar, trots de mannen,
 En vlug vernuft en oordeel.
 In 't kort zij gaf haar alles,
 Wat maagden kan versieren.
 Maar jammer is 't — zij weet het!

AAN FILLIS.

Als andere meisjes roemen:
 Ik heb een rijken minnaar,
 Hij heeft onmeetbre schatten,
 Hij geeft mij menigmalen
 De prachtigste geschenken! —
 Dan moet gij, liefste Fillis!
 Helaas! dan moet gij zwijgen.

Wen andre meisjes roemen:
 Ik heb een schoonen minnaar,
 Geen man was immer schooner.
 Mijn minnaar is de schoonste
 Van alle schoone mannen!
 Dan moet gij, liefste Fillis!
 Helaas! dan moet gij zwijgen.

Maar, roemen andre meisjes:
 Ik heb een teedren minnaar!
 Zijn hart is vol van liefde,
 Hij ademt niets dan liefde,
 En ik, ik ben zijn alles! —
 Dan kunt gij met haar roemen:
 Ik heb een teedren minnaar!
 Zijn hart is vol van liefde;
 Hij ademt niets dan liefde;
 En ik — ik ben zijn alles.

HET ONWEDER.

Hoe natuur zoo stil, zoo plechtig!
 Het dartel windje kwijnt
 En lispelt op een trillend blaadje
 Zijn' laatsten adem uit!
 Geen vogel zingt nu blijde tonen,
 Maar zwijgt eerbiedig stil!
 De roos, dat sieraad van de maagden,
 Hangt treurig naar den grond!

De dag verwisselt zijn gewaden
 Voor 't zwarte kleed des nachts!
 De zee kust, kabblend, heuren oever —
 De gansche schepping bidt!
 Daar breekt uit opgepreste wolken,
 Een felle bliksemschicht!
 Daar rolt de klaterende donder!...
 De gansche schepping beeft!
 Zoo schriklijk klaterde de donder,
 Toen God de wereld sprak! —
 Nog beeft de wereld, voor die stemme!
 Die schrik is dankbaarheid!
 Daar vaart de Godheid op heur stormen
 Door 't siddrend landschap heen!
 Hoe beven honderdjarige eiken,
 Gelijk een rillend riet!
 Paleizen stuiven voor haar wielen
 Als nietig stof daar heen!
 Daar storten trotsch gebouwde torens,
 Als smeltend ijs, ter neêr!
 Zoo zinkt uw grootheid, wufte vorsten,
 Als God door donders spreekt!
 Als hij, gewapend, met zijn' bliksem,
 Zijn forsche orkanen ment!
 Dan werpen de verschrikte golven
 Haar lillend schuim omhoog!
 Dan werpen zij de zwaarste kielen,
 Als lillend schuim omhoog!

 Daar lacht door de uitgewoede wolken
 Het lieve zonlicht weêr!
 Zoo lacht een held na 't bloedig strijden
 Met tranen in 't gezicht!
 Nu dartelt weer een lieflijk windje
 Door 't afgematte bosch,
 En kust de frissche regendroppen
 Van 't schommlend loover af!
 Nu beuren weer de schoone bloemen
 Heur lachend hoofd omhoog!
 Nu zingen weer de lieve vogels
 In 't bosch een dankbaar lied!

Nu vaart de Godheid op de geuren
 Van 't frissche lentekruid.
 Nu durft al 't schepsel haar genaken!
 De gansche schepping juicht!

DE LENTE.

Thans is 't lente! thans is 't lente!
 Vroolijk is natuur!
 Thans is 't lente! thans is 't lente!
 Alles lacht en juicht!
 Planten, boomen, dieren, menschen,
 Alles voelt den gloed
 Van het zuiver vuur der lente —
 Alles leeft en juicht!
 Vlugge geesten, hemellingen,
 Dalen nu op de aard,
 Juichen, om het heil der menschen,
 Zingen van Gods macht.
 Op de vlugge zuidewindjes
 Varen zij omhoog —
 Lachend zien zij naar beneden;
 Dalen zingend weer:
 «Is de hemel schoon en prachtig,
 «Prachtiger dan de aard?
 «Neen! deze aard, zoo schoon en heerlijk,
 «Is de hemel zelf!
 «Hier, dit schoon en statig boschje
 «Is een heiligdom!
 «Hier zien wij oprechte menschen,
 «Dankbaar neergeknield!
 «Ja! deze aarde is u een hemel,
 «Dankbaar sterveling!
 «U, die in het oog der lente
 «'t Licht der Godheid ziet!
 «Zuivre vreugde, hemelvreugde,
 «Lacht op uw gelaat,
 «Als gij hier, in 't statig boschje,
 «Uwen God aanbidt! —

«Wij, wij zagen uwen Vader,
 «In den lusthof Gods!
 «O! hoe zalig, hoe gelukkig
 «Was hij in dien hof!
 «Gij, o menschen, woont nog heden,
 «In den lusthof Gods!...»

De englen zwijgen. Dankbre menschen
 Heffen zingende aan:
 «Thans is 't lente! thans is 't lente!
 Vroolijk is natuur!
 Thans is 't lente! thans is 't lente!
 Alles leeft en juicht!
 God der lente, groote Schepper!
 Zichtbaar in natuur!
 Ja! wij zien u in de lente! —
 Voelen u in 't hart!»

1782.

ROOSJE.

Daar was in Zeeland eens een man,
 Hij had een aardig kind,
 Een meisje, dat van iedereen
 Om 't zeerste werd bemind.

De man, gelijk men denken kan,
 Was grootsch op zulk een schat;
 Te meer — daar hij zijn lieve vrouw
 Daarbij verloren had.

Wat nam hij Roosje menigmaal
 Al zuchtende in zijn arm,
 En kuste met een traan in 't oog
 Heur roode knakjes warm!

Dan zeide die teedre, goede man:
 «Gij hebt geen moeder meer!»
 «Jawel!» zei dan het zoete kind,
 Bij onzen lieven Heer!

Dat hebt gij immers zelf gezegd;
 Maar waarom ging zij heen?
 Zij had mij niet zoo lief als gij,
 Want zij liet ons alleen!»

De vader sprak geen enkel woord,
 Maar kuste 't kleene wicht;
 En onder het kussen dekte een stroom
 Van tranen zijn gezicht.

Dit meisje werd wel schielijk groot,
 Zij was de roem der stad,
 Geen vader, die haar voor zijn zoon
 Niet reeds gekozen had!

Wat was dat lieve meisje schoon!
 Wat had ze een nette leest!
 Wat was zij aardig en beleefd,
 Zoo deugdzaam, zoo vol geest!

Zoo vriendelijk als de schoone maan,
 Als ze opkomt uit de zee
 En op de blanke duinen schijnt,
 Zoo vriendelijk was ze mee.

Heur liefelijke oogen waren bruin,
 Niet vurig, — kwijnend, zacht;
 Heur lachje was als 't morgenrood,
 Dat aan de kimmen lacht.

Wanneer zij met de Zeeuwsche jeugd
 Een luchtje schepte aan 't strand,
 Dan las ze op elken tred heur naam
 Geschreven in het zand.

Geen jongeling, die niet voor haar
 Met eerbied was bezielde,
 Haar niet voor de allerschoonste bloem
 Der Zeeuwsche meisjes hield.

Daar leeft in Zeeland in het strand
 Een kleine, ronde visch,
 Die voor der Zeeuwen kieschen smaak
 Een lekker voedsel is.

Des zomers als de zuidenwind
 Langs kleine golven speelt,
 En vriendlijk 't gloeiende gelaat
 Des nijveren landmans streelt,

Dan gaat de jeugd met spade en ploeg
 Naar 't breede en vlakke strand,
 En ploegt dan, vol van vroolijkheid,
 Het dorre, natte zand.

Dan grijpt in de opgeploegde voor
 Een rappe hand den visch;
 En dikwijls is de vlugste hand
 Te traag bij dezen visch.

Intusschen speelt en stoeit de jeugd.
 En fladdert door het nat;
 Dat schuimend, met een groot gedruis,
 In mond en oogen spat.

De jongeling grijpt een meisje op,
 En draagt haar mede in zee,
 Het meisje roept en wringt vergeefs,
 Hij draagt haar mede in zee.

't Was eens een schoone zomerdag,
 En 't puikje van de jeugd
 Ging naar het strand met spade en ploeg,
 En voelde niets dan vreugd.

Het lieve Roosje was er bij,
 En ieder jongeling
 Vergat den ploeg, vergat den visch,
 Als ze aan zijn zijde ging.

Een jongling, die haar 't meest beviel,
 Bleef immer aan haar zij;
 Hij zeide aan Roosje menigmaal
 De zoetste koozerij.

Nu drukt hij eens haar zachte hand,
 Daar hij een kusje steelt,
 En met de lokjes om haar hals,
 Heur bruine lokjes, speelt.

Het meisje wringt zich los en zegt:

«Gij stoutert daar gij zijt,
Plaag nu ook de andre meisjes wat,
Gij plaagt ook mij altijd!

Ai, ga naar de andere meisjes heen!

En laat mij nu met vreê . . .»
«Zoo gij mij nu geen kusje geeft,
Dan draag ik u in zee!»

Zoo spreekt de jongeling, — en zij vlucht,
Zij vlucht al lachend heen.
Hij volgt haar na, en slaat zijn arm
Al lachende om haar heen.

Nu roept en schatert al de jeugd:
«Draag Roosje nu in zee.»
Hij grijpt haar ijlings van den grond,
En loopt met haar in zee.

De sterke jongling kust den last,
Dien hij zoo gretig torst,
En klemt het allerliefste kind
Nog vaster aan zijn borst.

Het meisje roept en bidt vergeefs:
Hij gaat al fladderend voort.
Het water spat en klost en bruist,
Dat hij haar nauwelijks hoort.

In 't eind was hij zoo ver gegaan,
Dat iedereen aan 't strand
Vol vrees en schrik gedurig riep:
«Genoeg, keer weer naar 't strand!

Op eens, daar hij terugge keert,
Staat hij vertwijfeld stil:
«Help Roosje!» roept hij, «groote God!»
En Roosje geeft een gil.

«Mijn vrienden, helpt mij, ach, ik zink
Hier in een draaikolk neer!»
Het meisje grijpt hem om den hals,
En zinkt met hem ter neer.

En zinkt, en draait voor 't laatst haar hoofd
 Stilzwijgend naar het strand,
 Doch was in 't eigen oogenblik
 Verzwolgen in het zand!

Daar stond de jeugd gelijk versteend;
 Geen mensch, die zuchtte of sprak, —
 Tot eindelijk uit een ieders oog
 Een stroom van tranen brak.

«Mijn God! is 't waar? Is Roosje dood?
 Ligt Roosje daar in zee?»
 Zoo gilt en klaagt nu iedereen;
 De duinen gillen mee.

Wel schielijk werd het droef geval
 Verkondigd in de stad,
 Geen mensch, hoe norsch, hoe hard hij waar,
 Die niet verslagen was.

De jeugd ging zwijgend van het strand
 En zag gedurig om;
 Een ieders hart was vol gevoel,
 Maar ieders tong was stom.

De maan klom stil en statig op,
 En scheen op 't aaklig graf,
 Waarin het lieve, jonge paar
 Het laatste zuchtje gaf.

De wind stak hevig op uit zee,
 De golven beukten 't strand,
 En schielijk was de droeve maar
 Verspreid door 't gansche land.

PIETER NIEUWLAND.

1764—1794.

ORION.

Wie heft met statelijke pracht
 Bij de achtbre stilte van den nacht
 Uit d' oceaen het hoofd naar boven?
 Wie blijft in 't aanzien van Diaan,
 Die vruchtloos poogt dien gloed te dooven,
 Met onverzwakten luister staan?

Zijt gij 't Orion, voor wiens licht
 Der kleiner zonnen flikkring zwicht,
 Als 't licht der maan voor Febus glansen?
 Rijs, groote Orion! rijs omhoog.
 Zijt welkom, held! aan onze transen!
 Verruk, verruk ons starend oog!

Wat sterrenglans, die eerbied baart,
 Praalt op uw gordel, knots en zwaard,
 Bezaaid met tintelende vieren!
 'k Zie Betelgeuzes rooden gloed
 Uw schouder naast Bellatrix sieren
 En Rigel flonkren op uw voet.

Ik zie, daar u de Stier ontvlucht,
 Voor de opgeheven vuist beducht,
 Den Noordschen Beer van verre grimmen;
 De bloedige Aldebaran zelf
 Ontwijkt uw knots bij 't statig klimmen
 En ruïnt u plaats aan 't stergewelf.

Zoo drijft ge in 't schoon Elysisch woud,
 Daar zich der helden schare onthoudt,
 Voor u de woeste dieren henen.
 Zoo hebt ge in 's wereldds morgenstond,
 Met al uw luister vroeg verschenen,
 Aurora's teeder hart gewond.

Dit zag de wreevle Jachtgodin,
 Haar wrok ontvlamde om deze min,
 Zij deed u door haar schichten sneven.
 Jupijn verijdelde dien nijd:
 Door hem aan hooger trans verheven,
 Blinkt gij daar eeuwig, haar ten spijt.

Rondom u schitteren zon bij zon,
 Daar Sirius en Procyon
 Met diep ontzag uw schreên verzellen;
 Wie noemt in klanken, zwak van toon,
 Die heiren door geen oog te tellen?
 Wie schets hun godlijk, eeuwig schoon?

O gij, geleister van mijn held,
 Die, als gij onze zon verzelt,
 Uw naam verleent aan onze dagen!
 O heldre Hondster! zou uw licht
 De voorboô zijn van felle plagen,
 Ons sidderen doen op uw gezicht?

Neen, 't bijgeloof verzon dien waan:
 Mij lacht uw glans beminlijk aan,
 Vorstin der hooge sterrenkoren!
 'k Voel, daar mijn eerbied op u staart,
 Gedachten in mijn ziel geboren,
 Wier vlucht mij opvoert boven de aard.

Is elk dier lichten, die gij ziet,
 Zelfs 't kleinste, dat uw oog ontvliedt,
 O stervling! slechts voor u in wezen?
 Is bij 't gezicht van 't stergewelf
 Geen denkbeeld ooit in u gerezen,
 Dan 't nietig denkbeeld van u zelf?

Vermeetle! draait voor u alleen
 De gansche schepping om u heen?
 Is ze u alleen ten dienst gegeven,
 U, die uit nietig stof geteeld,
 Het broos genot van 't vluchtig leven
 Met vlieg en mier en made deelt?

Zijt gij op aarde zoo gering,
 Die aarde, trotsche sterveling,

Is een der duizend duizend bollen,
 Die om dezelfde groote zon
 In afgeperkte banen rollen,
 Licht scheppen uit dezelfde bron.

Elk, elk gevoelt haar heerschappij:
 Die streeft bestendig haar op zij,
 Daar deze uit afgelegen streken
 Haar eens in vijftig eeuwen groet,
 Of licht, haar wijd gebied ontweken,
 Slechts eens bestraald wordt door haar gloed.

Elk lichtje, dat gij tintlen ziet,
 Zelfs 't kleinste, dat uw oog ontvliedt,
 Is zulk een bron van licht, omgeven
 Van werelden, die zonder tal
 Als stofkens door elkander zweven
 En veilig zijn voor schok en val!

Verbeelding! is u niets te hoog,
 Zoo leer mij gindschen heldren boog,
 Den goddelijken Melkweg kennen.
 Voer langs dat breed en glansrijk spoor
 Mijn tragen geest op vlugge pennen
 Den wijden kreits der schepping door.

Die baan, wier zacht en lieflijk licht
 Slechts wolkjes vormt voor 't scherpst gezicht,
 Is een gestel van sterrenheemlen,
 Wier eindloos flauwe tinteling
 Van verre schijnt dooreen te weemlen,
 Zich samensmelt tot éénen kring.

Hebt gij de grenspaal nu ontdekt,
 Weet gij, hoever de schepping strekt,
 O stervling, eindig van vermogen,
 Zoo sla nog eens uit dat verschiet
 Op held Orions beeld uwe oogen,
 En zink, verzink dan in uw niet.

Orion! uw volmaakte glans
 Voert mij omhoog van trans in trans,
 Ontruikt mijn geest aan 't aardsche duister!

Mijn oog beschouwt u uren lang,
 En telkens vindt het nieuwen luister
 En nieuwe wondren voor mijn zang.

Is 't waar? Of faalt mijn zwak gezicht,
 Dat ginds een kring van bleeker licht
 Meent in uw prachtig zwaard te ontdekken,
 Een dunne vlek, wier flauwe schijn
 Zich telkens poogt aan 't oog te onttrekken,
 Wat mag dat glinstrend wolkjen zijn?

Dat glinstrend wolkjen, sterveling!
 Is ook een Melkweg, in wiens kring
 Ontelbre sterrenstelsels weemlen,
 Den uwen licht in glans gelijk! . . .
 Verbeelding, daal! verlaat die heemlen,
 Eer mijn geschapen geest bezwijkt!

SCHOON IS DE ROOS, WAARMEE GE UW BOEZEM TOOIT.

Schoon is de roos, waarmee ge uw boezem tooit,
 Doch kort haar bloei! — ter nauwer nood ontloken,
 Verwelkt zij ras, van haren steel gebroken,
 Of wordt door zon en wind ontbladerd en verstrooid.

Bestendig licht en met volmaakter schoon
 De heve roos, die we op uw kaak zien blozen.
 Een storm vernielde in veld of bosch de rozen:
 Zijn woede deert geen bloem op zachte maagdenkoon.

Doch ook die bloem heeft eens haar herfst te duchten.
 Frisch is haar blos in 's levens ochtendluchten;
 Dof is die blos en flauw, door de avondzon bestraald.

Maar geen geweld van 's levens winterstormen
 Kan ooit de roos van hart en geest misvormen,
 Waarmee gij, o Marie! in al uw luister praat.

TER GEDACHTENISSE VAN MIJNE ECHTGENOOTE ANNA
HARTWIGINA PRUYSSENAAR EN VAN ONZE
DOCHTER.

O teergeliefde en vroeg verloren Vrouw!
Om wier bezit ik alles gaarne geven
En willig goud en glorie offren zou,
Kon ik u slechts herroepen in dit leven!
Ontvang van mij, die ook in 't zwijgend graf
U minne en eere en uw volmaaktheên huldig,
Deez' laatsten plicht! . . . Ik leg dien weenende af.
'k Ben dit uw trouw en mijner liefde schuldig!
Ook gij, lief Wicht! dat moeders schoot verliet,
Om in den schoot des grafs met haar te slapen,
Gij eischt geweene, geen vroolijk welkomstlied!
Hoe ras, o God! wordt vreugd in wee herschapen!
Of is 't een droom, een zwevend schaduwbeeld,
Dat 's nachts den geest benauwt met nare zorgen,
Doch dat, ter vlucht in 't bijster brein geteeld,
Ter vlucht ook wijkt bij 't naadren van den morgen?
Neen! 't is geen droom! . . . 'k Ontwaak en tast in 't rond;
Maar vind geen vrouw aan mijn verlaten zijde
En voel geen' kus van haren lieven mond
En hoor geen stem, wier klank mijn ziel verblijdde.
Die lieve mond is bleek en koud en zwijgt.
Stijf is de hand, die teeder mij omarmde.
Nu klopt geen hart, geen boezem zwelt en hijgt,
Waaraan weleer haar liefde mij verwarmde.
Nacht dekt het oog, den spiegel, daar haar ziel,
Steeds groot en goed en telkens toch verscheiden,
Zoo hemelsch blonk en altoos elk geviel
En niemand wilde en niemand kon misleiden.
O gij, die bouwt op schoonheid, jeugd en kracht!
Was zij niet jong en schoon als lentebloemen?
Wie kon, als zij, van 't maagdelijk geslacht
Op mannenkracht bij vrouwenzachtheid roemen?
Maar 't doodlijk gif van een' verborgen worm
Vernielt in 't veld de schoonste roos van allen;
Het woest geweld van eenen Maartschen storm
Doet ook in 't woud de klokste stammen vallen.

O eedle roos! o knopje, jong en teer!
 Dezelfde storm heeft beiden fel verslagen:
 Ik ben geen Gade, ik ben geen Vader meer!
 De winter heerscht reeds in mijn lentedagen.

Wie NIEUWLANDS naam, na menig vluchtig jaar,
 Herdenkt of hoort, zal dit ook tevens weten:
 «Hij werd bemind door ANNA PRUYSSENAAR,
 Verloor haar vroeg en heeft haar nooit vergeten.”

ELIZABETH WOLFF, GEB. BEKKER EN AGATHA DEKEN.

1738—1804.

1741—1804.

UIT DE «HISTORIE VAN MEJUFFROUW SARA BURGERHART.»

Nederlandsche Juffers!

Velen uwer lezen niet eenig en alleen om de verveling te ontvlieden; niet eenig en alleen om eene ongevallige vertooning te maken, door het opzeggen van kundigheden, die niet altoos van de nuttigste soort zijn; neen, velen uwer lezen om uwe denkbeelden te vermeerderen, en dus verstandig te leeren denken en doen.

Men heeft sedert eenige jaren zich meer beginnen toe te leggen om ook voor u te schrijven. Men heeft u gezonde begrippen gegeven van zaken, waarbij gij het hoogste belang hebt, daar gij niet onkundig van zijn moogt, indien gij geen afstand doen wilt van het voorname doeleinde, waarom de Eeuwige Wijsheid menschelijke zielen vormde — kennis en gelukzaligheid! Nimmer sprak in ettelijke eeuwen de godsdienst zoo bevattelijk. Nimmer trad de hemelsche zedekunde u zoo bevallig te gemoet. Nimmer schikte de onveranderlijke rede zich zoo zeer naar de aandoenlijkheid uwer harten. Men heeft het rijk der natuur voor u open gesteld, en gij kunt u bedienen van gidsen, die u, door een pedant voorkomen, niet angstvallig maken. Alle dichters zijn thans niet eenig en volstrekt bezig met het opdeunen van beuzelingen. Men kan nu rijm lezen, daar het gezond oordeel niet in overhoop ligt met de harsenpoppen des poëts. Gij hebt zedelijke verhalen, drama's en treurspelen. Daar is dus zeer veel voorraads, om uwen weetlust te voldoen.

Niemand, die niet geheel en al onbevoegd is, om door u te worden aangehoord, zal ook immer voorgeven, dat het goede, het voortreffelijke niet goed, niet voortreffelijk is, als het uit eens vijands hand komt: 't is echter wáár, dat er iets zeer ongevalligs voor elk, die zijn vaderland bemint, gelegen is in te zien, dat verre het grootste getal goede boeken vertalingen zijn.

Verre zij het van mij, tegen het vertalen te ijveren. Laten wij liever die bekwame lieden bedanken, die onze ontaalkundige landgenooten in staat stellen, zich over de grootste genieën van Europa te kunnen verwonderen. Zij zijn het, die ons dierbare schatten aanbieden. Dit is, mijns oordeels, de weg, waarlangs wij onzen *letterkundigen smaak* moeten leeren verbeteren: ik meen ook, dat wij in dit opzicht nog het minst gevorderd zijn. Men geve ons zoolang de werken van JERUSALEM, NIEMEYER, GESNER, WIELAND, HERMES, KLOPSTOK, POPE, RICHARDSON, THOMAS, enz., totdat er vaderlandsche vernuften onder ons opstaan, wier werken insgelijks voor de buitenlanders verdienen vertaald te worden. Die leerling, die liever gebrekkige prenten van inlandsche plaatkrassers na teekent, dan studiën van de beste meesters, zal, maak daar staat op, nooit een *Vinkles* worden. Laat men dus voortgaan met het vertalen; maar laat men, met opzicht tot het oorspronkelijk schrijven, het eene doen en het andre niet nalaten.

Tot dusverre, lieve Juffers, zijn wij het nog al tamelijk eens: maar nu zal het zoo goed met ons niet gaan. Wil ik u eens wat zeggen? Men heeft u al vroeg wijs gemaakt, en gij meent ook waarlijk, dat gij dit gelooft, dat geen vaderlandsche pen werken van smaak schrijven kan; dat onze hersens zoo slecht bewerktuigd zijn, dat wij nooit in dit stuk met de buitenlandsche schrijvers kunnen gelijk staan; dat ons vernuft zoo dampig is als onze luchtstreek; dat wij kunnen arbeiden, blokken, iets door en door denken, maar dat wij noch schilderen noch schertsen kunnen: met nog een heele menigte zulke droeve dingen meer.

Dit ontkennen wij, ook, schoon wij maar te dikwijls de ondervinding tegen hebben! Met ditzelfde compliment streek men, nog maar voor weinige jaren, geheel Duitschland door. *Duitscher* en *Domkop* was bijna hetzelfde.

Vóór de groote dichter POPE zijn *Rape of the Lock* uitgaaf, moest een geheel denkend volk met dien huik ter kerk gaan. «Maakt commentariën en postillen», grauwde men de Duitschers toe; «denkt, riep men tot de Engelschen; (en wat men tegen ons zeide, zwijg ik om vredes wil,) wij Franschen, zijn de gunstelingen des vernufts; uwe lompe vuisten kunnen de bevalligheden niet met rozen bekransen, of in den tempel van den smaak offerhanden aanbieden.» Eindelijk staan er genieën op, die hun veracht vaderland wreken; England heeft haar POPE, Duitschland zijn WIELAND.

RICHARDSON schildert eene godlijke *Clarissa*: KLOPSTOK zingt zijne *Messiede*; en het lezend Europa stemt toe, dat alle *gematigde* luchtstreken groote mannen kunnen voortbrengen.

Besluit hier echter niet uit, beminde landgenooten, dat ik geloof, dat een Engelschman zoo bevallig kan schrijven voor een Italiaan, als voor zijn eigen volk. Dit geloof ik niet. 't Is hier de plaats niet, om u reden van dit mijn geloof te geven: vertrouwt dan nu eens, dat ik geen vriendin van een blind geloof ben. Dit wilde ik alleen aantonen, dat ieder volk zijn eigen schrijvers, zoo wel als zijn eigen helden en staatsmannen moet hebben, en zoo men lang genoeg geleerd heeft, ook hebben zal.

Doordrongen van deze denkbeelden, hopen wij dien tijd nog te zien aankomen, maar ondernemen teffens, om een oorspronkelijk vaderlandschen roman uit te geven. Een roman, die berekend is voor den meridiaan des huiselijken levens. Wij schilderen u Nederlandsche karakters; menschen, die men in ons vaderland werkelijk vindt. Zoo wij wel geschilderd hebben, zullen kenners dat toestaan.

Wij hebben echter iets meer in 't oog, dan blootlijk te willen beproeven, hoe verre wij het brengen kunnen. Onze hoofdbedoeling is aan te toonen: «Dat eene overmaat van levendigheid, en eene daaruit ontstaande sterke drift tot verstrooiende vermaken, door de mode en de luxe gewettigd, de beste meisjes meermaal in gevaar brengen om in de allerdroevigste rampen te storten, die haar veracht maken bij zulken, die nimmer in staat zijn, om haar in goedheid des harten en zedelijke volkomenheid gelijk te worden; bij zulken, die zij in 't licht stonden; bij zulken, die het wreede vermaak hebben, om haar, reeds gevallen, doodelijk te grieven, of zich niet verwaardigen, zich immer in te laten met haar, die niet der ondeugd, maar der onbedachtheid ten prooie wierden; dat het, ook om die reden, een onschatbaar voordeel voor jonge meisjes is, onder de bescherming te komen van zulke vrouwen, die voorzichtigheid aan minzaamheid en goedhartigheid aan eene beredeneerde onverzetlijkheid verbinden: wijl dit die genen zijn, onder wier bestuur de beste meisjes ook de braafste vrouwen worden.»

Eene der stelregels onzer vriendinne Burgerhart was: «Indien ik u bedroog, dan zoude ik zelf eerst moeten bedrogen worden, en wie in de wijde wereld zou er toch belang bij kunnen hebben, om mij te willen bedriegen.» Zij geeft daarop, ter goeder trouw, de reden, waarom zij dus denkt, zoo als gij in een harer brieven aan haren voorgd zien kunt. Er is nog eene klip, die zij niet zag: «Ik bedoel niet dan mij te diverteeren; en daar in is immers geen kwaad?» Zoo, lieve jonge Juffers! als wij achttien, negentien jaar zijn en Burgersharts geaardheid hebben, denken wij allen: doch het is verkeerd. — Dit hebben wij ook trachten aan te wijzen.

Ons hart kan trillen van vrees, wanneer wij bevallige, zoetaardige, ouderlooze of niet wel opgevoede jonge juffertjes, in dien gevaarlijken leeftijd, waarin de jeugd gevoelige harten ontwikkelt en nog sluimerende driften wakker maakt, eene wereld zien intreden, met de onergdenkendheid eens kinds, dat geen gevaar kan vreezen, 't geen het niet kent.

Niet altijd berokkent het fijn overdachte bedrog, het bederf dezer kinderen; neen! daar zijn mogelijk geen *Lovelaces* dan in de denkbeeldige wereld; maar zij behoeven er niet te zijn: om onherstelbare rampen voort te brengen, zijn veelmaal toemelooze liefde en niet vooruitziende onvoorzichtigheid meer dan toereikende.

Volgen wij, mijne lieve jonge Vriendinnen, eens zulk een meisje met onze aandacht. Er behoeft mogelijk maar één sterfgeval voor te komen, maar één nimmer te voorzien toeval, maar één nooit gezochte gelegenheid en de gevolgen kunnen deerlijk zijn. En dit alles is des te natuurlijker, naarmate het hart, het hart zelf, goed is en zij onkundig van het kwade, omdat zij in haar zelf geene onbetamelijke neigingen heeft. Voegt hier bij algemeene goedwilligheid, die van ieder het best denkt (en dit eenen heiligen plicht acht te zijn), zekere zachtheid van aard, die zoo bijzonder vrouwelijke deugd! zekere ontvangbaarheid voor alle indrukken, die ons de volmaaktheid harer natuur aantoonen. Laat dit meisje fraai, bevallig, geestig, zeer levend, zeer slof of zeer streng opgevoed zijn; en raakt zij gelukkig ter plaats harer bestemming, dan, wij bekennen het, moet er iets gebeuren, dat alleen zuiver geluk is, dat het gebeurt.

Dus veel van ons hoofdoogmerk en van de aanleidende oorzaken, die ons overhaalden, om *de Historie van Mejuffrouw SARA BURGERHART* uit te geven. En zij, die verdienen dat wij ons hier toe verledigden, zullen ons, dus verre, vriendelijk bedanken en gaarn gebruik maken van dit boek.

Maar, mij dunkt, ik hoor hier en daar een jong juffertje, dat niets meer van ons land over heeft dan met negotie gewonnen schatten en eenen ouden deftigen Hollandschen naam, met een opgeschort neusje, dus spreken: «Een Hollandsche roman! Hede, *ma chere*, wel hoe vindt gij dat? (En *ma chere* vindt het even *ridicul* als ons juffertje.) Ik lees geen Hollandsch; ik geloof ook niet, dat ik het zou kunnen lezen, maar ik ben toch nog al benieuwd; willen wij er nu en dan eens een verlegen uur aan geven?»]

Mag ik u bidden, doe het niet; waarlijk, gij zult er niets aan hebben. Gij hebt immers romans, die u aanstaan. Gij hebt immers uwe *Canapé Couleurs de Rose*, uw *Cris*, *Gris*, uwe... maar wat hoeft papa ook alles te weten? Dat is immers *divin*. Lees dit *boek* niet. Men vindt in deze roman geen wandaden, die een Engelschman zelf met rilling leest; geen zoo overdreven deugden, dat zij voor ons zwakke menschen onbereikbaar zijn. 't Is waar, er is een verfoeilijke heer R. in; maar wij vreezen te

moeten zeggen, dat men in ons vaderland zelf wel eens zoo een schelm aantreft. Toomeloze drift, de gewoonte om altoos te overwinnen, — hoeft er iets meer, om zulk een karakter uit te maken?

Daar wordt in dit geheele werk geen een duel gevochten. Eens echter wordt er een oorvijg uitgedeeld. Er wordt noch geschaakt noch vergif gedronken. Ons vernuft heeft niets wonderbaarlijks uitgedacht. Alles blijft in het natuurlijke, de uitvoering zal alles moeten goed maken.

Mejuffrouw ANNA WILLIS aan Mejuffrouw SARA BURGERHART.

Waarde Vriendin!

Eens ben ik nog maar uit geweest, en dat heette familiaar, bij tantes naasten buurman, den heer Uitval, brave burgerlieden van den ouden tijd. Het spijt mij, dat gij er niet bij waart: dat was recht een *pretje* voor u geweest, om de nieuwigheid meen ik. Ik zal er mij eens toe gaan zetten, om te zien of ik er u eene dragelijke beschrijving van geven kan. [*Het tooneel verbeeldt een Rotterdamsch bovenhuis, vol stoelen en stoven, en alles wat in staat is, om een mensch of zestien wel dicht en warm bij een te pakken.*] De tractant was een man van diep in de vijftig en vrouwlief ook zoo omtrent. Hij had een kort gesneden pruikje op, dat niet onaardig tuigde, met een groot, breed, vrij vurig aangezicht: hij had een zwarte rok aan, met lubben die hem tot over de handen flodderden. Moeder had een soort van een *négligé* op, met een rood lint, een jukaatje aan, een wit boezelaartje voor, en was, in 't geheel, huiselijk. De dochter was vrij zwierig, doch wat modes ten achter; zij glom van juweelen en was stijfjes vriendelijk. Toen ik boven kwam, verwelkomde mij juffrouw Uitval met veel buigingen en veel excuzen, dat zij mij familiaar ontving, zei: «dat zij maar een ouderwetsche vrouw en klein behuisd was»; met alles wat over dien toon verder loopt. Onderwijl verdoofde het gekef van twee kleine honden, het gekook van een zilveren theeketel, die op een ordentelijk burgervuurtje stond te koken, en het geschreeuw van den heer Uitval, die aan den trap tegen een koksjongen braaf stond te kijken, zeer veel van die fraaie complimenten; en ik kon bestaan met te groeten en te glimlachen. Daarop kwam de man boven, (ik was bij ongeluk de eerste) en moeder, ziende dat ik nu gezelschap had, waggelde, terwijl zij aan een vervaarlijk zwaren bos sleutels rammelde, naar de achterkamer, daar zij wel alle kisten en kasten scheen te ontsluiten. Toen was 't: «Hartelijk welkom, juffrouw, in de stad;» en hij kuste mij met eene recht oud vader-

landsche welmeenendheid. «Hoe bevalt je ons Rotterdam? Wat liggen hier al reuzen van schepen in onze havens, he? wat zeg je, dat is wat anders, als je lui Amsterdamsche lichters en vlotschuiten. Heb je geen frisschen vrijer opgedaan, die de stad eens braaf op en neer met je kan loopen en je zoo eens op de Schotsche koolschepen brengen kan? Wel, je moet onze kerken zien; je moet naar de Erasmusmarkt. Daar staat Erasmus, levensgrootte, met een bijbel in zijn hand. Ja, ik weet wel van je liefhebberij in lezen; ik lees nooit; maar elk zijn zin. En dan moet je door de Boompjes wandelen, en onze beurs zien: onze stad is stikkend vol volk, en het gaat de kooplui heel goed; je weet, goed maakt moed; kom, je moet daar niet altijd bij tante zitten suffen; nu zij weer beter wordt, moet je eens zien waar je bent.» De goede Uitval zou zoo al voortgerammeld hebben, maar het overige gezelschap was er. Toen moest gij die drukte gezien hebben. Onder de vrienden was een mager, ziekelijk, zwak mannetje; mejuffrouw zijne echtgenootte was eene beauté van ten minsten derdehalf honderd pond gewichts, vreemd togetakeld: een sitsen japon, met groote wilde bloemen, een kostbare bonte pelise, een aan haar hoofd geplaatst kinmutsje. Hoe smaakt u dat, Saartje? De zware gouden beugel was, want de vrouw was losjes gekleed, op de tablier geschoven, en maakte tegen een superbe horloge geen onaardig contrast. «Welkom, Klaasje,» riep Uitval, terwijl hij het arme sukkeltje tot knijpens toe de hand drukte. «Zie je wel, dat al die likkepotjes maar vodden zijn? Doe als ik, eet een braaf stuk ossenvleesch, neem een stout glas baai toe; en kuier dan eens naar Schiedam, zoo doe ik; en ben ik nog niet of ik twintig jaar was?»

Toen raakten wij aan het theedrinken: nooit dronk ik fijner thee, en nooit dronk ik uit keurlijker porcelein. 't Speet mij maar, dat de gulle vrouw mij zoo veel suiker in het kopje deed, zoo dikwijls als man schreeuwde: «hebben de vrienden wel suiker?» en dan wist ik niet, hoe gauw ik mijn kopje zou naar mij nemen, om thee en geen slemp te drinken. Nauwlijks was de thee ter zijden, of de jonge juffrouw kwam met een groot vierkant zilveren blad, opgevuld met confituren; dat blad werd opgevolgd door een nog grooter, tot eene aanmerkelijke hoogte met allerlei fijne gebakjes opgestapeld. Onderwijl was de kamer zeer benauwd, en de heeren dampten uit ten treuren, zoo dat we elkander niet dan in wolken van tabakrook konden zien. Ik had het zeer kwaad. Eindelijk werd men het eens om wat lucht te maken, en Uitval schreeuwde om wijn en kelkjes; de meid kwam boven met een doos soezen, die nauwlijks den trap op wilde. Enfin, Saartje, de goede menschen hadden niets verzuimd, om ons te toonen dat wij welkom waren. Men speelde niet. De vrouwen begonnen des over het huishouden en de meiden, de mannen over negotie of studie te praten. Twee personen zal ik u nog maar beschrijven; de

overigen zijn het copiëeren niet waardig. De eene was de jonge heer Wijsneus, die wel niet studeert, zoo als men het noemt, maar die echter veel leest; en zoo hij zich minder liet voorstaan, nog al te dulden zou zijn. Nu was hij ondraaglijk. Hij luisterde naar zijn eigen woorden, en sprak alles zoo pedant, en met zulk een emphasis uit, dat hij zijne goede opvoeding schande aandeed. Hij is een neef van den goeden heer Uitval, die nog al op heeft met het gekje, ofschoon het de onbeschaamdheid heeft, om oom en me u op eene verachtelijke wijs te bejegenen. Hij scheen gehoord te hebben, dat ik mijn ledigen tijd niet met kaartspelen verkwist. Dit was oorzaak, dat hij mij ongemeen lastig viel.

En wie, vraagt gij, is de tweede persoon, dien gij mij zult beschrijven? De proponent Smit, Saartje. — Nu, zie mij zoo niet aan! Gij weet immers, dat wij elkander lang gekend hebben? Een eenvoudig toeval had hem hier gebracht: hij kwam, met iemand van 't gezelschap, onverzocht mede. Ik ontstelde een weinig; wie zou hem *hier* gewacht hebben? Zijn zwart kleed staat hem zeer wel en ik vind, dat hij zeer in zijn voordeel veranderd is. 't Was eerst tegen dat wij aan tafel zouden gaan, dat hij occasie had om mij te spreken; doch dit oogenblik nam de jonge heer Wijsneus waar, om hem, terwijl hij hem bij den arm vasthield, te vragen: «Denkt gij niet, mijn heer, dat het wel te betoogen is, dat de philosophie, welke thans door geheel Europe met een fieren tred herom wandelt, zeer veel moet toebrengen tot het zuiveren onzer denkbeelden, ook in de heilige theologie? Zoude het niet wel der pijn waardig zijn, dusdanig een vertoog, geschreven door eene meesterlijke hand, den volke toe te schikken?» Smit antwoordde koeltjes: «de gelukkige ondervinding maakt ons zoo een betoog geheel noodeloos;» en mij aansprekende, deed hij het pedantje zwijgen, die zijne talenten aan de heeren uitmat, welke hem niets antwoordden. Gevallig werd er van zeker vermaard kabinet van oudheden en munten gesproken. «Ei lieve,» zei de vrouw met den gouwen beugel tegen Wijsneus, «ei lieve, mijn heer, kijk ik heb hier eenige ouwe potstukken, mooglijk is daar ook wel een kop van een Roomsche keizer bij. Dat stuk heb ik altoos van eene oude katteliksche juffrouw in mijn kindsheid gekregen.» Maar de ondraaglijke jongen rekende de goede vrouw geen antwoord waardig. De huisheer noodigde ons, op de volgende kamer, aan tafel. En den heer Smit bij de hand nemende, zei hij: «Kom, mijn kostelijke vriend, jij bij deze juffrouw; me dunkt, jellui voegt schoon bij malkaâr.»

Maar, lieve Saartje, ik wenschte wel, dat gij zoo een tafel eens gezien hadt! In 't midden stond een smokend stuk Hamburger ossenrib, van een dertig pond denk ik. Daarbij was een ham, een kalfskop, een varkensrib en een gestoofde kabeljauw. De groenten waren niet minder talrijk of

voedzaam; zoo dat aan ons familiaar soupetje zouden een dozijn of twee Moffen hun genoeg hebben kunnen krijgen. Alles was overvloed, alles toonde rijkdom en zindelijkheid; doch zonder den heer Smit was het voor mij zeer ongezellig geweest. Laat men vrij roemen op de oude Hollandsche gulheid; op zulke maaltijden is men overdadiger en hoort men vuiler dubbelzinnigheden, dan bij onze modieuze lieden. 't Was één uur, voor dit klossenpartijtje scheidde. En nu heb ik tijd, om alles, zooals de jonge Wijsneus het noemt, *philosophies te betrachten*. De heer Smit, die mij t'huis bracht, vroeg mij of hij de eere mocht hebben, om mijne moeder van zijne hoogachting te komen verzekeren en dus onze kennis te hernieuwen.

Wat zoude ik gezegd hebben, dan dat het mijne moeder zeer aangenaam zijn zoude. Gij hebt hem nooit gezien, mijne Vriendin, maar weet echter, dat hij eens en andermaal mij van zijne bijzonderste genegenheid heeft verzekerd. Hij is door zijne voogden, na den dood zijner ouders, op zijn verzoek van het kantoor genomen, om in de theologie te studeeren, waartoe hij altoos de sterkste neiging had, en schoon hij laat begon, nu reeds met zijn zes en twintigste jaar beroepelijk als predikant. Mijne moeder groet u teederlijk... Daar krijg ik uwen laatsten met de bijlage. Hoe rijst mijne achting voor u, naar mate ik uw karakter leer kennen! Ik kan nu niet langer. De post zal zoo vertrekken. De Hemel herstelle de waardige vrouw, en geleide u en uw Letje! Dit wensch

Uwe Vriendin,
ANNA WILLIS.

De Heer JAN EDELING aan den Heer ABRAHAM BLANKAART.

Heer en Vriend!

Ik schrijf nooit dan over negotie; maar nu moet ik u schrijven, om dat wij de zaak in eens kort en goed zouden afdoen. Daar heeft mijn zoon Hendrik zin aan uwe pupil; 't is of de jongen stapel zot is, zoo ziet hij er uit; maar ik kan in dat huwlijk niet stemmen, dat partijtje niet sluiten. Nu, ik heb hem met een paar woorden gezegd, dat hij daar nooit om moet denken, om dat ik een Luthersche dochter wil en zal hebben. Ik gebruik niet veel woorden met mijn jongens. Ik zeg maar zwijg, zoo zal 't zijn, heeren. Want, zoodra wij, vaders, één woord zeggen, hebben deze kwanten er wel tien tegen. 't Is of de duivel de jongens regeert, als zij een meisje in den kop hebben! 't Is mij al leed, dat ik mij zoo ver met hem heb ingelaten, en reden gegeven, waarom ik het niet hebben wou.

't Is dan of men de jongens toestaat ons tegen te spreken, en dat niet; waar bleef onze vaderlijke macht, he? U moet ik echter reden geven, gij zijt mijn vriend; en ik twijfel niet, of gij keurt dit huwlijk al zoo zeer af als ik, of ik ken Abraham Blankaart niet.

Ik ben rechtzinnig oud Luthersch. Zoo is mijn heele geslacht. Mijn stamvader is met den zaligen Luther nog bevriend geweest; en ik heb nog den inktkoker, die hij, bij zekere gelegenheid, [in zijne dichtreden te vinden] den duivel naar den kop smeed, toen die het al te grof maakte. Alle onze kantoorbedienden, alle onze booien zijn Luthersch: en ik zal nooit dulden, dat deze keten van Luthersche wezens in de war raakt door eene schoondochter. En wat maakt dat verwenschte buiten de kerk trouwen een slecht huishouden! Gij weet dat zoo goed als ik; zij lezen waarachtig niet eens denzelfden Bijbel! Vrouw leest in Bunjan en man in Arends Paradijshofje. Genoeg. Nu weet gij mijn meening. Ik wil niet met u over het geloof twisten, maar ik hou 't mijne; en ik zeg altijd: «ik geef mijn geloof aan mijne jongens, als zij in de wereld komen, en mijn geld, als ik uit de wereld ga.» Ik heb niets tegen het meisje, dat wat zeggen wil, en ik heb met haar grootvader, Pieter Burgerhart, veel negotie gedaan. 't Was de braafste man van de beurs; haar vader was ook zoo. Hij is maar te vroeg weg. Zij zal in haar kerk ook wel zalig worden; zoo is 't ook nog al niet: doch Hendrik moet maar eene Luthersche vrouw hebben; dan is alles gevonden. Hij zegt mij, dat het juffertje nog niets van zijne liefde weet: ik heb hem nog nooit op een leugen betrapt; het zal des wel zoo zijn. Dies te beter. Als gij nu maar schrijft, dat gij het met mij eens zijt, is alles afgehandeld. In verwachting daarvan, ben ik

Uw Ed. Dienaar en Vriend,
JAN EDELING.

De Heer ABRAHAM BLANKAART aan den Heer JAN EDELING.

Heer en Vriend!

In antwoord op uwen, Amst. den . . . passato, dient: Ik ben nu maar, die ik maar ben, een niets beduidend oud vrijer, en dat 's het al; doch ik wil je zweren, dat wij niet meer in geloof dan in humeur verschillen. Zie daar, ik heb het altoos zoo druk en volhandig gehad, dat het trouwen er is ingetrokken; maar, selderdemonstert, was ik vader over een half dozijn jongens en meisjes, wel dan zou ik mijn geluk niet kunnen overzien, als ik daar zoo al die kabouters hoorde

snappen en rabbelen; of Abraham Blankaart ook meê zou doen! En als zij dan zoo verre heen waren, dat zij op 't geen ik zeide aanmerkingen konden maken, en het hunne voor hunne kleine zaakjes wisten in te brengen; wel, dan zou ik God hartelijk danken, omdat ik zulke snelle kinderen had, zoo als billijk is. Begrepen zij in 't vervolg eens iet beter dan ik, bestig, zou ik zeggen, en doen het zoo.

Daar heb je nu mijn Saartje, wil ik spreken. Wel de kleuter weet veel meer van de wereld en van de Schrift als ik, en ik ben dertig jaar ouder. Voor ik naar Frankrijk ging, zei ik: «Kind, lees je jou gebed 's avonds wel stipt uit Mell?» «Mijn Heer,» zei ze, «ik bid uit mijn eigen hart; ik weet immers beter, wa: ik nu noodig heb, dan Mell voor vijftig jaar dat raden kon?» Wat denkt gij, dat ik toen zei? Je zult, bij dit en dat, jou gebed uit Mell lezen, omdat ik het doe? Mis mantje! Ik zei, dat 's waar meisje, je hebt groot gelijk; — en anders zou zij denken, dat ik haar vijand en niet haar welmeenendste vriend was. Hoor, Jan Edeling, gij hebt nu veel meer verstand dan ik, doch daar heb je mis in. 't Is op mijn woord, jij hebt mis.

God de Heer geeft ons, zijne kinderen, wel reden van zijne bevelen: «doe dat, opdat het u welga,» staat er dat niet in den Bijbel? En zullen wij nu zoo misselijk en zoo boos zijn, dat wij onze kinderen, in plaats van brood, slangen en schorpioenen in den mond stoppen? Had, bij gelijkenis, Luthers vader eens gaan zeggen: «Luther, ik versta niet, dat je Luthersch wordt, jij zult Paapsch blijven, want wij zijn van 't begin van de wereld af allemaal Paapsch geweest; en zoo jij 't in den kop krijgt, om van ons oud geloof af te gaan, zullen wij eens wat anders bij de hand vatten.» En was Luthers vader evenwel zoo wel de vader van Luther niet, als Jan Edeling vader is van zijnen zoon Hendrik; en waar was dan je heele geloof gebleven?

Dat je op je kerk gesteld bent, eer heeft uw hart; dat 's braaf! maar hier, ik, zei de gek, ben ook op mijn kerk gesteld, en mijn hart het ook eer, zou ik denken. Wel zie, wij verschillen zoo weinig in geloofsgronden, wil ik spreken, dat het niet de pijnne waard is, om er zoo over aan te gaan. En waarom zouden onze jonge lui niet met malkander te kerk kunnen gaan? Hebben wij niet één Heer, één doop? Maar wat hagel hebben wij leeken met hunne disputeren en tandtrekken te doen? Zoo dat, tegen het huwlijk heb ik niet, indien er geen andre dan deze geloofsverschillen mede gemoeid zijn. Dat gij van 't Luthersch geloof zijt, is goed voor u; dat ik op zijn Gereformeeds geloof, is goed voor mij. Maar elk zijn vrijheid. Gij zijt immers geen paus, al ben je vader? Je kunt immers mis hebben? Of zijt gij onfeilbaar? Hoe zit het?

Komaan, daar heb je nu Paulus, de apostel Paulus, daar gij zoo wel

aan geloof als ik. Wel, die dacht mede al, dat hij 't bijster wel had; en dat onze lieve Heer machtig met zijnen ijver gediend was; dacht hij het niet? Hoe! de man zegt het zelf; hoe kun je 't nader hebben? dat hij daar zoo liep razen en tieren door Damascus; en wat wil het geval? Hij had het wel net mis! en de brave man heeft er altoos berouw van gehad, toen hij beter wist. Ik heb voor dertig jaar mijn belijdenis gedaan, bij onzen vromen Van der Vorm, en ik hoop in dat geloof te sterven; doch als ik eens mocht zien, dat andere christenen nader bij Gods woord blijven, fiat! dan moet ik dit licht volgen, en dat zou ik ook gerust doen; want ik ben een eerlijk man.

Zoo dat ik maar zeggen wil, dat ik het huwelijk om die reden niet kan afkeuren. Je moest nu evenwel je niet gaan zitten inbeelden, dat ik met het kind zoo goedkoop ben: al heel niet! maar uw zoon is zulk een braaf man, daar wil ik maar op komen. Neen, daar heeft zij Goddank te veel gelds toe, en is zij van te braven familie, en 't is een mooie brunet ook, en ze speelt maar kapitaal. Sara Burgerhart moet een zoo braaf man hebben als uw Hendrik, en zijne ouders moeten haar met achting en liefde in hunne familie noodigen.

Nu, nu, 't zou geen onaardig kluchtje wezen, met een papa die zei: «Zoo zal 't wezen, dochter, want ik versta het zoo.» Neen, neen! mijn pupil is een redelijk schepsel, en zoo wil ik, dat zij zal behandeld worden. Daar had men dan 't gooien in de glazen met papa Edeling, en mijn arme kind was aan de Joden overgeleverd. Ik bedank je hartelijk, hoor. Zie daar is mijn antwoord. Ik blijve

Uw Dienstwilige Dienaar,

ABRAHAM BLANKAART.

De Heer ABRAHAM BLANKAART aan Mejuffrouw de Wed. SPILGOED.

Mevrouw, zeer waarde Vriendin!

Al waart ge nu, menschlijker wijs gesproken, zoo heilig als een engel;] (en dat, geloof ik voor mij, zijt ge ook maar) en al wierdt gij ook van zeven duizend legioenen van duivelen gelasterd, dan zoudt gij evenwel nog wel zekerlijk zoo veel van den mensch hebben, als moeder Eva, vóór zij zoo leelijk bedrogen werd, had: kort gezegd, gij zoudt nog wel wat nieuwsgierig vallen? want vrouwtjes zijn toch niet anders. Ik loop, en draaf, en klungel daar zoo alle daag aan uw huis, puur als of ik naar u uit vrijen kwam; maar dat is zoo niet: zulk eene fraaie dame kan in Abraham Blankaarts pot niet. En 't is of ik nu maar te Amsterdam ben,

om mijn tijd met manden uit te dragen, om fiolen te laten zorgen. Zoo dat ik maar zeggen wil, dat ik alle daag aan uw huis kom, om met u eens alleen te spreken: maar ik heb zoo veel te hooren, te kijken en te gapen, en zoo mijn spikkelatie met die drie nufjes van meisjes, die, de een voor de andre na, in en uit kwispelen en kissebissen; en dan moet ik er de vreugd in maken en er zoo eens wat meê dollen; en dan zit gij daar als *de Rose van Saron* in 't midden, sprekende, onderrichtende, goedkeurende, minzaam ziende. O, Mevrouw, ik wou, dat onze schilder Troost nog leefde, ik liet die groep schilderen, om er mijn familiestuk van te maken, mits dat ik er ook in mocht, met Snap zoo bij me. En zie daar! dan is de tijd om; en ik heb zelf vergeten, dat ik om u te spreken gekomen ben.

't Is een regenachtige dag. Ik zei, wel, heeft Abraham Blankaart er niet den hooi van, om al weer daar heen te laveeren, en mijn tijd te vermallen met die meisjes? Ik zal t'huis blijven, en schrijven 't geen ik toch aan Mevrouw niet kan vertellen, en Sarot mag er niets van weten; 't is zulk een oolijk platje!

Dat die zuurkijk weg is, is goed: 't is een verdord gemeen stukje, voor een fatsoenlijke juffrouw; maar ik schrijf niet graag over slechte menschen, ik word dan maar nijdig en bedroefd.

Om dan mijn vertelling te beginnen; want nu weet gij nog zooveel als gisteren: zoo dat ik maar alleen dit zeggen wou! Daar heb ik een bezoek gehad van den achter-achter-klein-achter-zoon van Marten Luthers ouden vriend, Casper Edeling, van Jan Edeling! en wij hebben te zaam over het geloof en de zoete meisjes eens heldertjes gebakkeleid. Hij wachtte mij in mijn zijdkamer. «Zoo, Marten-broêr,» zei ik, «welkom.» — «Uw dienaar, mijn heer Blankaart,» en hij keek, of schoppenboer ook nog van zijn familie was; zoo, dacht ik, dat zijn de oude grillen. Ik zei des, wel fraai buigende, dat ik toch beter ken dan zoo een ouwe podagrist: «Uw dienaar, mijn heer Edeling,» en ik gaf hem een fauteuil. Dus begon hij, terwijl hij de glazen uitkeek. (*Ik, niet lui, ging over 't horretje gluren; ja, zoo moet men met die wonderlijke menschen omgaan, of zij denken, dat de drommel hun niet wijs genoeg is.*)

Edeling. Nu, daar is mijn zoon Hendrik dan verliefd op uwe pupil. Hij ziet er uit, of hij uit een belegerde stad komt, en mijmert, en zwijgt, en ik heb gister het eens op haren en snaren gezet — maar 't is of ik met mijn kop door dien muur wil: en hij wist mij nog een hoope te zeggen, die eigenwijze jongens! Ik ben ook moeilijk op hem. — Gij zegt niets?

Ik. Wat heb ik met uw en uw zoons gemor te doen? Ik zie niet, waarom ik iets zeggen zou. 't Raakt mij niet; en ik *wil* mij er niet mee bemoeien.

Hij. Wat! raakt het u niet? En dat de jonge knapen zoo met het geloof

omspringen? Ei zeker, zou ik mijn huis tot een Noachs-ark of een Remonstrantsche kerk maken?

Ik. Wel, hoe satan heb ik het? Heb je niet uitgeslagen? of maalt je de geest? Nog eens, wat bruit mij uw gekibbel met uw zoon?

Hij. Wel, hij wil juffrouw Burgerhart hebben al is zij gereformeerd.

Ik. Wel, ik wil haar niet geven in eene familie, die haar niet met liefde en achting ontvangt.

Hij. Wat moet ik dan doen?

Ik. Dat's uw zaak. Gij zijt vader. Uw gezag zal zeker met verstand gepaard gaan.

Hij. En daar is nu mijn zwager, de pastoor Redelijk, die praat eveneens als gij en zijn vrouw ook.

Ik. Nu, als je mij niets anders te vertellen hebt, kon je de moeite wel gespaard hebben, om bij mij te komen. Hoe ik over den godsdienst denk, weet gij. Wilt gij geene gereformeerde vrouw aan Hendrik geven; wat geef ik daarom

Hij. Wel, waarom laten wij onze kinderen dan ieder in onze kerk opbrengen en hun geloof leeren bij catechiseermeesters van onze eigen leer?

Ik. Omdat wij — laat ik zwijgen! Hoor, Paulus is mijn man. Wat zegt die? *Onderzoek de Schriften*. Dat klinkt u wat anders voor den snoet, dan *zijn geloof te laten leeren*. Weet je wat, Jan Edeling? daar is nog maar te veel *Paperij* onder de Protestantsche christenen. Wij razen en duiveljagen tegen den *Antichrist*, tegen den *Gog* en den *Magog*, tegen den *Paus*; en iedere dominé wil paus zijn in zijn kerk, en iedere vader heilige vader in zijn huis zijn. Kom aan! daar is uw zwager! (ei, ik wist dat niet, is hij uw zwager?) Reedelijk; wel, die vrome, wijze man, zegt gij zelf, dat net denkt als ik; zoodat, ik hoef mij dat niet te schamen. Hoor, jou geloof is een enkel *toeval*; want je hebt er machtig veel toe gedaan, heb je niet? om van Luthersche ouders geboren te willen worden. Wel, Jan Edeling, Jan Edeling, 't lijkt nergens naar: maar dat gij uw braven zoon, als zoo een rechte Nero, niemandsvriend, van liefde kunt zien sterven, om een deugdzaam meisje — op mijn ziel, (*en ik sloeg op de tafel*) uw geloof is het rechte geloof niet!

Hij. Hoor, Abraham Blankaart, ik zou met al mijn hart u om het meisje voor mijn Heintje verzoeken, was zij van zijn geloof.

Ik. Wel, ik wed om een vischje, dat zij van zijn geloof is.

Hij. Hoe? wat? heeft zij dan haar kerk verzaakt, en dat om een man?

Ik. Noch 't een, noch 't ander; en evenwel ik wed met u. Zie, zij zijn het immers daar in eens, en dat is wel een fundamenteel stuk van eenigheid, dat zij met elkander gelukkig kunnen zijn, en dat gij het hen maken kunt. (*Hij gaf mij zoo een knorrige meesmuil; en toen begon hij weer op*

nieuw te zagen, en van 't geloof en elk in zijn kerk, dat mij het bloed zoo al wat begon te krieuwelen).

Ik. Nu wil ik in mijn huis niet langer dat gegons verdragen. Gij zoudt beter doen als gij eens een kapitteltje in Sint Jan las: die brave apostel zal het u zoo ouwerwets zeggen, dat gij wel voelen zult, waar de wind van daan komt. Maar ja, de Bijbel daar leest men niet in: dat klungelt en sjouwt met Huispostillen en Uitleggingen, die geen pijp tabak waard zijn; en Gods heilig, dierbaar woord, dat ligt, met zilveren sloten, in het beste vertrek daar braspenningen te zweeten. (*Hij lacht*)

Hij. Daar is mijn hand, Brammetje; jij bent toch een man, die mij lijkt. Ik moet nu mijn heele les leeren. Hoe moet ik dan met mijn jongens leven? want ik heb nog ergens zoo een suppliant in de wijde wereld.

Ik. Wel, als ik zulke jongens had, en zij hadden liefde voor brave meisjes van de Protestantsche kerk, en zij verzochten mij, om haar te mogen hebben, wel, dan zou ik zeggen: ziet, kinderen, dat staat mij bestig aan. Ik zal zien, dat ik elk zijn vrijster bezorg, en je allebei in goeden doen stellen, om wat te beginnen; en dan zou ik met mijn jongens eens op 't goed succes drinken, en door mijn gang loopen tierelieren, als of ik zelf nog maar twintig jaar waar. Hoor, Jan Edeling, dan zult gij vreugd en genoeg hebben, en je kunt voor je dood nog grootvader van een kleine kabouter of acht wezen.

Hij. Gij hebt gelijk! Ik verzoek u dan om het huwlijk; en als ik het zeg, meen ik het waarachtig. 't Zal mij tot eer zijn, juffrouw Burgerhart mijne dochter te mogen noemen. Zal hij ze hebben?

Ik. Met al mijn hart; en ik hoop, dat zoo uw andre zoon ook maar een braaf, deugdzaam meisje kiest, dat gij dan ook even redelijk zult zijn.

Hij. Zie, Bram, zoo ben ik nu ook weêr, als ik iets doe, doe ik het terdeeg; ik hou niet van dat krummelwerkje. Hoor, *als ik over den hond kan, kan ik ook over den staart.* Als Cornelis het wel maakt en hij een ordentelijk meisje wil, gierigheid daar aan heb ik mij nooit bezondigd; ik wil maar baas zijn en gelijk hebben.

Ik. En juist daarom hebt gij geen oogvol recht op iemands hart; alles, wat men, als men van u afhangt, doen kan, is bang voor u te zijn.

Hij. Gij hebt waarlijk gelijk, maar ik zal zien, dat ik dien *ouden Adam* er uit ramei.

Ik. Dan zult gij de beste man van de wereld zijn; en mijn meisje zal geen der minsten zijn, die u 't leven aangenaam zal maken. Nu zult gij eerst gaan ondervinden, hoe gelukkig men is, als men de *beminde vader* is van brave kinderen.

Hij. Ik heb meer voor mijne kinderen gedaan dan duizend vaders doen; ik heb nacht en dag gewerkt voor hen, ik gaf altijd in de ruimte....

Ik. (Hem in de rede vallende) En met dit al, gij zijt wel gehoorzaamd, wel geëerbiedigd, maar ik vrees, dat uw eigen kinderen u niet beminnen, zooals zij u zouden bemind hebben, als gij wat min van het meesterachtige, en wat meer van het vaderlijke getoond hadt.

Na nog wat pratens ging Marten-neef heen, zoo wel gehumeurd en zoo zacht, als hij zeker nog nooit, sedert hij alleen gaan kon, geweest is. Waarlijk, 't is een goed, eerlijk, allerbest man; maar omtrent zijn vrouw en kinderen was hij, en dat alleen uit grilligheid, een rechte *bullebak*.

Dat zit daar heel gek, en wel dubbeld gek met tante. Dat Janrap heeft haar tot op 't gebeente uitgemergeld. Maar mijne kleuter spreekt zoo ten goeden, en verzoekt zelf, om uit haar geld tante wat te ondersteunen, dat het een lust is om te zien. Ik ben daar eens bij die beste vrome Stijntje geweest, (ja, ik leef onder en boven den grond!) en ben met haar overeengekomen, dat zij tante in huis zal nemen, en onder haar bestuur, vat je het? en dat ik het met haar wel maken zou. Maar ik wil dat voor het ouwe wijf niet weten, wel, wat hoeft dat? Die allerliefste vrome ziel zal mijn Saartje eens bezoeken, zoo een zin heeft zij in 't meisje.

En nu moet ik u eens aanspreken, want gij zijt *het Vrouwtje van Thecoa*, uit den Bijbel. Ik wou u eens vragen, of juffrouw Letje t' avond of morgen niet een goede vrouw voor Willis zijn zoude? of zijn er al kapers op de kust? Het meisje komt mij zoo wel voor, en ik zie heel wel, dat zij ook bij u twee witte voetjes heeft; en dat zou zij niet hebben, zoo zij geen goed jong kind was; en mijn Saar houdt zoo krachtig veel van haar. Nu, denk er eens aan: ik zou dat graag zien. Haar broër heb ik gekend als het oolijkste saletrekeltje, dat er op Gods aardbodem was, maar hij wordt een heel ander mensch: ik ben ook zijn vriend; doch Edeling, die mij zegt, dat hij het beste hart van de wereld heeft en zoo goedaardig is als een kind, heeft vóór, hem een beter bestaan te bezorgen. — Ja, ik wou wel wat zeggen, maar het wil er niet uit; evenwel het deed mij zoo goed, toen ik het hoorde, dat mijne oogen overliepen! Ik kan 't niet zwijgen. Hij is het, die aan Edeling uwe verlegenheid, door een rijken schacheraar u veroorzaakt, vertrouwde, er bijvoegende: «Mijn Heer, ik heb geen geld, anders zou ik of Letje het al afgemaakt hebben; maar zeg het de brave vrouw nooit, dat ik het ben, die u dit zeide,» en hij sprak van u, alsof gij zijne moeder waart. Moet zoo een jongen geen goede gronden hebben? Moet hij niet beloond worden? Wat zegt gij? Nu schei ik uit, en ben

Uw oprechtste Vriend,

ABRAHAM BLANKAART.

UIT DE «HISTORIE VAN DEN HEER WILLEM LEEVEND».

Een achtiendeëeuwsche huismoeder.

Het is hier zoo heet, dat de kraaien gapen, en ik heb het met mijn dikke lijf kwaad genoeg; anders zou ik al eens bij u geweest zijn; want men ziet je weer niet. 't Is met jou: hollen of stilstaan; dan kom je alle dag, dan is 't of wij wild vreemd zijn, en je weet, ik kan zoo alle dag niet uit mijn drukke huishouding loopen! 't Is ook een heel eind, van Zeemansrust naar de Heeregracht, en het kleeden valt mij recht zuur in deze heete dagen, en ik zal nog al mijn goed, zoo benauwd steek ik er in, moeten uitleggen; nu, dan kan jij met Betje van hier naast mij helpen.

Maar kind, ik heb een eitje met u te schillen. Ik moet zeggen, dat mijn broers vrouw heel geheim is. Onze Gerrit zijn vrouw, jou moeder, is goed en wel; maar zij zal denken: wat zuster niet weet, zal zuster niet klappen; nu, ik kan zoo goed zwijgen als de beste; al wat je mij zegt, ligt hier begraven. Al had moeder een moord gedaan, ik zou het zwijgen. Ik ben ook, Goddank! niet nieuwsgierig naar een andermans geheimen. Ik zeg altijd: *die veel praat, liegt veel*; en ook met zoo'n werkelijk huis, nicht! Zie, meiden zijn meiden, en onze Freërik heeft wel een zwarten jongen noodig, om hem zijn prullen en tabaksgoed na te dragen. Hij gooit het maar neer en denkt, mijn wijf is toch een rechte Martha. Zoo dat ik weinig tijd heb, om mij met praatjes op te houden. En:

Terwijl het schaapje bleet, verliest het een beetje,

Terwijl 't vrouwtje klappeit, verliest het een steekje,
zooals mijn oude motje placht te zeggen. Ik zeg: praten en breien.

Ja, de Amsteldamsche wereld is wat veranderd in mijn' tijd! Zag de wijze Salomon ereis op, hij zou niet zeggen: *dat er geen nieuws is onder de zonne*. Wel, de juffrouwen dragen manluihoeden op der hoofd. En ik zie mij stom op al die nieuwe snofjes, die er weer uitkomen. Nu, het gaat er ons land ook naar! Want de Engelschen nemen immers al weg, wat los en vast is. Ik lees druk in den Nieuws-Verteller; 't is jammer, dat er zoo-veel stadhuiswoorden in staan; ik begrijp het zoo alles niet. Maar ik merk wel, dat de boel in Europa vlak op zij zit. En onze Frederik zegt, dat wij aan lager wal gestuurd worden, en hij zou er wel zoo eens een paar dozijn van die leelijkerds wát balsemiek willen doen kielhalen.

Ja, ja! hij weet wel van 't Land, maar wil er nooit met mij eens over spreken. «Dat zijn geen vrouwenzaken» zegt hij dan. En dan denk ik, 't is ook waar. Ook schrijft de krant zooveel leugens. Wel, nicht, hebben zij daar onlangs mij niet den dood op mijn lijf gejaagd, toen zij mij vertelden, dat de Engelschen te Vlissingen alles kort en klein sloegen, ja, dat de vloot al heel aan den Uithoorn was? En denk, ik zat evenwel

moêrziel alleen voor alle Engelsche baldadigheid bloot, want mijn man is *Sinjeur zelden thuis*. Zoodat, ik weet niet, hoe het zit met ons land, en Freêrik zegt mij zoo niets.

Maar nu zal je weer uit de nachtschuit komen en zeggen: «Heden, wat voor een geheim!»

Hou je maar niet van de mallen! Wel, dat is de druif in mijn' mond, zei de smid en hij verkocht een treeft. 't Is met jou ook zoo. Denk je niet, dat ik weet, dat je geprittendeerd wordt? en ziedaar, ik noem man en paard, van mijnheer Ryzig, wel bekend, immer zijne voorouders. Want zijne grootmoeder was Bregtje Gerrits (wist men toen van mevrouw?) Bregtje Gerrits, of in de wandeling Bregtje Kostelijk, want het was er in huis, of je zoo bij de klinkklare rijke Benisten kwaamt, zoo kostelijk was het er. Nou, als de maan vol is, schijnt ze overal.

Me dunkt, al ben ik maar je tante, en al heb ik zooveel verstand niet als je moeder, als mevrouw Van Oldenburg, meen ik, zoo had ik op dit stuk ook wel mogen geraadpleegd worden. Het is mij waarachtig niet eender, wie er zoo al maar in de familie komt.

Niet, dat ik wat tegen den jongman heb; ik heb lang in zijn moeders buurt gewoond; maar hij hield zich wel. En al droeg ik geen zak, en al had ik eene muts op mijn hoofd, hij groette buurvrouw altoos, of ik ook éene mevrouw was. Ik had dikwijls mijn spikkel in hem. En hij schikt zich ook niet op als de meisjes, drie treetjes op een tafelbord, daar mijn kalf Mozes zoo alle duivels om uit de hel kan vloeken, als hij een jongen kerel zoo ziet kwispeien en op straat drillen.

Maar toch, Aal, het is je slag niet. Je weet, ik ben een flapuit, en aan jou, nicht, zeg ik het recht uit. Hij is veel te verstandig voor jou. Hij zou gauw zien, dat jij eene huishoudster op schillen zijt.

Nou, ik zeg huishoudster tegen jou. Zoo gaan er altoos dertig in een dozijn; en dan is 't nog: hoe grooter hoop, hoe slimmer koop, zooals Jan Luiken in zijn Liefdevonken leert, meen ik, of het moest Cats wezen; nu, dat kan niet schelen. Hij zou gauw zien, dat hij bekocht was. Hij mocht wel een paardje-schijt-geld op stal en eene koets op de stoep hebben. Neen, hij dient je als een vuist in je oogen. Of Grootje Ryzig u ook achter de voden zou zitten! Want het is een andere haneveer als je moeder.

Ik ben er eens geweest om getuige van mijn werkmeid, die lange waar-ga-je, die u altijd het hek open doet, weet je, met die morsmouwen en die rooie stukjes op haar boezelaar; nu, dat is al 't zelfde, van onze Griet, meen ik. Maar ik zag wel met een half oog, dat Grootje Ryzig een trant van eene vrouw is. En onze Griet zegt altijd, dat zij wêl genoeg is; maar dat de meiden geen tijd hebben, om een' haak aan een' rok, of

een onnoozel Vader Ons te bidden. Zij is van 's ochtends vroeg in volle order: het kapje gezet, de zak aan.

Zij zei mij, dat zij al in de zestig was; maar 't is nog eene vrouw als eene zweep, en zij glimt tegen je aan. Zij breidde toen haar zeven en twintigste paar fijne kousen voor haar' zoon en 't was kerjeus werk. Zij leest ook wel; nou, daar heb ik geen tijd toe; die er tijd toe heeft, is gelukkig. Zij leest alle morgen voor haar' zoon uit de Schrift en te acht uren is de koffietafel al van de vloer.

Nu kun je eens denken, of Grootje Ryzig en jij den mast zullen opkrijgen. Al klom je op den haan van den Westertoren, nog zou je jou verdriet niet kunnen overzien; dat zal daar zijn, *hot* en *haar*. Zij zou jou ten tien en nog te bed leggen! Zij zou jou dat uitvliegen verleen! Ja, ja! leer jij mij Grootje Ryzig niet kennen. Alida-nicht zou poot-aan moeten en de handen uit de handschoenen.

Wil ik het u eens op een grauw papiertje uitteekenen?

's Avonds voor man linnen gereed leggen en de keuken ordonneeren, want anders weten de meiden te elf uren nog niet, wat er ten tweeën zal gegeten worden. En Brampje is het zoo op zijn elf en dertigst gewoon. De overhemden en lubben (of moet ik mansetten zeggen?) moeten nagezien, of er ook een steekje aan te doen is, en die een' dag zijn aan geweest vouwen, de kreuken uitwasemen en in orde leggen.

Nicht zou ook niet te vies moeten zijn om eens een maasje in eene schoone zijden kous te leggen, of te gemakkelijk, als er eens een halfjaars wasch over huis is, om een' strop of servet te rekken, of een Engelsch hemd te plooiën.

Nicht zou des winters om acht uren aan het ontbijt moeten zijn — want ik denk, dat gij daar zult inwonen — en uit den Bijbel hooren lezen.

Nicht zou de meiden moeten binnenschellen, om het huiswerk te ordonneeren, terwijl mama, om toch niet te verletten, nog een naadjen ombreide, over de keuken, het uithalen en de stofferij moeten spreken; alles nazien, op het tin en koper wasemen, om te zien of het schoon is, met de bloote vingers op stoelen en lijsten strijken, om te zien of het wel schoon gewreven wordt.

Nicht zou dan naar voren, dan naar achteren, dan boven, dan beneden zijn moeten, dan in den provisiekelder, dan op den kleezolder.

Mama zou vragen: staan er ook klieken te bederven? Zijn de kasten wel zindelijk? Zijn er ook te veel half afgebrande kaarsen in de laden? Is het bier wel gekurkt? Wordt er niet te roekeloos met het vuur geleeft? Zijn er wel kolen? Is de plaat, zijn de fornuizen wel glad? Ligt het vleesch en de boter wel onder de pekel? Eet het volk wel roggebrood bij de spijs? Maken de meiden hare bedden? Ziet het er op de knechts

kamer ordentelijk uit? Is er wel een goed poeierkleed voor mijn zoon? Heeft hij wel schoone handdoeken? Is er water in de fonteintjes? enz.

Nicht zou, als mama eens familiedag heeft, de tafel moeten ordonneeren, het godgansche dissert in order brengen, alles krijgen en weg brengen; her zilver sorteeren en nazien.

Nicht zou alle Zondag des winters met mama naar de kerk moeten om lessen voor de geheele week; des zomers met mama naar buiten moeten, of, als zij bij man bleef, nagegaan worden door een stijf ouderwetsch burger boekhouder, die aan Grootje alles zou overbrieven.

Welnu, kind, hoe staat je dat al aan? Je zult Grootje Ryzig geen ooren aannaaien, gelijk gij mij, goê klos, doet. Die haar foppen wil, moet vroeg opstaan, en daar heeft nicht een broer aan verloren, zoodat — ik raad je de partij af. Je bent nog veel te jong en te ijdeluitig, om een heilig houwelijk aan te gaan.

Nacht, kind!

IN DE WITTEBROODSWEKEN.

Lieve Pietje! — Wel zie zoo! Nog maar acht dagen getrouwd en al beknord! Het hart wil een klager hebben, en ik hoop, dat gij uwen geest van zoete medelijndheid ook voor mij niet geheel zult achterbaks houden. Wel, de man is bang, schijnt het, dat zijn rijk niet lang duren zal: *strenghe heeren niet lang regeeren*, zooals het liedje gaat. En als ik, mijne Vriendin, nog schuld had, ik zou zwijgen om vredes wil; want ik heb, weet gij, immers nog zoo eene oude zucht voor vrede, en laat veel ongemerkt doorgaan. Maar ik heb niet alleen geen schuld, maar kan die niet hebben. Hoe! daar de koning van Engeland geen kwaad doen kan, zou daar eene vrouw, die zeker veel meer waardig is dan al de koningen in alle mogelijke werelden, kwaad doen kunnen? (Hoe smaakt u zoo een scheutje staatkunde onder mijne weeklacht?) Kom aan! De verkiezingen zijn vrij: dit is mijn vast punt. Ryzig verkiest t'huis te zitten: bestig! laat de man mannetjes in 't vuur kijken, en zijn gedachten wat bij malkander rapen; maar ik verkies uit te gaan; en dewijl de verkiezingen vrij zijn, moest daar niet over gekauwd worden. Ik heb wel aan den Eerwaardigen Repjewat beloofd: «dat mijn wil den man zoude onderworpen zijn, *omdat* Adam eerst gemaakt werd, ende daarna Eva den Adam ter hulpe» (hoe dit evenwel redeneert, weet Joost!), maar er is geen enkele kik gesproken van: «dat mijne verkiezingen den manne zouden onderworpen zijn, omdat Bram nu juist een jaar of zes, vóór de beurt aan mij kwam, Amsterdam met zijn geschreeuw vervulde». Fraaie voorrechten! Weet gij wat, als ik een

man was, ik zou mijn recht dan nog liever afleiden van de wet der sterken. Maar mijn gemoed is zoo vol (nu, dat kun je wel denken!), dat ik haast niet aan mijne wederwaardigheden kan toe komen. Daar zat ik in volle pracht en heerlijkheid, met mijne handschoenen al aan, mijne pelise al om, en ik moest terug. Hij is nog erger dan onze Gerrit; wel, die heeft mij nooit zoo behandeld. Ik heb grooten trek om hem Caligula te noemen; want hij wenscht ook, dat al mijne gekheden (zoo noemt hij die) maar één hoofd hadden, opdat hij die in één slag konde kapot maken. Zoo dat ik maar zeggen wil, dat ik de ongelukkigste aller vrouwen ben, van Eva af tot het meisje, dat in deze sekonde geboren wordt, toe.

Eerst zal ik u evenwel eens over Grootje Ryzig onderhouden. Het komt de vrouw vreemd voor, alle voormiddag hier een smerigen, smachterigen, bepoeierden duizendkunstenaar den witten keurigen trap te zien opdansen, om Mevrouw hare teeder beminde Schoondochter binnen een uur of twee te coiffeeren *comme il faut*. Zij heeft echter nog maar wat zitten spinnen en brommen, al mommelende ende al pruilende. Maar dat heeft ook al zijn voordeel, want dan breidt de goede vrouw zonder opkijken, of Joost er achter zit. En als oude lui zoo vlug, zoo werkzaam zijn, blijkt het, dat zij nergens aan zuchten. En ook: zou eene zieke schoonmoeder niet nog wel tien percent lastiger zijn dan eene gezonde?

De man, dat moet ik zeggen, kwam, zooals de mans dan zijn, nog al wel gehumeurd van de beurs. En ofschoon hij, wjl ik gekapt wierd, nog wel een kwartier met eten moest wachten, zoo ging het echter nog al schappelijk. Hij keek wat donker; maar een knikje en een: «dag, lieve Ryzig,» verdreef die hangende onweerswolk. Mama zat reeds met haar servet voor, zindelijkheidshalve met een speldetje onder de borst vastgemaakt. De knecht bracht het eten, en onder gebruiken der middeltjes ging het dus:

MAMA. Daar is, terwijl gij boven waart, hier eene doos gebracht, dochter. Ik wenschte, dat gij de menschen om een beuzeling niet zoo verre deed loopen, maar afkwaamt, als zij u moeten spreken moeten. — IK. Mama ik kon immers met mijn losgemaakte hair niet komen; wat zou dat een vertooning gegeven hebben! — MAMA. Dan moet gij de lui op een ander uur bestellen. — IK. O, heden, mama, zij moeten wel anders draven. — MAMA. Ja, de jonge dames hebben zeker veel vodderijen noodig. Wist ik in mijn jongen tijd van kappen, van die zijden kanten, van al die bungelarij? — IK. De eene gekheid is licht zoo goed als de andere. En als men de portretten van mama's jongen tijd beschouwt, moet men een groote dosis van geloof hebben, om toe te staan, dat de dames toen een haar wijzer waren dan nu. Wel, ik heb immers in een ouwe predikatie van dominé Mouche gelezen, dat voor honderd jaar de vrouwen zich opdrilden, of zij zoo uit de tent des satans met een menuetpas naar de hel wilden. —

MAMA. Zij droegen ten minste nog geen twee horloges, en dat met bandjes, evenals de manlui. Foei! — IK. Daar spreekt dominé Mouche niet van; en ik ben op het stuk der vrouwenkleeding niet zoo oudheidkundig: zij droegen toen mogelijk op de eene zijde een gouden beugel en op de andere zijde een étui; of dit nu zooveel wijzer was, mag mama beoordeelen. — RYZIG (*Het vuur terdeeg leggende; want hier legt al vuur aan; en schamper lachende, dacht mij*). Zoo al niet wijzer, ten minste meer in de sekse. Gij draagt immers geen twee horloges, Daatje? — IK. Mijn lieve Bram, dat kan ik niet doen, want ik heb er maar één. — RYZIG. Ook niet met een bandje. als een jongen? hoop ik. — IK. Mama verbood het mij, en ik deed haar zin. — RYZIG. 't Is of jelui meisjes beduiveld zijt, dat gij de jongens zoo naäpen moet. En nog te meer . . . — IK (*hem in de rede vallende*). Omdat dit meisjes weinig eer kan aandoen. Heeft mama ook tegen het onnoozel jasje, dat ik, als ik uitrijde, in den winter aantrek? — MAMA. Niets ter wereld, dochter, dat is warm en bewaart zoowel de gezondheid als de kleeren. Waarom vraagt gij dat zoo? — IK. Wel mama, omdat ik eens heb hooren vertellen, dat zeker Engelsch proponent te Middelburg zijnde, om op de proef te preeken, door zijn hospes den raad kreeg, van zijn groote mof t'huis te laten, wijl hij anders het beroep niet zoude krijgen: «goed (zei hij), dan zal ik ook mijn borstrok uit doen, want ik draag beide om dezelfde reden, omdat ik het hier zoo koud vind in Zeeland. — (*Rijzig lachte, mama zag even gelijk*.) RYZIG. Neen, Daatje, uw onnoozel jasje, zooals gij het noemt, zult gij houden, en te meer, omdat gij genoeg van de vrouw over hebt, en u veel te dun kleedt, om met mij in de fargon te zitten. Jammer is het echter, dat de meisjes geene voorbeelden in hare eigen sekse zoeken. Die zet, stoute meid, verstond ik; maar gij praatte er over heen! Wat zijt gij lieden met al uw airs toch op dit stuk malloten! — MAMA. Kunnen zij met onze hedendaagsche opvoeding anders zijn? (*Ik zweeg, om zijne moeder te sparen. Verdiende dit geene belooning, daar het mij vrij wat kostte?*)

Tegen zes uren kwam ik geheel geadjusteerd in de eetzaal. Hij keek of hij een spook zag.

HIJ. Zoo geheel gekleed, lief, en dat zoo laat? — IK. ongekleed kan ik niet wel uitgaan, en het is nog pas zes uren, Ryzig. — HIJ. Gaat gij dan uit? — IK. Zoo was 't oogmerk. — HIJ. En wist ik daar niets van? — IK. Och, als gij er op gesteld zijt, dat ik u alle wissewasjes vertel, goed, ik zal er u meê vervelen. — HIJ. Wilt gij mij plezier doen, ga dan niet; ik verzoek uw gezelschap en heb aan mijn boekhouder gezegd, dat ik niet weer op 't kantoor kom. Toe, wijfje, laten wij met ons beiden thee drinken. (*Mama drinkt altoos thee in haar eigen kamer, omdat zij voor de stilte is, en zij altoos kwartier over vijven haar eerste kopje inschenkt.*) —

Ik. Houdt gij er den gek mede? Wel, het is groot salet. Als ik niet kwam, was er een gebroken partij. — Hij. Ik hou er zoo weinig den gek mede, dat ik het u ernstig verzoek. Kom, de handschoenen uit, de pelise af, en zet u hier naast mij. — Ik. Dat kan niet. De koetsier weet, dat hij met mij rijden moet, en Jacob krijgt reeds zijn hoed. (*Ik bleef staan.*) — Hij. Kan dat niet? Wil ik u toonen, dat dit heel wel kan? (*Hij schelde.*) Jacob, zeg aan Frits, dat mevrouw veranderd is van gedachten, en zelf gezelschap krijgt. — Die zwaarigheid is weg, ziet gij? Kom nu, als een hupsche welopgevoede vrouw, bij mij, en laten wij thee drinken. (*Hij schonk water in den pot en kreeg een stoel voor mij, mijne hand vattende*) — Ik. Het is wat vroeg, mijnheer, om mij reeds te doen zien, wat mijn lot zijn zal. — Hij. Ik heb mij, zie ik, bedrogen. — Ik. Bedrogen! in wat opzicht? — Hij. Wel, ik meende, dat juffrouw Leevend gezond oordeel genoeg had, om te kunnen zien, dat Ryzig de geschiktheid niet bezat, om de jabroer zijner vrouw te zijn. — Ik. En ik had gedacht, dat mijnheer Ryzig zijne vrouw nooit onbeleefd zoude kunnen behandelen. — Hij. Behandel ik u onbeleefd? — Ik. Ten uiterste; geen man doet zoo. — Hij. Wel dan zijn wij beiden deerlijk gefopt. Geduld!... Evenwel, zoo gij wel wilt doen, schenk dan thee. Gij moet, zoo gij uwe rust liefhebt. . . . — Ik. Gij moet! dat is zeer bescheiden, zeer vriendelijk! — Hij. Ik merk, dat mijn verzoek niet helpt; ik beveel het u derhalve. — Ik. (*ik neeg met veel gehoorzaamheid*). Gij zult gehoorzaamd worden. — Hij. Niet met zulk een trotsche houding, hoop ik? — Ik. Moet ik veinzen ook? — Hij. Gij moet uw plicht doen: meer eisch ik niet. — Ik. Gij hebt veel goedheid, mijnheer!

Dat theedrinken ging zoo stijf en zoo statig, als het wel mocht. Hij keek in 't vuur. Ik begreep het beter: ik diverteerde mij met het fraaie porselein, waaruit wij dronken. Dat was mooier, dan in het vuur te kijken. Het moet hem ook maar slecht bevallen hebben, want hij schelde: Jacob, leg op 't kantoor vuur aan. (*Jacob ging*). Als mijne vrouw weinig met mijn gezelschap tevreden is, zal ik maar weer aan mijne affaire gaan. Mag ik u evenwel zeggen, vrouwtje, dat gij u zelf zoo zeer zult foppen als mij? Nooit heb ik u gepleid, nooit uwe uithuizige levenstrant goedgekeurd. — Ik. Wel, ik blijf immers t'huis, en ik drink immers thee met u. Is 't nu nog niet wel? — Hij. Ja, dat is waar. Het eerste gedwongen, en het laatste zeer ongevallig; ik heb des daarvoor geene verplichting. — Ik. Moet ik mij dan, om mijn plicht te doen, opsluiten? — Hij. Gij moet toonen, dat uw mans bijzijn u ten minsten zoo wel bevalt, als dat van een partij malloten en modegekjes, die gij zelf veracht. — Ik. Mijn man is ook waarlijk heel plezierig, om op zijn bijzijn gesteld te wezen! — Hij. Uw man is dan, zoo als hij is. Gij hebt hem gekend, en hem echter

genomen. — Ik. Dat is mogelijk zoo ongelukkig voor hem, als voor mij. — Hij. Dat geloof ik niet. Ik denk niet zeer romanesk. Hoor, Daatje, gij zult een zeer redelijk man aan mij hebben, indien gij u een weinig naar mijne denkwijze wilt schikken. — Ik. Een weinig? uw weinig zal wat véél zijn, denk ik. — Hij. Gij zult er over oordeelen. Ik wil volstrekt de man niet zijn van eene vrouw *du ton*. Ik wil eene Hollandsche vrouw hebben, die zich in haar eigen huis niet doodelijk verveelt; en geen vrouw, die, omdat haar man geen laffe gek is, bang van hem is. (*Ik zag hem zeer verwonderd aan*). — Ik. Ben ik bang van u, Ryzig? dat weet gij hoop ik beter! Hij. (*Hij begon hartig te lachen, en mij op zijn schoot zettende*) Kom, mijn lieve meid, laten wij de kwestie afmaken! Zoo ik u niet lief had, zou het mij dan hinderen? (*Hij kuste mij recht welmeenend*). — Ik. Lieve Bram! Gij zult mij in den grond bederven. Hoe kan ik een man vreezen (en dat heb ik evel beloofd, spot er niet meê), die mij zoo familiaar behandelt? En ook zoo een kijverijtje is wel jent; wij zullen anders van doodstroomig vergenoegen in slaap vallen. . . . Gaat gij nog naar uw kantoor? (*Ik streelde zijn wang; me dacht, hij rebelleerde wat tegen die pil, en hij moest die evenwel slikken*). — Hij. Niet als gij zoet zijt, anders. . . . Ik: Point de pardon! — (*Viel ik hem in*).

Toen was alles wel. Hij verzocht mij, dat ik mij, voor mama mij op 't mat kwam, uitkleedde. Dan (zeide ik uit schalkerij) moet gij mij wat helpen, want ik wil mijne kamenier niet roepen. — Goed, maar het zal u slecht bevallen: ik ben zeer onhandig. Hij nam lachend een kaars op, dit was mij genoeg: hem de kaars afnemende, zeide ik met Pyrrus: *Ik ben voldaan*.

Het spijt mij niet véél, dat ik t'huis bleef. Hij is gansch niet onaardig, voor een getrouwd man, wil ik spreken. De knecht kwam de tafel dekken en ik vroeg, of mama wel meer ten acht uren soupeerde? Het was echter reeds half tien. Hoe vindt gij die?

Ik heb ook al gezien, dat Ryzig een zeer redelijk man is: althans hij heeft mij, en ik ben nu al evenwel reeds negen dagen in zijne gewelddadige, ruïneuse handen geweest, nog niets gevergd, dat mij onaangenaam valt! . . . O, kind! binnen een jaar of zes zullen wij, als een paar origineele Hollanders, het platgetreden huwelijkswege druilloorende opwandelen. Ziet gij vader en moeder Ryzig daar niet, op hun Zondags aangekleed, naar de Nieuwe Kerk slenteren, met een paar wilde Ieren van kinderen hand in hand vooruit? De jongen, een dikke, vierkante, lompe lol van een jongen, met een dikken kortharigen kop, rooie naakte ooren en een spek-hals, tot op zijn borstje toe nakend, in een flodderbroek, met een witte echarpe wel aardig opgeknoopt. Het meisje een oolijk loos gastje, dat ook al meent te weten: *honneur aux dames*, en veel wijsheid toont in broer

den weg te wijzen, al staat de kerk vlak voor zijn neus. Ziet gij 't niet? Nu wacht dan en zoo ik mijn woord niet hou, zal ik maar de helft schuld hebben.

Het spijt mij echter nog al, dat ik zoo weinig partijen zal mogen houden, want grootje Ryzig is zoo mijn trant niet. Zij is eene van die vrouwen, die niets goedvinden, indien het niet van hare vinding is. Zij is ook aan zoo eene blinde gehoorzaamheid gewoon, dat men mij gemakkelijk bij haar van Arminianerij zal kunnen beschuldigen. — Daar komt mijn meester thuis. Ik groet je.

NICHT WOELWATER.

De vriendelijke wijs, waarop gij met mij gelieft om te gaan, stelt u aan mij meer voor in het beminlijk licht eener waarde vriendin, dan wel op den afstand van hooggeëerde tante: ik schrijf dan aan u, zooals gij mij bevolen hebt; maar ik heb u droevige dingen te schrijven: ik kan mijn verdriet niet overzien, sedert ik bij nicht Woelwater gelogeerd ben. Wat leven is dat hier! En dat voor mij, die uit zulk een stil, geschikt, vroolijk, wel ingesteld huishouden kome! Nu, gij zult mij niet weer bepraten, om hier naar toe te gaan, hoor! om al nichts groote schatten doe ik het niet; neen nooit weer. Zoo mijne zusters de proef er van nemen, zij zullen mij gelijk geven. Maar ik schrijf zoo wild, zoo verward! laat ik u, mijn lieve tante, dan maar een verhaal geven van mijne ontmoeting.

Ik ging vroeg in de ochtendschuit, en bij hare aankomst een koets voor mij besteld vindende, ging ik daar in, met niets dan mijn breizak belast. Ter plaatse mijner destinatie gekomen zijnde, hield hij stil. «Rijd voort, man» zeide ik, «wij moeten hier niet zijn,» want ik meende, dat wij voor een publiek logement waren (gij weet tante, dat nichts huis eene grootsche vertooning maakt), omdat ik zulk een gedraaf van volk, van knechts en meiden op de stoep en in 't voorhuis zag, die elkander toeschreeuwden en zooveel te doen hadden, alsof de prins met een groot gevolg daar alle oogenblik verwacht wierd. De keukenmeid, onderwijl haar smerige handen aan een slip van haar boezelaar afvegende, riep: «ga wat voort, Pieter!» en Pieter schreeuwde daarop: «kan ik zes dingen gelijk doen?» Midden in dat geweld keek ik uit het portier; want de man verzekerde mij, dat daar mevrouw de weduwe Woelwater woonde, en kwam nicht door den voor mij bijna onuitoogbaren gang aan waggelen, gedost in een morsige stoffen zak, met groote bloemen, en de eene hand in de zijde, onder al dat geweld al henen brommende: «hede, daar is nicht Cootje al!» Ik zat

nog al in statie in mijne koets. «Willem, Willem!» — «Wat blijft mifrauw?» — «Doe het portier eens open, jongen!» Willem deed zoo; daar stapte nicht uit de koets, doch moest op de stoep blijven staan, want al nichts knechts, meiden, naaisters, werksters, waren, geloof ik, geroepen, om een breizak en mijn klein koffertje, dat de besteller toen juist hier bracht, aan te nemen. Eerst had ik al dispuut over het betalen van de koets en het koffertje; want nicht wilde het betalen. Ik zwichtte, en raakte eindelijk in het voorhuis. Terwijl nicht aan een der gaapstokken van meiden zei «Lijs! breng jij die breizak eens op de groene bovenkamer, weet je meid, daar mijn nicht Grietje laatst logeerde! en hang hem aan de rechterzijde van het toilet; en jij, Pieter ga met dat koffertje ook op de kamer; maar neen! jelui mans bent geen zier zindelijk, geef het Lijsje aan de deur maar aan.» Daarop ging Lijs en Pieter, hos klos, hos klos, naar boven met mijne bagage, en ik arriveerde in nichts superbe zijdkamer.

Daar zat ik omtrent een half kwartier alleen, en begon ik reeds mij zelf te beklagen, dat ik er was! Nicht verscheen eindelijk met een: «excuseer mij, nicht! maar het volk is zoo dom; men dient het wel met duim en vinger alles in te stampen. Ik zeg altijd: die booien kan houden is gelukkig, maar die ze niet noodig heeft, is nog gelukkiger. Wat zal men doen? Als 't redelijk is, moet men het loven. Allemaal menschen, nicht! zoo als mijn man zaliger placht te zeggen. Wie is volmaakt? Pieternel! Pieternel! geef nicht eens een stoof; wel, mijn lieve nicht! zit je nog zonder stoof? Nu, nicht! ik hiet je van harten welkom; waar zal ik nicht mede dienen?» — «Ik zou liefst niets gebruiken, zoo ik die vrijheid heb.» — «Pieternel, Pieternel! kookt het water? wij zullen een kopje koffie drinken; heb je wel melk in huis? geef de verlakte kan maar. Of zal nicht liever een glaasje malaga verkiezen? Kom, ja, je moet mijn malaga eens proeven; ze is zeer extra goed.» — «Lieve nicht, ik bedank u, ik gebruik nooit iets vóór den middag.» — «Willem! geef eens kelkjes op een blaadje.» — Onderwijl wierd er braaf aan een dikke bos sleutels gerammeld, waaronder nicht, mag ik zeggen, gebukt gaat. «Heer, jongen, nou moest je ook een stukje koek of een anijsbeschuitje gegeven hebben; ik moet ook alles zeggen: jij behoorde zoo wijs te zijn uit je zelf!» Willem te post om beschuiten. Lijs komt onderwijl met de koffie binnen. «Och Lijs, wat doen wij nou ook met koffie, meid?» — «Mevrouw heeft het immers zoo belast?» — «Heb ik, kind? nu, 't kan wel zijn, ik weet door al die drukte zelf niet, wat ik zeg! Neem ze maar weg. Nicht zal er niet van gediend zijn, en roept Stijntje, de stijfster, om die te helpen uitdrinken.» Lijs verdween op katrollen en Willem kwam met een blad vol koek, beschuit en banket enz. — «Zou jij wel gelooven, nicht, dat de schel nog niet stil gestaan heeft van van morgen zes uren af? Dan komt de slager, dan de bakker, dan de groenvrouw, dan de

melkboer, en dat gaat zoo zonder ophouden; ik zeg menigmaal: ik begrijp niet, hoe de dames visites kunnen doen: ik heb er den tijd niet toe. Zou je wel gelooven, kind! dat ik nu al in geen drie weken in de kerk geweest ben? Onze Lijs is een goeie meid, maar een teutster! altoos tijds genoeg; mijn keukenmeid, Kniertje, kan nog wel wat doen, maar ze maakt te veel omslag. Pieternel zal ik laten gaan; ze doet niets dan heen en weêr slenteren. Willem» . . . daar wierd nicht in hare aandoenlijke oratie gestoord. — «Mevrouw! daar is de knecht van den tuinman.» — «Zie je wel, nicht? zoo is 't! Zeg, dat hij naar achter gaat, ik zal zoo komen.» Nu, dacht ik, zal ik eens adem halen! maar neen, de oude dame bleef. «Ik zal nu eens een oogenblik bij je gaan zitten, nicht.» Zij deed zoo! doch blies en proeste zoo geweldig, dat ik mijn kelkje moest wegnemen. Toen aan 't afvegen van haar zweet (excuseer mij dit tante! 't is om bij mijn origineel te blijven), aan 't snuiven, aan 't snuiten; toen weêr op, om de deur toe te doen; maar dit was te benauwd; op weer, en de deur open! «Wel hede, nicht! ik heb nog geen tijd gehad, om naar moeder te vragen; hoe vaart moeder? — «Zeer wel nicht!» — «en» — mij in de rede vallende — «en hoe is 't nu met vader?» — «Ook zeer wel». — «En met de broers en zusters?» — «Ook zoo nicht!» — «En wil Betje nog niet trouwen?» — «Zij zegt neen, nicht; en dewijl zij een vrijer heeft, die zij nemen mag, denk ik, dat zij de waarheid zegt.» — «Praatjes, praatjes! ik heb wel meer zulke meisjes gekend; hoor, nicht, als de rechte Jozef komt, zal Maria wel volgen; ha, ha! Maar eilieve, nicht! kijk eens op uw horloge: mijn huisklok is van zijn stel, en ik heb gister avond vergeten mijn horloge op te winden.» — «'t Is vijf minuten voor twee, nicht.» — «Wat zeg je daar? vijf minuten voor twee? Lieve vader! waar blijft de tijd? en daar is nog geen pieterselie in huis.» — Lingelingeling! aan de schel. — «Willem, loop gauw om pieterselie; maar je moet je geen verlept goed in de handen laten steken, en zeg, dat Pieter vast messen slijpt; zeg aan Lijs, dat die vast klarigheid voor de tafel maakt; want als die begint, heeft zij nog niet gedaan. Lijsje, daar heb ik nog vergeten, schoon tafelhoed te krijgen. Kom, meid, let nou eens wel op: op de gele achterkamer, in den hoek bij de porseleinkast, staat een lâtafel; daar is de sleutel; nu, in de tweede of derde lade, daar wil ik af zijn, ligt een tafellaken met vier en twintig servetten, gemerkt: P. K. Y; 't is nog uit den boël van mijn man-zaligers oom, Gijsbert of Mattijs, dat is mij vergeten; nu 't komt er ook niet op aan; breng jij, Lijsje! dat tafellaken met die servetten eens hier.» Lijs naar boven; de meid is nauwlijks op den trap, of nicht schommelt haar na: «Lijs, Lijs, kom maar weer af, ik zal het zelf krijgen: ik bedenk mij, zij liggen in mijn mahoniehouten kabinet; ga maar je tafelbakje gereedmaken.» Daarop hoorde ik nicht met

Willem en Lijs in de binnenkamer de tafel dekken, eindelijk was alles in order, zoo men meende; want het bleek naderhand, dat het brood en het bier vergeten waren; en ik wierd aan tafel verzocht. Een schoteltje met doperwtjes, een met bloemkool, een met boerenboontjes en een met bessenvla, nevens een (aangebrand) schijfje, en tot dessert aardbeziën, kersen, boter, beschuit, suiker, kaas en drie of vier dunne pannekoekjes, maakten eene maaltijd uit, waarom den geheelen voormiddag vijf menschen behalve nicht zich in 't zweet geloopten, tot hijgens toe vermoeid hadden; en nicht was zoo moede, dat zij nauwelijks kon eten, hoe wel zij al voortpraatte. Met dezelfde drukte raakten wij ten zes uren aan het theedrinken, en ten half twaleven aan ons *souper*, bestaande in sla en het koud schijfje van 's middags.

Zoo, mijn lieve tante! is het hier alle daag met zeer weinig verandering; liet de oude vrouw mij nog maar alleen, ik zou mijn verdriet weglezen; doch ik moet altoos bij haar zijn. Zij vertelt mij alles wat zij gedaan heeft, doet en doen zal; ik ben geen vijf minuten op mijn kamer, of 't is: «hede nicht, kom toch beneden! Wat doe je zoo alleen?» Dan is er eens een Poolschen rijksdag over het sturen van de wasch, die eerst over zes weken zal afgaan; nu moet ik met nicht overleggen ('t is nu, weet gij, Juli), hoeneer zij de najaars uithaling zal vaststellen; ik moet hooren, hoe zij alle hare gezegden met spreekwoorden bevestigt, en hare schempreden uitslaat op die vrouwen, die tijd hebben om een boek in de handen te nemen of ergens eens uit en naar toe te gaan.

Dezen morgen heb ik laten zeggen, dat ik zeer onpasselijk ben, en 't is ook zoo, de verandering is te groot: een stil, doch werkzaam leven, in een ruim buitenhuis, onder het oog mijner moeder en met mijne broeders en zusters, of dit verward Babels leven! Ik kan 't niet uitstaan, ik ken hier geen een mensch, en al kende ik iemand, zou nicht mij toestaan in deze groote stad alleen uit te rijden? Om geen duizenden! 't Spijt mij zelf, want de vrouw is niet kwaad; integendeel, zij heeft goede hoedanigheden, is niet gierig, niet knorrig, niet heerschezuchtig; maar, zoo ik dus vrij durf spreken, 't is een onkundig mensch, dat, nergens smaak in hebbende en nergens van wetende en echter zeer werkzaam zijnde, zich zelf bezigheden maakt, en die zonder de minste order alles tegelijk doende, ook alles in de war jaagt.

O, hoe verlang ik naar huis! welk een onderscheid tusschen haar en mijne geëerde moeder! Onze huishouding is zwaar. Wij hebben maar drie bedienden, en hoe wel geschikt in alles! wat hebben wij nog een tijd over! Bij ons gaat geen uur verloren: ten vijf uren zitten wij al te ontbijten; terwijl vader ons allen iets voorleest, en wij onze handen bezigheden geven, vliegt het eerste van den dag om, doch is niet voorbij, zonder wel gebruikt te

zijn... Maar wat begin ik? Gij, mijn lieve tante weet dit immers alles. O kunt gij niet iets uitdenken, om mij hier van daan te krijgen? anders vrees ik, dat ik hier nog wel veertien dagen zal moeten koekeloeren in een geraas, een verwarring, die mij half mal maakt.

RHJNVIS FEITH.

1753—1824.

AAN MIJN VADERLAND.

Wat wil die traan, die in mijne oogen
 Met zulk een streelende aandrif zwelt,
 Die 't hart zoo lieflijk houdt bewogen,
 De ziel tot vreugdetranen smelt;
 Die blik, die, onder lofgezangen,
 Verteederd aan een' grond blijft hangen,
 Die door geen toovrend aanzien treft
 Die zucht, die met een zachte ontroering
 Het hart in stille zelfvervoering
 Ten toppunt van zijn grootheid heft?

O vaderland, gezegende oorden,
 Te lang aan uwen zoon ontruikt!
 Mijn zalig oog verzwelgt de boorden,
 Die thans mijn vrije voet weêr drukt.
 O vaderland! o dierbare aarde!
 't Hernieuwd gevoel van uwe waarde
 Schept heel dien hemel in mijn ziel.
 'k Ben mensch, 'k ben meer, 'k ben Belg geboren —
 Mijn hart had juist den grond gekoren,
 Die mij door 't lot te beurte viel!

O band, dien zelfs de Moor voelt knellen,
 Die rots en zandwoestijn bewoont,
 Waar vrijheid nooit de borst doet zwellen,
 Waar 't prangend juk de menschheid hoont!
 Zou mij uw tooverkracht niet streelen?
 Mijn ziel niet in uw' wellust deelen?
 De lier niet trillen in mijn hand?
 De slaaf moog' met verstompte zinnen

Zijn' kerker, als het vee, beminnen —
De Belg bemint een vaderland!

O grond, daar nog de schimmen waren,
Wier moed weleer uw aanzijn wrocht!
O grond, ontwoekerd aan de baren,
Of met het heerlijkst bloed gekocht!
O heilig erf! o zaalge velden!
Waar vrijheid voor het bloed dier helden
Den reinen dauw des hemels drinkt;
Waar 't knarsend kouter in de voren
Den eisch van 't voorgeslacht doet hooren,
Die uit versteende schedels klinkt!

't Was hier, dat ik in stil verlangen
Het eerste levenslicht genoot;
Hier, dat ik 't eerst mijn natte wangen
Aan ouderlijke kussen bood;
't Was hier, daar 't moederlijke harte,
Nu moê gekust, mijne eerste smarte
Met eigen borst en zorg genas;
Hier, waar mij 't eerst de ontdekking streeelde,
Dat ik, bij zooveel reine weelde,
Een teêrgevoelig wezen was.

't Was hier, dat ik het eerst de werken
Eens Gods uit heel de schepping las,
En juichte, dat in al zijn werken
Het beeld eens Vaders zichtbaar was.
't Was hier, dat ik, in stil genoegten,
Naar eigen keus tot God mocht zwoegen
En ongestoord ten hemel treên;
Hier, daar 't gevoel van eeuwig leven
Voor 't eerst door deze borst mocht beven
En de aarde mij een Eden scheen.

't Was hier, dat ik bij 't vol verrukken,
Dat vrijheid aan de ziel bereidt,
Mijn' oudsten telg aan 't hart mocht drukken,
Verhoogd door nieuwe aanwezigheid;
Hier, waar geen vrees mijn vreugd beroerde,
Dat hem het juk den wensch ontvoerde
Te midden van een slavenschaar:

Dat hij, of nooit aan 't niet onttoogen,
 Of door de hand van 't mededoogen
 Aan wand of rots verpletterd waar'!

O vaadren, scheppers van dien zegen!
 Zoo deze traan uw assche wekt —
 Hij tuig', hoe 't zijn, van u verkregen,
 Uw nakroost tot geen' vloek verstrekt.
 O nakroost! waardig zulke vaadren,
 Dat met het eigen bloed in de aadren
 Belangloos voor de vrijheid strijdt!
 Mijn broederen!... dierbre landgenooten!
 De ontroering houdt mijn mond gesloten,
 Ik voel, dat gij mijn maagschap zijt.

O minnen wij door heel ons leven
 Een' grond, die zoo veel schats bewaart;
 Het vaderland, den Belg gegeven,
 Vervangt geen ander land op aard'.
 Dat rijkdom, aanzien en vermogen,
 In schijn den nagebuur verhoogen,
 De vrijheid, aan 't geluk verwant,
 De vrijheid, die 't heelal leert derven,
 Die overwinnen leert in 't sterven,
 De vrijheid woont in Nederland!

Geen heil vervult hare eedle gaven
 In 't eenmaal overheerd gewest;
 't Geluk vindt bij een volk van slaven
 Geen grondslag, daar 't zijn zetel vest.
 Goud, eergestoelte, heerschappije,
 Het lokaas van de dwingelandije,
 Bracht nimmer ware grootheid aan;
 Maar vrij, maar waarlijk vrij te wezen,
 Ziedaar een heil, met recht geprezen,
 Ziedaar der volken gloriebaan.

Beschouwt met mij die vruchtbare oorden,
 Waar 't aardrijk als een lelie bloeit;
 Maar dwinglandij met vuige koorden
 De zielen aan haar wenken boeit.
 Al spreidt natuur met volle handen
 Den overvloed op veld en landen,
 De slaaf ontzonk aan haar gebied;

Hij, van haar heerlijkheid omgeven,
 Vervult een groeiend plantenleven,
 Maar voelt den prijs der menschheid niet.

De zon begint in 't Oost te klimmen,
 Maar straalt geen vreugde in zijn gemoed;
 De teedre maan belonkt de kimmen,
 Maar dauwt geen' wellust in zijn bloed;
 De lente klapwiekt uit den hoogen,
 Zijn werkloos hart, met eelt omtogen,
 Verneemt haar, maar het gruwet er van.
 In 't lieflijk ruischen van de boomen
 Hoort hij den wreedten dwingland komen,
 Wiens voetzool hem verdelgen kan,

Het eël vernuft ontzegt zijn gunsten
 Aan 't hart, dat voor een' oogwenk beeft;
 Geen Tempe lokt de kiesche kunsten,
 Als dwinglandij er wetten geeft.
 Heur vrije stoet verkiest uw bergen,
 Helvetië! die de wolken tergen,
 Wier kruinen eeuwig ijs omboort;
 Daar op den top eens Alps gezeten,
 Heeft nooit het rinklen van een keten
 Haar in heur stil gepeins gestoord.

Zij, schoon, maar fier van aard, bespotten
 Den dwaas, die op haar gunsten loert,
 Waar hartetaal op hofschavotten,
 Een vrije pen in kerkers voert.
 Geen zangtoon trilt daar door de velden;
 De dichtkunst volgt de ware helden,
 De vleierij 't gekroond gedrocht.
 Die vuige grijpt de lier vermetel,
 En, kruipende om een helschen zetel,
 Zingt lauwwen, die de moordzucht wrocht.

De teedre min, zoo schuw voor banden,
 Verzacht zijn' ruwen boezem niet.
 't Is vuige drift, die hem doet branden,
 Of gouddorst, die zijn ziel gebiedt.
 De vriendschap, 't hulprijk mededoogen,
 Die 't hart zoo vreugdevol verhoogen,

Zoo lieflijk streelen in de smart:
 Die wellust, aan 't gevoel geklonken,
 Is met den godsdienst hem ontzonken,
 De godsdienst streelt geen slavenhart.

Hij, staâg door valschen schijn gedreven,
 Alsof een siddring eerbied waar',
 Leent, om der Godheid eer te geven,
 Hem 't beeld van zijn' geweldenaar.
 De schepping spilt vergeefs haar' luister,
 De Aartsgoedheid schuilt voor hem in 't duister,
 Bij al den rijkdom der natuur.
 Haar zachte lokstem treft geene ooren,
 Die God slechts in den donder hooren,
 En schuwen in het bliksemvuur.

De grootheid, die zijn ziel kan raken,
 Is meinceed, hoogmoed en verraad,
 En wreede moordzucht, die, aan 't blaken,
 In burgerbloed en tranen waadt.
 Hoe meer de dwinglandij, aan 't woeden,
 Haar kleed bepurpert in die vloeden,
 Hoe meer hij neêrknielt voor dien schijn;
 Zijn ziel zal Nero's grootheid staven,
 Om op zijn beurt voor mindre slaven
 Een dwingland . . . neen, een beul te zijn!

O Nederland! hoe klimt uw luister
 Voor 't hart, dat uwe waarde kent,
 Dat, gruwend voor een slaafsche kluister,
 Zijn vrijheid voor geen kronen schendt!
 O Belgen, dierbre landgenooten,
 Wat eedler perk is ons ontsloten,
 Sinds hier de zon der vrijheid blonk,
 En de Almacht, na zoo rijk een' zegen,
 Voor nooit geschonden deugd verkregen,
 Ons 't levenslicht in Neêrland schonk!

Het Oosten, voor u neêrgebogen,
 Het Westen, dat u hulde biedt,
 Vertoone een schets van uw vermogen,
 Maar vorme uw ware grootheid niet!
 Neen, Belgen! neen, gevoelt uw waarde!

De vrijheid, schaars bekend op aarde,
 De vrijheid heeft u opgevoed;
 Zij leerde uw vuist naar lauwrēn dingen:
 Bataven! smaakt haar zegeningen,
 Maar zij, zij blijve uw hoogste goed!

Dat vrij de menschheid, snood geschonden,
 In 't prachtig kleed der weelde kwijn',
 't Geluk was nooit aan 't goud verbonden,
 Maar vaak aan arm en vrij te zijn.
 Zoo lang de vrijheid hier blijft wonen,
 Zal de aardbol nooit een land vertoonen,
 Daar 't zalig Nederland voor zwicht;
 Maar eens voor haren gloed verscholen,
 Is Neêrland tusschen beî de polen,
 Ter schandvlek der natuur gesticht!

Een Belg, gedwee aan 't juk geklonken,
 Zoo lang het staal nog vrijheid biedt,
 Is lager dan het vee gezonken,
 En kent zijn gruwzaam noodlot niet.
 Het bloed, vergeefs voor hem vergoten;
 Bonst op zijn ziel als donderkloten;
 Natuur brult: «Aterling, verga!»
 De razernij verbeidt zijn sneven,
 En 't nakroost spuwt zijn eerloos leven
 Den rauwen vloek der vrijheid na.

1786.

UIT «BRIEVEN VAN VERSCHIEDENE ONDERWERPEN».

Natuurschildering.

Gij hebt van uwe leermeesters gehoord, dat, hoe zinnelijker de voorstelling in de poëzie is, hoe schooner. Dit zal u het zinnelijke van het niet-zinnelijke doen onderscheiden; maar zult gij er het fijne zinnelijke van het grovere ook door onderscheiden kunnen? Zult gij niet veeleer aan het laatste den palm toekennen? En echter is de schoonheid van het eerste grooter, en de dichter, die het in zijn stuk heeft weten te plaatsen, heeft de natuur zoodanig moeten kennen, dat hem de kleinste zinnelijke *nuancen*, die de volmaaktheid van een voorwerp aanduiden, niet ontsnapt

zijn: en van deze alleen heeft hij gebruik gemaakt, dewijl ze de grootere van zelf onderstellen. Beproof, hetgeen ik u daar zeg, aan de volgende beschrijvingen van een schoonen avondstond. Zij dienen vrij wel tot mijn oogmerk.

't Was avond, en de zon, gehuld met gouden stralen,
 Scheen thans te Berseba ter westkim in te dalen,
 Haar gloed te dooven in het Middellandsche zout,
 Terwijl ze nochtans met dat licht, dien gloed, dat goud
 En de eigen stralen aan dezelfde hemelkringen
 Den morgen maakte in 't oog der tegenvoetelingen.
 De maan vertoonde nu 't verzilverd aangezicht
 En troostte 't aardrijk met den weerglans van het licht.
 Een zachte dauw zeeg neer op blaân en bloemenknoppen
 En baadde 't veld als in een zee van vruchtbre droppen;
 De wind viel in den slaap, ja, 't scheen, of zelfs natuur,
 Gelijk een dienaars, die op 't bescheiden uur
 Haar heer en meester wacht en past op hare plichten,
 Nu al haar dienst ook aan het aardrijk wou verrichten.

De andere luidt aldus:

Daar rijst het tintlend starrenheir!
 En de aarde zwijgt verbaasd.
 't Gestarnte spiegelt zich in 't meer,
 Waarop geen windje blaast.
 't Is alles hemel, wat men ziet;
 Zelfs bergen vluchten heen.
 't Verdorde blaadje schuifelt niet:
 't Gestarnte spreekt alleen.

Welke van deze beschrijvingen vindt gij schooner? Beide zijn ze zinnelijk, maar, zoo gij alleen naar het voorschrift van uwen leermeester oordeelt, zult gij die van Hoogvliet verkiezen, niet omdat zij zinnelijker, maar grover zinnelijk is. Wie ooit eenen zomerschen avondstond gezien heeft, kent in de natuur alles, wat Hoogvliet beschrijft. Het valt terstond onder het gezicht. De zon, met gouden stralen omringd, zinkt aan de westerkim in zee; zij schijnt haren gloed in 't zout te dooven (ik zal hier geene aanmerkingen maken over herhalingen, die 't zelfde zeggen, dat de dichter reeds gezegd heeft, zoo min als over verkeerd geplaatste figuren, dewijl dit thans niet tot mijn doelwit behoort) — de maan vertoont haar lieflijk aanschijn en troost het halve wereldrond over 't gemis der zon. Een zachte dauw zijgt op bloemen en kruiden en baadt het veld in een zee

van vruchtbare droppen. De wind valt in slaap en geheel de natuur staat als eene dienstmaagd, die op haren heer wacht, het aardrijk ten dienste.

Wat Hoogvliet in vele woorden zegt, drukt Van Alphen in een enkelen trek uit, en deze trek zegt meer! Hoevele zinnelijke kenmerken van de pracht en majesteit des starrenhemels had de dichter hier niet kunnen opeenstapelen! Maar zou hij iets treffender hebben kunnen zeggen, dan dat de aarde op de verschijning van het starrenheir verbaasd zwijgt? Alde mindere bewijzen van majesteit zijn hierin opgesloten; mijne verbeeldingskracht vult ze tot in 't oneindige aan.

't Is alles hemel wat men ziet;
Zelfs bergen vluchten heen.

Dit heet de natuur op de daad betrappen. Ik lees niet meer, ik zie hier den dommeligen, majestueuzen avondstond zelve, — omdat hier juist de gewaarwording zinnelijk vertoond wordt, die wij bij het aanschouwen van een schoonen avond in de natuur ondervinden; en dit is zeker fijner zinnelijk, dan of wij er de voorwerpen zelve, die deze gewaarwording wekken, in vonden.

't Verdorde blaadje schuifelt niet.

Hoe zinnelijk weer! Indien de dichter gezegd had, dat het loof der boomen niet ritselde, dan zou hij de stilte van den avondstond reeds zinnelijk vertoond hebben, maar nu het verdorde blaadje zelfs niet schuifelt, dat door de minste ademhaling bewogen wordt, nu kon de stilte met geene mogelijkheid sterker zijn. En gij ziet, dat de dichter zeer wel in de natuur opgemerkt had, dat de bewegingloosheid van een verdord blad een veel grooter bewijs van stilte was, dan die van het overige geboomte.

De laatste regel is boven alle vergelijking schoon; alles is om 't gestarnte aangevoerd, en de plaats eindigt:

't Gestarnte spreekt alleen.

Tot welk eene volmaakte eenheid wordt hier de verscheidenheid gebracht! Ik ben zeker, dat gij dit met mij gevoelen zult; ook betuig ik niets van gelijken aard te kennen, dat, wat de uitdrukking betreft, met deze regels vergeleken mag worden.

INHOUD.

	BLADZ.
DIRCK VOLCKERTSEN COORNHERT. (1522—1590).	
Voorreden der «Tweespraak van de Nederduitsche Letterkunst» . .	1
Uit «Wellevenskunste.»	
Van de grootmoedigheid en het vast betrouwen	3
Van de zachtmoedigheid en barmhartigheid	8
FILIPS VAN MARNIX VAN ST. ALDEGONDE. (1538—1598).	
Wilhelmuslied	11
Uit de «voorrede» van «het boek der Psalmen.»	13
HENDRICK LAURENSZ. SPIEGHEL. (1549—1612).	
Meilied	17
Een Liedeken	18
Jubeljaarlied op simpeljik gelooven en weldoen.	19
Vrijerszang	21
Grafschrift op D. V. Coornhert.	22
Gedichten	22
ROEMER VISSCHER. (1547—1620.)	
Uit de «Zinnepoppen».	
Elck wat wils	25
Slecht en recht	25
Zin en wits.	25
Of 't walgt, of 't bijt	26
Ik eet mijn korenken groene, en ja groene	26
Thuis best	26
Afkomst zeit niet.	27
Jong hoveling, oud schoveling	27
Veeltijds wat nieuws, zelden wat goeds	27
Vlijen weet wat	28
't Is een boer niet diets te maken.	28
Veel vlaggen, luttel boters	28

Uit de « Brabbeling »

Kwikken.	28
Rommelzoô.	34

DANIEL HEINS. (1580—1655).

Aan Leiden, uitgegeven met zijne beschrijving enz.	36
Zoete dienstbaarheid.	40
Op het muziekboek van meester Cornelis Schuyt van Leiden	41
Uit den « Lofzang op Bachus »	41

PIETER SCHRIJVER. (1576—1660).

Op de gelukkige en wijdberoemde verovering van 's-Hertogenbosch.	46
Voorreden der Nederduitsche Gedichten van den heer Daniel Heinsius.	47

SAMUEL COSTER. (1579—1662).

Kleinigheids lof	55
Lof van 't Landleven	56
Lijkdicht op Brederode	57
Grabschrift op Johan van Oldenbarnevelt	57
Liedeken	58

GERBRAND ADRIAENSEN BREDEROO. (1585—1618).

Uit het « boertig amoureuus en aandachtig liedboek ».

Van Dieuwertjes vrijer	59
Een oud bestevaartje met een jong meisje	61
Lofliedeken	63
Voorzang	64
Lied	65
Aan Jan Jacobsz. Visscher, schilder en glasschrijver.	66
Liedeken	68
Amoureuus liedje	69
Klaaglied	71
Geestig lied	73
Aandachtig lied	74
Eens ziekens klaaglied	75

JAN JANSZ. STARTER. (1594—1626).

Uit den « Friesche Lusthof ».

Nieuw liedeken tot lof van Friesland.	77
Gezang	79
Drinkliedeken	81
Herderslied	82
Minnelied	84
Prinsenlied	85

PIETER CORNELISZ. HOOFT. (1581—1647).

Weet iemand beter saus, enz.	86
Liedeken	88
Na den dood van Brechtjen Jansdr. Spieghel.	90
Deuntjen	91
Sonnet	92
Zang	92
Grafschrift op Roemer Visscher	95
Aan juffr ^e Anne Roemer Visscher, Sonnet	95
Zang	95
Zang	96
Zang	97
Zang	97
Bruiloftszang van Allert Krombalk en Tesselschae Roemer Visscher	98
Deuntje	101
Sonnet	102
Zang aan me vrouw	102
Zang	103
Op een afzeggen	104
Zang	105
Klachte der prinsesse van Oranjen, over 't oorlog voor 's-Hertogenb.	106
Kleinere gedichten.	108
Uit de « <i>Granida</i> ».	109
Uit de « <i>Nederlandsche Historiën</i> ».	
De inneming van den Briel.	124
De Geuzen te Enkhuizen	128
Fransche Furie	137
Brieven.	
Aan juffr ^e van Crombalg	144
Een brief aan Tesselschade	145
Aan J. van Wikkevoort	146
Aan denzelfde	147
Aan Arnout Hellemans Hooft	148

ANNA ROEMERS VISSCHER. (1584—1651).

't Scheelt te veel	150
Telt wat ik zeg.	150
D' eene min, brengt de andere in	151
Wat is 't anders als fraai?	151
Elk doeken naar zijn aanzicht	152
Aan Mijnheer De Groot	152

Aan Hugo de Groot na zijn welgelukte uitkomst	153
Aan juffrouw Johanna Comans	155
Aan den geleerden heer Jacob Cats	155
Aan denzelven	155
MARIA TESSELSCHADE ROEMERS VISSCHER. (1594—1649).	
Onderscheid tusschen een wilde en tamme zangster	156
Verschillende tongen	158
Deuntje (aan Huygens)	159
LAURENS REAAL. (1583—1637).	
Maagdenklacht	159
Grafscript op Cornelis Jansz.	161
CASPAR VAN BAERLE. (1584—1647).	
Lofdigt op het eeuwig stroomende beekje der Baecken, op Schei- vliet, te Beverwijk.	161
Dank aan de aardige Tesselschade	163
Brieven. I	163
Brieven. II.	165
DANIEL MOSTAERT. († ± 1640).	
Uit den « zendbriefschrijver ».	166
JAN HERMANZ. KRUL. († na 1643).	
Minnelied	171
Op het afwezen van mijn geliefden vriend.	171
Uit «Faustina, Blyeindend'-spel»	173
Uit « Rosilion en Rosaniere, blyeindend'-spel »	173
DIRCK RAFAELSZOON KAMPHUYZEN. (1586—1627).	
Meische Morgenstond	174
Niets nieuws onder de zonne	176
Leidszaamheids herinnering	177
Ware vredezin	177
Spels-mate	178
Vrede	178
JACOB CATS. (1577—1660).	
Uit «Zinne- en Minnebeelden».	179
Uit «Huis- en Zedebeelden».	
Voor de nacht dient gewacht.	182
Elk rijk van dwang duurt niet lang.	183
Uit «Galathea of Herders-minneklachte»	183
Gedicht, op de gelegenheid van staat, enz.	184

Van het riet en den eikeboom	186
Uit «Spiegel van den ouden en nieuwen tijd».	
Elk spiegele hemzelven	187
De ganzen krijgen den kost, maar ze moeten ze plukken . . .	188
Gaat tot de mier, gij luiaard	189
't Is kwaad hazen met trommels vangen	189
Springt niet verder als uw stok lang is.	190
Een zwaan vallen haar veeren zoo bezig als een musch. . . .	190
Waar veel goed is, daar zijn veel die het eten.	191
Veel geschreeuw, luttel wol	191
Al leit de waarheid in het graf	193
Krepel wil altijd voordansen	193
Die aan den weg timmert heeft veel berichts.	194
Een schip op een zand, een baken in zee	195
Uit «Proefsteen van den trouwring»	195
Uit «Koninklijke Harderin Aspasia, Blij eindig spel»	197
Uit «Tachtigjarige bedenkingen».	
Van eergierigheid	199
STALPERT VAN DER WIELE. (1579—1630).	
Sinte Bonifaas	203
Sinte Clara	204
De Bruidegom	205
't Gauwe Miertje	206
JACOBUS REVIUS. (1587—1658).	
Biechte.	207
Gebed	211
Herderslied	213
Tafelrecht	213
Ouderlijk voorbeeld	214
Kleine gaven.	214
Aan mijn berispers.	214
Waarheid	214
Eigen lof	214
Begeerlijkheid	215
Eere.	215
Onweder	515
ADRIAAN POIRTERS. (1606—1675).	
Uit «het masker van de wereld afgetrokken»	216
JACOB VAN ZEVEECOTE. (1596—1642).	
Uit het «Beleg van Leiden, Treurspel»	223

Uit het «Ontzet van Leiden»	227
JOOST VAN DEN VONDEL. (1587—1679).	
Geuzen-Vesper	229
Op het Stokske van Johan van Oldenbarnevelt	230
Oranje Meilied	231
De Rijnstroom	232
Roskam	235
Jaargetijde van wijlen den heer Johan van Oldenbarnevelt	239
Huig de Groot's verlossing	241
Olijftak aan Gustaaf Adolf	242
Kinderlijk	244
Verstroosinge aan Gerard Vossius.	244
Op de tweedracht der christenprinsen	245
Op den Heer Gerard Vossius	246
Aan de Beurs van Amsterdam.	246
Aan een lasteraar van wijlen den koninklijken gezant Huig de Groot.	249
Vredezing	249
De monsters onzer eeuw.	250
Wildzang	252
De getrouwe hagedis	252
Op het kronen van den Roomschen koning en keizer Leopoldus.	253
De bruiloft van den Theems en Amstel t' Amsterdam	255
Uitvaart van Maria van den Vondel.	256
De zeetriomf der vrije Nederlanders.	257
Zegevier der vrije Nederlanders op de Teems	258
Op de afbeelding van den heer Joan de Witt.	260
Uit den «Palamedes»	261
Uit den «Gijsbrecht van Aemstel»	263
Uit den «Joseph in Dothan»	266
Uit de «Leeuwendalers»	268
Uit den «Lucifer»	272
Uit «Jeptha»	279
Uit «De Batavische Gebroeders»	283
Uit «Adam in ballingschap»	288
Uit «Noah of ondergang der eerste wereld»	306
Aanleidinge ter Nederduitsche Dichtkunste	310
CONSTANTIJN HUIJGENS. (1596—1687).	
Op de titelprint	316
Uit «Costelick Mal»	317
Uit «Batava Tempe, dat is 't Voorhout van 's-Gravenh.»	320

Muidsche Reis	325
Uit «Hofwijck»	327
Uit «Sneldicht»	337
Uit «Engelsch ondict»	352
Uit «Spaansch ondict»	354
Uit «Hoogduitsch ondict»	356
Scheepspraat, ten overlijden van Prins Maurits van Oranje. . .	360
Uit «Cluyswerck»	361
JOHANNES BROSTERHUISEN. (1596—1650).	
Liedeken	366
JACOB VAN DEN BURCH. (1598—1660).	
Op de bevalligheden van juff. Cleonira Vitelli	367
JOHAN VAN HEEMSKERCK. (1597—1656).	
Aan J. van der Burg	368
Uit de «Bataafsche Arcadia»	369
JACOB WESTERBAEN. (1599—1670).	
Gezang	373
Minnedicht	374
Op het ontkomen van den heer Hugo de Groot	375
Op de gestolen kat van Phyllis	375
Puntdichten	376
DANIEL JONCTIJS. (1600—1654).	
Uit «Roseliins Oochies»	378
JEREMIAS DE DECKER. (1609—1666).	
Lentelied	383
Morgenstond	384
Te vroeg opluikende bloeme	387
Zuchten en tranen over 't lijk mijns vaders	388
JAN VOS. († 1667).	
Bijschriften	392
Aan juffrouw M. R.	394
Juffrouw Tellers.	396
Puntdichten	396
JOAN VAN PAFFENRODE. (1618—1673).	
Op de vrede tusschen de kronen van Frankrijk en Spanje in	
't jaar 1659	400
Uit «den Ondergang van Jonkheer Willem van Arkel»	402
JOHANNES SIX VAN CHANDELIER. (1620—1695).	
Heugennisse aan een heuveltje buiten Naarden.	403

JOHAN VAN SOMMEREN. (1622—1676).

Aan juffr. Clara de Witt 405

GERAERD BRAND. (1626—1685).

Aan de Min 406

Aan Mej. Suzanna Barleus enz. 407

Aan Mej. Suzanna Barleus op haar geboortedag 408

Aan mijn huisvrouw op haar geboortedag. 408

Lijkklacht over Engel de Ruiter, vice-admiraal. 409

Gebed in storm ter zee 410

Tegen den hoogmoed. 411

Grafschriften 413

Bijschriften 417

Uit «het leven van Lt. Admiraal de Ruiter»

Slag bij Kijkduin 417

REIJER ANSLO. (1626—1669).

Afscheid van Amsterdam, bij 't Bingerlogh 425

HIERONIEMUS SWEERTS. (1627—1696).

Liedje 427

De huishoudende vrijer 427

CORNELIS MAERTSZ. († na 1661).

Noordenwind en Zuiderzon 428

J. OUDAEN. (1628—1692).

De Leeuw bevredigd met Brittanje 430

Ter Eeuwiger Gedachtenisse aan Johan van Oldenbarnevelt . . 433

De Lasterkladder der Landverraderije op de heeren Magistraten . 436

Op de heldenbeelden van de nieuwe medaille der Heeren Ge-
broederen Cornelis en Jan de Wit. 438

JOHANNES VOLLENHOVE. (1631—1708).

Op den gruwzamen nachtstorm 439

Op het jaargetijde van mijne eega. 441

WILLEM VAN FOCQUENBROCH. († na 1670).

Drinklied 443

J. A. VAN DER GOES. (1647—1684).

Uit «De IJstroom». 444

De Theems in brand 452

Op de afbeelding van Mart. H. Tromp 454

J. VAN BROEKHUIJZEN. (1649—1707).

Aan de Moezel. 454

Zang	455
Morgenzang	456
JAN LUIJKEN. (1649—1712).	
Uit de «Duitsche Lier»	
Lucella	458
Dwaasheid.	459
Opwekking	460
Te vergeefs preekt men den dooven	461
Mijn lief is al mijn vreugd.	461
Klacht	462
Het wachten valt pijnlijk	463
Buitenleven	464
LUCAS ROTGANS. (1654—1710).	
Uit de «Boerekermis».	466
JAN DE REGT. († 1715).	
Vechtzang	371
JAN BAPTISTA WELLEKENS. (1658—1724).	
Gedachten.	472
Uit den «Lijkzang over mijn jongste zoontje»	473
DAVID VAN HOOGSTRAATEN. (1658—1724).	
Aan Rozemond	474
PIETER RABUS. (1660—1708).	
Geveinsde Heiligheid	475
ELIZABETH KOOLAART, geb. HOOFFMAN. (1664—1736).	
Veenberger Beekzang	476
Op den verjaardag van mijn echtgenoot	477
HUIBERT KORNELISZOOM POOT. (1689—1733).	
De maan bij Endymion	478
Rozemonds Tooverij	480
Zomersche avond	481
Nacht	482
Nagedachtenis over het afsterven mijner moeder	483
Uit «Het nut van den vrede»	486
Akkerleven	488
Morgenzang	490
Vroolijk leven	491
Op den dood van mijn dochttertje	494
DIRK SMITS. (1702—1752).	
Lijkkrans voor mijn dochttertje	495

Op verscheiden serafijntjes, kunstig geteekend door den heer Dionys van Nijmegen	496
JUSTUS VAN EFFEN. (1684—1735).	
Uit den «Hollandschen Spectator»	
Tafereel van een vrijage onder Oudhollandsche burgerlieden . .	497
Het bederven van kinderen door hunne ouders.	511
ARNOLD HOOGVLIET. (1687—1763).	
Uit «Abraham de Aartsvader.»	
Sodoms Ondergang.	517
L. W. VAN WINTER, geb. VAN MERKEN. (1721—1789).	
Uit «Germanicus.»	
Een storm op zee	521
Zijn en Leven	524
WILLEM VAN HAREN. (1710—1768).	
Het menschelijk leven	527
ONNO ZWIER VAN HAREN. (1713—1779).	
Uit «De Geuzen».	
De Lange en Rozemond.	531
H ASSCHENBERG. (1726—1792).	
De Philosophische eieren	535
J. C. BARONESSE DE LANNOY. (1738—1782).	
Aan Avitus	537
SIMON STIJL. (1731—1804).	
Uit «De opkomst en bloei der Vereenigde Nederlanden.»	
Karel V. , ...	540
Leicester	544
De Oostindische Compagnie	545
Uit het «Leven van Jan Punt.»	
De brand van den Amsterdamschen Schouwburg	548
J. LE FRANCO VAN BERKHEY. (1729—1812.)	
Winterpret	549
UIT «DE DENKER».	
Een achttiendeëeuwsche rederijker	551
HIERONYMUS VAN ALPHEN. (1746—1803.)	
De Starrenhemel	553
J. BELLAMY (1757—1786.)	
Chloe	557

Aan het vaderland.	558
Aan de Utrechtsche burgeren	560
Krijgslied	561
Mijn lier	562
De vier jaargetijden	563
Het gebrek in Chloris	564
Aan Fillis	565
Het onweder.	565
De Lente	567
Roosje	568
PIETER NIEUWLAND. (1784—1707.)	
Orion	573
Schoon is de roos, waarmee ge uw boezem tooit	576
Ter gedachtenisse van mijne echtgenootte enz.	577
ELIZABETH WOLFF, geb. BEKKER en AGATHA DEKEN.	
(1738—1804.)	(1741—1804.)
Uit «De Historie van Mejuffrouw Sara Burgerhardt.»	
Nederlandsche Juffers.	578
Mejuffrouw Anna Willis aan Mej. Sara Burgerhardt	582
De heer Jan Edeling aan den heer Abraham Blankaart	585
De heer Abraham Blankaart aan Jan Edeling	586
De heer Abraham Blankaart aan Mej. de Wed. Spilgoed	588
Uit «de Historie van Willem Leevend.»	
Een achttiendeëeuwsche huismoeder	593
In de witte broodsweken.	596
Nicht Woelwater	601
RHIJNVIS FEITH. (1753—1824).	
Aan mijn vaderland	605
Uit «Brieven van verscheidene onderwerpen.»	
Natuurschildering	610

ALPHABETISCH REGISTER.

(De cijfers wijzen de bladzijden der «Bloemlezing» aan).

A.

aalmoes 11.
aalwarig 113.
aan 14.
aanbevelen 130.
aanbinden 288.
aanboeten 445.
aandachtig 59, 74.
aandachtigheid 13.
aandoenlijkheid 578.
aanendaan 139.
aangaande 11.
aangerand 239, 287, 315,
429, 445, 446.
aangeranst 193.
aangevochten 307.
aankomen 125.
aankoomst 128.
aanleider 141.
aanleiding 3, 310.
aanmerken 76.
aanschijn 239.
aanspannen 406.
aanstreven 141.
aanteeg 240.
aantokken 137.
aartsgoedheid 609.
aardig 95, 311.
aardigheid 29.
aarsling 236.
aarzelen 371, 561.
aarzelings 142.
abel 30.
absol. genitief 305.
Achelus 44
Achemeen 52.
Acheron 51.
acht 362.
achten 31.
achter 323.
achterdeel 236.
achterdenken 43.
achterdocht 280.
achterklapper 24.
achterleggen 133.
achterwaarts denken 132.
aconiet 263.

ad Dominum, Deum nos-
trum 210.
adelborst 129.
Aemilia 232.
Aeolus 70, 326.
af 11.
afdruipeu 141.
afgaan 27.
afgetuind 262.
afkerven 362.
afschansen 107.
Agésilai 25.
Agrippen 243
aker 25.
al 7, 12, 37, 45, 69, 90,
320, 523.
Alcaeus 49.
Aleyone 70.
allegaar 33.
allensjes 96, 253, 456.
allerheindste 91.
allerheuschte 117.
allermint 5.
allernaast 364.
alliteratie 6, 235, 236.
aloë 334.
altemet 31, 150, 162, 227,
228.
altoos 4, 137, 419, 584, 585.
alzins 252.
Amadis 311.
ambassadeur 47.
ambt 6, 8.
Amphitrite 39.
angaan 62, 71, 90.
angelboek 122.
angen 138.
anslaan 123, 124.
Antichrist 20.
Apollo 36.
Aquyn 49.
Arend 53.
Argus 94.
Aristarchus 314.
artsenij 22.
aterling 610.
Atheensche gallerij 334.
Atlas' boomgaard 248.

averechts 257, 343, 349,
414.
ayondspel 120.
Aurora 573.

B.

baar 295, 444.
Babel 339.
Bacchus 41, 487.
bagge 154, 549.
bakpaal 141.
baldadig 204, 233, 514.
baljuw 125.
ballingschap 5.
ban 291.
banden 321.
bangen 322
bankeroetier 24.
banket 237.
baren 139, 140, 332.
barelijk 300.
barnen 274.
bast 345.
bastaard taal 2.
basterd zek 19
beatissima virgo 210.
bediende 363.
bedienstigheid 2.
bedisselen 23.
bedreven (daar leit niet
aan) 57.
Beeldenaar 312.
beestelijk 9.
begaan 60, 129.
begeeren 12.
begeven 20, 76.
beginnen 15
beginsel 26.
begorden 232.
begost 210, 310.
begrijpen 23, 318.
begrommeld 321.
beguichelen 67, 122, 139.
behalen 73.
behemoth 275.
behinderen 1.
beidersoorts 362.

bek (den b. bieden) 269.
 bekaaid 193.
 bekennen 16.
 bekeuren 26.
 bekoelen 70.
 bekommeren 163.
 bekoren 26.
 bekwaam 3, 27, 36, 143.
 bekwamelijk 28.
 beladen 99.
 beladen (in de zaak) 110.
 beladen zijn met 237, 280.
 belagen 260.
 belangen 310.
 belaten 338, 343.
 beleggen 47.
 belcider 142.
 belezen 191.
 beloeren 326.
 belonken 89.
 belooopen 125.
 Belusar 145.
 bemoppen 127.
 benaarstigen 149.
 benedijst 20.
 Benisten 594.
 bevrijden 317.
 benoodigd 1.
 beproeven 225.
 bergen 241, 279, 418, 424.
 berkemeier 253, 257.
 beroepen 322.
 beroepelijk 585.
 beroerlijk 236.
 herouwen 319.
 beschaduwten 297.
 beschakelen 143.
 bescheerd 201.
 bescheid 33, 138, 290, 344, 364.
 bescheidenlijk 117, 137.
 beschelden 115.
 bescherming 46.
 beschieten 32.
 beschoren 238, 442, 452.
 beschot 32.
 beslabben 31.
 beslag 316.
 beslechten 21, 543.
 beslissen 21, 37.
 beslijpen. 23.
 beslommeren 118.
 besluiten 37, 248.
 besnappen 321.
 besneden 55.
 besprengen 305, 417.
 bestaan 10, 91, 272, 308, 433, 447, 522, 549, 582.

besteden 112, 307, 466.
 bestek 139.
 besteker 136.
 bestellen 47.
 bestemoër 468.
 besten 14.
 bestevaar 62, 235.
 bestulpen 247.
 bet 102, 112, 121, 139, 142, 143, 236, 329, 384.
 beteren 9.
 beteuterd 125.
 Betis 255.
 betogen 474.
 betrachten 11.
 betrekken 320.
 betrouwen 3.
 beulsgezinden 238.
 beuren 369.
 bevelen 130, 131, 377.
 bevreezen 12.
 bewegen 46, 68, 125, 133, 407.
 bewegenis 136.
 bewelkomen 124.
 bewijselijk 2.
 bewon 159.
 beworden 132.
 bewust zijn 47.
 bezinnen 82, 144, 277.
 bezoedelen 54.
 bezoeken 507.
 Bie (Jorus de) 238.
 bij 1, 10, 53, 124, 130, 132, 136, 249, 277, 302, 482, 532.
 bij (zoo komt 't) 69.
 bij manier van voorraad 134.
 bijget 59.
 bijnaam 311.
 bijnen 106.
 bijster 139, 186, 194, 237, 286.
 bijwoord 16.
 bijzondere straten 121.
 binnen ons 328.
 blauw 22, 317.
 bles 318.
 blijdelijk 4.
 blijven 110.
 blikkeren 133.
 bliksem 41.
 blind-gehokt 323.
 blindeling 236.
 bloed 61, 73, 324, 344, 427, 470, 512.
 bloedig 243.

blok 270, 329.
 blond 318.
 blozig 323.
 bluts 345.
 boefje 102.
 boel (grijze) 320.
 boelage 110, 120.
 boeltje 120.
 boertig 82.
 boeten 127, 128, 290, 304, 330, 479.
 bogen 48.
 bol 190.
 bolwerken 77.
 bondig 279, 438.
 bonkes 551.
 boog 365.
 borgen 319.
 borst 129, 357, 510, 551.
 bot (op een) 142, 145.
 bottekroes 25.
 bouwen 33, 93, 310, 321.
 boven 't hoofd hangen 324.
 bovenstand 141.
 braaf 78.
 brabbeling 28.
 bravade 311.
 braveeren 257, 293, 464.
 breedachtige zijdes 89.
 Brederoe (Wolferd van) 243.
 breekspel 49.
 breidelen 310.
 brengen om iets 14.
 brodderij 1.
 broek en bouwen 324.
 broosjes 218.
 bros 321.
 brouwen 33, 302.
 bruiker 271.
 buinsch 19.
 buisman 250.
 buiten 537.
 burgelijke strijd 18.
 bylo 257.

C.

Cato 236.
 Cecrops 53.
 Ceres 44, 163, 487.
 Ceyx 70.
 Charon 225.
 Christen 13, 19.
 Clotho 225.
 cogitando, loquendo, operando 208.
 confiteor 207.
 confusie 15.
 contra legem Dei 208.

courtoisie 33.
Crassus 88.
Cythere 455.

D.

daag (bij) 361, 398.
daag (alle) 588, 589, 604.
daartoe 2
dagwerk 144.
dalen 9, 149.
dan 13, 60, 66, 70, 95, 320.
dank 135.
danks 35.
dant 217, 218, 321.
Daphne 162.
dapper 80, 146, 182, 376.
darde 132.
dat 12, 37, 38, 39, 40, 43,
73, 242, 247, 323.
dat (betrekk. v. n. w.) 42.
dat (voegw.) 42.
dat heen 92.
de voor der 41.
den voor de 427.
de gekken doen den kost
327.
Dedalus kunst 70.
deemoedig 167, 431.
deftig 62, 475.
dege 23, 353.
degelijkheid 235.
deilen 258.
deizen 138, 456, 463.
delven 66.
Delvenaar 47.
Demokriet 492.
Deo Omnipotentie 207.
deren 269.
Deriades 45.
derven 3, 17, 55, 94, 153,
362, 446.
des 142, 180, 314, 495, 583,
586, 589, 599.
des te 1.
destemin 137.
Deugd verheugt 18.
deugdige ommetrek 239.
Diana 457, 573.
dichten 6.
die 19, 40, 45, 61, 108,
118, 197, 245, 499.
dies 19, 24, 67, 74, 124,
130, 148, 170, 172, 295,
310, 371, 461.
die wel is 123.
dienstelijk 148.
dier 94, 276.

dierdies 218.
dierbaar 4.
dijn 12, 318.
dik 1, 71, 238, 322.
Diones dwerg 478.
dobbeldheid 42.
doch 9, 17, 75, 79, 80, 110,
123, 180, 197, 376.
doe 18, 38, 91, 111, 156,
180, 327, 502.
doemen 235.
doen 136, 164.
doen 84, 362.
doen, hulpwerkw. 12, 223.
dogboot 132.
dollen 589.
dom (achtern.) 235.
dommelen 74, 289, 612.
dompen 322.
dood 24.
doodelijken 40.
doodverf 416, 430, 441.
doof 105.
door 58.
doordruipen 133.
doorgaan 121.
doorgaans 314.
doorgrievan 485.
doorheid 66.
doorlucht 319.
doorluchtig 4, 232, 235,
310, 312, 439.
doorschoten 322.
doorsuizen 45.
dooveplaat 327.
draagzaam 361.
dracht 118.
draperij 225.
dreeus 65.
drieërlei slag 170.
driesch 270.
drieschansig 47.
drieschen 129, 447.
driftig 292.
drijven 126, 129.
drillen 111, 161.
droelen 93.
dorst 235.
druistig 10.
du 14.
dubbel woekerloon 319.
dubbele afkomst 268.
dubbelheden 16.
duif 223.
Duitsch 1, 16, 39, 237.
duivelsbrood 327.
dunne 120.
dwars 316.

E.

echter 230.
ee 62.
eek 33, 335.
een 361.
eenen? 39.
een beter 237.
eenig 172, 361.
eenigheid 335, 365.
eenvoudig 14.
eerbieden 118.
eere 148, 149.
eerlijk 3, 34, 262, 268,
391, 503, 543.
eerloos 4.
eerwaarde 87.
eerwaardig 6
eerwaardigheid 68.
Eglentier 3, 64, 66, 374.
eigenlijk 16.
el (bijv. n. w. op) 5.
eligia 32.
ellendig 11.
Elysisch woud 573.
en 2, 157, 328, 351.
en 21, 189, 321, 374.
Endymion 457, 478.
enkel 108.
Ennius 433.
er = zich 56.
erf 33.
ernst gelatig 475.
et in cunctis alij 209.
et Mariae Virgini 208.
et omnibus Sanctis 208.
et tibi Pater 208.
et te Pater 210.
et vos omnes 210.
eunjer 481.
euveldagen 134.

F.

Faam 48.
Fabricius 88.
fantasie 31.
Febus 573.
feest 26.
fiertjes 65.
fijn 2.
fiolen laten zorgen 589.
flereijn 45, 468.
flodderbroek 600.
flodderen 550, 582.
fluitertjes 334.
flus 454, 463.
foelie 104.
fokker 535.

folen 127, 515.
fontein 25, 118.
fraai 30.
Francisca Duarte 145.
Francijn 52.
fronsen 32.
futselen 89.

G.

gaan 320.
gading 266, 276, 364, 469.
gal 235.
galerij 108.
Ganimedes 379.
gebaar 235, 475.
gebaarde 470.
gebenedijd 63.
gebloemd 292.
gebieden 146, 164.
gebiedenis 148.
gebijnaamd 136.
gebit 330.
gebloosd 64.
gebraakt 401.
gebrek van 541.
gebreken 311, 364.
gedicht 6.
gedijen 2.
gedost 233.
gedrocht 48, 95, 608.
gedurig 118.
gedwee 61.
geestig 181, 275.
gegraaf 17.
geheimenis 296, 377.
gehelmd 448.
gehangen 49, 538, 539.
geil 19, 113, 479.
't gekruiste kussen 250.
gelaat 138, 157, 285, 324, 332.
gelag 319, 337.
gelaten (zich) 82, 167, 169.
gelden 147.
gelijken 235.
gelijken (van) 418.
gelijk wel 4.
gelijkmoedelijk 4.
geloof 30.
gemeen 4, 10, 148, 236, 284, 351.
gemeene beste 150, 262.
gemeenten ezel 238.
gemelijk 245, 335, 368.
gemerk 194.
gemerkt 2, 4.
gemoed 4, 54, 133, 134.
gemoeden 85.

gemoedswandeling 5.
genegen 61, 363.
geneegenheden 166.
geneigd 77, 149.
genitief 4, 76, 321, 459, 462.
genitief met ns. 75, 85.
genitief omschr. door een bezitt. v. n. w. 323. 331.
genoegen 94.
genoodschapt 294.
genucht 322.
gepast 285.
gepeis 70.
gepreid 360.
gered 236.
gereedschap 53.
gerieven 15.
gerijf 35, 246.
gerokten vloek 335.
gerucht 152.
geschaafd 14.
geschikt 158.
geschuimd 14.
gespan 291.
gespel 35.
gespeld 51.
gespikkeld 107, 114.
gespook 336.
gespuis 45, 48, 214, 549, 561.
gestel 321.
getier 46.
getogen 43.
getroosten 235, 300, 301, 304, 446.
gevaart 445.
geval (bij) 143, 153, 378, 436, 468, 479.
gevallen 124.
gevallig 584.
geven 37.
geweld 12, 235.
gewenten 344.
gewricht van zaken 130.
gewrongen zinsbouw 330.
gezeggelijk 514.
gezeggen (zich laten) 503.
gezichten 63.
gezinde 2.
gezoden 44.
gigauw 26.
git 104.
glimpig 167.
Gnidus 379.
gnorten 113.
godgelaten 484.
Gods een en ander boek 335.

goeden 85, 278, 412.
goede week 127.
goedertier 63.
goedertieren 5, 145.
goedheid 2.
Gog en Magog 590.
Goods 19.
goot 458.
graan 444.
grabbelen 236.
graf, 42, 107.
graft 284.
grasduinen (in — gaan) 146, 509.
graveel 149.
grazen 95.
greien 196, 244.
Grieksche slang 233.
griffoen 275.
grijnen 249.
grijns 249, 256.
grijzen 468.
grijnzerd 468.
grofgrein 19.
groot 238, 331.
groote dwazen 329.
grond van 't hart 42.
grunselen 506.
guil 464.
gul 66, 105, 186.
gulden 17.

H.

haar = zich 2, 59, 90.
haar = bezitt. v. n. w. meerv. 3, 15, 18, 27, 45, 57, 202, 225.
haar = persoonl. voorn. w. 37, 75, 110, 115.
haar (omschrijving van den genit.) 154, 357, 365.
haar (niet een) 84.
haar volkeren 48.
haarlied 27.
haast 315.
hachelijk 419.
half de Indiaan 37.
halsgevaar 454.
halskarkant 255.
handbus 133.
hand hebben van iets 313.
handeljk 139.
handeling hebben van iets 313.
handhaven 281, 303.
handichut 128.
handvestboeken 310.
haperen 129.

hard 511.
 hardvocht 285.
 haren 333.
 haren en snaren (het op —
 zetten) 589.
 Harpij 238.
 harsenpoppen 578.
 hart 145.
 hart onder den gordel ste-
 ken 126.
 hartsen 206.
 hatig 55, 65.
 hazeren 55.
 Hebe 52, 163.
 Hebreeuwschewaarheid 14.
 heden ten dage 15.
 hedendaagsch 14.
 heen 224.
 heerlijk 9.
 heeten 130, 324, 480.
 heffen en tillen 124.
 heg 104.
 heiland 231.
 heildiedig 108.
 heim 82.
 heinde 91.
 heinder 134.
 Heinriek 108.
 Heinst 50.
 hekkens 332.
 helen 120.
 Helicon 39, 50.
 hem, zich 56, 63, 76, 82.
 hemels-spijt 318.
 hemeltjes 75.
 hemelval 312, 315, 406.
 Herakliet 492.
 herkomen 16.
 Hermes 488
 Hero 162.
 hertig 21.
 herwaarts 15, 321.
 het 324, 327.
 heug 18.
 heusch 77, 482, 483, 525,
 550.
 heven 33.
 hevigheid 143.
 hiet 286, 328, 339, 341, 355.
 hijlik 91, 467, 468.
 hij en 326, 332.
 Hippocrene 50, 162.
 hitsig 323.
 hoddebek 61.
 hoe 314, 330.
 hoe langs hoe meer 79,
 314.
 hoeneer 604.

hoetelen 345, 376.
 hond 591.
 honig o. 42.
 hoofd 240.
 Hooft 162.
 hooft 335.
 hoogen 42.
 hooger 322.
 hoot 318.
 hoovaardig 199.
 hopman 124.
 hot en har 61, 595.
 hou 124.
 houden 418, 419, 425.
 houden van 18.
 houttuin 131.
 huien 326.
 huif 33, 152, 466.
 huik 130, 218, 579.
 huisbegrip 87.
 huispostillen 591.
 hulde 136.
 hulk 254.
 hulpwerkw. van wijze 2.
 hun (omschrijving van den
 genit.) 163.
 Hyblesche raten 49.
 Hydra 234.
 Hylaeus 46.
 hyperbool 148.
 Hyreijnsch 232.

I.

Icarus 46.
 Idalisch dal 92, 550.
 Ideo deprecor te 209.
 Ieder moet zijn scha 269.
 iegelijk 14.
 iet 150, 275 485.
 de uitgang ig 4.
 ikker 20, 382.
 in 4, 7.
 in liefde bloeien 20.
 in die gestalte 127.
 inboeltjen 345.
 inboezemen 131
 ingevallen 326.
 ingeweid 76.
 inne hebben 2.
 inslippen 141.
 inzetten 237.
 Iris 261.
 is er 321.

J.

jaargetijde 239, 441.
 Jan Orlers 39.
 Janus' tempel 486.

jent 89, 600
 jeugdig krielen 324.
 jolijt 24.
 jongspel 468.
 jongste 63, 90, 112, 120,
 212.
 jouw 187.
 jouwerliefde 361.
 juffer 578.
 Julius 286.
 Juno 42, 94, 978.
 Jupiter 44.
 Juventa 163.

K.

kaan 448.
 kabassen 101.
 kallen 31, 121 152.
 kap 30, 33, 95.
 karveel 130.
 karzuivel 125.
 kattelijksch 584.
 kazak 139.
 kedaar 361.
 keer 101.
 keeren 335.
 keeren om 43.
 keizer 246.
 kerf 333.
 kerjeus 559.
 kermen 126.
 kersten 453.
 kerven 241, 439.
 keurig 93.
 kielhalen 593.
 kiesch 608.
 kiezen 18.
 kindsch gedeelte 327.
 kissebissen 189, 589.
 kittelachtig 16.
 klaarachtig 336.
 klaveren 143.
 klavier 365.
 kleenachtbaar 136.
 kleinheid 55.
 kleinmoedig 4.
 klerk 68.
 klet 33.
 klik (met een) 34.
 klinken 140.
 kloek 57, 347, 484, 577.
 klok 269.
 kloot 18.
 kloot des werelds 5.
 kloot (vermaalde — die
 dreit) 93.
 knoppen 321.
 koekoek 320, 334.

koever 25.
 kokedriel 73.
 komen aan den dag 54.
 komen (te voren) 115
 komen (te kort) 134.
 komma's 324.
 kommer 25.
 kondschap 138.
 koozerij 570.
 kopy 238.
 kortwile 13.
 korzelheid 99.
 kostelijk 33, 237, 506, 515,
 594.
 't kostelijke mal 348.
 kostel steen 18.
 kosten, van kunnen, 152,
 320, 330, 337, 340, 350,
 485.
 kouten 120.
 kouter 489.
 kraal als bloed 88.
 kreeftvier 444.
 kreuken 134.
 kriecken 249, 369, 441, 490.
 krielen 324.
 krijgshandel 27.
 krijgt 29.
 krinkelen 372.
 kristallijn 72, 231, 234,
 272, 472, 482.
 krits 395.
 krok (?) 34.
 krom 230.
 kruidwaranderij 444.
 kruiven 74, 89.
 kuun 95.
 kuisch 78, 284, 485, 488,
 533.
 kundeloos 522.
 kunnen 55, 333, 499.
 kust 18.
 kwakkelbeen 182.
 kwam 129.
 kwant 21, 218, 321, 469, 585.
 kwee 19.
 kweelen 34.
 kwijten in 275.
 kwikken 28, 95, 321.
 kwikker 382.

L.

laag 56, 117, 176, 199.
 laagheid 156.
 laatdunkend 13.
 laatjes 64.
 lafenis 95.
 laffe 322.

lagerwal 237, 245, 593.
 lak 323.
 laken 26, 80, 154.
 landheer 324.
 lands 53.
 landsknecht 311.
 lankmoedig 10.
 lansjen 62.
 lanst 271.
 laster 155, 314.
 laten 123, 136, 203, 204.
 Latones telg 478.
 laurieren 333.
 lauwermeisken 320.
 laven 41, 274, 400, 455, 461.
 Leander 162.
 ledig 311.
 leed 316.
 leêzetter 315.
 leggen 32, 35, 57, 175,
 233, 273, 295, 439, 444.
 leggen (te kost) 105.
 Leicester 259.
 leide 73, 90.
 lekker 53.
 lemmen 102.
 lenden 445.
 lerpe 127.
 Lethe 51.
 lesschen 268, 271.
 letten 164.
 leurtjes 89.
 leuterig 98.
 leven 239.
 Leviathan 275.
 Liber 43.
 licht 65, 316.
 lichtvaardig 312.
 lidwoord weggelaten 37,
 47, 78.
 lie 87.
 liefdes moeder 56.
 liefelijk 119.
 liefgetal 188, 196.
 liefhebber 11, 134, 412.
 liefthallig 163, 486.
 ligt en slaapt 69.
 lijden, 11, 15, 329, 451.
 lijf 149.
 lijftocht 124.
 —lijk 10.
 lijkewel 117.
 lindenpand 322.
 linker 349, 467, 550.
 lippe 124.
 lobben-krul 319, 321.
 lodderig 105, 378, 380,
 496.

lodderlijk 38, 89, 113, 120,
 182, 324.
 lodderoog 244, 461.
 lodsig 70.
 loef 237, 417.
 loer, 61, 236.
 lof 50, 88, 163, 252
 loftuiterij 26.
 log 124, 234.
 lokken 122.
 loon 40, 192.
 loopmaren 147.
 loos 489, 562.
 lorsen 1.
 losse vlucht 128.
 louter 6, 82, 429.
 lubbekens 33, 142, 552,
 582, 595.
 luiken 321.
 luistervink 324.
 luk 103, 156, 174, 191.
 lust 36.
 lusten 11.
 lustig 1, 11.
 luttel 4, 35, 504.
 Lynceus 241.

M.

maagdekijn 64.
 maagdelijke vloed 36.
 maakten klaar 82.
 maar 81, 157, 352.
 maatlijk 87.
 maken 128.
 malloot 598.
 malvezij 19.
 man 43, 511, 597, 602.
 man en paard noemen 594.
 Maraen 37, 224, 227.
 Margaretha 495.
 Maro 49, 258.
 marren 125.
 Mars 36.
 Martha 484, 593.
 Martiaal 49.
 Mavor 51.
 mea culpa 209.
 mea gravissima culpa 209.
 Medea 70, 100.
 meer 362.
 meerder 41, 56, 62, 412,
 514, 531, 533, 547.
 meewaardig 372.
 meewaardiglijk 204.
 mei 193.
 meien 243.
 meinedig 229.
 meisjes 61, 322.

meiskens 33, 321.
 mejuffrouw 578.
 melker 250.
 Melibé 487.
 menschelijkheid 333
 merkelijk 15.
 met 29, 56, 76, 77, 454.
 met = mede 54
 mettertijd 15.
 met reden 66.
 metsen 144, 285, 395.
 metser 194.
 meug 18.
 meugebet 18.
 meugeveul 18.
 Michal 241.
 middellandsche 127.
 midpunt 273.
 mijnen 93.
 mijns 30, 103.
 mijter 233
 Mineia 's dochters 481.
 Minerva 39.
 minne 42.
 minne-alver 324.
 minnekijn 94.
 minnemoer 323, 378.
 misereatur mei 211.
 misschieten 125.
 misselijk 321.
 missen 332.
 mits 65, 128, 129, 141,
 201, 401, 429, 507, 533.
 mitsgaders 14, 125.
 mochten 51.
 moed 42, 204, 482.
 moederlijke taal 49, 149,
 310.
 moeders tale 3, 47.
 moederziel alleen 594.
 moedwil 26, 269, 335, 400.
 moeilijk 57.
 moer 183.
 moesel 184.
 mogen 2, 5, 10, 27, 35,
 65, 112, 132, 149, 355,
 363, 484.
 mommevollik 122.
 Momus 23.
 monsteren 492.
 morgenlied 120.
 morsen 270.
 motje 499, 593.
 mottig 153.
 muite 465.
 munten 't naar 124.
 mutsje 469.

N.

n. achtergevoegd (dial.)
 40, 42, 74.
 naan 222.
 naarstig 14, 195, 499.
 nachtraaf 270.
 nadruk 142.
 naken 235
 nalaten 16.
 namaals 2, 232, 293, 477.
 namen (bij) 207.
 Narcissus 162.
 Naso 49.
 naturen 115.
 nauw 79, 150.
 nauwelijks 120.
 Nederduitsch 1, 13, 47,
 310, 537.
 nedere 4, 5, 17.
 neef van Atlas 42.
 neergedaald 37.
 Neyen 236.
 Neptunus 44, 522.
 Nereus 38, 488.
 niet = niets 5, 296, 298,
 340, 428.
 niet anders dan 83.
 niet met al 183, 510.
 niettegenstaande 6.
 niettemin 42.
 nieuwe 363.
 nieuwe-tijnkjes-praat 178.
 nieuwmaren 146.
 nieuwsgierigheid 27.
 nijver 73, 75, 231, 458,
 484, 531.
 nikker 60.
 nimmermeer 9, 28.
 noemen (zich) 328.
 noen 345, 362.
 nog 19.
 nood 4, 12, 20, 66.
 noode 322, 340.
 nooddruft 7, 124, 316, 319.
 noodlijk 7, 129.
 noodlot 416.
 nopen 240, 445, 452.
 nuchtere licht 491.
 nymfe 36.
 Nysen 42.

O.

of 13, 110, 118, 123, 160.
 of . . . schoon 50, 73, 116,
 169, 186.
 om 345.
 om = om te 5.

om = zonder 11.
 om = voor 69, 238, 488.
 om een prijs 80.
 om harentwille 41.
 omdat = opdat 24, 52.
 ommekomt 123.
 omschreven part. genit. 56.
 omslachtige uitdrukkingen
 121, 418.
 omsingelen 262.
 omtrent 186, 189, 191, 242,
 322, 331, 364, 487, 539.
 omzettingen 321, 328, 333,
 335.
 onbedeesd 17.
 onbedeesdheid 128.
 onbedocht 23.
 onbegrepen 360.
 onbegrijpelijk 275.
 onbekommerd 18, 69.
 onbekropen 360.
 onbekwamelijk 15.
 onbeschaafd 281.
 onbeschoft 50.
 onbesneden 50, 323.
 onbesproken 239, 303.
 onbesuisd 525.
 onbeweeglijk 52.
 onbeweegd 46, 114, 482.
 onbewust 281.
 ondank 132.
 onderdelven 177.
 onderdies 192.
 onderdrukt worden 14.
 ondergaan 431.
 onderhouden 313.
 onderkennen 14.
 onderkruipen 238, 604.
 onderleggen 93.
 onderleid 504.
 onderscheid 10.
 onderscheidenlijk 310.
 onderstaan 129, 146, 384.
 onderwind 342, 343.
 ondieft 62, 91.
 oneerlijk 314.
 ongebonden 256, 291, 325,
 517.
 ongefoold 334.
 ongekorven 286.
 ongeschend 15.
 ongespeend 225.
 ongestuime 353.
 ongeval 52.
 ongevallig 32.
 ongeveer 5.
 ongevoel van wellust 327.
 ongezienst (op 't) 245.

onlangs 1, 15.
 onmeetbaar 565.
 onnoozel 9, 10, 59, 232,
 263, 280, 297, 335, 452,
 456, 464, 497, 595.
 onnoozelheid 122
 onstuimig 353.
 onsturig 138.
 ontallijk 42.
 ontbinden (het hart) 43.
 ontdauwen 321.
 ontdekken 216.
 ontfermen 38.
 ontginnen 99.
 onthalen 333.
 ontheisteren 480.
 onthut 125.
 onthouden 148, 573.
 onthoudelijkheid 8.
 ontladen 117.
 ontlaten 132.
 ontleggen 352.
 ontblijven 329.
 ontlisten 158.
 ontmommen 294.
 ontnutten 78.
 ontroeien 136.
 ontscheiden 203.
 ontslaken 131.
 ontslapen 320, 361.
 ontslechten. 113.
 ontstaan 329.
 onsteken 40, 116, 288,
 430.
 onstellen 26.
 ontrouwen 291, 302.
 ontwassen 239.
 ontzeggen 51.
 ontzetten 328.
 ontzetten (zich) 164.
 ontzitten 331.
 onverlaat 75.
 onvermoed 122.
 onvernoegelijk 113.
 onversaagd 7, 12, 51, 99,
 185.
 onvervaard 11.
 onwijselijk 6.
 onwil 35.
 oogmerk 543, 581, 598.
 oogscheel 332.
 oolijk 20, 126, 157, 589,
 592, 600.
 oorbaar 247, 285, 316, 361.
 oorbaarlijk 13:
 oorboren 31, 43.
 oorkond doen 13.
 oorlof 13.

oorlog 29, 106, 124, 250.
 ootmoedig 20, 304, 431.
 op 69, 164.
 op zijn 93.
 op slag 270.
 op weinig jaren dag 319.
 op eigen houtje 365.
 opbreken 74.
 opdat 235.
 opdeunen 578.
 opdichten 58.
 opengaan (het hart) 441.
 opgeschort 581.
 opgetogen 143, 161, 200.
 opgeworpen hout 330.
 opgezeten 12.
 ophalen 53.
 optreffen 41.
 ophemelen 444.
 opkopen 262.
 opkomen 254.
 opkomen = overkomen 5.
 opklimmingen 449.
 opmaken 131, 133.
 oprecht 34.
 oproeden 130.
 opruimen 81.
 opspraak 13.
 opsteker 133.
 opstendig 147.
 optrekken 281, 484.
 opwaarts aanspreken 300.
 opzetten 311.
 opzicht 167, 170
 oranje 19.
 ordentelijk 168, 364, 506,
 582, 591, 596.
 order 604.
 Orion 573.
 Osiris en Isis 44.
 oubollig 50.
 oud bejaard 61.
 oude 314.
 outaren 42.
 over 15, 97, 129, 139.
 over te zetten 144.
 over te zetten 144.
 overaardsch 323.
 overdaad 73, 237.
 overeenbrengen 14.
 overhand 137.
 overhand 137.
 overheerig 335.
 overhoop 28, 143.
 overkomen 114.
 overlang 137, 227, 355.
 overluipe 319.
 overmits 1, 8.

overmogen 441.
 overspel 334.
 overtogen 234.
 overvloedige verandering 2.
 overzeesche schuim 48.

P.

Paaschdag 35.
 pacht 238.
 pad 38.
 pais 51.
 palen 37.
 Pales 163.
 Pan 44.
 pand 333, 391, 442.
 par ma foi 30.
 Parnas 50.
 partijen 20.
 paruik 454.
 pas 329, 361, 364.
 passen 128, 130, 132, 237,
 271, 276.
 passen op 53, 54, 140, 182,
 186, 197, 219.
 peccavi nimis 208.
 Pegasus 50.
 Pegazeesche 50.
 peien 160, 183, 313, 480.
 peil 304.
 Peneus 231.
 pendantjes 218.
 penseel 314.
 perdris 224.
 Persiaansche wijzen 243.
 perze 146.
 Petracha 371.
 peuren 140.
 Phebe 479.
 Phoebus Apollo 36, 155,
 162.
 Phoenix 58.
 Pholus 46.
 piek 67.
 Pierinnen 51.
 pijnberg 233.
 pijn 516, 584, 587.
 pijnen 80.
 pillegift 470, 515.
 pinassen 254.
 pitsen 141.
 plant van Minerva 44.
 plat uit 238.
 plegen 235.
 pleister 321.
 pleisterplaats 178, 550.
 Polakken 16.
 Polen 91.
 Pomona 163, 487.

poppen met de zinnen 95.
 postillen 579.
 potgeld 328.
 potstuk 584.
 prachen 68, 345, 492.
 pralen 48.
 pramen 138.
 prangen 181, 259, 427,
 529, 605.
 preutelen 22, 137.
 pril 462, 474, 492.
 prinse 19.
 prinseberkemeier 255.
 proeven 122, 213
 protten 129.
 purper 17.

Q.

Quia ego miser 208.

R.

raad 34, 35.
 raam nemen 89.
 rad 18.
 raden 120.
 rak 29.
 raken 116.
 ramen 274, 434.
 rampzalig 236.
 rank 44, 180, 191, 197, 201.
 rapsch 125.
 rauw 73.
 rauwlijk 128.
 recht 36, 58, 76.
 reden 1, 75, 77, 294, 298,
 299, 328, 361.
 reden 13, 50, 395.
 redelijke beestjes 75.
 rede-stem 157.
 reepen 321.
 regement 11.
 rei 120.
 Reinout 247.
 rein-uitje 218.
 reppen 111.
 respijt, respect 23.
 retrograde 31.
 reutelen 22.
 riek 490.
 rijen (op stelten) 259.
 rijke rijmen 236, 318, 332,
 337.
 rijzenhoofd 448.
 ringelooren 236.
 ritselen 101.
 Robbrecht 257.
 roekeloos 135, 371.
 roemen van 235.

roer 18.
 roman 54.
 rommelzoó 34.
 ronden 278.
 roos 31.
 roskammer 310.
 rotgezellen 127.
 Rotterdammer (de groote)
 415.
 rouw 39.
 roze van Saron 589.
 rozenhoed 120, 159.
 ruigste (ten) 142.
 ruiten 400.
 rul 130.

S.

Salem 243.
 Sancti et sanctae Dei 210.
 Sandrart 246.
 schaam verschieft 323.
 schaduw 292.
 schaduwtroon 120.
 schalk 24, 67, 120, 259.
 schamel 236.
 schamper 155, 187, 598.
 schap (uitg.) 5.
 schatten 34.
 scheef 17.
 scheel 236.
 schelden 13.
 schelen 239.
 schempredenen 604.
 schenden 15, 48, 115, 118,
 138, 224, 270, 300, 302,
 305, 336, 414, 440, 447.
 schenden tegen een 255.
 schendig 236, 282, 433, 452.
 schennis 201, 275, 278, 318.
 schichten 50.
 schiften 234.
 schijf 23.
 schijn 320.
 schijnvluchtig 76.
 schikken tot 54.
 schimmeren 68.
 schoffeeren 47, 433, 446.
 schok 95.
 school 319.
 schoon 38, 103.
 schoorvoeten 146, 455.
 schorsen 37.
 schorten 61, 64, 95, 127,
 237, 278, 325, 361.
 schots 60, 324, 332.
 schoutambt 136.
 schoutet 350.
 schouwen 30.
 schoveling 123.
 schoverlingen 549.
 schratsen 153.
 schreier 257.
 Schrijver (Pieter) 47.
 schrikfiolen 518
 schrikken 29, 63, 108.
 schuldig 118.
 sier 15.
 sieraad 15, 235.
 sieren 153.
 sierlijk 15, 292.
 simpel 19, 235, 295.
 Sint An 514.
 slaan 124, 245, 355, 373.
 slaat 60.
 slag 98.
 slaken 126, 139.
 Slavonisch 2.
 slecht 13, 56, 80, 136,
 153, 170.
 slechtaard 322.
 slechtheid 68.
 slechtheid ijl 122.
 slechts 236.
 slet 269, 323.
 slim 59, 158, 199, 201,
 323, 512.
 slinker 45, 71, 349.
 slinks 235.
 slob 128.
 slomp 155.
 slonsje 150.
 sloor 323.
 sluiten 320.
 smaken 58, 116.
 smeecken 15.
 smijten 91, 340.
 snaar 318.
 sneeuw 270, 465.
 snikje 157.
 snippelig 549.
 snoeiers 334.
 snood 4, 76, 494.
 snoodheid 124.
 snot-verlaat 323.
 sobben 217.
 soldatij 131, 137.
 somma 23.
 soulas 324.
 spannen 138, 236, 276.
 speer 321.
 speld (niet een) 61.
 spellen 135.
 spenen 45, 139, 214.
 spieden 128.
 spijt 23, 45, 122, 237
 spijt doen 72.

spitszinnig 167.
 sporeloos 375, 431.
 sporen 9.
 sport 181.
 spouwen 35, 400.
 spraak 310.
 sprant 378.
 spreken 319.
 sprengen 199.
 sprenkel 256.
 staan naar 6.
 staart 259.
 staat 4.
 staat en niest 321.
 staat te pijpen 333.
 staken 79.
 stallicht 335.
 starlichte as 256.
 statig 11.
 steeg 186, 336.
 steeksel 87.
 steigeren 272.
 steil 453.
 steken 216, 256, 305, 339.
 steken op (den adem) 269.
 Stentor 70.
 sterken 281.
 stieren 27.
 stijf 46, 75, 178, 236, 529.
 stijven 126.
 stinken voor 318.
 stof 75.
 stok 231.
 stoker 70.
 stokregel 222.
 stolp 343.
 stommelend 324.
 stond 12.
 stouwen 329.
 straal-venijn 323.
 straat 453.
 straffelijk 130.
 straffen 13, 16, 194.
 strafjes 65, 338.
 straks 82.
 stralen 445.
 strand 126, 430, 436.
 streven om 328.
 strijdbaar 47.
 strijken 124.
 strooken 113, 153.
 stuur 151, 172, 216, 373,
 381, 443.
 suf 61.
 suffen 21, 99, 583.
 suiker o. 42.
 suizelen 45.
 sukkelen 135, 142.

synoniemen 147, 249.

T.

taalman 2.
 talen naar 148.
 tand 336.
 tarten 367, 444.
 tasten 259.
 te 1, 138.
 te vreden 112.
 teekenen 144.
 teffens 124, 145, 250, 506,
 580.
 tegel 284.
 tegenheid 119.
 tegen heug en meug 18, 335.
 tel 324.
 tellen 58, 118.
 Tempe 47, 320, 608.
 tempeest 12.
 tengerlijk 169.
 ten ware dat 15, 117.
 ter voor te 486, 580.
 ter neder 24.
 terwijl 503, 504.
 teutster 603.
 thans 110, 134, 236.
 Thebaansche zwaan 49.
 Thecoa (het vrouwtje van)
 592.
 Themis 234.
 theorbe 365.
 Thetis 39, 466.
 Thryambus 45.
 tier 5, 15.
 tij gezet 120.
 tijd v.
 tijdkorting 31.
 tippen 321.
 Titan 320.
 tobbelen 330.
 tochten 95.
 tochtig 250.
 toenaam 32.
 toertig 82.
 toestaan 9.
 toeverlaat 129, 293.
 tokkelen 100.
 tong 310.
 tongeklank 235.
 t' onvreë 109.
 toppen 401.
 torts 292, 323.
 tot 15.
 tot uw gemerk zetten 189.
 touwen 238, 376, 447.
 trek 242.
 trekken 232.

trekken (ter handen) 363.
 Triton 39, 255.
 troertigjes 65.
 tronie 137, 275, 443.
 troonen 116, 357.
 trotsen 48.
 trouwen 236, 504.
 trouwens 1, 236, 545.
 trurig 86.
 tuchtelijk 3.
 tuchtig 82.
 tuig 125.
 tuin 415.
 tuischer 219.
 tuit 321.
 tuiten 151.
 tuitjen 95 317, 318, 320.
 375.
 tuk 431.
 twijfelen 13.
 twijfelijk 364.
 twist 5.
 tyrannie 12.
 Tyreensche land 49.

U.

uit (met dat.) 2, 5.
 uit uw palen 37.
 uitdragen 58.
 uiteen treuren 509, 583.
 uiterlijk 144.
 uiterste 28, 236.
 uitgang 230.
 uitgekwild 319.
 uitgelezen 4.
 uitgenomen 66.
 uitgerecht 116.
 uitgestreken 241.
 uitgezonderd 34.
 uitgieten 225.
 uitheemsch 48 119.
 uitkomen (zij kan er niet)
 59.
 nitkomst 153.
 uitmonsteren 314.
 uitstaan 335.
 uitvaren 86.
 ut ipse 211.
 ut ore tis pro me 210.
 uwer beider 116.

V.

vaan 469.
 vaar 237.
 vaart (zonder) 326.
 vader 230.
 vallen 116. 487.

van 1, 13, 26, 37, 40, 49,
 56, 118, 132.
 van bijds 323.
 vast 114, 238, 242, 245.
 vasten 41.
 vasten (er naar) 319.
 veeg 126, 485, 523.
 veeg (met een) 93, 99.
 veellicht 137.
 veem 95.
 veen 45.
 velen 130.
 verachten 3.
 verbazen 119, 132, 253,
 257, 309, 453, 517,
 525, 554.
 verbeelden 483.
 verbeenen 182.
 verberrenen 45.
 verbeuren 268.
 verbidden 204.
 verblazen 442.
 verbogen (zich) 106.
 verdadigen 249, 288.
 verde 74.
 verdenken 16.
 verderfelijk 347.
 verding 134.
 verdoren 64, 121.
 verdrag 123.
 verdrietig 511.
 verduisteren 140.
 vereischen 124.
 verfraaien 106, 175, 248,
 451.
 vergaan 337.
 vergasten 345.
 vergelden 35.
 vergen 125.
 vergetel 51.
 vergeten 18.
 vergieten 126.
 vergissen 150.
 verguizen 268.
 vergulden 311.
 verheeren 48, 57.
 verheiden 330.
 verhit zijn op iets 320.
 verhoovaardigen 5.
 verkeeren 116.
 verklaren 2.
 verknachten 239.
 verkomen 136.
 verkrachten 47, 137, 158,
 362, 372, 380, 446, 457.
 verkwikken. 66, 274, 374.
 verl. deelw. met act. betee-
 ken. 64.

verlaat 270.
 verlaats 336.
 verledigen (zich) 542, 581.
 verleemen 311.
 verlegen 96, 153, 233,
 363, 581.
 verlet 132.
 verletten 118, 595.
 verlijden 204.
 verloofd 338.
 verlustigen 2.
 vermaan 335.
 vermakken 115.
 vermaledijen 35.
 vermannen 53, 453.
 vermeien 243, 296.
 vermetel 7, 153, 530, 574,
 608.
 vermeten 12, 295.
 vermits 10, 168, 511.
 vermoed 19.
 vermogen 11, 56.
 vermonden 32, 327.
 veroud 27.
 verpijnen 537.
 verplicht 284.
 verraden 21.
 verrekken 136.
 verscheiden 52.
 verschiet 469.
 verschieten 273.
 verschoven 20, 152.
 verschooien 105.
 verschroken 113.
 versierder 138.
 versieren 15, 88, 166, 167,
 210.
 versieringe 15, 311.
 versiersel 15, 171.
 verslijten 37.
 verspaaen 323.
 versprek 134.
 verspreken 130.
 verstaan 5, 337, 424, 510.
 verstand 129.
 verstandig 2.
 versteken 484.
 vertellen 310.
 verstendigen 142.
 verstijven 174.
 verstouten 317.
 vertalen 54, 157.
 vertoogen 38, 122, 382.
 vertrek 328.
 vertrekken 64.
 vertuien 113, 233.
 vervaken 328.
 vervaren 5, 304, 447.

vervechten 271.
 vervolg 71.
 vervorderen. 130.
 vervullen 256.
 verwaand 34, 202, 311,
 313, 440.
 verwalen 48.
 verweend 60.
 verweldigen 243.
 verwenschen 120, 273.
 verwijzen 27.
 verwoed 73.
 verzaken 7, 329, 431, 509,
 590.
 verzamlen 124.
 verzenden 26.
 verzetten 26.
 verzinnen 16.
 verzochtheid 8.
 verzoeken 7, 14, 65, 73,
 144.
 verzoenlijk 10.
 verzoeten 483.
 verzuimelijken 112.
 verzuimen (zich) 66.
 verzweren 119, 329.
 vieren 43, 144, 201, 268,
 376.
 vierschaar 234, 489.
 vingerwerk 365.
 violen (fiolen) laten zorgen
 518.
 viool 242.
 Visser (Maria Tesselschade)
 68.
 vitij's 209.
 vloten 291.
 vlotend 281.
 voeren 19.
 vogels van Venus 38.
 vol met 73.
 volgen 248.
 volmondig 137.
 volstaan 314.
 vond 38, 116, 289, 308,
 311, 313, 365.
 Vondel 162.
 voor 94.
 voorbaarheid 27.
 voorbedied 473.
 voordenen 5.
 voorreer van den loop 321.
 Voorhoutsche ploegers 366.
 voorreden 1, 47.
 voorstaan (zich iets) 121.
 voorstander 59.
 voorstel 135.
 voorvallen 9.

voorwaar 18.
 voos 334.
 vorderen 312.
 vriendelijk 311.
 vriendskap 30.
 vrijdom 40, 226, 230, 325.
 vrijpostigheid 311.
 vrijsters 35.
 vroed 61, 166.
 vroedmaking 169.
 vroedwif 2.
 vromigheid 51.
 vrooielijk 46.
 vroolijk 11.
 vroom 5, 41, 58, 203, 224,
 225, 230, 237, 262, 285,
 324, 348, 400, 483, 504.
 vroomheid 30.
 vrouw te voet 94.
 vrouwel. genitief met s. 3,
 4, 7, 48, 55, 56 68, 76,
 122, 154, 160, 174, 318,
 533.
 vrouwel. dat. (zw.) 2, 12,
 14, 35, 39. 56, 63, 86,
 155, 163.
 vrouwel. dat. (st.) 13, 14,
 26, 34, 40, 309.
 vrouwel. gen. (zw.) 15.
 vruchts 3.

W.

waagt 50.
 waachtig 336.
 waard = waardig 4.
 waard 34, 284.
 waarheid 235.
 waarnemen 316.
 waarom 151.
 waartschap 25.
 —waarts 15.
 waggelen 82.
 wagenburg 135.
 wakkre 91.
 walen 256, 496.
 wambes 467.
 wan van winnen, 64, 77.
 wankel 18.
 want 5.
 wanten 87.
 wapen 30.
 wapen (meerv.) 145.
 wapentuurs 51.
 waren 237, 264, 481, 485,
 606.

wat 39, 202.
 wat is er om te geven 120.
 wateren 89.
 watmer 18.
 wedde 233.
 wedden 128.
 wederlust 177.
 wederpaar 74.
 wederwaardigheid 597.
 week 153, 216.
 weelderig 218.
 weetzuchtigheid 20.
 welbepreuteld 101.
 weldig 128.
 weleer 205.
 welig 200.
 welks 53.
 welverdiend 55.
 wenden 83.
 werd = wordt 7.
 werelds 27.
 werf 260.
 Westerland 17.
 wet 125, 136.
 weten 361.
 wettelijk 7.
 wezenlijk 69.
 wie doet 99.
 wiken 321.
 wiens 118, 274, 276, 484,
 526.
 wiggelen 82.
 wijden zijd 521, 522.
 wijdluchtig 69.
 wijf 29.
 wijlen 239.
 wijs worden 123.
 wijslijk 66.
 wijzers 323.
 wil 176.
 wil hebben 5.
 willekeur 26, 215.
 willen 134, 272.
 willens 312, 323.
 wind 189.
 windbreken 271.
 wispelen 82.
 wispelziek 104.
 woeste schikkelheden 328.
 wolleweverij 331.
 wonderlijke 328.
 wraken 132, 215, 311.
 wreede 322.
 wroegen 156, 229, 302.
 wrongen 321.

wulp 300.
 wulpsch 72, 110, 452, 563.

IJ.

ijdel 6, 481.
 ijdelheid 65, 343.
 ijpen-dreven 476.
 ijselijk 17.

Z.

zalig 62.
 zaluw 114.
 zamenspannen 78.
 zand 240.
 zat 87.
 zeden 55.
 zedig 98, 362, 391, 404.
 zedigheid 49.
 zeer 330.
 zeeslot 260.
 zengen 534, 548.
 ziekens 75.
 zielen 158.
 zier (niet een) 94, 602.
 ziet aan 259.
 zij 321.
 zijn 30, 100, 129.
 zijn = zich 63.
 zijn makker 331.
 zin 2, 329.
 zin (in den zin schieten)
 54.
 zinken 270.
 zinnebeeld 179.
 zinnelijkheid 26, 76, 139,
 501.
 zinnepop 25.
 zon 69, 105, 465.
 zonder biesen 365.
 zonderling 1, 45, 130, 285.
 zoo 32.
 zoon van Phoebus ?) 42.
 zorgen 24, 236
 zucht 20.
 zuiveltuin 288.
 zulks 6, 68.
 zusters alle negen 36.
 zuur 151, 374.
 zwaan 466.
 zw. onz. woorden 5.
 zwang 320.
 zwier 310, 507, 539, 549.
 zwoegen 65.
 zwoel 153.
 zwoord 74.

DIRK VOLKERTSEN COORNHERT. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterkunde bl. 66).

Bladz. 1.

Voorreden. Reden en rede behooren bij elkaar en werden oudtijds niet zoo scherp van elkaar onderscheiden als nu. Kil. heeft rede = spraak, redevoering; redene = redeneering, gesprek, drijfveer; bij Vondel is rede = taal; reden = beweegreden, verstand; bij Hoogstraten is rede = drijfveer; reden = redevoering, gesprek; in het Mnl. komt redene voor als verstandige gedachte, redelijkheid, redeneering. Het verschil tusschen rede en reden (van redene) is dus door het gebruik ontstaan. Vergel. lende en lendenen, eigenl. het meerv. van lendene; bij Vondel komen de meervoudsvormen lenden en lendens voor.

Nederduitsch d. i. Nederlandsch. De schrijvers der 17de eeuw noemden onze taal dikwijls Duitsch. Het Mnl. Dietsc, Vlaamsch Dietsch is daarvan een wisselvorm. Het woord Nederlandsch werd al vóór 1600 gebruikt, en verdrong later Nederduitsch, omdat dit de beteekenis kreeg van Platduitsch. De stam diet bet. volk, zoodat het Dietsch of Duitsch de volkstaal is tegenover het Latijn; vergel. beduiden, duidelijk, dietsch maken, verdietschen, enz. (zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 14).

6. **Lorsen** van lor of leur, onbeduidende zaak, beuzeling, prul; van 't grondw. lor kwam het werkw. loren d. i. onbeduidende dingen uitventen, kleinhandel drijven (veelal van eenen marskramer), zoetelen, en verder bedriegen; in Zeeland gebruikt men nog leuren voor venten; naast loren ontstond lorsen of met eene *t* lortsen, lordsen; die *s* gaf aan het woord een min of meer intensieve beteekenis, vergel. ons schorsen, Mnl. baarsen, meersen. Eene lorster was eene uitdraagster en lorshandeling bet. bedriegelijk onderhandelen, intrigeeren. Later werd het gebruikt voor borgen in ongunstigen zin, n.l. leenen om niet terug te geven, oplichterij plegen, verder ontleenen en, als hier, eenvoudig leenen. De oorspronkelijke bet. van loren, lorsen is misschien ruilhandel drijven in kleinigheden.

9. **Brodderij**, knoeiwerk, dat zoo slordig is gemaakt, dat het geheele kleed bedorven is; van brodden d. i. knoeien, slecht werk maken; wij kennen nog broddellap en verbroddelen, vroeger ook verbrodden.

11. **Bij**, d. i. door; vergel. bij de wet, bij de gratie Gods, bij monde van (zie Wegwijzer I, bl. 153).

12. **Zonderling**, in 't bijzonder, vooral.

13. **Behinderen**, d. i. verhinderen, beletten. **Overmits**, door middel van, van wege; vergel. de tegenwoordige beteekenis.

14. **Alsdoo**, alsdoen; doe is een oudere vorm van toen; dialect. is doe nog in gebruik.

17. **Van**, d. i. tengevolge van. **Benoodigd zijnde**, in nood gebracht, genoodzaakt zijnde.

21. **Lustig**, aangenaam. **Te** meer nog = daardoor of daarom nog meer. Dit *te* komt ook voor in niettemin en in desten en is een oude naamvalsvorm (instrumentalis) van het aanwijzende *de*; men moet het niet verwarren met het bijw. van graad en voorzetsel *te*.

22. **Dik** = dikmaals, dikwerf, dikwijls; dik, in Gelderland duk, bet. vele en

staat voor Mnl. dicwile, dicke male; vergel. ons lang, voor langen tijd; onlangs, van onlange; trouwens, eigenl. trouwen, voor te miner trouwen. Dik hangt samen met dijgen, dicht, gedegen, enz.

Bladz. 2.

1. **En**, de ontkenning, die men oudtijds vóór het werkw. plaatste en die men in het dial. nog wel gebruikt. Vergel. het Fr. ne-pas en ook tenware, tenzij.

3. **Gemerkt**, aangezien, overmits. **Bedienstigheid**, gediensigheid, hulpvaardigheid.

4. **Vroedwif**; vroed bet. wijs, verstandig; vergel. vroedvrouw en vroedschap; hier is het opvoedster, leidsvrouw.

5. **Zinnen**, verstand, de zetel van het denken; zie Taalg. I, blz. 91.

7. **Fijn** d. i. op geestige, scherpzinnige wijze. **Bij** zie boven.

8. **Daartoe**, tot hem.

12. **Verstandig**, verstaanbaar, begrijpelijk; vergel. ons: < tot recht verstand der zaak. >

15. **Haar**, zich. **Verklaren** is hier een synon. van openbaren en bet. duidelijk vertoonen.

16. **Overvloedige verandering**, een rijke verscheidenheid, een groot aantal synoniemen.

19. **Namaals** d. i. later.

20. **Gezinde**, omgeving, huisgenooten; later gezinne, gezin. Het woord hangt samen met het oude werkw. sinden, gaan, en zenden. Men duidde er oorspronkelijk dan ook den kring van volgelingen, den stoet, mede aan, die met iemand, bijv. den vorst, meetrok en tot zijne omgeving behoorde; vandaar ook Mnl. hofgezinde.

21. **Eens bastaards tale**. De schrijver denkt aan den invloed van de Beïersche en Bourgondische landsheeren. **Slavonische Ismael**, d. i. Ismael, Abrahams zoon, die een slaaf was.

22. **Inne**, in bezit.

24. **Uit der aarden**, een zwakke vrouwel. datiefvorm; aarde, Mnl. erde is oorspronkelijk van de sterke verbuiging, zoodat men in het Mnl. ook vindt uit der erde; deze beide verbuigingen liepen echter al spoedig ineen, door de overeenkomst van sommige vormen. (Zie over den dat. achter uit Wegwijzer I, 187.) Uit der aarden d. i. uit den schoot der aarde, uit het graf.

29. **Verlustigen** wordt nu alleen reflex. gebruikt. Uit het gebruik, dat de schrijver van lust, lustig en verlustigen maakt, blijkt, dat hij de woorden in eene eenigszins andere beteekenis opvat dan wij. De oorspronkelijke beteekenis van lust is begeerte, welgevallen. Let op **mag** = kan in dezen zin en ook soms in 't vervolg. De beteekenis der hulpwerkw. van wijze was in de Oudere Germaansche talen niet scherp begrens; een gevolg daarvan is, dat vaak het eene voor het andere wordt gebruikt, wat ook nu nog soms gebeurt. De oorzaak daarvan zal wel wezen, dat ze in hooge mate abstract zijn. Zoo vinden we vaak moeten = mogen, mogen = kunnen, zullen = moeten en mogen en in het Mnl. wisselen soms dorren en dorven, die ook als hulpwerkw. van wijze worden gebruikt, met de andere (zie beneden).

34. Let op het gebruik van **gedijen**, dat uitzetten, grooter worden, groeien, met het bijbegrip voorspoed, beteekent. Het voorvoegsel **ge** is een versterkend. partikel. Het werkw. wordt nu zwak vervoegd, voorheen was het ook sterk.

35. **Taalman**, spreker, advocaat.

37. **Goedheid** gebruiken wij in een andere beteekenis; hier is het goed zijn, voortreffelijkheid, deugdelijkheid.

40. **Bewijsslijk**, verstandelijk, om te onderrichten en te leeren; het Mnl. bewijs bet. o. a. onderrichting, aanwijzing.

Bladz. 3.

1. **Vruchts**; vrouwel. woorden met eene *s* in den genit. komen in de 16de en 17de eeuw veelvuldig voor; eerst later kwam er orde en regel in de verbuiging. De oorzaak zal wel hierin gelegen zijn, dat de vrouwel. *i*-stammen oorspronkelijk in den genit. eene *s* hadden, wat tengevolge had, dat, toen de verbuiging verliep, ook andere vrouwel. woorden eene *s* kregen of wel tot het mannel. geslacht overgingen als: angst,

arbeid, last, nacht, enz.; vergel. ons 's werelds (zie mijne Nederl. Spraakk. 65, het slot.)

3. **Derven**, missen met het bijbegrip behoeven, noodig hebben In de 17de eeuw worden derven en durven nog dikwijls door elkander gebruikt. Het Mnl. kende twee werkw. dorren en dorven. Beide waren werkw. met opgeschoven verleden tijd: dorren: ic dar, wi dorren; dorven: ic darf, wi dorven. Het eerste beteekende durven, den moed hebben, zich verstouten, zich onderwinden; het andere behoeven, verplicht zijn tot iets, zich in de noodzakelijkheid bevinden om iets te doen. Reeds in het Mnl. liepen de vormen, doordat ze met elkander overeenkwamen, door elkander. Daarbij komt nog, dat derven, missen, ontberen, verwant is aan dorven. Een gevolg van de verwarring is, dat wij nu alleen derven en durven over hebben en het laatste een gewoon zwak werkw. is geworden. Als onvolm. verl. tijd van dorren komt dorste voor, en van dorven dorfte, dat dikwijls ook dorste werd; vandaar onze onregelmatige vorm dorst, onvolm. verl. t. van durven. Die gelijke tijdvorm dorste heeft de verwarring mede zeer in de hand gewerkt. Met dorven en derven is ook verwant bederven. Vergel. nog ons nooddruft, Mnl. nootdorst, waarin dorst, van dorven, behoefte, gebrek, beteekent.

5. **Moeders tale**, moedertaal.

7. **Eerlijk**, eervol, nuttig, wat iemand tot eer strekt. Vergel. eerzaam, eerbaar; eerlijk heeft verschillende beteekenissen.

9. **Tuchtelijk**, ordelijk, geregeld, ernstig.

11. **Eglentierkens**, de leden der Amsterdamsche rederijderskamer: De Eglentier; haar wapen was een eglantier in den vorm van een kruis, waaraan Christus hing; zij had tot zinspreuk «In liefde bloeyende», waarin «bloeyende» (bloeiende en bloedende) een dubbele betekenis heeft. De eglantier is een wilde rozenstruik; zij ontleent haren naam aan de stekels of doorns. De struik speelt dikwijls eene rol in onze middeleeuwsche minneliederen, evenals de meidoorn en de linde.

12. **Aanleidinge**, handleiding; uit de bet. leiding, de daad van het aanleiden. Hieruit blijkt, dat C. het werkje geschikt achtte tot een leesboekje voor de jeugd.

15. **Haar** is eigenl. het bezittel. voornw. van het vrouwel. enkelv. en van het meerv. van alle geslachten.

17. **Bekwaam**, geschikt (zie Wegwijzer I, bl. 278).

18 en 19. Vergel. het gebruik van **vruchtbaar**.

Betrouwen, vertrouwen; vergel. ons betrouwen.

23. **Vroom**, braaf, flink; het woord had achtereenvolgens de beteekenissen: dapper, kloek, braaf, godsdienstig.

24. **Verachten**, minachten, geringschatten; vergel. de bet. der beide woorden en vergel. ze met achten en acht geven.

Bladz. 4.

1. **Gelijkmoedelijk**, op een kalme, bedaarde manier; moed heeft hier de oude bet. van gemoed.

5. **Dierbaar**, kostbaar, kostelijk; dier is een wisselvorm van duur; dierbaar heeft een zeer intensieve betekenis; het duidt datgene aan, wat iemand na aan het hart ligt.

7. **Doorluchtig**, soms ook doorlucht; het woord wordt nu alleen gebruikt in vorstelijke titels; doorlucht, Hgd. durchlaucht, eig. durchleucht, bet. doorschijnend en is eene vertaling van het Lat. illustris. Huygens gebruikt doorluchtigheid en doorlucht in letterlijke bet.; zie Cost. Mal, vers 110 en 283.

9. **Middelbaar**, algemeen, gewoon; vergel. ons middelbaar in middelbaar onderwijs.

10. Vergel. de verschillende beteekenissen van **gemeen**.

11. **Des grootmoedigheids**; uit dezen vorm blijkt, dat men in dien tijd het niet nauw nam met de geslachten. Heid is een *i*-stam; (zie blz. 2, vruchts).

11. Vergel.: een **uitgelezen** boek en **uitgelezen** troepen en ga de bet. van lezen na.

13. **Nood** werd vroeger ook vrouwel. gebruikt, vergel. te nauwer nood; dit ge-

slacht was oorspronkelijk aan het woord eigen (zie Taalg. I, 87). Noode = ongaarne is een naamval van nood, die bijwoordelijk wordt gebruikt.

14. **Gemoed**, uit ge (met collectieve bet.) en moet, duidt de som van de gedachten en gewaarwordingen aan, verder den zetel van het gevoel, en staat dan min of meer tegenover verstand; hier heeft het nog een vrij uitgebreide beteekenis (zie Wegwijzer II, bl. 310.) **Ezelen**, dienaren, in min of meer ongunstige beteekenis.

16. **Staat** komt in deze bet. niet meer in het meerv. voor.

19. **In** = over.

21. **In** = door; vergel. iemand in iets krenken; zich in iets verheugen (zie Wegwijzer, bl 186).

22. **Niet altoos** d. i. in het geheel niet, volstrekt niet; in het Mnl. had altoos o. a. ook de bet. van in allen gevalle, alleszins en werd gebezigd om aan te duiden, dat hetgeen gezegd werd in alle opzichten waar was, dus als stellig. Deze bet. ontwikkelde zich uit de oorspronkelijke: altoos ontstond uit al en toges, van toog d. i. trek (vergel. tijgen eigenl. tiegen) in de overdrachtelijke bet., waarin wij reis gebruiken, zoodat altoos, altoges beteekende telkenreize, telkens bij iedere gelegenheid; altoos is een adverbiale genitief. Nu is het synoniem met altijd, immer (zie Taalg. I, 25 en 92).

23. Vergel. ons **waard** en **waardig**.

24. **Crates**. Onder dezen naam kennen wij: 1o. Crates, een comédie-dichter uit Athene, die ruim 4 eeuwen voor Chr. leefde. Er worden 7 of 8 stukken van hem genoemd, die echter alle verloren gegaan zijn.

2o. Crates van Thebe, een Cynisch wijsgeer, omstreeks 330 v. Chr., leerling van Diogenes, die echter meer binnen de perken der welvoegelijkheid bleef. Van hem en zijne vrouw Hipparchia, die ook zijne leer aanhing, zijn nog een paar epigrammen over in de Grieksche Anthologie, benevens een fragment in elegische verzen, eene parodie op een gedicht van Solon bij keizer Juliaan. Zijn leerling Zeno van Citium op Cyprus was de stichter der Stoïcijnse school.

3o. Crates van Tarsus, insgelijks een wijsgeer, behoorende tot de oude Academie. Hij leefde ruim 250 v. Chr.

4o. Crates uit Mallus in Cilicië (daarom gewoonlijk Mallotes bijgenaamd), stichtte eene school voor grammatica te Pergamum. In 167 v. Chr. kwam hij als gezant van koning Attalus te Rome, waar hij met goed gevolg voordrachten hield over litteratuur en grammatica. In zijne geschriften over Homerus en zijne uitgave van dezen dichter toonde hij zich een beslist tegenstander van Aristarchus, bij wien hij echter verre achterstond. Op een enkel epigram na zijn zijne werken verloren.

Het hier aangehaalde gezegde wordt verkeerdelijk toegeschreven aan Crates uit Thebe (No. 2), die zijne kostbaarheden in zee zou hebben geworpen om zich ongestoord aan de wijsbegeerte te kunnen wijden. Met meer recht echter wordt het toegekend aan den dichter Simonides van Ceos (559—469 v. Chr.), die bij gelegenheid van eene schipbreuk in tegenstelling met zijne reisgenooten, niet de minste poging aanwendde om iets van zijne bezittingen te redden.

26. **Snood** bet. vroeger gering, arm, onaanzienlijk, armzalig, kommervol; vergel. voor de tegenwoordige bet. die van slecht, boos, onnoozel.

27. **Gemerkt**, zie boven.

30. **Blijdelijk** d. i. blijmoedig. **Nedere** d. i. nederige; vroeger liet men den uitg. ig meer weg. Ig wordt beschouwd als een vorm, die in verband staat met Got. aigan, hebben, ons eigen. Hoewel de bet. van ig onder invloed van de grondwoorden, waarachter het werd gevoegd, nogal eenige wijziging heeft ondergaan, blijft het denkbeeld van aanhoorigheid, van onderlinge betrekking, dus het begrip van eigen, er in doorstralen

34. **Eerloos** heeft hier niet zoo'n ongunstige bet. als bij ons.

37. **Kleinmoedig** heeft hier evenals grootmoedig meer de letterlijke bet., waarin wij de woorden niet meer gebruiken.

38. **Gelijk wel** nog in het dial. in gebruik voor eveneens, evenwel.

39. **Luttel**, weinig; vergel. 't Groningsche lutje = kleintje, klein kind, en Eng. little.

40. Vergel. **veler luider** met ons armeluis kinderen.

Bladz. 5.

1. **Want** = omdat; zoo ook in maar want; want is hier dus een ondersch. voegw. (zie over want Wegwijzer I, 156).

3. **Twist** is afgel. van den stam van het werkw. *twiēn*, dat in 't Mnl. wordt gebruikt voor oneenig zijn en twifelen; de woorden worden in verband gebracht met ons telw. twee.

4. **Vroom** had achtereenvolgens de bet. van dapper, kloek, sterk, braaf, godsdienstig.

6. **Den bedroefden** is een datief.

7. **Iegelijk** zie Taalg. I, 92.

9. **Goedertieren** is eene samenstelling, die bestaat uit den sterken genit. van goed en den zwakken van tier, d. i. aard; wij kennen nog tieren en zich tieren (zie Wegwijzer I, 143 en 207). — **Geen ding minder dan** = allerminst.

11. **Verstaan**, begrijpen oordeelen; het woord had vroeger eenige beteekenissen, waarin wij 't niet meer bezigen, als: begrijpen, te kennen geven, oordeelen, vernemen, besluiten, overeenkomen, toelaten, dulden, enz.; vergel. nog: zich met elkander verstaan. — **Niet** = niets, als iet = iets.

12. **Mag**, zie boven. **Wil hebben** d. i. den w.h.; vergel. onze bet. van wil hebben.

16. **Om wreken**, om zich te wreken.

17. **Uit der harten**, vergel. ter harte. Oudtijds behoorden tot de onz. zw. verb. herte, ore en oge, die soms ook vrouwel. werden gebruikt. Zie boven bl. 2.

24. Zie over de bijvoegl. n. w. op **el** Taalg. I, 76.

27. **Voordenkt** d. i. voorziet. — **Opkomen** d. i. overkomen, gebeuren; vergel. op dak komen. (Zie Wegwijzer I, 184; II, 82.)

28. **Ballingschap**; het grondw. balling is van banling d. i. iemand, die in den ban gedaan is, die rechteloos is verklaard, die buiten de wet is gesteld, die het land moet verlaten en in den vreemde moet verkeeren; door ling afgeleid van ban; d. i. een plechtige afkondiging van overheidswege, proclamatie: heirban, vredeban t de rechtspraak, de geldelijke boete, die iemand wordt opgelegd, de verbanning, de streek, die een rechtsgebied of district vormt: de banne van Gorkum; vergel. nog: de 1^e en 2^e ban der schutterij Schap is een vorm van scheppen, dat oorspronkelijk maken, vormen, eene gedaante geven, tot een samenhangend geheel vereenigen, beteekende, zoodat schap dan ook vorm, gedaante, toestand, vereeniging, een geheel uit verschillende deelen bestaande, aanduidt. Scheppen, dat nu tot de 7de kl. behoort, was oudtijds een werkw. van de 6de kl. Het zwakke werkw. scheppen was oudtijds ook sterk.

29. **Vervaren** van vare, een in het Mnl. zeer bekend woord dat vrees beteekent; het Mnl. kent ook hem vervaren, vanwaar vervaard en vervaarlijk. Gevaar, gevaarlijk en ongeveer zijn van denzelfden stam maar uit het Duitsch tot ons overgekomen; het Got. heeft *fērja* = belager; het Mhd. *vaeren* en *gefaeren* = belagen, bedriegen; ongeveer ontstond uit ane geverde, zonder arglistigheid, te goeder trouw, zonder er nauwkeurig acht op te slaan; in het Mhd. had het reeds de beteekenis van wellicht. Hetzelfde ane ging tot on over in ondanks. (Zie Wegwijzer I, bl. 90.)

33. **Verhoovaardigen** van hoovaardig, eene afleiding van hoovaarde uit hoo, dat in 't Mnl. naast hoog voorkomt, en vaarde d. i. gang van varen = gaan, zich gedragen; hoovaardig beteekende dus hoog (moedig) van gedrag (zie Taalg. I, bl. 32).

34. **Neder**, zie boven.

37. **Gemoedswandeling**, — waarin het laatste lid van wandel = gedrag; vergel. handel en wandel — beteekent gemoedstoestand; de schr. bedoelt: wie zulk eenen gemoedstoestand heeft, houdt zich veelal met hemelsche, verheven dingen bezig.

38. **Kloot des werelds**, wereldkloot, aardbol.

Bladz. 6.

3. **Alle zulks**, al dat, dat alles; zie over zulks de gramm.; zulks, een partit genit, werd een nieuwe stam door het weglaten van wat uit de samen koppeling sulcs wat d. i. wat, iets zoodanigs.

6. **Niettegenstaande** is nu een voorzetsel, maar oorspronkelijk een tegenw. deelw., dat eigenlijk met het volgende woord een absoluten naamv. vormt, dus eenen, die niet afhangt van andere zinsdeelen, en den dienst doet van een bijwoordelijken zin; bijv. Niettegenstaande het verbod zijns vaders ging hij toch uit d. i. Hij ging uit niet tegenstaande — niet kunnende beletten — het verbod zijns vaders of terwijl het verbod zijns vaders niet tegenstond of niet belette. Niettegenstaande dat was een toegevend voegw., waarvan het relatieve dat werd weggelaten, zoodat niettegenstaande zelf voegw. werd. (Zie mijne Nederl. Spraakk. 313, 315, 422, en vooral Wegwijzer I, 214).

8. **Ambt** uit ambet, ambacht; de afleiding van het woord is niet zeker. Wij maken nu verschil tusschen ambt en ambacht. Het woord bet. dienstman (voor het geval de Got. vorm andbahts oorspronkelijk Germaansch is) of bode, rond gezondene (wanneer het uit het Keltisch door het Latijn in het Germaansch kwam). In het Mnl. komt het in vele vormen voor als dienstman, dienaar, beampte; verder als bediening, werkring, beroep, ambt, handwerk, nering, bedrijf, taak, verrichting. Van denzelfden stam is ambassade en ambassadeur van M. Lat. ambactus, dienstman.

9. **Ijdel** d. i. ledig, nietig, nutteloos, waardeloos; het had al vroeg de bet. van praalziek; vergel. ijdelheid; ook de synon. ijdel, trotsch, hoogmoedig.

10. **Onwijselijk** = is op onverstandige wijze.

13. **Moed** = gemoed; zie ook regel 17.

22. **Niet altoos**, zie boven.

24. **Sammt**, Hgd. sammt, dat misschien tijdens de regeering der Beiersche vorsten met den kanselarijstijl in onze taal binnendrong. **Met samt** d. i. met, benevens.

25. **Louter** d. i. rein, zuiver, onvermengd, niet anders dan.

29 en verv. **Eerwaardig** wordt hier meer in de letterlijke bet. opgevat dan nu gewoonlijk.

34. **Staan naar iets**, moeite om iets doen, naar iets dingen.

35. **Met een stap of twijfellijke waan**, met een enkele poging of met eene meening, die niet ernstig is en dus twijfelt; zie het tegengestelde dat volgt. Wanen is denken, verbeelden, inbeelden, meenen.

38. **Gedichte waan** = een ingebeelde meening. **Dichten** is ontleend aan het Latijn: dictare d. i. voorzeggen om op te schrijven, dicteeren, later ook opstellen. In het Mnl. kreeg het de bet. schrijven. opstellen, een werk samenstellen, uitdenken, verzinnen; vergel. ons verdichten. Een dicht of gedicht (waarin ge collectieve bet. heeft) was dan ook alles wat geschreven was; men had minder het oog op het schrijven, maar meer op 't opstellen. Het was dus zoowel proza als poëzie, een boek als een brief. Nu is de bet. van dichten, gedicht en verdichten meer beperkt.

40. **Wijken of wanken**, een voorbeeld van alliteratie; andere zijn: lijf en leven, man en muis, huis en hof, hebben en houden, dik en dun, man en maag, lief en leed, blikken of blozen, rijden en rossen, te kust en te keur; bij Hooft o. a.: hals en have, drijven en dragen, wijf en wieg, houden en heelen, enz. (Zie over alliteratie mijne Nederl. Spraakk. bl. 240).

Bladz. 7.

1. **Al** = heel (zie Taalg. I, 25). **In** = door; vergel. de doopformule: «in den naam des Vaders» en «in naam des konings». (zie Wegwijzer I, 186 en boven). — Daarop moet daar zijn.

7. Vergel. heimelijk met geheim en geheimzinnig.

10. **Nooddruft**, wat men voor zijn levensonderhoud noodig heeft; zie boven bladz. 3, 3.

13. **Verzoeken** d. i. onderzoeken beproeven, ondervinden, trachten op de proef te stellen trachten te verleiden, trotseeren; vergel.: Jezus werd verzocht van den duivel; — leid ons niet in verzoeking; — Men mag God niet verzoeken; — eene bezoeking. In deze samenstelling bet. ver verkeerd als in verdwalen, zich vergissen, zich verpraten, zich verschrijven, enz., en in 't algemeen, dat de handeling plaats heeft ten nadeele van het subject of het object; vergel. verspelen, verdrinken, verbruiken, enz., waarin ver bet. doen verloren gaan door. (zie Taalg. I. bladz. 89).

19. **Te**, zie bladz. I, 21. — Goedheids en liefden twee genit, waaruit

blijkt, dat de schr. met de verbuiging overhoop ligt (zie bladz. 3, 1; bladz. 4, 11).

22. **Ten allerbesten**; vergel. ten beste.

24. **Wettelijk mag**, d. i. 'tgeoorloofd acht. Vergel. wettig, wettelijk en wettisch.

25. **Noodlijk**, noodzakelijk, noodiglijk; de zin is: Maar is het een noodzakelijk gevolg van zijn vromen levenswandel, enz.

26. **Onversaagd**, onbevreesd, van versagen dat bet. doen vallen, doen wijken, in het nauw brengen, en nu: bevreesd maken; het woord sagen schijnt samen te hangen met zijgen, vallen.

29. **Werd** d. i. wordt. Worden is een werkw. van de 1^e kl. en de hoofdvormen waren: werd, word, worden, geworden.

30. **Verzaken** d. i. ontkennen, verloochenen, verbergen, niet nakomen; vergel. God, zijn plicht verzaken, troef verzaken (in 't kaartspel); van zaken, twisten voor het gerecht, pleiten; hiervan is ons woord zaak, eigenl. rechtzaak, nu met een algemeene beteekenis (evenals ding naast dingen; zie Taalg. I, bl. 34); hetzelfde woord vinden we in wedersake d. i. tegenpartij.

39. **Vermetelijk** van vermetel, wat de perken te buiten gaan; oudtijds vermeten (zie bl. 295), wat iets in maat overtreft, uitstekend; vergel. zich vermeten.

Bladz. 8.

5. **Verzochtheid**, ervaring, ondervinding van verzoeken, zie boven.

13. **Overmits**, daar, omdat, zie boven.

16. **Onhoudelijkheid**, onthouding.

20. Die d. i. de zachtmoedigheid.

25. **Oploopende**; vergel. het deelwoord.

27. Deze deugd moet uit een ander oogpunt worden beschouwd bij enz.

Bladz. 9.

1. **Toestaan**, voegen, betamen, vrijstaan; verder toestemmen, vergunnen.

8. **Den goeden, den kwaden** (?)

11. **Onnoozel**, onschuldig, onschadelijk van Mnl. nosen, schaden; noozen en nooselijk is in sommige dial. nog in gebruik. De tegenwoordige beteekenis is van lateren tijd en heeft zich uit de vroegere ontwikkeld.

18. **Doch** ons toch, evenwel, nochtans. Toch ontstond wellicht uit ende doch, entoch, en toch; vergel. ook doe of doen met toen.

20. **Om te sporen**, om te zien om te kijken; vergel. speuren en bespeuren.

21. **Voorvallen**, bestaan.

25. **Dolen**, dol en dul hangen samen met dwalen; dwalen bet. vroeger ook ijlen, waanzinnig zijn; het woord hangt misschien samen met overdwaalsch, dat in de 17de eeuw nog werd gebruikt als overmoedig, trotsch en eene afleiding is van overdwalen d. i. verdwalen; in dolen is de *w*, die eene naar o^e zweemende uitspraak had, samengesmolten met den volgende klinker; vergel. kwam en komen (kwiman); tusschen en twisken; bedwaasd, bedaasd, bedeesd, (zie Wegwijzer II, bl. 27).

26. **Beestelijk** tegenover menschelijk, nu vaak duivelsch; vergel. beestachtig, dierlijk. **Namaals**, later. **Mag** = kan; zie bl. 2, 29.

27. **Gebeterd**, hersteld. **Nimmermeer**, waarin meer dient ter versterking van het grondw. en eigenlijk overbodig is, daar nimmer is ontstaan uit ne-ie-meer d. i. niet ooit verder, niet verder in der eeuwigheid. (Zie Taalg. I, 92).

29. **Heerlijke** mannen, mannen die heerschen, regeeren, landsheeren zijn.

Bladz. 10.

1. Er bestaat dit onderscheid tusschen enz. **Onderscheid** is hier mannel.

4. Tot verachting derzelve: misdaden, die hierin bestaan, dat de overheid er door in minachting gebracht wordt.

6. **Gemeen**, d. i. gewoon, zie boven. **Mag**, d. i. kan.

9. **Druistig**, d. i. onstuimig, met geweld, met kracht, met aandrang; het is in sommige dial. nog in gebruik; het grondw. druist of druust komt in het Mnl. voor als geweld, kracht, aandrang, snelheid; het woord staat in verband met druischen,

aandringen, leven maken, geraas maken. Een wisselvorm was drieschen, dat in de 17de eeuw nog gebruikt werd, d. i. dreigen en van druist ons driest, vergel. het driest geweld. — **Vermits**, d. i. door middel van, eigenl. overmits.

16. **Bij** d. i. door; vergel. nog: bij de wet, bij Gods genade, bij monde van, enz.,

22. **Onnoozel**, onschuldig, zie boven.

23. **Bestaan**, mogen, durven; vergel. een stout bestaan. De grondbet. van dit bestaan is tegenover iemand staan om hem te treffen, aan te vallen, te raken; vandaar had het in het Mnl. de bet. ook van: iemand aanranden, aanvallen, overrompelen, overvallen, ondernemen, onderstaan, trachten, wagen, durven doen; in de laatste beteekenissen komt het bij ons ook voor (zie boven bl. 2, 29).

26. **Lankmoedig** bet. nu geduldig, toegevend; hier is het woord synoniem met zachtmoedig.

37. **Verzoenlijk**, geschikt om zich te verzoenen.

38. **Snellijk**, gemoedelijk, spoedelijk; de bijw. op lijk, eigenl. lijke (de *e* is een bijwoordel. uitgang) waren vroeger talrijker dan nu (zie Taalg. I, bl. 91).

Bladz. 11.

1. **Liefhebber**, beminnaar, heeft nu een andere bet. bijv. die van diletant; ze is in allen ge-alle minder gunstig, wat vooral blijkt uit het werkw. liefhebben, dat wel als synoniem van beuzelen gebruikt wordt. In de Handelingen van de Maatschappij der Nederl. letterk. 1869, bl. 55, zegt Dr. Eelco Verwijs: «Dit is vooral het geval met het beuzelen en liefhebben op etymologisch gebied.» Vergel. een liefhebber van poëzie of schilderkunst, een liefhebberijtooneel.

5. **Statig**; denk aan een statigen gang, plechtstatig, een man van staat, zijnen staat ophouden. — **Lusten**, vergel. lust hebben in, zie bl. 2, 29.

6. **Aangaande**; vergel. de synoniemen: nopens, rakende, betreffende, omtrent (zie Taalg. I, 51 en Wegwijzer I, 219). **Hieraf** nu hiervan; af wordt als voorz. in de schrijftaal niet meer gebruikt, wel in het dialect. Zie den volgende regel daaraf.

9. **Aalmoes** van Gr. eleemosyne, d. i. medelijden, barmhartigheid; hier bet. het woord daad van barmhartigheid, liefdegave; nu duidt het eene gift aan eenen bedelaar aan.

10. **Vroolijk**, d. i. met een blijmoedig hart.

11. **Ellendigen**, armen, van ellendig, ellende; de woorden hadden vroeger een andere bet. dan nu: ellende is eene samenstelling, die bestaat uit *el* = ander en *lende* van land, en in ellende bet. in een ander land, in den vreemde; in de letterlijke bet. werd het in het Mnl. ook opgevat; verder beteekende het tranendal (deze aarde, het ondermaansche), eene woestijn; gedwongen verblijf in den vreemde, ballingschap, de treurige toestand van eenen balling, en meer algemeen: rampspoed, ongeluk, jammer, treurigheid; — ellendig beteekende dan ook: buitenlandsch, vreemd, verlaten, ongelukkig, treurig.

16. **Lustig**, zie boven.

18. **Vermogen**; vergel. de verschillende beteekenissen van dit woord.

FILIPS VAN MARNIX VAN ST. ALDEGONDE (zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bladz. 65).

26. **Onverveerd**, zie boven bladz. 5, 29.

30. **Betrachten**; vergel. zijnen plicht betrachten; het woord beteekende ook overdenken, overwegen, beschouwen.

32. **Brengen om iets** d. i. iets doen verliezen, men verklaart dan dit om door eene ellipse aan te nemen, als in om land om luid (te missen) gebracht, dus ik ben zoover gebracht, dat ik land en luid moet missen; in deze bet. hebben wij het bijw. om nog in ombrengen en omkomen. Dit om wordt ook in betrekking gebracht met ane. on, Duitsch ohne d. i. zonder (zie boven ongeveer.); maar de Duitschers bezigen um in soortgelijke uitdrukkingen: er kam um sein geld.

36. **Regiment**, bewind, gezag (Lat. regimentum.).

37. **Lijden**, geduld hebben, dulden, zich troosten; in de bet. van toelaten wordt het nog in 't noorden van ons land gebruikt: Mijn vader wil het niet lijdén.

Bladz. 12.

17. **Geprezen** is eene bepaling van Godes Woord.
 18. **Onversaagd** zie boven.
 26. **Stond**, stonde was in het Mnl. gewoonlijk vrouwel.; het vrouwel. gesl. blijkt ook uit terstond.
 27. **Tyrannie** van tyran, Gr. Tyrannos: iemand, die in een gemeenebest zich meester maakt van de heerschappij; later kreeg het woord de bet. van dwingeland.
 32. **Dijn**; zie het volgende stuk, waarin de schrijver spreekt over het gebruik van den 2de pers. enkelv.
 42. **Nood** is hier vrouwel.; **aller** dat. van alle = ieder; zie ook regel 26: **aller stond**.
 47. **Doet verlangen** d. i. verlangt; doen is hier een hulpwerkw. van tijd, als nog o. a. in 't Groningsch dial.
 50. **Met eeren**, een zw. vrouwl dat.
 60. **Dat** aanw. voornw.; zie mijne Nederl. Spraakk. 112.
 61. **Opgezeten** d. i. te paard.
 63. **Vermeten**, zie bladz. 7. 39.
 66. **Bevreezen**, vreezen voor. **Geweld**, macht, het woord hangt samen met Mnl. wouden, gewoud, Duitsch walten d. i. macht oefenen, besturen, regeeren. De ongunstige bet. had het woord vroeger nog niet; vergel. overweldigen, gewelddadig.
 72. **Tempeest**, Fr. tempête, storm; hier overdrachtelijk: ongeluk, bezoeking.
 76. **Begeerd**, wenschelijk geacht, gewild.

Bladz. 13.

6. **Van** = uit.
 7. **Reden**, naar recht en rede beslechten.
 8. **Oorkond doen**, getuigenis geven van, bekend maken.
 9. **Oorlof**, verlof om uit te gaan, afscheid, verlof, vrijheid tot iets; hier: vaarwel.
 15. **Christen** meerv. van Christ d. i. christen.
 16. Dit leven zal spoedig voorbij zijn.
 18. **Zijner grooter**, een sterke datief vrouwel. na voor.
 21. **Dan**, evenwel.
 22. **Der hoogster**, een sterke datief vrouwel., die afhangt van obedieëren d. i. gehoorzamen.
 25. **Twijfelen** was vroeger onpers. en regeerde eenen datief; 't is door den tijd persoonl. geworden als: lusten, hongeren, dorsten, verlangen, vervelen, o. a.
 26. **Opspraak**, veroordeeling.
 27. **Latende zich dunken**, meenende, zich verbeeldende, zich inbeeldende; uit zich laten dunken ontstond laatdunkend.
 30. **Nederduitsch**, zie boven. — **Slechts**, eenvoudig, gering, arm; en verder boos, kwaad, slecht; eigentl. plat geslagen, effen; vergel. nog slechten, beslechten, recht en slecht; vergel. ook gemeen, snoed, boos en Mnl. dorper.
 33. **Of**, indien.
 35. **Oorbaarlijk** van oorbaar, vroeger een substant., dat beteekende het uitgedragene (dragen = voortbrengen: de boom, de akker draagt goed.), het voortgebrachte, dus de opbrengst van het land, de vrucht. In de 17de eeuw werd oorbaar reeds orber en gebezigd als adject. met de bet. van nuttig; wij gebruiken de werkw. orberen en verorberen, d. i. nuttigen. Beneden, bladz. 31, bezigt Spieghel oorboort d. i. brengt voort; ons oorbaar bet. gepast, betamelijk, wat gehoord mag worden, en kreeg die bet., hetzij doordat men bij oor dacht aan het lichaamsdeel en het woord daarmee min of meer in betrekking bracht, hetzij doordat geoorloofd invloed op de bet. had.
 37. **Kortwile** d. i. tijdkorting en dus een synoniem van het bijgevoegde tijd-vergetinge; in de zuidelijke provinciën wordt het gebruikt als voor korten tijd; kortswijl bet. nu scherts, boert en in de 17de eeuw ook uitspanning, vermaak.
 38. **Aandachtigheid**, van aandacht, godsdienstige overdenking, in welke bet. het niet meer wordt gebruikt, maar voor een Germanisme wordt gehouden. Vergel. aandachtig, opletend en opmerkzaam.

39. **Straffen**, berispen; vergel. logenstraffen, d. i. iemand als leugenaar berispen.

45. **Schelden** en **Straffen** zijn hier synoniemen; het eerste had vroeger ook de bet. van zeggen, noemen, spreken; vergel. kwijtschelden; zie Taalg. I. 35.

Bladz. 14.

2. **Grooter haasten**, zwakke vrouwel. datief.

6. **Naarstigheid**, d. i. vlijt, die met oplettendheid gepaard gaat. Het grondw. is naarstig en dit eene afl. van naarst, dat in het Mnl. voorkomt onder de vormen: nernst, nerst, nerenst, nerest, neerst, naerst. Dit subst. naarst was het grondw. van een adject. naarst; het ontstond uit en ernst of en erenst d. i. in of met ernst, ijver, volharding. De *e* van het voorzetsel en viel weg, toen het met erenst samensmolt tot naarst; de *n* is dus voorgevoegd als in nijver, nevens enz. Het voorz. en onstond uit ani; d. i. in, op; dit kon ook overgaan tot an, aan en we vinden het terug in uitdrukkingen als: aan de deur staan, aan den weg liggen, dag aan dag, morgen aan den dag, aan den avond van dien dag; en 'n vinden we in: ik kom 'n Zondag. Dit 'n, en, aan, ani, dat het naamw. in den datief achter zich nam, duidde eene rust of eene beweging binnen zekere ruimte aan (zie over aan Wegwijzer I, bladz. 91.). De oorspronkelijke vorm zal bij ons ernst geweest zijn; het Ags. eornust bet. tweegevecht, strijdlust, moedbetoon in den strijd, ernst.

7. **Christenmensch** is eene samenst. als Godmensch, meesterknecht, enz. — **Iegelijk** bet. letterl. ieder wezen in den tijd of dat in den tijd is, ieder levend wezen of iedereen. In elk en een iegelijk staan de verminkte en de onverminkte vorm bij elkaar. Zie Taalg. I, 92.

12. **Onderdrukt worden**, niet in gebruik komen; vergel.: de waarheid onderdrukken.

13. **Verzoeken**, onderzoeken, beproeven; zie boven.

22. **Hebreeuwsche waarheid** d. i. de H. Bijbel, het oorspronkelijke in 't H.

24. **Geschaafd**, verbeterd. — **Grooter**, sterke dat. vrouwel.

25. **Onderkennen**, door onderzoek leeren kennen, van elkaar onderscheiden.

26. **Overeenbrengen**, naast elkaar leggen, vergelijken.

31. **Geschuimde**, die als schuim bovenop drijven, welke dus niet goed zijn en f geschuimd moeten worden, bastaardwoorden.

32. **Mitsgaders**, te gader met, en eveneens, en bovendien.

39. **Hedendaagsch** uit heden en daagsch, d. i. eene samentrekking van den genit. dages; heden ontstond uit hieden als deern uit diern, deemoedig uit diemoedig; een wisselvorm was huden, huden; vergel. Dietsch en Duitsch, lieden en lui, klieven en kluiven; hieden ontstond uit hie dage d. i. dezen dag of vandaag, en hedendaagsch, d. i. op den dag van heden, ontstond, toen de bet. van heden niet meer duidelijk was. Uit den tekst blijkt, dat **du** in dien tijd reeds in onbruik was; 's schrijvers pogingen, om het weer in eere te herstellen, mochten helaas! niet baten.

41. **Eenvoudig**, enkelvoudig.

Bladz. 15.

10. **Herwaarts**, d. i. hier naar toe (gekeerd), hierheen; hetzelfde waart treffen we aan in voorwaarts, hemelwaarts, enz., wederwaardigheid, eig. tegenzin, weerszin, nu tegenspoed, meewarig, eigenl. meegaande, vriendelijk, nu medelijdend, tegenwoordig; waard, woord schijnt van denzelfden stam te zijn als worden Lat. vertere, dat oorspronkelijk draaien beteekende (Zie Taalg. I, 79 en 85.). — **Haar**, zie boven, bl. 3, 15. — **Mettertijd**, eene samenkoppeling uit met der tijd; dat tijd vroeger ook vrouwel. was, blijkt uit indertijd, te gelegener tijd, te zijner tijd, te dier tijde (zie over woorden, die vroeger een ander geslacht hadden Taalg. I, 86.); verklaar de bet. van met in: Dat wordt mettertijd anders.

13. **Onbekwamelijk**, ongeschikt, ongepast, verkeerd; van bekwaam (Zie Wegwijzer II, 218).

16. **Ongeschend**; schenden was vroeger naar behooren zwak, daar het is afge-

leid van schande; schenden (van schandjen), schinden, schennen bet. oudt. verderven, in 't ongeluk storten; nu beleedigen, verminken, kapot maken (zie Wegwijzer I, 208).

18. **Over** d.i. voor. Wanneer men oudtijds de naastliggende gebeurtenissen naging, dacht men zoowel aan die welke reeds plaats gehad hadden als aan die welke nog moesten plaats hebben en drukte dat uit door over, ook waar wij voor zeggen; vergel. ons overgrootvader (zie Wegwijzer I, 183). Zie beneden, regel 24.

24. **Merkelijk**; op eene wijze, dat het gemerkt kan worden. Zie beneden, regel 30.

27. **Tot**, te; tot, uit tote, duidt eigenlijk eene beweging aan, die zich uitstrekt tot een bepaalde grens.

30. **Onlangs**, zie boven. — **Confusie**, verwarring, Fr. confusion; verder verlegenheid.

31. **Heeft beginnen (?)**; zie over de hulpwerkw. van tijd bij beginnen de grammatica's.

33. **Heden ten dage**, zie boven hedendaags. — **Gerieven** van gerief, vroeger overeenkomstig de afleiding gerijf en nu nog ontrijven. De vorm met eene ie is al oud. Het woord is verwant met Mnl. rive d.i. ruim, overvloedig, en uit gerive, gerif, ontstond grif. Gerieven bet. nu van dienst zijn, eigel. ruim voorzien zijn van iets. — **Tenware dat** = 't en ware dat; nu zonder 't relat. part. als voegw. in gebruik; vergel. tenzij, maar.

35. **Versierd**, werd vroeger evenals sierlijk en sieraad vaak met eene *c* geschreven; sommige schrijvers, die zich niet willen aansluiten bij de spelling van De Vries en Te Winkel, doen het nog wel. De spelling met eene *c* is verkeerd, daar sieren gevormd is van sier, een Middelfr. wisselvorm van tier, dien we nog over hebben in den genit. goedertieren (zie boven bl. 5, 9), in het subst. tier = aard: ergens geen tier hebben —, en in het werkw. tieren, aarden, te keer gaan. Men bracht het woord ten onrechte in betrekking met het Fransche chère. Een ander sier hebben we in »goede sier maken»; dit komt overeen met het Fransche chiere chère, dat we kennen in «faire bonne chère», «faire chère baissée». Chère bet. aangezicht en zoo ook het Mnl. chiere in «met blider, met drover chiere»: «eenen goede, groote chiere doen» is iemand met een blij gelaat, vriendelijk, gastvrij onthalen; en «goede chiere maken» is hetzelfde als ons goede sier, pret maken. — Naast versieren = mooi maken, stond versieren, eigenl. verziëren (zooals het nog door sommige schrijvers wordt gespeld), dat uitdenken, verdichten beteekent en gevormd is van het Fr. visier, Middel. Lat. visari met invoeging van eene *r*, als in korporaal, Fr. caporal; scherminkel, oudt. schimminkel en scheminkel. Vondel gebruikt ook verziëring en verziërsel. — Van sier (tier) is ook sieraad, dat wij in het Beiersche tijdvak misschien uit het Duitsch overnamen; het zou dan hetzelfde woord zijn als het Deutsche zierat, waarvan de uitgang een achtervoegsel is als in monat. Daar men het woord in verband bracht met het Fr. chère, kreeg het in de 17de eeuw den bastaarduitgang age en werd cierage, cieragie mv. cieragien, dat later cieraadjen en nu sieradiën is geworden. Het onderscheidt zich van den Nederl. meerv. vorm sieraden door den bastaardklemtoon; vergel. kleinooden met kleinōōdiën, het meerv. van kleinōōdie.

39. **Zijner eeren**, zw. vrouw. genit.

Bladz. 16.

1. **Polakken**, Polen.

4. **Smeeken** is eigenl. zacht strijken, verder lenigen, verzachten, streelen, vleien, liefkoozen, ootmoedig bidden, dringend vragen.

9. **Bekennen**, erkennen, belijden, gelooven.

10. **Kittelachtig**, kitteloorig, licht aangedaan, fijn gevoelig, licht geraakt, prikkelbaar.

12. **Lijden**; zie bl. 11, 37.

13. **Verdenken**, uitdenken, door denken voortbrengen; vergel. verzinnen.

25. **Straffen**, zie boven. — **Herkomen**, herkomstig.

27. **Duitsche**, dat. van Duitsch, zie bl. 1. — **Eigenlijk**, letterlijk.

31. **Bijwoord**; het woord wordt hier in letterlijken zin gebruikt: een woord, dat ergens bij staat.

33. **Dubbelheden**, dubbelhartigheden.
 34. **Nalaten**, laten liggen, niet in gebruik nemen, er geen gebruik van maken; vergelijk: iets nalaten.

HENDRICK LAURENSZ. SPIEGHEL. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 69).

Bladz. 17.

10. **Purper** van purpere in Amsterdamsch dial. voor purperen. — Gulden, met gouddraad doorweven.
 13. **Derven**, zie boven.
 18. **Doch**, toch; zie boven.
 19. **Westerland**, de westelijk gelegen landen (Amerika). 't **Gegraaf**, wat uit de mijnen gegraven wordt, goud en zilver.
 22. **Onbedeesd**, moedig; zie dolen.
 23. **Scheef**, d. i. die van terzij aankomen, verder ruw; scheef wordt veelal verbonden met schots, van schieten; voor de ongunstige beteekenis van scheef vergel. men schuins; er schuins doorgaan, een schuinsch heer, enz.; op zedelijk gebied beteekent het; verkeerd, slecht; vergel. slim.
 24. **Ijselijk** moet volgens de etymologie met ei worden geschreven, want ijs is uit agis, vrees, ontstaan; men bracht het woord echter in verband met ijs, daar de gewaarwording bij angst of schrik een gevoel van koude veroorzaakt; men zegt nog, wanneer men een schrikkelijke gebeurtenis hoort vertellen: ik word er koud van. Voor de verandering van age in ei zie men mijne Nederl. Spraakk. 221.
 25. **Neder**, zie boven.

Bladz. 18.

1. **Kostel steen**, kostelijk gesteente, edelgesteente.
 5. **Haar**, zie boven.
 10. **Rad**, vlug.
 11. **Roer**, snaphaan, geweer, zoo genoemd naar de loop, het roer; vergel. Hgd rohr; ook het roer van eene pijp. — **Klooten**, kogels.
 18. **Wankel**, wat niet vast staat; zie over de adject. op el Taalg. I, 76.
 19. **Kiezen**, smaken, proeven; in het Mnl. gebruikt men vaak «die doot kiezen», «sijn ende kiezen» en bedoelt dan den dood, zijn einde smaken, ondervinden. Eene afl. van kiezen is kust of soms kost, die in de meeste Germaansche talen voorkomt en identisch is met het Lat. gustus, smaak, en gustare, proeven, Hgd. kosten; de bet. van kust is in de verschillende Germaansche talen proef, bewijs, keuze, het uitgelezene, deugd, voortreffelijkheid; verder zin, wil, wensch; ook verordening, bepaling; wij kennen nog «te kust en te keur», d. i. naar wil (of wensch) en naar keuze, waarin kust en keur worden beschouwd als woorden van gelijke beteekenis, terwijl het eerste eigenlijk meer de geestelijke, het andere meer de lichamelijke zijde van het begrip uitdrukt. Het zelfde is het geval met «tegen heug en meug»; heug wijst op het verstand (vergel. heugen, geheugen, verheugen), meug meer op den lust, het aangenaam vinden, vergel. mogen = lusten, meugebet en het 17deeuwsche meugeveul.
 20. **Onbekommerd** van bekommerd d. i. bezwaard, in moeilijke omstandigheden; nu alleen in overdrachtelijke bet. in gebruik; in het Mnl. bet. het ook: bezwaard met schulden, gerechtelijk bezwaard, in hechtenis genomen, en werd gebruikt bij goederen, waarop beslag gelegd was. Vergel. bekommering en bekommernis.
 23. Vergel. dit **vergeten** met eervergeten, godvergeten. Zie Taalg. I, 89.
 24. D. i.: het veroorzaakt voorwaar een moeilijk einde (dood). — **Voorwaar**, overwaar, stellig waar; zie over voor en over Wegwijzer I, 182.
Deugd verheugt, de zinspreuk van den schrijver.
 27. **Burgerlijke strijd**, een strijd van burgers tegen burgers, een burgeroorlog.
 33. **Watmer**, een wollen stof. **Doe**, toen, zie doch.
 37. **Af**, van; zie boven. **Houden van** is eigenl. een middeleeuwsche uitdrukking, waarvan het object moet worden ingevuld; ze beteekende: leenman zijn, dus (land of

een leen) van iemand houden; verder: aan iemand verplicht zijn, om iemand geven, iemand aanhangen, liefhebben, beminnen.

Bladz. 19.

2. **Geil**, malsch, vet, lekker; vergel. geile boter, geil spek. De bet. van geil is eigenlijk: dartel, vroolijk, wellustig, welig, weelderig.

3. **Basterd zek**, eene wijnsoort.

6. **Oranje**, Fr. orange, Ital. naranja, uit het Perz.-Arab. nárandj.

10. **Vleesch van kwee**, 't vrucht vleesch van de kweepeer, pirus Cydonia, zoo genoemd naar de stad Cydonia op Creta.

11. **Buinsch (?)**

12. **Malvey**, eene wijnsoort, die haar naam ontleent aan de Peloponnesische stad Napoli di Malvasia, omdat ze daar wordt uitgevoerd.

15. **Voeren** mv. van voer, voering.

17. **Grofgrein** d. i. grof grein, eene stof, die vervaardigd wordt uit geiten- of kemelshaar; men noemde ze ook kamelot.

20. **Christ**, zie boven.

21. **Nog**, lees noch.

23. **Zonder zij**, zonder, buiten haar (de wet), hoewel ze geen wet hadden.

27. **Dies**, oude genit., des, daarom, daardoor; zie desté.

31. **Prinse**, zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. Bladz. 51. **Goods**, samen-trekking uit Godes.

37. **Simpelijk**, eenvoudiglijk; de ongunstige betekenis kreeg het woord later; zie slecht.

39. **Jubeljaar**; zie over het jubeljaar bij de oude Israëlieten: Levitic. 25 en 27; en Num. 36, 4. De R. K. Kerk vierde in den beginne haar jubeljaar het eerste jaar, later elk 50ste jaar en nu elk 25ste jaar eener eeuw.

43. **Vermoed**, lees verwoed.

44. **Die**, aanwijzend voornw., zie dat bladz. 12, 60.

Bladz. 20.

1. **Antichrist**, zie I Joh. 2: 18, 22; 4: 3 en 2 Joh. 7. In de christelijke kerken, protestantsche en katholieke, is veel gesproken over den Antichrist; Brandt schrijft: «sommigen, die zich van de gemeenschap der Roomsche kerke nooit wilden afscheiden, hebben ook den Antichrist in etlijke Pausen van Rome gezien, en derven aanwijzen Anderen, zelfs ook Protestanten, meenden dat men den Antichrist ook buiten de Roomsche kerk kon vinden». (Kort verhaal der Reformatie, Amst. 1663, Aant. bladz. 9).

4. **Ikker**, eigenl. nikker, een wezen uit de Germ. mythologie en wel een watergeest, een poelbewoner; onder den invloed des christendoms werd hij als andere heidensche wezens onder de helbewoners gerangschikt en hij was dus een dienaar des duivels (zie Taalg. I, 124). Door het wegvallen der *n* (vergel. aak, adder, arreslee) dacht men aan het woord ik en werd de ikker de booze geest der zelfzucht, die de bron is van veel kwaad.

16. Vergel. **zucht** (van zuigen) diepe adembaling; zucht (van zoeken) in weetzuchtig d. i. weetgierig, de lust om alles te weten; en zucht, wisselvorm van ziekte, in geelzucht, enz.

17. **Verschoven**; denk aan een verschoveling.

20. **Partijen**, in partijen verdeeld zijn.

21. **Begeven**, nalaten, verder ook: achterlaten, verlaten, los laten, opgeven, vaarwel zeggen, heengaan.

25. **Van noode**, een bijwoordel. uitdrukking (staande uitdr.), noodig; noode, dat. enkelv. mannel.; zie boven.

27. **Benedijst**, verl. deelw. van benediën, zelfst. gebruikt; van Lat. benedicere, zegenen; de benedijst was o. a. het gebed voor den eten.

33. **In liefde bloeien**, toespeling op de zinspreuk der Amsterdamsche kamer.

36. **Ootmoedig** uit ootmoed, eene samenstelling van oode, eigenlijk ledig en

verder licht, gemakkelijk, en moed, gezindheid, gemoed; het duidt dus den toestand aan, waarin hij verkeert, die gemakkelijk tot iets te bewegen is, die tot het een of ander is geneigd. Hetzelfde oode vinden we ook in oodelijk of oolijk; de beteekenis ledig ging hier over in: onbeduidend, gering, slecht, bedriegelijk, ondeugend, door-trapt, loos, guitig. Vergel. deemoedig en zie over beide woorden Taalg. I, 93.

Bladz. 21.

5. **Hertig**, hartelijk, welmeenend.

7. Vergel. **beslechten** en **beslissen**; het eerste is eene afl. van slecht, het tweede hangt samen met beslijten; zie Wegwijzer II, 116.

22. **Suffert** van suffen, uit een ouderen vorm sweffen, naast zweven, die in sommige Oudgerm. dial. slapen, droomen beteekent. Let op den uitg. erd. Zie dolen naast dwalen.

23. **Zit en zingt**, nu gewoonlijk zit te zingen. Vergel. het Engelsch en het Duitsch.

28. **Kwant**, guit, snaak, snuiter; het woord duidt eigenlijk eenen koopman aan, die ruilhandel drijft en wordt in verband gebracht met kwanselen (vergel. voor de beteekenis venter, vent). — **Weleer** voor wilen eer d. i. eertijds, in vroegeren tijd.

Bladz. 22.

8. **Preutelen** ook protelen, prottelen, pruttelen, een klanknabootsend woord, waarmee men het geluid van kokende vloeistof aanduidt; verder prevelen, mompelen uit ontevredenheid, tegenpreutelen of — pruttelen. — **Reutelen**, verwant met ratelen, geraas, gedruisch maken, rammelen, verder vervelend praten; het ademen van iemand, die benauwd is of sterft, rochelen.

11. **Rustig**, wakker, flink, moedig; vergel. wapenrusting, iemand uitrusten.

14. **Blauw** is eene kleur, die in geen goeden reuk staat; vergel.: een blauwen Maandag, iets blauw blauw laten; in 't Mnl. de blauwe huik, een blauwe muts, die, naar men zei, een bedrogen echtgenoot droeg; blauwe devocie, valsche vroomheid; de blauwe steen, waarop de Leidenaars moesten staan, die de stedelijke keuren overtreden hadden.

15. **Artsenij**, van arts, Mnl. arsater, Lat. (eigenl. Grieksch) archiateros, opperarts aan het hof des keizers, lijfarts.

Bladz. 23.

1. **Begrijpen** bet. oudtijds aangrijpen in lichamelijken en zedelijken zin; wat het laatste betreft dus: aanmerkingen maken, laken, berispen, terechtwijzen, onder handen nemen.

2. **Bedistelen**; vergel. hiermede beslijpen, waaruit blijkt dat wij aan dissel — het timmermanswerktuig — moeten denken, en het dus de beteekenis geven van afhaken, beschaven, effenen, in orde brengen; vergel. ons iets bedisselen.

6. **Somma**, eigenl. summa, een woord ontleend aan de vroegere rekeningen; hier: kortom; ook summa summarum.

7. **Momus**, de zoon van den Nacht, is de personificatie van spot en hekel, die van spijt borst, omdat hij in Aphrodité niets kon afkeuren.

13. **Spijt**, de ongelukkige oorzaak, haar ongeluk; het woord is van het Oudfr. despit, Fr. dépit, Lat. despectus, naar beneden zien, op zijn neus kijken; vergel. respect, respijt en ontzag; ook spijt en berouw.

85. **Niet een mijt**, een versterkte ontkenning; vergel. geen duit, geen cent, geen haar, geen stap, enz. Eene mijt is eene munt, die niet overal dezelfde waarde had; zoo hadden drie Brabantsche mijten de waarde van twee Vlaamsche mijten, die gelijk waren aan eenen penning; in Holland was eene mijt gelijk anderhalven penning, en twee penningen zijn één duit, het achtste deel van eenen stuiver.

19. **Onbedocht**, onnadenkend, onbezonnen, onvoorzichtig.

21. **Te degen**, naar behooren, goed; verder: voortreffelijk, uitstekend; vergel. terdege. Dege bet. groei, voorspoed, kracht, welvaart; terdege: in alle opzichten; in het dial. kent men deeg: deeg eten, deeg zijn best doen. Dege hangt samen met dijen, dijgen, gedijen d. i. groeien, uitzetten, grooter worden in lichamelijke kracht, macht, eer en aanzien, voordeelig zijn: oneerlijk goed gedijt niet. In het Mnl.

noemde men eenen knaap eenen degen, later beteekende het woord prins, iemand van koninklijken bloede. en zoo werd een degen ook een ridder, een krijgsman, een held. Met dijen hangen nog samen deugen, dicht, dik (zie boven), gedegen, deeg, waardoor de begrippen volgroeid, stevig, zuiver, onvermengd worden uitgedrukt.

24. **Schijven**, geldstukken, zoo genoemd naar den vorm.

29. **Gerijf**, zie boven gerieven.

Bladz. 24.

1. **Een pond**, eene geldswaarde; een pond-groot of een pond-Vlaamsch was een half pond sterling of zes gulden.

2. **Omdat** d. i. opdat, om (d. i. met het doel) dat; vergel. omdat, doordat en opdat, Wegwijzer I, 155.

5. **Ter neder**, vergel. ten onder, te boven, te buiten, enz.; ter neder ontstond wellicht uit te neder onder invloed van daerneder. — **Dood** is hier vrouwel.; zie tijd.

6. **Dies**, zie boven.

15. **Zorgen**, vreezen.

18. **Achterklapper**. «Een achterklapper is.... zoodanig iemand, die achter eens anders rug van hem klapt of vertelt, hetgeen beter gezwezen ware» (Van der Palm).

19. **Bankeroetier** van bankroet. It. banca rotta, gebroken bank; de bank, waaraan de handelaar zijne zaken deed, werd gebroken, zoo hij zijne verplichtingen niet kon nakomen.

20. **Schalk**, een adject., dat in bet. overeenkomt met schalksch; schalk is eigenlijk een subst. en beteekent knecht, dienaar, bijv. Godschalk, maarschalk = paardenknecht, seneschalk = oudste dienaar (hij was belast met het toezicht op de vorstelijke gebouwen en het huisraad); de maarschalk en de seneschalk werden later hooggeplaatste ambtenaars; het subst. schalk bleef bewaard in «een schalk van een jongen». Schalksch en het adject. schalk hebben eigenlijk de beteekenis van slaafsch, maar deze ging over in laag, gemeen; verder: ondeugend, guitig. Schalk wordt als adject. wel afgekeurd, maar zooals we zien was het al vroeg in gebruik.

26. **Jolijt**, vreugde.

Bladz. 25.

Zinnepoppen, zie mijne Kl. Nederl. Letterk., bl. 69. «Zinnepoppen is een korte scherpe reden, die van Jan alleman zoo met het eerste aanzien niet verstaan kan worden, maar evenwel niet zoo duister, dat mer (men er) naar raden, ja of na slaan moet; dan eischt eenige na bedenken en overlegginge, om alzoo de zoetheid van de kerle (kerne) of pit te smaken».

1. **Agesilai**, Agesilaus, koning van Sparta, geb. 442 v. Chr., regeerde van 399—358. Men vindt zijne levensgeschiedenis bij Xenophon, Plutarchus en Nepos.

2. **Waarschap** of waardschap, gastmaal, maaltijd; eene afl. van waard, eigenl.: man, echtgenoot, huisheer; verder: gastheer — in Noord-Holland zegt men nog: te worskip gaan = uit gasten gaan — herbergier; waard, woord, woerd, mannetjes-eend, is hetzelfde woord.

3. **Koever**, hetzelfde als overvloedig; het Mnl. kende koeveren, aanwassen, toenemen; verkoeveren, zich herstellen, zijne krachten terugkrijgen; in het Lat. (re)cuperare, weder verkrijgen of bekomen en (re)cuperari, zich herstellen; Fr. recouvrer en récupérer; vergel. voor het overnemen van woorden uit het Latijn door onze vaderen: koozen, Lat. causari; kosten, Lat. constare; koppelen, Lat. copulare; vormen, Lat. formare; laven, Lat. lavare; prediken, Lat. praedicare, enz.

4. **Kommer**, schaarschte, gebrek.

11. **Leepoog**, eigenl. iemand die eene oogziekte heeft, Lat. lippus; fig. iemand die een ander van terzijde met afgunstige oogen aanziet. Vergel. leep en leeperd.

14. **Aker**, eikel; het woord bet. in het algemeen vrucht (Got. akran.), later meer bijzonder vrucht van den eik.

17. **Fonteine**, bron, verder: bronwater, drinkwater; uit het Oudfr. fontaine,

Middele. Lat. fontana; het woord is eigenl. een adjunct.: tot eene bron behoorende, en werd een subst. door het woord water weg te laten.

20. **Botte kroesen** een scheldwoord, dat door het woord bot de beteekenis kreeg van domoor, botterik; vergel. ook botmuil; — een bottekroes was misschien een drinkebroer, die wat veel met den kroes aanstootte (botten = stooten) of een valsche speler, die de steenen op een behendige manier uit den kroes wist te stooten (zie Wegwijzer II, 117, waar de verschillende bet., waarin bot voorkomt, worden besproken).

Bladz. 26.

1. **Beginsel**; vergel. begin; beginselen en beginsels.

2. **Willekeur**, ook enkel keur; voor het weglaten van een lid der samenst. vergel. men spoor uit spoortrein, baker en bakermoeder, minne en minnemoeder, bestje en bestemoeder, wissel en wisselbrief, winkel en winkelhuis, (eigenl. hoekhuis), enz. Willekeur, keur, bet. verordening, met vrije wil gemaakte bepaling; de eigenlijke bet. was: vrije verkiezing, vrije wil, dus niet zoo ongunstig als de tegenwoordige; moedwil, dat een synoniem was van willekeur, heeft ook in den loop des tijds de ongunstige bet. gekregen. Het tweede lid keur is de stam van keuren en hangt samen met kiezen (zie boven); keuren bet. proeven, onderzoeken, kiezen, smaken, ondervinden; beproeven, verzoeken, in verzoeking brengen; verordeningen maken, vaststellen, bepalen; vergel. ons bekoren en bekeuren.

4. **Zinnelijkheid**, niet in de tegenwoordige ongunstige bet.; zie boven zin; vergel. zindelijk.

7. **Laken**, afkeuren, berispen (zie Taalg. I. 93.)

8. **Loftuiterij** van loftuiten d. i. iemands lof blazen, uittrompetten.

11. **Verzenden**, verwijderen, op zijde zetten.

18. **Ontstellen**, uit zijn gewone doen brengen, ongesteld maken.

21. **Gigauw**, door elkander geslingerde figuren. **Verzetten**, overzetten, overdekken, bezetten; vergel. verzilveren.

23. **Vrijer**, sterke dat. vrouwel.

28. **Bekoren**, zie boven.

31. **Doe** zie boven. **Van**, d. i. door; in de 17de eeuw komt van herhaaldelijk voor in lijdende vormen, waarin wij nu door gebruiken (zie Wegwijzer I, 152).

32. **Feeste**; feest werd door de oudere schrijvers dikwijls vrouwel. gebruikt; zie Taalg. I, 87.

Bladz. 27.

4. **Verwijzen**, vergel. wijzen: die zaak is in staat van wijzen; het gewijsde; iets uitwijzen.

6. **Voorbaarlĳkheid** heeft tot stamwoord voorbaar, samengesteld uit het bijw. voor en eenen vorm van het oude werkw. baren = dragen, die een passieve bet. heeft; voorbaar bepaalt dus het vooraangeplaatste, het vooraangedragene. Het woord is op dezelfde wijze gevormd als middelbaar, d. i. het in het midden geplaatste. Met het oog op personen duidde dus voorbaar hem aan, die de vooraangeplaatste, de voornaamste, de eerste in rang, de aanzienlijkste was. In het Mnl. wordt het woord meermalen in dien zin gebruikt. Voorbarig had oudtijds ook een gunstiger bet. dan nu; en voorbaarlĳkheid is voorrecht, aanspraak (zie Taalg. I, 84).

8. **Krijgshandel**, vergel. wapenhandel.

12. **Haarlieder**, zie boven haar.

18. **Mocht**, zie boven mogen

20. **Bekwaam**, van bekomen, dat in het Mnl. andere beteekenissen had dan nu; bijv. worden (vergel. Eng. to become); behagen, bevallen, aangenaam zijn; betamen, passen (Got. gaqimith = het betaamt; vergel. het Eng.). Bekwame of bekwaam beteekende in het Mnl. aangenaam, lief, bevallig, mooi; in andere Oudgerm. dial. was het passend, geschikt (vergel. het Duitsch bequem); bij ons is het nog knap, geschikt; (Zie Wegwijzer II, 218) vergel. nog bekwaam in «met bekwamen spoed».

21. **Afgaan**, minder worden, verslijten.

25. **Veroud**, oud en daardoor voor den dienst ongeschikt. — **Haar**, zie boven.

28. **Nieuwsgierigheid**, d. i. de begeerte naar iets nieuws, iets anders. — **Wereld**

werd vroeger vaak mannel. gebruikt. Vergel. «Ondank is 's werelds loon»; — «'s Werelds goed is eb en vloed» (Zie Vruchts en Taalg. I, 86).

Bladz. 28.

3. **Nimmermeer**, zie boven.

5. **Bekwamelijk**, zie bekwaam. — **Overhoop**, d. i. op een hoop; vergel. over zijde; zie Wegwijzer I, 183.

10. **Uiterste**, strengste.

Brabbeling, eigenl. onzin, wartaal, eene menigte woorden die op verwarde wijze bijeengevoegd zijn; verder beteekende het woord ook gekijf, twist. Uit den naam waaronder R. V. op 67 jarigen leeftijd zijne poëzie in het licht gaf, blijkt, dat hij er zelf niet mee weg liep. — **Kwikken**, puntichten.

Bladz. 29.

7. **Wijf**, huisvrouw, echtgenoot; niet in de ongunstige bet. van tegenwoordig.

8. **Met**, in gezelschap van.

17. **Rak**, rek; men dacht hierbij zeker aan rekken, grooter maken: een ruime conscientie; en verder aan: de conscientie op zij zetten; met op het rak geeft men meer aan, waar de conscientie niet moet zijn, dan waar ze wel behoort te wezen. Vergel.: «als de wijn is in den man, dan is de wijsheid in de kan».

22. **Schrikken** is eene drukfout voor schikken.

24. **Aardigheid**, van aardig, geestig, bevallig, beleefd, aangenaam. Aardig, eene afl. van aard, duidde eigenlijk aan een goeden aard hebbende (vergel.: een man van karakter, een onbesproken gedrag, een zedig meisje, enz., waarin de taal de woorden van den gunstigen kant opvat); daar ook het Fr. art in onze taal werd opgenomen, oefenden de beide woorden invloed op elkanders beteekenis uit en zoo werd aardig ook kunstig, behendig, terwijl uit de oorspronkelijke bet. van aard, die van beleefd, heusch, voortvloeide.

28. **Oorlog** wordt hier onzijdig gebruikt; in de 17de eeuw stond het geslacht van oorlog niet vast.

31. **Krijt**, eigenl. een afgeperkte plaats voor een steekspel, kampplaats, hier figuurlijk gebruikt voor aarde, wereld. De kampplaats heet krijt, omdat ze oudtijds met eene krijtstreep werd afgebakend.

Bladz. 30.

5. **Schouwen**, schuwen, zich van iemand afwenden.

7. **Abel**, Oudfr. able, Lat. habilis: geschikt, bekwaam, handig, hupsch, schoon, ernstig (abel spel tegenover sotternie).

8. **Fraai**, waarvan de wisselvorm in het Mnl. frooi of froy is, ontstond door dialectischen invloed naast vroo in vroolijk, dat oudtijds ook als vroilije voorkomt. In het Mnl. beteekenen vervroyen en verfrayen vervroolijken, verheugen; in de 17de eeuw komt het laatste woord nog in die bet. voor, terwijl vervroolijken als verfraaien wordt gebruikt. De *i* of *j* vervangt den slotconsonant van den stam, die eigenlijk eene *w* behoort te zijn; maar *w*, *h* en *j* wisselen als zoodanig dikwijls met elkander af. Fraai beteekende in het Mnl. levendig, levenslustig, flink, opgewekt, en bepaalt iemand, die deze eigenschappen heeft door een krachtig gevoel van lichamelijken welstand; vandaar kreeg het de bet.: uitgelaten, dartel, met zich zelve ingenomen, pronkerig, fatterig, zich opschikkende; de ongunstige bet. van fraai blijkt uit fraeyaerd, dat evenals moyaert (van mooi) pronker, fat is. Later wordt het gebruikt als: netjes, schoon, prachtig. De beteekenis van het woord is dus veredeld. — Op de bet. van fraai hebben zeer waarschijnlijk de Fr. woorden vrai en frais (eene afl. van ons frisch of versch) invloed uitgeoefend. Voor den invloed, die gelijklopende woorden op elkaar kunnen uitoefenen, zie men boven aardigheid.

14. **Par ma foi**, op mijn woord, in waarheid.

19. **Wapen**, het Amsterdamsche wapen met zijn drie kruisen.

24. **Geloof**, krediet; n.l. het vertrouwen, dat iemand geniet in geldzaken.

26. **Vroomheid**, moed. — **Zijn**, voor zijner, ook r. 24.

28. **Vriendskap** woordspeling naast vriendschap. Kap, narrenkap, het symbool der dwaasheden.

30. **Mijns**, gen. van ik; een gen. van betrekking, die afhangt van bitter en kwaad.

Bladz. 31,

5. **Nu ik niet acht**, nu ik er geen acht op sla, er niet naar omzie, er niet heenga.

6. **Roos**, ziekte, eene woordspeling naast roos, bloem.

11. **Retrograde**, een rederijkersgedicht, dat zoo kunstig was gemaakt, dat het ook van achteren naar voren kon worden gelezen. Uit het volgende Antwoord van R. Visscher blijkt dat deze, die ze daarom vergelijkt met krabben, met die knutselarij niet veel op heeft.

12. **Oorboren** zie oorbaarlijk.

15. **Tijdkorting**, zie boven kortwile.

16. **Fantasie**, aanval van zwaarmoedigheid; in het Mnl. waren fantasieën hersenschimmen, droombeelden, zinnelijke voorstellingen, mijmeringen; hier staat fantasieën tegenover vreugde.

20. **Altemet**, achtereenvolgens, uit temet of te met versterkt door al; vergel. althans uit al te hande, allemaal uit al te maal. Altemet geeft eigenl. te kennen, dat eene werking gelijktijdig met een andere plaats heeft en op gelijke wijze als deze voortgaat; zie boven mettertijd en vergel. de uitdrukking: «Het verstand komt met de jaren»; — daaruit ontwikkelde zich de bet. gaandeweg, achtereenvolgens langzamerhand, al naar de omstandigheden dat meebrengen, somwijlen, van tijd tot tijd, nu en dan. Te met wordt in N.-Holl. nog gebruikt voor bijna, haast, misschien.

21. **Beslabben**, zich bij 't eten of drinken vuil maken, bemorsen; vergel. een slabbe.

22. **Kallen**, praten, spreken; vergel. raaskallen; verwant met kallen is kouten uit kalten.

Bladz. 32.

4. **Vermonden**, eene afl. van mond: uitspreken, zeggen, mededeelen, bekend maken.

7. **Elegia**, elegie, van 't Gr. elegeia, een gedicht in distichen (afwisselend hexameters en pentameters); verder treurzang, klaaglied.

11. **Ongevallig**, onaangenaam, onbehaaglijk; verder ook ongelukkig, als afl. van ongeval = ongeluk.

22. **Leggen**; het verschil tusschen liggen en leggen hield men reeds in de 17de eeuw niet altijd in het oog.

26. **Zoô**, zode; woordspeling met zoo.

32. **Heim**, thuis; wij spreken nog van heem, heemraad, inheemsch, enz; vergel. ook geheim, heimelijk, en geheimenis (zie Wegwijzer II, bl. 90).

33. **Toenaam**, bijnaam, scheldnaam; vergel. den vorm bijgenaamd met den ouden gebijnaamd.

Bladz. 33.

2. **Erf**, een stuk grond, waarop een huis gebouwd is; eene huisplaats.

4. **Beschiëten**, afschiëten, afsluiten: een beschoten dak, zolder; vergel. beschot; het woord beteekende oudtijds ook opschieten, gedijen, vandaar beschot, opbrengst: «het land levert een ruim beschot.»

5. **Kostelijk** is iets dat veel kost, kostbaar.

10. **Meisken** is door twee verkleiningsuitgangen *s* en *ken* (uit *k* + *ijn*) gevormd van meid; meids werd door assimilatie meiss, waarvan in 't Mnl. door het diminutief in (*ijn*) meissen gevormd werd; wij gebruiken gewoonlijk de nevenvorm van *ijn* d. i. *i* (ie, je) in meisje of in 't dialect meiske; uit in ontwikkelde zich ook jen of ien in meisjes, dialect meissien (zie Wegwijzer II, 275). — **Courtoisie**, hoofscheit, welgemanierdheid; verder: gemaaktheid, gekunsteldheid.

12. **Kap**, vrouwenmuts van kostbare kant.

13. **Huif**, een hoog opstaande vrouwenmuts, kap; vergel. huifkar.

14. **Lubbekens**, lubben, die men om den onderarm droeg, min of meer als manchetten.

15. **Klet**, een borduursel tot opschik.

17. **Fronsen**, plooiën, rimpelen. — **Bouwen**, overrokken, die alleen tot sieraad werden gedragen.

19. **Allegaar**, al te gader, al te zamen, allen zonder uitzondering.

23. **Doet mij bescheid**, geeft mij antwoord; vergel. «iemand bescheid brengen»; ook bescheid en bescheiden. Bescheiden bet. oudt. o. a. onderscheiden; beoordeelen, schiften en scheiden; de zaken goed, op een verstandige wijze uit elkaar houden; blijken geven van een verstandige beoordeeling; uitwijzen, beslissen; onbescheid komt dan ook voor als onverstand, onbeleefdheid; vergel. onbescheiden.

25. **Brouwen**; vergel. gebrouwen en gebrouwd.

26. **Eek**, edik, azijn.

27. **Heven** hetzelfde als **zuren**, gist. Heven is van heffen, rijzen; gehevelde brooden zijn gezuurde.

Bladz. 34.

1. **Krok (?)**

4. **Rommelzoô**, alles door elkaar, allerlei; zoô uit zode hangt samen met zieden, koken.

9. **Uitgezonderd**, uitnemend, uitgelezen, buitengewoon.

11. **Eerlijk**, vereerend, eervol, roemrijk, loffelijk; in 't Mnl. ook nuttig, gepast luisterrijk, plechtig, deftig, fatsoenlijk (vergel. «een eerlijken dood sterven», «iemand een eerlijke begrafenis bezorgen»); van personen gezegd, beteekende het ook fatsoenlijk braaf, edel: een eerlijk man; vergel. eerbaar, eerzaam.

16. **Wellust**, genoegen, plezier; de schr. bedoelt. «Al hebt gij daardoor plezier gehad».

17. **Met een klik**, met eenen slag, plotseling, eensklaps, spoedig, na eenigen tijd.

20. **In grooter eeren**, een datief; het adject. is sterk en het substant. zwak verbogen.

23. **Schatten**, denk aan de schatters bij de belastingen en ook aan brand-schatten.

24. **Raad**, plan, overlegging, gezindheid

25. **Oprecht**, rechtvaardig.

26. **Waard**, zie boven waarschap.

27. **Verwaand**, hangt niet samen met wanen, meenen, een te hoogen dunk van zich zelven koesteren, maar met verweend, dat we o. a. nog kennen in «het verweende vrouwtje van Stavoren». Beide woorden schijnen dezelfde afkomst te hebben. Het zijn de verl. deelw. van verwenen en verwanen, die als bijv. n.w. in gebruik zijn gekomen en afgeleid zijn van een woord, dat schoon, sierlijk, heerlijk, voortreffelijk beteekende; daaruit ontwikkelde zich, op personen toegepast, de bet.: dartel, weelderig fier; verweend en verwaand beteekenden oudtijds dan ook: heerlijk, schoon; verder rijk, weelderig; en van personen gezegd: ingenomen met zich zelven, trotsch. Bij het eerste woord dacht men meer aan: in weelde badende, dartel, brooddronken; bij het andere, misschien onder invloed van wanen aan: opgeblazen, trotsch (zie De Taalg. I, 128. en Taalg. I. 6.).

31. **Kweelen**, samengetrokken uit kwedelen, een frequentat. van kweden, spreken, praten; Mnl. kwedden, toespreken, aanspreken, begroeten. Kweelen beteekent nu zingen, vooral van vogels maar ook van menschen; in sommige dial. zegt men nog kwedelen. Oudt. beteekende het zingen, praten, klagen.

Bladz. 35.

1. **Leggen** voor liggen; zie boven.

2. **Spouwen**, spouden, spalten, slijten, klieven; het woord spouwen is: zich schuldig maken aan haarklooverij en muggezifterij.

4. **Benedijst**, het gebed voor den eten; zie boven.

6. **Boertig** van boert, oudt. boerde, d. i.: klucht, grap, aardigheid, vertelling verzinsel, leugen.

7. **Onwil**, iets waaruit iemands boosheid, vijandschap blijkt; vergel. de uitdrukkingen: iemand te wille zijn; wil hebben.

14. **Vermaledijen**, vervloeken; van het Lat. maledicere; door te denken aan vervloeken kreeg het woord het voorvoegsel ver, hoewel maledijen reeds vervloeken

beteekent. Verschillende uit den vreemde overgenomen woorden kregen, onder invloed van het Nederlandsche woord met gelijke beteekenis, in de volkstaal het voorvoegsel; vergel.: veraltereeren naast verschrikken, verassureeren naast verzekeren, veramuseeren naast vermaken, verengageeren naast verloven, verdeclineeren naast verkleinen, enz.

17. **Paaschdag**; Paasch is ontstaan uit Pasche, en ontleent aan het Lat. of Grieksch Pascha, welke vorm overeenkomt met het Chaldeeuwsch Pascha, waar ze oorspronkelijk is; zie voor de bet. van het woord Exod. 12 : 13; de vorm Paschen is eigenlijk een dat. meerv. van tijd, ontstaan uit te of 'n (d. i. en = op) Paschen, die als nieuwe stam in gebruik kwam.

19. **Vrijsters**, jonge meisjes, evenals vrijer vaak jongeling.

21. **Bij der straten**, een zw. dat. vrouwel.; zie boven.

22. **Geen raad**, niet raadzaam.

29. **Luttel**, zie boven. — **Danks**, een partit. genit., die afhangt van luttel.

32. **Gerijf**, zie boven grieveven.

35. **Gespel**, spel, muziek.

36. **Mag**, zie boven mogen.

Bladz. 36.

3. **Recht**, rechtschapen, braaf.

DANIEL HEINS. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 71.)

7. **Nymfe**, hier Leiden; nymfen zijn meisjes; in de Grieksche mythologie bevallige geesten, de personificatie van het leven en werken in de natuur; zij wonen in bergen en bosschen, bij bronnen, rivieren en stroomen, in dalen en grotten: Najaden, Oreaden, Dryaden, Hamadryaden; en zijn soms op den Olympus tegenwoordig bij de vergadering der goden. Het zijn vroolijke, weldoende zusters, die den menschen behulpzaam zijn. In de herdersdichten komt de naam dikwijls voor om bevallige meisjes aan te duiden.

8. **Mars**, de oorlogsgod.

9. **Apollo**, de god o. a. van kunsten en wetenschappen.

10. **Maagdelijke vloed**, de vloed, die het land onder water zette, toen dijken en dammen doorgestoken waren.

11. **De zusters alle negen**, de negen muzen of zanggodinnen; het waren dochters van Zeus en dus zusters van **Phoebus Apollo**, die een zoon van Zeus was.

17. **Bekwaam**, zie boven.

20. **Vergelden**, vergoeden.

Bladz. 37.

3. **Half de Indiaan**, de bewoners van de helft van Indië.

5. **Beneven**, nevens, langs.

7. **Vermaard**, van mare; vergel. bekend, beroemd, berucht.

8. **Neergedaald**, afgestamd.

9. **Maraan**, de naam van de **Mooren** in Spanje; hier een schimpnaam voor Spanjaard.

13. **Uit uwe palen**, buiten uwe grenzen; vergel. landpalen, en de Friesche palen; ook bepalen.

14. **Stieren**, sturen, leiden; vergel. dier en duur, vier en vuur.

19. **Verslijten**, afslijten, afstompen; vergel. slijten, het 17deëuwsche beslijten = afdoen en beslissen uit beslitsen; waarin de s een uitgang is tot vorming van intensieven; vergel. schorsen naast schorten (nog in opschorten) en de Mnl. woorden baersen naast baren, claersen naast claren, cleinsen naast cleinen (dial. nog klensen; vergel. Eng. clean), greinsen naast greinen, meersen naast meerren, spaersen (verspreiden) naast sparen. Let op de beelden in de laatste drie regels en in de volgende.

23. **Wat dat** enz.; dat is overbodig; denk aan het pleonastisch gebruik van of na waar, hoe, wat enz.

24. **Van** met eenen datief.

25. Het lidw. werd vroeger meermalen weggelaten, vergel. in huis, op school, in zee, op stroom, op stal, enz.

30. **Haar**, zie boven het bezittel. voornw.
 35. **Al**, toegeven^u voegw. Zie over al Taalg. I, bl. 25.
 37. **Besluiten** d. i. omsluiten, insluiten; vergel. belegeren, bekransen; vergel. de figuurl. bet. met de eigenlijke.
 38. **Van**, d. i. door; zie boven.

Bladz. 38.

2. **Dat** zie de vorige bl. r. 23.
 3. **Alle**, iederen; zie over al boven. — **Geven**, opgeven, verloren geven.
 7. **Tot op**. Voor een zelfst. naamw. mogen geen twee voorzetsels staan daar het voorzetsel de betrekking aanduidt waarin eene zelfstandigheid tot een andere wordt gedacht; het gebruik van twee voorzetsels is in sommige uitdrukkingen echter gewoon geworden door het weglaten van een zelfst. naamw. na het eerste; tot op het land dan beteekent tot eene plaats op het land. Het misbruik is reeds oud en komt ook in het Duitsch voor; het is in het belang der taal dit zooveel mogelijk te beperken.
 12. **Doe** voor toen, zie boven.
 14. **Nereus**, een bejaarde zeegod, meer in 't bijzonder der Aegaeïsche zee, en de vader der Nereïden, zeenymphen.
 22. **Pad** was vroeger mannel.; zie Taalg. I, 87.
 24. De duif en de musch zijn de vogels van Venus.
 24. **Vond**, vinding, denkbeeld; vergel. spitsvondig.
 29. **Ontfermen**, nu zich ontfermen over, of zich ontfermen met een genit. Vergel. het Duitsch gekleurde erbarmen.
 32. **Schoon**, d. i. reeds; het is hetzelfde woord als schoon, rein, dat werd opgevatt als: klaar, in orde, gereed, reede, en verder als: reeds, aanwezig. Het Duitsche schon = schoon, reeds en schön = schoon, rein, zijn ook dezelfde woorden. — Schoon en al hebben dezelfde bet., wanneer ze gebruikt worden als hier; de schr. bedoelt met schoon hier wellicht ook; vergel. ofschoon en zie Wegwijzer II, 3.
 36. **Vertoogen**, betoogen, bewijzen, oudt. vertoonen; vergel. betoogen vertoog.
 38. **Lodderlijk** aanvallig, bekoorlijk, lonkend; maar ook: lichtzinnig, losbandig. Het woord is afgeleid van lodder, eenen wisselvorm van loeder, en beteekent aanlokker, verleider en dat zoowel in gunstige als in ongunstige bet.; in het laatste geval duidde men met het woord een wuft, losbandig schepsel aan, eene lichtekooi; maar ook een pluimstrijker, een vleier, en zelfs een landlooper, een roover, een verrader. Lodderen heeft verschillende bet. als: wellustig genoeg hebben, minnelonken geven, vleiend aankijken, toelachen, koesteren, indommelen, slaperig maken. Zie Wegwijzer II, 248.

Bladz. 39.

2. **Thetis**, eene dochter van Nereus, bewoont de diepte der zee; zij is de moeder van Achilles.
 4. **Op der eerden**, een zw. dat. vrouwel.
 5. **Triton**, een zoon van Poseidon (Neptunus), een zeegod.
 11. **Wat**, vragend voorn.w. — **Eenen**?
 13. **Betard** van tar, teer.
 15. **Amphitrites zonen**; hier zeelieden. Amphitrite was de dochter van Nereus en de vrouw van Poseidon — **Rouw**; ruw; vergel. grouwen naast gruwen, schouwen naast schuwen, spouwen naast spuwen, houwen naast huwen.
 26. **Dat**, hier overbodig; zie boven.
 29. **Minerva**, of Pallas Athene, de godin der wijsheid en de schutsvrouw van Athene.
 34. **Duitsch**, zie boven. **Helicon**, een berg in het zuiden van Boeotië is de woonplaats van Apollo en de Muzen.
 40. **De man**, d. i. Jan Orlers; zie 't hoofd van dit gedicht.

Bladz. 40.

7. **Die**, aanw. voorn.w. pleonastisch gebruikt; zie mijn Nederl. Spraakk., bl. 39.
 8. **Dat**, wat, hetgeen. — **Van**, door, zie boven. Achter verstand moet een komma (,) staan.
 12. **Ontsteken**; steken behoorde oudtijds tot de 3de kl. der st. werkw.
 20. **Zulker** sterke bijvoegl. dat. vrouwel.

27. **Loon** was oudt. manl. als nu nog in 't Duitsch; zie Taalg. I, 87.

32. **Doodelijken** met achtergevoegde *n* wegens het dialect.

50. **Vrijdom**, vrijheid; vergel. de tegenwoordige bet.

Bladz. 41.

4. **Laven** heeft nu een andere beteekenis.

10. **Verlusten**, verlustigen, zie boven.

12. **Om haren wille**, nu om harentwille.

14. **Opheffen**, aanheffen, verheffen.

16. **Begeven** bet. vroeger ook zenden, doen gaan; vandaar de bet. van zich begeven, gaan. Vergel. andere bet. van begeven.

18. **Vasten** is zeer waarschijnlijk ontstaan uit *vastene*; in 't Mnl. komt ook *vaste* voor, dat we terugvinden in *vastenavond*, waarvan 't eerste lid een zw. vrouwel. genit. is.

19. **Zijn** slaat terug op men. — **Bacchus** of **Dionysus**, de zoon van Zeus en Semele, is de god van den wijn en den wijnbouw. Hij droeg nog verschillende namen, zooals blijkt uit den Lofzang.

24. **Meerder**; vergel. het zelfst. naamw. meerdere tegenover mindere.

31. **Zuster**; **bliksem** is in 't Mnl. ook mannel.; maar in de 17de eeuw lag men met de geslachten vaak overhoop.

Bladz. 42.

8. **Nijsen**, de berg Nysa, waar Dionysus door de nymphen werd opgevoed in eene grot; de berg lag in Boeotië, en werd later verplaatst naar Thracië, Arabië, Indië, enz.

12. **Outaren**, Altaren; de ou voor *d* of *t* is bij ons gewoonlijk ontstaan uit *a* of *o*; zie Taalg. I, 46.

13. **De**, der. — **Hoogen**, hooge.

18. Op Creta was te Perganum het **graf** van Lycurgus.

20. **Minnen**; min is verkort uit minnemoeder, d. i. liefdemoeder, de moeder die eenen liefdedienst doet door het kind te zoogen, dus niet de werkelijke moeder; vergel. voor dergelijke afkortingen: bestje uit bestemoeder, baker uit bakermoeder, enz.; zie op willekeur.

22. **Juno** of Hera, de zuster en echtgenoot van Zeus. — **Gemoed**, boosheid, toorn, gramschap; vergel. nog «zijn moed aan iemand koelen».

23. **De neef van Atlas**; Bachus werd door Mercurius (Hermes) naar den berg Nysa gebracht. Deze was echter niet de neef maar de kleinzoon van Atlas, want zijne moeder was Maia, Atlas' dochter. Neef is dus hier = Lat. *nepos*, kleinzoon.

25. **Honig** is nu mannelijk. **Dat**, betrekkel. voorn.w., object van verleend; zie mijne Nederl. Spraakk. 134 en Wegwijzer II, bl. 253.

26. **Dat**, relat. voegw.

27. **Niettemin** uit niet de min d. i. niet minder daarom, daardoor of wat dat betreft; de is een instrumentalisvorm van de = die.

28. **De zoon van Phoebus (?)** Volgens Ovid. Fast. III, 736 heeft Bacchus den honing ontdekt.

29. **Suiker** is nu vrouwel.

34. **Ontallijk**, niet te tellen, ontelbaar, talloos.

39. **Dobbelheid**, dubbelhartigheid.

41. **Grond van 't hart**, vergel. hartgrondig, uit den grond des harten.

Bladz. 43

6. **Vieren**, beteekent oorspronkelijk rusten en is gevormd van 't Lat. *feriari*; vergel. «den Zondag vieren», en «feest vieren»; ook «den toom vieren», eigenl. laten rusten, niet gebruiken.

9. **Man** was oorspronkelijk de vorm van 't enkelv. en van 't meerv.

14. **Derf** zie boven derven.

16. **Keeren om**, uitdrinken.

21. **Achterdenken**, d. i. eigenlijk nadenken over het gebeurde, overdenken, zich bedenken; verder: bezorgd zijn over het gebeurde, bekommerd zijn, bezorgd zijn, argwaan, achterdocht voeden; hiervan is achterdocht gevormd, dat het verl. deelw. is. Zie Wegwijzer II, 210.

22. **Liber** is bij de Romeinen een andere naam voor Bacchus; het is eigenl. een Ouditalische veldgod en werd eerst later met Bacchus vereenzelvigd; zij brachten het woord in verband met **liber**, vrij, wegens de vrijheid, die zij zich veroorloofden, welke aan zijnen eeredienst deelnamen en met het oog op hunne vroolijkheid; de feesten, die in het voorjaar aan hem gewijd werden, heetten Liberaliën.

25. **Ontbonden is haar hert**, wij zeggen: Zijn hart gaat open van iemand die plezier heeft.

29. **Dat**, een aanwijzend voorn.w. pleonastisch gebruikt.

35. **Oorbaren**, zie boven.

38. **Getogen**, verl. deelw. van **tijgen** (tiegen), trekken, gaan; zie Wegwijzer II, 51 en 156.

Bladz. 44.

4. **Rank**, buigzame tak, van een werkw. ranken, ombuigen, krommen; het woord wordt ook figuurlijk gebruikt voor list, slinksche streek.

15. **Jupiter**, Zeus, de oppergod, de vader van goden en menschen.

19. **Ceres**, Demeter, de godin der moederaarde, vooral van het graan. — **Nep-tunus**, Poseidon, de god der zee.

20. **Osiris en Isis**, Egyptische goden. — **Pan**, de weide- of herdersgod.

24. De **plant** van Minerva is de olijf.

36. **Achelous**, de zoon van Oceanus en Tethys en de oudste der 3000 stroomen; het is eene rivier van Griekenland, die nu den naam van Aspropotamo draagt.

38. **Gezoôn**, gezoden, verl. deelw. van **zieden**, dat nu alleen figuurlijk wordt gebezigd en waarvan het verl. deelw. niet meer in gebruik is.

Bladz. 45.

1. **Zonderling**, inzonderheid, in 't bijzonder, vooral.

2. **Doorsuizelen**, suizelen frequentat. van suizen beteekent hier bedwelmen; draaierig, dronken maken; vergel. suizebollen, d. i. draaien met den bol of het hoofd.

3. **Veen**, weide; vergel. Friesch **venneblomke** voor madeliefje, in de venen voor op het platte land.

4. **Spenen** bet. letterlijk de moederborst onthouden: een kind spenen, een speenvarken; zich van iets spenen bet. verder zich ergens van onthouden; het subst. **spen** wordt in verband gebracht met het Mnl. werkw. spanen, aanlokken, verlokken, en de **spen** of de **tepel** is dan het aanlokkelijke van de moederborst voor het kind. Met spanen staat ook in betrekking **gespuis**, **gespuns**, **gespons**, de aangelokte menigte, verder: gemeen volk (zie Wegwijzer II, 113).

6. **Verberrenen**, verbarnen, verbranden; vergel. barnen en brannen. — **Haar**, zie boven.

9. **Spijt**, boosheid; vergel. spijtig en spijtigheid; zie boven.

11. **Thriambus**; de afleiding is onzeker; het is een bijnaam van Bacchus; het woord wordt ook gebruikt als lied, optocht ter eere van Bacchus. Hier wordt de afleiding aangenomen van het Grieksche **thrion**, vijfblad.

16. **Deriades**, een Indisch vorst uit de oudheid.

17. **Al**; vergel. **al** in **al** bevende met **al** in «al doende leert men» (zie Wegwijzer I, 87).

25. **Die**, aanwijzend voorn.w., pleonastisch gebruikt.

27. **Slinker** voor **linker** is weinig meer in gebruik; wel **slinksch** in **slinksche** streken.

31. **Flereijn**, nu **flerecijn**, oudt. ook **fledercijn** is een verouderde benaming voor **jicht**, die uit **fleurecijn** en verder uit **pleuris**, Fr. **pleurésie** — vergel. Gr. **pleura** = zijde — schijnt te zijn ontstaan en dus oorspronkelijk gebezigd werd om het zijdewee aan te duiden en later werd gebruikt om een rheumatische ziekte in de gewrichten te noemen.

Bladz. 46.

6. **Onbeweegd**; er waren oudt. drie werkw. bewegen: 1° een sterk werkw., dat beteekende van zijne plaats brengen en verder in een anderen toestand

brengen; dit werkw. behoorde eigenlijk tot de 3e klasse en de hoofdvormen waren beweeg, bewag, bewaag, bewegen; daar het verl. deelw. eene *o* kreeg, wat o. a. ook gebeurde met gestoken, naast gesteken, gewroken en het oude verl. deelw. van reken, bij elkaar halen, drong de *o* ook in den onvolm. verl. tijd, dus bewoog; vergel. nog rook in hooirook; verder woog naast waag, schoor naast schaar, zwoor (van zweren) naast zwaar; — 2° een zw. werkw., dat beteekende in beweging, in beroering brengen en dat dus min of meer intensieve kracht had; — 3° een zw. werkw., dat afgeleid was van weg en op weg brengen, geleiden, besturen beteekende; het laatste werd ook reflex. gebruikt als zich op weg begeven hebben. In de middeleeuwen werden de beide eerste werkw. vaak door elkander gebruikt en mede onder invloed van het derde bewegen, kregen de zw. vormen de overhand in de 17de eeuw. Later bleven alleen de sterke vormen van bewegen in gebruik.

12. **Vrooielijk**, zie boven fraai.

14. **Stijf**, sterk hard; vergel. stijven, stijfhoofdig.

15. **Getier**, zie tier.

18. **Pholus**, een Centaur, onthaalde Hercules gastvrij, toen deze het Erymanthische wilde zwijn moest vangen. Om wijn te krijgen opende hij het gemeenschappelijke wijnvat der Centauren en werd daarop door hen aangevallen. **Hylaeus**, een Centaur, die gedood werd door Atalante, omdat hij haren beminde Milanion uit ijverzucht had gewond.

19. **Icarius**, een Athener, had Dionysus gastvrij ontvangen en werd daarvoor door dezen met de druif en den wijn begiftigd. Om de boeren op te wekken, zich toe te leggen op den wijnbouw, ging hij met eenen zak wijn naar het land en schonk er hun van; zij werden dronken en meenende, dat ze vergiftigd waren, sloegen zij hem dood en begroeven hem. Toen zijne dochter Erigone met haren hond Maera hem vond, verhing ze zich aan eenen boom. Icarius kreeg als Boötes of Arcturus, Erigone als Maagd en Maere als Hondster eene plaats aan den hemel.

PIETER SCHRIJVER. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 71.)

34. **Bescherming** werd in het Mnl. en ook later gebruikt voor borstwering; zoo beteekende ook beschermen, als krijgsterm, verdedigen en afweren.

Bladz. 47.

1. **Bestellen**, vervullen, betrekken; oudt. beteekende bestellen, bezetten, van bezetting voorzien, orde stellen op, besturen, de zorgen voor iets op zich nemen (vergel. nog ons albestel), behandelen, beslag op iets leggen, arresteeren.

2. **Strijdbaar**; vergel. de bet. van dit woord met andere afleidingen van werkw. door middel van baar.

4. **Drieschansig**; vergel. driehoekig, viervoetig.

5. **Verkrachten**, van zijn kracht berooven; vergel. de wet verkrachten: verder verslaan, overwinnen. Vergel. ook schoffeeren, dat nu alleen gebruikt wordt in de bet. een meisje onteeren; de Mnl. vorm was sconeeren en beteekende verslaan, verderven, schenden, in verslagenheid brengen; het woord is overgenomen uit het Oudfr. desconfire, Lat. disconficere, kapot maken.

13. **Beleggen**, eigenl. vast leggen, vast maken, (vergel. geld beleggen) beteekent hier belegeren; oudt. werd het ook gebruikt voor bezetten met soldaten, in bezit nemen.

16. **Delvenaar**, hier eene woordspeling op Frederik Hendrik.

17. **Voorreden**, zie boven. — **Nederduitsch**, zie boven.

19. **Ambassadeur**, zie boven ambt. — **Schrijver** was de uitgever van Heins' Nederduytsche poëmata.

24. **Tempe**, een beroemde vallei in Thessalië.

26. **Duin en bossche**, datief; zonder lidw., zie blz. 37.

34. **Bewust zijn**, kennen.

Bladz. 48.

3. **Deftigheds**; part. genit. afhangende van vol. Zie over vrouwel. woorden met de *s* in den genit bl. 3.

4. **Overzeesche schuim**, bastaardwoorden.

8. **Door** is een voorzetsel, dat achter het zelfst. naamw. staat, waarbij het behoort, — **Trotsen**, nu trotseeren, zich tegenover iemand stellen.

10. **Bogen**, roemen, pralen, zich beroemen, zich op iets verheffen, trotsch zijn, pochen; de oudere vorm was bâgen met een lange *a*; daaruit volgt, dat bogen met twee oo's zou moeten worden gespeld. De oudste bet. was strijden, twisten.

14. **Haar volkeren**; de Franken, die Germanen waren; vergel. volken en volkeren.

25. **Verheerd**, overheerd, vergel. vernachten, verwinteren, verwinnen, enz. Verheeren is afgel. van heir, leger en beteekent dus met een heir overvallen, verwoesten, plunderen; en verder beheerschen, verdrukken. — **Pralen**, brallen, brageeren, zich overmoedig verheffen op iets.

28. **Verwaald**, verwaald, hetzelfde als gewisseld; de Schr. brengt het woord met Waal in verband.

35. **Gedrocht** is door middel van het voorv. ge en het achterv. te gevormd van een stam van driegen, bij ons nog in bedriegen, een gedrocht was oudt. een spooksel; later duidde men er ook verschrikkelijke wezens door aan als draken en monsters; om de bet. nog te versterken werd het wangedrocht. Ge heeft in gedrocht meer intensieve dan collectieve bet. (zie Wegwijzer, II, 309). — **Uitheemsch**, zie heim.

38. **Faam**, Lat. Fama, een Romeinsche godin; zij heeft vleugels en duizend oogen, waarmee zij alles ziet en duizend stemmen, waarmee zij alles verkondigt, wat zij gezien heeft. De kunstenaars beelden haar af met eene tuba (rechte trompet) in den mond, wier klank zich over de gansche aarde laat hooren. Zie haar beeld op het graf van Prins Willem I te Delft.

Bladz. 49.

4. **Hybleesche raten**; Hybla, eene stad op Sicilië, die tot het gebied van Syracuse behoorde, was in de oudheid bekend om zijnen honing.

6. **Tyreensche land**, Tyrrhenie, in Etrurië, naar de Tyrrheni; hier Italië.

13. **Thebaansche zwaan**; Pindarus, een der grootste Grieksche lierdichters (552—442 v. Chr.). Hij bezong inzonderheid de overwinnaars in de Olympische, Pythische, Isthmische en Nemeïsche Spelen.

14. **Alcaeus**, een beroemd lierdichter uit Mytilene op Lesbos; hij leefde ongeveer 612 v. Chr.

20. **Maro**; P. Vergilius Maro, een Romeinsch dichter; 70—18 v. Chr.

21. **Naso**; Publius Ovidius Naso, een Romeinsch dichter 43 v.—17 n. Chr.

25. **Aquyn**, Aquinum, eene stad in Latium, de geboorteplaats van Juvenalis.

26. **Martiaal**; Martialis (43—100), geboren te Bilbilis in Spanje, was vooral bekend als epigrammen-dichter; R. Visscher is bekend als de Nederlandsche Martiaal.

28. **Zedigheid**, bescheidenheid. — **Gehengen**, waarin ge de beteekenis van het grondw. versterkt; hengen is een causat. van hangen en beteekent doen hangen; dit begrip werd toegepast op de teugels der paarden zonder ze er bij te noemen. Evenals den teugel viere figuurlijk werd opgevat, was dit ook het geval met hengen, gehengen, dat zoo de bet. kreeg van den vrijen loop laten, laten gaan, toelaten, gedoogen, dulden. Het woord heeft in het Mnl. reeds alleen de fig. bet.

31. **Breekspel**, spelbreker; H. is spelbreker, omdat hij nu niet de Latijnsche maar de Nederlandsche letteren beoefent. Soortgelijke samenst. zijn: bedilal, doeniet, dwingeland, kwistegoed, smijtegeld, spilpenning, vraagal, weetniet, brekebeen, enz.

34. **Moederlijke taal**, moedertaal; het woord is niet juist.

41. **Van**, door hen; zie boven.

Bladz. 50.

5. **Waagt**, gewaagt; gewagen, gewag maken.

7. **Reden**, rede, verstand; zie boven

8. **Onbeschoft** beteekende oudt. wanstaltig, leelijk, vormloos als afleiding van scheppen in de oorspronkelijke bet. van maken, vormen; dit werkw. was oudt. sterk en het woord is vervormd uit schoep, onbeschoept, onbeschoeft, onbeschoft; evenals onbeschaafd, onbehouden werd het eerst wellicht gebruikt met toepassing op een bepaald ambacht, later kreeg het, figuurlijk genomen, de bet. onbeschaafd, lomp,

ruw. — **Onbesneden**, niet door snijden een goeden vorm gekregen hebbende, ongefatseneerd, ongemaniërd, plomp, ruw; vergel. onbeschaafd, onbehouwen, onbeschoft.

9. **Oubollig**, toornig, knorrig, zonderling; het woord was vroeger oubolig en is afgeleid van Mnl. abolge, dat door het voorvoegsel *a*, hetwelk hier versterkende kracht heeft, gevormd is van een stam van belgen; abelgen komt in het Mnl. niet meer voor; abolge beteekende toorn, gramschap.

14. **Parnas**; Parnassus, een aan Apollo en de Muzen geheiligde berg bij Delphi in Griekenland.

16. **Helicon**, een berg in Boëtië, de verblijfplaats van Apollo en de Muzen.

17. **Heinst**; eene woordspeling op den hengst Pegasus, die door eenen hoefslag aan den voet van den Helicon eene bron deed ontstaan, de Hippocrene, wier water de Muzen in geestvervoering bracht.

19. **Lof** is nu alleen onzijdig in den zin van de bij de katholieken gebruikelijke godsdienstoefening; anders is het woord mannel.; zie Taalg. I, 87,

23. **Thetis**, de zee; zie boven.

30. **Pegazeesche**, van Pegasus; zie boven.

39. **Of . . . schoon** nu ofschoon; zie boven schoon.

40. Achter **schichten** moet geen punt staan.

Bladz. 51.

1. **Ontzeggen** met den dat. bet. van de hand wijzen, weigeren; het Mnl. ontseffen met den accusat. bet. den vrede opzeggen, den oorlog verklaren.

5. **Pais**, vrede.

7. **Pierinnen**, bijnaam der Muzen.

9. **Vergetel**; vergel. vergetelheid; zie over de adject op el Taalg. I, 76.

15. **Acheron** is eene rivier der onderwereld; evenzoo de **Lethe**.

24. **Gespeld**, gemeld; zie over spellen Taalg. I, 34.

27. **Vromigheid**, zie vroom.

31. **Mochten**, konden; zie mogen.

36. **Mayors**; andere vorm voor Mars.

40. **Wapentuurs**, gewapende mannen, helden.

Bladz. 52.

18. **Hebe**, de godin der eeuwige jeugd.

19. **Ongeval**, ongeluk; vergel. bij geval.

20. **Past weinig op**, geeft niet veel om; passen op bet. ook: zorgen voor.

25. **Verscheiden**, verschillende, andere.

34. **Achemeen**, oosterling? Achaemenes, stamvader der Achaemeniden, het Perzische koningshuis, dat met Cyrus op den troon kwam.

35. **Francijn**, hetzelfde als Pergament; zie Van Dale.

37. **Omdat**, opdat; om dat is in het Mnl. de ellipt. uitdrukking voor om die sake dat, d. i. met het doel dat; dat doel wordt reeds aangeduid door om; zie Wegwijzer I, 155.

39. **Onbeweeglijk**, rustig, onverschrokken.

Bladz. 53.

1. **Gereedschap**, schrijfgereedschap.

3. **Bij**, door; zie boven.

5. **Ophaalt**; wij zeggen nog van iets ophalen.

7. **Vermannen** overmannen; zie boven verheeren.

10. De **Arend** was het veldteken der Romeinen.

13. **Cecrops** stichtte Athene en bouwde den Acropolis. — **Amphion**, een zoon van Zeus en Antiope, eene Thebaansch koningsdochter, legde zich toe op de kunsten der Muzen.

18. **Lands**, een genit, die afhangt van balling, en de zelfstandigheit noemt, ten aanzien waarvan iemand een balling is.

28. **Welks** heeft betrekking op wetenschap. De vormen met eene *s* (wiens en diens) werden vroeger als relatief gebruikt van alle getallen en geslachten; vergel. Fr. dont en en.

41. **Lekker**, kieskeurig.

Bladz. 54.

8. **Komen aan den dag**; bij ons nog bekend worden.
10. **Bewust** van weten.
18. **Vertalen**, in de taal uitdrukken, vertellen, verhalen.
23. **Passen op**, geven om, zich storen aan; zie boven.
30. **Roman**, verdrachtsel, verdracht verhaal.
31. **Met**, mede. — **Bezoedelen**, vuil maken, bemorsen, van zoedelen, morsen, knoeien, vuilen arbeid doen, waaruit zoetelen, kleinhandel drijven langs de deuren; evenzoo kreeg ook hoetelen, knoeien, geringen, arbeid doen, de bet. van in 't klein handelen, ruilhandel drijven, gelijk het Noordholl. hoetelaar nog bewijst.
35. **Schikken tot**, toeschikken, opdragen.

Bladz. 55.

8. **Welverdiend**, vergel. het gebruik van het woord hier. — **Poëet**, Heinsius; zie den titel van het gedicht.

Dr. SAMUEL COSTER. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 85.)

10. **Kleinheid**, geringheid, nederigheid. — Over de genit. *s* zie boven.
13. **Vierig**, vurig, hartstochtelijk.
14. **Besneden**; vergel. een fijnbesneden gezicht en zie boven onbesneden.
15. **Kan**; in de 17de eeuw verwarde men reeds kunnen en kennen. — **Zeden**, manieren; vergel. zedig en zedelijk.
23. **Hazeren**, hazelaren, van hazelaar.
29. **Hatig**, zelfzuchtig; tegenover **batig**: baat gevende, behulpzaam.

Bladz. 56.

2. **Hem**, zich.
11. **Lage**, nederige.
14. **Vermogen**, vermogend, machtig.
15. **Van twist**, omschreven partit. genit., die afhangt van val; in de spreektaal wordt hij soms ook omschreven door met.
17. **Liefdes moeder**, de oorsprong der liefde; de reden, waarom men lief heeft. — Over de genit. *s* zie boven.
19. **Met eeren**, zw. vrouwel. datief na met. — Let op het rijm in dit gedicht.
21. **Er**, zich.
24. **Van**, door, zie boven.
32. **Slecht**, gering, eenvoudig.

Bladz. 57.

1. **Moeilijk**, ontevreden, verdrietig.
21. **Leit**, legt voor ligt; zie boven. **Daar leit niet aan bedreven**, dat beteekent niet veel; eigenl. daar is geen kwaad aan bedreven, daar behoeft men niet bang voor te wezen.
27. **Kloek**, flink.

Bladz. 58.

9. **Opdichten**, toedichten; zie boven dichten.
10. **Smaken**, zie kiezen.
16. **Geteld**, genoemd; vergel. «iemand niet tellen,» en liefallig.
20. **'t Gemeenebest**, 't algemeene welzijn, 't best van 't algemeen; verder een staat, welke het belang van 't algemeen bevordert, de openbare zaak met alle kracht voorstaat. Het vreemde woord is dan republiek, van 't Fransche *république*, dat beantwoordt aan 't Lat. *res publica* = openbare zaak.
22. **Phoenix**, de fabelachtige Egyptische vogel; de naam werd toegepast op zeer verdienstelijke mannen.
29. **Rechte**, gerechte, rechtvaardige. — **Uitdragen**, openbaar maken.

Bladz. 59.

3. 'd **Onnooz'ler klacht**, des onnoozelen klacht, de klacht des onnoozelen, des onschuldigen; zie boven **onnoozel**.

6. Hun, die 't gelauriede hoofd enz.

8. **Voorstander**, verzorgen. bestuurder.

GERBRAND ADRIAENSEN BREDERO. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 82.)

16. **Aandachtig**, zie aandachtigheid.

17. **Byget** voor «Bij God!»

20. **Slim**, bet. eigenl. scheef, verkeerd, gebrekkig; later werd het ook figuurl. gebruikt en op den geest toegepast.

23. **Sy kan er niet uitkomen** n. l. niet uit de woorden: zij kan geene woorden vinden om hem te roemen.

Bladz. 60.

1. **Dan**, doch, maar, vergel. nochtans uit nog dan.

21. **Schots**, zie boven.

30. **Nikker**, zie Ikker.

34. **Om iets begaan zijn**; nu met; dus: wordt iemands medelijden er door (door de puisten n. l.) opgewekt.

35. **Slaat** voor sla, aanvoeg. wijs.

38. **Verweend**, zie verwaand.

Bladz. 61.

2. **Hoddebek**, stamelaar; het eerste lid hangt samen met hodden, hotten, d. i. schokken, stooten; hoetelen, d. i. kwellen, plagen, knoeien; zie bezoedelen; hotsen, hossen, hutsen, hutselen, (vergel. hutsen); hotten bet. eigenl. bewegen, gaan, en hiermee hangt samen het tegengestelde van har, haar. Hot bet. voort en, in tegenstelling met har, haar. van zich af, rechts, daar har voor links, naar zich toe geldt; de voerman in Brabant, die deze woorden gebruikt tegen zijn paard, zit n. l. aan den linkerkant op de kar.

3. **Loer**, loeris, een onbeduidend mensch, die niet bekwaam is voor zijn werk; de verkleiningsuitg. s heeft een minachtende bet. als in dreumes, kalis, leukes.

5. **Vroed**, zie vroedwif. — **Die**, aanwijzend voornw. pleonastisch gebruikt; zie boven.

8. **Genegen**, vergel. hiermee geneigd.

10. **Meisjen**, zie meisken.

13. **Wat schortje?** d. i. wat scheelt je, wat mankeert je; van schort, een kort kleedingstuk, voorschoot; schorten beteekent eigenl. het schort optrekken, verder: te kort komen, ontbreken; zie schorsen.

21. **Suf** zie suffen. — **Bloed**, evenals Hgd. blut en Eng. blood wordt ons bloed ook gebruikt voor mensch; het is dan mannel. en de bet. is meestal ongunstig; een hals; in de volkstaal wordt het woord ook gebruikt om medelijden uit te drukken. Het Mnl. bloet voor mensch is onz. en heeft geen minachtende bijbeteekenis; vergel. nog bloedverwanten, elkander in den bloede bestaan, zijn eigen vleesch en bloed, prins van den bloede.

24. **Gedwee** uit gedwede, Mnl. gedwade, gedwa, beteekent eigenl.: zacht, week, lenig, buigzaam en werd gebruikt van sommige stoffen als klei, ijzer, enz.; nu alleen in gebruik voor menschen en dieren: zachtzinnig, volgzzaam, gewillig, mak. tam.

25. **Oud bejaard**, wij zeggen alleen bejaard.

30. **Niet en speld**, versterkte ontkenning; vergel.: geen haar, geen cent, geen duit, geen zier (een insect, dat soms in de huid van mensch en dier leeft), enz.

Bladz. 62.

Ee, echt, huwelijk; ee is van denzelfden oorsprong als ewe = tijdperk, waaruit

zich ons eeuw ontwikkelde; ee bet. in 't Mnl. wet, geloof, godsdienst en verder huwelijk, Duitsch ehe; vergel. ons eega; zie Taalg. I, bl. 92.

12. **Lansjen**, van lanst, hier vrijer, jonkman; verder kameraad; lanst, lantst ontstond misschien uit lantsete, lantsate, nu landzaat; volgens sommigen ontstond het uit landsknecht, gevormd als landsman; lanst bet. ook knaap, borst en komt soms voor als lansert.

21. **Deftig** komt in 't Mnl. nog niet voor; het is van denzelfden stam als Ags. dafan, passen, voegen, behooren; van denzelfden stam is ondieft, waarin on versterkende kracht heeft als in in zoet; het beteekent: aardig, lief, net, schoon.

23. **Aangaan**, beginnen; zie boven raad.

30. **Zalig** wordt in de 17de eeuw vaak gebruikt als een vroom euphemisme voor arm in medelijdende of minachtende bet.; in samenstellingen versterkt het soms het begrip door 't eerste lid uitgedrukt als lamzalig, armzalig, rampzalig.

Bestevaâr is eigenl. grootvader; met dezen naam, ook met grootvaâr, werden oude mannen — vergel. ons vadertje — maar ook soms regenten aangesproken of andere hooggeplaatste personen; zoo werd de Admiraal De Ruijter ook bestevaâr genoemd; zie boven minnen.

Bladz. 63.

1. **O roem van Amsterdam**; de dichter spreekt hier Maria Tesselschade Visser aan.

10. **Jonste**, gunst, van jonnen, gunnen; vergel. voor de wisseling *g* en *j*: *gij* en *jij*, *genever* en *jenever*. — **Goedertier**, zie goedertieren.

16. **Blaken**, branden, gloeien, schitteren; vergel. blakeren, blaker, van *ijver* blaken, enz.

18. Wij spreken van «zich dood schamen»; vergel. dood als versterking in doodmoe, doodarm, enz.; zie zalig.

24. **Ter zielen**, zwakke datief vrouwel.

25. **Schrikken**, van schrik opspringen; Ohd. screccan bet. opspringen.

28. **Gezichten**, oogen.

38. **Gebedenijd**, verl. deelw. van benedijen, gezegend, gezaligd, geloofd, geprezen; zie benedijst.

39. **Hem**, zich.

40. **Zijn**, hem, zich; in de omstreken van Den Haag zegt men nog: dat is van zijn, ik heb zijn gezien.

Bladz. 64.

3. **Vertrekken**, zich vertrekken, zich terugtrekken, verwijderen.

4. **Maagdekijn** zie meisken.

16. **Schorten**, opschorten, eindigen voor eenigen tijd; zie boven; vergel. schorsen; wij gebruiken schorten niet meer; wel opschorten en schorsen; zie Wegwijzer II, 280.

24. **Laatjes**, vergel. zachtjes, zoetjes, liefjes, enz.

36. **Wan**, oude onvol. verl. tijd enk. voor won.

39. **Eglentiertjes**; zie boven Eglentier.

57. **Verdoren** van door, dwaas, gek, met het bijgedachte: lichtzinnig; Hgd. thor. en thöricht.

63. **Gebloosde**, blozende; verl. deelw. met act. bet. zijn o. a. nog: een gestu-deerd man, een bevaren matroos, een bereisd persoon, een belezen man, een geleerde, een geschikt mensch d. i. een zich schikkend mensch; verder gepast voor passend, beslist voor beslissend, bedreven, beraden, besloten, gebeten, gezworen, onbedacht, onbezonnen, gevat — d. i. de vaardig hebbende om te vatten — een bediende, een oudgediende, een gezworene, enz.

Bladz. 65.

10. **Mits**, omdat; zie vermits en overmits.

12. **Lichte**, bewegelijke, ongestadige, onstandvastig.

13. **Troertigjes** (?)

20. **Zwoegen** is hier een synon. van *hijgen*, diep ademhalen; vergel. «zwoegen onder eenen last.»

27. **Straffes** van straf, streng; het woord bet. eigenl. strak, gespannen. — **Fiertjes** van fier, Fr. fier, trotsch, hooghartig.

30. **Dreutsch**, trotsch, preutsch, coquet.

34. **IJdelheid**, zie ijdel.

46. **Mag**, zie boven mogen.

48. **Tocht**, hartstocht, vergel. tochtig.

Bladz. 66.

1. **Van nooden** dat. van nood; eigenl. van noode.

2. **Doorheid**, dwaasheid; zie verdoren.

3. **Met reden**, door middel van de rede; zie reden.

7. **Verkwikken** afgel. van kwik, levend, levendig; vergel. kwikstaartje, kwikzilver, eene vertaling van Lat. argentum vivum, strikken en kwikken, enz. Zie Wegwijzer II, 184.

9. **Wijslijk**, als een wijze. — **Delven**, begraven, bedelven.

16. **Zich verzuimen**, zich veronachtzamen, zich in 't ongeluk storten.

21. **Uitgenomen**, uitnemend; zie de verl. deelw. met act. bet.

24. **Gul**, gulhartig; gul bet. eigenl. week, zacht: gul zand, gulle boter; als zedelijke eigenschap bet. het mild, onbekrompen, goedgeefsch; vergel. gedwee.

27. **Dan**, maar, doch; zie boven.

29. **Het Eglentiertjen**, de Amsterdamsche kamer. Zie boven.

Bladz. 67.

1. **Mangel**, gebrek, naast mangelen, ontbreken; hiermee worden in betrekking gebracht mank, mankeeren, Fr. manquer, (oudt. manken) en verminken.

8. **Piek**, naijver, wangunst.

19. **Beguicheld** van beguichelen, bespotten, begekken; verder: misleiden, bedriegen, begoochelen, betooveren.

Bladz. 68.

9. **Klerk**, geleerde, schrijver; Lat. clericus.

13. **Slechtheid**, eenvoudigheid; zie boven slecht.

15. Maria Tesselschade Visser voert «den naam van 't schiprijk eiland.»

18. **Beweegd**, zie boven bewegen.

21. **Wereld** werd vroeger vaak mannel. gebruikt in den genit. enkelv.; 't geslacht des woords is oorspronkelijk vrouwel.

22. **Zulks**, zie boven. — **Zon** wordt hier mannel. gebruikt als meer gebeurt in de 17de eeuw.

23. **Eerwaardigheid** heeft hier de letterlijke bet. en niet de tegenwoordige: achtbaarheid, deftigheid; zie boven eerwaardig.

24. **Schimmeren** is een wisselvorm van schemeren; het zelfst. naamw. schimmer komt ook voor als glans.

25. **Prachen**, smeekend afvragen, bedelen, vleierend verzoeken.

Bladz. 69.

3. **Ligt en slaapt**; nu: ligt te slapen. — **Al**, heel.

13. **Zoo komt 't bij** = Daardoor komt het.

15. **Wezenlijk**, zedig, deugdelijk, schoon.

20. **Om**, voor; vergel. het marktgeroep: zes om een dubbeltje.

22. **Wijdlichtig**, wijdluchtig, Hgd. weitläufig, wijddloopig; verder breedvoerig.

27. **Op**, aan; zie Wegwijzer I, bl. 183.

Bladz. 70.

8. **Dedalus kunst**, de kunst van vliegen.

12. **Lodsig**, log, loom, vadsig.

14. **Gepeis**, gepeins, overdenking, van peinzen.

15. **Stentor**, een Griek, die voor Troje meestreed, en harder schreeuwde dan 50 mannen.

19. **Dan**, maar; zie boven.
22. **Medea**, de dochter van koning Aectes van Colchis, een beruchte tooveres, die Iason hielp om het gouden vlies te veroveren; zij vluchtte met hem, maar werd later door hem verstooten; toen doodde ze haar beide kinderen en zocht eene schuilplaats bij koning Aegeus van Athene.
23. **Aeolus**, de windgod.
24. **Bekollen**, betooveren, begoochelen; vergel. tooverkol.
26. **Stoker**, blazer, windvlaag.
35. **Ceyx** en **Alcyone** werden wegens hunnen trots in een paar vogels veranderd, de eerste in eene zeemeeuw, de andere in een ijsvogel; volgens een ander verhaal kwam Ceyx op zee om, waarna Alcyone zich ook in zee stortte; beiden werden daarop in vogels veranderd.

Bladz. 71.

3. **Angaan**, aangrijpen, aantasten; zie boven.
13. **Vervolg**, van vervolgen; niet in de ongunstige beteekenis; volgen, aanziek.
31. **Slinker**, linker; zie boven.

Bladz. 72.

5. **Kristallijn**, kristal.
15. **Wulpsch** van wulp, welp, jonge leeuw, beteekent eigenlijk dartel, speelziek; verder ook wellustig.
25. **Spijt doen**, verdriet aandoen, met verachting behandelen; zie boven spijt.

Bladz. 73.

8. **Kokedriel**, kokedil.
15. **Dat** is overtoellig gebruikt; zie boven.
25. **Nijver**, uit ijver met voorgevoegde *n*; vergel. nijverheid; zie boven.
27. **Verzocht**, zie verzoeken.
29. **Rauw**, ruw, onbekookt, onbedacht, onberaden; zie blz. 64, verl. deelw. met act. bet.
35. **Vol met**, ook vol van, waarin van of met den partit. genit. omschrijven, die afhangt van vol.
37. **Leide**, leede, onaangename, hatelijke, booze, leed aanbrengeude.
38. **Behalen**, vergel. de tegenwoordige bet.
40. **Verwoed**, verscheurd.
42. **Overdaad** had vroeger een ruimer bet. dan nu; ze grensde aan misdaad; men duidde er verkeerdheden door aan, die wel niet strafbaar, maar toch zeer verkeerd waren; de ongunstige bet. komt nog uit in overdadig.

Bladz. 74.

1. **Opbreken**, oprispen, walgen; eigenlijk gezegd van het eten.
2. **Kruiven** bet. hetzelfde als krullen; het werkw. wordt wel in verband gebracht met kuif; vergel. het rijmpje: krul haar, krulle zinnen; krul van buiten, krul van binnen.
5. **Zwoord**, huid, vooral de dikke met haar begroeide huid; nu draagt de huid van 't varken den naam van zwoord; figuurlijk werd met dit woord ook de met gras begroeide aarde bedoeld. Zwoord, Mnl. swaerde, was oudtijds vrouwel.; door de scherpe beginletter verscherpte de *d* van 't lidwoord tot eene *t*, zoodat het woord onzijdig werd; dit was ook 't geval met feest, figuur, schilderij, school, strand, enz.
21. Verbljdden met dial. aangehechte *n*.
27. **Immermeer**, waarin meer dient ter versterking van immer, dat ontstaan is uit ie-meer d. i. ooit verder; vergel. nimmer en nooit; zie Taalg. I, 92.
31. **Aandachtig**, godsdienstig, vroom; zie boven aandachtigheid en vergel. Duitsch Andacht.
35. **Verde**, verre, ver; vergel. zwaarder, duurder, meerder, enz.
36. **Dommelen**, door elkander mengen, ineensmelten, verwarren, niet duidelijk te onderscheiden; het woord wordt wel in verband gebracht met dom, en had dan oorspron-

kelijk de beteekenis: zich iets niet helder bewust zijn; verder: verward, onbezonnen, onbesuisd. Dommelen wordt ook gebruikt voor: verkeeren tusschen slapen en waken, eene neiging tot slapen hebben.

42. **Wederpaar**, de andere van de twee, weerga.

Bladz. 75.

3. **Doch**, toch; zie boven.
4. **Hemeltjes**, in het dial. nog emeltjes (*e* als in neer), krekeltjes.
5. **Reden**, zie boven.
8. Achter **verdriet** moet (:) staan.
9. **U verzwegen** moet zijn uw vernoegen.
21. **Haar**, hen; zie boven.
22. **Redelijke beestjes**, menschen.
24. **Reden**, zie boven.
25. **Stijver**, volhardender, zie boven stijf.
27. **Stof**; let op 't geslacht.
28. **Ziekens** met dubbele genit. uitgang; dit vindt men meer bij zwakke subst. bijv. hartens; vergel. Duitsch Herz.
35. **Onverlaat**, eigenlijk onverlaten, gevormd uit on en het verl. deelw. van verlaten, dat oudtijds vergeven beteekende; een onverlaat (onverlatene) is iemand, wiens schuld niet vergeven kan worden, die dus zwaar misdaan heeft; vergel. de vroegere woorden verlaat = vergeving, genade; verlaatsnisse = vergiffenis, en zie Taalg. I, bl. 7.

Bladzz. 76.

2. **Met mij**, evenals ik.
5. **Des werelds**, zie bl. 3. — **IJdelheid**, zie ijdel.
12. **Schijnvluchtig**, vluchtig als een schijn d. i. schijnsel, schaduw.
22. **Begeven**, geven; vergel.: een ambt begeven; zie boven.
25. **Wil**, lust genot; vergel.: wil hebben.
30. **Snood**, zie boven.
36. **Ingeweid**, ingewanden; vergel. Duitsch eingeweide.
40. **Zinnelijkheid**, zie boven.
44. **Rechte**, gerechte, rechtvaardige
65. **Aanmerken**, in aanmerking nemen, letten op.
68. **Des vleesch**; de woorden op *s.* sch stieten oudtijds gewoonlijk de *e* van den genit. uitgang *es* uit, waarna de *s* met den slotmedeklinker samensmolt.
72. **Hem**, zich.

Bladz. 77.

JAN JANSZ. STARTER. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 66.)

4. **Met**; nu: voorzien van.
6. **Want**, onvolm. verl. tijd van winnen, een werkw. van de 1e kl.; deze werkw. hadden voorheen in den 2^{en} hoofdv. eene *a*.
11. **Bolwerken**, met bolwerken versterken; een bolwerk is een borstwering, ook een vestingwal en ontleent zijnen naam aan den bollen vorm; wegens overeenkomst in vorm noemde men eenen zeedijk ook wel een bolwerk. Het werkw. bolwerken wordt in het dial. ook gebruikt voor zwaar werken.
13. **Reden**, billijkheid; vergel.: naar recht en rede; zie boven.
19. **Heusch**, welgemanierd, wellevend, vriendelijk; evenals hoofsch en hoffelijk is het woord afgeleid van hof. Uit het tegenwoordige gebruik van heusch, werkelijk, stellig, zeker, blijkt hoe de bet. van een woord kan verbleeken. — Vergel. **geneigd** en genegen.

Bladz. 78.

7. **Kuisch** beteekende oudtijds schoon, rein; vandaar het werkw. kuischen,

schoonmaken, reinigen, dat nog in Vlaanderen in die bet. wordt gebruikt; andere bet. zijn in de Germaansche talen: matig, zedelijk, eerbaar, welvoegelijk.

10. **t'Zamenspannen** heeft nu een andere bet.

17. **Braaf**, dapper.

22. **Ontnuten**, onnut maken, berooven van.

Bladz. 79.

9. **Hoe langs hoe meer** voor: hoe langer hoe meer; hoe langer het duurde, hoe meer hij klaagde; doordat het langer duurde, daardoor klaagde hij meer.

24. **Nauw**, juist; vergel. nauwkeurig.

30. **Staken**, eindigen.

Bladz. 80.

10. **Slecht**, eenvoudig, ongeleerd.

14. **Dapper**, al haar best, zeer. — **Laken**, afkeuren, berispen, verwijten, is eene afl. van lak, lake, d. i. gebrek, smet, blaam, verwijt; daarmede verwant zijn leken, lekken en het dial. leiken = baggeren, uitbaggeren; zie Taalg. I, 93.

17. **Pijnen**, moeite doen, zich inspannen; van pijn, moeite, inspanning, vergel.: de pijnne waard zijn; Fr. peine, Lat. poena.

18. **Om een prijs**, om eene goedkeuring, een plasdankje te ontvangen.

Bladz. 81.

26. **Maar**, wel; nog bij uitroepen van verwondering: maar, maar! voor: wel, wel!

29. **Opruimen**, ruim maken, hier: uitdrinken.

Bladz. 82.

4. **Hem**, zich.

8. **Maakten klaar**, kwamen er mee klaar, n.l. door den roemer uit te drinken.

13. **Tuchtig**, van tucht, kiesch, eerbaar.

14. **Toertig (?)**

Boertig, grappig, aardig; van boert, Mnl. boerde, d. i. o. a. klucht, grap, aardigheid; oudtijds ook: ver dicht verhaal, vertelling, verzinsel, leugen. Vergel. jok en jokken.

18. **Zich gelaten**, zich voordoen, zich houden, zich gedragen; vergel. gelaat.

22. **Bezinnen**, zijn zinnen ergens op zetten, liefhebben.

24. **Wiggelen**, in gedurige beweging zijn, schudden; het woord is verwant met **waggelen**, wiegelen, wiegen, wegen, wagen, enz. — **Wispelen** een wissel-vorm van kwispelen; vergel. nijpen en knijpen, nikken en knikken, ring en kring, wel en Hoogd. quelle, enz. Wispelen en kwispelen, nog over in wispelstaarten en kwispelstaarten, bet. heen en weer bewegen, soms ook: lispelen, fluisteren; vergel. nog: wispelziek en wispelturig (bij Kil. wispel-duerigh, maar bij de 17de-eeuwsche schrijvers algemeen wispelturig.)

25. **Straks**, dadelijk; vergel. aanstonds.

27. **Louter**, zie boven; hier is de bet. vrij wat verbleekt, als meermalen in de spreektaal.

Bladz. 83.

2. **Niet anders dan**, evenals.

20. **Wenden**, doen draaien, veranderen.

Bladz. 84.

6. **Doen**, toen; zie doe.

21. **Niet een haar**, versterkte ontkenning.

Bladz. 85.

32. **Spanjens**, Spanje's; zie bl. 75.

36 en 37. **Goeden**, nu goederen. — **Gemoeden**, nu gemoederen.

Bladz. 86.

4. **Ter harten**, zwakke vrouwel. dat.; ook oor en oog waren vroeger dikwijls vrouwel.

14. **Uitvaren**, uitgelaten vroolijk zijn; het woord wordt nu alleen in ongunstige bet. gebruikt.

44. **Trurig**, treurig.

PIETER CORNELISZ. HOOFT. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 87.)

Bladz. 87.

6. **Maatlijk**, wat de gewone maat niet te buiten gaat, niet te groot en niet te klein. — **Huisbegrip**; hier heeft begrip de letterlijke bet. Vergel.: een kort begrip.

8. **Lie**; vergel. lui naast luiden.

11. **Wanten**, wanden.

17. **Banket**, smulpartij; evenals het oude banken, nu banketeeren, afgel. van bank; vergel. tafelen van tafel.

18. **Zat**, eigenl. zad; vergel. verzadigen.

22. **Steeksel**, stiksel.

31. **Eerwaarde**; zie eerwaardig.

Bladz. 88.

7. **Fabricius**, een Romeinsch consul (282 v. Chr.), die bekend is om zijne eerlijkheid. **Crassus**, lid van het zoogen. eerste driemanschap, was landvoogd in Syrië (54 v. Chr.) en berucht om zijne hebzucht.

13. **Lof**, zie boven.

27. **Versieren**, bedenken, uitdenken.

35. **Kraal als bloed**, bloedkoraal.

Bladz. 89.

6. **Breedachtige zijdjies**; de dames droegen in dien tijd boven de heupen een soort van opgevuld kussen om den middel, waar een houten of baleinen hoepel aan was vastgemaakt, zoodat de rokken er in een gebogen vorm overheen hingen en het bovenlijf als uit «eenig keernenvat» — een karnton — stak. In de blijspelen van dien tijd was deze dracht meermalen een voorwerp van spot, als later de crinolines en nu de tournures.

21. **Lodderlijk**, bevallig; zie boven.

22. **Wat'ren**, golven.

23. **Kruiven**, zie boven.

Leurtjes van leur, lor, lore eene afl. van het Lat. lora, omgeslagen, slechten wijn, kreeg de bet. van geringe, slechte, nietsbeduidende zaak of waar; zie boven lorsen.

29. **Futselen** is afgeleid van futsel, dat bij Kiliaen vodde, lap beteekent, en kreeg de bet. van: lappen, verstellen, bij elkaar flansen; verder: haastig, slordig iets doen, zich bezighouden met onbeduidenden arbeid, bedrijvig niets doen; ook: onrecht doen, bedriegen — vergel. ons ontfutselen —; een futselaar was een bedrieger en de 17deëeuwsche schrijvers spreken dikwijls van: lezen in, studeeren in of zoeken naar het futselboek; het komt ook voor als heimelijk wegpakken, betasten, bevoelen, maar met de bijbeteekenis onvoegzaam, oneerbaar; hier beteekent het herhaaldelijk betasten om recht te schikken.

34. **Nemen raam**: ramen, een overzicht maken, nagaan; vergel. raming.

50. **Belonken** van lonken, schuins naar iets kijken, knipoogjes geven, scheel zien.

55. **Streng**, stijf.

57. **Jent**, Mnl. gent; gentel, Fr. gent, gentil; Eng. gent, gentle; Lat. gentilis; het woord beteekent oorspronkelijk: edel van geboorte; verder: bevallig, lief, mooi, aardig; het woord was in het laatst der vorige eeuw nog in gebruik.

Bladz. 90.

7. **Leide**, zie boven.

12. **Al** wordt hier overbodig gebruikt.

25. **Haar**, zich.

Bladz. 91.

1. **Belezen** van lezen in de bet. van eene tooverspreuk lezen, dus: be-tooveren, bezweren, tot zijne meening overhalen.

10. **Hijlik**, een oorspronkelijker vorm dan huwelijk, is nu nog over in hijlik-maker d. i. koppelaar. — **Allerheinste**, van heinde, hende, een adverbiale dat. van hand; heinde bet. dus bij de hand, dichtbij. De comparat. van heinde komt bij Hooft ook voor.

15. **Wakkre** wordt nu alleen bij personen gebruikt.

19. **Polen**; het meervoud van den volksnaam wordt soms gebruikt als naam van het land; vergel. Pruisen, Zweden; die namen staan in den datief meervoud en worden nu gebezigd als nieuwe stammen van 't onzijdig geslacht; zie Wegwijzer II, 315.

31. **Smijten**, slaan, kloppen; vergel. smid; de oudste bet. was smeren (vergel. smeren en slaan: iemand afsmeren, smeeren, rottingolie geven); verder bevuilen, bezoedelen; eene afl. van smijten in die bet. is smit, smitte, nu smet, waarvan smetten, besmetten.

Bladz. 92.

21. **Idalisch dal**, een dal in Idalium, een voorbergte in 't Oosten van Cyprus; op den top van den berg stond een tempel van Aphrodite of Venus, die vandaar ook Idalia genoemd werd.

27. **Dat heen**, daarheen, dien kant op.

Bladz. 93.

3. **Keurig**, kieskeurig; zie boven kiezen.

7. **Mijnen**, zich toeëigenen, naasten. — **Met een veeg**, terstond, spoedig, vlug; het woord schijnt verwant te zijn met vaag, bloei, kracht, in: de vaag des levens.

30. **Droelen**, ons druilen, beteekende oudtijds: verschalen, foppen, grappen maken, stoeien, spotten, den gek steken; vergel. drollig en drol.

31. **Op zijn**, wakker, bij de hand zijn.

33. **Haar onderleggen**, zich onderleggen, zich onderstaan, wagen.

35. **Een vermaalde kloot die dreit**, een beschilde bol die draait, een globe.

Bladz. 94.

1. **Niet een zier**, een versterkte ontkenning; een zier is een klein insect; zie boven speld.

2. **Dier**; met de dieren die met vuur geschilderd staan, bedoelt de dichter de sterrebeelden, die namen van dieren dragen.

4. **Dar**, zie derven.

10. **Juno**, Hera, versierde den staart van den pauw, den haar gewijden vogel, met de honderd oogen van den door Hermes gedooden **Argus**, die Io, eene minnares van Zeus, moest bewaken, nadat ze door Hera in eene koe was veranderd.

15. **Genoegen**, zich vergenoegen, tevreden stellen: Venus had duiven voor haren wagen; de zin is: Cloris zou zich niet tevreden stellen met de jacht, de vlucht, van duiven.

17. **Voor**, in de plaats van. — **Minnekijn**, minnegoodje.

25. **Vrouw te voet**, vernederde vrouw. Vrouw beteekent meesteres; het mannell. woord vro schuilt o. a. in vroondiensten, vroonakkers, vroongeld, enz.

Bladz. 95.

3. **Kwikken**, zie boven. **Schok**, zestigtal.

4. **Popte met de zinnen**, zie zinnepop.

6. **Kap**, narrekap.

8. **Gedrocht**, afbeeldsel, dat van wege de gelijkenis den mensch bedriegt; zie boven.

9. **Lafenis**, zie laven.

10. **Kuin**, duidelijk zichtbaar.

13. **Grazen**, graslanden, weiden. — **Tochten**, trek hebben, verlangen, sterk verlangen; vergel. hartstocht.

15. **Aardig**, kunstig; zie aardigheid.
16. **Veem**, vereeniging van menschen die bij elkaar behooren; vergadering; gezelschap; met dit woord wordt vennoot in verband gebracht.
20. **Dan**, maar.
21. **Tuitjen**, vlechtje; zie ijdel.

Bladz. 96.

10. **Allensjes**, allengskens, uit allengskén, al eenken — de Mnl. nevenvorm was al eenkine en alleenkine — waarin eenken, eenkine een adverbiale verkleiningsvorm is van het telwoord een; vergel. ons eensjes; allengskens beteekent dus een voor een, bij kleine beetjes, stapje voor stapje, voetje voor voetje. Door de bijgedachte aan lang kwam de *g* er in. Vergel. het Friesche niunke litsen d. i. langs of nevens kleintjes. Uit allengskens ontstond allengs, als baldaad uit baldadig en bouwval uit bouwvallig.

11. **Verlegen** van verliggen d. i. verkeerd liggen; men zei het van een schip, dat niet gunstig genoeg lag om in de haven te kunnen varen.

15. **Wrang**, samentrekkend, onaangenaam van smaak, zuur; van wringen, samentrekken, samendrukken, knijpen; wringen bet. oorspronkelijk draaien, vergel. Eng. to wring = draaien, wringen, nijpen. Van denzelfden stam zijn wrong en wrongel. — **Meuken**, week, zacht maken.

23. **Bijnen**, binnen, bennen, mv. van ben, dus zijn.

Bladz. 97.

15. **Over lang**, zie boven over en dik.

Bladz. 98.

2. **Leuterig**, bewegelijk, van leuteren, los zitten, schudden: de kei leutert hem; verder: talmen, dralen.

17. **Slag**, van slaan, klank; vergel.: de slag van den zangvogel; nachtegaalslag.

21. **Zedig**; vergel. hiermede zedelijk.

Bladz. 99.

18. **Beladen**, druk bezig.

20. **Wie doet**, wie doet het, wie is de oorzaak.

23. **Hokkeltje** van hokkel, dat door den verkleiningsuitgang el werd afgeleid van hok — vergel. druppel, pukkel, eikel, enz.; zie Wegwijzer II, 273 — hoek.

25. **Ontginnen**, eigenl. een begin met iets maken, door er een scherp voorwerp in te steken; vooral van offerdieren gezegd en in 't Mnl. nog van een verscheurend dier, dat de nagels of tanden in zijne prooi zette. Nu denkt men bij ontginnen aan: beginnen productief te maken: den grond, mijnen ontginnen.

29. **Korzelheid** van korzel, korzelig d. i. lichtgeraakt, gemelijk; men zegt ook vaak korrelig; bekend is de samenstelling korzelkop; de kantteekening in den Statenbijbel bij Spreuken II, vers 23 spreekt van «Vyantschap ende curselheydt»; Vondel gebruikt het verl. deelw. verkorselt voor «in hooge mate korzelig»; misschien hangt het woord samen met het Deutsche kurrig = verdrietig, verstoord; het werkw. kurren = ontevreden zijn, morren, en het Engelsche woord cur = een (kwade) hond, een wacht- of heemhond; korzelig zou dan beteekenen: knorrig, brommig als een heemhond. Zie over de adjunct. op el Taalg. I, bl. 76.

Bladz. 100.

2. **Beukelaar**, een schild met eenen beukel of knop; van bokel, misschien verwant met buigen en bukken evenals beugel en bochel. Het voorwerp zou dan zijnen naam ontleenen aan den gebogen knop, en niet aan beuken: slaan, stooten; in dit geval is het Fransche bouclier misschien aan het Germaansch ontleend.

3. **Tokkelen**, lokken, van tokken in aftokken, door mooie praatjes aflokken. De oorspronkelijke beteekenis van tokken schijnt trekken te zijn; trouwens trekken (aantrekken) en lokken zijn verwante begrippen: lokken zelf staat in verband met het Friesche loeken, loekjen d. i. trekken.

17. **Zijn**; hier dient het bezittel. voornw. om den genit. te omschrijven; zie mijne Nederl. Spraakk. bl. 35 en 185.

19. **Ingesteken**, nu ingestoken.

34. **Medea**, zie boven. — **Kiemig**, van kiem; schimmelig, bedorven.

Bladz. 101.

1. **Welbepreuteld** van preutelen, protelen, eigenlijk het geluid dat een kokende vloeistof maakt; hier: goed bekookt, met de noodige toovermiddelen toebereid.

9. **Ritselen**, ritsen, ruischend bewegen.

19. **Keer**, verandering.

30. **Kabassen**, heimelijk wegpakken, in zijn kabas steken; een kabas, Spaansch cappazzo, is een draagmand.

Bladz. 102.

3. **Bet**, beter; bet was oorspronkelijk een positief met de bet. wel; later kreeg het de kracht van een comparat. van veel en van goed; vergel. nog ons betweter; betovergrootvader, d. i. een graad meer of verder dan overgrootvader; meugebet; zie dit woord.

4. **Boefje**, een verkleinw. van boef, knaap; vergel. stalboef, spitsboef; Hgd. bube, Eng. boy.

5. **Lemmen**, vleiend afsmeeken; aftroonen.

Bladz. 103.

15. **Schoon**, geheel; vergel. «Het is schoon leeg»; «Alles ging schoon op».

16. **Mijns** nu mijn als bepaling van levenslust en niet van leven.

Bladz. 104.

1. **Foelie** of foeliesel, dat achter spiegels zit; hier zijn de vonken de foelie van «die git», de oogen; foelie is een blad geslagen metaal, Fr. feuille, Lat. folium. — **Git** = gitzwart oog. — Sommige onz. woorden hadden oudt. in het meerv. denzelfden vorm als in 't enkelv.; vergel. ons «op de been», «in de wapen».

31. **Wispelziek**, zie boven wispelen.

Bladz. 105.

2. **Me' zon**; Hooft's eerste vrouw, Christina van Erp.

4. **Te kost leggen**, zijne krachten besteden, opofferen; vergel. ons te koste leggen.

6. **Nieuwe zon**; Hooft's tweede vrouw, Leonora Hellemans.

11. **Verschooien**, vergaan, te niet gaan.

24. **Doof**, uitgedood.

33. **Lodderig**; zie boven lodderlijk.

Bladz. 106.

14. **Des**, zie dies. — **Zich verbogen**, bogen op, zich beroemen op; zie bogen.

21. **Bijnen**, binden.

Bladz. 107.

1. **Gespikkeld**, gerangschikt.

23. **Teldere**, eene drukfout voor teedere.

28. **Graf**, gracht.

30. **Afschansen**, tegenhouden, verdooven.

34. **Verfraaien**, vervroolijken, verheugd maken; zie fraai.

Bladz. 108.

2. **Galerij**, gang, hier onderaardsche gang, die gegraven werd bij 't belegeren van eene vesting: Fr. galerie; bij ons als volksetymologie gaanderij, daar het beschouwd werd als eene afleiding van gaan; ook gallerij, galderij en gelderij.

5. **Wont**, lees want.

7. **Die**; het antecedent is ik in regel 5; dus: Daar ik denk: enz.

16. **Schrikken** wordt hier, als soms ook door Vondel (zie Leeuwend. 275), verkeerdelijk onpersoonl. gebruikt; zie boven.

26. **Heinrijk** wordt hier in verband gebracht met beheind, omheind van heining, haging; **Heinrijk** voor **Henrik** uit **Heemrik** d. i. de machtige, de koning in het heem; vergel. heemraad, Heemstede, inheemsch, enz.; zie boven heim.

27. **Heiddiedig** van heil en diedig, duidig, duidend; zie boven Nederduisch.

28. **Enkele**, zuivere, onvermengde.

Bladz. 109.

12. **'t Onvreê**, nu ontevreden, als tegenstelling van tevreden eigenlijk te vreden, van vrede.

Bladz. 110.

14. **Thans**, spoedig, dadelijk.

17. **Haar**, zie boven.

18. **Of**, indien.

23. **'t Bleef**, 't kwam niet verder, 't werd niet bekend buiten.

25. **Boelage**, vrijerij; boel beteekent in het Mnl. heele of halve broeder, zwager; verder geliefde, beminde; het woord duidt mannel. en vrouwel. personen aan en is altijd mannel.; het wordt zoowel in gunstigen als in ongunstigen zin gebruikt.

26. **Beladen in de zaak**, verlegen met de zaak.

33. **Doch**, toch; zie boven.

Bladz. 111.

1. **Drillen**, trillen, beven, schudden; eigenl. draaien, heen en weer gaan; vergel. het drillen der soldaten, drillboor.

25. **Doe**, toen; zie boven.

36. **Reppen**, bewegen; van rap, vlug.

Blad. 112.

10. **Mogen**, kunnen; zie boven.

19. **Te vreden**, met vrede.

21. **Besteden**, doorbrengen, gebruiken; vergel. «zijnen tijd besteden»; besteden van stede, plaats: «een kind ergens in den kost besteden».

27. **Wellicht**, lees wellust.

28. **Verzuimelijken**, op de wijze van iemand, die iets verzuimt; nalatig.

Bladz. 113.

4. **Strooken**, = streelen.

5. **Verschroken**, verschrompelen.

8. **Ontlechten** van slechten, slecht, effen.

10. **Geil**, weelderig, wulpsch, dartel, vroolijk; hier kleurig. bont. — **Vertuien**, doorvlechten; zie tuitjen.

Tusschen reg. 14 en 15 is een regel uitgevallen; daar moet staan: Verleeren zullen zij.

18. **Aalwarigheid** van aalwarig uit al-waar d. i. letterlijk: geheel waar; door de beteekenissen ernstig, eenvoudig heen, kreeg het die van dwaas, gemelijk, verdrietig, knorrig; maar ook die van onbezonnen, dartel, brooddronken; zie Nederl. Woordenb.

19. **Gnorten**, knorren.

33. **Onvernoegelijk**, onvergenoegd, ontevreden.

Bladz. 114.

10. **Gespikkeld**, bespikkeld, met spikkels, kleurige stippen versierd. Zie boven.

18. **Overkomen**, overvallen.

23. **Vast**, stellig, zeker, reeds, al.

- 27. **Onbeweegd**, zie boven.
- 32. **Zaluw**, een leelijke donkere kleur.

Bladz. 115.

- 7. **Beschelden**, berispen, laken, aanmerkingen maken op. Het werkw. wordt hier ten onrechte zwak vervoegd.
- 8. **Haar**; zie boven.
- 10. **Te voren komen**, gevoelen.
- 14. **Schennen**, schenden; zie boven.
- 26. **Naturen**, van nature geneigd zijn tot, behoefte hebben aan.
- 28. **Vermakken** van mak, tam; dus mak te maken; iemand vermakken = iemand noodzaken zijn gemak te nemen.

Bladz. 116.

- 1. **Raken**, treffen, overwinnen.
- 2. **Smaken**, proeven, ondervinden; zie boven.
- 11. **Ontsteken**; zie boven.
- 18. **Valt**, is.
- 20. **Met wat vonde** = door wat vinding, op welke wijze; zie vonde.
- 28. **Verkeeren**, veranderen.
- 30. **Uitgerecht**, bedrogen.
- 32. **Troonen**, lokken, vergel. aftroonen, meetroonen; troonen is samengetrokken uit trogenen, een wisselvorm van trogelen, troggelen; vergel. voor het uitvallen van eene g tusschen klinkers altoos — altoges, toonen, togenen enz.

Bladz. 117.

- 17. **Ceres en Pan**, zie boven.
- 19. **Allerheuschte**; zie boven heusch. — **Ontladen**, van den last (hier: den dorst) ontdoen.
- 23. **Laag**, gering.
- 25. **Lijkewel**, gelijkwel, evenwel; nog in het dial. in gebruik.
- 30. **'t En waar**, tenware.
- 32. **Bescheidenlijk**, van bescheiden, verstandig, wijs, met rede begaafd; bescheiden bet. vroeger ook: onderscheiden, goed uit elkaar houden; vergel. ons: oordeel des onderscheids, bescheid, bescheiden (meerv. zelfst. n.w.) en bescheiden (bijvoeg. n.w.).

Bladz. 118.

- 1. **Niemand's minders list**, de list van niemand's mindere.
- 6. **Dracht** van dragen, voortbrengen.
- 9. **Eerbieden**, eerbied betoonen, eerbiedigen.
- 11. **Fontein**, zie boven.
- 14. **Wiens**; de betrekk. voornw. wiens en diens werden vroeger gebruikt voor alle geslachten en getallen; oorspronkel. zijn ze mannel. en onz. enkelv. Het gebruik er van voor 't vrouwel. enkelv. en van 't meerv. is reeds in de middeleeuwen ingeslopen, zoodat wiens en diens beteekenden waarvan en daarvan; vergel. Fr. dont en en.
- 16. **Beslommeren**; vergel. beslommeringen.
- 18. **Van**, door, evenals vaak bij; zie Wegwijzer I, bl. 151 en verv.
- 25. **Of**, indien.
- 27. **Verletten**, verhinderen, ophouden, traag zijn, niet werken; van letten: tegenhouden, deren, kwetsen; eene afleiding van lat. d. i. traag, nalatig, moede; — andere afleidingen zijn laat, laten, letsel, opletten, verlet in: ik heb er verlet om; — een schoft verletten, d. i. niet werken.
- 31. **Tellen**, telgangers.
- 35. **Die**, overbodig gebruikt.
- 36. **Gedurig** heeft tegenwoordig een andere bet.; vergel. voortdurend. — **Schuldig**, verplicht n. l. het dienen.

Bladz. 119.

- 5. **Verzweren**, afzweren.
- 10. **Not**, genot.
- 18 en 19. Tusschen deze beide regels is een regel uitgevallen: «Maar het onheusch gemoed vol onwillige tegenheid..» **Tegenheid**, weerzin, afkeer, wrevel.
- 19. **Uitheemsch**, vreemd, ongewoon, buitensporig; zie boven.
- 25. **Liefelijk**, op aangename wijze. — **Verbazen**, in verbazing te brengen; vergel. azelen van het 17deëeuwsche bazen, ijlen, ijelhoofdig zijn.

Bladz. 120.

- 9. Lees: en gebruikt ze dankbaarlijk.
- 11. **Nauwelijks**, te nauwer nood, bijna niet. — **Rozenhoed**, rozenkrans, een der attributen van de godin der liefde, Venus.
- 15. **Tij gezet**, eene inzetting, die zoolang kracht van wet heeft, als de tijd duurt; de nimfen kunnen dus den herders altijd hunne verliefde blikken toewerpen.
- 16. **Kouten**; zie boven kallen.
- 17. **Boelage**; zie boven.
- 18. **Helen**, verbergen, was oudtijds sterk; vergel. verholen; nu zwak: vergel. de bet. van helen en verhelen.
- 20. **Verwinschen**, weg wenschen voor, willen ruilen. — Let op de bet. van **om** in den volgende regel.
- 21. **Schaduwtroon**; vergel. schaduwkoning.
- 22. **Aan de reie gaan**, in koor een gezang aanheffen; rei komt van rege — de ei is uit ege: peil-pegel, teil-tegel, keil-kegel enz. — waarvan regel; hiermede verwant zijn rij, rijgen, reeks, richel; het verschil tusschen rei en rij is door het gebruik ontstaan, daar de woorden oorspronkelijk dezelfde bet. hebben.
- 23. **Schalk**, zie boven. — **Raadt**, laat raden.
- 29. **Wat is er om te geven?** Wat geeft dat? Wat zou dat? n.l. dat ge zoo kwalijk kunt veinzen.
- 31. **Avondspel**; het vreemde woord serenade is meer in gebruik; It. serenata, van sera, Fr. soir, avond. Het vreemde woord voor **morgenlied** is aubade van 't Fr. aube, Provenc. albe, Lat. albus = wit; albe, aube beteekent morgenrood of morgenschemering.
- 33. **Dunne**, lichte, niet vaste.
- 34. **Jongste**, lees jongste.
- 35. **Boeltje**, zie boelage.

Bladz. 121.

- 9. **Bijzondere straten**, afgelegen, ongewone wegen.
- 16. **Zich iets laten voorstaan**, zich iets inbeelden, meenen.
- 17. **Doorgaan**, nu: er van door gaan; sommige uitdrukkingen zijn nu omslachtiger dan vroeger bijv.: Mnl. nahouden, nu: er op na houden; toeleggen, nu: het er op toeleggen; aanstaan, nu: er op aanstaan; houden; nu: het er voor houden; danen, nu: daar van daan; enz. — Doorgaan is hier: wegloopen.

Bladz. 122.

- 5. **Proeven**, smaken, ondervinden, ervaren; zie smaken en kiezen.
- 9. **Sneuvcl**, val, ongeval; vergel. sneuvelen, snevelen, eigenl.: vallen, struikelen; verder: omkomen, sterven.
- 12. **Mommevollik**, een volk dat een mom draagt, dat anders lijkt dan 't is; zie de volgende regels.
- 18. **Angelhoek**. Hoek is een wisselvorm van haak; een angel is niet alleen een puntig, maar ook een haakvormig voorwerp. — **Lokkend** van lokken, dat samenhangt met het Friesche woord loeken d.i. trekken; zie regel 20 **lokbedriegerij**.
- 22. **Onvermoed**; wat men niet vermoed had; dus: onverwacht, onverhoedsch.
- 24. **Onnoozelheid**; zie boven onnoozel.

27. **Slechtheid ij**, onbeduidende eenvoud, onnoozelheid; zie boven *slecht*.
 29. **Vertoogen**, vertoonen, doen.

Bladz. 123.

11. **Die wel is** = die het naar den zin heeft.
 12 en 13. **Of** = indien.
 14. **Doch** = toch.
 16. **Anslaan** = beginnen.
 17. **Laten**, verlaten. Laten is van denzelfden stam als lat, een Mnl. woord, dat traag, nalatig, moede beteekende; zoo ook laat, (late), letten = tegenhouden, deren, kwetsen; — letsel, beletsel, opletten, d. i. bij iets blijven staan om het goed op te nemen, verletten = ophouden, niet werken; verlet; enz., zie boven.
 19. **En** = niet; zie boven.
 21. **Verdrag**, verdragen.
 24. **Is wijs geworden** = heeft ondervonden.
 25. **Ommekomt** = is afgeloopen, gebeurd.
 26. **Schoveling**, verschoveling.

Bladz. 124.

1. **Verzamen**, zich verzamelen, zich vereenigen.
 2. **Bij**, zie boven.
 3. **Hopman**, van het Duitsche hauptman, kwam hier door de Duitsche huurtroepen in gebruik.
 4. **Heffen en tillen**, een schilderachtige uitdrukking voor verdragen, verkroppen. — **Eerlijk geboren**, = van fatsoenlijke afkomst.
 5. **Vromigheid**, zie vroom.
 6. **Snoodheid**, zie snood.
 7. **Gevallen**, gebeuren; vergel. geval, ongeval, toeval.
 9. **Hou** = verblijf; vergel. hou in hou en trouw, waar hou genegenheid beteekent; zie Taalg. I, bl. 46 en 47.
 10. **Nooddruft**; zie boven. — **Lijftocht**, leeftocht, van lijf = leven en tocht van tiegen, trekken; dus iets, waaruit men het leven trekt.
 12. **Teffens** uit te effen d. i. te gelijk; vergel. tevens uit te even.
 13. **Munten 't naar**, richten 't naar, zetten koers naar.
 20. **Lippe**, hier een teekenachtig woord, dat bij mond behoort.
 21. **Log**, Duitsch loch, gat, opening; zie beneden bl. 425: Bingerlogh.
 22. **Strijken 't** d. i. het zeil; dus de zeilen neerlaten.
 30. **Vereischen** d. i. door eischen of vragen gewaar worden, vernemen; Mnl. vereeschen.
 31. **Bewelkomen**, verwelkomen van welkom; bewelkomen en verwelkomen verschillen nu in beteekenis.

Bladz. 125.

2. **Baljuw**, een rechterlijk ambtenaar; in de middeleeuwen vertegenwoordigde hij ter terechtzitting den graaf of hertog; tijdens de republiek stond hij aan het hoofd der politie. Het is dezelfde ambtenaar, dien men ook wel schout of drost noemt. Het woord is van Romaanschen oorsprong en heeft in de Romaansche talen tijdens de middeleeuwen eene bet. die aan de onze grenst of er mede overeenkomt; soms staat ze dichter bij het oorspronkelijke woord. De verschillende Romaansche vormen, ons baljuw, Mnl. baelgie = het district waarin de baljuw rechter was, Fr. baillie, Duitsch ballei wijzen terug op het Lat. bajulus d. i. drager, dat in de middeleeuwen de bet. kreeg van opvoeder — eigenl. iemand, die kinderen draagt, leidt, opvoedt — verder bestuurder, drost, landvoogd, en meer beperkt, den vertegenwoordiger van den landsheer in rechtzaken. Van baelgie = rechtsgebied hebben wij nog balie; «voor de balie» is dus: voor de rechtbank.

6. **Wet**, de regeering, die de wet handhaaft; tijdens de republiek sprak men van «de wet verzetten».

8. **Vergen**; vergel. vragen en eischen.

10. **Misschieden** met den dat. is: iets kwaads overkomen; zonder den dat. misdoen.

14. **Onthiet**, bevel, lastgeving.

17. **Beteuterd**, dial. betoeterd, ontsteld, van zijn stuk gebracht, van streek, verlegen.

18. **Aankomen**, er zich aan wagen.

25. **Marren**, dralen; vergel. ook talmen.

30. **Beloopen**, door loopen inhalen, achterhalen.

33. **Tuig**; vergel. de verschillende bet. van dit woord; ook van goed.

37. **Rapsch** van rap; vergel. reppen

Bladz. 126.

10. **Karzuifel** met ingevoegde *r* voor kazuifel, Fr. chasuble, Midd. Lat. casubula, een korte priestermantel.

16. **Drijven**; let op de eigenaardige bet.; zie Taalg. I, 32.

18. **Slaken**, los laten, laten glippen; van slak, los, dat nog in 't Mnl. werd gebruikt.

27. **Strand** werd vroeger ook vrouwel. gebruikt; zie over woorden, die vroeger een ander geslacht hadden Taalg. I, bl. 86.

29. **Veeg**, sterfelijk; eigenl.: ten doode opgeschreven; van denzelfden stam als: veete = doodelijke bloedwraak, vijandschap, en veem in veemgericht.

31. **Vergieten**; let op het verkeerde gebruik van dit woord. — **Het hart onder den gordel steken**, nu onder den riem of wel verkeerdelijk «een riem onder 't hart steken».

34. **Gestijfd** van stijven, sterken.

40. **Kermen** d. i. (liep) kermen; zie liep in den vorigen zin.

Bladz. 127.

7. **Gesteken**, vroeger het gewone verl. deelw. van steken.

9. **Boeten**, herstellen; van denzelfden stam als baat en beter.

11. **Middellandsche**, midden in 't land gelegene.

12. **Folen** van 't Fr. fouler, vertrappen; verder: kwellen, plagen.

18. **Goede week**, nu ook: stille week, de week voor Paschen.

19. **Bemopt** van bemoppen, met windsels omgeven; vergel. nog mopmuts.

21. **Lerpe**, zweep.

22. **In die gestalte**, op die manier, wijze, zoodanig.

31. **Rotgezellen**, gezellen van het rot, de afdeling.

38. Het gebruik van **slaan** was vroeger veel algemeener dan tegenwoordig, hoewel het nog vaak gebruikt wordt, zonder dat men aan slagen geven, kloppen denkt; zie Taalg. I, 33.

Bladz. 128.

2. **Handscht**, schoten uit wapens, die men in de hand draagt.

4. **Passen**, zorgen; zie boven passen op. In de 17de eeuw gebruikte men het veel met de ontkenning «ik pas er niet veel op» d. i.: ik geef er niet veel om.

6. **Rauwlijk**, van rauw, een wisselvorm van ruw.

9. **Mits**, door middel van, door, ten gevolge van; vergel. mits en indien.

11. **Losse vlucht**, ordellooze. wilde vlucht, na 't wegwerpen der wapens.

14. **Slob**, siib.

15. **'t Was gewed om**, er was kans geweest op.

17. **Weldig**, geweldig, machtig, groot. — **Maken** moet in de volgende zinnen worden herhaald; 't heeft daar een andere beteekenis

22. **Onbedeesdheid**, onbekommerdheid, onbezorgdheid; van bedeesd, oudt. be-daasd, d. i. van streek, eene afl. van daas, hetzelfde als dwaas, zie onbedeesd.

25. **Spieden**, vergel. spie, verspieden, bespieden en spiegel.

28. **Aankoomst**, toegang; zeeplaats.

Bladz. 129.

1. **Zijn**; het bezittel. voornw. omschrijft hier den genitief; zie mijne Nederl. Spraakk. 99 en 414.

2. **Noodlijk**, noodiglijk, noodzakelijk.
3. **Over**, voor, sedert; zie boven.
4. **Verstand**, verstandhouding.
7. **Drieschen**, zie druistig.
11. **Mits**, zie boven.
14. **Haperen**, ontbreken, missen, mislukken.
17. **Protten**, zie preutelen.
22. **Adelborst**, eigenl. edelknaap, later: jongmensch, die zich in den krijgdsdienst bevindt; hier krijgsman; het woord adelborst heeft nu een bijzondere beteekenis. Borst, met achtergevoegde *t* uit bors, Duitsch bursche; bors is eene afkorting van borsgezel; de borsen waren eigenlijk jongelieden, die uit eene beurs studeerden, zoodat bors hetzelfde woord is als beurs, lederen zak, geldzak.
24. **Begaan**, op middelen zinnen.
28. **Drijven**, zie boven.
38. **Kwam**; dit werkw. moet ook in 't vervolg van den zin worden ingevuld.
39. **Toeverlaat**, waarop men zich verlaat, waaraan men zich vertrouwt.
40. **Onderstaan**, wagen, ondernemen, beproeven; vergel.: iemand onderstaan.

Bladz. 130.

3. **Huik**, mantel met eene kap, dien de vrouwen droegen om zich tegen het weer te beschermen; vergel. ons spreekwoord.
6. **Passen**; zie boven.
10. **Rul**, draf, loop, gang.
17. **Karveel**, een soort van vaartuig, dat in Portugal thuis behoorde.
23. **Gewricht van zaken**, vergel. tijdsgewricht.
25. **Straffelijk**, op straffen, strengen toon; zie straffen.
26. **Heeten**, bevelen, gebieden; in dezen zin komt het nog voor in de dialecten; in het Mnl. wordt het vaak gebruikt als: op beleefden toon opdragen; het woord bet. eigenl. noemen; verder: te kennen geven, toezeggen, opdragen, bevelen, gebieden. Ons bevelen bet. eigenl. wegbergen, begraven, in veiligheid brengen, toevertrouwen aan, (zie de volgende bl. reg. 5) onder iemands bescherming stellen, opdragen, bevelen; vergel.: «ik kan het niet velen» d. i. verkroppen, in het gemoed wegbergen, verhelen, verzwijgen; «iemand aanbevelen» d. i. onder iemands bescherming stellen, aan iemands zorg toevertrouwen, aan iemand opdragen.
31. **Vervordern**, wagen, verstouten.
32. **Oproeden**, oproeien, met kracht vooruitbrengen, haastig voortduwen.
34. **Verspreken**, bepraten, door woorden tegenhouden, afraden.

Bladz. 131.

9. **Soldatij**, een verzamelnaam van soldaat; vergel. boekerij.
13. **Opmaken**, vergel. zich opmaken; opwekken, aansporen, opstoken.
14. **Doen inboezemen**, op het hart drukken.
16. **Houttuin**, houtstek; een tuin, eene omheining, waarbinnen hout werd bewaard; tuin is later van beteekenis veranderd.
33. **Ontslaken**, loslaten; zie boven slaken; ont is hier overbodig.

Bladz. 132.

1. **Achterwaarts denken**, nadenken over de gevolgen van eene daad; zie achterdenken.
5. **Darde**, zie derven. — **Mocht**; zie mogen.
7. **Bij** = van.
11. **Dogboot**, vischschuit. Dog, dogger, is hetzelfde woord als dog = hond; een dogger is een zeehond; het woord werd ook gebruikt voor kabeljauw en verder voor schuiten, waarmee men op de kabeljauwvangst ging.
12. **Verbazen**, verschrikken; zie boven.
16. **Beworden**, geworden, zijn gang gaan.
21. **Ontlaten**, zachter gestemd worden, zijn streng loslaten; men gebruikt nog ontlaten voor dooien; ontlatend weer is dooi weer; de vastgevroren deelen van ijs en sneeuw laten dan los.

26. **Verlet**; zie verletten en laten.
 32. **Ondank**, ontevredenheid.
 41. **Wraken**, afkeuren, verwerpen; vergel. «getuigen wraken»; het is van denzelfden stam als wrak, dat als adject. beschadigd, ongaaf, afgekeurd beteekent; vergel. ook het subst. wrak.

Bladz. 133.

5. **Handbus**, geweer, dat men in de hand, zonder behulp van eene vork, afschoot.
 13. **Opstekker**, mes.
 15. **Achterleggen**, achterliggen; zie boven leggen.
 21. **Opmaken**; zie boven.
 22. **Doordruipen**, afdruipen, doorgaan; zie boven het laatste woord.
 32. **Gemoeden**, nu gemoederen, evenals eertijds ook goeden voor goederen; zie boven gemoed.
 34. **Blikkeren**, frequ. van blikken, vergel. bliksem; hier bet. het flikkeren.

Bladz. 134.

4. **Te kort komen**, van de zaak afzien.
 5. **Euvel dagen**, een kwade dag aanbreken. — Zie voor **wilde**, mogen.
 15. **Heinder** van heinde; zie aldaar; het woord wordt in deze beteek. niet meer gebruikt.
 22. **Kreuken**, buigen, het opgeven; vergel. kreukel; «het gekrookte riet.»
 25. **Begeeren op**, nu: begeeren van. — **Verding**, wat men bedongen heeft, de overeenkomst.
 26. **Bij manier van voorraad**, op de wijze van een voorloopig plan, als tijdelijke maatregel; zie raad.
 28. **Met gemoede**, uit vrijen wil; zie gemoed.
 37. **Versprek**, van verspreken; Duitsch versprechen, beloven.
 38. **Thans**, dan.
 41. **Liefhebber**, vriend, aanhanger; het woord wordt nu in beperkten zin gebruikt; vergel. het werkw. liefhebben.

Bladz. 135.

4. **Sukkelen**, langzaam, waggeiend, met moeite gaan; hier: dralen.
 9. **Spellen**, noemen; in het Mnl. komt de uitdrukking «lezen en spellen» dikwijls voor; zie Taalg. I, 34.
 16. **Wagenburg**, een rollende verschansing; de oude Germanen hadden wagen-burgen.
 35. **Dank**; vergel. «tegen wil en dank» en «zijns ondanks»; dank hangt samen met denken.
 39. **Roekeloos** van roeke, zorg, kommer; het werkw. roeken bet.: zorgen, zorg dragen voor, zich bekommeren om.
 41. **Voorstel** is nu onzijdig.

Bladz. 136.

1. **Gebijnaamd** van bijnaam, als genaamd van naam.
 14. **Hulde**, genegenheid; van denzelfden stam als houde, hou, in «hou en trouw»; zie boven.
 19. **Schoutambt**, ambt (zie boven) van schout; de schout was de vertegenwoordiger van den landsheer en zijn naam was eigenl. schouthet uit scholtheet (in de oostelijke streken noemt men den burgemeester nog scholte); hij was dus de man, die de schout, verplichting, heet, noemt en invordert.
 25. **Ontroeien**, door roeien ontk men; vergel. ontspringen, ontloopen, enz.
 30. **Verkomen**, voorkomen.
 32. **Verrekenen**, opsommen, nagaan, beschrijven. — **Bewegenis**, gebeurtenis, die tijdens de beweging plaats heeft.
 35. **Laten**, nalaten — **Kleinachtbaar**, vergel. grootachtbaar.
 40. **Besteker**, die iets besteekt, het plan maakt, dus de aanlegger.

41. **Slecht**, gering, eenvoudig; zie boven. — **Doen**; vergel. «hij is in goeden doen.»

Bladz. 137.

8. **Bescheidenlijk** van bescheid (zie boven); op verstaanbare wijze, nauwkeurig.
 9. **Deste min**, daarom minder; te = daarom, daardoor; des dient ter versterking en is hier vrijwel overbodig; vergel. niettemin en desniettemin.
 13. **Volmondige mare**, eene mare, tijding, waarvan een ieder den mond vol heeft, die men elkaar vertelt, in de overtuiging, dat ze waar is.
 16. **Verkrachten**, vermeesteren; zie boven.
 17. **Overhand**, de hoofdmacht van 't leger.
 19. **Tronie**, aangezicht; Fr. trogne.
 22. **Veellicht**, vielleicht, wellicht, misschien.
 24. **Overlang**, voorlang, lang geleden; zie boven over.
 28. **Aantokken**, aanlokken, verleiden; vergel. aftokken.

Bladz. 138.

2. **Spannen** bet. eigenl. binden; vergel. de kroon spannen d. i. binden, vastmaken; die de kroon spande was koning, de meeste, de voornaamste; de vierschaar spannen d. i. de vier scharen d. z. schoren of touwen vastmaken, die oudtijds de ruimte begrepsden, waar binnen de rechters zaten; — de Mnl. uitdrukking sporen spannen d. i. ridder zijn; verder: «een paard voor den wagen spannen»; «de aandacht is gespannen»; «gespannen arbeid»; «een gespannen toestand»; »op gespannen voet leven»; «zich ontspannen»; «zich inspannen»; «samenspannen»; «de spanriem van den schoenmaker»; enz. (Zie Wegwijzer II, 87.)

10. **Verzierder**, verzinner, kwaadspreker, lasteraar; zie versieren.

21. **Gelaat**; zie boven zich gelaten; het uiterlijk vertoon, verkomen; tegenover: de innerlijke hoedanigheden; nu alleen: het voorkomen, het uitzicht; vergel. gelaat met aangezicht. — **Te** = daardoor; zie boven.

22. **Kondschap**, bericht; vergel. «iemand iets kond doen», verkondigen, enz.

26. **Deizen**, deinken, achteruitgaan, teruggaan. **Pramen**, dwingen, noodzaken.

37. **Onsturig**, onaangenaam, buiig.

Bladz. 139.

6. **Bestek**, zie besteker; plan, aanslag; vergel. de tegenwoordige bet.

7. **Angen** van ange, benauwd, verontrust, angstig; vergel. eng, angst, bang.

9. **Bijster**, bijzonder, sterk, zeer. Met dit woord hangen samen biezen, bijzen, bissen (zie Van Dale, Woordenb.) en ook verbijsteren, dat verdwalen, in de war brengen beteekent. «Hij is het spoor bijster» bet. «Hij is van het spoor afgedwaald». Bijster is eene afl. van den stam bijzen of biezen, dat nog gebruikt wordt om het rondloopen van tochtige koeien aan te duiden. De stam van het werkw. is bijze of bize, bijs, dat noordenwind beteekent; in Gelderland noemt men eene bui wel bieze; vandaar biester of biesterig, dat in sommige dialecten buiig, onstuimig is; figuurl. gebruikt, beteekende het somber, droefgeestig, onvriendelijk, norsch, boos, boosaardig. De oudste bet. van bijster in onze taal is: loslopend; verder: verwilderd, woest, onherbergzaam, treurig, ongelukkig; in het Friesch is een bieze een landlooper, een schooier; een biesfeint is een dartele knaap en een biesjager een veldwachter, die de landloopers vervolgt. Al vroeg werd het woord bijster gebruikt als bijw. van graad: bijster arm, groot; vergel. goddeloos in: «Wat heeft die man goddeloos veel geld»; «Hij is goddeloos rijk». (Zie De Jager, Frequ. II, 25). In sommige dialecten kent men kissebissen d. i. bedrijvig rondloopen zonder veel uit te voeren — **Baren**, te keer gaan, aangaan, geraas maken, zich aanstellen; vergel. gebaar.

11. **Handelijk**, handelbaar.

23. **Zinnelijkheid**, begeerte; zie boven.

24. **Aanendaan**, aan ende aan, herhaaldelijk.

28. **Kazak**, wapenrok, opperkleed.

31. **Over**, aan; zie boven.

Bladz. 140.

3. **Heg**, rij.

5. **Hamei**, sluitboom, hek, barrière.
 15. **Verduisteren**, verloren gaan, vergeten worden; vergel.: gelden, stukken verduisteren.

30. **Klinken**, snel loopen, met vaart draven.

39. **Peuren**, dringen, op zijn doel afgaan.

Bladz. 141.

4. **Bovenstand**, overhand, overmacht.
 5. **Baren**, te voorschijn brengen, opwekken.
 8. **Pitsen**, listen, bedriegelijke streken.
 13. **Aanleider**, leider, aanvoerder.
 22. **Inslippen**, binnenslippen, ergens binnen komen. — **Afdruipen**, afraken, zich scheiden van door achter te blijven.
 28. **Bakpaal**, broodschieter.
 34. **Aanstreven**, door streven, strijden komen.
 41. **Bijkomen**, veroorzaakt worden.

Bladz. 142.

1. **Beleider**, aanvoerder.
 2. **Des**, daarvan. — **Verstendigen**, aan 't verstand brengen, mededeeling doen.
 5. **Op een bot**, op slag, onverwachts. — **Ten ruigste**, oppervlakkig.
 26. **Bet**, meer.
 33. **Aarzelings**, in de richting van den aars, dus: achteruit; vergel. ruggelings, zijdelings.
 39. **Nadruk**, hulp, steun.

Bladz. 143.

2. **Beschakelen**, van schakel, een deel van een keten; hier tegenhouden.
 8. **Hevigheid**, drift, moed.
 18. **Klaveren**, klouteren, klimmen; stamverwant met kleven.
 28. **Bij geval**, bij toeval; zie gevallen.
 41. **Opgetogen** van optijgen, optiegen, optrekken.

Bladz. 144.

3. **Teekenen**, kenschetsen, noemen.
 4. **Dagwerk**, het werk, de gebeurtenis van dien dag.
 8. **Over te zetten**, nog: zich over iets heen zetten.
 14. **Bezinnen**, zijne zinnen op iets zetten (zie zin), liefhebben.
 15. **Metsen**, metselen.
 20. **Verzoeken**, zoeken.
 22. **Uiterlijk**, uitwendig.
 23. **Plaatsgrijpen**, gebeuren; — moet er voorstellingen wekken, tot denken brengen.
 29. **Vieren**, eigenl. rusten van 't Lat. feriari = rusten; van feriae; verder: rusten ter eere van iemand, eeren, feesthouden; zie boven.

Bladz. 145.

- 3, 4 en 5. Hooft verloor in dien tijd een deel van zijn vermogen; zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 89.
 11. **Wapen**, meerv.; vergel. «op de been». Een aantal onz. woorden hadden oudtijds in het meerv. denzelfden vorm als in 't enkelv.
 14. **Hart**, vrouwel.; vergel. ter harte; van ganscher harte, enz.
 17. **Op een bod**; zie op een bot.
 20. **Francisca Duarte**, eene zangeres, die dikwijls 's dichters gast was.

Bladz. 146.

8. **Perze**, perzik. — **Grasduinen**, in — gaan, d. i. zich te goed doen; oorspronkelijk misschien van 't vee gezegd, dat op grazige heuvelen weidt.
 20. **Gebieden**, aanbevelen.

23. **Nieuwmaren**, nieuwstijdingen, couranten.
 34. **Schoorvoeten**, tegenstribbeling, aarzelen; waarvan schoorvoetend.

Bladz. 147.

12. **Opstendig**, in opstand.
 22. Vergel. wenschen en hopen.
 27. **Gelden**, kosten, te staan komen op.
 38. **Loopmaren**, zie nieuwmaren.

Bladz. 148.

4. **Talen naar**, spreken over, naar iets verlangen, de hand uitsteken naar.
 10. **Gebiedenis**, aanbeveling; zie gebieden.
 12. **Dienstelijk**, gediensig, dienstvaardig, tot wederdienst gereed;— dienstelijk werk is in het Mnl. dagelijksch werk, beroepsbezigheid.
 16. **Onthouden**, ophouden; vergel. oponthoud.
 22. **Te eere** d. i. fatsoenlijk; vergel.: zijne eer ophouden, oudt. zijne eere bewaren en het tegengestelde: zijne eere verliezen, d. i. zijn fatsoen, zich weggooien, tegen de etiquette zondigen. Zie de volgende bl. reg. 5.
 24. **Gemeen**, gemeenschappelijk.

Bladz. 149.

15. **Benaarstigen**, zie naarstig; nu zich benaarstigen.
 19. **Graveel**, gruis, kleine steentjes in de blaas, een gevolg van nierziekte.
 21. **Lijf**, leven; zie boven lijftocht. — **Moogt**, kunt; zie boven.
 25. Vergel. geneigd en genegen.

Bladz. 150.

ANNA ROEMERS VISSER en hare zuster MARIA TESSCHELSCHADE (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 69 en 97.)

2. **Slonsje**, een kleine dievenlantaarn; zie Van Dale.
 4. **'t Gemeene beste**, 't algemeen welzijn; vandaar gemeenebest, een staat, die onder eene regeering staat, welke het belang van 't algemeen bevordert, de openbare zaak met alle kracht voorstaat; het vreemde woord is republiek van 't Fransche *république*, dat beantwoordt aan 't Latijnsche *res publica* = openbare zaak.
 17. **Iet** nu iets, eigenl. een genit.; zie niet.
 20. **Vergissen**, met gissen doorbrengen, verliezen; vele werkw., met ver samengesteld, duiden aan, dat de handeling plaats heeft ten koste van het subject of object: zie de grammatica's.

Bladz. 151.

9. **Waarom**, reden; «Elk zijn waarom» was de zinspreuk van Maria Tesselschade.
 16. **Zuur**, onaangenaam; men zegt nog: zuur weer, door een zuren appel bijten.
 17. **Stuur**, stuursch, onvriendelijk, norsch, barsch, bits, hard; het is hetzelfde woord als toer, dat een gunstiger beteekenis heeft en niet alleen geldt van het uiterlijk, wat met stuur wel het geval is. Vergel. nog gramstorig, dat uit twee woorden bestaat, die dezelfde beteekenis hebben.
 21. **Tuiten** op de tuit, den hoorn, blazen; vergel. de zegswijze: Hij weet van toeten (tuiten) noch blazen; eenen hoorn noemt men nog eenen toethoorn of toeter en vandaar het woord toeteren.

Bladz. 152.

28. **Kosten** uit konsten door uitlating van de *n* voor *s* vergel. gepeizen, deizen, enz.; konste, kost, is een neenvorm van konde. Ik konste en ik begonste (zie begost) staan voor ik kondde en ik begonddde, die zeer waarschijnlijk ontstonden uit ik konnde en ik begonnde van kunnen en begonnen; het laatste is een zwakke bijvorm van beginnen.

32. **Gerucht**, het gerucht, de roep die van iemand uitgaat; gerucht hangt samen met roepen; vergel. ruchtbaar.

Bladz. 153.

7. **Geval**, lot, noodlot.

11. **Die**, een datief.

13. **Gesierd**, zie versieren.

17. **Uitkomst**, ontvluchting.

19. **Mottig weer**, mistig; wanneer er stofregen valt; mot is fijne stukjes turf; vandaar turfmot.

21. Vergel. zwoel en zoel.

25. **Luk**, geluk, lot; vergel. onze zegswijze luk raak. In onze taal komen verschillende vormen voor met en zonder ge; zoo vindt men in het Mnl. meente (nog op de Veluwe in gebruik voor gemeene weide), noot, tuige voor gemeente, genoot, getuige. Over het algemeen beperkt zich het weglaten van ge tot de gewestelijke taal (vooral is dit sterk in het Friesche dialect, waarin de verl. deelw. hun voorvoegsel verliezen); bestaan er in het Nederl. vormen met en zonder ge, die niet in beteekenis verschillen, dan behooren de eerste meer tot den hooger en de andere worden in 't dagelijksche leven gebruikt; vergel. geheel en heel, gestreng en streng, gewonnen en wennen, gebeuren (geschieden) en beuren; gebuur en buur, gelijken en lijken, gemakkelijk en makkelijk; vergel. nog misbaar uit misgebaar, misbak uit misgebak, platboomd uit platgeboomd, eigenerfd uit eigengeërfd, enz.

31. **Week**, zwak; van wijken, achteruitgaan; vergel. verweekelijken.

34. **Schratsen**, krabben.

Bladz. 154.

4. **Bagge**, Mnl. bage, Fr. bague, een kostbaar voorwerp, een vingerring; de uitdrukking «baghen ende juweelen» komt in het Mnl. dikwijls voor; met toepassing op personen sprak men ook van een flonkerbagge; zoo wordt o. a. Susanne van Baarle genoemd. Hier staat bagge naast parel.

9. **Haar** dient ter omschrijving van den genitief en **peper** staat in den datief. Zie mijne Nederl. Sprkk. 414.

Bladz. 155.

17. **Slomp**, snede, wonde; — **Slomp** bet. ook brok, hoop; wij hebben nog rompslomp, een verwarde menigte, een warboel.

24. **Schamper** van schamp, d. i. schande, oneer, spot, smaad, hoon; vergel. schimpen.

26. **Laster** is door middel van den uitgang ster, stre, stra (hetzelfde als tra) afgeleid van den wortel lah, die voorkomt in het Ohd. en Oudsaks. lahan, berispen; de afleidingen van dien wortel hebben in de verschillende talen een ongunstige beteekenis. Volgens sommigen was de oudste beteekenis van den wortel praten, spreken; waaruit zich dan de latere ontwikkelde. Zie over den uitgang ster Wegwijzer II, 278.

Bladz. 156.

5. **Wroegen** bet. hier verdriet veroorzaken, afgunstig maken; — oudtijds bet. het aanklagen; wij kennen nog wroeging.

11. **Laagheid**, een nederige staat; nu is de bet. ongunstig; zie laag.

28. Vedertje en geluid staan in den accusat. als praedic. van nachtegaal.

Bladz. 157.

2. **Oolijk**, gutig, aardig; zie boven.

11. **Gelaat**, uiterlijk voorkomen.

14. **En** behoort bij maar uit ne ware d. i. niet of het mocht zijn.

27. **Rede-stem**, stem die door de rede is beziel. — **Vertalen**, in woorden uiten, eene taal spreken, spreken.

38. **Een snikje**, een oogenblikje.

Bladz. 158.

- 7. **Zielen**, bezielen.
- 29. **Geslacht**, goed ingericht, ordelijk.
- 31. **Verkrachten**, vernielen, verwoesten; zie boven.
- 34. **Ontlitsen**, van lits, luts of lus, strik; dus: los maken, ontbinden.

Bladz. 159.

LAURENS REAAL. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 97.)

- 20. **Bewon** voor bewond van bewinden, omwinden.

Bladz. 160.

- 16. **Peien**, paaïen, te vreden stellen; Fr. payer, van denzelfden stam als paix; zie pais.

Bladz. 161.

CASPAR VAN BAERLE. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 97.)

Bladz. 162.

- 1—4. Men kent de geschiedenis van **Apollo**, die, verliefd op **Daphne**, haar vervolgde; ze werd op hare bede door Zeus in eenen laurierboom veranderd.

5. **Narcissus** wekte, volgens de Grieksche mythologie, de liefde op van de Boeëtische bergnymph Echo, maar hij wees haar minachtend af. Toen hij echter zijne beeltenis in eene bron zag, werd hij daarop verliefd, boog zich te veel voorover, viel en verdrong; volgens anderen kwijnde hij weg van minne en veranderde in de bloem, die naar hem genoemd is.

9 en 10. **Leander**, een jongeling uit Abydos, zwom iederen nacht over den Hellespont naar **Hero**, zijne beminde, eene priesteres van Aphrodite te Sestus en had daarbij als gids het licht van den toren te Sestus. In een stormachtigen nacht was het licht uitgewaaid en Leander verdrong. Toen Hero 's morgens haren geliefde aan het strand zag liggen, stortte ze zich uit den toren op het lijk.

- 31. **Perseus** bereed Pegasus; zie aldaar.

33. **Hooft** was de zwager van Justus Bake.

- 35. **Vondel** was soms gast op Scheivliet.

Bladz. 163.

- 6. **Pales**, een Romeinsche godin, ter eere van wie men op 21 April een herdersfeest vierde, dat zich kenmerkte door uitgelaten vreugde.

8. **Pomona**, de Romeinsche godin der boomvruchten.

- 9. **Hun** dient ter omschrijving van den genitief; zie haar, blz. 154.

13. **Lof**, loover.

- 17. **Juventa**, dezelfde als Hebe.

24. **Liefdallig** had oudtijds den vorm van liefgetal, liefgetalig, liefgetallig, liefgetaal; men gebruikte ook liefst getal, onliefgetal, liefstal, liefstaal (het weglaten van ge kwam oudtijds en komt nog voor; zie bij luk); en verder goedgetal; de oorspronkelijke vorm is liefgetal, eene samenstelling van lief en getal, waarin getal een adjectief is met de bet. van een verl. deelw. als geteld d. i. geacht, gerekend, beschouwd; lief getal is dan te vergelijken met waard geacht, hoog geboren, enz. (men zie over dit woord Noord en Zuid X, bl. 185 en Tijdschr. der Nederl. Taal- en Letterkunde VIII, bl. 7). In de 17de eeuw heeft men een werkw. liefstalen voor lief, aangenaam spreken; dit is te vergelijken met liefkoozen.

31. **Bekommeren**, Fr. encombrer, beteekende oudtijds ook: belasten, bezwaren, beslag op iets leggen, aanhouden; vandaar: bekommerde goederen, land, erven bekommeren; wederk. gebruikt bet. het: zich ergens mee bezig houden en wel met een lastige of moeilijke zaak.

Bladz. 164.

17. **Ontzetten** heeft hier een andere bet. dan bij ons; wij gebruiken het woord niet wederk.

19. **Letten**, zie laten.

24. **Doen**, toestand; wij zeggen van iemand, dat hij in goeden doen is.

36. **Uwer beider**, nu uw beider; zie mijne Nederl. Sprkk., bl. 32.

Bladz. 166.

DANIEL MOSTAERT. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 97.)

18. **Genegenheden**, neigingen, eigenaardigheden.

Bladz. 167.

3. **Glimpig**, schoon schijnend, glanzig, schitterend; het grondw. is glimp, oudt. gelimp; dit had in het Mnl. de bet. van behoorlijkheid, welvoegelijkheid, betamelijkheid, eer; daartegenover stond onglimp, waarmee men iets aanduidde, dat onvoegzaam, ongeoorloofd was, dus schande; het werkw. glimpen beteekende; betamen, voegen, welstaan, geoorloofd zijn en glimpig betamelijk, welvoegelijk, behoorlijk. Tegen het einde der middeleeuwen verdwijnt onglimp; glimp bet. dan glans, schoone schijn; glimpen schitteren; en glimpig schitterend, glanzend, schoonschijnend, bedriegelijk. Die verandering in bet. is een gevolg van den invloed van het werkw. glimmen; glimpen is nu geheel verdwenen evenals glimpig en we kennen nog glimp. We maken onderscheid tusschen een glimlach, een glimplach en een grimlach. Men zie voor de gesch. van het woord De Taal- en Letterbode II, bl. 198.

10. **Opzicht**, betrekking; vergel.: ten opzichte van die zaak.

25. **Spitszinnig**, vergel. scherpzinnig; verder spitsvondig.

28. **Deemoedig**, nederig, van deemoed eene samentrekking uit dewe-moed; de oudere vorm is thewa-môd en de *e* (*a*) van het eerste lid der samenstelling is een stamuitgang als in dageraad, dagelijks. Dee, dewe, thewa bet. dienstmaagd; van denzelfden stam zijn dienst en deerne. Vergel. deemoedig, ootmoedig en nederig. (Zie Wegwijzer II, 282.)

Bladz. 168.

11. **Ordentlijk**, ordentelijk met ingelaschte *t* uit ordenlijk, ordelijk, heeft eene andere beteekenis gekregen en staat nu naast ordelijk; de *t* is ook gebleven in erkentelijk; vergel. zinnelijk en zindelijk.

37. **Vermits**, ten gevolge van.

Bladz. 169.

8. **Tengerlijk**, zachtelijk, omzichtig.

18. **Vroedmaking**, zie vroed.

Bladz. 170.

27. **Drieërlei slag**; drieërlei bet. van drie soorten; maar wij zeggen ook; van allerlei slag, van allerhande soort, al is 't ook, dat de grammatica die uitdrukkingen niet veroorlooft.

Bladz. 171.

JAN HERMANZ. KRUL. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 81.)

Bladz. 172.

7. **Eenig** is eene bepaling van mij.

25. Apollo wordt hier aangesproken.

Bladz. 174.

4. Vergel. windig en winderig.

15. **Verstijven**, sterker worden.

DIRCK RAFAELSZOON CAMPHUIJZEN. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. blz. 110.)

Bladz. 175.

13. **Verfraaien**, levenslustig worden, opvroolijken; zie fraai.

Bladz. 177.

4. **Wederlust**, tegenzin, weerzin.
28. **Onderdelven**, ondergraven, ondermijnen.

Bladz. 178.

15. **Nieuwe-tijkjes-praat**, het praten over nieuw tijdingen of nieuwstijdingen, nieuwtjes.

35. **Pleisterplaats**, eene plaats waar men pleistert, stilhoudt om uit te rusten. Pleisteren is als de meeste woorden, die met eene *p* beginnen, geen oorspronkelijk Nederlandsch woord. Pleisteren, oudtijds peisteren, is grazen; het woord is uit het Oudfr. paistre, Fr. paître, gevormd; maar het komt ook voor als eten, zich voeden, en die bet. komt overeen met den Lat. grondvorm pasci. Als een ruiter een eind weegs gereden had, stapte hij af om uit te rusten en liet het paard peisteren, d. i. in het gras loopen om te weiden; zoo kreeg peisteren de bet. van zich ophouden, verblijven, rusten. Toen er herbergen aan den weg verzezen en de grond bijzonder eigendom geworden was, hield men stil bij eene herberg, waar de ruiter rustte en het paard te eten kreeg; zoo kreeg peisteren de bet. van stilhouden bij eene herberg; omdat men daarbij, en vaak niet zonder reden, dacht aan blijven hangen, plakken en het woord zijn oorspronkelijke bet. grazen geheel had verloren, bracht men het min of meer bewust in verband met pleisteren; er werd eene *l* ingelascht en de woorden pleisteren en pleisterplaats ontstonden. Hier vindt men een der oudste voorbeelden van den nieuwen vorm, want in de 17de eeuw komt peisteren nog herhaaldelijk voor als bij Vondel en Huygens.

36. **Stijf**, sterk; zie verstijven.

43. Een strijd strijden, leed lijden, een gebed bidden zijn uitdrukkingen, die men kan vergel. met: een leven leven; den slaap des rechtvaardigen slapen, zijnen slag slaan; zie mijne Nederl. Sprkk., blz. 174.

Bladz. 179.

JACOB CATS. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 106.)

1. **Zinnebeelden** zijn beelden, voorstellingen, waardoor men de eene of andere verstandige gedachte uitdrukt; zie boven zin en zinnepop.

Bladz. 181.

3. **Sporten**, traliën. — **Prangen**, drukken, er tusschen door trachten te komen.
4. **Geestig**, aardig.
19. **Ontijdelijk**, op een verkeerden, slechten tijd; vergel. voor deze bet. van on als voorvoegsel ongeval, onweder, ongedierte, onkosten, enz.

Bladz. 182.

3. **Dapper** had oudtijds de bet. van snel, vlug, flink, kloek,forsch, sterk gebouwd en vandaar later: strijdbaar, moedig, onvervaard. Het woord hangt misschien samen met deftig; zie aldaar.

21. **Kwakkelbeen**, een pijpje, waarop de vogelvangers fluiten om de wachtels of kwartels te vangen; aan dit bedrijf is het werkw. **verbeenen** ontleend d. i. letterlijk door middel van een been (pijp of fluit) verschalken en vangen en figuurl.: verschalken, overvallen, vangen, bedwelmen, versuft maken. Zie De Taalg. III, 269.

Bladz. 183.

17. **Moer**, bezinksel, grondsop, droesem.

45. **Niet met al**, niemendal, in 't geheel niets.

Bladz. 184.

21. **Moezel**, doedelzak.

Bladz. 186

16. **Omtrent** d. i. letterlijk rondom, daar trent rond beteekent; verder in de nabijheid van, bijna; het woord wordt gebruikt met betrekking tot den tijd en de plaats en verder figuurlijk en is synon. met: omstreeks, om en bij, ongeveer, bijkans, bijna, haast, nagenoeg, schier, aangaande, nopens. Wij gebruiken het woord niet meer zooals Cats

26. **Stegg**, hetzelfde als stug, halsstarrig, koppig, onverzettelijk; men denke aan Stuggink in Staring's De hoofdige boer.

Bladz. 187.

Schamper jouw; zie schamper; jouw, hoongelach; hiervan is gevormd uit-jouwen.

Bladz. 188.

17. **Liefgetal**; zie lief tallig.

Bladz. 189.

1. **Ligt en slaapt**, ligt te slapen; vergel. het Engelsch en Duitsch; zie boven zit en zingt bl. 21 en den volgende regel zit en gaapt.

16. **Tot uw gemerk zetten**, de aandacht vestigen op, met belangstelling waarnemen.

26. **Winden**, windhonden.

Bladz. 190.

43. **Bol** bet. hetzelfde als zacht; in Friesland spreekt men van een «bolle wind» en bedoelt eenen wind, die niet koud maar zoel is.

Bladz. 192.

35. **Onderdies**, ondertusschen, onder dien (tijd).

Bladz. 193.

1. **Bekaaid** (het is), het ziet er dwaas, gek uit; denkt aan: ergens bekaaid afkomen. De kaai of kei is hier 't zinnebeeld van botheid, stomtheid; en van iemand, die dwaze dingen doet, zegt men, dat hij een kei in het hoofd heeft of dat de kei hem leutert; het woord kei werd zeker in verband gebracht met Keye, een der ridders van de Tafelronde, die door zijn bluffen, opsnijden en dwaasheden een voorwerp van spot was voor de andere ridders; zie Taalg. I, bl. 124.

12. **Aangeranst** voor aangerand van aanranden, dat gevormd is van rennen; het bet. dus: op iemand aanloopen, op hem los gaan, hem ruw aanspreken; de *d* van den verl. tijd van aanrennen of aanrannen, aanrande, is in den tegenw. tijd en in de onbepaalde wijs gedrongen, als bij geschieden, wijden, kastijden, belijden; zie blz. 287.

43. **Mei**, meiboom.

Bladz. 194.

30. **Gemerk**, aandacht, belangstelling.

39. **Metser**, metselaar; zie metsen. De oorspronkelijke bet. van metsen, Ohd. meizan, Gpt. maitan is snijden, houwen, hier dus eigenl. steenhouwen; het Deutsche metzger is vleeschhouwer; van denzelfden stam is moot en mes.

56. **Straffen**, berispen, afkeuren; vergek logenstraffen d. i. als leugenaar berispen.

Bladz. 196.

17. **Greien**, behagen.

25. **Die**, aanw. voorn.w., pleonastisch gebruikt. Zie mijne Nederl. Spraakk., bl. 39.

Bladz. 199.

10. **Hoovaardij** uit hoovaarde, eene samenst. uit hoo, hoog, en vaarde, gang; hoovaardij is dus het hoog gaan; van iemand, die hoovaardig is, zegt men nog, dat hij hoog stapt; vergel. ook rechtvaardig.

31. **Sprengen**, causat. van springen; nu sprenkelen.

Bladz. 200.

7. **Welig**, weelderig.

Bladz. 201.

20. **Schennis**, zie schenden.

33. **Bescheerd** van bescheren, toedeelen, beschikken, bepalen door het lot of de Voorzienigheid; hier bet. het: wat God voor ons heeft weggelegd. Alleen het verl. deelw. van bescheren is in gebruik; wij bezigen ten onrechte den sterken vorm beschoren.

Bladz. 202.

10. **Wat**, waartoe.

Bladz. 203.

STALPERT VAN DER WIELE. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 203.)

4. **Ontschieden**, uit de schei of scheede trekken.

- 29 en 30. **Laten**, verlaten.

62. **Vromen**, van vrome, voordeel; dus baten, helpen, voordeel geven.

Bladz. 204.

1. **Baldadig** van het grondw. baldaad, dat in onze taal niet meer voorkomt, wel in de oudere dialecten; het eerste lid bal beteekent slecht, zooals nog blijkt uit het Mnl. woord balmond d. i. slechte mond of voogd, beschermmer. (Denk aan het spreekw.: «De morgenstond heeft goud in den mond»); dus iemand die de belangen van minderjarigen, welke onder zijne voogdij zijn gesteld, slecht behartigt en daardoor onbevoegd is voogd te wezen; vergel. verder baloorig, balsturig (zie stuur) en ook de synon. brooddronken.

14. **Verlijden**, voorbijgaan; de bedoeling is: «De klare watervloed stroomt uit zijne grafsteê om uw rooden haat voor de wereld te doen voorbijgaan, dus om dien rooden haat weg te wasschen»; wij gebruiken nog verleden van eene acte; meer echter gepasseerd.

18. **Meewaardiglijk**, van meewaardig, nu meewarig, het tegengestelde van wederwaardig; zie-waarts. Het woord bet. hier op vriendelijke, welwillende wijze; nederig, ootmoedig. Het woord verloor zijne *d* als verbasteren voor verbasterden van bastaard, basterd.

21. **Verbidden**, voorbidden.

Bladz. 205.

3. **Weleer** uit wilen eer, Mnl. wileneer, waarvan wilen bij ons nog als wijlen voortleeft; wilen kwam oudtijds voor als vroeger, eertijds, weleer. Wij kennen nog wijle en de samenstellingen dewijl, terwijl.

- 27 en 28. Deze verzen doelen op het gezang der engelen bij Christus' geboorte.

Bladz. 206.

35. **Hartsen**, genit. van hart; eene vermenging van sterke en zwakke verb.; vergel. Duitsch herzens.

56. **Winteraas**, aas, voedsel voor den winter; even als het Mnl. aat eene afl. van eten.

Bladz. 207.

21. **Bij namen**, met name, voornamelijk, in 't bijzonder.

JACOBUS REVIUS. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 111.)

- 28. **Confiteor**, dit beken ik.
- 31. **Deo Omnipotenti**, den almachtigen God.

Bladz. 208.

- 4. **Et Mariæ Virgini**, en de maagd Maria.
- 8. **Et omnibus Sanctis**, en allen heiligen.
- 12. **Et tibi, Pater!** en U, o Vader!
- 16. **Quia ego miser**, omdat ik ellendig ben.
- 20. **Peccavi nimis**, ik heb zwaar gezondigd.
- 24. **Contra legem Dei**, in strijd met Gods wet.
- 28. **Cogitando, loquendo, operando**; door gedachten, woorden en daden.

Bladz. 209.

- 4. **Et in cunctis alijs**, en bij alle anderen.
- 8. **Vitijs**, met ondeugden.
- 12. **Meis malis**, voor mijne ellende.
- 16. **Mea culpa**, door mijne schuld.
- 24. **Mea gravissima culpa**, door mijn zeer zware schuld.
- 28. **Ideo deprecor te**, daarom roep ik u aan.

Bladz. 210.

- 4. **Begost** van begonste; deze vorm werd met begonde in 't Mnl. gebruikt naast de gewone began, begon; dit was oorzaak dat in 't Mnl een nieuw praesens begonnen ontstond; zie kost van kunnen. — **Beatissima virgo**, o gezegende Maagd.
- 12. **Et vos omnes**, en gij allen.
- 16. **Sancti et Sanctæ Dei**, heiligen Gods.
- 20. **Et te Pater**, en ook u Vader.
- 24. **Ut oretis pro me**, dat gij voor mij bidt.
- 28. **Ad Dominum, Deum nostrum**, tot den Heer, onzen God.

Bladz. 211.

- 4. **Ut ipse**, als hij zelf.
- 8. **Mesereatur mei**, medelijden met mij hebbe.

Bladz. 213.

- 10. **Proeven**, smaken, ondervinden, verduren; zie kiezen. — Vergel. met dit Herderslied boven bl. 111 het lied van Daifilo.

Bladz. 214.

- 23. **Laatdunken**, laatdunkendheid, zie laatdunkend.

Bladz. 215.

- 5. **Willekeur**, verordening, keur; letterlijk: met vrijen wil gemaakte bepaling; eerst later kreeg het woord de ongunstige bet., die het nu heeft. Het Mnl. kent ook het werkw. willekeuren met de bet. vrijwillig toestemmen, besluiten; zie boven.
- 22. **Wraken**, onbruikbaar worden; tegenwoordig heeft wraken de bet. afkeuren: getuigen wraken; dus onbruikbaar noemen; het woord is afgel. van wrak, onbruikbaar, kapot

Bladz. 216.

- 4. **Ontdekken**, van het dek ontdoen; klaar, helder maken.

ADRIAEN POIETERS. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 110.)

- 28. **Steken** behoorde oudtijds tot de 2e kl. der st. werkw.

Bladz. 217.

28. **Sobben**, hetzelfde als tobben, bezorgd zijn, malen; maar ook: met groote inspanning arbeiden, sloven. De wisseling van *t* en *s* komt ook voor in: seffens uit teffens, sammelen uit talmen.

29. **Dant**, eigenl. dante, een lichtzinnige vrouw, ijdeltuit, modepop; ook een lichte vrouw; men bezigde ook dantinne en dantelorie; met het woord hangen ook samen Fr. dandin, dandiner; Eng. dandy en to dandle. Kil. vermeldt het werkwoord danten en dantinnen voor beuzelen, zotternijen zeggen; het Mhd. tant is ijdél gesnap. Het woord komt in de 17de eeuw veel voor. De mannel. vorm is dant.

Bladz. 218.

8. **Weeldrig** van weelde, dat vroeger ook overvloed, rijkdom en verder: zaligheid, wellust, genot, vooral met betrekking tot de minne, beteekende.

13. **Broosjes**, laarsjes; brozen gebruikt men nog voor tooneellaarzen.

17. **Diertje**; dier was in de 17de eeuw vrij algemeen in gebruik voor meisje; het is hetzelfde woord als dier, Lat. animal, levend wezen, dat veelal in tegenstelling met mensch wordt gebruikt. Hier bet. het jong levend wezen van het vrouwelijk geslacht, meisje, en kreeg die bet. misschien onder invloed van dierne, deern; vergel. nog ding: een jong ding, een aardig ding, enz.

22. **Pendantjes**, versiersels, oorhangers.

29. **Kwantje** van kwant; volgens Prof. De Vries hangt het woord samen met kwanselen, kwantselen en is de eerste bet. handelaar, verder slimme, bedriegelijke man; volgens Prof. Verdam hangt het misschien samen met Lat. quantus; vergel. kwibus, Lat. quibus; alias, Lat. alias.

46. **Rein-uitje** van rein uit, schoon leeg.

Bladz. 219.

16. **Tuischer**, dobbelaar.

Bladz. 222.

1. **Naantjes**, van naan, Fr. nain, dwerg.

37. **Stokregel**, zedeles, waarnaar men zich in 't leven richt.

Bladz. 223.

JACOB VAN ZEVECOTE. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk. bl. 72.)

27. De **duif** is gewijd aan Venus als zinnebeeld der vruchtbaarheid.

Bladz. 224.

14. **Heên**, heden.

43. **Pertrijs**, Fr. perdrix, patrijs.

Bladz. 225.

6. **Charon**, de grijze, havenlooze veerman, die de schimmen der afgestorvenen over de Styx, eene rivier der onderwereld, zette.

8. **Ongespeende**, zie spenen; hier: die de moederborst nog niet hebben genoten.

10. **Beproeven**, proeven; zie aldaar. — **Clotho**, Lachesis en Atropos zijn de drie Moira of Parcae, schikgodinnen. Clotho spint den levensdraad uit witte en zwarte wol, Lachesis bepaalt de lengte er van en Atropos knipt hem af.

32. **Uitgieten**; het beeld is niet geheel juist.

62. **Draperij**, lakenfabriek, Fr. draperie.

Bladz. 227.

4. **Overlang**, voor lang, al sinds langen tijd; zie over.

Bladz. 229.

JOOST VAN DEN VONDEL. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 98.)

11. De **vier en twintig** d. z. de rechters van Oldenbarneveld, die berouw heeten

te hebben over hunne daad en voor wie V. nu de vesper- of avond-kerkklok luidt.

16. **Meineedig** van meined, waarin mein, meen, valsch, bedriegelijk, misdadig beteekent.

Bladz. 230.

1. **Echter**, verwant met achter, is hier later, naderhand; Mnl. is echt.

5. **Vader**, een vleiende naam, waarmee men in dien tijd vaak de bestuurders aanduidde; zie bestevaer.

6 Vol van haat behoort bij handen.

16. **Nero** liet zijnen leermeester Seneca ter dood brengen.

19. **Uitgang** uit het leven, dus: dood.

28 **Krom**, verkeerd. De zin is: wie deed nooit iets verkeeds, wanneer hij zooveel moest doen.

Bladz. 231.

2. **Stok**, grijsaard; hier: Oldenbarneveld.

20. **Peneus**, eene rivier, die door het dal Tempe in Thessalië stroomt.

40. **Heiland**, heilaanbrenger.

Bladz. 232.

8. **Mevrouw Aemilia**, eene dochter van prins Willem I.

15. **Trekkende**, van trekken, aantrekken, lokken.

20. **Begord**, van begorden, omgorden, omgeven, bekleeden, voorzien; later krijgt het de bet., die het hier heeft, n.l. van bevruchten, bezwangeren, door het weglaten van de bepaling: met of van kinde.

24. **Hyrcijnsche**, van Sylva Hercynia, den naam dien de bergketen droeg, welke door Midden-Duitschland liep van den Rijn tot de Karpathen.

25. **Namaals** heeft nu een andere beteekenis en wordt gebruikt in hier namaals.

29. **Constantijn** de Groote n.l.

48. **Kuische dooden**; de 10.000 maagden, waarvan men verhaalt, dat zij door Attila's troepen zijn vermoord; zie beneden bl. 243.

Bladz. 233.

3. Karel de Groote n.l.

10. **Lusthof**, d. i. Aken.

18. **Wedde**, water; het wed (wad) is nu een doorwaadbare plaats; men spreekt ook van een paardenwed.

31. **Pijnberg**, het Fichtelgebergte, van fichte = pijnboom, den.

33 en 34. De dichter bedoelt de bisdommen Luik en Keulen; de **mijter** is een teeken der bisschoppelijke waardigheid.

35. **Vertuien**, doorvlechten, zie boven tuitjen.

37. **Gedost** van dossen, afgel. van dos, dat aan 't Romaansch is ontleend en het ruggestuk van eenen pels aanduidt.

51. **De Grieksche slang**, de reuzenslang Pytho.

72. De dichter bedoelt den Melkweg.

Bladz. 234.

8. Het groote aantal kasteelen langs den Rijn helpt menig graaf aan eeretitels.

10. **Overtogen** van overtijgen, overtrekken; zie opgetogen.

25. **'s Keizers vierschaar**; te Spiers was van 1513—1687 het hoogste gerechtshof van Duitschland, de Rijkskamer. Omtrent de afleiding van het woord vierschaar het volgende. Over de bet. van het eerste lid der samenstelling is men het algemeen eens: het is ons woord vier; aangaande die van 't tweede lid bestaat verschil in meening. Volgens sommigen is vierschaar ontstaan uit vierscare, vierscaerne, vier-scarne en dit door metathesis uit vierscranne. Het woord scranne of scarne komt in het Vlaamsch der 14de eeuw meermalen voor en schijnt eene afsluiting of een slagboom te zijn, waarmee men eene ruimte afsloot. Het woord schaar wordt dan ook wel gelijk gesteld met schoor d. i. stut, schraag, Duitsch schranne. In dit

geval zal men moeten denken aan vier schoren of palen, waarmee men een bepaalde ruimte, waarbinnen de rechters — baljuw, schout en schepenen — de klager en de aangeklaagde met hunne verdedigers — taalmannen — zich bevonden, terwijl daarbuiten de belangstellenden en de nieuwsgierigen stonden. Het is bekend, dat men, in de dorpen althans, vroeger rechtzitting hield in de herberg, die er nu nog vaak den naam draagt van rechthuis. — Anderen zien in schaar eenen vorm, die verwant is aan het werkw. scheren, d. i. spannen; wij spreken nog van een touw, eene lijn scheren en wij kennen het woord schering naast inslag als weverstermen, terwijl men in sommige streken eene omheining eene schering noemt; — in dit geval hebben we te denken aan vier gespannen touwen; overigens blijft het bovenstaande ook hier van kracht. Bekend is Potgieter's woordspeling vijfschaar in het begin van «Het Rijksmuseum te Amsterdam».

27. **Themis**, de godin van recht en orde.

37. **Hydra**, eene slang met een groot aantal koppen, waarvan één onsterfelijk; zij werd door Hercules overwonnen; dit was één der 12 groote werken, die de held uitvoerde. — In deze en de volgende regels vindt men eene toespeling op den 30-jarigen oorlog.

41. **Schiften**, verdeelen.

54. **Wolferd** had uit zijn eerste huwelijk vijf dochters en uit het tweede drie zoons; deze stierven op jeugdigen leeftijd.

Bladz. 235.

1. **Komt** = komt 't. — **Roemen van**, roem spreken van, zich gunstig uitlaten over, zich voordoen alsof men veel op heeft met; hier is 't de godsdienst, waarvan de roem uitgaat, dien men vermeldt. Roemen van beteekent dus iets anders dan roemen op. Roemen heeft vaak de beteekenis van bluffen, pochen, grootspreken en een roemer is een pocher, een zwetser; zie Roemert in Bredero's Moortje. — **Drost** van drossate, zooals de titel in het Mnl. meestal wordt geschreven; later vermasterde het woord tot drossaard. Een oudere vorm is drochsate. Sate hangt samen met zetten en bet. zetter; droch komt misschien van denzelfden stam als 't Got. zrauhсна = hetgeen opgedragen kan worden, de spijs; het woord bet. dan spijs-zetter. Volgens sommigen is droch van denzelfden stam als het Mnl. drochtijn, een naam voor God en Christus; drocht, Os. druht bet. gevolg, krijgsbende; het Got. gadrauhts is krijgsman, dus één uit de krijgsbende, en zoo werd drochtijn, door de beteekenissen legervorst en opperheer heen, de naam, waarmee men van God en Christus sprak. In dit geval zou de drost de beambte zijn, die het gevolg zijne plaats aan tafel aanwees. Hoe het zij, de drossate is een aanzienlijk hofbeambte, die nu eens belast is met de zorg voor de tafel en dan weer dienst doet als hofmeester. Men kan hem vergelijken met de oude hofmeiers of majores domus. Al spoedig treedt hij op als rentmeester of als stadhouder des landsheers en in het laatste geval is hij belast met de rechtspraak. Met drost bedoelt men dus denzelfden persoon, die in andere streken schout of baljuw wordt genoemd.

3. **Tongeklank**, woorden, praatjes.

4. **Plegen**; het zwakke werkw. gebruiken wij nu in ongunstigen zin als bedrijven; maar vergel. verplegen, pleegouders.

7. **Slinks** gebruikt men niet meer voor links, maar bet. bedriegelijk: slinksche streken.

7. **Waarheid** d. i. Jezus; zie voor den volgende regel Matth. 15 vers 8.

8. **Naken** van na, even als nauw.

9. **Gebaar**, uiterlijk vertoon; het woord staat meestal tegenover gemoedsgesteldheid. Het gebaar is dus de wijze, waarop men zich voordoet. In het Mnl. zijn gebaar en gelaat (van zich gelaten; zie dit woord) synoniem. Zich gebaren wordt weinig meer gebruikt in de schrijftaal; in het Friesche dial. hoort men nog dikwijls hem beren. 11 en 12. Zie Matth. 23 vers 27.

11. **Gelijken**, d. i. gelijkstellen nu veelal vergelijken, van gelijk uit ge en lijk, d. i. gedaante, gestalte, voorkomen, uiterlijk; gelijk is dezelfde gedaante hebbende; vergel. gelijkenis.

13. De burgemeester Cornelis Pietersz. Hooft.

15. **Gal**, van denzelfden stam als geel, oudt. gelu. Het woord wordt hier figuurlijk gebruikt om op aanschouwelijke wijze de gemoedsstemming aan te duiden van iemand,

die wrok voedt en spoedig driftig wordt; de dichter bedoelt dus boosaardigheid. Vergel. vergallen, de gal loopt hem over, gif en gal, zwartgallig.

18. **Burgemeestren** voor consules; een purisme.

21. **Dege degelijkheid** is eene voortreffelijkheid, die zich in alle opzichten openbaart, waarop niets af te dingen valt. Zie dege. — Let op 't gebruik, dat de dichter maakt van spelen.

22. Deze toespeling geldt den consul Curius Dentatus; de Samnieten kwamen bij hem om hem om te koopen op een oogenblik, dat hij bezig was rapen te braden; hij vroeg hun toen, of iemand, die met zulk eenen kost tevreden was, wel kon worden omgekocht.

23. d. i.: Amsterdam heeft de ondervinding opgedaan, dat hij wijs was en simpel; zie **simpel**.

24. Een hoofd vol kreuken wijst op zijne zorgen, een geweten zonder rimpel op zijne onbaatzuchtigheid. Deze gedachtefiguur is eene antithese of tegenstelling. (Zie mijne Nederl. Spraakk., bl. 220.)

25. **Bestevaâr** is eigenl. grootvader; met dezen naam, ook met grootvaâr, werden de regenten soms aangesproken (zie bl. 280; en boven vader.) De admiraal De Ruijter werd ook vaak bestevaâr genoemd; vergel. ons burgervader.

27. **Opdat**, d. i. indien, ingeval. De regel bet.: Die Katalina's tijen ga ik maar voorbij; daar behoef ik niet over te spreken, want ieder weet, hoe H. zich toen gedragen heeft. Met Catilina wordt Leycester bedoeld. Vergelijkt de gebeurtenissen in onzen staat met die, welke vroeger in Rome plaats hadden.

29. Het leven (acc.) en den staat (dat.) hangen af van heiligen. Gij waart **getroost** d. i. gij berusttet er in

30. **'t Hoofd van eigenbaat** is Leycester. — **Doemen** is oordeelen, hier veroordeelen. Het grondw. doem komt alleen nog voor bij enkele dichters; in het Mnl. werd het meer gebruikt; het bet. oordeel, vonnis; in het Oudgerm. recht bedoelde men met het woord de uitspraak van den asaga, den vertegenwoordiger des volks; het oordeel van den vorst of diens vertegenwoordiger noemde men *bân*. Het woord is in 't Germ. vrij algemeen: Got. *dôm* = beschikking, oordeel; Ohd. *tuom* = oordeel, stand, waardigheid, instelling; Ouds. *dôm* = oordeel, meening, waarde, heerlijkheid; Eng. *doom* = oordeel, gericht. Doem is door den afl. uitg. *m* van den stam *doe* gevormd. Door middel van de *m* worden woorden afgeleid, die datgene noemen, waaraan men de handeling kan kennen, welke door het grondw. wordt aangeduid; vergel. bloem, galm, halm, helm, stam; de bet. van doem is zeer abstract en daar het vaak gebezigd werd als tweede lid van eene samenstelling, daalde het reeds in de Oudgerm. dial. af tot achtervoegsel; de klinker werd onvolkomen als in verdommen en blom; het achtervoegsel *dom*, dat ook eenen toestand aanduidt, is dus eigenlijk hetzelfde woord als doem; zie boven doen en denk aan onze uitdrukking: «Hij is in goeden doen». — Achter toen moet eene (.) staan. — De tusschenzin is een verkorte toegevendende zin.

31. **Wijken en wanken**, een voorbeeld van alliteratie; zie boven.

Bladz. 236.

3. **Schamel** is door el afgel. van het werkw. schamen en bet. schaamachtig; het adject. duidt iemand aan, die zich schaamt en dus achteraf houdt; vandaar nederig, arm, armelijk, armoedig; tegenwoordig bepaalt het eenen zaaknaam: een schamel kleed, een schamele woning, enz. Zie voor de adject. op el Taalgids I, bl. 76.

4. **Rammelend gebeent**, een schilderachtige uitdrukking.

5. **Neigen**; denkt aan «de zon neigt ter kimme».

6. **'t Gemeen** d. i. zij die de gemeente vormen (boven regel 3), dus het volk; vergel. gemeene beste.

7. **Uiterste aâm**, d. i. laatste ademtocht; vergel. «hij ligt op 't uiterste». — **Slecht**, niet anders dan; van slecht, eenvoudig.

8. Amsterdam had van Maximiliaan in 1489 het recht gekregen zijn wapen met eene kroon te versieren

12. **Gered**; denk aan de bet. van redden hier en vergel. redderen: «de wereldsche zaken redden zich zelve»; «dat redt zich van zelf».

13. **Hoofden**, eene toespeling op den naam des burgemeesters.

15. **Vader Ney**; Pater Jan Neyen, commissaris-generaal der orde van de Francis-

canen, kwam in 't jaar 1607 uit Brussel te Rijswijk bij Maurits op diens buitenverblijf, om volgens opdracht der aartshertogin over eenen vrede te onderhandelen. Ook bij de verdere onderhandelingen over een mogelijken vrede speelde Pater Neyen eene rol. Zoo werd hij bijv. naar Spanje gezonden, om 's konings wil omtrent de geschilpunten te vernemen.

18. **Aarsling**, d. i. in de richting van den aars, achteruit; vergel. ruggelings, zijdelings, enz. (Zie Taalg. I, 16). De dichter bedoelt, dat men de roovers achteruit de ladder op naar de galg zou laten klimmen.

19. Denk aan de spreekwijze «iemand door een hennepen venster laten kijken».

20. **Blindeling**, zonder aanzien des persoons.

21. **Spant** d. i. bindt; denk aan «de kroon spannen», «de vierschaar spannen» en het Mnl. «sporen spannen»; verder aan: een paard voor den wagen spannen, de aandacht is gespannen, gespannen arbeid, een gespannen toestand, op een gespannen voet leven, zich ontspannen, zich inspannen, de spanriem van den schoenmaker, enz. — **Verft zeelui doodsch**, d. i. jaagt zeelui eene doodskleur aan.

25. **Algemeen en eigen**; voeg er belang bij.

27. **Breuk**, oudt. broke, d. i. inbreuk op de rechten van een ander, misdaad, ondeugd, boete; hier bet. breuk en boete hetzelfde; het woord hangt samen met breken. De dichter denkt bij deze regels aan zijne veroordeeling wegens het schrijven van den Palamedes.

28. **Heil noch heul**; alliteratie.

29 en 30. Deze regels vormen rijke rijmen of rimes riches; zie Taalg. I, bl. 79.

34. In **rampzalig** versterkt zalig het begrip door 't eerste lid uitgedrukt; vergel. armzalig. In de 17de eeuw was zalig soms een vroom euphemisme voor arm en werd in min of meer medelijdende of minachtende bet. gebruikt. — **Beroerelijk**; denkt aan roeren, d. i. in beweging brengen, en ga de afleiding na.

35. **Grabbelt**, vergel. krabbelen; voordeel trachten te behalen. — **Achterdeel**, nadeel.

36. **Scheel**, gebrek; vergel. «wat scheelt u»?

37. **Kato**, d. i. Cato Censorius (234—149 v. C.), die in Rome 't ambt van Censor had. — **Trouwen**, een bijw. ontstaan uit de uitdrukking te minen trouwen of ter trouwen mine, die men in 't Mnl. bezigde; de s is er later achtergevoegd; de uitdr. bet. op mijne trouw, in trouwe, in waarheid en was eene bijwoordelijke bepaling, die als trouwen-s een bijw. is geworden, dat reeds in 't Mnl. werd gebruikt.

40. **Ringeloozen**, iemand eenen ring in het oor steken en hem dan door dien ring in bedwang houden.

41. **Schendig**, zie schenden.

Bladz. 237.

2. **Inzetten** tegenover afschaffen; denkt aan inzetten, broodzetting, de zettters bij de belastingen. — **Waar**; het werkw. waren is afgel. van het Mnl. waar, ware, d. i. zorg, hoede. Als transit. werkw. beteekent het; behoeden, beschutten, zorg dragen voor, passen op; als intransit. werkw.: binnen zekeren kring blijven, zich ergens ophouden, daar rondwalen, dolen; die bet. werd nog versterkt door het voorvoegsel rond in rondwaren. Met dit waren hangen samen: bewaren, ontwaren, waarnemen, waarschuwen, verwaarloozen, waarloos, warande, waard (langs de rivieren), enz.; zie o. a. Wegwijzer I, 310.

5. Waarheen enz.; Cato spreekt hier tegen de kooplieden, die slechte waren aan het land leverden en daardoor groote winsten behaalden.

7. **t'Hans**, dadelijk, aanstonds.

10. **Slapend** is een praedic. deelw. bij ons.

11. **Loef**, te loevert, is de kant, waar de wind vandaan komt; de lij is de kant, waar de wind heengaat.

12. **Vaar**, gevaar. — **Lagerwal**, de wal waar de wind heenwaait.

16. **Een beter**, iets beters.

23. **Beladen zijn met**, te doen hebben met, zich bekommeren over; verder: verlegen zijn met, niet weten hoe men iets moet aanleggen.

35. **Banket** = feestmaal, hiervan banketeeren, een feestmaal houden, feestvieren.

36. **Met elke nieuwe mane**, d. i. iedere maand.

36. **'t Kostelijke Mal**, 't bekende gedicht van Huygens.

41. **Schorten** kennen we niet meer, wel opschorten en schorsen voor schortsen, waarin de *s* de afleidingsuitg. is tot vorming van intensieve werkw. Het grondw. is schort, dat is een kort kleedingstuk; schorten bet. te kort komen, ontbreken; schelen, mankeeren. — **Overdaad**, te groote pracht, het leven boven zijnen stand, oudt. bet. het moedwil, geweldenaarj, misdaad; zie boven; vergel. overmoed, overspel; in het Mnl. kende men overaet en overdranc, d. i. onmatigheid in eten en drinken; overhorig = ongehoorzaam; overkunst = duivelsche kunst; overtrouw = ontrouw; deze woorden ontleenen hunne ongunstige bet. aan *over*, hetwelk hier aanduidt, dat men eene grens overschrijdt, waar men vóór had moeten blijven. Zie Wegwijzer I, bl. 182.

Bladz. 238,

1. **Om** = voor; denkt aan: « vijf om een dubbeltje ».
3. **Onderkruipt**, ontduikt. — **Pachten**, belastingen.
10. **Gemeentenezel**, de ezel, die de gemeente, het volk voorstelt en de lasten der gemeente (de gemeenschap) draagt. Denk aan de beeldspraak in de volgende regels.
15. **Beschoren**; zie bescheerd.
22. **Touwen** bet. eigenl. maken, vervaardigen, bereiden; vergel. leertouwen, d. i. de huid bereiden tot leer; daaraan heeft touwen de bet. te danken van slaan, aflossen, misschien mede onder den invloed van touw. Een nevenvorm van touwen is tooien; vergel. gouw en gooi, kouw en kooi, gauw en gooien. — **Vast**, ondertusschen.
28. **Drie**; toespeling op de terechtstelling van Oldenbarnevelt. waarbij drie beulen dienst deden. — **Beulgezinden**, vijanden van Oldenbarnevelt.
40. **Twaalf paar**; toespeling op de 24 rechters van Oldenbarnevelt.
32. **Groote**, aanzienlijke, machtige; vergel. groot als bijnaam van vorsten.
35. **Harpj**, een monster, dat in de Grieksche fabelleer genoemd wordt; het wordt voorgesteld met het aangezicht van eene vrouw en het lichaam van eenen gier; het beoedelde al wat het aanraakte. — **Averechts**, verkeerd, uit *ave-*, vroegeren vorm van *af-*, en recht met een bijwoordelijke *s*. Zie Taalgids I, bl. 84.
38. **Plat uit**, ronduit; vergel. plat weg.
40. Den heer, een dat., die afhangt van passen.
41. **Haagsche Bie**, d. i. Jorus de Bie, thesaurier-generaal.

Bladz. 239.

- 1—3. Eene woordspeling op den naam van De Bie.
2. **Onbesproken**; vergel. besproken in « een besproken plaats ».
6. **Ontwassen** staat tegenover aanwassen: 'tjuk, dat nu zwaarder wordt, zou dan lichter worden.
10. **Hoofd**, eene woordspeling op den naam van den drost.
12. **Aangerand**, zie aangeranst.
15. **Verknochten**, d. i. aan zich verbonden; van verknoopen met intensieve bet.
18. **Kopy**, afbeelding. — **Scheelde**, verschildte. — **Leven**, werkelijkheid.
19. **'t Aanschijn** d. i. 't uitwendig voorkomen, staat tegenover **deugdige omme-trek**, de inborst, het karakter.
21. **Die stand hield ongebukt**, d. i. die in onze nagedachtenis bleef voortleven.
22. **Jaargetijde**, het getijde, de dag, waarop ieder jaar de dood van Oldenbarnevelt wordt herdacht.
23. **Wijlen**, zie weleer.

Bladz. 240.

3. **Aanteeg**; aantijgen, beschuldigen, is nu zwak; in het Mnl. is het sterk; enen iet aentiën bet. iets van iemand zeggen, zoowel in gunstigen als in ongunstigen zin.
15. **Zand**, de zandhoop op het schavot.
19. **Nopen**, eigenl.: met de sporen aanzetten, dus raken, treffen; vergel. *nopens*, betreffende, rakende.
33. **Hoofd**, in dezen regel is eene woordspeling; hoofd = havenhoofd.

Bladz. 241.

2. **Gebergd** van bergen; in de 17de eeuw was het werkw. sterk in den zin van verstoppen, zwak in dien van in veiligheid brengen.

26. **Bezoeken**, beproeven; zie verzoeken.
 35. **Uitgestreken** van uitstrijken, te gauw af zijn, vergauwen, verkloeken, Mnl. verlistigen.
 40. **Michal**, de vrouw van David en de dochter van Saul.
 44. **Lynceus**, de echtgenoot van Hypermnestra, een der vijftig dochters van Danaüs (de Danaïden) was de eenige, die haren man redde, toen hare zusters hare echtgenooten op bevel haars vaders vermoordden.
 51. 't Grootte schip enz.; eene zinspeling op de terechtstelling van Oldenbarnevelt.

Bladz. 242.

1. **Olijftak**, het zinnebeeld van den vrede.
 4. **Dat**, aanw. voorn.w., pleonast. gebruikt; zie mijne Nederl. Sprkk., bl. 39.
 10. **Trek**, vergel. trekkende op bl. 232.
 15. V. was geboren in het huis, «daar de viool uithing». Brandt's Leven van Vondel; Uitg. Eelco Verwijs, bl. 9.
 19. **Vast**, reeds.

Bladz. 243.

2. **Verweldigen**, overweldigen, dwingen; zie geweld.
 9. **Salem**, de vroegere naam voor Jeruzalem.
 11. **Meien**, meitakken, loovertakken; van dit woord werd het werkw. vermeien, verlustigen, eigenl. met meitakken rondloopen, gevormd.
 26. **Bloedig**, rood, van keel.
 26. **Persiaansche wijzen**, de wijzen uit het Oosten, de drie koningen, die bij Jezus' geboorte te Bethlehem kwamen.
 31—34. Zie boven bl. 232, regel 45 en verv.

Bladz. 244.

1. Keulen heette oudt. Colonia Agrippinae of Colonia Agrippinensis
 3. Toen Alexander Thebe liet verwoesten, werd op zijn bevel de woning, waarin de dichter Pindarus had gewoond, gespaard.
 9. **Lodderoog**; zie lodderlijk.
 11. **Greien**, klagen, jammeren.

Bladz. 245.

7. **Slaan**, zie boven.
 9. **Gemelijk** heeft in den loop des tijds verschillende bet. gehad; het is afgeleid van geme = vreugde, scherts, spel, streek, leelijke grap, dat bij ons weinig voorkomt; Eng. game, spel, vermaak, jachtvermaak, wild; de bet. van gemelijk zijn: vermakelijk, belachelijk, bespottelijk, wonderlijk, vreemd, zonderling, eigenzinnig, knorrig. Zie Taal- en Letterb. I, 123.
 12. **Vast**, standvastig.
 16. Vondel heeft hier vooral het oog op den 30jarigen oorlog.
 34. **Op 't ongezienste**, onverwachts, zonder dat men er op verdacht is; op 't ongezienste had ook de bet.: op zijn ergst, zoo slecht mogelijk, zoodat men op beterschap mag hopen; het is dan afgeleid van Mnl. onsiene, leelijk; mij dunkt, dat V. hier beide beteekenissen voor den geest staan.

Bladz. 246.

19. **Sandrart**, de naam van den schilder.
 22. **Keizer**, Hendrik de Keizer, die in 1608 de beurs begon te bouwen.
 25. De burcht, die Dido stichtte, droeg den naam van Byrsa; daaruit ontstond later Carthago.

Bladz. 247.

14. **Reinout** van Montalbaan, een der vier Heemskinderen, die het ros Beyaard bedwong.
 21. **Bestulpt**, bestelpt, overstelpt, bedekt.

37. **Oorbaar**, nut; zie oorbaarlijk.

Bladz. 248.

5. En of enz. is een toegev. zin, waarin men al moet invoegen.
 9. In **Atlas' boomgaard** groeiden gouden appels; het was de tuin der Hesperiden.
 19. **Verfraaien**, vervroolijken, streelen, bekoren; zie fraai.
 27. **Volgen**, navolgen, nadoen, nabootsen.
 28—33. Deze regels hebben veel weg van een hyperbool en de dichter maakt zich hier schuldig aan valsch vernuft; zie mijne Nederl. Sprkk., bl. 212.

Bladz. 249.

1. De lasteraar is Salmasius, hoogleeraar te Leiden.
 4. **Grijns**, momaangezicht, mombakkes; het woord hangt samen met grijnen, d. i. het gezicht vertrekken; deze algemeene bet. is oorzaak, dat het woord in het Mnl. voor lachen en nu voor schreien wordt gebezigd.
 24. **Krachtig**, sterk; vergel. de synon. machtig, krachtig en sterk.
 29. **Bourgonje**, Spanje; de koningen van Spanje waren verwant aan het huis van Bourgondië, door Maria, dochter van Karel den Stouten.
 32. **Verdadigen**, verdedigen, van verdadingen, verdagdingen; het grondw. is dagding, dageding, d. i. eene rechtshandeling, die op een bepaalden tijd moest plaats hebben; verdagdingen was spreken in zoo'n rechtshandeling.
 38. **Krieken**, aanbreken; zie over dit woord Taalgids I, bl. 77.

Bladz. 250.

8. **Tochtig** van tocht en verwant met tijgen = trekken; dus: trek gevoelende, verlangende.
 18. **Toren** van de Nieuwe kerk; de bouw is later gestaakt.
 36. **Melker**, de landman.
 37. **Buisman**, de visscher; van buis, visschersschuit.
 63. **'t Gekruiste kussen**, 't kussen met het wapen van Amsterdam, waarin drie kruisen staan; zie boven bl. 30, Kwikken IX.
 71. De groote moeder is Maria de Medicis.

Bladz. 251.

4. **Vader**, Karel I.

Bladz. 252.

39. De twee jonge maagden zijn Katharina en Anna Hinlopen.
 44. **Alzins**, aan alle kanten, overal.

Bladz. 253.

22. **Verbaasd**, onrustig; zie boven verbazen.
 35. **Berkemeier**, een groote drinkbeker, die uit eenen berkentak was vervaardigd; verder drinkbeker.

Bladz. 254.

46. **Op komen**, op 't dak komen, op 't lijf vallen; zie boven bl. 121.
 53. **Hulken en pinassen** zijn namen van schepen.

Bladz. 255.

1. Dit gedicht werd geschreven bij gelegenheid, dat de prins van Oranje met zijne moeder, eene dochter van Karel I, Amsterdam bezocht.
 16. **Prinseberkemeier**, zie berkemeier.
 18. **Triton**, een zeegod, de zoon van Poseidon.
 36. **Betis**, Guadalquivir.
 41. **De juffers** zijn de waternimfen.
 45. **Halskarkant**, halssnoer van edelgesteenten.
 72. **Schenden tegen een**, tegen elkaar opzetten, zoodat ze elkaar verderven; zie schenden.

Bladz. 256.

12. **Ongebonden**, bandeloos, tuchteloos; vergel. ongebondenheid, en ook bandeloos en losbandig.
21. **Maria**, V's kleindochter.
35. **Sprenkelen** mv. van sprenkel, druppel, kleine hoeveelheid.
42. **Walen**, draaien; zie verwalen.
44. **Starlichte as**, de poolster.
52. **Vervult**, aanvult, zoodat er geen gebrek meer is.

Bladz. 257.

11. Na de overwinning in den vierdaagschen zeeslag in 1666.
13. **Rustig**, flink, ferm, doordat men zich veilig gevoelt.
29. **Braveeren**, zie braaf.
36. **Schreier**, schreeuwer, snoever.
39. **Averechts**, eigenl. in de richting, die tegengesteld is aan de rechte, dus verkeerd. Het woord is gevormd uit ave en recht met de bijwoordelijke s, d. i. van den rechten (weg) af (gekeerd). Ave is nu af; alleen in dit woord hield de heldere klinker stand. De ontkennende kracht, welke ave, af hier heeft, komt nog uit in afgod, afgrond, afgunst.
40. **Bijlo**, een tusschenwerpsel, eigenl. bij lode, een opzettelijke verbastering uit bij Gode.
49. **Robbrecht**, prins Robbert, een zoon van den Winterkoning Frederik van de Paltz en neef van Karel II.

Bladz. 258.

19. **Deilen**, deelen, verdeelen, verspreiden.
31. **Maro**, Publius Virgilius Maro, een Latijnsch dichter, zie boven. — In M.'s zee visschen = M. verstaan. Sommige regels in dit gedicht zijn aan M. ontleend.

Bladz. 259.

2. Te Breda waren in Mei vredesonderhandelingen aangeknoopt.
3. **Leicester** d. i. de Engelschen; de dichter maakt hier gebruik van eene metonymia; zie mijne Nederl. Sprkk., bl. 207.
5. **Staart**; de staart van den Britschen zeedraak, d. i. zeemacht.
12. **Tasten**, voelen aan den rijkspos n. l.
17. **Ziet aan**, ontziet, spaart; vergel.: zonder aanzien des persoons.
23. Eene herinnering aan de Haarlemmers voor Damiate in 1219.
33. **Op stelten rijden**, in rep en roer zijn.

Bladz. 260.

8. **Zeeslot**, de «Royal Charles».
12. **Werf** is hier onzijdig, door 't verscherpen der *d'* tot 't.

Bladz. 261.

35. **Iris**, de godin van den regenboog.

Bladz. 262

2. **Belagen**, lagen leggen.
12. **Afgetuind**, door middel van een tuin of heining afgezet, omheind.
14. **Omsingelen** van singel, een wandelweg om de stad.
17. **Hoopen op**, ophoopen, opstapelen, optassen.

Bladz. 263.

2. **Aconiet**, het sap van een vergiftige plant, den wolfswortel.
24. **d'Onnooze**, de onschuldige, Jezus; zie boven.

Bladz. 266.

30. **Gading** van het werkw. gaden, dat oorspronkelijk verbinden, verder paren, zich paren, overeenkomen, passen, bevallen beteekende; wat van iemands

gading is, past. bevalt hem, voorziet in zijne behoefte, is naar zijnen zin; vergel. gegadigde voor gegadingde, iemand die gading = behagen in iets, kooplust heeft.

Bladz. 268.

15. **Dubbele afkomst**, twee zonen, Manasse en Ephraïm.

23. **Lesschen**, blusschen, uitdooven; lesschen is het grondw. van blusschen, belusschen, belesschen; wij gebruiken het nu in de bet. van den dorst stillen.

25. **Verguizen**, smaden, hoonen.

28. **Verbeuren**, misdoen; vergel.: «Wat is er aan verbeurd»? — Hij heeft het bij zijnen patroon verbeurd, d. i. verkorven; verder: boeten voor eene misdaad: het leven verbeuren, eene boete verbeuren, op verbeurte van, pand verbeuren, enz.

Bladz. 269.

1. **Ieder** staat in den accusat. — Ieder moet zijn scha, de schade is oorzaak, dat ieder er tegen opkomt ze te lijden.

11. **Slet**, lap, band, zwachtel, flard; de woorden slet en flard worden bij uitbreiding ook toegepast op meisjes en vrouwen als scheldwoord.

13. **Klok**, keel.

26. **Den bek bieden**, vergel. het hoofd bieden.

29. **Al stak hij op zijn aâm**, al was hij buiten adem door de inspanning, doodmoe.

36. **Deren** staat hier met eenen genit. misschien door invloed van werkw. als erbarmen, ontfermen. V. gebruikt ook jammeren met eenen genit.

Bladz. 270.

9. **Zinken** wordt hier causat. gebruikt; Duitsch senken.

11. **Verlaat**, uitstroomingssluis; vergel. Vierverlaten in de prov. Groningen.

14. **Blok** uit belok hangt samen met luiken, sluiten; hier is het een omheind of afgepaald stuk land. Vergel. verder Blokland, blokhuis, Blokzijl, offerblok, een blok voor schijven, enz.

18. **Op slag**; hem op heeter daad betrapt.

19. **Morsen**, wegmoffelen, verbergen; vergel.: met de kaart morsen = vals spelen.

23. **Driesch**, een braak liggende akker; ook een gemeene weide; een groenland tot bouwland omgewerkt heet in Drente nog: driesche grond.

28. **Nachtrave**, iemand die bij nacht steelt; vergel. de uitdrukking: hij steelt als een raaf.

31. **Sneeuw** is nu vrouwel.; onz. wordt het nog gebruikt voor grijze haren.

Bladz. 271.

6. **Windbreken**, drukte maken; vergel. windbreker.

14. **Lanst**, zie lansjen.

22. **Kerven** wordt door V. zwak en sterk vervoegd.

23. **Bruiker**, eigenl. bruikweer, waarin weer hoeve beteekent; een bruikweer is eene hoeve die men in bruikleen, in pacht heeft; hier is bruiker stuk. — **Ver-vechten**, door vechten kwijt raken, omdat men beboet wordt; zie in den volgenden regel verzuipen.

Bladz. 272.

9. **Willen**, zullen; zie mogen.

23. **Steigeren** wordt nu alleen van een paard gebruikt.

Bladz. 273.

19. **Verwenschen** heeft nu een sterker beteekenis.

28. **Midpunt**; vergel. middag, midwinter, middernacht (een dat.; eigenl. te midder nacht): van denzelfden stam zijn midden en middel.

35. **Verschieten**, in 't verschiet opdoemen; tegenwoordig zegt men nog: daar verschiet hem eene ster voor: daar gaat hem een licht op.

Bladz. 274.

13. **Barnen**, branden, schitteren; nu gebruikt men barnen vooral figuurlijk.

35. **Ramen**, nagaan, schatten, vaststellen; vergel. raming en zie raam nemen.

Bladz. 275.

3 en 4. **Griffioen, Behemoth en Leviatan** zijn als de **draak** denkbeeldige monsters.

9. **Kwijten in**, zich kwijt gemaakt, ontslagen gerekend van; zich van iets kwijten heeft een andere beteekenis.

23. **Geestig**, geestvol, verstandig, schrander.

30. **Onbegrijpelijk** heeft hier zoowel de concrete als de abstracte bet.: niet aan te grijpen, onaantastbaar, verder: onberispelijk (zie begrijpen) en: niet te bevatten, te doorgronden.

Bladz. 276.

12. **Gading**, paring, vleeschelijke vereeniging, sexueel genot; zie boven.

15. **Opgespannen**, hooggespannen, sterk opgewekt.

33. **Dier**, zie diertjes.

Bladz. 277.

27. **Bezinnen**, zijne zinnen zetten op, genegen zijn, liefhebben; zie boven zin.

30. De **eeuwigheid** is geen maatstaf; V. wil op krachtige wijze uitdrukken, dat God eeuwig is.

31. **Ronden**, de banen der hemellichamen; V. bedoelt: de duur van Gods bestaan wordt niet bepaald door den omloop der hemelbollen, evenals dat bij den mensch het geval is bijv. van de aarde.

Bladz. 278.

3. **Besluiten**, omsluiten, omvatten.

Bladz. 279.

18. **Bondig**, van binden, verbindend; V. bedoelt: de verborgenheden Gods, waarvan ons 't waarom niet is geopenbaard en die we niet kunnen begrijpen, moeten we eerbiedigen en er ons bij neerleggen; wat God wil, moeten we doen, al begrijpen wij er niets van.

Bladz. 280.

35. **Achterdocht**; zie achterdenken.

Bladz. 281.

9. **Vlotend**, vlottend, drijvend,

19. **Optrekken**, opvoeden, Duitsch erziehen; vergel.: geboren en getogen.

29. **Handhaven**, Fr. maintenir; men gebruikt ook handhouden; beide beteekenen: de hand ergens aanhouden, iets in kracht houden, bevestigen; haven is 't grondw. van havenen.

31. **Ifis**, de dochter van Jephtha. — **Onbewust**; Ifis' moeder wist niets van Jephtha's eed, noch van 't gevaar, dat hare dochter dreigde.

35. **Onbeschaafd**, ruw, onbesuisd, ondoordacht.

36. **Sterken**, versterken, kracht bijzetten, bevestigen.

Bladz. 284.

2. **Graft**, gracht; de ft ging over in cht als in kluft, kraft, koft, luft, enz

3. **Gemeen**, gemeenschappelijke.

13. **Verplicht**, volgens recht en reden tot iets verbonden zijn, schuldig; vergel. dienstplichtig, verplichting, medeplichtig en het Vl. plichtig. Het Mnl. werkw. plichten bet. zich verbinden, iemands partij kiezen, met hem meedoen.

39. **Tegel**, Lat. tegula, eigenl. deksteen; vergel. tichel.

Bladz. 285.

11. **Hardvocht**, gehard, kloek.

27. **Gepast**, berekend.

Bladz. 286.

1. **Ongekorven**, onbewerkt.

11. **Hiet**, heette, zie heeten.
22. **Julius Caesar** wordt hier voorgesteld als eene godheid.

Bladz. 288.

2. **Zuiveltuin**, een tuin, omheining, waarbinnen men zuivel vindt; V. denk hier aan den Hollandschen tuin, een teenen omheining, waarin zich een leeuw bevond, als op de vroegere munten; zie afgetuind.

14. **Aanbinden**, krachtig aandringen, doorzetten; vergel.: den strijd aanbinden.

Bladz. 290.

9. **Boeten**, in orde brengen, te vreden stellen, bevredigen.
38. **Bescheid**, bescheidenheid; zie boven.

Bladz. 291.

1. **Ontvouwen**; let op de vervoeging.
20. **Gespan**, uitspansel.
22. **Ban**, gebied. Het woord ban is van Oudgermaanschen oorsprong en later ook in de Romaansche talen overgegaan; de oudste bet. is bekendmaking, plechtige afkondiging, oproeping; vergel.: krijgsban, heirban, vredeban; Fr. ban-nir = openlijke afkondiging; les bans = huwelijksgeboden; het Italiaansche partic. bandito = iemand die in 't openbaar opgeroepen is, een veroordeelde. een straatroover; tot denzelfden stam behoorde ook Fr. abandon = prijsgeven, loslaten, contrebande = het overtreden van eene verordening, sluikhandel; — verder was de ban eene afkondiging van een gebod of verbod met strafbepaling (zie bij doem); bij de rechtspraak was de ban de formule, die de rechter uitsprak bij het handhaven van de wetten des lands: de rechtspraak zelve en de terechtzitting; verder de straf, de veroordeeling; banneling (balling), banvonniss, banvloek, verbannen, ballingschap; de streek waarin de ban kracht van wet had, het rechtsgebied, het district dat aan de rechtspraak van een bepaalden rechter was onderworpen: de banne van Gorcum.

31. **Vloten**, vlotten, drijven.

Bladz. 292.

7. **Driftig**, drijvend, bewegelijk.
12. **Gebloemd**; vergel. gelaarsd, gespoord, genaamd, enz.
16. **Torts**, nu toorts, fakkel; Mnl. tortijs, tortijtse; ontleend aan 't M. Lat. torticia, torticius, eene afl. van Lat. tortus = gedraaid; Fr. torche, Eng. torch; het stamw. is Lat. torquere = draaien; eene toorts bestaat dan eigenl. ook uit ineengedraaid touwwerk, besmeerd met pek en andere gemakkelijk brandende stoffen. Van denzelfden stam is ons werkw. torsen, eigenl. trossen, en tros, in een tros druiven, eene scheepstros, legertros; torsen bet. samenbinden; verder opladen. dragen.

21. **Schaduw**, duisternis.

Bladz. 294.

1. **Ontommen**; zie mommevollik.
8. **Genootschapt**, genoodigd; vergel. boodschappen.

Bladz. 295.

25. **Bare**, nu barre; baar is bloot, onbedekt; ook rein, louter, en van onaangename zaken: zooals ze zich vertoonen in al hare vreeselijkheid; vergel. de barre winter, een baarljke duivel; van denzelfden stam is misschien barsch.

Bladz. 296.

30. **Geheimenis**, verborgenheid, mysterie; vergel. V.'s Altaargeheimenissen; het woord bet. eigenl. geheim; zie regel 33.

Bladz. 297.

12. **Beschaduwen**, in de schaduw stellen.

Bladz. 300.

27. **Barelijk**, zie bare.

34. **Wulp**, zie wulpsch.

Bladz. 304.

16. **Peil** van pegel; de pegel is een knopje in eene maat, dat aanwijst, hoever ze gevuld moet zijn om een bepaalde hoeveelheid te bevatten; de pegel is zelf ook eene maat ($\frac{1}{5}$ liter) en wordt nog gebruikt o. a. in Friesland door melkverkoopers.

Bladz. 305.

5. **Besprengen**, zie sprengen en sprenkel.

11. **Hangends hoofds**, een absol. genit. als blootshoofds, heelshuids, barrevoets, enz. Zie Wegwijzer I, 214.

Bladz. 307.

21. **Aangevochtene**, iemand die door allerlei verleidingen in gevaar komt van den rechten weg af te wijken, die tegen de zonde strijdt; het woord wordt ook gebruikt voor hem, die lichamelijk door allerlei plagen en bezoeken wordt geteisterd. Het werk. aanvechten wordt nu alleen in figuurlijken zin gebruikt; maar oudtijds ook in letterlijken, als aanvallen, bestrijden; vergel.: de aanvechtingen des vleesches.

Bladz. 310.

4. **Breidelen** van breidel, toom, teugel; in het Fr. vinden wij het woord terug als bride, bretelles.

7. **Roskammer**, iemand die het paard dresseert.

11. **Zwier**, praal, draai; van zwieren, draaien, heen en weer gaan.

16. **Spraak** voor taal is nu een Germanisme; vroeger werden de woorden voor elkander gebruikt. — **Belangen**, aangaan, raken, betreffen; in het Mnl. kent men belangen als verlangen en belengen voor bereiken, verkrijgen; vergel. ons belang.

17. **Bouwen** d. i. hier: onder schriftelijk uitgedrukte regels brengen; vergel. opbouwen in fig. zin.

21. **Handvestboeken**, de boeken waarin de handvesten vermeld zijn; handvesten zijn veelal plaatselijke rechten, die alleen in een bepaalde plaats kracht van wet hebben; dus voorrechten.

32. **Onderscheidenlijk** d. i. onderscheidt iemand van de menigte, dus fatsoenlijk.

33. **Tong**, tongval. — V. heeft hier misschien het oog op Hooft's proza en Spiegel's Hertspiegel.

38. **Verstellen**, een andere plaats geven dan gewoonlijk.

Bladz. 311.

4. **Vrijpostigheid**, losheid; het woord wordt door ons in een andere bet. gebruikt; vergel. brutaal. — **Gebreken**, ontbreken; vergel. gebrek.

6. **Opzetten**, volgens een bepaald plan ontwikkelen.

10. **Verleemen**, evenals leemte eene afl. van lam; dus: gebrekkig maken, verminken; in de 17de eeuw kende men ook verlempen, dat dezelfde bet. had.

12. **Amadis** is geen schrijver, maar de hoofdheld van eene cyclus van Spaansche romans uit de middeleeuwen; ze werden in de meeste talen overgebracht; ook in het Nederlandsch.

20. **Landsknecht**, zie lansjen.

24. **Vriendelijk**, vloeiend, zangerig.

27. **Bijnamen**, andere benamingen, antonomasia; zie mijne Nederl. Sprkk. bl. 209. — **Ledig**, op zich zelf.

33. **Vergulden**, vereeren.

41. **Bravade**, bluf, snorkerij.

Bladz. 312.

2. **Hemelval**, wat uit den hemel is neergedaald, ware poëzie.

17. **Lichtvaardig**; zie hoovaardig.

24. **Willens**, opzettelijk, van willends; de *d* voor de *s* is geassimileerd en zoo weggevallen; vergel. *nopens*, *wetens*, *volgens*, *doorgaans*, en ook *bijkans* voor *bijkants*. — Vondel denkt hier aan de *Marinisten*, tegen wie later Boileau te velde trok, en die door hunne gekunsteldheid vaak onverstaanbaar waren.

38. **Beeldenaar**; V. bedoelt van Cesare Ripa van Perugia, dat, bij ons vertaald, getiteld was: *Iconologia* of *uytbeeldingen des verstands*; enz.

41. **Vorderen**, vooruitbrengen, helpen.

Bladz. 313.

8. **Hand hebben van iets**; vergel. ons: hij heeft er een handje van, hij kan er met omgaan, hij is er handig in. — **Handeling van iets hebben**, iets kunnen behandelen, er een zekere bedrevenheid in hebben.

25. **Onderhouden**, met den klemtoon op het eerste lid: naar beneden houden, verhinderen omhoog te stijgen.

Bladz. 314.

2. **Wispelturig**, zie wispelen en wispelziek.

9. **Doorgaans**, doorgaande, van het begin tot het einde; zie *willens*. — **Volstaan**; het beeld is ontleend aan het zeewezen: de zeilen staan vol als de wind er goed in waait.

15. Na **hoe** volgde oudtijds ook het onderwerp en hoe en meer konden door een of meer woorden van elkaar gescheiden zijn.

27. **Oude**, onderdom.

30. **Penseel**, schilder die het penseel hanteert. — **Verkloeken**, te kloek af zijn, door kloekheid de baas worden; vergel. *vergauwen* en het *Mnl.* *verlistigen*.

37. **Aristarchus**, een scherpzinnig criticus, leefde in de 2de eeuw voor Chr. te Alexandrië en hield zich vooral bezig met de *Ilias* en *Odusseia*. — **Uitmonsteren**, na monsterring of keuring er uit nemen.

40. **Oneerlijke**, oneerbare, onbetamelijke.

41. **Laster**, schande; zie boven.

Bladz. 315.

13. **Leêzetters**, ledezetters, heelmeeesters.

20. **Haast**, speedig.

Bladz. 316.

CONSTANTIJN HUIJGENS. (Zie mijne *Kl. Gesch. der Nederl. Letterk.* bl. 112.)

2. **Waarnemen**; vergel.: zijne betrekking waarnemen; zie *waren*.

6. **Licht**, wellicht, misschien, al licht; dus: al licht wat vroolijker.

7. **Leed**, van lijden, voor leidde, voerde, bracht.

19. **Bijslag**; denk aan beslag, opbrengst.

30. **Dwars**, een adverbiale genit. van *dwar*, *Mnl.* *dwer*, bet. zijwaarts gelegen, in de schuinte; fig.: verkeerdt, onaangenaam, toornig, boos, scherp; vergel. *dwarskop*, *dwarsdrijver*, *dwarskijker*; van denzelfden stam is *dwarrelen* en *dwarl(wind)*.

Bladz. 317.

17. **Verstouten**, worden stouter; vergel. *verergeren*, *verbeteren*.

25. Dat waar den moor gezeept; nu: dat ware de moriaan geschuurd.

31. **Raak**, raak ik.

32. **Benijden** was in 't *Mnl.* sterk; nu zijn in de schrijftaal langzamerhand zwakke vormen in gebruik gekomen.

Bladz. 318.

3. **Blond**; in de 17de eeuw was deze haarkleur bijzonder geliefd.

5 en 6. **Nek toe** — **trek toe**; rijke rijmen, *rimes riches*, *reiche reime*; ook identische rijmen; zie *Taalgids* I, 79.

8. **Bles**, lichtblond haar; in Zuid-Limburg noemt men iemand, die zulk haar heeft, eenen bleskop, bij onseenen vlaskop; wij kennen nog het woord bles voor de lichte vlek, die een paard voor den kop heeft.

9. **Snaar**, schoondochter; in Friesland wordt het gebruikt voor schoonzuster; vergel. zwager, dat vroeger, en naar 't schijnt nog in Groningen, in gebruik was voor schoonzoon en nu vrij algemeen geldt voor schoonbroeder.

16. **Hoot**, hoofd; vergel. malloot.

31. **Vervloekt 'n hand**, omdat die hand Gods werk wil verbeteren, door de vrouw op te sieren.

32. **Begrijpende** van begrijpen d. i. berispen; zie boven. Onbegrepen heeft hier de gewone bet.

33. **Stinken voor**, in strijd zijn met.

35. **Hemel-spijt**, de opgetooide vrouw, die zich tegen den wil des hemels zoo opsiert.

41. **Uw verstokte deur**; de deur van u, die verstokt zijt.

Bladz. 319.

2. **Lobben-krul**, de lubben (manchetten) en kraag die geplooid waren.

7. **Uitgekwijld**, vermagerd, uitgemergeld, uitgehongerd.

10. **Doorlucht**, doorzichtig.

12. **School**; de plaats waar de lessen worden gegeven, die den mensch voorbereiden voor den hemel. Zie voor de volgende regels, volgens H.'s aantekeningen: Matth. 5, 42; Deuter. 15, 7; Matth. 25, 35 en 36; Spreuk. 21, 19; Luc. 6, 38; Spreuk. 19, 17.

22. **Spreken**, goed spreken, zich aansprakelijk stellen. — **Borgen**, borg blijven. — **Gelag**, vertering; gelag m.v. gelagen, in drinkgelagen, is eene afl. van het oude werkw. geliggen, samenliggen en duidde eigenl. een aantal voorwerpen aan, die bijeenliggen, en verder de gelden, die door eenige personen bijeengebracht zijn om feest te vieren, b.v. «iets in 't gelag geven», «vrij gelag hebben»; «het gelag betalen» wordt letterlijk en figuurlijk gebruikt. Gelag in een hard gelag bet. lot en wel in ongunstigen zin; het woord komt ook van geliggen, maar ge heeft hier versterkende kracht zoodat gelag bet. het gelegen zijn, gesteldheid, toestand, lot.

23. **Dubbel woekerloon**, het loon dat God den mensch geeft voor zijn goede werken en dat de waarde er van verre overtreft. — **Op weinig jaren dag**, dat loon wordt na weinig jaren op den sterfdag uitbetaald.

24. **Berouwen**, die berouw heeft, berouwvol; een sterk verl. deelw. dat als adject. wordt gebruikt.

28. **Er naar vasten**; vergel. van eene erfenis: er is beter naar te wachten dan naar te vasten.

39. **Overluipen**, overgluipen, zijne oogen gluipe over iets laten heengaan.

Bladz. 320.

2. **Gaan**, heengaan.

3. **Opwaart aanspreken**, den Hemel aanspreken.

6. **Dan**, doch, maar.

15. **Titan**; Helios, de zonnegod, later met Apollo (Phoebus) vereenzelvigd, zoon van den Titan Hyperion, en zelf ook dikwijls Titan genoemd. De Titanen zijn kinderen van Uranus en Gaea.

21. **Lauwermeisken**, zie Daphne; en voor den vorm meisken.

30. **Ontslapen** bet. bij ons inslapen, den doodslaap ingaan, sterven; H. bezigt het hier voor ophouden met slapen, wakker worden; zoo vindt men bij hem en andere schrijvers ook ontleven, ontstaan (vergel. ons ontstentenis), ontvriezen = dooien, ontworden = vergaan (vergel. verworden); en wij spreken van ontaarden, ontstellen (zijn stel, zijn gewone doen, gesteldheid, bedaardheid verliezen), ontluiken.

35. **Zwang**, beweging; in zwang = bezig; vergel. ons gebruik van in zwang zijn.

42. De **koekoek** is vaak het beeld van den bedrogen echtgenoot; vergel. Eng. cuckold = hoorndrager. — **Stuiten**, pochen.

46. **Betrekken**, tot zich trekken, aanlokken; vergel. nu: iemand betrekken.

50. **Grijze boel**, Tithonus, de echtgenoot van Aurora; op voorbede der laatste hadden de goden hem de onsterfelijkheid gegeven maar niet de eeuwige jeugd. die ze vergeten had te vragen; zie boelage.

57. **Schijn**, voorkomen, aanzien, gedaante.

48. **Al uw**, gedurende geheel uw; leven is een bijwoordel. accusat. van tijd; vergel. «dat heb ik mijn leven — ook van mijn leven — niet gezien.»

59. **Verhit zijn op iets**, begeerig zijn naar; vergel. op iets vlammen.

Bladz. 321.

4. **Ontdauwen** = de dauw wegnemen; niet het nat wordt ontdauwd, maar het voorwerp waar het nat overheen gestreken is.

8. **Voreer van den loop**, de eer van den voorloop. H. hield van omzettingen als wolle warm voor warme wol, groene gaaf voor gave groen, jeugdig krielen voor krielen der jeugd, enz.

14. **Misselijk waar**; misselijk is hetgeen missen kan, wat misschien gebeurt, wat mogelijk is; dus: mogelijk of daar, misschien dat.

19. **Besnappen** van snappen, babbelen.

22. **Schooner** genit., afhankelijk van twee, n.l. zon en maan.

24. **Is er**, zijn er.

25. **Luiken**, op een kier staan; zie vooral H. J. Eymael, Huygens-studiën; vergel. den volgende regel.

34. **Gestel**, gesteldheid, vorm, figuur.

38. **Pleister**, mouche.

43. **Wieken**, meerv. van wiek = pluksel, watten. die men gebruikt om het lichaam een schooner vorm te geven. In Friesland noemt men de watjes in de ooren nog wieken of wiekjes.

45. **Banden** om hoofd of hals of beide.

46. **Reepen**, boordsel op den rok.

47. **Randen**, brazaletten.

49. **Tippen**, hoofdeksels, die bij het kapsel der dames behoorden. — **Knoppen**, zilveren of gouden knoppen of knoopjes, waarmee men het haar versierde.

51. **Wrongen**, haarbanden die in het kapsel behoorden.

52. **Speer**, haarspeld.

53. **Tuit**, een vrouwenkapsel of haarhulsel, dat boven op het hoofd stond. — **Kwikken**; wij spreken nog van kwikken en strikken. Het woord hangt samen met kwikken, zie boven, en kwik in kwikzilver; ook met verkwikken.

54. **Bras** J. Scheltema, Gesch. en Letterk. Mengelw. zegt van dit voorwerp: «De bras werd met eenen haak aan den riem gehecht en bestond doorgaans uit vier kettingen van vijftig kooten; aan een dier kettingen hing een koker voor een mesje met een zilveren of agaten hecht, aan de tweede een sleutelring, aan de derde eene schaar met zilveren oogen, aan de vierde een speldekussen met een zilveren rand, of een doosje voor reukwerk. Voorheen was het alleen aan getrouwde vrouwen of weduwen veroorloofd brassen te dragen.» Men noemde den bras ook wel tuigje, vergel. ons tuig; geen wonder dat bras ook wel werd gebruikt voor rommelzoô, de heele santenkraam, warhoop.

58. **Herwaart**, hier. — **Staat en niest** = staat te niezen.

63. **Begrommeld** van grom, een woord dat in Friesland nog gebruikt wordt voor de ingewanden van visschen; dus: bevuild, morsig, smerig.

76. **Zij**, zooals ze is zonder haren opschik.

Bladz. 322.

1. **Slechtaard** van slecht, eenvoudig.

6. **Noode**, een bijwoordel. naamw. van nood: niet graag.

10—12. H. zinspeelt hier misschien op een gebruik, dat bij sommige Afrikaansche stammen heerscht, waar de bruid zich voor het huwelijk moet onderwerpen aan een onderzoek, dat door de vrouwelijke bloedverwanten van den bruidegom wordt ingesteld.

41. **Beroepen**, tot mij roepen. uitdagen.

42. **Hond**; H. denkt hier aan de hondsagen, wanneer de zon de meeste warmte geeft.

45. **Dampen**; vergel. bedompt, dompig.
56. **Genucht**, genoeg, genot.
61. **Wreede**, van wreed.
63. **Doorschoten** van Amor's pijlen.
67. **Hooger**, duurder.
69. **Bangen**, benauwen, van ang, het grondw. van angst.
72. **Lindenpand**, lindenlaan; vergel. de verschillende bet. van pand, dat oorspronkelijk lap beteekent.

Bladz. 323.

1. **Laffe**; wat iemand flauw, loom maakt.
4. **Over-aardsch**, bovenaardsch, hemelsch.
9. **Van bijds**, van nabij; de *d* is misschien ingelascht; vergel. van nieuws, van ouds, enz.
12. **Blind-gehokt** voor geblindhokt van blindhokken d. i. in een donker hok plaatsen, wat men in eigenl. zin van valken zegde; hier: geblinddoekt, verblind.
16. **Hitsig**, gloeiend, brandend; nu heeft het woord een ongunstige bet. — **Straal-venijn**; straal bet. pijl; het venijn dat Amor's pijl in het hart brengt.
28. **Zijn** omschrijft hier den genitief.
39. **Blozig** als woelig, inhalig, afgel. van den stam van een werkw.
43. **Achter nu**, terug nu. — **Wijzers**, aanwijzers, uitleggers.
51. **Minnemoer**, Venus de avondster.
52. **Verspaait** van spade, laat. H. drukt zich hier niet juist uit.
59. **Ongehavend**; havenen bet. eigenl. opsieren, mooi maken; de bet. die het woord nu heeft is van lateren tijd.
60. **Onbesneden**, van besneden, het verl. deelw. van besnijden, dat in het Mnl. besnoeien, door snijden bewerken, beschaven beteekende; besneden was, als beschaafd, fig. fijn beschaafd; onbesneden is dan ook ruw, als hier, slordig, vuil. — **Sloor**, van slieren; die de boel maar sleuren laat; vergel. slordig; dus slet, slons.
63. **Goor**, vuil, slijk; het woord wordt in 't stadfriesch ook gebruikt als adject. en bet. dan invuil, zoodat het niet meer schoon kan; men spreekt er ook van «een gore vent», iemand die een vieze kleur heeft; ook van gore, d. i. bedorven of zure melk. Van denzelfden stam is het Friesche woord jarre = vloeibare mest.
64. **Snot-verlaat**, zie verlaat.
67. **Lak**, gebrek; vergel. «iemand een lak aanwrijven»; het woord is verwant met laken, lekken, leken = druppelen, lek en het Friesche woord leiken d. i. baggeren, uitbaggeren; zie Taalgids I, 93.
71. **Dat**, een accusat.; het antecedent is knechtjen. Met de volgende regels bedoelt H.: De schaamte die iemand bloode maakt, houdt het knechtjen op een tamelijken afstand van zijn meisje; daar is als 't ware een tusschenschot, waar hij niet doorheen durft dringen. H. noemt dat het **schaamverschiet**, en zinspeelt daarmee zeker op het verschiet dat doorzichtig is; nu komt de duisternis; die geeft hem moed en hij breekt door de lichte afscheiding heen, die hem van zijn meisje scheidt.

Bladz. 324.

2. **Minne-alver**; alven zijn geesten, waarvan in de Germaansche mythologie wordt gesproken; toen het christendom hier wortel had geschoten waren het «booze geesten, duivels of helsche wezens, die den mensch door allerlei bedriegelijke beelden kwelden en verbijsterden». Later verloren ze hun boos karakter en duidde men er dwazen door aan, die zich aan zelfbedrog schuldig maakten, of ook narren; zoo werd de alf de personificatie van den dwaas en bleef bij ons leven in de uitdrukking: hij is van nummer elf. H. bedoelt met minne-alver minnegek.
6. **Het**, wat van het voordeel der duisternis is gezegd.
9. **Jeugdig krielen**, zie bl. 321, r. 8. — **Krielen**, krielen, wemelen.
12. De komma's, waartusschen negen staat, doen hier dienst als aanhalingsteekens.
15. **Broek en bouwen**, jongens en meisjes; wij kennen nog het spreekw.: waar broeken zijn, gelden (betalen) geen doeken; zie ook blz. 218.
17. **Luistervinken**; aan de vink schijnt men allerlei ongunstige eigenschappen toe

te schrijven, zooals ook blijkt uit samenstellingen als roervink, goudvink (rijkaard en officier), kaalvink; men zal hier vink voor vogel in 't algemeen nemen; denk aan: een slimme vogel, een spotvogel; en ook aan de kraai, de raaf en andere.

22. **Stommeland**, vergel. stommelig, houderig in zijne bewegingen; men zegt bijv. van iemand, 'dat hij stommelig is van slaap, wanneer hij met onzekeren gang loopt en de dingen onhandig, stouterig aanpakt. — **Gelaat** is hier manier van doen, de wijze waarop men zich gedraagt. Met stommeland gelaat bedoelt H. de onhandige, houterige, ongewone en daardoor dwaze manier van doen der vrijers.

30. **Tel**, telganger; het woord komt van Lat. *tolutarius*, en verder van *tolere*, optillen en wel de pooten.

64. Over de komma's, waar neen tusschen staat, zie boven regel 12.

72. **Boven 't hoofd hangen** gebruiken wij alleen in ongunstige bet.

75. **Soulas**, hetzelfde als troosgie, boven regel 42.

Bladz. 325.

14. **Vrijdom**, jongelingsleven, ongehuwde staat; vergel. vrijgezel.

16. **Ongebonden**, niet gebonden, door den huwelijksband n.l.

19, 20. H. bedoelt: Wie zou liever zelf een «minne-alver» willen zijn dan zich te verkleunkelen in hunne gesprekken.

Bladz. 326.

1. **Ingevallen**, ingeval, indien.

14. **Huien**, huiden, heden; vergel. huidig.

17. **Beloeren**, loeren naar, uitzien naar.

37. **Hij en**, dat hij niet, of hij.

44. **Zonder vaart**, zonder voorbij te gaan.

Bladz. 327.

35. **Ongevoel van wellust**, ongevoeligheid voor genot, onverschilligheid. — **Doove plaag**, de plaag die een gevolg is van de verdooving, van de mindere scherpte der zinnen.

36. **Kindsch gedeelte**, het deel dat mij als kind van moeder natuur toekomt, mijn aandeel.

39. **Het**, het kind, Hofwijck; H. legde het buiten aan tusschen 1640 en 1642; het gedicht was geschreven in 1651, dus ongeveer tien jaar later.

40. **De gekken doen den kost**, geven het maal.

44. **Duivelsbrood**, paddestoelen.

Bladz. 328.

4. **En**, de ontkenning behoort bij maar uit ne ware d. i. niet of het mocht zijn. — **Binnen ons**, in onze voorstelling.

14. **Woeste schikkelijkheden**, hetzelfde als een tamme wildernis: een schikkelijke, niet al te groote woestheid, zie de beide volgende regels.

15. **Zich noemen**, genoemd worden; zie mijne Nederl. Sprkk., bl. 177. — **Vertrek**, waar men zich terugtrekt uit de dagelijksche beslommingen.

21. **Vervaken**, vakerig, slaperig maken; van vaak d. i. eigenl. lust tot slapen, slaperig.

22. **Wonderlijk** d. i. vreemd; hier: wat de bewondering wekt, verwonderlijk.

25. **Groen gerucht**; eene omzetting: geruchtmakende groente; zie boven.

28. **Potgeld**; denk aan potten en potten naast spaarpot.

37. **Ontzetten**; vergel.: eene stad ontzetten, van den vijand bevrijden. — Zie voor dezen regel I Sam., 21, 6.

Bladz. 329.

1. **Ontstaan**, niet meer bestaan; zie ontslapen.

5. **Even**, effen, gelijk.

6. **Pas**, juist. — **Ontlijven**, het lijf, het leven verliezen, sterven.

9. **Lijden**, laten begaan, toelaten, toestaan, dulden.

21. **Verzweren**, den eed breken, afzweren. — **Verzaken**, verloochenen, achterhouden; vergel. troef verzaken; zie boven.

36. **Stouwen**, stuwen. — **Groote dwazen**, de reuzen die den hemel bestormden.

Bladz. 330.

2. **Opgeworpen hout**, boomen die gegroeid zijn uit het zaad, dat de zee heeft aangespoeld.

6. Gewrongen zinsbouw; H. bedoelt: al loopende over iets denken of een boek lezen, wat nog beter is.

14. **Zeër**; de handen doen zeer van, enz.

16. **Tobbelen**, frequ. van tobben.

22. **Verheiden**, tot heide worden.

24. H. bedoelt misschien: het huisje, waarin ik een hoek heb gevonden, wordt door de wereld niet gevonden, is voor de wereld verborgen, is ver van de wereld verwijderd.

38. **Gebit**, stang, om ze te beteugelen.

39. H. bedoelt: de kleinheid van mijne bezitting wordt vergoed door andere voordeelen.

Bladz. 331.

13. **Zijn makker**, de bij; dus als 't was, dat uit de bijenkorf gehaald wordt.

15. **Omtrent**, bij.

16. **Wolle-weverij**, tapijtwerk.

35. **Groot**, zwanger; Fr. grossesse.

40. **Ontzitten**, al zittende ontkomt; zie **ontstaan**.

Bladz. 332.

7. **Schotsch**, om uit te schieten; vergel. uitschot; zie boven.

13. **Missen**, ontglippen, kwijt raken; zie regel 17 en 20, 21.

16. **Oogscheel**; scheel is deksel; dus ooglid.

31. H. bedoelt: Wij staan daar nog niet (pas, nauwelijks) voor, of onze oogen zijn er in; vergel. hij en; voor zijn behoorde de negatie en te staan.

32. **Hekkens** m.v. van hekken dat vroeger en nog dial. wordt gebruikt voor hek.

Bladz. 333.

16. **Kerf**, kerfstok, rekening.

25. **Onthalen**, inhalen, ontvangen, begroeten.

27. **Menschelijkheid**, wat voortkomt uit de menschelijke natuur.

28. **Groene gaaf**, gave groen; eene omzetting; zie blz. 321.

29. **Laurieren**, doordat hij n.l. de lindelaan in 't «Voorhout» beschreef.

30. **Haren**, der lanen n.l.

33. **Staat te pijpen**, kan gepepen, gezongen worden.

39. **Pand**, laan: zie Lindepand.

Bladz. 334.

1. **Fluitertjes**, zangvogeltjes.

6. **Koekoek**, zie boven.

7. **Landheer**; Huygens zelf, die weduwnaar was.

12. De elzen beschermden de lindes.

16. **Snoeiers**, eters van ooft.

19. **Ongefoold**, niet betast, niet gedrukt of beduimeld; folen wordt vaak door onze minnedichters gebruikt als met de hand betasten, drukken, n.l. op minnelijke wijze; maar het bet. ook plagen, kwellen; zie boven folen; van denzelfden stam is vollen en voller, woorden die bij de lakenfabricage worden gebruikt.

23. **Overspel**, kruising van verschillende soorten. Het woord spel in de bet. van genot, vermaak werd vooral in de middeleeuwen in betrekking gebracht tot de minne en daaraan danken we nog het woord overspel, waarin over een ongunstige bet. heeft als in de Mnl. woorden overtrouw = ontrouw, overdaad = verkeerde daad, overhorig = ongehoorzaam, overkunst = duivelskunst; vergel. nog ons overdaad, overmoed, overdrijven, overijlen, overladen, overspannen, enz., zie boven.

26. **Aloë** moet n.l. dienen om hem, die door te veel fruit eten ziek wordt, te genezen.
 34. **d'Atheensche gallerij**, de Stoa te Athene, waar Zeno, de stichter der Stoïcynsche school, onderwijs gaf.
 38. **Voos**, hol, ijl, ledig; vergel. een vooze raap, een vooze noot.

Bladz. 335.

2. **Keeren**, verkeereren, veranderen, omgezet worden.
 3. **Gemelijk**, wat ons gemelijk maakt, iemand uit zijn humeur brengt; zie boven.
 8. **Overheerig**, dat eene neiging geeft om te overheeren, te regeeren.
 10. **Staat uit**, blijft buiten.
 18. **Eenigheid**, eenzaamheid; zie boven bl. 276, regel 9.
 24. **Gerokten vloek**; eene omzetting: de vloek des gerokten, des predikants.
 25. **Hooft** van hoven van hof.
 27. **Eek**, edik, azijn.
 30. **Gods een en ander boek**, het bijbelboek en het boek der natuur.

Bladz. 336.

- 3 en 4. **Klaarachtig, waarachtig**; denk aan de bet., waarin H. het achtervoegsel opvat.
 5. **Verlaats**, het zich verlaten, zich overgeven.
 16. **Gespook**, twist, geraas, getier; als 't hard waait, zeggen de zeelui, dat 't buiten spookt, en in een huis waarin ruzie is, zegt men ook wel, dat het er spookt.
 21. **Tand**, giftige tand, het zinnebeeld van verderf.
 33. **Stallicht**, een dwaallicht.

Bladz. 337.

4. **Vergaan**, minder worden, bederven. — **Vergaan**, van de eene plaats naar de andere gaan.
 6. **Verstaan**, begrijpen, vatten. — **Zich verstaan**, door staan minder worden, bederven.

Bladz. 338.

24. **Wel belaten**, goed, in goeden doen achterlaten.
 37. **Verloofd**, verzekerd, in banden geslagen.

Bladz. 339.

Babel, Rome, volgens de tekstverklaarders der 17de eeuw.

Bladz. 340.

22. **Smijten**, slaan; van denzelfden stam is smid.

Bladz. 341.

10. **Van elven**; zooals men weet is elf het dwaze getal. Het is eene herinnering aan de elven of alven, geesten, der Germaansche mythologie. Zie boven.

Bladz. 342.

32. **Onderwind**, hetgeen iemand zich onderwindt, durft wagen, de aanspraken die hij laat gelden.

Bladz. 343.

37. **Stolp**; volgens Oudem. een balk, bint, staak, lat; en het deksel eener kan; volgens anderen een mandwerk. Hier heeft het woord geene dier beteekenissen. Het zal hetzelfde zijn als het Friesche woord *stelp*, een boerenhoeve of huizinge, die zoo is ingericht, dat de woonvertrekken van het gezin, de stal en de schuur onder één dak zijn. Bij eene boerenplaats of hoeve is het woonhuis afzonderlijk gebouwd, al is het dan ook met schuur en stallen verbonden.

Bladz. 344.

4. **Gewenten**, gewoonten.

Bladz. 345.

2. **Prachen**, pralen, pronken; zie de andere bet. beneden; het hangt misschien samen met *prachten*, zich verhoovaardigen.
4. **Bast**, strik of strop van touw.
15. **Inboeltjen**, van inboel, huisraad, dat nog gebruikt wordt.
18. **Bluts**, eigenl. geslagen, van blutsen, slaan, kloppen en fig. geslagen bij het spel, dus alles verloren hebbende; hier hetzelfde als bloot, arm; een bluts is een buil.
19. Denk hier om de twee bet. die **om** heeft.
30. **Iemand vergasten**, bij iemand als gast komen. — **Noen**. middag.
35. **Hoetelen**. plagen, kwellen, zeuren, zaniken; zie *hoddebek*.

Bladz. 347.

- 9 en 10. **Kloek**, eigenl. goed gebouwd, verder flink, moedig, verstandig, beleidvol, spaarzaam; let op de verschillende bet., die het woord hier heeft.
20. **Dat de hand op 't rad legt van de tijden**, dat de tijden doet stil staan, dat ons vergunt van verleden tijden iets te zien.
26. **Het verderfelijk**, hetgeen verderft; wat wegsterft.

Bladz. 348.

29. **'t Kostelijke mal**, de dwaasheid die veel kost, kostbaar is. Denk aan H.'s. gedicht van dien naam.

Bladz. 349.

12. **Linker**, een slimmerd, een listig mensch, een bedrieger.

Bladz. 350.

32. **Schoutet** uit schouthcet; zie boven *schoutambt*.

Bladz. 351.

11. **'n**, en; zie boven bl. 328.

Bladz. 352.

12. **Ontleggen**, verhelen, verzwijgen.

Bladz. 353.

16. **Ongestuime**, onstuimige; in het stadfriesch kent men het werkw. stuimen of stumen, zich boos toonen; met een boos hoofd rondloopen en die boosheid aan den dag leggen door te zwijgen en dwars bescheid te geven. Van denzelfden stam als stuimen is wellicht ongestuim en onstuimig, waarin on dan geen ontkennende maar versterkende kracht heeft als in onsturig.

Bladz. 358.

Vergel. XIII met V op bl. 29.

Bladz. 360.

11. **Onbegrepen**, zie begrijpen.
12. **Onbekropen**, zoo dat men zich niet laat bekruipten, op listige wijze vangen, misleiden; vergel.: de vrees bekruipt mij.
20. **Gepreid**, van preien, praaien; nog bij zeelieden in gebruik, als iemand op zee aanroepen, hem iets vragen; hier: *rondbazuinen*.

Bladz. 361.

5. **Jouwerliefde**, uwe liefden, een titel.
7. **Kedaar**, kijkdaar, ziedaar.
17. **Eenig**; zie eenigheid; H. drukt zich in den volgende regel nauwkeuriger uit.
19. **Geen man van een**, geen man die zich met één enkelen arbeid tevreden stelt; in den volgende regel staat: zelfs niet niet een grooten arbeid.
27. **Draagzaam**, draaglijk.

31. **Schorten**, overblijven, niet noodig zijn; H. gebruikt het woord in een andere bet. dan wij. Zie boven.

34. **Ontgeven**, laten afgeven, ontnemen; wij zeggen nu: zich iets laten ontgeven, eene meening laten varen; ook: zich iets laten ontstrijden.

37. **Bij daag**, bij dage, datief van dag. **De dagen** accusat. van tijd.

38. **Weten**; kennen, bewust zijn; ook in den volgende regel.

Bladz. 362.

15. **Meer**, voornamer.

18. **Doen**; nu herhaalt men bij doen als plaatsvervangend hulpw.w. het object niet.

25. **Afkerven**, afdoen, n.l. eene schuld; hier: afmaken, zich er doorslaan.

33. **Acht**, achting; in acht houden, ingenomen zijn met.

34. **Verkrachten**, hier: afleiden door krachtige middelen.

37. **Beidersoorts**, van tweeërlei kunne.

Bladz. 363.

16. **Nieuwe**, wij: nieuws, een genit., die als een nieuwe stam wordt gebruikt.

17. **Bediende**; zie boven bl. 64.

39. **Ter handen trekken**, ter hand nemen; ter voor ten is zeker een gevolg van verwarring van enkelvoud en meervoud.

Bladz. 364.

12. **Allernaast**, allernauwkeurigst; vergel. de allernaaste prijs.

13. **Ordentelijk**, ordelijk.

27. **Pas**, nauw, nauwelijks.

36. **Twijfelijk**, omdat hij niet weet waar te beginnen.

Bladz. 365.

4. Als men achter vermaak eene komma plaatst, wordt de regel duidelijker.

15. **Engelsche viool**; omdat H. van een Engelschman les kreeg op dat instrument.

19. **Zonder biezen**; die de zwemkunst niet goed machtig was, gebruikte vaak een bos biezen onder de borst.

20. **Op eigen houtje** iets doen is eene uitdrukking ontleend aan het gebruik, dat men oudtijds maakte van den kerfstok; de winkelier, bij wien men schulden maakte, sneed de kerven in den stok; deed men het zelf, dan deed men het op zijn eigen houtje, op eigen gezag, zonder er iemand naar te vragen. Harrebomé zegt in zijn Spreekw. 336: «Het houtje is de kerfstok, die uit twee staafjes bestaat, welke tegen elkander gelegd worden, en waarop dan een gemeenschappelijke kerf wordt gesneden. De verkooper behoudt het eene staafje, de kooper krijgt het andere. Die nu op eigen houtje aantekeningen maakt, maakt aantekeningen, die nietig zijn. Men geeft er door te kennen, dat men zonder anderer raad, gezag of invloed werkzaam is.»

23. **Boog**, strijkstok, Duitsch bogen, Eng. bow. — **Vingerwerk**, het tokkelen met de vingers.

25. **Klavier**, een muziekinstrument, waaruit zich later de piano ontwikkelde.

27. **Theorbe**, tuorba, een groote luit.

Bladz. 366.

18. **Voorhoutsche ploegers**, die in het Voorhout hun tijd doorbrengen met slenteren.

Bladz. 367.

8. **Tarten**, dat oudtijds torten luidde is eene afl. van den Duitschen vorm tort = trots; tarten is dus hetzelfde als trotsen, trotseeren.

Bladz. 368.

JOHAN VAN HEEMSKERCK. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 132.)

Bladz. 369.

21. **Beuren**, Mnl. boren, te beurt vallen, ten deel vallen; het mag mij beuren ==

ik kan en mag het doen, ik mag het mij veroorlooven; wij gebruiken het woord ook, wanneer er sprake is van uitgaven, die men zich veroorlooft. Het is hetzelfde woord als beuren = ontvangen, innen, en beuren = opbeuren; vergel. beurt, gebeuren en het oude beren = dragen; zie verbeuren.

Bladz. 371.

6. **Aarzelen**, zie aarsling; aarzelen bet. in het Mnl. al vechtende achteruit-trekken, zonder den vijand den rug toe te keeren; het woord wordt nu alleen figuurlijk gebruikt; vergel.: weifelen, dralen, talmen.

2. **Roekeloos**, zorgeloos, eene afl. van het oude zelfst. n.w. roek, zorg, acht; men gebruikte oudt. roek nemen, waar wij spreken van: zorg dragen, acht geven; het oude werkw. roeken bet. zorgen, bedacht zijn, zich bekommeren, zich over iets bekreunen; het werkw. regeerde eenen genit.

18. **Petrarcha** (1304—1374), een Italiaansch dichter, beminde op Platonische wijze Laura, de vrouw van Hugo de Sada, en wijdde haar, als de troubadours dier tijden, een tal van sonnetten; die liefde oefende echter weinig invloed uit op de gemoedsrust van den zanger en van de geliefde.

Bladz. 372.

2. **Krinkelen**, een frequ. afgel. van kring; ook kringelen. Gekrinkeld bet. krom, gebogen.

30. **Meewaardig**, zie meewaardiglijk.

32. **Verkrachten**, krachteloos maken, van hunne kracht berooven, overwinnen; zie boven.

Bladz. 373.

JACOB WESTERBAEN. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 121.)

Bladz. 375.

14. **Sporeloos**, waarin hij geen spoor nalaat.

Bladz. 378.

DANIËL JONCTIJS. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., blz. 130.)

3. **Sprant**, spruit.

15. **Geval**, geluk, noodlot; zie boven. De zusters zijn de drie Schikgodinnen: Clotho, Láchesis en Atropos.

Bladz. 379.

7. **Ganimeses** moet zijn Ganymedes; hij was de zoon van koning Tros en werd door den adelaar van Zeus of Zeus zelf in de gestalte van eenen adelaar geroofd en naar den Olympus gebracht, waar hij in plaats van Hebe schenker der goden werd.

17. **Gnidus** of Cnidus, eene stad in Klein-Azië, gelegen aan kaap Triopium (Crio), was de hoofdstad van den eeredienst van Aphrodite.

Bladz. 382.

18. **Kwikker**, zie verkwikken.

43. **Vertoogen**, vertoonen; zie boven.

Bladz. 394.

JAN VOS. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 138.)

Bladz. 395.

15. **Krits**, kreits, kring, hemelboog.

Bladz. 400.

JOAN VAN PAFFENRODE. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 146.)

- 17. **Ruiten**, plunderen, rooven, stroopen.
- 19. **Spouwen**, spuwen, uitbraken.
- 22. **Laven** wordt hier in eene bijzondere bet. gebruikt, die 't woord niet heeft; zie boven, en ook regel 29.

Bladz. 401.

- 13. **Troppen**, troepen, kudden.
- 22. **Gebraakt**, die braak d. i. omgebroken, omgeploegd, onbebouwd heeft gelegen.

Bladz. 406.

GERAERD BRAND. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 133.)

- 21. **Aanspannen**, zich verbinden, samenspannen; zie spannen.

Bladz. 415.

- 4. **Tuin**, omheining; vergel. omtuinen en zie boven afgetuind en houttuin. Bekend is de Hollandsche tuin, een gevlochten omheining, die op de oude munten voorkomt; hier bet. tuin grens.

- 25. **De groote Rotterdammer**, Desiderius Erasmus.

Bladz. 416.

- 6. **Het noodlot**, de leer der voorbeschikking of praedestinatie.
- 16. **Doodverf**, eene schets, de grondverf; hiervan komt het werkw. doodverven

Bladz. 418.

- 2. **Van gelijken**, op dezelfde wijze, gelijkelijk; wij hooren nog «van 's gelijken».
- 23. **Houden**, het er voor houden; zie boven omslachtige uitdrukkingen.

Bladz. 419.

- 30. **Hachelijk**, gevaarlijk, gewaagd, twijfelachtig, van het grondw. hach, gevaar (zie Van Dale).

REYER ANSLO. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 123.)

Bladz. 427.

- 13. **Den**, de; de *n* werd vroeger ook in den nominat. achter de geplaatst, vooral wanneer het volgende woord met eenen klinker of eene *h* begon. Sommige schrijvers waren ook niet op de hoogte van de verbuiging en gaven den 1en en den 4en n.v. denzelfden vorm.

Bladz. 430.

J. OUDAEN. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 123.)

Bladz. 431.

- 15. **Ondergaan**, zich naar iemand schikken, zijne macht erkennen, zich aan iemand onderwerpen; de klemtoon valt op het tweede lid der samenst.

- 17. **Deemoedig** van deemoed, dat door samentrekking ontstond uit dewe-moed; het eerste lid komt overeen met het Ouds. *thiwa* en Got. *thivi*, dat dienstmaagd beteekent. Van denzelfden stam zijn dienst en deern; deemoed duidt dus den afhankelijken toestand aan, waarin een dienstbare verkeert; vergel. de synoniemen ootmoedig en nederig. Zie Wegwijzer II, bl. 282.

20. **Tuk**, trek, van tiegen, tĳgen.
 29. **Sporeloos**, buitensporig; zie boven.

Bladz. 433.

Ennius, de vader der Latijnsche dichtkunst, geb. 239 voor Chr. te Rudiae in Calabrië. Zijn hoofdwerk vormen de *Annales*, die in epischen vorm de geheele Rom. Gesch. tot op zijnen tijd omvatten; verder treurspelen, blijspelen en satiren.

Bladz. 439.

JOHANNES VOLLENHOVE. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 129.)

16. Vergel. boven: Vondel, bl. 248, regel 32.

Bladz. 441.

35. **Overmogen**, overwinnen; vergel. overmacht.
 36. **Jaargetĳde**, zie boven.
 37. **Het hart gaat open** wordt van iemand gezegd, die verheugd is.

Bladz. 442.

18. **Verblazen**, wegblazen; vergel. andere samenst. met ver.

Bladz. 444.

J. A. VAN DER GOES. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 126.)

15. **Kreeftvier**, de kreeftszon, de zon die de landen onder den kreeftskeerkring beschĳnt.
 17. **Kruidwaranderĳen**; waranderĳ van warande, een hof, een tuin; eigenl. een omsloten ruimte, eene verblijfplaats; het woord is een tegenw. deelw. van waren (zie boven); vergel. heiland, vijand.

25. **Ophemelen**, van hemelen, schoonmaken, in orde brengen; in Friesland kent men nog huishemelen en het adject. hemel voorschoon, zindelijk; ook ophemelen is daar bekend als in orde brengen, schoonmaken; hier bet. het woord zuiveren. Ophemelen dat verder opschikken, versieren beteekende, kennen we nu als uitbundig prijzen, ten hemel toe verheffen; deze bet. heeft het woord vrij zeker te danken aan het zelfst. naamw. hemel en zoo is het dus eene volksetymologie.

28. **Graan**, kern.

Bladz. 445.

1. **Gevaart**, gevaarte; zie ongeveer.
 8. **Stralen** van straal = pijl; vergel. de straal van eenen cirkel; stralen is hier schieten. — **Lenden** is het meerv. van lende.
 24. **Aanboeten**, aanzetten, aanleggen, aansteken; zie boeten.

Bladz. 448.

16. Hij, d. i. Mercurius, stal de stieren van Apollo.
 16. **Kaan**, vaartuig, van kano (?).
 19. **Klimeen**, Clymene, bij Helios moeder van Phaeton.
 25. **Rĳzenhoofd**, een hoofd, havenhoofd, dat geheel of gedeeltelijk van rĳshout is gemaakt. — **Gehelmd**, begroeid met helmplanten.

Bladz. 449.

2. **Opklimmingen**, barensweeën.

Bladz. 452.

32. **Held Michael**, M. A. de Ruijter.

Bladz. 453.

20. **Op alle straten**, allerwegen.
25. **Kersten**, christen; vergel. het oude werkw. kerstenen, tot christen maken, doopen.
28. **Steil**, diep.

Bladz. 454.

2. **Paruik**, hoofdhaar; hier figuurl. gebruikt voor hoofd; nu wordt pruik gebezigd voor valsch haar.
11. **Flus**, zoo even, eenigen tijd geleden.
19. **Uw halsgevaar**, het gevaar waarin ge uwen hals, d. i. leven brengt. — **Met**, door.

J. VAN BROEKHUIZEN. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 130.)

25 en 26. Waarom niet streelen en spelen?

27. **Kriel**, dartel, wellustig.

Bladz. 455.

1. **Cytheré**, Cytherea, is een bijnaam van Venus, naar het eiland Cythera (nu Cerigo).

Bladz. 457.

6. **Endymion**, de schoone slaper en minnaar van Selene (de maan), was een jager of herder, die in Carië op den berg Latmus vertoefde.
9. **Zijne meesteres**, Diana, de godin van de maan en de jacht.
29. **Melker** is het subject; — **Van binnen** = naar buiten.

Bladz. 458.

8. **Goot**, koelbak.

JAN LUYKEN. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 130.)

Bladz. 462.

24. **Pril**, aardig, geestig.

Bladz. 464.

31. **Guil**, paard.

Bladz. 465.

23. **Muite**, eigenl. vogelkooi; verder: plaats waar men zich schuil houdt; hier: woning.

Bladz. 466.

2. **Zwaan**; deze vogel is gewijd aan Apollo; een dichter wordt ook wel zwaan genoemd, als Vondel: de Agrippijnsche zwaan; volgens de fabel zong de zwaan even voor zijnen dood een schoon lied; vandaar zwanenzang.

LUCAS ROTGANS. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 155.)

Bladz. 467.

4. **Wambes**, wambuis.
40. **Linker**, hier knaap; zie boven en vergel. kwant, vent.

Bladz. 468.

8. **Grijserd**, grijsaard.
9. **Bestemoer**, grootmoedertje; zie bestevaar.

19. **Jongspel**, de plaats waar de jongelui bijeenkwamen om feest te vieren.
 24. **Grijzen**, zie grijns.

Bladz. 469.

11. **Verschiet**, verschot, verscheidenheid.
 28. **Vaan**, eene maat voor bier; vier mengels (Liters?).
 29. **Mutsje**, een kleine maat; in het dialect wordt het woord nog gebruikt.

Bladz. 470.

8. **Pillegift**, de gift die het kind van zijne peten had ontvangen. Het werkwoord pillen bet. tot peetkind maken; vergel. kerstenen.
 18. **Gebaarde**, zie gebaar.

Bladz. 473.

28. **Voorbedied**, voorbeduiding, voorspelling.

Bladz. 474.

19. **Betogen** van betiegen (betijgen), betrekken.

Bladz. 475.

8. **Ernstgelatig**; zie gelaten.

Bladz. 476.

ELISABETH KOOLAERT, geb. HOOFMAN. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 158.)

19. **IJpen-dreven**, ijpenlanen.

Bladz. 478.

HUBERT KORNELISZOOM POOT. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 157.)

13. De herder, **Endymion**, had Juno beleedigd en daarvoor was hij door Jupiter veroordeeld dertig jaren lang te slapen.
 22. **Diones dwerg**, Cupido; Dione is Venus.
 23. **Latones telg**; Latona (Leto) was de moeder van Apollo en Diana.

Bladz. 479.

1. **Phebe**, de lichtgevende, een andere naam voor Diana.

Bladz. 480.

15. **Ontheisteren**, berooven van den lust tot werkzaamheid, verbazen, verbluffen; in Friesland kent men de woorden heister en heisteren; met het eerste, een subst., duidt men een kind, vooral een meisje aan, dat altijd even druk en zeer bij de hand is; eene soort van moedertje, dat hare moeder in alles nadoet; met heisteren duidt men de werkzaamheid aan, die ze verricht; maar ook het verrichten van huiswerk in 't algemeen. Met deze beide woorden staat ontheisteren zeker in verband en dan beteekent het iemand den lust benemen te heisteren, druk werkzaam te zijn, hem zijne geestkracht ontnemen, in verdooving brengen. Het woord bet. ook ontredderen, havenen.

Bladz. 481.

11. **Eunjer**, een spooksel, een nikker, een plaaggeest. In de 17de eeuw komt het woord ook voor als adject. voor gauw, geestig, geslepen, listig. Dr. Franck brengt het woord in betrekking met Hongaar, Ungar, Unjar voor Zigeuner en het woord zou dan met de bet. toovenaar, bedrieger bij ons burgerrecht hebben gekregen; 't is nu verouderd.

19. **Mincia's dochters**; lees Minyas'. Minyas was koning van Orchomenus in Boeotië.

Zijne drie dochters weigerden deel te nemen aan de feesten van Bacchus en werden daarom razend gemaakt en door Mercurius veranderd, de eene in eene vleermuis, de beide andere in uilen.

Bladz. 482.

32. **Onverlet**; zie verletten.

Bladz. 483.

7. **Verzoeten** is hier niet goed gebruikt; vergel.: geld verzoet den arbeid; de dichter bedoelt «doen slijten».

26. **Verbeelden**, in beeld brengen, afbeelden, vertoonen; vergel. de tegenwoordige bet. voorstellen; verder: zich verbeelden en zich inbeelden.

Bladz. 484.

9. **God gelaten**; onderworpen aan God; zie gelaten.

16. **Versteken**, zie steken.

36. **Kloek** is iemand, die met overleg te werk gaat, beleidvol, en van eene huismoeder zuinig; zie boven. Met de **Vrouw** wordt in den volgende regel **Martha** bedoeld, de zuster van Maria en Lazarus, die te Bethanië woonde.

Bladz. 485.

8. **Doorgrieven** zou nu een andere bet. hebben; vergel. grieven.

Bladz. 486.

36. **Ter goeder uur**, eigenl. **te**; zie mijne Nederl. Sprkk., bl. 23.

37. **Janus' tempel**; de tempel van Janus was alleen gesloten, wanneer er vrede was; dit was het geval onder Numa Pompilius na den eersten Punischen oorlog en onder Augustus.

Bladz. 487.

38. **Melibé**; Meliboeus en Tityrus zijn namen van herders in de Herdersdichten van Virgilius.

Bladz. 488.

21. **Hermes**, Mercurius, de god van den handel, de bode van Jupiter.

Bladz. 489.

1. **Kouter**; het woord is hier, vrij zeker met het voorwerp, door de Romeinen gebracht. De ou voor de *d* of *t* is bij ons veelal ontstaan uit *ol* of *al*. De Oudfransche vorm is *coltre*, die later *'coudre* werd; de Engelsche is *colter*, de Lat. *culter*; het woord bet. mes en meer in 't bijzonder ploegmes; *culter* heeft het verkleinwoord *cultellus*; daarvan komt de Oudfransche vorm *coutel*, thans nog in gebruik voor een rietmes, en het tegenwoordige *couteau*. Zie over het ontstaan der *ou* uit *al* of *ol* Taalg. I, 46.

9. Uit het dal, het most persen en de rotsen blijkt, dat de dichter aan een Hollandsch landschap niet genoeg had, als hij 't akkerleven bezong.

33. **Loos**, bedriegelijk; vergel. de verschillende bet. van *loos*; de oorspronkelijke was ledig en het woord hangt samen met *liezen* in verliezen.

Bladz. 490.

1. **Riek**, mestvork; het woord is in het dial. nog bekend; het hangt samen met *raken*, *rakelen*, *hark* en Duitsch *rechen*.

Bladz. 491.

14. **Nuchtere licht**; uchtendlicht.

34. Dus hij moet volslagen pessimist zijn.

Bladz. 492.

9. **Herakliet** en **Demokriet** waren een paar Grieksche wijzen; de eerste lachte, de andere schreide om de dwaasheden der menschen.

29. **Monsteren**; zich vertoonen om te wedijveren met anderen.

Bladz. 493.

4. **Hem** slaat op groei.
 25. **Botervat**, heel prozaisch en plat voor koe.
 27. **Hemelwol**, sneeuw; het beeld is gekunsteld en niet poëtisch.

Bladz. 495.

20. **Margaretha** bet. parel.

Bladz. 497.

JUSTUS VAN EFFEN. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk , bl. 167.)

Bladz. 499.

35. **Motje**, moeitje, tante.

Bladz. 503.

2. **Terwijl**, nu tijdbepalend, was vroeger redegevend; vergel. dewijl.
 13. **Zich laten gezeggen**, gehoorzamen; vergel. gezeggelijk.

Bladz. 504.

32. **Onderleid**, voorzien; vergel. «hij is goed onderleid», hij heeft goed onderwijs genoten; vergel. onderleggen.

38. **Proef**, proefstuk, om baas of meester te worden.

Bladz. 506.

15. **Grunselen**, lachen en binnensmonds praten; dus al lachende een knorrend geluid geven.

Bladz. 507.

30. **Bezoeken**, beproeven; zie verzoeken.

Bladz. 509.

15. **Uit ten treuren**, uiten treuren, waarin uiten, d. i. zonder, het grondw. is van buiten; het kan ook ontstaan zijn uit uit den; dit is echter minder waarschijnlijk, daar uit zelden zonder beteekent, maar veelal het tegengestelde is van in; naast uiten treuren had men vroeger ook zonder treuren; vergel. nog ons buiten kijf, bij Hooft uit de kijf, buiten mijne voorkennis, buiten den waard rekenen, enz. Uiten treuren komt voor in de volgende beteekenissen: vroolijk, vergenoegd; lustig, flink, onvermoeid; onverpoosd, zonder ophouden; de laatste beteekenissen heeft de uitdrukking tegenwoordig.

Bladz. 511.

3. **Hard**, zeer, sterk.
 26. **Verdrietig**, vervelend; vergel. onverdroten.

Bladz. 514.

5. **Gezeggelijk**, gehoorzaam.
 28. **Sint An**; «er loopt wat van Sint Anna onder». Sint Anna is de moeder der maagd Maria, die haar eerst op hoogen leeftijd na langdurige onvruchtbaarheid werd geboren. Dit gaf aanleiding, dat men de uitdrukking opvatte als: de zaak is niet naar behooren, er is wat op aan te merken. Volgens sommigen was men vroeger gewoon bij de huwelijksplechtigheid van eene bruid, die zedig geleefd had, eenen lofzang te zingen ter eere van Maria; was ze niet kuisch geweest dan zong men eenen van St. Anna. Nu gebeurde het eens, dat eene bruid, die niet naar waarheid gebiecht had en voor wie men een lied van Maria zong, zich bezwaard gevoelde en den zangers toeriep: «laat er ook wat van St. Anna onder loopen».

Bladz. 516.

11. **Pijne**, zie pijnen.

Bladz. 517.

ARNOLD HOOGVLIET. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 155.)

Bladz. 518.

11. **Schrikfiool**; eene fiool is eene flesch met een langen hals; ook een bokaal; Lat. Gr. phiala, Middel-Lat. fiala, Oudfr. phiole, Fr. viole, Eng. viol. Fr. violer bet. pimpelen; dit fiool komt vrij zeker voor in 't spreekw. violen (fiolen) laten zorgen, dus alle zorg aan de flesschen of bokalen overlaten d. i. de gemaakte vertering laten opschrijven, denkende dat alles wel terecht zal komen. De spreekwijze is al zeer oud. Zie Prof. Verdam's verklaring in 't Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk. IV, bl. 233.

Bladz. 521.

1. **Wijd en zijd**, wijd en breed; zijd bet. breed, ook diep, en is misschien verwant aan het zelfst. naamw. zijde, kant; de woorden wijd en zijd bet. dus hetzelfde. Zie Prof. Verdam in 't Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk. VIII, bl. 29.

L. W. VAN MERKEN geb. VAN WINTER. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 155.)

Bladz. 522.

16. **Kundeloos**, zonder kunde, zonder kennis van zaken; dus: de drift, waarmee ze zonder kennis van zaken te hebben, overal willen helpen. Het woord wordt niet meer gebruikt. Zie over den uitgang loos Taalg. I, bl. 89.

Bladz. 525.

2. **Onbesuisd** bet. oorspronkelijk vormloos, ruw, onbehouwen en werd toegepast op voorwerpen, die niet bewerkt waren; vergel. onbeschaafd, onbehouwen, ruw; de bet. werd later overgedragen op zedelijk en geestelijk gebied, zooals ook met de genoemde woorden het geval was. Het woord werd opgevat als doldriftig, wild, roekeloos, onberaden. Het grondw. komt in onze taal niet voor.

Bladz. 527.

WILLEM VAN HAREN. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 157.)

Bladz. 529.

7. **Hun denkbeeld**, beter: de herinnering aan hen.

Bladz. 531.

ONNO ZWIER VAN HAREN. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 157.)

Bladz. 533.

16. **Verkorten**, minder goed voor verzachten. De volgende regel is ook niet onberispelijk.

Bladz. 534.

4. **Zengen**, dat is schroeien, is minder goed voor koken of braden; zoo zijn ook pralen en prijken in dit couplet niet goed gebruikt. Bij de Van Haren's merkt men vaak maar al te goed, dat ze de Nederlandsche taal niet goed kenden.

Bladz. 536.

11. **Fokker**, een bemiddeld man; volgens Weiland iemand, die met veefokken

veel geld verdiend heeft; Bilderdijk meent, dat het woord ontstond uit Fugger, den naam van den rijken bankier, die tijdens Karel V leefde.

Bladz. 537.

4. **Buiten**; zonder: zie uiten treuren.

J. C. BARONESSE DE LANNOY. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 163.)

28. **Verpijnen**, inspannen, moeite doen; zie pijnen en pijn.

Bladz. 538.

3. **Gehengen**; uitstaan, lijden, gedoogen, toelaten, toestaan; het voorvoegsel ge versterkt de bet. van het grondw. en is in overeenstemming met het fig. gebruik, dater altijd in onze taal van dit woord is gemaakt; het is nu beperkt tot den hooger en wordt vooral gebezigd, als er sprake is van onderwerpen, die betrekking hebben op den godsdienst. Hengen is het causat. van hangen en bet. dus doen hangen. De uitdrukking behoorde in letterlijken zin thuis in de riddertijden en werd door onze oostelijke burens veel gebruikt. Het is een term ontleend aan de rijkunst en werd toegepast op een paard, waarvan men den teugel liet hangen, dat men dus den vrijen teugel gaf. Den teugel bot vieren wordt gezegd van hartstochten en evenzoo kreeg gehengen de bet. van laten gaan, op zijn beloop laten, toelaten, enz. Vergel. het Duitsche henker, de man die een ander doet hangen, de beul. Het Mnl. kende ook gehenge, verlof, toestemming.

Bladz. 540.

SIMON STIJL. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 170.)

Bladz. 541.

37. **Gebrek van**; nu gebrek aan; gebreken, missen, regeerde vroeger eenen genit.; zie boven.

Bladz. 542.

15. **Zich verledigen** bet. nu iets anders; het is: zich ledig, vrij maken om iets te doen, zich bezighouden met onbeduidende dingen die men evengoed kan nalaten; vergel. zich onledig houden.

Bladz. 543.

4. **Oogmerk**, hier doel; wij maken verschil tusschen oogmerk en doel.

Bladz. 547.

10. **Angstig** is hier verkeerd gebruikt.

Bladz. 549.

22. **Snippelig** van snippel, hetzelfde als snipper, afsnijdsel; de l en r wisselen soms.

26. **Schoverlingen**, schaatsen; in Groningen, Drenthe en Overijsel scheuvels.

Bladz. 550.

40. **Geflodderd** van flodderen, fladderen; dus niet geheel vastgemaakt, zoodat een gedeelte er van heen en weer waait. Het woord flodder wordt ook toegepast op een meisje, dat de zaken niet zwaar opneemt en graag eens schertst; het heeft geen ongunstige bet.

Bladz. 551.

2. **Bonkes**, pijpen van been; een been wordt in het dial. ook vaak een bonke genoemd.

Bladz. 557.

J. BELLAMY. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 178.)

Bladz. 565.

10. **Onmeetbre**, onmetelijke; let op 't verschil der adject., die door lijk en baar van denzelfden werkw. stam zijn gevormd.

Bladz. 570.

32. **Koozerij**, lieve, vleiende woordjes; van koozen in liefkoozen, lief praten; vergel. Fr. causer en causerie.

Bladz. 573.

PIETER NIEUWLAND. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 178.)

9. **Febus**, de zon; eigenl. Phoebus.

25. **Orion**, de geweldige jager uit Boeotië, de beminde van Aurora, werd door Diana gedood, omdat hij haar geweld wilde aandoen, of ook omdat hij haar tot eenen wedstrijd in het discuswerpen had uitgedaagd. Later gaf Jupiter hem met zijnen hond eene plaats aan den hemel.

26. **Onthouden**, nu ophouden; vergel. oponthoud.

30. **Aurora** was verliefd op Orion.

Bladz. 578.

De dames WOLFF en DEKEN. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 170.)

9. **Mejuffrouw**; juffrouw is ontstaan uit jugvrouw, waarvan het eerste lid jug van denzelfden stam is als ons jong en jeugd; met juffer, uit den volgende regel, is dat ook het geval; daarin is fer, ver eene afkorting van vrouw, die in de middel-eeuwen vaak werd gebruikt; evenzoo is her eene verkorting van heer; we treffen het nog aan in Sinterklaas uit Sint her Klaas.

24. **Aandoenlijkheid**; de toestand, waarin iets verkeert dat aangedaan is; gevoeligheid.

27. **Opdeunen** van deunen eene afl. van deun d. i. pret, plezier, scherts, jok; deunen is dan ook schertsen, spotten; opdeunen is het zeggen van scherts; verder van onbeduidende praatjes; een deun of deuntje is ook eene melodie, een liedje dat al gonzende wordt gezongen.

28. **Harsenpoppen**, denkbeelden, fantasieën, voortbrengselen der verbeeldingskracht.

Bladz. 579.

36. **Postillen**, kanteekeningen bij den tekst des bijbels; Lat. post illa.

Bladz. 500.

36. **Ter goeder trouw**, eigenl. te goeder trouw; zie mijne Nederl. Sprkk. bl. 23.

Bladz. 581.

30. **Opgeschort**, opgetrokken; wij zeggen nog: den neus optrekken d. i. met den neus een minachtende beweging maken; zie schorten.

Bladz. 584.

28. **Gevallig**, toevallig, bij geval; vergel. gevallen en geval.

31. **Potstuk**, een geldstuk, dat in den spaarpot heeft gelegen; zie potgeld.

33. **Kattelijksch**, Roomsche Katholiek.

Bladz. 585.

17. **Beroepelijk**, nu beroepbaar.
26. Die **pupil** is Saartje Burgerhart.

Bladz. 588.

27. **Mejuffrouw de Wed. Spilgoed** is de vrouw, waar Saartje in huis is.
35. **Daag** voor dage het meerv. van dag; zie mijne Nederl. Sprkk., bl. 18.

Bladz. 589.

1. **Fiolen laten zorgen**, zie schrikfiolen.
6. **Dollen**, spelen, schertsen, gekheid maken.
7. **Roze van Saron**; zie den Bijbel, Hooglied 2, vers 1.
36. **Het op haren en snaren zetten**, alle mogelijke moeite doen; de uitdrukking is ontleend aan het vioolspel; de haren zijn van den strijkstok, de snaren van de viool.

Bladz. 590.

23. **Gog en Magog**; zie den Bijbel, Openbaring 20, vers 8.

Bladz. 591.

7. **Huispostillen**; zie postillen.
28. **Hond** d. i. Hont of Westerschelde; aan dat onstuimige vaarwater is het spreekw. ontleent, dat het eerst door de schippers zal gebruikt zijn.

Bladz. 592.

19. **Het Vrouwtje van Thecoa**; zie den Bijbel, 2 Samuel 14, vers. 2.

Bladz. 593.

32. **Kielhalen**, eene straf aan boord der schepen, die hierin bestond, dat men iemand onder de kiel van 't schip doorhaalde.

Bladz. 594.

1. **Moederziel alleen**; geheel alleen; moederziel uit moederzale, waarin zale baarmoeder, schoot beteekent; dus: zoo alleen als 't kind in den moederschoot; men zegt nog wel: moederzalig alleen; vergel. voor de wisseling van aa en ie: straam en striem, schraal en schriel, enz.
8. **Man en paard noemen** is eene uitdrukking ontleend aan den riddertijd.
12. **Benisten**, Menisten, Mennonieten; zij waren vroeger, nog wel, bekend om hunne welgesteldheid.

Bladz. 595.

5. **Kerjeus**, curieus, interessant.

Bladz. 597.

3. **Wederwaardigheid**, van wederwaardig uit weder = tegen en waardig dat van denzelfden stam is als waart, waarts en dus gekeerd, gedraaid beteekent. Wederwaardigheid op personen toegepast beteekende in de 17de eeuw tegenzin, weezin, en wederwaardig was het tegengestelde van meewaardig (zie boven), nu meewarig, dat meegaande, vriendelijk beteekende. Nu beteekent wederwaardigheid tegenspoed, onaangename gebeurtenis. Zie Taalg. I, bl. 79.

Bladz. 598.

27. **Malloot**; zie hoot.

Bladz. 600.

39. **Flodderbroek**; zie flodderen.

Bladz. 603.

4. **Teutster** van teuten, babbelen, kletsen; teut, Mnl. tote was een scheld-

woord, dat men een gemeen wijf naar 't hoofd gooide, die zich te buiten ging aan den drank; vergel. nog kofffietout. Men versterkt de bet. van het woord nog wel door er bel achter te voegen tot totebel; daar tote weinig meer in gebruik is, bel herinnert aan een slordige vrouw, wie zooals men zegt de bellen naslepen, en het geheele woord in den mond des volks de beteekenis heeft van vischnet, kan men het beschouwen als eene volksetymologie.

Bladz. 604.

2. **Order**, orde; vergel. het verschil tusschen beide woorden.

20. **Hoeneer**, hetzelfde als wanneer daar hoe en wa uit denzelfden stam n.l. h wa, vergel. Eng. who zijn ontstaan, doordat de *w* met den volgende klinker samensmolt of door het wegvallen der *h*; vergel. voor het eerste geval kwemen en komen, dwalen en dolen, hui en wei, enz.

22. **Schempredenen**; zie schamper.

Bladz. 605.

RHJNVIS FEITH. (Zie mijne Kl. Gesch. der Nederl. Letterk., bl. 175 en 178.)

16. **Kiesch** is een wisselvorm van kuisch; vergel. lieden en lui, Dietsch en Duitsch, klieven en kluiven.

Bladz. 609.

10. **Aartsgoedheid** is een verkeerde vorm, daar aarts verbonden wordt met persoonsnamen die een ongunstige beteekenis hebben; zie mijne Nederl. Sprkk. bl. 117.

Bladz. 610.

22. **Aterling** is een gemeen scheldwoord; het duidt eigenl. een boozen, bijtenden giftigen hond aan; en wel een uit het eerste nest, die daarom als giftig beschouwd werd. Op menschen toegepast, kreeg het de bet. van bastaard, natuurlijk kind; ater is verwant met etter, Friesch atter, dat oudtijds venijn, vergift beteekende; het woord duidt nu iemand aan, die zijne afkomst onteert, eenen verbasterde, ontaarde.

200977_001

kuip045bloe01

Bloemlezing uit de Nederlandsche letterkunde der XVIIe en XVIIIe
eeuw